

იოანე ბატონიშვილი



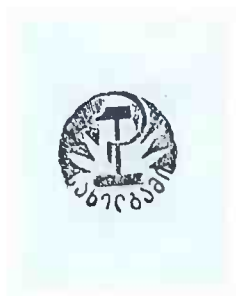
კალმასობა

სახელგამი



226







ა — 1.

799.962.1
ბ . 29 — კ.

რედაქტორი—შ. რადიანი

ტექნორედაქტორი—ვ. გორგაძე

კორექტორები {
 ვ. გორგაძე
 ს. ყუბანეიშვილი
 ჩ. გაბესკირია

გამომშვები— ალ. სიგუა

გადაეცა წარმ. 17/IV—35 წ.

ხელმოწერა დასაბ. 15/XII—35 წ.

მთავლიტის რწმუნ. № ა-2267

ზომა 6 X 10, შეკვეთა № 146

ტირაჟი 4.000.

სახელგამის მე-2 სტამბა, ორჯონიკიძის, 50.



იოანე ბატონიშვილი

კალმასობა

ტომი პირველი

ქ. ქულოძისა

ს

ალ. ბარამიძის

რედაქციით

სახელგამი-ივან-ტყელების

1343





ილანე ბატონიშვილი

თხზულება, რომლის გამოცემას ამ წიგნით ვიწყებთ, ქართული ლიტერატურის ისტორიაში ცნობილია „კალმასობის“ სახელით. კალმასობა მონასტრისათვის მორწმუნეთა შორის პურისა და ღვინის შეგროვებას ნიშნავს. განსვენებულს პროფ. ალექ. ხახანაშვილს ეს ტერმინი გამოჰყავს სიტყვისაგან კალო¹, ალბათ იმიტომ, რომ, ჩვენი ლექსიკოგრაფების (საბა, ჩუბინაშვილი) ჩვენებით, ასეთს შეკრებას თითქოს კალოზე ჰქონდა ადგილი. მაგრამ საქმე ისაა, რომ წინამდებარე თხზულებიდან არ ჩანს, რომ პურის შეკრებას ყოველთვის კალოზე, კალოობისას ჰქონდეს ადგილი, თან „კალო“-საგან „კალმასობა“-ს წარმოება არც შესაძლებელია. იმიტომ უფრო სწორი უნდა იყოს საბა, რომელსაც ეს ტერმინი გამოჰყავს სიტყვისაგან „კალმასი“, რაცო, ამბობს ის, „სომხურად კალოზე პურის მოშობას“ ეწოდებაო; ქართულადო, შენიშნავს ერთერთი რედაქცია მისი ლექსიკონისა, „მუჩირობა ჰქვიანო“, „მუჩირობა“ კი, საბას განმარტებით, „ტყბილის“ ან ყურძნის ტყბილის „მოშოვებაა“ (ასევე განმარტავს ამ ტერმინს დ. ჩუბინაშვილიც, მხოლოდ მის ლექსიკონში წერია, ალბათ შეცდომით, „კალმასი“, „კალმასობა“).

ასეა თუ ისე, თხზულებიდანაც ჩანს, რომ რეალურად „კალმასობა“ მართლაც პურისა და ღვინის შეგროვებაა მონასტრის სასარგებლოდ. ლიტერატურულად ეს მოვლენა დამოწმებულია გრიგოლ ხანძთელის „ცხოვრებაში“, როჭიკის სახელით², სახელდობრ

¹ Очерки по истории грузин. словесности III, 342.

² საყურადღებოა, რომ იონა ხელაშვილი, როგორც ქვემოთ დავინახავთ, ერთერთს თავის წერილში თავის თავს „მეროპიკეს“ უწოდებს.

იმ ეპიზოდში, სადაც მოთხრობილია, რომ გრიგოლის მოწაფე „ეპი-
ფანე ოდესმე მივიდა წინაშე დიდისა აბულასადისა ჟამსა მკისასა-
როქიკისა თხოვად ხანძოისათვის“ (ნ. მარის გამოცემა-
გვ. ნა-ნბ).

სახელწოდება „კალმასობა“ ამ თხზულებას დაუმკვიდრდა, რო-
გორც ზემოთაც მოვიხსენეთ, მხოლოდ ლიტერატურის ისტო-
რიაში, ალბათ იმიტომ, რომ მის პირველ ნაწილში იონა ხელა-
შვილი მართლაც ჰკრეფს მონასტრის სასარგებლოდ პურსა და ღვი-
ნოს. არსებითად ასეთი სახელი თხზულებისათვის ზუსტი და ამომ-
წურავი არაა, რადგანაც თხზულების სხვა ნაწილებში, განსაკუთრე-
ბით მესამეში, იონა საკალმასოდ უკვე აღარ დადის. ყოველ შემ-
თხვევაში ასეთი სახელი ავტორს არ მიუცია თავის ნაწარმოებისა-
თვის, ის მას უწოდებს „ხუმარსწავლას“, როგორც ეს ჩანს თვით
მისივე შენიშვნიდან თხზულების ბოლოში: „დასრულდა წიგნი ესე
ხუმარსწავლა“. ასეთი სახელი უფრო შეეფერება თხზულებას,
ვინაიდან ის წარმოადგენს ხუმრობის და გასართობის კილოთი და
წერილ შრომას: იონა ხელაშვილი ხუმრობის კილოთი გადასცემს
სხვადასხვა პირთ, რომელნიც მას ხედებიან მოგზაურობისას, მათ-
თვის საინტერესო სწავლასა და ცოდნას. თხზულებაში შიგადაშიგ
ხუმრობის ჩართვით ავტორი მკითხველს ინტერესს უტხოველებს.
რთული მსჯელობით („სწავლით“) დაღლილ მკითხველს სახუმარო-
ამბებით, თუ შენიშვნებით ავტორი კვლავ იპყრობს, იზიდავს და
ახალი „სწავლისათვის“ ამზადებს. ერთი სიტყვით, ხუმრობის საშუა-
ლებით „კალმასობის“ ავტორი ცდილობს მკითხველს გაუადვილოს
მეცნიერული სწავლის ათვისება. „ხუმარსწავლა“ თავისებური
ლიტერატურული ჟანრია, რომელიც XVII-XVIII საუკ. უნდა გაჩე-
ნილიყოს ჩვენს მწერლობაში, ყოველ შემთხვევაში ტერმინი „ხუმარ-
სწავლობა“ აღნიშნულ საუკუნეებიდან გვხვდება. მკვეთრი გამოხა-
ტულება ასეთს ჟანრს სწორედ ამ ნაშრომში მიუღია.

მიუხედავად ნათქვამისა, ჩვენ მაინც ვიცავთ იმ სახელწოდებას,
რომელიც ტრადიციამ დაუმკვიდრა ამ ნაშრომს, და ვბეჭდავთ მას
არა „ხუმარსწავლის“, არამედ „კალმასობის“ სახელით.

თხზულება დაწერილია მიცხრამეტე საუკუნის პირველს მესამედში.
მღვდელმონაზონი იონა ხელაშვილი 1825 წლის 4 სექტემბერს
სწერს თავისიანებს, რომ „თორმეტი წელიწადია“, რაც ავტორი
ამ თხზულებისა სწერს თავის შრომას; მაშასადამე, თხზულების წერა
დაწყებულა 1813 წელს. დამთავრებულა ის 1828 წელს, როგორც
აღუნიშნავს ეს ბოლოში თვით ავტორს: „დასრულდა წიგნი ესე“

ხუმარსწავლა წელსა 1828-სა, თვესა ივნისსა 30-სა, სანკეტრებურ-
ლსა შინა“. ამრიგად, ამ თხზულების წერა 15 წლის მანძილზე
გრძელდებოდა.

გასაკვირველი არაფერია. ეს არის უზარმაზარი, „დაბადების
ოდენა“, როგორც იონა ხელაშვილი ამბობს, წიგნი, რომელიც ნამ-
დვილს ენციკლოპედიას წარმოადგენს თავის დროისას. ავტორი
მისი შეგნებულად გამოიყვანს სცენაზე სწავლა-განათლებითა და ცოდ-
ნით აღჭურვილ ადამიანს, თავის დროს კარგად ცნობილს მოღ-
ვაწესა და მწერალს, მღვდელმონაზონს იონა (ერისკაცობაში—იონანე)
ხელაშვილს, რომელმაც უმაღლესი განათლება რუსეთში მიიღო¹,
შემოატარებს მას საქართველოსა და სომხეთს, ბოლოს კი რუსეთში
ვადაიყვანს. ამ მგზავრობისას, რომელიც მემუარულად, დღიურის
სახითაა აღწერილი, იონას შეხვედებიან სხვადასხვა პირები, რომელ-
ნიც მას, როგორც განათლებულ კაცს, გამოელაპარაკებიან იმ საკი-
თხების შესახებ, რაც თვითეულ მათგანს აინტერესებს; იონაც უპა-
სუხებს მათ ადვილ-გასაგები, მარტივი ენით და გასართობი კილოთი.
ეს საკითხები შეეხება პირველ ყოვლისა საქართველოს; იონა ხელა-
შვილის პირით ავტორი გვითვალისწინებს ყველა მხარეს ჩვენი ქვეყ-
ნისას, სადაც კი მოხვდება ის, აგვიწერს იქაურ ბუნებას, ზნე-ჩვეუ-
ლებას, ლაპარაკის კილოს, გვიხატავს მე-18 საუკუნის გასულის და
მე-19 საუკ. დამდეგის საქართველოს მდგომარეობას: პოლიტიკურს,
სოციალურს, ეკონომიურს და კულტურულს. ამასთან ერთად ის
გვაწვდის, თუ მთელს სისტემას არა, აუცილებელ ცნობებს მაინც
მეცნიერების თითქმის ყოველი დარგიდან, როგორიცაა: ფილოსო-
ფია, ფსიქოლოგია, ეთიკა, ლოდიკა, იურისპრუდენცია, მითო-
ლოგია, ენათმეცნიერება, პოეტიკა, რიტორიკა, გრამატიკა (ქარ-
თული), ისტორია (საქართველოსი და მსოფლიო), ტექნიკური ქრო-
ნოლოგია, არქიტექტურა, გეოგრაფია მსოფლიოსი, ანტროპოლოგია,
მეტალურგია, მათემატიკა, ფიზიკა, ასტრონომია და კოსმოგრაფია,
კლიმატოლოგია, ანატომია, ფიზიოლოგია, ზოოლოგია, მედიცინა
(პათალოგია, თერაპია, აკუშობობა), სამხედრო საქმე (სტრატეგია,
ფორტიფიკაცია, ტაქტიკა) და აგრეთვე თეოლოგია.

ასეთი ენციკლოპედიური ხასიათი თხზულებისა გასაგებია. მეცხრა-
მეტე საუკუნის დამდეგს, როგორც ცნობილია, გადაწყდა „ბედი
ქართლისა“: მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მატარებელი ქვეყანა

¹ ამის შესახებ იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია.
I, 434--440.

თვითმპყრობელურ ბიუროკრატიულ რუსეთის კოლონიად იქცა. ქვეყნის მესვეურები გრძნობენ, რომ თვითმპყრობელურ რუსეთის ბატონობის პირობებში შესაძლებელია მათი გათქვევბა და გადნობა იმ უსაზღვრო ოკეანეში, რომელსაც „რუსეთის დიდი იმპერია“ ეწოდებოდა, რომ მოსალოდნელია მათი დაჩრდილვა ცხოვრების ახალ მდგომარეობაში. ამის ასაცილებლად საჭირო შეიქნა ეროვნული ფიზიონომიისა და რაობის გარკვევა: აქედან წარმოიშვა საქართველოს წარსულის გათვალისწინების აუცილებლობის შეგნება. მეორე მხრით, წარმოიშვა შეგნება იმისა, რომ, შექმნილ პოლიტიკურ პირობებში, შესაძლებელია ახლო მისვლა ევროპის ცხოვრებასა და კულტურასთან (რასაც ასე ეტრფოდენ ჩვენში განსაკუთრებით მე-17 საუკუნიდან), რისთვისაც საჭიროა ევროპული ცოდნა—მეცნიერებისა და განათლების შეთვისება. „კალმასობა“ მთელი თავისი შინაარსით პასუხია აღნიშნულ მოთხოვნილებებზე: ის გვითვალისწინებს საქართველოს წარსულის ყოველ მხარეს, ამავე დროს ეროვნულ შკოლასა და საგანმანათლებლო ცენტრებს მოკლებულ მკითხველს ის აძლევს საჭირო ცნობებს ევროპული მეცნიერების ყველა დარგიდან.

* * *

ვინ არის ავტორი კალმასობისა? ამ საკითხს თავისი ისტორია აქვს. დიმიტრი ბაქრაძე, პირველი აღმომჩენელი და გამომცემელი ამ თხზულების ერთი ნაწილისა, თავდაპირველად მას მიაკუთვნებდა ბატონიშვილ იოანეს, შემდეგ კი, როგორც ზ. ჭიჭინაძე გადმოგვცემს, მას შეუცვლია თავისი აზრი იონა ხელაშვილის სასარგებლოდ, რომლის მხარეზე იხრება თვით ზ. ჭიჭინაძეც აღნიშნული თხზულების 1895 წლის გამოცენაში. ისტორიკოსი თ. ჟორდანიას, როგორც ჩანს იონა ხელაშვილის თხზულებათა ერთი ხელნაწერის (სიძველ. მუზ. № 1145) მინაწერიდან, თხზულების ავტორად იონა ხელაშვილს სთვლიდა. პროფ. ა. ცაგარელი თხზულებას იოანე ბატონიშვილს აკუთვნებდა¹; ალ. ხახანაშვილი კი—როგორც იოანე ბატონიშვილს, ისე იონა ხელაშვილს; შესაძლებელია, ამბობდა ის, იონა ხელაშვილს შეეფოსო. ზოგიერთი

¹ Сведения о памятниках грузин. письменности, I, стр. IX.

ცნობებით იოანე ბატონიშვილის ნაშრომიო¹. ნ. ბ ა რ ნ ა ბ ი შ ვ ი ლ ი, ერთერთი ბიოგრაფი იონა ხელაშვილისა, „კალმასობის“ ავტორად იონას აღიარებს („სახალხო გაზეთი“ 1911 წ. №№ 347-348). 1923 წელს პროფ. კ. კეკელიძეც „ქართული ლიტერატურის ისტორიაში“ (I, 434-440) იმ შეხედულებას მიემხრო, რომელიც „კალმასობის“ ავტორად იონა ხელაშვილს აღიარებდა. 1927 წელს გამოქვეყნდა წერილი დ. კარიჭაშვილისა, რომელიც სპეციალურად „კალმასობის“ ავტორს ეხება („საქართველოს არქივი II, 29-47); „საკმაო დროისა და ენერჯის დახარჯვამ“, როგორც თვითონ ამბობს, ავტორი იმ დასკვნაზე მიიყვანა, რომ „კალმასობა“ იოანე ბატონიშვილის თხზულებებია. ასეთი დასკვნა დღეს შეიძლება საბოლოოდ მიღებული იქნეს, იმდენად არა იმ მოსაზრების ძალით, რომელიც დ. კარიჭაშვილს მოჰყავს დასახელებულ წერილში, რამდენად იმ ფაქტური ცნობის მიხედვით, რომელიც მანვე აღმოაჩინა ექვსი თვის შემდეგ იონა ხელაშვილის ერთ-ერთ კერძო წერილში და იმავე 1927 წელს გამოაქვეყნა (საქართველ. არქივი II, 187). 1825 წლის 4 სექტემბერს იონა ხელაშვილი სწერს წერილს თავის ძმებსა და რძლებს, რომელშიაც, სხვათა შორის, ამბობს: „მე თუ ისევ მეროჭიკე ვყოფილიყავ, ჩემი სახელი აქვე მკვდარი იქნებოდა. თვითცა მრავალი წიგნები შევსთხზე ჩემით საქართველოსთვის, და დაბადების ოდენი წიგნი დაწერა, თორმეტი წელიწადია ჰწერს იოანე ბატონიშვილი ჩემს სახელსა ზედა, ესე იგი მალაპარაკებს ყოველსავე ჰსწავლასა სულიერსა და ხორციელსა“ (ხელნაწ. წერა-კითხვ. საზოგად. № 1532). ცხადია, ეს „დაბადების ოდენა წიგნი“, რომელსაც იოანე ბატონიშვილი იონა ხელაშვილის სახელით სწერს და „ვიგ ათავსებს „ყოველსავე სულიერსა და ხორციელსა სწავლასა,“ არის ჩვენი კალმასობა. საინტერესოა იონას დამოკიდებულება ამ თხზულებისადმი მისი წერილის შემომოყვანილი ადგილის მიხედვით: მე თვითონაც მრავალი წიგნი დავწერე და იოანე ბატონიშვილსაც მივეცი მასალა „დაბადების ოდენა წიგნის“ დასაწერად, რავდენადაც მე მალაპარაკებს ყოველსავე სწავლასა სულიერსა და ხორციელსაო. ამ მედიდური განცხადებით მას კინალამ იოანე ბატონიშვილის თანავტორად გამოუცხადებია თავისი თავი.

¹ Очерки по истории грузин. словесности, III, 344-345.

იოანე, შვილი ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფის გიორგისა, დაიბადა 1772 წელს. მან ჯერ კიდევ საქართველოში მიიღო ეს განათლება, რომლის მიღება მაშინ შესაძლებელი იყო ჩვენში სამეფო ოჯახის წევრისათვის. რომ ის განათლებული, პროგრესიულად მოაზროვნე ადამიანი იყო, ჩანს, სხვათა შორის, იმიდანადაც, რომ 1799 წელს მან თავის მამას, გიორგი მეფეს, მიართვა მოხსენება სახელმწიფოში სხვადასხვა აუცილებელი რეფორმების შესახებ, სადაც სხვათა შორის, შკოლის შესახებაც იყო ლაპარაკი: მისი პროექტი ტფილისსა, გორსა და თელავში უნდა გახსნილიყო უმაღლესი ტიპის საერო სასწავლებლები, რომლებშიდაც უნდა ესწავლებინათ კლასიკური (ბერძნულ-ლათინური), აღმოსავლური (სომხური, თათრული) და რუსული ენები. უმაღლესი ტიპის სასწავლებლებთან ერთად უნდა მოწყობილიყო დაბალი ტიპის სასწავლებლებიც. იოანეს პროექტი ითვალისწინებს აგრეთვე გაზეთის ბეჭდვას „თვეში ორჯერ“, ბიბლიოთეკა-მუზეუმის დაარსებას, რათა „ვისაც ენებოს, მოვიდოდნენ და თავისი ხარჯით იქ [ე. ი. ბიბლიოთეკა-მუზეუმში] გარდიწოდნენ და გარდაიღებდნენ სახეთა, რომ გარე გატანით წიგნი არ დაიკარგოს“ (საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდი, № 2155). თურქებთან, ლეკებთან და ირანელებთან განუწყვეტელი ომიანობის პირობებში იოანემ საქართველოში გამოიჩინა გამბედავი და წინდახედული სტრატეგის ნიჭი. მამის გარდაცვალებისა და საქართველოში რუსეთის ბატონობის დამყარების შემდეგ იოანე გადასახლდა რუსეთში, პეტერბურღს, სადაც ავსებს და აღრმავებს მის მიერ ჯერ სამშობლოში მიღებულ სწავლა-განათლებას. ამასთან ერთად ის სცდილობს, ცოდნა, რომლითაც აღჭურვილი იყო თვითონ, ხელმისაწვდენი გაეხადა ქართველებისათვისაც. ამ მიზანსა და განზრახვას მოკლებული არაა, სხვათა შორის, კალმასობაც. გარდა კალმასობისა, იოანე სხვა ლიტერატურული შრომებითაცაა ცნობილი; მას ლექსად დაუწერია 1807 წ. „მიბაძვა იოანე სინელის კიბისა“, 1791 წელს ირანულიდან უთარგმნია „სეილანიანი“ (კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია II, 196-197), ხოლო 1806 წელს რუსულიდან — ლოდიკა აბბატ კონდილიაკისა (წერ.-კითხ. ხელნ. № 1151), აგრეთვე „სამიჯნურო მიწერ-მოწერა იულიასთან“¹. იოანეს კალამს ეკუთვნის ერთგვარი ენციკლოპედია, ანუ „სხვათა და სხვათა სწავლათა შეკრებილებანი“. ეს ენციკლოპედია განზრახული ყოფილა „სასწავლებლად ყრმებთათვის“.

¹ А. Хаханов, очерки III, 345.

ჩვენამდის მოღწეულია ავტოგრაფი, პეტერბურღს გადაწერილი 1829 წელს (ს. ს. ს. № 2196). იოანე ავტორია ამასთანავე ცალკე საბუნებისმეტყველო მეცნიერების ენციკლოპედიისა (წ. კ. № 3986). საბუნებისმეტყველო ცნებები ავტორს დაულაგებია ანბანის რიგზე. ძირითადი ტერმინები მოყვანილია რუსულსა და ლათინურ ენებზე, ხოლო ქართულად ამ ტერმინების ვრცელი განმარტებაა. თხზულება შედგენილია 1814 წელში. იოანეს ეკუთვნის ვრცელი რუსულ-ქართული ლექსიკონი (ს. ს. ს. № 2328), რომელსაც არ დაუკარგავს თავისი მნიშვნელობა და თანამედროვე ლექსიკოგრაფებთანათვისაც კი სასარგებლო გამზღარა (შღრ. გ. ახვლედიანისა და ს. იორდანიშვილის რუსულ-ქართული ლექსიკონი, I, ტფ. წინასიტყვაობა). უნდა ითქვას, რომ იოანე ბატონიშვილის ლიტერატურული მემკვიდრეობა ჯერ არა თუ შესწავლილია, აღრიცხულიც კი არაა. გარდაიცვალა იოანე 1839 წელს, მისი უმდიდრესი წიგნთსაცავი მისმა შვილის-შვილმა იოანემ პეტერბურღის საჯარო წიგნთსაცავს გადასცა.

* * *

„კალმასობის“ გამოცემას თავისი ისტორია აქვს. ერთი ნაწილი ამ თხზულებისა აღმოუჩენია პირველად ნესტორ წერეთლის სახლში ისტორიკოსს დიმ. ბაქრაძეს, რომელსაც გადაუკითხავს ის და თავისი შეხედულება ამ ნაშრომის შესახებ სპეციალური წერილის სახით მოუთავსებია 1861 წელს ჟურნალ „ცისკარში“. ამ წერილის გავლენით საზოგადოებაში დაბადებულა აზრი ხელნაწერის დაბეჭდვისა. მართლაც, 1862 წელს „ცისკარის“ რედაქციამ, „ქართველთ-იმერთ საზოგადოების“ მინდობილობით დაბეჭდა ერთი ნაწილი აღმოჩენილი ხელნაწერისა დ. ბაქრაძის ზემოდასახელებული წერილის თანდართვით; გაგრძელება მისი, იმავე ხელნაწერით, დაიბეჭდა, როგორც მეორე ნაწილი კალმასობისა, 1867 წელს. შემდეგ, 1895 წელს, ზ. ჭიჭინაძემ გადაბეჭდა 1862 და 1867 წელს გამოცემული ნაწილები ერთ წიგნად დ. ბაქრაძის წერილის დართვით. იმ ხანებში შინაარსი კალმასობისა ამოიწურებოდა დაბეჭდილი ნაწილით, არავინ არ იცოდა, რომ არსებობდა თურმე გაგრძელება ამ თხზულებისა, არ იცოდა იმიტომ, რომ ეს გაგრძელება ინახებოდა არა საქართველოში, არამედ პეტერბურღს. მხოლოდ 1911 წელს „სახალხო გაზეთის“ საშუალებით (№ 228) იმღროინდელმა პეტერბურღის უნივერსიტეტის სტუდენტმა

ს. ცომაიამ ამცნო საზოგადოებას, რომ პეტერბურლის სა-
ჯარო წიგნთსაცავში მოიპოვება გაგრძელება კალმასობისა. რო-
გორც დღეს ირკვევა, ს. ცომაიას მიეგნო არა მთელი გაგრძელება
კალმასობისა, რომელიც რამდენიმე წიგნს შეიცავდა, არამედ
ერთი მხოლოდ წიგნი მისი.

დღეს ჩვენ განვიზრახეთ მივსცეთ საბჭოთა მკითხველ საზოგა-
დოებას ახალი გამოცემა ამ თხზულებისა, რომელშიაც შევა როგორც
დაბეჭდილი უკვე ნაწილი, ისე ჯერ გამოუქვეყნებელი. წინამდებარე
პირველი ტომი ამ წამოწყებისა შეიცავს წინათ ორჯერ დაბეჭდილ
ნაწილს და ნაწილს გაგრძელებისას, რომელიც შემდეგ იქმნა აღმო-
ჩენილი. ასე რომ ნაწილი ამ ტომისა წარმოადგენს მესამე გამოცე-
მას, ნაწილი პირველს. ხელახალი გამოცემა უკვე გამოქვეყნებული
ნაწილისა გამოწვეულია იმით, რომ 1) ეს ბაზარზე დიდი ხანია
აღარ იშოვება, 2) თავის დროს ის დაბეჭდილი იყო ყოველმხრივ
უზენიოდ, 3) გამომცემლებს გამოუგდიათ ბეჭდვისას ისეთი ადგი-
ლები, რომელთაც უშუალო მნიშვნელობა აქვთ საქართველოს წარ-
სულისათვის.

ორიოდე სიტყვა ჩვენი გამოცემის შესახებ. ჩვენ შეგნებულად
აუხვიეთ გვერდი ძველი ლიტერატურული ძეგლების გამოქვეყნების
იმ პრინციპს, რომლის მიხედვით სასურველადაა ცნობილი ამათუიშ
თხზულების მთლიანად დაბეჭდვა, მის შესახებ მთლიანი წარმოდ-
გენის შესადგენად; გვერდი აუარეთ იმიტომ, რომ ყველაფრის იმის
დაბეჭდვა, რასაც შეიცავს ეს უზარმაზარი კრებული, საჭირო
არ არის. სხვადასხვა სამეცნიერო დარგები, რომელთა სისტემა
მოცემულია თხზულებაში, წარმოადგენს უშუალო თარგმანს თუ
კომპილაციას იმ დროს რუსულ ენაზე არსებული სახელმძღვა-
ნელოებისას. ეს ნათლად ჩანს იმ უამრავი რუსიციზმებიდან,
რომელთაც ყოველ ნაბიჯზე ვხედავთ ამ სისტემებში. დამახასიათებე-
ლია ამ მხრივ ხმარება ზედშესრული სახელის რუსული სუფიქ-
სისა „ჩესკი“ (—ческий), უამრავი რუსული სიტყვებისა, როგო-
რიცაა „თავადინა“, მთელი სამხედრო ტერმინოლოგია (შდ. ჩვენი
გამოცემის ტ. I გვ. 56-57); „ბოლინა“, სათამაშოები (აროლი, დუ-
რაკი, სვოი კოზირი, სემლისტოკ, კოროლი, რუჩნოი ბანკი, ოტკუ-
პი, ბეზენდ, ვმოსკოვსკუიუ) და სხვ. მრავალი. ეს სისტემები და
მათი თარგმანები, დამახასიათებელი მაშინდელი რუსული მეც-
ნიერების დონისა, არაერთარ ინტერესს არ შეიცავენ დღეს
ჩვენთვის, ვინაიდან: 1) ოდნავადაც არ შეესაბამება ამ მეცნიერე-
ბათა განვითარების დღევანდელ დონეს, 2) ვერ გვაჩვენებენ იმას,

თუ რაგვარი ცნობები ვრცელდებოდა ამ თხზულების საშუალებით ჩვენში, რადგანაც, როგორც ქვემოთ იქნება ნაჩვენები, ეს თხზულება ერთადერთ ცალად იყო დამზადებული და ის არ გამოსულა ავტორისა და მისი მემკვიდრეების ოჯახიდან მასაში; 3) ტერმინოლოგიის თვალსაზრისითაც კი არ შეიცავენ ისინი არაფერს საყურადღებოს, რადგანაც აქ ხმარებული ტექნიკური სიტყვები და გამოთქმანი უხეიროა და დღევანდელი სამეცნიერო ტერმინოლოგიისათვის გამოუყენებელი. ცხადია, ასეთი სისტემის დაბეჭდვა დღეს ყოველგვარ ინტერესს მოკლებულია (განსაკუთრებით თეოლოგიისა) და ამიტომ ჩვენ ასეთი ადგილები შეგნებულად ამოვიღეთ ჩვენი გამოცემიდან. დავტოვეთ მხოლოდ ის, რასაც მხატვრული ლიტერატურული ინტერესი აქვს და რაც უშუალოდ საქართველოს ეხება, თუმცა აქაც გამონაკლისი დავუშვით ქართული ენის გრამატიკის კურსისა (რომლის ნაწილი თავიდანვე დაკარგული ყოფილა ხელნაწერში და რომელიც მთლიანად პირველ გამოცემებშიაც არ შესულა) და საქართველოს ისტორიის იმ ნაწილებისათვის, რომელნიც წარმოდგენენ ქართველ წმიდათა „ცხოვრების“ შინაარსის შემოკლებულ გადმოცემას.

თხზულების დაბეჭდვა დამთავრდება მეორე ტომში, რომელსაც დართული იქნება საჭირო კომენტარები, საძიებლები და ლექსიკონი.

*
* * *

ეხლა იმ ხელნაწერთა შესახებ, რომელთაც შემოუნახავს ეს თხზულება.

კ ა ლ მ ა ს ო ბ ა დაწერილი ყოფილა ერთადერთ ცალად და ორ წიგნად: სამი უზარმაზარი ტომია, მეოთხე—პატარა რვეული, შეიცავს წინა ნაწილებში ალაგ-ალაგ ჩასამატებელ ტექსტს. დაწერილია ეს ერთადერთი ცალი თვით იოანე ბატონიშვილის ხელით თავიდან ბოლომდე კიახულობთ ამ უზარმაზარ ფოლიანტებს და გაკვირვებული რჩებით ფონეტიკური, გრამატიკული და ორთოგრაფიული იმ სხვადასხვაობით, რომელსაც კპოულობთ შიგ. ამ მხრივ დიდი სიჭრელე გვაქვს ტექსტში; წინასწარ რომ არ იცოდეთ, რომ ხელნაწერი თავიდან ბოლომდე იოანეს ხელითაა გადაწერილი, ერთ ადამიანს ვერც მიაწერდით მას. ავტორი-გადამწერი არ მისდევს ერთს რომელიმე გარკვეულს გრამატიკულ-ფონეტიკურ-ორთოგრა-

ფიულ წესს, ხან ამ ფორმას ხმარობს, ხან იმას. განსაკუთრებით აპრელებულია ზმნებში სუბიექტ-ობიექტის (2 და 3 პირისა) მაჩვენებელი პრეფიქსების ხმარების წესი, ყურადღებას იქცევს მრავლობითის რიცხვში კომპლექსური ხმარება „ნი-ებ“ და „ებ-თა“-სი, მაგალითად: სახლებნი, სახლებთა და მსგავსნი.

აღნიშნული ოთხი წიგნი ინახებოდა ავტორის, იოანე ბატონიშვილის, სახლში პეტერბურღს. პირველი წიგნი, რომელიც 1-47 რვეულს შეიცავდა, წამოიღია იოანეს ოჯახიდან მის ცოლის ძმას, გრიგოლ ზურაბისძე წერეთელს, და უკანასკნელის შვილის ალექსანდრესაგან გადასულა მისი ძმისშვილის და მემკვიდრის, ნესტორ წერეთლის, ოჯახში, სადაც 1861 წელს ის უნახავს ისტორიკოსს დ. ბაქრაძეს. დანარჩენი სამი წიგნი იოანე ბატონიშვილის შვილის-შვილმა, იოანე გრუზინსკიმ, თავისი პაპის სხვა წიგნებთან ერთად, გადასცა პეტერბურღის საჯარო წიგნთსაცავს, სადაც ისინი ინახებოდნენ. 1923 წელს ეს სამი წიგნი დაბრუნდა საქართველოში და შევიდა საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების მუზეუმში №№ 2170 (მეორე წიგნი), 2134 (მესამე), 2153 (მეოთხე).

რაც შეეხება პირველს წიგნს, რომელიც ნესტორ წერეთლის ოჯახში ინახებოდა, ის საკმაოდ დაზიანებული სახითაა ჩვენამდე მოხვეული. ამ წიგნს თბვიდან ბოლომდე იოანე ბატონიშვილის ხელით გაკეთებული ჰქონია ჩვეულებრივი ნუმერაცია არაბული ციფრით და ქართული ასოებით; სულ ის შედგებოდა 47 რვეულის და 387 ფურცლისაგან. დაწერილი ყოფილა ის ორნაირ ქალაღღზე: ლურჯსა და აეთრზე. ლურჯზე დაწერილი, რომელიც შემდეგ ვიღაცას გვერდობრივ დაუნომრია (სულ 166 გვერდია), შეიცავს 83 ფურცელს, რომელიც 9 რვეულადაა გაყოფილი (პირველი ორი-23 ფურცელს, 3, 4, 7, 9—რვარვა ფურცელს, მე-5—6 ფურც., მე-6—12 ფურც., მე-8—10 ფურც.). თეთრ ქალაღღზე დაწერილს გაკეთებული აქვს არა გვერდობრივი, არამედ ფურცლობრივი ნუმერაცია; ის შეიცავდა 304 ფურცელს, რომელიც მოთავსებული ყოფილა 10-47 რვეულებზე. 1861 წელს, როდესაც კალმასობის დაბეჭდვა განუზრახავთ, ეს წიგნი ორად გაუჭრიათ. პირველი ნაჭერი მისი, 29 $\frac{1}{2}$ რვეულის მოცულობით, დაუბეჭდიათ (ეს შეიძლება დადგენილ იქნეს ჩვეულებრივი ნუმერაციით: დაბეჭდილი ტექსტის ოთხი მომდევნო ფურცლით ხელნაწერში თავდება მე-30 რვეული); მას შემდეგ ეს ნაწილი აღარსადა ჩანდა და დაკარგულად ითვლებოდა, მხოლოდ 1934 წელს ის მოიტანა წერეთლიანთ ოჯახიდან პაპუნა წერეთელმა „რუსთველის სახელობის ინსტიტუტში“, სადაც ის დღესაც ინახება. გაქ-

რისა და დაბეჭდვის შემდეგ ამ ნაწილიდან დაკარგულა მთელი რიგი ფურცლებისა, სახელდობრ, ლურჯ ქალაღზე ნაწერიდან:

ხელნაწერთ:	დაბეჭდილით
1—6 გვერდი. „ცისკრის“ რედაქც.	1—10 გვ. კიკინაძის 21—26
15—28 „ „ „	23—44 „ „ 34—47
41—46 „ „ „	58—67 „ „ 54—60

დაკარგულია აგრეთვე ფურცლები, რომლებიც მოთავსებულია „ცისკრის“ გამოცემის 245-280, ხოლო კიკინაძის—163-178 გვერდებზე.

თეთრ ქალაღზე დაწერილიდან დაკარგულია: პირველი რვაფურცლიანი რვეული, მეთუთხმეტე რვეული (ეს დაკარგულა ჯერ კიდევ ფურცლობრივი ნუმერაციის გაკეთებამდე), აგრეთვე:

ფურც.	ხელნაწერთ:	დაბეჭდილით:
74	„ცისკრის“ გამოც.	27—28 გვ. (II ტ.) კიკინაძის —300 გვ.
83	„ „ „	36—38 „ 305—307
107	„ „ „	93—95 „ 348—349
109—112	„ „ „	98—109 „ 351—359
123-ის შემდეგ	„ „ „	136—199 „ 378—421

ეს დაკარგული ადგილები, გარდა მეთუთხმეტე რვეულისა, ჩვენს გამოცემაში აღდგენილია პირველი ორი გამოცემის („ცისკრისა“ და ზ. კიკინაძის) მიხედვით.

რაც შეეხება მეორე ნაჭერს, რომელიც შეიცავს თეთრ ქალაღზე დაწერილს 149-296 ფურცლებს, ის შესულა თავის დროზე „წერაკითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ მუზეუმში, სადაც ის ინახება № 5374 ქვეშ. ამ ნაჭერში დაკარგულია 29 ფურცელი (149, 152-155, 158-160, 176-177, 210-215, 218-225, 232, 248-249, 257). ეს ნაჭერი ხელნაწერისა შემდეგ გადაუწერიათ, მთლიანად თუ ნაწილობრივ—არ ჩანს; დღეს დარჩენილია სამი მხოლოდ რვეული, რომელიც ინახება „წერაკითხვის საზოგადოების მუზეუმში“ № 5375 ქვეშ. ამ რვეულებს შემოუნახავს ზოგიერთი დაკარგული ფურცელი აღნიშნული ნაჭერისა, სახელდობრ: 149, 153, 154, 155, 158, 159, 160, 232, 248, 249. ამრიგად, პირველი წიგნი „კალმასობისა“ (1-47 რვეული) დღეს თითქმის აღდგენილია: ერთი ნაწილი მისი ინახება „რუსთველის სახელობის ინსტიტუტში“ (29¹/₂ რვეული). მეორე ნაწილი კი (29¹/₂—47) წერაკითხვის საზოგადოების მუზეუმში. დანარჩენი წიგნები, —მეორე, მესამე და მეოთხე, რომელთაც უზიანოდ

მოულწევიათ ჩვენამდი, ინახება საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების მუზეუმში (№№ 2170, 2134, 2153).

ჩვენს განოცემაში შევიდა ის მასალა, რომელიც მოთავსებულია პირველს, ეხლა მთლიანად თითქმის აღდგენილსა, და მეორე წიგნში. გამოცემა ემყარება უშუალოდ ხელნაწერებს, გარდა იმ ადგილებისა, რომელთა აღდგენა, დაკარგვის გამო, მოგვიხდა წინანდელი გამოცემის მიხედვით. ის ფონეტიკური, ორთოგრაფიული და გრამატიკული უხამსოებანი, რომელნიც ზემოთ აღვნიშნეთ ხელნაწერში, ჩვენ მიერ შესწორებულია, თუ ისინი სისტემად არ არიან ქცეულნი ავტორის მიერ. ამითვეა გამოწვეული ხშირი პარალელური ფორმების ხმარებაც.

ქოკ. კეკელიძე

აღ. ბარამიძე

კ ა ლ მ ა ს ო ბ ა

იოანე ხელაშვილისა, იპოდიაკვანისა, რომელი იყო ქიზიყის სოფლით ვაჭირიდამ მოსული მონასტერსა შინა ქვაბთახევს, წინამძღვრობასა ქვეშე ფიცხელაურის დროსითეოსისასა. ესე დროსა ლეწვისასა წარგზავნილ იქმნა ქართლის სოფლებსა შინა საკალმასოდ, რომელსა შეჰხვდა გზასა ზედან ზურაბა ლამბარაშვილი და შეამხანაგდენ ერთად მოსარეწველად პურისა.

ოდეს გაემგზავრა ბერი იოანე, იხილა მდოესისა და ხიდისთავის საშუალ გზასა ზედან მომავალი ცხენით ვინმე და სთქვა: ესე მტერ ჩვენსა ანუ ჩვენ კერძო? და დაუწყო გულსმოდგინედ ყურება; ოდეს მოახლოვდა იგი, მყისვე იცნო იოანემან და ჰრქვა: მშვიდობა შენდა, ლამბარაშვილო!

ზურაბა: და სულისაცა შენისა თანა, ხელაშვილო!

იოანე: საით გიძღვის უფალი?

ზურაბა: მუნ, საიდგანაც უნდა გამოვზარდო შვილები ჩემი.

იოანე: მაშასადამე, ჰგავს საკალმასოდ რონინებ!

ზურაბა: ახ! მალე მიწვენილ ხარ დაფარულმცნობელობაში, ანუ თუ წინამძღვარმან თქვენმან შთაგბერათ წინასწარმცნობელობის სული.

იოანე: რად გიკვირს, თუ ტერ-სააკას მოწაფე ეგგვარ მეტყველებ, მე ვით ვერ მივსწვდებოდრი განზრახვასა შენსა, დოსითეოსთან გაზრდილი?

ზურაბა: აწ სცან—მეც თქვენი მოწაფე ვარ!

იოანე: ვითარ?

ზ უ რ ა ბ ა : მართლმადიდებელი შევიქენ.

ი ო ა ნ ე : მართლ და ჭეშმარიტ არს სიტყვა შენი?

ზ უ რ ა ბ ა : ჰე, ირწმუნე!

ი ო ა ნ ე : ჭი სულიერო შეილო! ქრისტე იყოს შენთანა, მოვედ გეამბორო, უფალმან წარგიმართოს ყოველნი ქმნულნი ხელთა შენთანნი!

შემდგომად ამბორებისა შეითქვენენ გაამხანაგებად და ერთად საკალ-
მასოდ დაამტკიცეს წასვლა; პირველად მივიდნენ ხიდისთავსა. ნახეს
მუნ კოშორიძე მღვდელი. დიაკვანმა ჰკითხა ზურაბს: ეს ვინ არისო?

ზ უ რ ა ბ ა : ესე ახალჯვარის დეკანოზიაო!

ი ო ა ნ ე მივიდა და ჰრქვა: გვაკურთხენ, ახალჯვარის მამაო!

კ ო შ ო რ ი ძ ე : კურთხეული იყავ, რომ არა იცი რა!

ი ო ა ნ ე : ვითარ?

კ ო შ ო რ ი ძ ე : მე დეკანოზი ვარ, და არა მამა.

ი ო ა ნ ე : ჯვარის მამაც არის ამ ქვეყანაში, და ახალჯვარის
მამაც რომ იყოს. რა იქნება?

კ ო შ ო რ ი ძ ე : ჯერ მთავარეფისკოპოზს არ უბოძებია ეგ
სახელი.

ი ო ა ნ ე : მთავარეფისკოპოზი რად გინდა, მე გაგირიგებ კა-
თოლიკოზთანა!

კ ო შ ო რ ი ძ ე : იპოლიაკვანს ეგ ადგილი არ ექნება.

ი ო ა ნ ე : ჩვენ წინამძღვარს დიად სწყალობს მათი უწმინდე-
სობა.

კ ო შ ო რ ი ძ ე : მაშა შენ რატომ ვერა გაგირიგა რა?

ზ უ რ ა ბ ა : მეკალმასედ დააყენეს, მეტი რა უნდა?

კ ო შ ო რ ი ძ ე : მეტი არლა უნდა რა, თუ ქსნის-ხეველთავით
იკალმასა.

ზ უ რ ა ბ ა : ჩვენს საქმეს რომ ვჰხედავ, მაგის მეტი ღონე არა
გვაქვს.

კ ო შ ო რ ი ძ ე : ჯერ ეკოდენ შიმშილობა არ არის, რომ საქმემ
იქამდის მიაწიოს.

ზ უ რ ა ბ ა : თუ ამ საბრალო ბერს შეიბრალებ, შენთვის მადლია.

კ ო შ ო რ ი ძ ე : მოდით, შეილწო, ჩემთან ისადილეთ, მეც დაბრკო-
ლებას არ მოგცემთ, რადგან მგზავრი ხართ.

ზ უ რ ა ბ ა : დია ადრე დაგვითხოვეთო,—და წავიდნენ სადილად.
ოდეს დასხდნენ ესენი და მოიღვს სუფრა და დააგეს საქმელი,
რა ხელი მიჰყვეს, ამ ჟამად ანდრია მოვიდა, გიორგი მღვდელს ეამ-
ბორა და იოანეს სალამი მისცა; იოანემ იკითხა ვინაობა ამისი, და
ჰრქვეს: ესე ანდრიაა, იონა იღუმენის მოწაფეო! და ჰრქვა ი ო ა -
ნ ე მ : მშვიდობა შენდა, ანდრია სალოსო!

ან დ რ ი ა : სულისაცა შენისა თანა, იოანე კლემაქსო!

იო ა ნ ე : უა ჩეს თავს! რად შეურაცხყოფ?

ან დ რ ი ა : და შენ რაღათ მე?

იო ა ნ ე : მე მასმია ილუმენისაგან შენთვის მრავალი კარგი.

ან დ რ ი ა : და არა იონასებრ სალოსობა.

იო ა ნ ე : ღმერთმა მაშოროს!

ან დ რ ი ა : ქრისტესთვის სალოსობა დია სანატრელია, შენ რათ უარ ჰყოფ?

იო ა ნ ე : მე არ მინდა შეგეცილო მაგ სათნოებას.

ან დ რ ი ა : თუშვა სათნოება ერის-კაცისათვის დიდებაა, მაგ-რამ მონაზონთ უფრო ჰშვენის.

იო ა ნ ე : და რისთვის ილუმენს არ ურჩევ?

ან დ რ ი ა : სწორეთ მონაზონია, ნეტავი შენც იმისთანა შეიქმნა!

იო ა ნ ე : სხვა რამ გენატრა, ის მერჩივნა, შავი ტანისამოსით და თავმოკვდინებით ბერობა არ იქნება.

ან დ რ ი ა : თუ არა მენახა რა, არ დავემოწაფებოდი.

იო ა ნ ე : ეგ იმასა ჰგავს, რომ მეღა ლილით შეიღება, ბერობა მოიგონა, და მამალა დაემოწაუა; სოფელში ამგვარი ხელოვნება მრავალი რამ არის.

ან დ რ ი ა : რაჲ ნახე მისგან ეგგვარი ხელოვნება?

იო ა ნ ე : ორი უდაბნო ერთმანერთს გადაჰკიდაო.

ან დ რ ი ა : ვგონებ, გული გეწვით, რომ მონასტრის მამული არ დაგანებათ.

იო ა ნ ე : აჲ შენ როგორ დაურწმუნებიხარ, ხელოვნება ეგ არისო, მაგრამ ამილახვარი კი ვერ დაარწმუნა; ნახე, დიდებას სურვილმან რა შეურაცხება მიაყენა! აკი გითხარ, სოფელში ბევრი რამ იქნება!

ან დ რ ი ა განრისხდა და ჰრქვა: შენის თავისა რომ არა იცი რა, სოფლისა რა გეცოდინება?

იო ა ნ ე : ნუ ჯავრობ! თუ თავს დაიმდაბლებ და მკითხავ, ადვილად გაცნობებ სოფელსა.

[ამას მიჰყვება ტრაქტატი ღვთის მიერ ქვეყნიისა და ადამიანის შექმნის შესახებ].

წარსულნი მუნით, მივიდნენ მწუხრის ჟამს სკრასა და აცნობეს ნაზირსა გლახას მისგლა თვისი და სთხოვეს სადგური. ხოლო მან ცივისა გულითა მიიღო ივინა და ჰრქვა: მე აწ ნაზირი არღა ვარ და გლახადაც ვარ დაშთომილიო, თქვენ იზრუნეთ თქვენთვის! გამგონა-

მან ამისმან იოანემ სთქვა: ქეშმარიტად გლაზა ყოფილხარ, შეწყალება არ გცოდნია და მოწყალება! და განეშორა. მაშინ მუნ მცხოვრებმან მოხუცმან ვინმე გლებთაგანმა აწვია თვისადა, და, რა შევიდა იოანე სახლსა მისსა, ჰრქვა: მშვიდობა სახლსა ამას და მშვიდობა თქვენცა. სახლის პატრონო! მოხუცსა იამა და სთქვა: ჯერ ამ სახით არვინ შემოსულ არს სახლსა ჩემსა, ესე სახარების სიტყვისამებრ იქცევის. მითხარ, ზურაბ, ვინ არს ეს?

ზურაბა: ესე არს ქვეყნით ქიზიყით, აღზრდილი სკოლასა შინა თელავის ქალაქისასა, აწ ცხოვრებს ქვაბთახევის მონასტერსა შინა და იღვწის იმა მონასტრისათვის, რათა მუნებური კრებულნი გამოზარდოს.

მოხუცი: ჭი, რა ბედნიერი ვარ, რომელ ესეგვარ ბრძენ—განათლებული გონებითა მოვიდა სახლად ჩემდა! რაოდენ ძალედევა, ეგოდენ განუშადა ვახშამი და აწვია საკუთარსა საჯალაბოსა სახლსათვისსა. მაშინ მის მოხუცისა ცოლშვილნი მოვიდნენ, იოანეს ესალმნენ და მან მოხუცმან აცნობა ყოველნივე. იოანემ მოიკითხა იგინი და იწვიეს ვახშამად. რა მცირედ შეექცნენ, იოანემ აილოყანწი ღვინითა საესე, და ჰრქვა მოხუცსა: უფალმან არა მოგაკლოს შენ არცა ფქვილი, არცა ზეთი და არცა ღვინო; აღგავსოს შენ ყოველთა კეთილთაგან და გაკურთხოს შენ თესლითი თესლადმდე! მაშინ ზურაბმან ხმა ჰყო: კურთხეულ იყავით ამის წყევლისაგან!

იოანე: ჭი შენ უკეთურო, რას უბნობ? უი ჩემს თავს!

ზურაბა: აბრაამც ესრედ ლოცვიდა. და მუნ მსხდომიარეთა ყოველთა განიცინეს. და ესრედ დასრულდა ვახშამი, და წარვიდნენ საძილოდ.

ხოლო ხვალისა დღეს, მადლობელი იმა მოხუცისა, იოანე განე-
შგზავრა ხვედურეთისაკენ; და ამა სვლასა შინა იხილეს ციციშვი-
ლი მომავალი. მაშინ იოანემ ჰრქვა ზურაბს: ვინ არიან ესენი?

ზურაბა: ვოლტერის მოწაფეო!

იოანე: რას ნიშნავს ეგე?

ზურაბა: ღვთის უსიყვარულობას და კაცთ დაუნდობლობასა.

იოანე: პირველი გაგონებაა; მაშ მე მიესცემ მცნებას მაგისტვის,
ერთადა ვართ აღზრდილი რეკტორისაგან თელავს.

ზურაბა: მაშა ორნივე დიდი წმინდანი იქნებითო! და ამა
ჯამში მოვიდა ციციშვილი და, რა იცნა იოანე, ჰრქვა: გვაკურთხენ
მამაო!

იოანე: კურთხეულ იყავ საქმეთაებრ შენთა!

ციციშვილი: რაჲ საქმე მიქმნია?

იოანე: ვოლტერის შედგომა!

ციციშვილი: ვითარის სახით?

იოანე: ურწმუნოებით, ნათესავის არ დანდობით, თვისთა და
შოყვარეთა და მეზობელთა მტრობითა.

ციციშვილი: ვინ ანბობს მაგას?

იოანე: ყვავნი ასრე იძახიან!

ციციშვილი: სასწაული ხომ ვერა ჰქენ რა, და ახლა მისნობა
დაიწყე?

იოანე: ირწმუნე, შენთვის კეთილი მსურს, რადგან ერთადა ვართ
აღზრდილი.

ციციშვილი: ვიცი—კეთილი გსურს ჩემთვის და მოგონებაც
ბევრი იციან,—საზოგადოდ ეს სენია ჩვენში.

იოანე: მაგ სენის წამალი სიყვარულია და ის სიყვარული უნდა იყოს ჭეშმარიტება, და უტყუელის გულით შედგომილი.

ციცი შვილი: თუ მაგას მოიძიებ, ვგონებ, ვერაფერს ვერაფერს მაგგვარი სრული მოსიყვარულე.

იოანე: და მაშა რა გვარსა?

ციცი შვილი: პოლეთიკა როგორც ითხოვს.

იოანე: თვით ფილოსოფოსი იტყვის: პოლეთიკა განმარტებს კანონთა კეთილგონიერებისათა და არა თუ ზაკვითისა და მაცთურ-ყოფისა ცნობა არს.

ციცი შვილი: და რა არს სიყვარული?

იოანე: ღმერთი; ღმერთი სიყვარული არს, და რომელი ეგოს სიყვარულსა ზედა მისსა, ღმერთი მისთანა ჰგებებს და იგი ღვთისა თანა!

[ამას მოჰყვება ტრაქტატი ღვთის შესახებ და განმარტება ათი მცნებისა და ცხრა ნეტარებისა].

იოანე: მე ათის მცნების და ცხრა ნეტარების განმარტებასაც გეტყობდი, მაგრამ ორნივე მეზავრნი ვართ, „სამნაწილედში“ იხილე ამათი განმარტება და ისეც მოიქეც. მშვიდობით! და გაიყარნენ ამ სახით. წარსული იოანე მივიდა ხვედურეთს და ჰრქვა ზურაბს: იზრუნე რამე სადილადაო!

ზურაბა: აქ საკათალიკოზო კაცი დგას!

იოანე: მაშ იმასთან მივიდეთ, ჩვენს წინამძღვარს მათი უწმინდესობა დია სწყალობს.

ზურაბა: იქნება ეს კაცი თქვენს წინამძღვარს ვერც კი იცნობდეს და ჩვენ არა დაგვდიოს რაო!

იოანე: ასე უთხარი: დოსითეოსის დიაკვანიაო!

ზურაბა: იქნება ვერ იცნობდეს დოსითეოსს!

იოანე: მაშ ასრე ჰრქვი: იოანე იპოლიაკვანია ქვაბთახევისა; იქნება იქ ოდესმე სალოცავად ყოფილიყოს.

ზურაბა: ჯერ გაახლებაც არ იცის იმ მონასტრისა და რად იქნებოდა იქა?

იოანე: უთუოდ იქნებოდა; იქით რომ წყაროა, ვინც დაღვეს, შვილი მიეცემა.

ზურაბა: ეგ წყარო ახლა აღმოუცენებია თქვენს წინამძღვარსა, ამას მე ვიცნობ, ჩემზედ უფროსი შვილები ჰყვანან.

იოანე: მაშ ღონე რამ მოიხმარე! და მერმეთ ზურაბმან აცნობა იოანეს ვითარება და მიიწვიეს სადილად. იოანემ ჩვეულებისამებრ მოიკითხა და აკურთხა იგინი. მოიღეს სადილი; რა ხელი მიჰყვეს,

მოვიდა მაშინ ერთი დაბეჭკულით მოსილი მღვდელი და აწვია სახლის პატრონმან, და ცხად უყო იოანეს მღვდლობაჲ მისი, მაშინ იოანე ეამბორა ზურაბითურთ და დასხდენ.

იოანემ ჰკითხა სადაურობა თვისი, ხოლო მან აცნობა რაჴველობაჲ თვისი, მაშინ

ზურაბა: მღვდელი! რაჴველი ხარ თუ ქრისტიანე?

მღვდელი: ორივე.

იოანე: კარგა მოგიგოო! იამა მღვდელსა და ჰრჴვა იოანეს: თქვენ ვინ ბრძანდებითო?

იოანე: ხელაშვილი, იპოდიაკვანი.

მაშინ აღდგა ესე მღვდელი: უკაცრავად, რომ თქვენს ყოვლად სამღვდელოესობას ამ სამუშაოს ტანისამოსით ვიახელ!

იოანე: უი ჩემს თავს! მე ყოვლად-სამღვდელო რად ვიქნები!

მღვდელი: მაშა მეტი ვინმე ბრძანდებით თქვენ?

იოანე: არა, მამაო! მე ნახევარ-დიაკვანი ვარ.

მღვდელი: მართალს უბნობთ, ჩემი დიაკვანი ბარე ორი თქვენ სიგრძე იქნება.

იოანე: არა, მამაო; ეს სახელი ხარისხების მნიშვნელია: იპოდიაკვობა, დიაკვობა და მთავარ-დიაკვობა, მერე მღვდლობა, მას უკან არქიმანდრიტობა და მერე მღვდელთ-მთავრობა; და შენც ხომ ამ სახით დიაკვანი იქნებოდით.

მღვდელი: კი ბატონო! ერისთევებს რომ ვახლდი, მღვდელს მიმაბარეს, წიგნი ვისწავლე და „ჟამ—დავითს“ რომ ვიტყოდი და ბიჭად ვიყავ, დიაკვანს მეძახდენ. და მერე რომ დამაკურთხეს, მთავარ-დიაკვანი შევიქენი და ახლა ნიქოზელმა ბარე მღვდლად მაკურთხა.

იოანე: ახლა ხომ მიხვდი?

მღვდელი: კი, ბატონო!

იოანემ წიგნში გამოსცადა. შეეძლო წარკითხვა. უთხრა მღვდელს: წიგნი გცოდნიაო!

მღვდელი: ბატონო ნახევარ-დიაკვანო! მეცნიერს ვინმობენ, და მეც მასწავლეთ რამე

იოანე: ასე მალე რა გასწავლო?

მღვდელი: ქვე რაც იყოს!

იოანე: სიმეოლო იცით?

მღვდელი: სიმეოლო რა არის, საჴმელია, თუ სასმელი?

იოანე: უი ჩემს თავს, მღვდელი! მრწამსი ხომ იცი?

მღვდელი: ეგ მრწამსიც ვიცი და „მამაო ჩვენოც“.

იოანე: მრწამსი სიმეოლო არს, რომ სარწმუნოების აღსარებას ნიშნავსო. და ესე მრწამსი ნიკიის კრებისა და სხვათაგან დამტკიცებული გვაქვს ჩვენ მოცემული, რომ მართლ-მადიდებელნი ასე უნდა აღვიარებდეთ ღმერთსა და უფალსა ჩვენსა იესო ქრისტესაო.

მღვდელი: „მამაო ჩვენო“ რაღას ნიშნავს?

იოანე: მაგისი განმარტება გრძელია, და ეგ ლოცვა უფალმან ჩვენმან იესო ქრისტემ ასწავა თვისთა მოწაფეთა, რომელსაც ჩვენ საუფლო ლოცვად უწოდთ.

მღვდელი: ამას კარგა მივხვდი.

იოანე: შვიდი საიდუმლო იცი?

მღვდელი: საიდუმლო ბარე ბევრი ვიცი, მაგრამ ვერავის გავამხელ, ნამუსს კარგა შევინახამ.

იოანე: მე მაგას არ გკითხავ?

მღვდელი: მაშ მიბრძანეთ, რომელსა?

იოანე: შვიდნი საიდუმლონი წმინდისა აღმოსავლეთის ეკლესიისა არიან შემდგომნი ესე:

1. ნათლისღება.
2. მირონის ცხება.
3. საღმრთო ლიტურგია.
4. კურთხევა მღვდლისა.
5. აღსარება.
6. კურთხევა გვირგვინისა.
7. ზეთის კურთხევა.

მღვდელი: ბატონო! სადანა სწერია ეგენი?

იოანე: უი ჩემს თავს! მომიტანე კურთხევანი და კონდაკი! მღვდელმა მოართვა იგინი იოანეს და იოანემ ყოველივე თავები და სარჩევი შეუნიშნა, აგრეთვე აიაზმის კურთხევა და ამცნო: ყოველს სამღვდელს მართებს, რომ ეს შვიდი საიდუმლო, მკვდრის ანდერძის აგება და აიაზმის კურთხევა კარგად იცოდესო, რომ გაუჭირებლივ აღასრულოსო; და სხვა მეცნიერება თუ გინდ არ იცოდეს, იმით არა უშავს რა, და თუ ესენი არ იცის, ვალ ქვეშ იქმნება და თავის სულს ავნებსო. მისცა მცნება და გაემართნენ ქარელისაკენ იმ სოფლიდამ კმაყოფილნი.

რა ქარელსა შინა მივიდნენ, ცხად უყვეს ციციშვილს დივანბეგსა იოანეს ვინაობა; მან მყისვე მისცა სახლი და აგრეთვე სხვა საჭიროება და შესთვალა, ვითარ „ამაღამ განისვენეთო და ხვალე ჩემისა შობისა დღე არის და ინებეთ ჩემთვის პარაკლისი და ისადილეთცა ჩემთანაო!“

იოანემ მმადლობელმან ხელყო ხვალისათვის შესხმასა წერად ნიკოლაოზისათვის და ესრეთ განემზადა. ხოლო ხვალისა დღეს, შემდგომად წირვის დასრულებისა, მივიდნენ ყოველნი მუნებურნი აზნაურ-მსახურნი და იოანეცა ზურაბითურთ. ნიკოლაოზმა შეიტკბო ესენი ფრიად, აწვია თავის თანა, მოიკითხა და მათი მგზავრობის მიზეზი ყოველივე გამოსცნო; და მერე მოიღეს სადილი. რა გახშირდა ღვინის სმა, მუნებურთა დალიეს სადღეგრძელო ციციშვილისა და იოანესაც მოართვეს თასი შესმად სადღეგრძელოსა. მაშინ იოანე აღსდგა და იწყო შესხმისა ამისი თქმა:

„ბრწყინვალეო კნიაზო და მდივანბეგო ციციშვილო ნაკოლაოზ, მოწყალეო ხელმწიფევე!

დღეს თუმცა მოხარულ არნ ერნი საციციანოსანი შობასა. ზედა თქვენისა ბრწყინვალეობისასა, გარნა ქარელი ესე უსაკუთრესად აღიდებს შემომქმედსა ქვეყანისასა შენთვის, და მეცა ამათთანა უგალობ გლობასა დიდებისასა, რომელმანცა მოსცა თავი შენი ყმათა ამათ შენთა სამსავე დროსა შინა კეთილ-მზრუნველი და არცა აწ სიღრმესა. შინა მოხუცებულობისასა არა დამტევებელი კეთილ-მზრუნველობისა შენისა ყმათა ამათ შენდამი; და ესე აღიდებს სახელსა შენსა, ესე აჩვენებს სიმტკიცესა სულისა შენისასა, ესე ცხად ჰყოფს მშვიდობის მოყვარებასა შენსა და მოგვითხრობს მხნეობასა შენსა. ღირსო ქებისაო, ღირსო გლობისაო, რომელმან განატარე კეთილად ცხოვრება შენი ვიდრე სამეოცდაათისა წლისამ, არა ებრძოლე მხეცებრთა გვაშთა, არავინ ჰკალ, არც მოიკალ, არც დააქციე სისხლი მართალი, განაგრძე სიცოცხლე შენი ბედნიერებით, და გესურისცა ესგვარვე განტარებად დანაშთთა დღეთა შენთა. ნეტარ ხარ შენ, კაცო! ვსთხოვ მე ცოდვილი ზენასა, რათამცა შვილნიცა შენნი იყვნენ მომბაძველ-კეთილისა მამისა და შედგომილ კვალთა შენთა. სიცოცხლებდი მოხუცო, და მე გიგალობ ესრეთ: „მრავალჟამიერ, მრავალჟამიერ, მრავალჟამიერ!“

და ესრეთ დაასრულა იოანემ და შესვა ღვინო.

მაშინ მდაბლად მმადლობელმან ცხად-უყო მირთმევად ხუთის კოდისა პურისა, ხოლო იოანე დუმნა. მაშინ

ზურაბა: ბატონო მდივანბეგო! ნადირშაიმაც ეგდენი გასცა მათ ზედა, ოდესცა ინდოეთიდან გამარჯვებული მობრუნდა, ვინც რომ შესხმა მოახსენეს. გამგონთა ყოველთა გაეცინათ.

ნიკოლაოზ: ნადირშაჰათ დამსვით, და მე ოქროში ჩავსვამთ!

იოანე: უი ჩემს თავს! რად გინდა თათრობა?

ნიკოლაოზ: თეთრი რომ მექნებოდა, მალე გამხსნიდი მე ცოდვისაგან!

იოანე: არ წარგიკითხავთ: „სჯობს მცირედი მართლისა მრავალსა მას სიმდიდრესა ცოდვილთასა?“

ნიკოლოზ: არა ყოველნი ურჩიან მაგ ქადაგებასა.

იოანე: ვინც არ ურჩის, მარცხნულ იქმნებიან. მაშინ

ზურაბა: შენ ხომ მარჯვნივ იქმნები! და მაგით კი მაგდენს ვერას ვიკალმასებთ, თუ, საცა მიხვალ, ყველგან იქადაგე.

იოანე: რომელნი სოფლისაგანნი არიან, სოფლისასა ეძიებენ.

ზურაბა: ყოველსა თავისი ჟამი აქვს.

და ამ სიტყვამან დაატევებინა უბნობაჲ მათი. გამოეთხოვნენ და მუნცა მიიღეს კმაყოფილება, და გაემართნენ ჭალას აბაშიძისაკენ.

მწუხრის უამს მივიდნენ ივინი მუნ და გარდახდეს კოშკისა გვერ-
დით და ჰკითხეს მუნებურთა აბაშიძეების მუნ ყოფნა; ხოლო აცნო-
ბეს მას ქიზიყის მოურავის ქალის ანნასი ყოფნა. გამგონე ამისი იო-
ანე მხიარულ იქმნა და ჰრქვა ზურაბს:

მივედ და აცნობე ჩემი ქიზიყის ქვეყანით მოსვლა მონასტერს და
არქვ ლოცვა-კურთხევაცა, იგი კარგა მიგვიღებს!

წარსული ზურაბ მუნით მივიდა თავადინასთან, აცნობა იოანეს
ვითარება, და მან მყისვე მიუწოდა. იოანეს, მუნ მდგომსა, ამა კოშ-
კიდამ ესმა ხმა რაამე მწუხარებისა; განკვირვებული იოანე მიმო-
იხედებოდა და უკანასკნელ იხილა კაცი ვინმე წინაშე კოშკის კარისა-
მდგომარე და ჰრქვა: ძმაო! რაჲ არს ხმა ესე მწუხარებისა? ხოლო მან
ჰრქვა: მამაო, ტყვეები არიანო! იოანემ: სადაურნიო?

მან: ოსთავანნი.

იოანე: რაჲსა შეცოდებისათვისაო?

მან ჰრქვა: გასაყილლად.

იოანე: ჭი ღმერთო!

და ამ უამში ზურაბმა მიუწოდა სახლსა აბაშიძისასა. ოდეს მივიდა
იოანე და იხილა ანნაჲ, ჰრქვა: მშვილობა შენდა, ჩვენის მოურავის-
ასულო! დღეს ვრაცხ თავსა ჩემსა ბედნიერად, რომ ბრწყინვალეებასა-
თქვენსა ვიახელ, გარნა რომელიმე მწუხარებაჲ მიიღო გულმან ჩემმან.

ანნა: ვინ რა შეგცოდა?

იოანე: საბრალო ტყვეებმან.

ანნა: ნუ იზრუნებ, მაგის საქმეს ლ. აბაშიძე განაგებს.

იოანე: თუ დიდი ლ. აბაშიძესავით განაგებს, ღმერთმან შენს
მტერს მისცეს!

მაშინ ამილახვრის ქალმან გააშვებინა სიტყვა და უთხრა: აქეთაც მოიხედე, ეგ თუ მოურავის ქალია, მე ამილახვრისა ვარო!

იოანე: უი ჩემს თავს! ვერ დაგინახეთ, მე სხვა სჯაში ვიყავი და არა ხარისხის შესწორებაში.

ანნა: ვითარს სჯაში?

იოანე: ცოდვისა და მადლისაში.

ანნა: მე, თქვენმა მზემ, ცოდვილი არა ვარ.

იოანე: არავის გწამობ.

ანნა: არა, შენ რა ჩვენი მოძღვარი ხარ?

იოანე: თქვენი მოძღვარი, ეგონებ, კეთილს გამცნებდეს.

ანნა: ეს ბოროტი მცნება არ არის, რომ ჩვენ ოსებისაგან ვისარგებლოთ, და იმათაც დიდკაცობასა და სიმდიდრესა შინა მიაწიონ.

იოანე: კარგი მიზეზია,—გარნა არ კმარა ეგე!

ანნა: დაბრძანდით, დაღალული ხართ. ჩვენი მოძღვარი მოვა და ის მოგცემსთ მაგისტრის პასუხსა. ამა უბნობასა შინა ლ. მოვიდა თავის აზნაურებითა. თავის რძალთ მიიწვიეს დამათ აცნობეს იოანე. ლ. პატივით მოიკითხა და დასხდენ. მაშინ ანამ ხუნრობით იოანეს აჩვენა პაპუა ორჯონიკიძე და უთხრა: აჰა, ჩვენი მოძღვარი! იოანე ზე აღდა და ეანბორა; მან ხელი გარდასწერა, გარნა არ მისცა სამთხვევლად; მაშინ ყოველთა გაიციინეს. რა იოანემ გამოსცნო მისი ერისკაცობა, თქვა: როგორც ერი, იმგვარი ბერიო! მაშინ მოიღეს ვახშამი და, რა კარგა ლხინს გაერთენენ, თქვა:

იოანე: ჭი ჩვენს თავს! ჩვენ ამ განცხრომაში ვართ და ის ტყვეები მწუხარებაშია.

ორჯონიკიძე: იმათ მწუხარებას ბოლოს მხიარულება შეუდგება.

იოანე: ვითარ?

ორჯონიკიძე: მისირში (ეგვიპტეს) მთლად ბეგებად ქართველნი არიან.

იოანე: იგინი ლეკთაგან მოტაცებულია და გაყიდული და არა ქართველთაგან.

ორჯონიკიძე: სულ ერთია კაცი ვისგანაც ბედნიერებას მოიპოვებს.

იოანე: მაგაზე მეტი უბედურება რა იქნება, რომ სულით უნდა წარწყმდეს და ხორციით თავის მშობელის მამულითგან დაიკარგნენ.

ორჯონიკიძე: რომ არ გათათრდენ, ხომ ცხონდებიან, ხოლო თავის მამულის მოშორება ერთი არა არის რა, ყველგან ადგილია კაცისათვის.

იოანე: მაგ საბრალოებს სათუოში რათ აძლევთ? ეგება ვერ მოითმინოს სატანჯველი!

ორჯონიკიძე: თუ ვერ მოითმენენ, ფაშობას მზად მიიღებენ.
იოანე: და რაღა ვთქვა? სახელოც დაგინიშნავს!

ორჯონიკიძე: თუ გნებავს, შენც მალე გიშოვი სახელოსა,
მაინც მეთე გვაკლია, რომ ხალვრათ შესრულდეს.

იოანე: ჭი თქვენ სვინდისს! კოდს არ სჯერდებით და ხალვრათ
უნდა გახადოთ.

ლ—ე: იმ ტყვეებს ერთი დიაკვანიც ეჭირებათ და მეტადრე შე-
ნისთანა მოქადაგე, რომ არღა გათათრდებიან.

იოანე: ეგ თქვენი ჰაზრი ყოვლითურთ სჯულის წინააღმდეგია.

ლ—ე: რომლისა?

იოანე: სამისავე სჯულისა.

ლ—ე: ვითარ და რომლის სახედ?

იოანე: პირველად ბუნებითის სჯულისა, რომ რაც ჩვენთვის არ
გვინდოდეს, იგი არც სხვას უყოთ. მეორე—სადმართო სჯულიც ამას-
ვე ამტკიცებს: ესრეთ შეყვარებად მოყვასისა თვისისა, ვითარცა
თავისა თვისისა; ხოლო მესამე—სახელმწიფო დასამ ოქალაქო სჯულ-
დებაც გვაყენებს ესგვარისა უწესოს საქმისაგან, რომელიც არა
ჰშვენის კაცსა.

ლ—ე: ამგვარი შური პირუტყვთაცა აქვსთ, და კაცთაც იქიღამ
აქვთ მიღებული, რადგან პირუტყვის მსგავსებაცა გვაქვს, და რასათ-
ვის მათ არა აქვთ კანონი?

იოანე: უი ჩემს თავს! კაცნი თუმცა სმითა, ჭამითა და ძილითა
და სხვებრ მსგავსობენ პირუტყვთა, გარნა სიტყვიერებითა და
უკვდავითა სულითა მსგავს არიან ანგელოზთა, და ვითარ უსწორებ-
კაცსა პირუტყვთა?

ლ—ე: და რაჲ არს კაცი? სწორედ მაცნობე!

კ ა ც ი ს ა თ ვ ი ს

იოანე: კაცი არს გულისხმიერი და მიზომქცეველი დაბადებული,
შედგმული მოკვდავისა სხეულისაგან და სულისა უკვდავისა.

ლ—ე: რაჲსათვის დაბადა ღმერთმან კაცი?

იოანე: დამარხვისათვის სჯულისა და სიმართლისა, და სწავლი-
სათვის სოფელსა შინა კეთილის საქმისა, და დიდებისათვის სახელი-
სა მისისა.

ლ—ე: რაჲსაგან შედგმულ არს სხეული კაცისა?

იოანე: ცეცხლისა, წყლისა, ჰაერისა და მიწისაგან.

ლ — ე : რაა არს სული?

იოანე : სული არს ჰსიხი, რომელიცა ჟამიერად კაცთა შორის მწერტელობს ყოველსავე შემემცნებასა, ჰაზრსა, მსაჯულებასა და წინასწარმიღებასა, თვინიერ მცირისა მონაწილეობითა სხეულისათა.

ლ — ე : ვითარნი უკვე არიან თვისებანი სულისანი?

იოანე : გულისხმისყოფა, ნება და მეხსიერება.

ლ — ე : რასა შინა ჰმსახურებს კაცსა გულისხმისყოფა?

იოანე : ცნობისათვის ჰმშმარიტებისა.

ლ — ე : რადასათვის ჰმსახურებს კაცსა ნება?

იოანე : რათა იგი ისწრაფდეს კეთილისადჲი და გარეიქცეოდეს ბოროტისაგან.

ლ — ე : რაა არს კეთილი და რაა არს ბოროტი?

იოანე : კეთილი არს ყოველი იგი, რააცა შეგვექმს ჩვენ კეთილ-შემთხვეულებასა; ხოლო ბოროტი არს იგი, რომელიცა გვეყოფს ჩვენ უბედურად.

ლ — ე : რადასადმი შემძლებელ არს მსახურებად მეხსიერება?

იოანე : განახლებისათვის ჰაზრთა ნამყოთა ნივთთათვის;

ლ — ე : არა აქვს რა სულსა ჩვენსა კვალად სხვანი ვითარნიმე თვისებანი?

იოანე : უეჭველად მას აქვს კვალად ხუთნი უკვე გრძნობანი, ესე იგი: ხედვა, ყნოსვა, სმენა, შეხება და გემება.

ლ — ე : რადასადმი სახმარ არიან გრძნობანი ესე?

იოანე : საშუალებითა უკვე ამა ხუთთა გრძნობათა სული ჩვენი მიმღებლობს მცნობელობასა არა თუ ოდეს მისთვის, რააცა სხეულსა შინა მძსსა, არამედ მისთვისცა, რააცაღა გარეშე მისსა იმოქმედებთან.

ლ — ე : ვითარითა უკვე ხატითა მიმღებლობს სული ჩვენი მცნობელობასა მყოფთათვის გარეშე მისსა საგანთა?

იოანე : შეწვევითა მხედველობისათა განარჩევს დიდსა მცირისაგან; მყნოსველობითა სცნობს უკვე კეთილ-სუნოვნებასა და საზიზღელთა სუნთა; სმენითა უკვე განარჩევს მაღალთა და მდაბალთა ხმიანობათა; შეხებისა გამო სცნობს უთანასწორობასა სხეულისასა, ხმოვნებასა და უსიამოვნებასა, ეგრეთვე სითბოსა და სიცივისა; ხოლო გემებისა გამო ჰგრძნობს ტკბილსა და მწარესა, მჟავესა და მლაშესა და ესე ვითართა.

ლ — ე : ვითარითა უკვე ხატითა სული ჩვენი მიმღებლობს ესევეითართა შემემცნებათა და ანუ სად არს ადგილი მისი?

იოანე : საშუალობითა ნერვებთათა (ანუ მგრძნობელთა ძარღვებთაგან), რომელნიცა უკვე არიან თანაზიარნი კერძოთადმი გრძნო-

ბისა შემადგენელთა, რომელნიცა მიაართმევენ მოქმედებათა თვისთა გონებასა, რომელიცა მდგომობს, ფილოსოფოსთამებრ, უმეტეს ტვინსა შინა, ხოლო ტვინსა მას შინა არს უწყებული უკვე ადგილი, სადაცა ყოველნი უკვე წევრნი შეერთდებიან. და ესე არს ადგილი იგი, სადაცა ხელმწიფებს უკვე სული და ამა მოქმედებათა ძლით მომპოვნელობს იგი ყოველთა მკნობელობათა ნივთთათვის, მყოფთა გარეშე მისსა, და მიიღებს უპირველესსა შემემცნებასა, რომლისა შემსგავსებული ჰყოფს უკვე გამსჯელობასა, შეცვასა, დამტკიცებასა და ყოველსა მას, რაჲცადა მოისწრაფვის სიხარულისადმი მკნობელობისა მისისა.

და ესევეარითა სხვა და სხვა უბნობითა დაასრულეს ვაჭშამი. და იოანეც აღდგა, მთქმელი ძილის ამოვნებისა, და წარვიდა სადაცა განემზადათ მისთვის სადგური. იოანე, ფიქრისა გამო მოცული, არა მცირესა გულისმსიტყველობდა სახითა ამით: ნუ-უმე მეცა რიცხვთა შინა ტყვეთათა მითვალულ ვიქმნე! და ეძებდა ღონესა რასამე და განიზრახა გაპარვა მუნით; გარნა არა ცხად-უყო ღამბარაშვილსა, ამისთვის რომელ ნუ თუ სიღარიბემან სძლოს მას და მისცენ მას რამდენიმე ოქროჲ და თანხმა ექმნას განვაჭრებასაცა ჩემსა. დამტკიცებელმან ამისამან შემდგომად შუალამისა შეკმაზა უნე თვისი და, იდუმალ განსრული სოფლით, აღმხედრდა მას ზედა და დაიწყო ჰალასა მას შინა სიარული, და არა უწყოდა—თუ სად მივალს. და უკანასკნელ იძულებული განვიდა მინდვრის კერძოდ და მიმოიხედებოდა, ნუთუ მახლობელ მისა იხილოს დაბა რაჲმე შესაყრდნობელად თავისა თვისასა; გარნა სიღამისა ძალით ვერა განერჩია მას. და ოდეს მოიწია განთიადი, აღსდგა ზურაბ, იხილა იოანე მუნ არღა ნყოფი და აგრეთვე ცხენიცა მისი, და უკანასკნელ მალლისა ხმითა დიაწყო ზახილა. და ოდეს ვერა მიიღო პასუხი, მაშინ გამოსცნო მან გაპარვა მისი და მსწრაფლ აღკაზმა ცხენი თვისი, ცხადუყო აბაშიძესაც. ანნა არამცირეს მწუხარებასა მიეცა და მსწრაფლ უბრძანა მსახურსა თვისთაგანსა, რათა ამხედრდეს იგი და ზურაბითურთ განუდგნენ კვალსა მისსა და უკუმოაქციონ იოანე; უკეთუ არა ინებებს იგი, მისცენ მას ხუთი ოქროჲ ბაჯალლუსა და ცხადუყონმცა სანდურავი კნენასაგან, ვინადგან ეჭვითა განივლტო იგი. და მსწრაფლ წარვიდნენ ესენი მინდვრისა კერძო და იქმნა რაჲრაჲ ოდენ. მაშინ მომხედველმან იოანემ იხილა ორნი უკვე ცხენოსანნი მსწრაფლ მიმავალნი თვის კერძოდ და თქვა: აჰა მოიწია ჟამი აღსრულებისა ჩემისა, მიხსენ მე მტერთა ჩემთაგან, ღმერთო, და მათგან, რომელნი ეძიებენ სულსა ჩემსა, და მიხსენ მე საბრხისა

ამის მონადირეთაგან! და ამ სიტყვასა შინა იხილა შორით კოშკი-
მალალი ხაშურისა და მყის დაჰკრა ცხენსა მათრახი თვისი და ჭენე-
ბითა წარემართა მუნ. გარნა არა უწყოდა, თუ ვისდა მივალს იგი.
ჟამსა ამასა შინა რა იცნეს მათ იოანე, ესენიცა რბევითა ცხენ-
თათა შეუდგნენ მას. და ოდეს მიესმა იოანეს ძლიერი ბგერაჲ ცხენ-
თა ფეხისა, მიიწია მყის სოფელსა მას შინა და იხილა ერთის გლე-
ხისა სახლისა კარი განღებული და მსწრაფლ გარდახტა ცხენიდაჲ
და შევარდა სახლსა მას შინა; ხოლო სხვა კაცთაგანი არვინ იხილა,
გარდა მოხუცისა ბებრისა და ჰრქვა: დედაო! შეიწყალე ჭაბუკობა
ჩემი, მიხსენ და დამიფარე ხელთაგან უცხოთესლთასა, რომელთა
ზედა ენებათ განვაჰრებაჲ ჩემი! ბებერი მყისვე მიჰხვდა სიტყვასა
მისსა და ჰრქვა: მოვედ, შვილო, და დაგმალო ამა ქვეშაგებსა ჩემ-
სა! იოანე მსწრაფლ დაწვა მუნ, და მან მოხუცამ წაათარა დაბაბ-
კული საბანი თვისი, და ზედან დააჯდა მას. მცირესა ჟამსა შინა
მოიწიენენ იგინიცა და იხილეს ცხენი იოანესი მდგომარე კარსა.
ზედა მუნ ბებრისასა. და მყის შევიდა მსახური იგი აბაშიძისა და
ჰრქვა: დედაო, სად არს იოანე დიაკვანი?

დედაბერმა ჰრქვა მას: არა მიხილავს შვილო!

მსახურმან: ცხენი იმისი კარსა ამას სახლისასა დგას. გარნა
იგი უარს ყოფდა, და განაგრძეს უბნობა; მაშინ იოანემ:

[აქ დედანს აკლია]

უკეთესია—ცხად უყო ჩემი თავი; უკეთუ განმავაჰრებენ მე ვაჰართა.
ზედა მადიამისათა და ითხოვენ იგინი ჩემგან დატევებასა სჯულისასა,
წინააღუდგები ნებასა მათსა. და უკეთუ მაიძულებენ ტანჯვითა, და
შეუძლებ ტვირთად, და აღსრულდები, მეცა მოწამეთა გუნდთა
შინა აღვირიცხები. ხოლო უკეთუ ვერა ვიტვირთებ ტანჯვათა მათგან,
მაშინ არა გულითა ქეშმარიტითა აღვიარო სჯული მათი და, მიმწევ-
მან დიდკაცობასა შინა, ვქმნა უმეტესი კეთილობანი ქრისტიანთა.
ზედა. და ესრეთ წარმოჯდა ქვეშაგებისაგან იოანე და ჰრქვა: რა-
ცა გეგულვებოდეს, ადრე ყავ! ხოლო მან ჰრქვა მას: არა, უფალო, მე
მოვივლინე თქვენდა ანნასაგან, რათა ცხად გიყო წყინება მისი და
ამასთანა საჩუქარიცა მოგართვათ.

იოანე: მითხარ, რაჲ ეწყინათ?

მსახური: თქვენი მაგსახით წამოსვლა, მას ენება თქვენთვის
მღუმადლებინა ტყვეები, და პატივით გასტუმრება თქვენი.

იოანე: ვაჲ თუ ეგ არ მომხდარიყო! მე თავადისაგან სარწმუ-
ნო ვარ, მაგრამ მოძღვარ-მოწაფისაგან შევშინდი, მამა-შვილობას,

შენდობა მომითხოვე და მადლობაც მოახსენე! მაშინ მოართვა მსახურ-
მან ხუთი იგი ოქრო. და გაშინჯა რა იოანემ, სტევა: ესე არა ჰგავს
მისირის ოქროს, ბაჯალლუა; ეს ტყვის ნავაჭრი არ არის. ამისა გამ-
გონემ ზურაბ ჰრქვა ბერსა: შენ ნუ მომიკვდე, თუ ხონთქარს ბა-
ჯალლუ ოქრო ჰქონდეს; რაზედ დამიკარგე ერთი ურემი პური?

იოანე: ჩემი სულის და ხორცის დაცვა ვირჩიე ერთს კოდს
უკვე ხორბალსა! და ამას სიტყვასა შინა წარვიდა მსახური იგი.

იოანემან მოილო ოქრო და ჰრქვა: ჭი ოქროო, თუ რაოდენ შემძლე-
ბელ ხარ შენ! შენგან აღიღებთან უძლეველნი ციხენი, შენგან იძლე-
ვიან მხედრობანი, შენ გყვარობენ ხელმწიფენი, შენი ძალით დაეცე-
მიან მეფენი, შენ მიიზიდავ გულსა მდიდართა და ღარიბთაცა, შენ
ხარ მხიარულება ყოველთა კაცთა; მხიარულებით შეგიტყობენ
მღვდელთმთავარნი და სხვანი სამღვდელონი, მრავალგზის გააადვი-
ლებ კანონთა, მრავალგზის გაამტყუნებ მართალთა. შენ მიიზიდავ
გულთა მსაჯულთა და კარის კაცთასა; შენ ასწავებ ცოდვასა ანგა-
არებისასა; შენ ხარ კეთილი და აგრეთვე ბოროტი, ვინადგან ორი-
ვე ძალგიძს. მოვიდ, განგიწიალო! შენ დააწყენარე მძრწოლარე გული
ჩემი; შენ მიეც სიმტკიცე გულსა ჩემსა; აჰა შთაგიღებ უბესა, მა-
ხლობლად გულისა, განმხიარულდი გულო! აჰა წამალი ყოველის მწუ-
ხარებისა! და ესრეთ განხნობილი იოანე აღსდგა, ბებერი დალოცა
და გამოვიდა გარე.

ოდეს იხილა საშუალ სოფლისა კოშკი და სახლნი, იკითხა: ვინ
ცხოვრობს აქა? და ჰრქვეს: ხიდირბეგის შვილიო!

მაშინ იოანემ ჰრქვა ზურაბს: მივედ და აცნობე თავი ჩემი; მიგვი-
ღებს იგი, ვინადგან აღრითვე მიხილავს მონასტერსა შინა.

მისრული მისდა, ზურაბ ცხადუყოფს იოანეს მიერ ლოცვა-კურთხე-
ვასა, და მამუკა მიიწვევს მყისვე.

იოანე, მისრული მისდა, ეტყვის მას: მონაზონობის სახით მოგიკი-
თხო ანუ ერის-კაცობით?

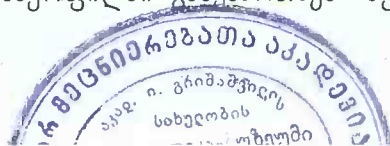
მამუკა: როგორც ხედავ სახესა ჩემსა!

მაშინ იოანე: მშვიდობა შენდა ნაბერალო, რად განიძარცვე, მო-
ნოზანთა სახედ დროს მაძიებელი ყოფილხარ და არა სულისა!

მამუკა: მაგით არ წავწყმდები! და შეიწვია სახლად. შესრულნი
სახლად, დასხდენ და დაიწყეს სხვადასხვაგვარი უბნობა, მოიღეს
სადილი და რა განაგრძეს

[აქ დედანს აკლია].

დაასრულეს სადილი და კმაყოფილნი განემართნენ ლურამისაკენ.



იოანემ მიმავლობასა შინა იხილა გზასა ზედან მრავალნი ძროხა და ხარნი, და ჰკითხა მწყემსთა მათ: ვისი არის ნახირი ესე? და მათ ჰრქვეს: მოურავისა.

იოანე: საიღამ შეკრიბნა ესენი?

მწყემსნი: ნარბევიდგან.

იოანე: ვითარ?

მწყემსნი: მდევრის კაცი, რომელნიც დააკლდნენ მდევარს, მათი ნარბევია.

იოანე: წაიღეს რამე ლეკებმან?

მწყემსნი: ნახირი მოიტაცეს.

იოანე: მაშ რაც ლეკებს გადარჩომია, მოურავს სისრულე მიუტია.

მწყემსნი: მართლად, რაც გადავარჩინეთ, მოურავმან მიგვიღო.

იოანე: ეს სჯულდება ქიზიყსაც არის, მაგრამ თუ სხვაგან სადმე გლეხი-კაცი და ხელ-მარტოა, არ დაარბევნო.

მწყემსნი: ტფილისსაც რომ იყოს ჩვენგანი ხელ-მარტო კაცი და აქ მდევრობა მოხდეს, ჩვენი მოურავი მაინც დაგვარბევსო.

იოანე: ვინ გიარს მოურავი?

მწყემსნი: არა უწყი, მე ახლა მოველ ჯავახეთით.

იოანე: ტყუვილსა სწამებ, თავის დღეში მაგგვარი არა უქნია რა მას!

მწყემსნი: საკუთარი ყმები თვისიც ამას უჩივიან.

იოანე: ვიცი, შვილო; აქ არის მოურავი?

მწყემსნი: არა, შინ წავიდა.

იოანე განემორა და წარვიდა. გზასა ზედან ზურაბსა ჰრქვა იოანემ: ესე ძნელი სჯულდებაა საბრალოს გლეხთ-კაცთა ზედა, — ასე ადვილად და თითქმის შეუძლებელად დარბევა; ეს უმჯობესია, რომელ ამ სახით იყოს: ვინც გლეხთაგანი დააკლდეს ვინმე მდევარსა, ან ცხვრით, ან ღორით, ან ღვინით, შეძლებისამებრ, გამოერთვას და იმ მდევრის კაცთ უკუმოქცევის დროს ან ვახშამი, ან სადილი გაუკეთდეს და იმათ მიიღონ; უფრო გაახალისებს ხალხსა და არც გაღარიბდებიან, რომ მკის დროს და ლეწვის დროს ხარები ერთმევათ და წვრილის შვილების გამომზრდელი ძროხები.

ზურაბა: უცხო რჩევაა ეგე, თუ მოხელეებიც თანახმა გვეყოფიან.

იოანე: სულ ცუდის მოხელეებისაგან არის ქვეყანა ნაკლულოვანებაში.

და ამა უბნობით მივიდნენ სურამს; მაშინ იოანემ გაგზავნა ზურაბ მოურავის ნაიბთან და თავისი ვინაობა ცხად უყო და სთხოვა სახლი სადგური. მან უპასუხა ზურაბს: მე ვერ მივიღებ, თვით იზრუნოს! რა ზურაბმან ესე პასუხი მოართო, იოანეს ეწყინა და სთქვა: ზურაბ, ზურაბ! მამა-შვილობამ, მოკლე ჟამის მოურავ-ნაიბი არიან! და აქა-იქ სიარული დაიწყო და სახლის ძებნა. ამ სიარულსა შინა იხილა ქაიხოსრომ მურვანისშვილმა და მიუწოდა იოანეს; მცის იოანე ცხენი-დამ გარდახდა, კურთხევით მოიკითხა, და ქაიხოსრომან წარიყვანა სახლად თვისა; მრავალნი სხვადასხვა გვარნი უბნობანი მოიუბნეს და უკანასკნელ ვახშმის ჟამს მოიღეს ვახშამი. იოანეს მოართვეს მარხვის სანოვაგე, ხოლო ქაიხოსროს სახსნილო. რა ხელი ჰყვეს,

იოანე: დღეს ოთხშაბათია.

ქაიხოსრო: ვიცი.

იოანე: და რად სჭამ?

ქაიხოსრო: თათრებში დავეჩვიე.

იოანე: ახლა ხომ ქრისტიანებში ხარ?

ქაიხოსრო: ჩვეულება სჯულს უმტკიცესია.

იოანე: ვიცი, ფილასოფოსნი ჩვეულებას მეორე ბუნებას ეძახიან, მაგრამ კაცმა კეთილი საქმე უნდა გაიბუნებოს.

ქაიხოსრო: მე მეფე ირაკლის ორმოცდა-თუთხმეტი წელიწადი ვემსახურე და ჩემის მსახურებისათვის ყაზახის თათრებში განმაწესა, და იმათი თავაზით შევეჩვიე მარხვის ჭამას, რომ იმათ არ ვაძლევდი დაბრკოლებას, და ამ სახით უფრო გაუერთგულე ის ერი მათ სიმაღლეს.

იოანე: ჰგავს, ისე მოქცეულხარ, ვითარცა სწერია: „ჭამეთ წინადაგებული თქვენი და ნურარას განიკითხავთ იჭვისათვის, რამეთუ უფლისა არს ქვეყანა და სავსება მისი“. შიბრძანე, მათ უმაღლესობას სადა და სად მსახურეთ?

ქაიხოსრო: რომ ცოტა ვთქვა, მათ უმაღლესობასთან და სხვაგან ორმოცდაათი ომი მეტი მიხილავს, მაგრამ სახელოვანს ომებში ყველგან ვხლებივარ მათ სიმაღლეს: აზათხანის ომში, რომ სამი ათასის ქართველით თვრამეტი ათასი კაცი დაამარცხა უზარბაზნოთ ბატონმან, და იმისი ურჯო მთლად დავგრჩა, რომ განვმდიდრდით. და მრავალი დავხოცეთ და დავატყვევეთ ერევანს. ოთხი ათასის კაცით აჯიჩალაფის შვილი თორმეტი ათასის კაცით მოსული ბორჩალოს დაამარცხა, და მრავალი ტყვე და საქონელი ვიშოვეთ. ავარიის ხანი რვაათასი კაცით მჭადის-ჯვარს ადგა, დავამარცხეთ დია მცირეს ჯარით და მრავალი დავხოცეთ და დავატყვევეთ. დან-

ლიზში ქიზიყის ბოლოს ვძლიეთ ლეკთა და მრავალი ადვოკეთ: და იმ ღამეს, დედოფლის წყაროზედ მდგომთა, დაგვესხა სხვა უდიდესი ჯარი თავსა მას გაქცეულს ლეკთან შეერთებული, და იგინცა და ვამარცხეთ, დავწყვიტეთ. ხერთვისი ავიღევი და მრავალი ოსმალის დავხოცეთ. აბდულა-ხანი ბაგრატიონი, თორმეტი ათასის ყიზილ-ბაშით მოვიდა, ციხეც თათრებს ეჭირათ და სოლალაკზედ დავამარცხეთ და ავწყვიტეთ. ასპინძას ოსმალსა და ლეკის ჯარზედ გავიმარჯვეთ, რომ რუსები დავვიბრუნდნენ, არღა გვიშველეს, და სულის თათრის ჯარი მთლათ ფარაოსავით მტკვარში დავღუპეთ, და მეფემან მოკლა თავისის ხელით კობტა ბელადი. ერევნის დიდ ომში იქ ვახლდი და რვა ათასი კაცი დავამარცხეთ მეფის გიორგის მიზეზით და გარჯილობით. ავარის ხანი ოცდა ოთხი ათასის კაცი თყვარელის ციხეს შემომდგარი იყო, სამასი კაცი წავედით დაუთალაბათ და შევედით ციხეში და გავაქციეთ ეგეოდენი ჯარი. მცხეთას მიმავალს ღამე დავგვხდა ლეკისა ჯარი, სძლო მუნ ბატონმან, თავისის ხელითაც მოკლა ლეკი და ჩვენ სამთ ძმათა დავხოცეთ ლეკები, სამთავ მივართვით თავები. და მაშინ მიბოძა ჯილდოდ ჯაბადართ უხუცესობა და სხვა წყალობა. ატოცის გამარჯვება ხომ შენც იცი. ქრცხინვალს, სვითებში და სხვაგან რაღა მოგახსენო! იორზედ, ყოველგან დავსწრებივარ მის სიმაღლესთან, ყოველგან სახელი მიქნია, აგრეთვე საკუთრად ყაზახში და სხვაგან. და განჯის ომშიც და აღამამათხანის ომშიც თან ვახლდი და მთიულეთსაც განუშორებლად ვიყავ; და ამისთანა გამზდელს ბატონს მოვშორდი, რატომ არა მწყევ? მაგრამ მეფის გიორგისაც მადლობელი ვარ, რომ იმავე ხარცხში ვყვანდი, და მეგვიდრგეს დავითსაცა, და აწ ახლა, რადგან შეილი არა მყავს, ეს ჩემი ძმები და ძმისწულები მინდა ჩემსავე სიცოცხლეში განვყარო, ჩემი ქონება გაუყო და მშვიდობაში დაუტეო; ამისათვის მოველ აქ, და შემენდობა ამისთანა მოსამსახურე კაცს, თუ არა?

ზურაბა: ვიცი, შენ მხვნელ-მთესველი კაცი არა ხარ, რომ პურით შეგვეწიო და ეგ შენდობა ერთს ხალიჩაზედ არის დამოკიდებული.

ქაიხოსრომ მყისვე მიართო იოანეს ხალიჩა და მონასტრისათვის ძროხა.

იოანე: ღმერთმა შეგინდოს ეგ ცოდვაცა და სხვებიცა.

ზურაბა: აკი მოგახსენეთ ქაიხოსრო, რომ შენდობას მალე მიიღებდით!

და ამა უბნობაში შემოვიდა მუნებური ტერტერა და სწავლაშიაც იყო გამოცდილი. ქაიხოსრომ უთავაზა, მიიწვია და იოანეც აცნობა,

ურთიერთი მოიკითხეს და აწვიეს სადილს. ტერტერასი ის კვირა ხსნილი იყო და ამანაც დაუწყა ხორცს ჭამა. მაშინ—

იოანე: ქაიხოსრო, აჰა, ამხანაგიც იშოვეთ, კარგად შეექცით!

ტერტერა: ჩვენი ხსნილია.

იოანე: გინდა თავი იმართლო, მაშინც მუცელ-ღმერთს გიწოდენ ღამეხთ.

ტერტერა: ბერძენთაგან ბევრ მაგვეარებს გაიგონებ, თორემ თვით საღმრთო პირი სახარებასა შინა იტყვის: „პირით შემავალი არ შეაგინებს კაცსა“.

იოანე: ისიც გვიბრძანებს: „თქვენისთანა ნათესავი არარაფთ გამოვალს, გარნა ლოცვითა და მარხვითა“.

ტერტერა: უდაბნოს ბერები გამოცდილი იქნებით ამგვარის ნათესავითა, და თქვენმან წინამძღვარმან რაოდენი ლეგიონი განსდევნა?

იოანე: წადი და თქვენს მონასტერში შეიტყობთ თუ რაოდენი განუდევნია, და აქაც ერთს მათგანს ვხედავთ, რომ სახარების სიტყვათ მარხვის ჭამას აადვილებ.

ტერტერა: ბერძენთ მრავალი სათევზე წყალი ჰქონდათ და იმ თევზების განვაჭრების გულისთვის დასდევს ესეოდენი მარხვა.

იოანე: უი ჩემს თავს! ღმერთმან ოდესცა შექმნა ადამ და ევა, მაშინვე მისცა მათ მცნება მარხვისა—არაჭამად ნაყოფი ხისაგან, რომელიცა იდგა საშუალ სამოთხისა. და ესესახედვე მოსე და ილია წინასწარმეტყველმან იმარხეს ორმეოცი დღე, და უკანასკნელ თვით უფალმან ჩვენმან იესო ქრისტემან იმარხა ორმეოცი დღე, და ფრთვე მოციქულნი შემდგომად ქრისტეს ამალღებისა იყვნენ ლოცვასა და მარხვასა ტაძარსა შინა, ვიდრე მოვიდოდა მათზედა სული წმინდა. და შემდგომცა, ოდეს მოციქულნი წარვიდეს და ქადაგებდეს, იმარხვიდეს და ილოცვიდეს, ვითარცა წერილ არს საღმრთოსა წიგნსა შინა: „მაშინ იმარხვიდეს და ილოცვიდეს და დასხნეს მათზედა ხელნი მათნი და განუტევნეს“ (საქმე 13,3).

ტერტერა: იყავნ სიტყვისაებრ შენისა! და რაჲ არს ესე, რომელ მარხვა თქვენი ესრეთ გრძელი არს, ვითარცა ჭლექის სნეულება?

იოანე: მაშასადამე, თქვენი მარხვებიც მსგავს არს დღეგამოშვების ცივებასა! და მაშინ ყოველთა გაიციენს. და რქვა ტერტერამ: მიბრძანე მე, თუ ვითარ გვარად არს დაწყება მავა თქვენთა მარხვათა?

იოანე: მე განვაგრძობ ამისთვის, გარნა მოკლისა სიტყვათა ვაცნობო.

[ამას მიყვება ჩამოთვლა მართლმადიდებელთა მარხვებისა, მათი დროისა და მნიშვნელობისა და თავდება ასე:]

და ესე კმაგეყავნ, და თუ თქვენ არა განყროდით ჩვენს მართლ-
მადიდებელ სარწმუნოებას, თქვენც ესრეთ გექნებოდათ კანონი.

ტერტერა: რომ გაგეყვენით, რა დავაწავეთ? ქრისტე ორთავე
გვრწამს.

იოანე: არა ჩვენსავით!

ტერტერა: ვითარ?

იოანე: თქვენ ევტუქისა და დიოსკორეს წვალებისაგანი ხართ,
რომელნიც მესამეს კრებასა შინა ეფესოსისასა განგვიდეგით, ხოლო
მეოთხესა შინა კრებასა ხალკიდონისასა სრულიად განგვეშორენით.

[ამას მიყვება დამტიციება იმისა, რომ სომხები მწვალებლები არიან,
რომ ქრისტეს ორი ბუნება აქვს, დიალოგი თავდება ასე:]

მე კვალად დამასკელისას და სხვათაცა მოწმობას მრავალს. გეტ-
ყოდი, მაგრამ შენ რადგან არ გწამს დამასკელი, მე იმითივე დაგი-
მტიციე, რომელნიცა გრწამან.

ტერტერა: არც თქვენა გრწამთ ჩვენი წმინდანი ოჰანუწნელი
და სხვანი!

იოანე: რა საწამებელია ოჰანუწნელი, რომ მრავალნი ქრის-
ტიანენი შეაწუხა?

ტერტერა: ვეჭობ, გული გეწვის, რომ ბერძნები დახარშა და
დამდულრა.

იოანე: აჰა, შენ ამტიციებ და კაცის მკვლელი ვითა წმინდა
იქნება?

ტერტერა: თუ წმინდა არ ყოფილიყო, ჩვენი ეკლესია არ
აღიარებდა.

იოანე: ომარის შვილობით რომ იყო, იმისთვის მიეწერება სიწ-
მინდე.

ტერტერა: ის ისე მოიქცა, ვითარცა მაშინ პოლემტიკა ით-
ხოვდა.

იოანე: დიად, მაგრამ ახლა თათარნი რასაც ხარაჯას ართმე-
ვენ ქრისტიანეთა, იმის ბრალია.

ტერტერა: ვითარ?

იოანე: ოჰანუწნელმან სამი პირობა დაუდო ომარს; პირველი—
ქრისტიანებზედ ხარაჯის აღება, მეორე—ეკლესიის მეჩითივით მო-
ფენა, მესამე—საკურთხის ტერტერისა სენანის ქმნა. და ამა მიზეზით
მისცა შეწევნა ომარამ და სამი ათასამდინ ბერძენნი დაამდულვრინა და
დახარშა; მაგრამ ბერძენთაც ნაცვალი აგეს, არა თუ ქრისტიანების
დახოცით, არამედ თქვენს სამღვდელოთ ესე უგვანის აღთქმისათვის
სამასთა პირი ფინთითა გამოუტენეს.

ტერტერა განწყურა და სთქვა: სხვა, რაცა თქვი, რომ ჭეშმარიტი იყოს, ტერტერას სენანი კი არ არის.

იოანე: დია მართალია, შემდგომად კურთხევისა ორმოც დღეს ეკლესიის კელარში შეგინახვენ, ვიდრე არ გაგიმთელდებათ სენათ ნაქნარი ადგილს. და ამაზედ განაგრძეს უბნობა, მაშინ

ზურაბა: მე გაგაშველებთ მაგა ბაასისაგან!

ქაიხოსრო: ვითა გააშველებ?

ზურაბა: ტერტერამ ამოიგდოს და გვაჩვენოს და მაშინ ვცნობთ მართალსა!

ამისი მსმენელი ტერტერა ადგა და განრისხებული წავიდა შინათკენ.

[ამას მიჰყვება ტრაქტატი მარხვის შესახებ].

ქაიხოსრომ იოანეს აკოცა და უთხრა: მიზარის, რომ კარგად გისწავლია გვარი ბაასისა და წერილშიაც დაღალულხარ. გთხოვ, რომ საკუთარი მეგობარი შეიქნა ჩემი; და ამანაც, მადლობისა მთქმელმან, დალოცა, და ესრეთ დაასრულეს სადილი. და იმ დღეს მუნ განისვენა და დაიარა სურამი, გაშინჯა ყოველივე და სახვალლიოდ განემზადა ძალინისაკენ წასასვლელად.

იოანე კმაყოფილი განემართა ძალინისაკენ და მწუხრის ქაშს მიიწია მუნ, და იოანემ რქვა ზურაბს: იზრუნე ჩვენთვის სადგური! ზურაბ, მისრული ფალავანდიანთთან, მოიკითხამს იოანეს მიერ, და მაშინ ელიაზარ მიიწვევს მას. მისრული იოანე წინა წარდგების და ეტყვის: მშვიდობა შენდა ბრწყინვალეო მდივანო!

ელიაზარ: მე მდივანი არლა ვარ.

იოანე: ადრევ უნდა გეფიქრა.

ელიაზარ: მე პასლენიკობა აღვირჩიე.

იოანე: მე ეგ ლექსი არ უწყი.

ელიაზარ: დესპანობა, ანუ ელჩობა.

იოანე: საით?

ელიაზარ: შენის ქვეყნის კაცის ამხანაგად.

იოანე: ილისოსაკენ აპირებთ დესპანობას?

ელიაზარ: არა.

იოანე: მაშა საით?

ელიაზარ: ევროპიისკენ.

იოანე: ჰო!

ელიაზარ: და რად გიკვირს?

იოანე: წმისათვის, რომელ იცია იქაური ყოფა-ქცევა ანუ ენები ანუ ლეოლრაფია?

ელიაზარ: თვალიც დაგვიდგება! სხვამ ვინ იცის ჩვენში, რომ მე ვიცოდე? და თუ მაგას მიხედა ჩვენმა ბატონმა, ელჩს ველარსად გაგზავნის.

იოანე: უი ჩემს თავს! მართლად ბრძანებთ, მაგრამ ილისოს სულთანთან ელჩობასა და ევროპიაში ღია დიდი დანახეთქი უძევს.

ელიაზარ: მე ვისაც მივსდევ, ამით მესამედ ყოფილა.

იოანე: სამი დიდი მტერიც გვიწოვა.

ელიაზარ: ვინა?

იოანე: ხონტქარი, ყენი და დალესტანი.

ელიაზარ: რა ქნეს იმათ ღირსი ხსოვნისა?

იოანე: ტფილისი დახატეს და ახტალა ვახანითურთ.

ელიაზარ: ახლა ჩემი დესპანობა იქნება ბედნიერი მაგათ-თვის.

იოანე: ნეტამც ეგრეთ იყოს!

ელიაზარ: შენ ილოცე ჩემთვის, უდაბნოს ბერი ხარ, და ყოველივე იქმნების კეთილი.

იოანე: სარწმუნოებისა შენისამებრ გეყავნ.

ელიაზარ: მე ურწმუნო არა ვარ!

იოანე: ღმერთმან გაშოროს ურწმუნოება, გარნა დესპანსა თანა-აძს სარწმუნო-ყოფა.

ელიაზარ: დესპანი ვითარ უნდა იყოს სარწმუნო და როგორი?

იოანე: პირველად უნდა იყოს მტკიცე თვისსა სარწმუნოებასა ზედა და ფიცსა; მეორე—უნდა იყოს ერდგული მამულისა და მეპატრონისა თვისისა; მესამე—არ იყოს ანგაარი და ქრთამის მოყვარე, ხოლო მეოთხე—სწავლული და ჭკვიანი და მდიდარი, რომ სხვის ხელს არ შესთხოვდეს.

ელიაზარ: ნამდვილ ეგრეთ, გარნა მითხარ მე: რაჲ არს სარწმუნოება?

[ამას მისდევს თავი სარწმუნოებისათვის].

ელიაზარ: მახმადიანნი რაოდენ გვარნი არიან ანუ მახმად ვინ იყო, ან რა სჯულდება გამოსცა?

იოანე: საუკუნოსა მეშვიდესა გამოჩნდა მაჰმად, ძე დავრდომილისა კაცისა, სახელით აბდალას წარმართისა, ხოლო დედისა ემინისა იუდიანისა არაბიასა შინა ქალაქსა მაქასა, შობილი ქრ. აქ. 613. ესე ყრმობასა შინა განიზარდა სასწავლებელსა შინა იუდიანთასა და ქრისტიანობისა სჯულისა სწავლასა მიიღებს მონოზონისა სერგიისაგან, უფრორე არიოზიანულსა და ნესტორიანულსა სწავლასა, უკანასკნელ მუნებურ ვისამე დიდვაჭრისა აქლემთა მხილავ იქმნა და რამოდენსამე წელს უკან მივიდა ეგვიპტეს შინა გლახაკად მცხოვრები; გარნა სახითა იყო არა დუხჭირი, და ამას ეტრფიალა მდიდარი ვინმე დედაკაცი ეგვიპტელი და შეირთო მან ქმრად ესე მაჰმადი და იქმნა მერე ვაჭარ. შემდგომად ამან რა იხილა მრავალი განხეთ-

ქილება ქრისტიანეთა შორის და მრავალ სჯულად განწვალება და მწვალებელთაგან განყენება ერთა და აღრეულობა, ამანაც იწყო მოქმედება ამა წარმართთა შორის, და უქადაგა, რომელ მისდა მოივლინების მარადის ღვთისაგან ანგელოსი გაბრიელ და მიილოცა მან წინასწარმეტყველებისა მადლი, და რომლისაცა გონება აღორძინდა და უქადაგებდა ერთა უფრორე ხორცთა ამოვნებისა საქმეთა და ამასთანაცა იხმარა აღრითგან მანქანება, რომელ აღზარდა მან ხუნდი ტრედისა და აქმევდის მას ფეტვსა ყურთა შინა თვისთა შთათესილსა. და ოდეს ჯდის იგი ერთა შორის, იცნის მან ტრედმან და მოფრინდებოდის, შეაჯდებოდის მხართა ზედან და ყურთა შინა ჰკორტნიდის, და ოდეს განფრინდის ტრედი იგი, იტყოდის, რომელ „სული წმინდა მოვიდა ჩემდა და მამცნო მე ქადაგებად ერთა შორის“. და ესრეთ დაჯერებულ ჰყო მან ერნი მრავალნი. და უკანასკნელ მოუწოდა თვისთანა მეგობარსა თვისსა, სერგის მონოზონსა, ნესტორიანსა, და ვარრის, სპარსსა ევტუქიანსა და ვიეთთამე იუდიანთა, და ამათ ძველთა და ახალთა სჯულთაგან. და სხვათა არიოზიანულთა წვალებათაგანცა და თვითცა დართვეს და შეკრიბეს და შეაწყვეს წიგნი ალყურანად წოდებული სხვადასხვა გვართა სიცრუითა და ამას შინაცა მოიხსენეს, რომელ აბრამ იყო მამა ლაზარესი, და მღვთისმშობელი მარიამ დაჟ მოსესი! და მოიხსენა წიგნსა მას შინა შედგომილთა თვისთათვის ესგვარისა სამოთხისა ყოფა, რომელსა შინა დაემკიდრებიან შემდგომად სიკვდილისა შედგომილნი მისნი, რომელსა შინა სდის ოთხი უკვე მდინარენი, ესე იგი: რძისა, თაფლისა, ღვინისა და წყლისა, და ამას შინა არიან პალატნი ფრთასაგან აღშენებულნი, ოქროთაგან დავარყებულნი, ყოველთა გვართა ფრინველთაგან უტკბილესნი ხორცნი საჭმელად მათდა, და უმეტეს ფარშავანგებთა, ხილნი ყოველნი გვარნი, დიდროანთა ხეთა ქვეშე დაჩრდილულნი, შვენიერთა ქალებთა თანა განცხრომილნი, თვისსად საკუთრად ცოლებად წოდებულნი, და მათთანა ხორციელისა გულისთქმისა დამაცხრობელნი და ესეგვართა საჭმელთა, რომელნიცა აღძვრენ გულისთქმად. და ამა სოფელსა შინა ოთხი ცოლისა ყოლა და ხარჭთა, რაოდენთაცა შეედძლოთ შენახვა; და ამასთანავე დაუდო ათისა მცნებისა ნაცვლად შემდგომნი ესე:

ა/ერთისა ღვთისა პატივისცემა.

ბ/მშობელთა ღირსეულთა პატივისცემა.

გ/რაჲცა შენ არა გინდეს, სხვათა შენისა სჯულისა კაცთა ნუ უყოფ. დ/დათქმულსა ჟამსა მეჩითსა შინა მიხვიდოდეთ.

ე/ყოველ წლივ წელიწადში ორჯელ იმარხვედეთ; ერთს თვეს ორჯერა, რომელსა შინა დღე ნუ სვამთ წყალსა, ნუ მოსწევთ ყალიონსა და ნურარას სჭამთ, ხოლო ღამე ყოველსავე საჭმელს იხმევდეთ სახსნილოსა და ვის რა გნებავთ; აგრეთვე ათსა დღესა რამაზანს შეინახავდეთ და ორჯერ მსხვერპლს შესწირავდეთ.

ვ/მოწყალებასა მისცემდეთ, ვინეძღის გთხოვდეს გლახაკი.

ზ/ცოლი გიყვარდეს ქორწილსა შინა და არა სხვის შეუღლებული. ც/არავინ მოკლათ უსამართლოთ.

თ/გრწამდეთ მოსეს ხუთი წიგნი, დავითნი, სახარება და ალყურანი უმეტეს მათზედ.

ღვთაებასა შინა იტყვიან ერთსა პირსა ღვთისა მამისასა, შემოქმედს სოფლისასა, ქრისტესა სულად ღვთისა იტყვიან და პირველ წინასწარმეტყველად და არა ღვთად, არცა ენებულად და არცა აღდგომილად, არამედ ამალლებულად. ხოლო სულსა წმინდასა განუყოფენ ოთხთა გვამთა, ღვთაებით გამზრახველსა მოსესადმი, დავით წინასწარმეტყველისადმი, ქრისტესადმი და მამადისადმი. ღვთის მშობელი სწამო ქალწულად.

სწამთ, რომელ ღმერთმან ამცნო მამადას, რათა მახვილითა მოაქციოს თვისად ერნი.

ლოცვასა დღესა შინა ხუთგზის ილოცვენ: პირველ ილოცვენ «მამაო ჩვენოს», ხოლო ან იტყვიან „სალავათსა“, გარნა ყოველთვის დაიბანენ ხელთა და სასირცხოთა ასოთა ლოცვისა წინა.

ნათლისღებისა მაგიერ წინადასცვეთენ ჩველთა, ზიარების წილ დალევენ წყლითა მიწასა ქაბისასა საფლავისაგან მამადას მოღებულისა და აგრეთვე სჭამენ მსხვერპლსა შეწირულსა.

მკვდრის დამარხვაზედ გასჭრიან მკვდარსა, გარეცხენ, და ეგრეთ ყურანის მკითხველნი მოლანი მიიტანენ საფლავად, პირს უზმენ საჭხრეთისაკენ და, ვინც მთლათ წარუკითხავს ყურანსა მკვდარსა, იკვი აღარა აქვთ წარწყმედისა.

მოლათ კურთხევა არა აქვთ, ვინც ყურანს მთლათ გარდიკითხავს, მათში ნაკურთხი იქნება.

უკეთუ იძულებული იქნას ვინმე მამადიანი დატყვებისათვის სჯულისა, შენდობა აქვს დაუტევოს სჯული. ცოდვასა რასაცა იქმონენ ანუ არაწმინდებასა, ანუ სხვებ განიცდებიან, ანუ განიბანენ წყლითა ესრეთ, რომელ ორსავე ყურში თითები ჩაირჭონ, შევიდენ წყალში, მარჯვენე ფეხი სამხრეთისაკენ გაიშვირონ და წყალში ჩაიყურყუმელონ, მაშინ განიბანებიან ცოდვისაგან.

შეირთვენ მეორე ნათესავსა, ესე იგი ბიძაშვილსა, რძალსა, ოდეს ძმა მოუკვდეთ, სამნი ძმანი სამთა დათა, თვითო-თვითოდ შეირთვენ.

ქაბას წავლენ სალოცავად, უნდა პირველად ილოცონ იერუსალიმს, აგრეთვე სოლომონ ბრძნის საფლავზედ და მერე ქაბას მამადას საფლავზედ ილოცონ. გარნა პირველად კაცმან უნდა იხმაროს დედაკაცი და დედაკაცმა იშოვოს კაცი, და ისე ილოცონ, თორემ არარაჲ მადლი ექნებათ. და თუ ვერ იშოვეს, მაშინ კაცნი დედალს პირუტყვზედ გაიჭრიან ქებინსა და დედაკაცნი მამალზედ რაზედმე და ესრეთ ქორწინებულნი, ილოცვენ და მერეთ იწოდებიან აჯაბად. ქრისტიანეთა მოტყუება ფიცით არ არის მათთვის ცოდვა, არცა სხვისა სარწმუნოებისა; ქრისტიანეთა და სხვათა აკლება და დატყუება მადლია მათთვის და ალალია ნაქონები მათი და ცოლშვილი რომელ თითონ შეირთონ, რომელ ამითი უცხო მრავალი ჯარი მონადირა მახმადმან.

სწამთ აჯალი (რომელ არის წერა) და იტყვიან თუ წერა არ არის კაცისაო, განსაცდელი და სიკვდილი ვერ უფლებს მას ზედაო,—და ამითაცა მრავალი ხალხი მოინადირა მაჰმადმან.

ე ლ ი ა ზ ა რ: ამ თათრებშიაც არის განყოფილება, ვითარცა ჩვენ და სომეხთა შორის?

ი ო ა ნ ე: არის. აღმოსავლეთისა მხრის თათარნი, ესე იგი სპარსნი, არიან მახმადიანნი, ყურანიცა სწამთ და შემდგომად მაჰმადისა მოადგილედ აღია; ამათა თუმცა სწამთ აჯალი, გარნა ბოროტი არა სწამთ, რომ ღვთისა მიერ იყოს. ესენი უარყოფენ ოსმანსა, ომარსა, აბუბაქარს და სხვათა; რომელიცა სწამთ ოსმალთა. შემდგომ მაჰმადისა წმინდად სპარსთა სწამთ კვალად ქალბალა, ჯაფარ, ასეინ, უსეინ, რომელ ამა ორთა დღესასწაულსაც გარდიხდიან რამდენსამე დღეს და მოწამედ რაცხვენ, ვითამ თავის მამამან დახოცა მამულის გულისათვის უსმართლოდ, და ამის გულისათვის თავებსაც დაისერვენ სამართებლით და მრავალს სისხლს იდენენ, იგლოვენ და იტირებენ. და ესენი იწოდებიან შეიდად, და მისთვის სძაგთ ერთმანეთი ოსმალთა და ყიზილბაშთა, და არც დამოყვრდებიან ერთმანეთში და მწვალებელს ეძახიან ერთი მეორესა.

აგრეთვე ოსმალნი შემდგომად მაჰმადისა იტყვიან მემკვიდრედ და წმინდათ ოსმანს, სწამთ ომარ, აბუბაქარ მეეთი და სხვანი. სწამთ ავიცა და კარგიცა ღვთისა მიერ იქნებოდეს, და თუმც არ ნებადდეს, არ შეეძლოს კაცს ავის ქნა; ესენი გმობენ აღიასა და ზემოხსენებულთა სპარსთა წმინდათა და ამისათვის არს მათ შორის განხეთქილება და იწოდებიან სუნად.

არიან კვალად თათარნი, რომელთაცა სწამთ მამადა, გარნა ჩვეულება აქვთ სხვადასხვა. და ამათ შორის ხირაათანად წოდებულნი, რომელთა ჩვეულება მოუდიესთ, რომელ წელიწადში ერთხელ

მოუათ ესე დღეობა. სალამოს დროს სოფელში მცხოვრებნი ანუ ქალაქში შეკრებებიან, კაცნი ერთს სახლში, ხოლო დედაკაცი მეორეს სახლში; და ღამე განიხდიან დედაკაცი მიფხავთა და შთაყრიან სადაცა არიან მამაკაცი შეყრილნი, ბნელაში, და მაშინ ყოველი კაცი აღიღებს თითოსა მიფხავსა დედაკაცისასა და ვისიცი მიფხავია, იგი უნდა იხმაროს მან კაცმან. იმ ღამეს მრავალჯერ მოხდება წყეულთაგანთვისთა მშობელთა და დათა და შვილთა თანა ამა მიზეზითა აღრევა და სხვათა ცოლებთა თანა. მაშინ

ზურაბი: იოანე! რატომ ერთხელ არ დაესწრები მაგ დღეობაში, ეგების შენც გერგოს ვინმე! და განიცინეს ყოველთა.

იოანე: უი ჩემს თავს, შე ავო კაცო რას ამბობ?

ელიაზარ: დია განუსვენე აზრსა ჩემსა. და კერპთმსახურნიც მრავალგვარნი არიან?

იოანე: მრავალგვარნი, და უფრო ინდოეთსა და კიტაიასა შინა; ინდოეთს ცეცხლის თაყვანისმცემელნი, აგრეთვე წყლისა, რომელნიც ყოველ დღე შევლენ წელამდინ წყალში და დგანან განთიადიღამ მზის ამოსვლამდინ, და ევედრებიან; ოდეს მზე აღმოვა, გამოვლენ ხმელად.

არიან კვალად ჩამოსხმულთა სპილენძთაგან, კაცთა სახითა, მაიმუნთა, თხათა და ესვითართა ზედან ილოცვენ, აგრეთვე ამერიკასა შინაცა.

ქურთნი მზეს თაყვანისცემენ ყოველ დღე და ესენიც მზავსნი არიან კერპთაყვანისმცემელთა.

[მერე მიჰყვება ტრაქტაქტი სხვადასხვა სარწმუნოებათა შესახებ].

ზურაბი: ეგეცა კმარა ქადაგებად, თუ დაგიჯერა ვინმე, დაახლა ვახშამი ვჭამოთ!

იოანე: ზურაბ, ნასომხარი ხარ და მუცელი გძლევს ისევ! და გაეცინათ ყოველთა და მოიღეს ვახშამი. ამ დროს ერთი მორთული მანდილოსანი შემოვიდა, ყოველნი სხვანი ფალავანდისშვილები აღსდგნენ და სალამი მიართვეს. მაშინ ელიაზარმან აცნობა მეუღლეობა თვისი; იოანე წარდგა, სალამი მიართო და ჰრქვა: მშვიდობა თქვენდა ბრწყინვალავ თავადინავ! მან მადლი უბრძანა და დასხდენ. რამცირეს საკმელსა ხელჰყვეს, მაშინ იოანემ თქვა: ბრწყინვალავ თავადინავ! თქვენც მიბრძანდებით ევროპიასა შინა?

თავადინა: არა, მამაო!

იოანე: ევროპიაში რადგან ჩვეულება არს დესპანთაგან თვისთა მეუღლეთა თანა წარყვანა, ამისათვის ვიკადნიერე.

თავადინა: ამისათვისაც ვწუხვარ, არათუ მეც წავიდე.

იოანე: ურთიერთარს სიმძიმე უნდა იტვირთოთ.

თავადინა: უჩემობას დაითმენს.

იოანე: მაშასადამე ჩანს სარწმუნო ბრძანდებით თქვენის მე-
უღლისა.

თავადინა: უეჭველად.

იოანე: ესე დიად კეთილი საქმეა და სჯულის დაცვაა.

თავადინა: აქ ასე ვიცნობ.

იოანე: ვაჟ თუ ეგ მცნება დაავიწყდეს; იქ დიად გრილი ქვე-
ყანაა!

თავადინა: ვითარ?

იოანე: ასეთი ჰაერია მუნ, რომ გულს მალე გაუგრილებს
კაცს.

თავადინა: კაცისაგან ყოველივე შესაძლებელ არს, მაგრამ
ვსასოებ, კარგნი ამხანაგნი მიზღვევენ და მცნებას არ დააკლებენ.

იოანე: გლეხური ანდაზაა: „ცხენი ცხენაჲთ დააბით, ან ზნეს
გამოიცვლის ან ფერსაო“.

თავადინა: ფერისა რა მოგახსენო და ზნეობაში კი არა
უჭირსთ რა, ვიცნობ მათ.

იოანე: ზნეობითის ფილასოფიიდაჲ კი იციან ესე: „ჰქმენ იგი,
რაჲცალა სრულ გყოფს შენ და მდგომარეობასა შენსა“, ამ სიტყვის
ჰაზრისა და განმარტებისა კი რა მოგახსენო!

თავადინა: მაშა ესე უნდა იცოდნენ; ნუ იქმ მას, რაიცალა შენ
და მდგომარეობასა შენსა არა სრულ ჰყოფდეს.

იოანე: ჰეშმარიტად მომიგე, ვაქებ გონიერებასა თქვენსა ამა
მცნებისათვის მეუღლისა თქვენისა დასამარხველად. და მერეთ შესვა
ღვინო იოანემ სადღეგრძელო მათი, და ესრეთ უბნობითა ამით
დაასრულეს ვახშამი; და წარვიდა იოანე თვისსა გამზადებულსა სა-
დგომსა შინა.

ხოლო ხვალისა დღეს იოანე განემზადა რუისისაკენ, გამოესალმა მდივანს და წარემართა საჩუქრიანი. იოანემ უთხრა ზურაბს: სად ვისადილოთ? ზურაბმან: სალოლაშენს მინბაშ ამირეჯიბთანაო. და წარემართნენ მუნით. რა მიიწივნენ სოფელსა შინა, იოანემ გაგზავნა ზურაბ მინბაშთან და შესთვალა ცა ლოცვა-კურთხევა. ზურაბ, მისრული მოიკითხამს მათ, და იგინი აჩვენებენ საჯინიბოსა, რომელსა შინა იყო ოთახი სტუმართ-სადგურად. შესრული მუნ, იოანე უწყებს ცხენთა შინჯვასა და იხილავს, რომელ თითოსა ცხენსა თითო კაცი ჰყავთ მიჩენილნი, რომელნიცა სწმენდენ ცხენებთა და ქვეშე უგვიან და უმშრალეებენ მიწათა და უცხოდ სუფთათ ინახვენ. ესე განკარგულება მოეწონა იოანეს. და უკანასკნელ იხილა ორნი ყმაწვილნი, ნებესა ზედა მსხდომარენი, ტალახით შესვრილნი, ნაგავ-გარდაყრილნი, გარნა სახითა კარგნი, უკაცოდ მოთამაშენი ურთიერთისადმი და თქვა: ვინა არიან ესე ყრმანი? მაშინ მუნ მდგომარეთაგანმა ვინმე პრქვა: ძენი ამირეჯიბისანიო!

იოანე: უი ჩემს თავს! ამ ქვეყანაში პირუტყვთ უფრო პატივი სდებიან პირმეტყველზედ, და უკუნიქცა. ამ ჟამად მინბაშიც მოვიდა, იოანემ მშვიდობით მოიკითხა და მანცა შეიტკბო და დასხდენ. მაშინ მინბაშმან ჰკითხა თვისი მგზავრობის მიზეზი, და ყოველივე მიუგო იოანემ. და უკანასკნელ მინბაშმან ჰკითხა იოანეს: როგორ მოგწონსთ ჩემი ცხენები? რადგან ხიზიყელი ხარ, ისინიც კაი ცხენებს ეწყობიანო?

იოანე: ცხენებიც უცხოდ მომწონს და მოვლაცა, მაგრამ ყმაწვილებისა კი რა მოგახსენო!

მინბაში: ვითარ?

იოანე: თითო ცხენს ოროლი მომვლელი ჰყავს და ორს თქვენს შვილებს არცა ერთიო.

მინბაში: ჩვენც მაგ სახით ვყვანდით მშობელთა ჩვენთა.

იოანე: ცუდი მაგალითი გისწავლიათ.

მინბაში: ცხენები ჩვენნი მაცოცხლებელნი და სახელის მომპოვებელნი არიანო.

იოანე: ვითარ?

მინბაში: ჩვენ მრავალნი მტერნი გვებრძვიან და ომში თუ დაემარცხდებით, სიკვდილისაგან მოგვარჩენენ; და თუ გავიმარჯვებთ, ჩვენ მტერს მიგვწვევენ, მოვკლამთ და შევიპყრობთო.

იოანე: შვილები, რომ კარგად დაზარდოთ და ასწავლოთ, უფრო ბევრს კარგს სახელსა იქმთ; და მაშინ ჯოგსაც გაიჩენთ.

მინბაში: ჭეშმარიტს ბძანებთ, მაგრამ ურჩნი არიან შვილნი ჩვენნი: აჰა ეს უფროსი შვილები, არც არას ესენი მიჯერებენ.

იოანე: დია მართებთ მორჩილება შვილთა მშობელთა თვისთა.

მაშინ მინბაშის შვილთა თავი იმართლეს და თქვეს: რა ვყოთ, არავინ არ გვასწავლის და არცა თქვენისთანა ვინმე მოსცა აქა, და რასაც მცნებას მოგვცემ, ვეცდებით დამარხვასა. ეგრეთვე მინბაშმან სთხოვა, რომ მცირე რამ ზნეობისა უბრძანეთ რამეო, ვინადგან მესმის თქვენი ეგე შეცნიერება! მაშინ იოანემ მოილო საწერელქალაღი და დაუწერა შემდგომნი ესე შემოკლებით ზნეობის სწავლა:

ა) იყავ კეთილმსახურ და მართლმადიდებელ.

ბ) სასოებდე ღვთისა ზედა და გიყვარდეს ყოვლითა გულითა შენითა.

გ) იყავ ერთგულ წინაშე ეკლესიისა და ყოველი განწესება მისი წმინდად დაიცევ და წმინდათა მამათა განწესება კეთილად შერაცხე.

დ) გიყვარდეს მშობელნი შენნი, მორჩილ ექმენ მათ, და პატივეც შეძლებისაებრ შენისა, და დღეგრძელ იქმნე.

ე) შეუდეგ კეთილმოქმედებასა და ივლტოდე ბოროტისაგან.

ვ) იყავ ერთგულ მეფისა შენისა, მამულისა და სჯულისა.

გ) იყავ კეთილგონიერ, სჭვრეტდე დასასრულსა საქმისასა, განსჩხრიკე საშვალნი მისი და ნუ უტევებ პატიოსანთა საქმეთა შინა დროსა.

ზ) იყავ პატივისმცემელ და მორჩილ მოძღვრისა შენისა და მღვდელმთავრისა შენისა.

თ) ნურარასა ჰყოფ განუსჯელად და, ოდეს განსაჯო კეთილად, ნუ იქმნები მას შინა დაყოვნებულო.

ი) გიყვარდეთ ძმებთა ერთმანერთი, ვინადგან ერთის მამისაგან წარმოებულნი ხართ, და ერთის დედისა მუცლიდგან გამოსულნი;

გიყვარდენ ჭეთილისმყოფელნი თქვენნი და მოძულეთა თქვენთა ულოცევდით.

ია) რაოდენ ძალ-გედვათ, ილოცევდით და მაშინც ყოველ დღივ იტყოდეთ საუფლო ლოცვასა „მამაო ჩვენოსა“.

იბ) ნუ ყოველსა იტყვი, რაჲცა იცი, ანუ გაგეგონოს, არამედ თვისსა დროსა და ჟამსა ზედა.

იგ) ნუ მოუმატებ დაბარებულსა საქმესა ზედან, სიტყვასა ნურცა გარდაცვლი და ნურცა გაგონილსა ზედან სხვასა რასამე მეტსა შესძინებ.

იე) ნუ ყოველსა სიტყვასა ზედა ერწმუნები.

ივ) ნუ ყოველი გსურინ, რაჲცა იხილო.

იზ) ნუ ყოველსა იქმ, რაჲცა ძალგიძს, არამედ ქმენ იგი, რაიცა ჯერ იყოს.

იძ) ნუ შეებმი ესგუარ საქმესა, რომლისა აღსრულება არ ძალ-გედვას.

ით) რაჲცა არა იცოდე, ნუ დაამტკიცებ და ნუცა უარ-ჰყოფ, და უფრორე მაშინ, ოდეს კითხვა იყოს შენდამი, რომლითა იქმნე კეთილგონიერი.

იყ) იყავ მომთმინე, კრძალულ და დამპყრობელ თავისა თვისისა, და ამისა ძლით სცნობ თავსა თვისსა.

იკა) ნუ იქმნები მეშურნე და ნურცარა ვისიმე შეგშურდების.

იკბ) ცილსა ნურავის შესწამებ და ნურცა ვისმე შენს უფროსთან დააბეზლებ, გარდა სჯულისა, მამულისა და მეფისა მუხანათისა კიდე.

იკგ) უჯეროდ ნურასა სჭამ და ბევრს სამთვრალოს სასმელს ერიდე, ვითარცა საწამლაესა.

იკდ) თუ არ გშიოდეს, ძალად ნუ სჭამ.

იკე) თუ არ გწყუროდეს, ბევრს წყალს ნუ დალევ.

იკვ) გაუფრთხილებლობისა გამო და ცუდის ყოფაქცევისა მიზეზით წარმოდგებიან სხვადასხვა გვარნი სნეულობანი და ამასთან სიკვდილი.

იკზ) დამპყრობნი თავისა თვისისა და წადილისა თვისისანი ცოცხლობენ კეთილად და ხანგრძელად.

იკძ) იყავ მშვიდ და ნუ იქმნები კადნიერ.

იკთ) იყავ მღუმარ, ვიდრე მოუბარ; ოდეს იწყოს ვინმე უბნობად, მაშინ შენ სღუმენ.

იკლ) ოდეს შენდამი უბნობდენ, გონიერად უსმენდე.

იკლა) ოდეს გიბრძანებდენ მთავარნი შენნი, მორჩილ ექმენ.

იკლბ) ნუ იქმნები მოქადულ.

იკლგ) ნუ იქმნები ზეავ და ანპარტავან.

- ლდ) ყოველთაღმე იყავ ალერსით და ნუ პირმოთნეობით.
- ლე) იყავ მართალ და სარწმუნო.
- ლვ) ნურარაი გსურინ სხვისა და უფრორე ნუ იპარავ.
- ლზ) რასაცა შინა გაქენდეს საჭიროება, მოირეწე იგი შრომითა.
- ლს) უკეთუ დაგლახაკდე, ნუ გრცხვენის, ითხოვდე და ვინც რაჲ მოგცეს, მიიღე მაღლობით.
- ლთ) რაჲცა ივასხო, ანუ ისესხო, კვალადვე მიეც აღნათქვამსა დროსა, რათა საჭიროებისა დროს სხვათაგანცა მიიღო შეწეენა.
- მ) ვისიც რამ გემართოს, ნუ გალანძლამ, რათა სხვანი არ დააფთხო.
- მა) უკეთუ არა ძალ-გედვას, ნუ აღუთქვამ.
- მბ) რაჲთცა აღსთქვა, აღასრულე.
- მგ) იქმენ მხნე და შრომის მოყვარე; ხოლო მცონარობა უტევე უქმთა, ვინადგან მცონარება არს დასაბამი ყოვლისა უბედურებისა.
- მდ) გიყვარდეს სწავლა და, უკეთუ არას ისწავლი, დიდის კაცის შეილს უსწავლელს ფილასოფოსნი ოქროს ვირს უძახიან.
- მე) უკეთუ გენებოს რაისამე წყება, პირველად გამოიცადე ძალი შენი და მერე განაგრძე იგი, და ნუ მომედგრდები მას შინა.
- მვ) უბედურობისა შინა ნუ შესწუხდები, ბედნიერებასა შინა ნუ მოუძღურდები.
- მზ) ბედნიერებასა შინა ნუ დაივიწყებ კაცობრიობასა, რამეთუ კაცი ქვემდებარე არიან ბედნიერებისა და უბედურებისა; და კვალად ვინადგან ბედნიერება არს დაუდგრომელი, რომელი ამიზეზებს სხვადასხვას შემთხვევასა და ხშირად მწუხარებასა.
- მს) რასაცა სულგრძელებით მოითმენ, მისთვის სულმოკლენი ოხერენ, სტირიან და ვაებენ.
- მთ) იყავ კეთილმიდრეკილ და მოწყალე.
- ნ) მთხოველთა მიეც, რაოდენ ძალგედვას, და უკეთუ არა გაქენდეს, კარგისა სიტყვით გაისტუმრე.
- ნა) დავრდომილთა შეეწიე, უკეთუ შეგეძლოს.
- ნბ) თუ შეგაწუხოს ვინმე, მიუტევე მას.
- ნგ) თუ შეაწუხო ვინმე, მშვიდობა ჰყავ მისთანა.
- ნდ) საქებელ არს დაპყრობა რისხვისა და მიტევება შეცოდებისა.
- ნე) ყმათა შენთა უდიერსა ნურარას დასდებ ხარკსა.
- ნვ) ყმანი შენნი შეძლებისამებრ იმსახურე და უსამართლოდ ნურას წაართმევ.
- ნზ) ყმათა შენთა მსახურებისამებრ მათისა უწყალობე და დანაშაულსა შინა იყავ მოწყალე, გარნა ყოველთვის ნუ მიუტევებ, რათა არა განირყენენ.

ნს) ოდეს იქმნე კაცთმოყვარე, იქმნეცა შეყვარებულ ყოველთაგან.
ნთ) იყავ უმაღლესთა შენთა მორჩილ, თანასწორთა კეთილადმქცევ
და უმდაბლესთადმი თავაზიანი.

ა) ვინც მოგეგებოს, მოიკითხე, და ვინც მოგიკითხოს, ნაკვალი აგე.

აა) ვინცა დაგპატიჟოს, მადლობა ჰკადრე და შენც მიიწვიე.

აბ) მკითხველთა მიუგე.

აგ) უმეცართა ასწავე.

ად) შეწუხებულთა ნუგეში ეც.

აე) უკეთუ შეძლება არა აქვნდეს მკვდრის პატრონს, დამარხვად
შეეწვიე.

აფ) ნუ ვინმე გძულს, არამედ ყოველთადმი კეთილ-მსურველ იყავ.

აზ) გიყვარდენ მეზობელნი შენნი და უსამართლოდ ნუ ებრძვი
მამულთათვის.

აჰ) მსახურე, ვისიცა თანაგაძს, რაოდენ შეგეძლოს, რომლითა ათნებ-
დე ყოველთა.

ათ) მოყვარეთა იქმენ. საყვარელ და მაშინ მტერთაცა არლა ძალუძსთ
მოძულება.

ო) იტყოდე მარადის სიმართლესა და ნურაოდეს იუბნებ ცრულ.

ოა) ნუ იქმ უსამართლოებასა.

ობ) ქვრივთა და ობოლთა ნუგეში ეც.

ოგ) სნეულთა მოუარე.

ოდ) უცხო შეიწყნარე.

ოე) საპყრობილეთა მყოფთა მოიკითხამდე და ნახედე.

ესე დაიცევ და იქმნე კეთილ-მიმთხვეულ და ესრეთ წარუკითხა
იოანემ. მინბაშმან მადლობა მოახსენა, ესე წიგნი ჩამოართო და მო-
იღეს სადილი. მაშინ მინბაშმან იწყო მატაკარანობა (სუფრაჯობა), და
რადგან სუფრაჯის რიგია ქართლში,—პირველად გარიგების დროს
საქმელსა თვითონ დაისხამს და მერე სხვათა მიართმევს. მინბაში
დია სწყალობდა საქმელსა და უყვარდა, და თავისთვის ეგეოდენი
დაისხა, რომელ თითქმის ზურაბს დია მცორე ერგო და მაშინ ზუ-
რაბმან ჰრქვა: ბატონო მინბაშო, რადლა არიგებთ მაგ საქმელთ, ბა-
რემ სულ თქვენ მიირთვით!

მინბაში: არ გაგიგონია: „ჯერ თავო და თავო, მერეთ ცოლო
და შვილო“.

ზურაბა: არც ეგრეთ უნდა.

და მაშინ იოანემ შერისხა ზურაბს და დააჩუმა.

მაშინ მინბაშმან იოანეს უთხრა: არა სცოდნია თქვენს მოწაფეს,
რომელ საზრდელი არს მახლი კაცთა ძალისა ცხოველობისა.

იოანე: კეთილად ბრძანებთ, გარნა ნაყროვნება უჯერო არს და ცოდვა.

მინბაში: რაჲ არს ნაყროვნება?

იოანე: ნაყროვნება არს ერთი შეიდთა მომაკვდინებელთა ცოდვათაგანი, კაცთა ძალისა ცხოველობისა დამკლებელი და უკანასკნელ სულისა წარმწყმენდელი. ხოლო ნაყროვნება ნიშნავს უწესოდ სიმადღრესა.

მინბაში: რაჲ ვჰყო, არც მე მინდა, მაგრამ ჩემს აღსარებას გეტყვი: თითქმის ვერ გავძლები, და თუ გავძელ, კიდე მალე მომინდება საჭმელი.

იოანე: ეგე კუჭის სიკეთე არის, რომ მალე ხარშავს საჭმელსა და ინელებს; აგრეთვე ექიმობის გვართ, თქვენ გვარს ეგრეთ მჭამელისას იტყვიან, ვითამც მგლის გვარად აქვნდეს კუჭი, და იმ ხასიათისა, და ამის გამო არ მოეკიდოს გაძლომა.

მინბაში: მაშა ვითა ჯერ არს, რომ კაცი სასმელ-საჭმელში იქცეოდეს?

იოანე: რაც ჩვენსა ცხოველობას შეეწიოს, ეგოდენი უნდა მიიღოს, და არა მეტი. აჰა მე მოგახსენებ: თუ კაცმან უჯეროდ და ურიგოდ ჭარბობით მორწყოს ბოსტანი, ბალი, ვენახი ან სხვა მოსავალი დამალმალ, როცა არ ეჭირება, ხომ წაუხდება იგი მოსავალი და არღარიგან გამოსცემს ნაყოფსა? ეგრეთვე კაცნიც მოზრდობით მსგავსნი მათნი ვართ და, თუ დამეტებით მივიღებთ სასმელსა, საჭმელსა და უჯეროდ, მაშინ დაამძიმებს კუჭსა, შეუქმს ინთილასა, შემოიტანს მრჭვალსა, მუცლის ჩხვერასა, ცივებასა, სნებასა, თავის ტკივილსა და სხვათა მრავალთა სნეულებათა. და ურიგო სმითა და ჭამითა და უკრძალველობითა ყმაწვილობის გამო უკანასკნელ სიბერეში სიჭაბუკის ურიგო ცხოვრებისა გესლი მოასწრობს მას, და ესრეთ სნეულობით განატარებს ცხოვრებასს თვისსა.

მინბაში: ყოვლითურთ კმაყოფილ ვიქმენ თქვენგან და გთხოვთ მიბრძანოთ, ამირეჯიბობა რასა ნიშნავს, ან რა გვარია?

იოანე: უი ჩემს თავს! სხვაგან არსად ბძანოთ, დიდი სირცხვილია, რომ თქვენ მე მკითხავთ თქვენს სახელოს!

მინბაში: ვითარ?

იოანე: ეჯიბი ხომ ქორწილებშიაც გაგიგონიათ, რომ პირველდენოს ვინც შესვამს, დაუძახებს: „ეჯიბო, შენს მეფეს გაუმარჯოს“, და ის სიტყვას მიუგებს და მადლობას ეტყვის.

მინბაში: ეგ ჩემს ქორწილში (.) მაცნობეთ.

იოანე: ეჯიბი ძველად მეფეთა შორის საქართველოსათა იყო სახელი ანუ ხარისხი ესგვარი, რომელ ამ ეჯიბის ხელთ იყვნენ ყოველ-

წი ტაძრეულნი მეფისანი და ნადიმსა შინა იგივე მიუგებდა მეფისა წინ დარბაისელთა, და მას ეტყოდენ დარბაზის-ერნი რაჲ ენებათ მეფისა მოხსენებად; და ამის მიერ მიეცემოდათ პასუხი, და მისა წინა პირველ ვერვინ შევიდის თვინიერ მისა. ხოლო ამირეჯიბობა ნიშნავს უპირველესსა ეჯიბსა და ამის მიხედვით ვინც ქორწილსა იქმს, მამაკაცს სამ-დღეს მეფეს ეძახიან, და მის მაგიერ მოლაპარაკეს— ეჯიბს. გარნა თქვენ ამა მიზეზით გაგიკვირდათ, ვინაიდგან იყვნენ მეფეთა ეჯიბნი წინაპარნი თქვენნი, თორე, ხართ ძველათ ფალავან-დიანთ გვარი.

და ამ სიტყვით დაასრულეს სადილი. იოანეს კვალად მადლი უთხრეს ესოდენ სწავლებისათვის და ყვეს კმაყოფილი. იოანე გამოესალმა და წავიდა რუისისაკენ.

სალამო ხანს მიიწივნენ რუისს.

იოანემ—ზურაბს: იღვაწე ჩვენთვის სადგური, მივედ ყოვლად-სამღვდელოს მიტროპოლიტთან, ჩემ კერძო ეამბორე და უმდაბლესად სთხოვე სადგური. ზურაბს მისრულს შროველთან შეიწყნარებს, უბრძანებს სადგურის მიცემას და ვახშმად თვისთან მიიწვევს. იოანე, მცნობი ამისა, მივალს მისთვის გამზადებულსა სახლსა შინა, განიხდის საგზაოსა ტანისამოსსა, შთაიცივამს სხვასა და ესრეთ წარვალს მიტროპოლიტთან.

ოდეს მივალს მიტროპოლიტთან, იოანე უყოფს მეტანიას და კრძალვით მოსთხოვს ხელსა და იტყვის: გვაკურთხე ყოვლად-სამღვდელო მეუფეო! მიტროპოლიტი: კურთხეულ იყავ!

და იოანე ეამბორა ხელსა. მაშინ მიტროპოლიტი უბრძანებს: საიდამ გიძღვის უფალი?

იოანე: კავთის ქვაბთახევის მონასტრიდამ, და ან ძალინით.

მიტროპოლიტი: მოგივლიეს ცასა ქვეშე.

იოანე: არა ეგრეთ, გარნა ექა ვარ, უფალო.

გაეცინა მიტროპოლიტს და უბრძანა დაჯდომა, და მერეთ ჰკითხა თვისი ვინაობა, და ყოველივე ცხად უყო იოანემ. და უბრძანა მიტროპოლიტმან: თარხნიანთაც შეეძლოთ თქვენი გამოზრდა, რომ ესოდენი შრომა არ მოეცათ თქვენთვის. მაშინ

ზურაბა: ყოვლად-სამღვდელოო! ნეტარ იმათ არა წაართონ რა, თორემ მაგდენს არას მიართმევენ.

მიტროპოლიტი: მამაშვილობამ, მამაცაანიც მაგგვარ შერებიან!

იოანე: უი ჩემს თავს! თქვენც გყოლიათ მაწუხებელი.

მიტროპოლიტი: იგი წყეულ-შეჩვენებულები, რასაკვირველია.

იოანე: ნუ სწყევთ, უფალო! მაშინ

ზურაბა: მართალია ჯერეთ უცხონი არიან წყევა-შეჩვენებისა.

იოანე: ვითარ?

ზურაბა: ამათ ყოვლად-სამღვდელოესობას გარდა, ვგონებ, პირველ გარდაცვალებულთა მიტროპოლიტთა ხუთთა და ექვსთაგანცა იყვნენ დაწყევლილი და შეჩვენებული.

მიტროპოლიტი: დია მართალს ამბობს!

იოანე: და არა მოიქცნენ იგინი.

მიტროპოლიტი: ვითამც არც კი სმენიათ.

იოანე: მაშასადამე, შესჩვევიან ყოველსა წყევასა და შეჩვენებასა ის უკეთურნი.

მიტროპოლიტი: ავაზაკნი არიან.

იოანე: როგორც იყოს, მოთმინება უნდა იხმაროთ და მოაქციოთ.

მიტროპოლიტი: აჰა შენ უქადაგე, მეცნიერს გეძახიან და, თუ მოაქცევ, ერთს ურემს პურს გაჩუქებ.

იოანემ მადლობა მოახსენა. მაშინ

ზურაბა: ახა ვაგლახთა, უჩუქარი დავრჩით!

მიტროპოლიტი: ვითარ?

ზურაბა: თქვენ რომ ამას გიჯერებენ, ყმანიც არიან და სამწყსონიც, ქიზიყელს დიაკვანს რას დაუჯერებენ?

მიტროპოლიტი: შე გიჟო, ნუ იქნები უსასოო!

ზურაბამ მადლობა მოახსენა და მოიღეს ვახშამი.

[ამას მიჰყვება ტრაქტატი საიერარქიო ხარისხთა შესახებ].

და ამა უბნობით დაასრულეს ვახშამი და წავიდნეს თვის თვისსა სადგურსა.

მეორე დღეს იოანე აღდგა და წარვიდა ეკლესიად; რა კარგა გაშინჯა, თქვა ესრეთ მწუხარედ: სამიტროპოლიტოს ეკლესიას არა შევინის ესგვარ განწყობილობაო! მაშინ მამაცაშვილი გამოეცნაურა და ჰრქვა: აჰა მამაო, ჩვენ მაგისტვისა გვწყევს, რომ შემოსავალი აქვს და არას ახმარებენ.

იოანე: არა, შვილო, უნდა მოუთმინოთ თქვენს მწყემს-მთავარს და არა სთქვათ ძვირი, ვითარცა წერილ არს: „არ სთქვა მთავართა შენისათვის ძვირი“.

მამაცაშვილი: მაგაზედ დანაშაული გვაქვს, გულფიცხელობით გვპირს ეგე.

იოანე: კათალიკოზი გყავთ და, თუ უსამართლო მოგადგეთ რამ, მას უნდა მოახსენოთ.

მამაცაშვილი: ეგეც ბევრჯელ ვქენით.

იოანე: თქვენ გუჯრები არა გაქვთ? ვითარ გიწერიათ სარგებლობა მუნ,—მაჩვენეთ მე.

მამაცაშვილი: მოგართმევ.

იოანე წარვიდა მროველთან და ყოველივე მამაცაანთ დარიგება მოახსენა და გუჯართა გაშინჯვის ნება სთხოვა. მან ინება და მოილო მამაცაშვილმა. ეწერა მუნ ათის-თავისა აღება, რადგან სახლთხუცესი იყო, ხოლო სხვებრ არ იყო გარჩეულ, თუ რომლის შემოსავლიდამ აელოთ. და ამაზედ აქენდათ სამღურავი, და აგრეთვე უჯეროდ თავის სამოურაოს ხალხს ამუშავებდენ.

იოანემ გაშინჯა ეს ყოველი და მოახსენა ყოვლად-სამღვდელოს: ამა გუჯრითა ყოველთვის გექმნებათ სანდღურავიო ამისთვის, რომ რომელიმე კი უნდა ერგოს ამ სახლთხუცეს და რომელიმე კი არაო.

მროელმან: მსაჯულობა მომიცია და შენ გაგვიკვლიეო.

იოანე: მამაცაშვილო! აჰა სწორე სამართალი: რაც ახვნევირო, ათესინო, ბალი, ვენახი აკეთებინო მროელისათვის, რაც შემოსავალი მოვიდეს, ან ლალა ან კულუხი და გლეხთ დებულება, აქედამ გერგებათ ათისთავი, აგრეთვე მუშა ეკლესიის ყმისა, რადგან მოურავი ხარ. ერთ დღეს გიხნან, ერთ დღეს გიმკონ და ერთ დღეს ვენახი გიმუშაონ, ესეც ინებოს მროველმან. სხვებრ ნუ შეაწუხებ: თავის ნებით ვინც ძღვენს მოგიტანს, ამას არც ყოვლად-სამღვდელო დაუშლის.

სხვებ რაც კონდაკით მოიგებს ამათი ყოვლად-სამღვდელოება ან აწირვინებს ვინაჲ, ან ისე მოართმევს ვინმე რასმე, ამაში საქმე არა გაქვს. აგრეთვე თავადს, ვისაც დამარხავს ამათი ყოვლად-სამღვდელოება, საიმტვერიოს და საწირავს ეს მიიღებს, ხოლო ნიშანი რაც იქნება და საფლავის ფასი, უნდა გაიყიდოს და ეკლესიას შეენახოს და სადაც რა წახდეს გააკეთოთ. აგრეთვე რაც შემოსავალია იქიდან შენი ათისთავი, ვითარცა ზეთ დავწერეთ, დეკანოზის ულუფა, კანდელაკისა და სხვათა ეკლესიისა მსახურთა უნდა გარდაიდოს, აგრეთვე მროელისათვის, სადილ-ვახშმისათვისთა მოსამსახურეთა და სტუმართათვისცა იკონომია. ხოლო სხვა რაც დაშთეს, პურიცა, ღვინოცა და სხვა ნივთნი, უნდა ყველა გაიყიდოს და ეკლესიას მოხმარდეს შესამოსლად თუ სხვებ. აგრეთვე შენი შეწევნა უნდა აჩვენო ამათ სამღვდელოებსობას სტუმარზედაც, ჯარში, მუშაობაში, აქეთ-იქით საქმეზე გაგზავნით და ესრეც მშვიდობა მოიგევით. მე ამაზედ მეტი არლა ძალმიძს, რომ ვიკადნიერო.

მაშინ ყოველთა მოეწონათ ეს განკარგულება და დააზანა მამაცაანი მროველს, და მუნით მმადლობელი იოანე წავიდა გორისაკენ.

იოანე მივალს გორს და ზურაბა მიიწვევს თვისსა სადგომსა. მცირე ხანს უკან იოანე დაივლის ამა გორის ქალაქსა, ციხესა, და მდებარეობა მისი დია მოეწონება. და უკანასკნელ მივალს ამილახვართანა და აცნობებს თვისსა ვითარებასა. ამილახვარი მიიღებს მას კარგად და სადილათცა არლა უტეგებს, და მერეთ ჰკითხავს თვისსა ვითარებასა; და იოანე ცხად უყოფს ყოველსავე, და ეტყვის ამილახვარი: გიჟი ზურაბა რათ გაიამხანაგეთო? მაშინ

ზურაბა: ესე მეცნიერი კაცია და, თუ გიჟი არა ხლებოდა ეს ვით გამოჩნდებოდა ჰკვიანათაო?

ამილახვარი: თავის წინამძღვართან როგორღა ჩანს?

ზურაბა: რაგვარადცა ჩემთანა.

იოანე: უი ჩემს თავს! ჩემი წინამძღვარი გიჟი გგონიათ?

ამილახვარი: ერნი ასე უბნობენ.

იოანე: იმათკი დაეჯერებათ?

ამილახვარი: ასე სწერია: ორისა და სამისა მოწამითა დაემტკიცოს ყოველიო.

იოანე: მდივანბეგიც ბრძანდებით, მაგრამ მოწმეები, მტერნი და მეშურნენი არ უნდა იყვნენ.

ამილახვარი: თარხნიანიც ასე ამბობენ.

იოანე: გიჟთ ყოველი ჰკვიანი გიჟათ ეჩვენებათ.

ამილახვარი: ზურაბა, თქვენ როგორ გგონიათ?

იოანე: მე ხომ გიჟი არა ვარ?

ამილახვარი: მაშასადამე ზურაბა გიჟი ყოფილა.—და გაეცინათ ამაზე და მერე უთხრა ამილახვარმან იოანესა: გორი ვითარ მოგეწონათო?

იოანე: უცხო მდებარეობა აქვს და შემკობილია ადგილით. შენობებიც ქვითკირით ბევრია, მაგრამ ხუროთ-მოძღრულად ვერ არის ნაშენი და განკარგული და არც სასწავლებელის და ხელოვნების მასწავლებელნი ყოფილან აქ.

ამილახვარი: ქართლში სხვაგან სად ყოფილა სწავლა და ხელოვნება, რომ აქ იყოს?

იოანე: რომ არ ყოფილა, კიდევ ეტყობა!

ამილახვარი: ასეა თქმული: ცოდნამ დააქცია ქვეყანაო.

იოანე: უი ჩემს თავს! მაგას ნუ ბძანებთ. ნარი აღიღევით ცოდნიდამ და ვინი დართევით, მაშინ სცნობთ, თუ რომელს დაუქცევია.

ამილახვარი: ვერ მივხვდი მაგას!

იოანე: როდესაც ნარს მოუსპობთ და დავრთავთ ვინსა, მაშინ ცოდნა ცოდვად გამოვა. და ამან დაგვაქციაო. და თუ გვეცოდინება რამე, ცოდვასაც მოვშორდებითო.

ამილახვარი: ბევრი მეცნიერია, რომ ცოდვაშიაც იყოს და ავსაც ასწავლიდეს კაცსა.

იოანე: მაგისტანა კაცსა ფილასოფოსნი მყარალს ჭურჭელს ეძახიან, რომ მას შინა იდგეს მირონი სურნელი, ცუდს სუნს მიიღებს მისგან. ეგსახედ მეცნიერებისაცა ცუდად მხმარებელი განრყენის თავსა თვისსაცა და სხუათაცა. მართალსა ბძანებთ!

სწავლისა და ხელოვნებისათვის

ამილახვარი: დია მათნე და მითხარ: რაჲ არს სწავლა და ხელოვნება?

იოანე: სწავლა არს ცხადი მცნობელობა ჭეშმარიტებისა, განმანათლებელი გულისხმისყოფისა, უბიწო მხიარულება ცხოვრებასა შინა, ქება ჭაბუკისა და შესაყრდნობელი მოხუცებულისა, ნუგეშინის-მცემელი უბედობასა, ხოლო ბედნიერებასა შინა განმამეცნიებელი.

ამილახვარი: რაოდენნი არიან უპირველესნი სწავლანი?

იოანე: რვანი, ესე იგი: ღვთის-მეტყველება, იურისპრუდენცია, ფილოსოფია, მედიცინა, რიტორიკა, პოეზია ანუ ლექსთ-მთხზველობა, ფიზიკა და მათემატიკა.

ამილახვარი: ვითარ სახე არიან ეგე სწავლანი, ანუ რას შემეცნებას მოგვცემენ ჩვენ?

იოანე: 1. ღვთის-მეტყველება არის სწავლა ღვთისათვის და საღმრთოთა ნივთებთათვის.

2. იურისპრუდენცია არს სწავლა სიმართლისა და მართლიადობისა ჩვეულებათა, და სჯულთა შესახებელთა ვიდრე მართლმსაჯულობისადმი.

3. ფილოსოფია არს სიბრძნის-მოყვარება, რომლისა ძალით შევემცნებით საღმრთოთა და კაცობრივთა საქმეთა.

4. მედიცინა ანუ მკურნალობა არს სახმარი დაცვისათვის კაცობრივისა სიმრთელისა.

5. რიტორიკა არს სწავლა, რომელიცა ასწავებს გვარზედ უბნობასა და წერასა, ქებასა და დიდებასა, შეთანასწორებასა, ვითარცა წერილთა ეგრეთვე სიტყვათაცა მიდრეკადად და სხვათა თვისდამი კერძოისა.

6. პოეზია ანუ მეღექსეობა არს ხელოვნება გამოთქმად ენითა ვნებათა თვისთა, აგრეთვე საქებრად ანუ საკიცხველად, შეწყობა კანონიერად ხმოვანთა და უხმოთა მარცვალთაგან ლექსისა და განწყობით დაბოლოებად სიტყვათა და გამოხატვა საგანთა ცხოვლად, რათამცა მის ძლით აღძრულ ჰყოს გული და სული.

7. ფიზიკა არის სწავლა, რომელიცა ცხად-გვიყოფს ჩვენ ბუნებითთა გამოცხადებათა, გვასწავებს მცნობელობასა თვისებათა სხეულთასა, თუ ვითარ იგინი მოქმედებენ ნაცვალგებობით და სხვებრ; ამას შორის იგი განსხვავდების ბუნებითისა ისტორიისაგან, რომელიცა მხოლოდ გვასწავებს ჩვენ მცნობელობასა ბუნებისა წარმოებისასა და გვაჩვენებსცა მაგალითთა მათ, რომელთაგანცა იგინი განსხვავდებიან.

8. მათემატიკა არს სწავლა, რომლისა ძალით განერთვის მცნობელობითა რაოდენობათა და განზოპათა სხეულთა შორის. და იგი არს პირველი და უმთავრესი სწავლა ყოველთაგან სწავლათა მით, რამეთუ იგი მდგომარეობს მხოლოდ ერთისა ოდენ დამტკიცებასა შინა. ხოლო ესე შეიცავს თვის შორის არითმეტიკასა, ლეომეტრიასა, შტერეომეტრიასა, ტრიღონომეტრიასა და ალგებრასა, რომელსაც მე თვისსა ჟამსა შინა ყოველსავე ნათლად განცხადებულ ვჰყოფ; და მაშინ სცნობთ სახელებით, თუ რაი სარგებლობა აქვს ამა ზემოხსენებულთა სწავლათა.

ამილახვარი: დია კარგა მაცნობეთ, ხელოვნებაცა მიბძანეთ.

იოანე: ხელოვნება ორგვარია: საქმითი და ხედვითი. ხედვითი უკვე ხელოვნება არის ღვთის-მეტყველება, ფილოსოფოსობა, ვარ-

სკვლავთ-მრიცხველობა და სხვანი. ხოლო საქმითი არის, გამოცდი-
ლებითი და მეხსიერებითი; სწავლა ხელით-მოქმედებითი, ესე იგი
მესაქრაობა, მხაზველობა, მხატვრობა, ოქრომჭედლობა, მესა-
ათობა, შაბაქათ-მომჭრელი, გამოქანდაკება, მქსოველობა ფარჩათა
და სხვათა, მოთამაშობა ანუ პროკველობა. და ამათვე სცნობთ
გარჩევით თვისთა დროთა შინა.

და ამა უბნობით დაასრულეს სადილი. იოანე კმაყოფილი გამოე-
თხოვა ამილახვარს და წარვიდა სადგურსა თვისსა. იმ ლამეს მუნ
განისვენეს.

ხოლო ხვალისა დღეს წარვიდენ ქრცხინვალსა. მისრული იოანე და ზურაბ ეძებდენ სადგურსა დასავეანებლად მუნ, და მაშინ იხილა მაჩაბელმან პორტიშვილმან და იცნა ზურაბა და ჰრქვა: ზურაბ! ვინა არს ეგე შენთან მყოფი ბერი?.

ზურაბმან: ესე არს ქვაბთახევის მონასტრიდამ სწავლული კაცი და ვრონინებთ საკალმასოდ.

მაშინ მაჩაბელმან: მწერალს ვეძებდი და უკეთეს ვის ვიშოვნო? გთხოვთ ჩემთან წარმოხვიდეთ და მე ვიზრუნებ თქვენთვისა.

ამათ ნება სცეს და უბრძანა მსახურსა თვისსა წარყვანება მათი სადგურსა თვისსა. წარვიდენ ესენი, მიიღეს უცხოოდ, და მოვიდა მაჩაბელი და იოანე მოიკითხა ალერსით და იოანემაც მადლობა ჰკადრა. და უკანასკნელ დია შეატყო მაჩაბელსა სახეზედან მწუხარება.

იოანემან ჰრქვა: ბრწყინვალეო თავადო! ვგრძნობ სახესა ზედან თქვენსა მწუხარებასა.

მაჩაბელი: მართალს ბრძანებთ.

იოანე: შეიძლება მიბძანოთ.

მაჩაბელი: მეც ამისთვის მოგიწვიეთ.

იოანე: მიბძანეთ!

მაჩაბელი: ჩემი უფროსი შვილი ჩემ უნებურად გლენის ქალს ირთავს. და ეს არის, კაცი მომივიდა, რომ თუ არას უშველით, ამ კვირას ჯვარს დაიწერსო. და ამ სიბერის დროს ამ სირცხვილში მაგდებს.

იოანე: რატომ თავადის ქალზედ არავისზედ რთავთ?

მაჩაბელი: რამდენი გამოურჩიე, მაგრამ ის გლენის ქალი შეჰყვარებია.

იოანე: სიყვარულს ბევრი რამ შეუძლიან, მაგრამ შეილს კი არ უჯობს თავის დედმამის ურჩება, ამისთვის—სულითაც მავნებელ ექმნების და ხორციითაც.

მაჩაბელი: გთხოვ, ასეგვარად მიმიწეროთ წიგნი, რომ საკადრებელი იყოს მისთვის, ეგების თავისი უგუნურებითი ფიქრი განადოს.

იოანე: დია, უფალო, მიბოძეთ ქაღალდი და საწერელი!—მსწრაფლ მიართვეს იოანეს და იოანემ ხელჰყო შემდგომითა სახითა ამით მიწერა:

„საყვარელო ძეო, გარნა ურჩო მამადედისაო! ძრწოდე განუსჯელობისათვის შენისა, ძრწოდე წყევვისაგან მშობელთა შენთა, გეშინოდეს ღვთისა, და უკანასკნელ გენისა, რომელსაცა სირცხვილელნი საქმენი შენნი გომზადებენ შენ.—შენ მიგიღებდეს გონება, ოდესცა უგუნურებითსა სურვილსა აღუტყინებდეს შენ შორის ქორწინებისა ყოფად, და გწადნოს მდაბიოსა და არც რაჟსამე ქალისათანა შეუღლება, რომელიცა, თვინიერ გმობისა და კიცხვისა კიდევ არა რაჟსამე შემძლებელ არს მორთმევად შენდა და გვარისადმი ჩვენისა.—გწერ მამაშვილურად, უკეთუ სრულჰყოფ საძაგელსა განზრახვასა შენსა, მაშინ არლა იწოდები ძედ ჩემდა; წყევა ჩემი ყოველგან შეგიდგების შენ, და იწოდები ვითარცა ურჩი და განრყენილი ძე, ვითარცა უძლები შვილი, მორონინე უდაბურთა ადგილთა შინა მშიერო და შიშველი. ვიდრე უკანასკნელ აღმოფშვინვამდე შენდა არა გექნების შენ შესაყრდნობელად არცა სახლი მამისა შენისა, არცა გვარეულთა შენთა და არცა სახლი ყმათა შენთა, არამედ ციხე საპყრობილოდ და კოშკში ბნელი საუკუნოდ სამყოფად, თხოვნითა მისისა სიმაღლისადმი. და ესრედ შევედ თავსა შორის თვისსა, მოიგეგონება, განსაჯე და ნუ იყოფი უღირს მამისა შენისა, რომელიცა მოგელის შენ დამორჩილებულად“.

ოდეს მიუვიდა წიგნი ესე, მყის ყმაწვილი მოეგო გონებასა და მოვიდა მამისა თვისისა თანა. მაშინ მაჩაბელმან იოანეს მადლო უბძანა და კარგად მოიმადრიალა; იოანემაც კარგად დააზავნა ივინი და ის დღე და ღამე მუნ გაათივა, ყოველგან მოიარა, მოიწონა ადგილი, და ხვალისა დღე გაემართა მეჯვრის-ხევისაკენ.

მისრული მუნ, იოანე და ზურაბ შივლენ ერთისა ქვრივისა დედა-
კაცისა სახლად და სთხოვენ სადგურსა; ხოლო იგი მიიღებს მათ.
და იოანე, რა შევალს სახლსა მას შინა, იტყვის: მშვიდობა სახლის
პატრონავ! იგი უჩვენებს ერთსა ძველსა ნაბადსა, დაგებულსა ცეც-
ხლის პირად, და ეტყვის: დაბძანდით, მამაო! იოანე დაჯდება,
განიხდის ფერხთა, და ჰკითხავს დედაკაცსა: ეს შვიდი ყრმანი
ვისნი არიან? იგი ეტყვის: ჩემი.

იოანე: ქმარი გივის?

დედაკაცი: არა, მამაო! არც ქმარი, არც მახლი. არც დედამ-
თილი, მხოლოდ მე ვზრდი ამა ჩემთა ობოლთა.

იოანე: გაქვს რაიმე ქონება?

დედაკაცი: მხოლოდ ესე სახლი და მცირე საბოსტნე ადგი-
ლი, და უფრო მოწყალეებით ვიზრდები.

იოანე: ვინ არის შენი მეზობელი?

დედაკაცი: აქამდინ ბატონის-შვილისა ვიყავით, ახლა საერის-
თაოდ დავვდეს.

იოანე: მაინც ვის ეკუთვნით?

დედაკაცი: ჯერ არა ვართ მიჩემებით ვისდამე, საერთოდ
ვეყვართ.

იოანე: მაშა ხარაჯი ერთი გექმნებათ აქაურთ გლეხთა?

დედაკაცი: ოღონდაც!

ამჟამად ერთი მსახური შემოვიდა და უთხრა: ერისთვის სახლთ-
ხუცესმა და ნახირმაო—ძღვენი გააკეთე და გამოგზავნეო.

იოანე: ქვრივი დედაკაცია და ობლების პატრონი, ამას ძღვენს
როგორა სთხოვო? და ამგვარი ბევრი რამ სიტყვები სთქვა ერისთა-

ვიანთზედა და იმათ მოხელეებზედა, რომელიც ერისთვიანთა და იმათ მოხელეებს უსიამოვნოდ შეექმნებოდათ. იმ კაცმა იოანეს ვინაობა იკითხა.

ზ უ რ ა ბ ა: დოსითეოს არქიმანდრიტის დიაკვანია, იმისგან გამოგზავნილი სათხოვრად.

კაცმან მიუგო: მაშ ერისთვიანთ მტრისაგან ყოფილა გამოგზავნილი და ერისთვიანთზედ მაგისტანას ლანძღვას უბნობს ფიცხელაურების გულსათვის!

წავიდა კაცი იგი და უამბო თავის ბატონებს ერისთვიანთა. ამჟამად მუნებურმან მღვდელთაგანმა სცნო იოანეს მუნ ყოფა, მსწრაფლ მოვიდა იოანესთან, ვინადგან იცნობდა წინამძღვარსა; იოანემ უთავაზა, ერთმანეთს ეამბორნენ და სიყვარულით მოიკითხეს ურთიერთი, და თავის ვინაობაც აცნობა იოანემ და მიზეზი თვისის სიარულისა. რა მცირე იმუსაიბეს, მღვდელმან იოანე მიიპატიჟა სახლად თვისსა, საბრალო ქვრივ-ობლები ვერ გიმასპინძლებენო. წარვიდნენ მღვდლის სადგომისაკენ. იმ დროს ერთი ერისთვის-შვილი შემოხვდა და უთხრა იოანეს: ფიცხელაური ბერი ჩვენის მტრობისაგან არ დაცხრა და ახლა ჩვენს მამულში შენ, დიაკვანი, ჩვენ სალანძღვათ გამოუგზავნიხართო! უთხრა და სცა კობალი კუნკულსა, კუნკული გააგდებინა. შიშნეული იოანე განივლტო ბარბაცით, თავ-სისხლიანი. და მისძახა: ახლავ დაიკარგე შენ, ფიცხელაურის დიაკვანო, აქ მოსულხარ და ჩვენ გვლანძღაო!

იოანემ დაუძახა ზურაბს, ცხენი მოიყვანეო, შეჯდა და თქვა: განვეშორნეთ ამ ბარბაროზთა! და წარვიდნენ ჭალისაკენ. გარნა დიდად შეაწუხა თავისგატეხილობამა იოანე, და მაშინ ზურაბმა შეუხვია თვისითა სარტყლითა თავი, და ესრეთ მიიწივნენ მწუხრის დროს ჭალასა და ეძიებდნენ სადგურს. ამ ძებნაში იხილა ერასტიმ ამილახვრის შვილმან ზურაბ და დაუძახა თვისთანა, და იოანეც მიიპატიჟა. ერასტის ადრევე შეეტყო მუნ დასწრებულისა მსახურისაგან, რომელსაცა ეანბო იოანე ბერის გალახვა. და რა იოანე მიახლოვდა და ერასტიმ იხილა ბორბლად თავშეხვეული, მაშინ

ე რ ა ს ტ ი: ვინ მოგართვათ ეს მიტრაო, რომელმა ერისთავმა?

ი ო ა ნ ე: ვმადლობ ღმერთსა, რომ ამ საჩუქრით განვერე ხელთაგან მათთა!

და ერასტიმ შეიწვია სახლსა შინა, მოიკითხეს ურთიერთი და მერე ყოველივე თვისი ვითარება უანბო იოანემ. და ამჟამად შემოვიდა გიორგი ამილახვარი, შვილი ქაიხოსროსი, და, რა თავშეხვეული იოანე იხილა, ჰრქვა ერასტის: ვის ზიურთმეგია თეთრი ბარტყულა ამ ბერისათვის?

ერასტი: ერისთვიანთა.

გიორგიმ იოანეს: რომელმან გცა ყვრიმალსა?

იოანე: არა უწყვი; მაგრამ ვინ დასხა ივინი ერისთავად?

გიორგი: მემკვიდრემ.

იოანე: არა სცოდნია ეს, თუ სამღვდელთ კაცთ ასე შეურაცხ-
ჰყოფდენ, ვითა მე; და ჩემი არქიმანდრიტიც ბევრი ლანძღეს.

ერასტი: კარგა მორჩომილხარ, რომ ფეხებიც არ შემოგამტ-
ვრიეს.

ამჟამად მოიღეს ვახშამი; სხვანიცა ამილახურის-შვილები მოვიდნენ
და დასხდნენ ვახშმათ. ამჟამად შემოვიდა გიორგი, რომელსა უწო-
დებდენ გოდად, და უთავაზეს სხვათა და უთხრეს: მობრძანდი ძმაო
გოდაო!

იოანე: ვის დაურქმევია ავაზაკის კაცის სახელი? ასე მსმენია
რომ გოდა იყო ოსი, ავაზაკი, კაცის და ტყვის მყიდავი, რომელიც
მეფე ირაკლიმ გარდაადგებინა ავაზაკობისაგანო.

ერასტი: მართალს ბძანებთ, და ამასაც ავაზაკობით უწოდეს ასე.

იოანე: რა უქნია ღირსი მაჯისი წოდებისა?

ერასტი: ყოველნი თვისნი სახლისკაცნი მომღურავნი, ნაჩუ-
ბარნი და დალახულნი, ამასთან მღვდელმთავარი ჩვენი სამთავნელი,
აგრეთვე გლეხნი უკანასკნელ განწირულებაში, და სხვა რალა მო-
გახსენოთ?

იოანე: ბატონო გიორგი, გოდად წოდებულო! თუმცა ყმაწვილი
კაცი ბძანდებით, მაგრამ აღარც ისე ყმაწვილი ხართ, რომ ავისა
და კარგის გარჩევა არ გქონდეს,—ჰხედავ ამათ? შენზე ხნით უფ-
როსნი არიან, ნაშსახურნი მეფეთა და ომსა შინა დაჭრილნი, და
გარჯილნი მამულისათვის; და ამათ, ვითარცა მშობელსა შენსა;
ისე პატივს უნდა უყოფდე. აგრეთვე თქვენ მღვდელმთავარს ვითარ-
უნდა ჰკადრო რამე, რადგან ქრისტეს სახე არის. იფიქრე, თუ რო-
გორი ხელმწიფება აქვთ განხსნისა და შეკვრისა მიცემული და ამისთვის
ხომ არ არის თქვენთვის დადგინებული, რომ შეურაცხ ჰყოთ? მაშინ

გიორგიმ უთხრა: სწორეთ მაცნობეთ, ვითარის სახით არის
ჩვენი მღვდელმთავარი სამთავნელი?

იოანე: ამ სახით, მე გეტყვი: ჯერ არც ამილახვრობა იყო
თქვენ გვარში და არც ეს საამილახვრო გეჭირათ, რომ ათცამეტნი
მამანი, რომელნიც მოვიდნენ ასურასტნიდამ საქადაგებლად ქრისტესა-
დროსა მეფისა ფარსმანისასა, ქრისტეს აქეთ წნნ, მაშინ ამა ათცა-
მეტთავანი მამა ისილორე დასვეს სამთავნელად, ეკლესიასა ამას
შინა, სამთავისად წოდებულსა, რომელიცა აღაშენა ვახტანგ გორ-

გასლან მეფემან. და მუნიდგან იწოდებიან ამა ეკლესიისა მოსაყდრენი სამთავნელად.

გიორგი: სამთავისი რასთვის უწოდეს ამ ეკლესიას?

იოანე: ვახტანგ გორგასლან, მეფემან საქართველოსამან, აღაშენნა ოთხნი ეკლესიანი: წილკანისა, სამთავისისა, მეტეხისა, გაღმამნარსა და რუისისა. და ოდეს გაშინჯეს ეს ეკლესიები, მაშინ ხუროთ-მოძღვრებით და აღშენებულობით უფრო აქეს სამთავისი. და უწოდა ესრეთ სამთავ ეკლესიათა, ესე სამთავისი უმჯობესიაო, და მუნიდგან ეწოდება სამთავისი.

გიორგი: ვითარ არის ჩვენი ეკლესია ახლა?

იოანე: ოდეს იორამ ზედგინიძემ, თქვენმან დიდმან პაპამან, განარინა მოღალატეთაგან მეფე გიორგი, ძე ალექსანდრე მეფისა, სიკვდილისაგან, და მან დასდო სული თვისი მეფისათვის, მაშინ მეფემან მიუბოძა მათს შვილებს ამილახვრობა, ქართლს სპასპეტობა, გორის მოურაობა, გორიჯვარი, ცხხე, და სამთავისის ეკლესია სასაფლაოდ, ქრისტეს აქეთ 1465, და მუნიდგან თქვენნი შთამომავლობანი მუნ ესაფლავებიან.

გიორგი: მღვიმე ვითარ არის ჩვენი?

იოანე: მღვიმე მონასტერია და არა საყძო. ხოლო მღვიმის ეკლესიასა შინა მეფემან სვიმონ ინება თქვენის გვარისა დასაფლავება, რომელნიცა მძევს მეფის წინაშე დაიხოცნენ, ოსმალოს ომში, ექვსი თქვენგანნი და სამნი ტუსიანნი, რომელნიც ზედგინიძეობდენ ძველად; და ბძანა სვიმონ მეფემან პატივით მათი დამარხვა დიდსა ეკლესიასა შინა, შიო მღვიმელის მონასტრისასა. და მუნჯამიდგან ჰფლობთ მას დროსამებრ.

გიორგი: დია კარგათ გვაცნობეთო, რაც გვიბრძანეთ. და გორისჯვარს ვერცხლის ნაწილებით ჯვარი ვისგან არს ქმნული?

იოანე: ოთხი ჯვარიც კიდევ ვახტანგ გორგასლან მეფემან გააკეთებინა თავის ტანის სიგრძე, რაც სიგრძე თვით ვახტანგ იყო, იმ სიმაღლით, და თითოს თავის აღშენებულს ზემოხსენებულს ეკლესიებში დაასვენა, და დღესასწაულობაც განუწყესა, ვითარცა აწ არს გორის-ჯვარში ხალხის მისვლა. გარნა სამი იგი ჯვარი აღარსადა ჩანს და ერთი იგი, აწ რომელიც გორის-ჯვარს ასვენია, იგი არს. იტყვიან, ოდეს დიდი ლაშქრობა იქნებოდა და ძლიერი მტერი მოვიდოდა, ამ ოთხს ჯვარს გაასვენებდენ, ჯვარის მტვირთველნი ლაშქარნი ამას შეუდგებოდნენ. ერთს იმერეთ-აფხაზითურთ გაუძღვანებდენ, მეორეს ქართველთ, მესამეს სამცხე-საათაბაგოს, მეოთხეს კახელთ, და ამის სასოებით ძღვევას შეიმოსდენ ყოველთვის.

გიორგი: ისიც გაგვიმარტე, ავი კაცის სახელი რომ სხვას ერქვას, მაგით ავი კაცი რად იქნება?

იოანე: მე მაგვარი არ მომხსენებია. იუდა განმცემელსაც ერქვა და ძმასა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა, გარნა პირველი იყო უსჯულო, ხოლო მეორე წმინდა; და ახლა ვინც იმ განმცემლის იუდასავით მოიქცევა, და იმ კაცს რომ დაუძახონ იუდა, უნდა სცნო, რომ იუდას განმცემელი სახელი მიაწერეს, ვითარცა თქვენ, ვინაღან იგიცა მისი მობაძავი იქმნა. და ამისთვის, რადგან ეს გიორგი ავაზაკობს, ამისთვის გოდა უწოდეს. და ესრეთ მართებს კაცს, რომ კარგის კაცის სახელი თვით მიიწეროს, კარგის ყოფა-ქცევით. ვითარცა სწერს წმინდა პავლე „მობაძავ ჩემდა იყვენით, ვითარცა მე ქრისტესი“.

გიორგი: განუსვენე პაზრსა ჩემსა და მიბძანეთ ესეცა, თუ თვისნი მებატონენი ვითარ უნდა ექცეოდნენ თვისთა ყმათა, ანუ ყმანი თვისთა მებატონეთა?

მ ო ნ ა თ ა თ ვ ი ს

იოანე: 1) რადგან ნებითა ღვთისათა მიეცა კაცთა მონება უფლისა თვისისა, მართებს მას მონასა, რათა არღა ოხვრიდეს მისთვის, და არცა განწესებულისა მისისა უფლისათვის, და გულსმოდგინებით აღასრულდეს განწესებულსა თვისსა.

2) პატიოსანთა მსახურთა თანა-აძსთ ერთგულება ცხადი, სიმდაბლე, მორჩილება და მოთმინება, ოდესაც აძხილებდეს უფალი მათ სიტყვით; და რისხვასა შინა არა ნაცვალი სიტყვისგებით, არამედ მღუმარებით ყოფა, რომელიც უკანასკნელ სარგებელ ექმნების მათ. ეგრეთვე ჭირთა შინა და დევნულებათა და ნაკლულევანებათა შინა თვისთა მებატონეთა თანა ტვირთვა და დათმენა და გულსმოდგინეთ მსახურება.

3) ესეცა თანააძს მსახურსა და მონასა, რათა ფრთხილ იყოს და მოცალე სარგებლობისათვის უფლისა თვისისა, იყოს ერთგულ და გულსმოდგინე მისგან რწმუნებულსა საქმესა შინა, და ეგრეთვე დაცეჟულებასა შინა შეწევნა ყმათაგან უფლისა თვისისა, რაოდენ ძალედვას.

4. დროსა მუშაკობისასა თვისისა უფლისა სამუშაოსა უნდა გულსმოდგინედ უმუშავებდეს და არცა ცრუოდეს საქმესა შინა. და ამის ძლით მიიღებს უფლისა თვისისაგან მადლობასა და წყალობასა კეთილად-მსახურებისათვის.

უ ფ ლ ი ს ა თ ვ ი ს

1) უფალთა თანაადთ, თვისთა ყმათა ზედა, რათა იყვნენ მყვარებელ, და ბრძანება მათი იყოს მრთელითა განმსჯელობითა და სამართლიანის საქმითა, რომლისა ძლით უფრორე ადვილად მოიყვანს მორჩილებასა შინა.

2) არა შესაბამ არს, რათა ფიცხელად ექცეოდეს უფალი ქვეშევრდომთა თვისთა, არცა უჯეროდ ართმევდეს და სტაცებდეს, ანუ ამუშავებდეს, ვინაიდგან იგიცა კაცი არს გულისხმიერი და აქვს გრძნობა შეწუხებისადა, რათა არა ამის ძლით შთაიგდოს გულსა თვისსა შიში და სიძულვილი, რომლისა გამო არღა ექმნების შთანერგულ თვის შორის ქეშმარიტისა სიყვარულისა და ერთგულებისა.

3) ოდესცა ამხილო სიტყვით ანუ საქმით სხვათა შენთა, მერეთ მასთანვე შეაერთე მოწყალებადა, და სიმართლე იხმარე ხელმწიფებასა შინა, და ესევეითართა ხატითა სიტყვა შენი ამხილებს გულსა მისსა და თანამდებობასა თვისსა ჰყოფს მხიარულებით.

4) ოდეს ნაკლულევან იქმნენ მოსავლითა ანუ ჰაერისა გამო, ანუ სხვებ, შეეწიე ნაკლულევანებასა მათსა, და მის ძლით გაიერთგულე გულსა მათსა.

5) აგრეთვე, თუ ნაკლულევანებასა ზედა საქონელთა ანუ ხართა, ანუ ძროხათა ზედა იხილო ვინმე მონათა შენტგანი და ძალგედვას, შეეწიე მათ მიცემითა მათთა, რათა მის ძლით შეიძლონ მუშაკობა, გამოზრდა თავთა თვისთა და მსახურებადა შენი; ერთგულად მსახურებისათვის მათსა გაქენდეს ნაცვლად წყალობა, რომლისა ძლით უმეტეს მასცა და სხვათაცა განაღვიძებ ერთგულობისათვის შენისა, მორჩილებისა და მსახურებისათვის.

6) ნუ გექმნების შური, ნურცა თვალღება, რაიცა აქენდეს ანუ ჰყვანდეს, რათამცა აგრძნობინო მას სურვილი მისი და მწადენელობა ნივთისა მის.

7) მეძღვნეთა და შემომწირველთა აქმევდე შენტანა პურსა და მადლობით გაისტუმრებდე.

8) მუშაკთა ნუ დაუტევებ მშიერთ.

9) გარდა დებულებისა ნუ წაართმევ მსახურს.

10) ნუ გულად-გითქვამს ცოლსა ანუ ქალსა ყმისა შენისასა ზედა, რომლისა ძლით უმეტეს გაიმუხანათებ.

11) დებულებასა კიდე, სხვასა ნურას წაართმევ მეტსა და, უკეთუ დაგჭირდეს რამე, სიტკბოებით სთხოვე იგი, რომელიცა შეძლები-სამებრ სისრულით მოგართმევს.

12) ყოველნი მოსამსახურენი შენნი გაშინჯენ და, ვის რა ძალედღვას, მას საქმესა შინა განაწესენ, და სხვათა ნურღა აცილებ, და იგი ერთგულად მოუვლის რწმუნებულსა თვისსა. და ოდეს იხილო, რომელ კეთილად მართებს, მაშინ შენცა ნაცვლად მიანიჭე მას წყალობა და ესრეთ ყოველნი იქმნებიან გულსმოდგინე.

13) ესეცა საზოგადოს მტერთა ზედა და მდევარსა შინა ყოველივე განამხნენ და ნუ უტევენ მომედგრებად; და ყოველთა აქონიე საქურველი, ტყვია და წამალი და, ვისაცა არა ძალედღვას, შეეწიე.

14) ავადყოფს მოუარე, მკვდრის პატრონს ნუგეშ-ეც.

15) ვაჭრობასა და საკუთარსა მუშაკობასა შინა თვისთა ნუ დაამცონარებ, რათა მის ძლით მოიპოვონ მცირე რამ სიმდიდრე; და უკანასკნელ—ესრეთ გიყვარდენ ყმანი შენნი, ვითარცა ძენი შენნი.

გიორგიმ ჰრქვა: იოანე, ვაქებ სიბრძნესა შენსა და სწავლასა.—და შესო სადღეგრძელო, და აგრეთვე იოანემ დალოცა. და ესრეთ დაასრულეს ვახშამი და წარვიდნენ თვის-თვისსა სადგურსა. იმ ღამეს მუნ განისვენა იოანემ, მეორე დღეს გამოესალმა ამილახვრიანთ და წასასვლელად განემზადა.

მადლობელი იოანე ამილახვრიანთი, წარვიდა მუხრანისაკენ; რა ოკმისა მინდორს მივიდა, იხილა რაოდენიმე ცხენოსანი მომავალი; რა ახლოს მიიწივა, იცნა იოანემ გიორგი ერისთვის-შვილი, ენება იოანეს გზის აქცევა, გარნა გიორგის ადრევე ეცნო იოანეს შემთხვეულნი საქმენი და თვით მოვიდა იოანესთან და ჰრქვა: დიაკვანო იოანე, ჩემგან რათ ივლტვი? მე არა რას შემცოდე ვარ!

იოანე : არა, უფალო, გარნა მეშინის, თქვენც მათი ძმა ბრძანდებით!

გიორგი : გლეხური ანდაზაა: „ერთის ხისა ბარიც გაშოვა და ნაჩაბიცაო“.

იოანე : რუსთაველი სწერს: „კოკასა შინა რაცა დგას, იგივე წარმოდინდება“.

გიორგი : ბერო, რა შენი საქმეა საარშიყო წიგნების სწავლა, ნუთუ თქვენმან წინამძღვარმან გასწავათ?

იოანე : არა, „ვეფხვის-ტყაოსანი“ სწორედ ზნეთსწავლულება არს და, ვინც როგორ იხმარებს, იმ ნაყოფს გამოიღებს, როგორც თქვენ ხმარობთ საერისთოს.

გიორგი : არ მოგწონს ჩვენი მართებლობა?

იოანე : ეგ ასეთი მართებლობა არს, თუ ხანი გაგრძელდა, სა-მართებლო მაგდენი არლარა დაშთება რა.

გიორგი : მაშ როგორ უნდა მოვიქცეთ, ის იმგვარი ხალხია, თუ ისე არ უყო კაცმან, ძალა არ უჩვენა, არ დამორჩილდებიან.

იოანე : ბატონისშვილი იოანე როგორ იმორჩილდება?

გიორგი : ის მეფის შვილია და შეეძლო.

იოანე : თქვენ მეფის ძე ხართ და თქვენც შეიძლეთ.

გიორგი: ვითარ, მასწავლე!

იოანე: მოგახსენებ.

გიორგი: თქვი!

იოანე: თქვენი ერისთობა დაცემული იყო, მაგრამ იოანე ბატონისშვილის თანხმობით დავით მეფემ, მემკვიდრემ, მოვცათ ერისთობა, გარნა თვისსა ძმასა უბძანა სჯულდება, თუ ვითარ უნდა მოქცეულით თქვენ ხელქვეშეთთა და საკუთართა ყმებთა.

გიორგი: ჩვენ ბატონისშვილის მადლობელნი ვართ, ბრძანება და დარიგება იმისი აღგვისრულებია.

იოანე: მაშ აზნაურნი რად გიჩივიან?

გიორგი: თქვენი არქიმანდრიტი გვრევს.

იოანე: ვითარ?

გიორგი: მოგახსენებ.

იოანე: მიბრძანე.

გიორგი: თავისის ძმების ჩვენი ყმობა სათაკილოდ სჩანს.

იოანე: უი ჩემს თავს! ბერს ეგ ამპარტავნება ვითარ ექნება?

გიორგი: ეგ თქვენ განსაჯეთ!

იოანე: სხვანი აზნაურნი რალად გიჩივიან?

გიორგი: აზნაური გლებ-კაცებს უსამართლოდ ექცევოდნენ, ჩვენ ნება არ მივეცით, ამისთვის გვიჩივიან.

იოანე: მაშ წინამძღვარს რად აბრალებთ?

გიორგი: მეც მაგას ვამბობ, დოსითეოზმა გააბედვინა სხვა-თა აზნაურთაც, თორემ აზნაურნი ვერ გაბედავდნენ საჩივარს.

იოანე: თუ უსამართლოს უზამდით, გიჩივლებდენ.

გიორგი: გლებ-კაცი, ჩვენი ყმანი, არ ავაკლებინეთ და ეს-რა უსამართლოება არის?

იოანე: მაშ საჩივარში არიან?

გიორგი: დიახ, არიან ზოგნი, რომელნიც დოსითეოზმა აიყოლია.

იოანე: ჯერ გარდაწყდა საქმე, თუ ისევ სამართალში არიან?

გიორგი: ჯერ არ გადაწყვეტილა, თქვენი წინამძღვარი ცდილობს, რომ დაგვიანდეს საქმე. შემინდე, გრძლად ველარ მოვიცდი. მადლობელი ვარ ბატონისშვილისა, რომ კეთილი ნებაჲს ჩვენთვის და აგრეთვე შენიც.—აჩუქა ჩამდენიმე ოქრო და გაიყარნენ.

იოანე: ზურაბ! აი გიორგი სვინდისიანი კაცი ყოფილა; მეც-ნიერებამ ეს იცის.

ზურაბა: რასაკვირველია აქებ, ქიზიყელი არა ხარ? თავიც რომ მოექრათ, ორის ოქროსათვის—არას ინაღვლიდი.

იოანე : შე გიჟო! ოქროები რაღას მარგებდა, თუ კი მომკლავდნენ?

ზურაბა : თავის მოჭრაზედ უარესია, რომ თქვენის დიაკვნობის და მონაზონების პატივი ორ ოქროზედ განყიდეთ.

იოანე : უი, ჩემს თავს, არა გსმენია — „მიუტევეთ და მოგეტევინო“?

ზურაბა : თუ ოქროები არ გენახა, მე ვიცი რასაც მიუტევებდი.

მაშინ იოანე განრისხდა და აღმოიღო ოქროები იგი და ენება გარდაყრა, გარნა რა დახედა, ველარ გაბედა, და მსწრაფლ ზურაბმა დაუძახა: რასა იქმ, მართლა ძალიან საშოგროთ გამოგისტუმრეს და ეგეც დააბნიე? მუხრანში ბევრს იშოვნო!

იოანე : ვითარ? სტუმართმოყვარენი არ არიან მუნებელნი თუ?

ზურაბა : მცხეთელების სულს გალოცვინებნო!

იოანე : მართალ არს სიტყვა შენი?

ზურაბა : აჰა, მიბძანდებით და ნახამთო!

და ამ უბნობით მივიდნენ მუხრანს; მრავალს სახლს მივიდნენ, მაგრამ არვინ შეიწყნარა. უკანასკნელ ენება იოანეს წარსვლა მუნიდან და ამ ჟამში ერმია შეხვდა, მუხრან-ბატონისშვილი, იცნო ზურაბა და ჰრქვა: ვინ არის ეგ ბერი?

ზურაბა : ქვაბთისხვეელი!

ერმიამ შიიწვია თვისთანა სადილად ბაღსა შინა. იოანე კურთხევით მოიკითხა და მანცა მადლობა უთხრა. და მცირე რომ იუბნეს, მერე მოიღეს სადილი. პირველად, რადგან სამღვდლოთ წესი იყო, ერმიამ იოანეს უთავაზა საკმელ-სასმელი, გარნა იოანემ არა ხელ ჰყო და უყურებდა ერმის.

ერმია : რად არ მიირთმევ, დიაკვანო?

იოანე : პირველად თქვენგან არის რიგი, აზიელთ ჩვეულებით.

ერმია მიხვდა და უთხრა: შენ არც ჩემი ბატონი ხარ, და არც მე შენი ყმაო. და ეგ აზიელთა მებატონეთ იციან, რომ პირველ თვისსა მოხელეს ანუ მსახურს აკმევს და ასმევს ეჭვის გულსათვის.

იოანე : თქვენვე აღიარეთ.

ერმია : შენ ჩემი ბატონი არ ბძანდები, არც სახლის კაცი.

იოანე : სიკვდილი თანასწორეა მებატონისაცა და ყმისათვისცა.

ერმია : რას იკვნეულობ?

იოანე : კავკასიელნი ასე უბნობენ.

ერმია : ეგ ერისთვიანთგან გამოხდა.

იოანე : მაშა მართებს კაცსა, რომ ასეთი ურიგო საქმე არა ქმნას, რომ თვისსა ოჯახსა საკიცხევარი საქმე დაუგდოს.

ერმიამ ჰრქვა: საღმრთო პირი ბრძანებს: უკეთუ სასიკვდინე რაიმე სვათ, არარაი გვენოსთო!

იოანე: ღია, ჭეშმარიტია, ვინც ქრისტესთვის მიიღებს ჭეშმარიტის გულით, და მე რა მგამა შენის გულისთვის შევსო უწინ? მაშინ ერმია განრისხდა და ჰრქვა: შენ ვითარ კადნიერებ, არ იცი პოლკოვნიკი ვარ?

იოანე: პოლკოვნიკი რასა ნიშნავს?

ერმია: ათასის თავი ანუ მინბაში.

იოანე: სადაური პოლკოვნიკი ხართ?

ერმია: აქაური.

იოანე: მუხრანში ერთი პოლკი კაცი ვერ გამოვა.

ერმია: ორი პოლკიც გამოვა.

ერმია: პოლკი—რამდენის კაცით უნდა შედგეს, და ან მოხელენი და სხვა სამსახურის კაცი, და ანუ სხვა სახმარობანი რა უნდა აქედეს?

იოანე: თუ კი არ იცით, ვერც პოლკოვნიკობასა იქმთ.

ერმია: მაშ თქვენ განმიმარტეთ.

იოანე: ღიად!

ერმია: ბრძანეთ!

პოლკისათვის

იოანე: ერთი პოლკი სამი ბატალიონია, ხოლო თითო ბატალიონი ათას-ათასი კაცია.

ოდესაც ფრუნტში დადგებიან (დასტათ. რომ დადგებიან), მაშინ თითო ბატალიონში შეიდას ორმოცდა ათი კაცი დადგება. ხოლო სხვანი დანაშთნი მუზიკანტნი (მოსაკრავენი), ხელოსანნი, მეჯინიბენი და მეურმენი არიან.

თითო ბატალიონი ოთხ-ოთხი როტა არის (გუნდია).

თითო ორ-ორი ზვოღია (მწყობრი), თითო ზვოღი ოთხმოცდაათი კაცია, რომელიც სამკეც მწყრივად დადგება, ანუ სამპირად, თითო მწყრივი—ოცდაათათი.

თითო როტას ჰყავს ოთხი აფიცარი, (ანუ ჯარის მოხელე), კაპიტანი (ასის თავი), პორუჩიკი (ერგასის თავი), პოტპორუთჩიკი (ოცდახუთის კაცის უფროსი ანუ შემდეგი პორუთჩიკისა), პრაპორუჩიკი (მცირე ხარისხოვანი).

თითო ბატალიონს ჰყავს ორ-ოლი შტაბ-აფიცარი, რომელნიც ან პოლკოვნიკნი იქმნებიან, ან პოტპოლკოვნიკნი (ხუთასის თავი),

ნუ მაიორნი (ასერგასის თავნი და ვიდრე ორას ორმოცდა ათამდის კაცი საც უფროსნი).

პოლკის კამანდირი ანუ იარანალი ერთი, რომელიც იწოდება პოლკოვოი კამანდირად (სარდალი ანუ სპასპეტი).

თითო ბატალიონში მუნდერაფიცარი ორმოცდა ცხრა (ათის თავი ან დაღბაში).

თითო როტას ჰყავთ თითო ფერთფებელი (რომელიც უფროსია მუნდერაფიცრებზედ, ათის თავთ ზედამდეგი).

თითო ბატალიონს სამ-სამი ლეკარი ჰყავს (მკურნალი ანუ ექიმი).

თითო ბატალიონს ოც-ოცი ცირულნიკი (დალაქი).

თითო ბატალიონს ათ-ათი მჭედელი და ნალბანდი.

ხუთი ღურგალი.

ხუთ-ხუთი მეკარეტე (ანუ შეეტლე).

ხუთ-ხუთი მეთოფე.

ხუთ-ხუთი მკერვალი.

ხუთ-ხუთი ჩილინდარი.

მღვდელი ერთი.

კვარტერმეისტრი ერთი, ასისთავზედ ნაკლები, გინა კაპიტანზედ, სახელოთი.

სამი ატუტენტი (ემკაალაში).

კაზნაჩეი ერთი (ხაზინადარი).

მწერალი თითო როტას.

ბატალიონის კამენდარს ორ-ოლი მწერალი.

იარანალის სამწერლო სხვა არის;

ინჟენარი, რომელ არს კოლონვაჟატი ერთი (მხაზველი). თითო როტას აქვს თითო იაშჩიკი (ყუთი) ტყვია წამლითა და პატრონითა (მასრებით) სამყოფად ანუ საკმაოდ.

თითო სალდათს სამოც სამოცი სროლა ტყვია წამალი აქვს ომის დროს. და ისეც სამ-სამი ტალი მეტი, და თითო შაშალი და ტყვიის ამოსაღები.

თითო როტას თითო დიდი ურენი აქვს პურისათვის, მსუბუქად ტარების დროს ეყოლებათ ბარგისთვის და ისე ას ორმოცდა ათ ცხენამდის მთლად პოლკს; ზარბაზნები პოლკს როგორც დასჭირდება, ისე მისცემენ ომის დროს, რიცხვით არ არის გარდაჭრილი; და თუ არ შეხვდა, ბატალიონზედ ორზედ ნაკლებს ზარბაზანს თავის გაწყობილობით მაინც არ მისცემენ. მძიმეს ბარგისთვის სხვა მეტი თადარიკი აქვთ.

ეს განწყობილობა, ვგონებ, არა გქონდეს მაგ თქვენს ჯარში!

ერმია: ეს მთელს სამუხრანოსაც არ შეუძლია, არა თუ მუხრანს. ასე წვრილად არ ვიცოდი.

იოანე: უნდა პირველად ისწავლო სამსახური, ყოფაქცევა და მერე შეხვიდე საქმეში.

ერმია: არცარა ჩვენთ წინაპართა იკოდნენ რამე.

იოანე: ამ ქვეყანას რაც გაეწყობოდა, ისინივე გვეჯობდნენ ჩვენ საქმიოთაც და ვაჟკაცობითაც.

ერმია: ვითარ?

იოანე: მე გეტყვი. გარდაცვალებული მამა თქვენი, სვიმონ ნასახ-ჩიბაში, ღია ნამსახური იყო მათის სიმაღლის მეფის ირაკლისა; ოდეს ასპინძას ბრძანდებოდა ბატონი ჯარით, მაშინ მამა შენი, ბოროალუს აღალარი და სახელოვანი ვაჟკაცი სუღია, და სხვანი ოცდაათამდინ კაცნი წავიდნენ დაუთალაზად; ასპინძის მტკვარზედ ხიდი ჩაუქციეს ოსმალოს ჯარს, სასიკვდილოს ადგილს მისცეს თავი და ჩვენი ჯარი იმ განსაცდელისაგან დაიხსნეს, რომ გაღმიდან დიდი ჯარი ოსმალისა ვერღა გამოუვიდა მტკვარს. და გამოღმა რაც ჯარი დაშთა, ეკვეთა მეფე ირაკლი, სძლო, და, რა ხიდისა მოიმედენტთა მიმართეს განსარიებლად, სულ წყალსა შინა მოიშეთნენ, რომელ ვერცა თუ ერთი განერა ხილთაგან ჩვენთა მხედრობათასა, და ესრეთ სახელი მიიწერა მამაშენმა; შენც ასე უნდა იყო მომჭირნე, მამულისა და შენის მებატონისა და მონათესავესათვის.

ერმია: გმადლობ მაგა მცნებებებისა მოცემისათვის.—და იოანე მოიზადრიელა და გაიყარნენ ამ სახით. იოანე გამოესალმა და წარვიდა მცხეთისაკენ. რა მიიწივნენ მუნ, იოანემ ჰკითხა ერთსა გლეხთაგანსა: ძმაო ვინ არის აქა უფროსად?

გლეხი: ძუნძგლი.

იოანე: უი, ჩემს თავს! ძალლი გყოლიათ მოურავად!

გლეხი: არა, ბატონო, გედევანიშვილი ბეცია.

იოანე: და რასთვის გამალანძღვინე პატიოსანი კაცი?

გლეხი: ჩემი დანაშაული არ არის, ხალხნი ასე ეძახიან.

იოანე: ბერად ხომ არ შემდგარა, რომ სახელი გამოუცვლია?

გლეხი: თქვენც ბერი ბრძანდებით და რა დაგარქვეს?

იოანე: უი ჩემს თავს! აკი გამლანძღა ამ კაცმა!

გლეხი: არა ბატონო, სიტყვამ მოიტანა.

იოანე: ზურაბ, აქაური ხალხი განათლებული ყოფილა.

ზურაბა: რასაკვირველია, ძველი ნაქალაქევია ეს ადგილი.

იოანე: ჰგავს, რომ ძველად დარჩომიათ აქ ზნეობა!

და იოანე წარვიდა გალავნისაკენ. რა კარებთან მივიდა, იხილა რაოდენიმე კაცნი და მათ შორის იცნა ბეცია. გარდახდა იოანე

ცხენიდამ, მივიდა ბეციასთან და პრკვა: მშვიდობა შენდა, მოურავთ-მოურაო!

ბეცია: და სულისაცა შენისათანა, წინამძღვართ წინამძღვარო!

იოანე: მე ჯერეთ იპოდიაკვანი ვარ, და რად მკიცხავთ?

ბეცია: მაშ როგორათაც თქვენ არა ხართ წინამძღვარი, არც მე მოურავთ-მოურავი ვარ, და შენ რად გამკიცხე?

იოანე: რადგან ეს მცხეთა პირველი დედა-ქალაქი იყო უწინდელსა დროსა შინა, ამა ქალაქის მოურავნი სხვათა მოურავებთა ზედან უფროსნი იყვნენ, და მე იმავე ტიტლით მოგიკითხეთ და არა კიცხვით.

ბეცია: გმაღლობ, მაგრამ ახლა ერთი სოფლის ამხანაგიც ძლივ და არის ეს ადგილი.

იოანე: მაგას თავისი პატივი მაინც არ მიეხდება.

ბეცია: ვითარ?

იოანე: რადგან ეს წმინდა ეკლესია სვეტის-ცხოველისა, წმინდა პეტრეს მოციქულის და პავლეს მოციქულის სახელზედ აღშენებული აქა დგას, იმას ეს პატივი აქვს, რომ ვერც მეფე საქართველოსა სხვას ეკლესიაში ეკურთხება და ვერცა მღვდელთმთავარნი, რომ ამით უმეტეს პატივცემულია ეკლესია ძველადვე. და აგრეთვე სასაფლაოც მეფეთა და კათალიკოსთა არს, ამისთვის სხვა სოფლებს არ შეესწორება.

ბეცია: რად არის ეს ეკლესია სხვათა ზედან უმეტეს პატივცემული?

იოანე: ამისთვის რომელ, პირველად აქ მიიღო მირიან მეფემან ქრისტიანობა წმინდის ნინოსაგან, და ეკლესიაც აქ აღშენდა უწინარეს სხვათა ზედა, გარდა მანგლისისა; აქედან მიეფინა ყოველთა მართლმადიდებლობა საქართველოს ერთა და აქ გამოჩნდა კვართი იესო ქრისტესი, ისევ თქვენის გვართაგან მოტანილი; წმინდა სვეტი აქ აღიმართა საღმრთო განგებითა და წმინდა ზირონი აქ აღმოსცენდა და სასწაულნი და ნიშნი აქ იქმნეს პირველ.

ბეცია: დია, კარგად მაცნობე, და მითხარ: ეს სვეტის ცხოველი რომლის ხისა იყო?

ს ვ ე ტ ი ს ც ხ ო ვ ლ ი ს ა თ ვ ი ს

იოანე: ეგე სწორედ საღმრთო წერილებშიაც რომ ჰსწერია სარო, რომელსა კიპაროზს უწოდებენ, ის ხეა საღმრთო განგებით აღმოსრული აქა, ნიშნად საღმრთოს კვართისა, ვინადგან ქრისტე ურიათა საროსა, ნაძვსა და ფიქვსა ზედან ჯვარს აცვეს; ეს ხეც

მის საღმრთოს კვაზითის მოპოვების მიზეზი იყო და მოქცევისა ჩვენისა ნიშანი, რომელიცა იქმოდა სასწაულებსა, ესრეთ, რომელ ოდესაც დაჭრილი ნადირი შეეხებოდა ამა ხესა, განიკურნებოდა. აგრეთვე ავადმყოფნი, ანუ ფრინველნი მტკივნეულნი განიკურნებოდნენ. და ოდეს მოაქცია წმინდა ნინომან აქაურობა და ენებათ ეკლესიისა აღშენება, ამა ხის ადგილს აღაშენეს ეკლესია, და ეს ხე რომ მოჰკვეთეს, ვერღა უძლეს აღმართვად; მაშინ წმინდას ნინოს ლოცვით ანგელოზთაკან აღიმართა და ჰაერსა ზედა იყო აღმართულ რაოდენსამე ხანსა, და მერე თვითვე დაეყრდნო ძირსა ზედან თვხსსა, აღმოსცენდა მირონი ძირსა მისგან და მრავალსა სასწაულსა იქმოდა, ვითარცა სწერია ვრცელსა „ცხოვრებასა“ შინა, და ამის გამო მუნიდგან ეწოდა სვეტიცხოველი; მირიან მეფეც აქ ეკურთხა მეფედ, კათალიკოზნიც, სხვა სამღვდელონიც, და ამის გამო მუნიდგან შეიქმნა უპირველესი ეკლესია.

ბეციას დია იამა ამისი უბნობა და მუნებურს ხალხსაც, ბინა მისცა იოანეს და ვახშმად თვისთან მიიწვია.

იოანემ მადლობა ჰკადრა. წარვიდა ბინაზედ და მერე მოილოცა ეკლესია და ვახშმად მივიდა ბეციასთან; რა ვახშმად დასხდენ, ბეციამ ჰკითხა იოანეს: იმ სვეტიცხოველის ხის ნარჩომები რაღა უყვესო?

იოანე: იმ ხიდგან სამი დადრონი ჯვარა შექმნეს: ერთი დასდგეს გაღმა ამ ჯაჭვის ეკლესიის ადგილს, რომელსაც ზედა ყოველთვის ნათელი იხალვებოდა და მრავალს სასწაულს იქმოდა; მეორე დასდგეს თოხთის მთაზედ, რომელ აწ უღელტეხილად იწოდება, სადაც რომ მირიან მეფეს დღე დაუბნელდა და შიშით აღუთქვა გაქრისტიანება და კიდევ მოაქცა, იმის მოსახსენებლად დადგეს იმ მთაზედ. ხოლო მესამე დასდგეს უჯარმის მთაზედ, და ისიც ამ სახით სასწაულს იქმოდა.

ბეცია: მაგ ჯვარებს რომელნი ხალხნი ესვიდენ?

იოანე: ამ ჯაჭვის საყდარზედ რომ ჯვარი ესვენა და თოხთის მთაზედ. მთლად ქართლი, გაღმა მხარი და გამოღმა მხარი, სასოჰხეთო და მთები, არაგვი და ქსანი, და სხვანი აქ მოვიდოდენ სალოცავად, და სნეულნი აქ განიკურნებოდნენ. უჯარმას – ერწო თიანეთითურთ, ფშავით, ახმეტით, მარტყოფით და გვერდის-ძირით, ესე იგი, ვიდრე ჯიმითაღმდე, აქ მოვიდოდნენ და ილოცევდენ. ხიზიყიც მთლად კახეთი შიგნითი და გაღმა მხარი, და ჯიმიოს აქეთ მოსახლე მუნ ილოცევდენ, და ასე იყო განწესებული. ხოლო ხიზიყი მთლად ნინომ მოაქცია და მუნვე გარდიცვალა, და მას აქეთაც მუნ დღესასწაულობენ.

ბეცია : რა იქნა ის ჯვრები?

იოანე : იტყვიან რომელიმე, ვითამც ბოჭორმის ჯვარი ჩო-
ლაყაანთ ჰქონდეთ; ასეც იტყვიან, იმ ხისა იყოს და ის, რომელიც
უჯარმას იყო. მეორე. რომელიც აქ ჯაჭვის იყო, ამ მცხეთას დარჩა.
იტყვიან, სამეფო სამად რომ გაიყო, იმერეთის მეფეს მისცეს წმინ-
დის გიორგის ნაწილით ჯვარი, რომელიც ახლა არგვეთში, ჩხარის
ეკლესიაში, ასვენია; კვალად იმ ხის ნარჩომიდან შექმნეს სამნი წვრი-
ლი ჯვრები: ერთი ახლა თელავს ჯვარპატოხანში ასვენია და სხვანი-
კი არა ჩანს. გორის ჯვარსაც იყო ამ ხილამ ერთი ნომცრო ჯვარი.

ბეცია : მე ასე გარჩევით ვერვისაგანა ვცანი; გმადლობ, იოანე!
და ესეც მიბრძანე, ამ მცხეთის ბაჟს აღარ მანებებენ და რა მიზეზია?

იოანე : რადგან მოურავი ბრძანდებით ამ ადგილისა, თქვენგან
უფრო რიგი იყო ამგვარები ჩვენ გვესწავა, მაგრამ, რადგან
მიბრძანეთ, მოგახსენებ.

ბეცია : სად უნდა მესწავლა ამგვარები?

იოანე : ორთა კათალიკოზთა მოურავი ბრძანდებოდით და
ხართ, და ამაზედ უკეთესი მეცნიერნი ჩვენსა ქვეყანასა შინა არავინ-
იპოვებინან, და იქ უნდა გესწავათ, მაშინ

ზურაბა : ბერო, რაოდენიც კაცი კათალიკოზებს ახლდა, თუ
ყოველს მეცნიერება ესწავლა, ვგონებ, ნახევარი ქართლი მეცნიერი-
იქმნებოდა.

იოანე : ზურაბ! ეგ კი არ იქმნებოდა, მაგრამ ეს რადგანაც აზ-
ნაურიც არის და მოხელეც, იმას კი უნდა ესწავლა რამე.

ზურაბა : ათის-თავის აღება კი უსწავლია და სხვა მეტი რა-
უნდა? ახლა ბაჟის საქმე შენ ასწავლეო! მაშინ

იოანე : აჰა, ვეტყვი ბაჟის საქმესაც! ძველად, ოდეს ქალაქი
იყო ეს მცხეთა, ბაჟიც, იჯარებიც, ზვერიც და სხვა შემოსავლები-
აქ იყო განწესებული ასაღებად და ოდეს გარდიტანეს ტფილისს,
ახლა იქ არის; ამ ხიდის ბაჟისა ასე მოიხსენეთ: მეფე ერეკლემ რა-
მეფობა მიიღო, დიდი ლეკიანობა და აღრეულობა იყო ქართლსა
და კახეთსა შინა, ასე რომ დაღისტნიდამ ჯარი რომ წამოვიდოდა,
საგურამოს თუ ყარაიაზედ ამოივლიდა. მტკვარს თუ ვერ გავიდოდ-
ნენ, არაგვს გამოვიდოდნენ, ამ მცხეთას თავს გარდივლიდნენ და
ამ ხიდზედ გავიდოდნან. ზოგნი ახალციხეს აღვიდოდნენ, ზოგნი
არმაზიწყალს და ძეგვისაკენ შეკრავდენ და ზოგნი მუხათ-გვერდსა,
და ესრეთ ახდენდნენ მგზავრთა. მეფემან ირაკლიმ ეს ღონე იხმარა,
რომ ამ ხიდის გაღმა და გამოღმა კოშკები გაახლებინა, შიგ კარგი
ვაჟი-კაცნი დააყენა, რომელნიც ამ გზებსაც სცივდენ, მგზავრთაც

მშვიდობიანათ ატარებდენ და ველარც ამ ხიდზედ ლეკნი გადიოდნენ; და ამათთვის მეფემან ურემზედ შაური განუწესა და ფქვილი ერთი ჩანახი, და ამ ყარაულებს ეძლეოდათ. და ოდეს მეფემან სიმხნითა თვისითა მრავალს ადგილს სძლო ლეკთა და შიშა შინა მოიყვანა, და მშვიდდა ქვეყანა, ეს ხიდის ბაჟი არ მოიშალა, მაინც რამდენიმე კაცი განაწესნა და ქარავანსა და ვაჭარსა ზედან იღებდენ ორ შაურს, და ამ ეკლესიის გასახლებლად იღებდენ, და ესრეთ ნელნელა აახლებდენ, რომელიც თითქმის ორს თუმნამდინ შემოსავალი დგებოდა. და აჰა მიხედეთ, რომელს მოურავს აქვს ამდენი ბაჟის ადგილი, რომ ესეოდენი ფული შემოუვიდეს? და მე რადგან მკითხეთ, ეცადეთ, ისევ ათისთავი გაირიგოთ, და არა სრულიად იდაოთ, რომ ეგ ათისთავიც არ დაგეკარგოთ.

გამგონე ამისი ბეცია შეწუხდა და თქვა: აღიღე, ბიჭო, ვახშამი! და თითონ აღდგა და გავიდა სხვა სახლში; იოანეც მშვიერი შინათკენ წამოვიდა. მაშინ

ზურაბა: ბერო, რა მოანგარიშე იყავ, რაზედ დაგვაგდე უვახშამო?

იოანე: გაძლომისათვის სიცრუეს ხომ ვერ ვიტყვოდი?

ზურაბა: არ იცი, ეს ასეთი ქვეყანაა, თუ არ პირმოთნეობით, მკაღსაც არავინ გაკმევს! მაშინ იოანე დუმნა და დაწვინ მშვიერი; იმ დამეს დაღალულობამ და შიმშილმან ვერ მისცა კარგი ძილი და დილას აღრე აღსდგნენ და ცდილობდენ საუზმის რასმე გაკეთებასა. ამ ჟამში ერთი კავთისხვეველი კაცი მოვიდა, იოანე იკითხა, აჩვენეს სადგური. რა სახლსა შინა შემოვიდა, სახლის პატრონმა იცნა, რომ თავისი სიძე იყო, წინ მიეგება, აკოცა და იოანეს უთხრა: ეს კაცი ჩემი სიძეა! იმ კაცმან წიგნი ამოიღო წინამძღვრისა და იოანეს მიაართო; იოანემ მოიკითხა კაცი იგი და გახსნა წიგნი და იწყო კითხვად, რომელსა შინა ეწერა ესრეთ ყოველი: „წინამძღვარი ქვაბთახევის მონასტრისა საყვარელსა შვილსა ჩემსა იოანეს ქრისტეს მიერ მოგიკითხავ! მესმის შენი ეგრე შრომა და სჯულიერი ღვაწვა, რომელიც იქმნები გვირგვინებულ ჩვენ-მიერისა მადლობითა: გთხოვ ამასთანა თავს იღვა ესეცა, მიიღო შრომა, — წარვედ კახეთსა და, რადგან მუნ არს ჟამი მოწვენილი სთლობისა, მუნცა მოირეწო ღვინო ვინაიდგან უფრო საჭირო არს მონასტრისათვის ჩვენისა, რადგან ახლად ვაშენებთ ვენახებს, მანდ ნაშოვარის ღვინითა წარმართოთ კეთილად საქმე ჩვენი. და ამასთან მომიკითხე საყვარელი თანამძა შენი ზურაბ და სთხოვე მაგას, რათამცა მიიღოს შრომა შენ თანა მონასტრისათვის. იყავით მშვიდობით, უფალი თქვენთანა“!. (დოსითეოზ).

წარმკითხველი წიგნისა ამის იოანე არამცირესა მხიარულებასა მიეცა, და თქვა: ვმადლობ წინამძღვარსა ჩემსა ამა კეთილისა ჰაზრისათვის და ამისთვისა, რადგან ვიხილავ მშობელსა მამულსა ჩემსა.— და დასწერა ცა პასუხი.

სახლის პატრონმან იოანესმან რა იხილა სიძე თვისი, მყისვე დაკლა ქათამი და ამასთანავე გოჭი, მიყო ხელი და უცხო საუზმე განუზადა, და იოანესაც სთხოვა საუზმედ. იოანე ამაზედ გამხიარულდა და სთქვა: ზურაბ, ძმაო! აჰა ღმერთმან მოგვივლინა კაცი ესე, რომელ განვსძღვებით მომყმარნი, იხილე, მოთმინება ასე კარგია!

ზურაბა: ბერო, თუ სიძე არ მოსლოდა ამ სახლის პატრონს, მე ვიცი როგორც გამძღარი წახვიდოდი.

მაშინ დასხდნენ საუზმედ და ამ სახლის პატრონმა უთხრა თავის შვილს: შვილო, კარი დაუმცხეთურე! იოანეს დია ეუცხოვა ეს ლექსი და ჰრქვა: სახლის პატრონო, რასა ნიშნავს ეგ ლექსი? მითხარი!

სახლის პატრონი: ასე გაგვიგონია, ძველად რომელსამე კათალიკოზის დროს ყველიერში კონს თევზი არლა მოხვედრია და ის კვირა თითქმის უთევზოდ დაშთომილან. და ამაზედ კრებულნიც და აქაურნი ხალხნიც მოწყენით ყოფილან; ალების ღამეს გათენების დროს ორშაბათის კონში რაოდენიმე ორაგული მოხვედრია და მოურთმევიათ კათალიკოზისათვის. მაშინ უბრძანებია იმათი მოხარუვა. დიდს პალატში შეუყურია ხალხი, ფანჯრები დაუხურავთ, დაუბნელებიათ და ისე უჭამიათ ის თევზი, რომ სხვა უცხო არვინ შესწრებოდათ და მერე ცისკარი ულოცავთ მარხვისა. და მას აქეთ დადებულა ეს სიტყვა, და ახლა, როცა არვის მიღება გვინდა, კარებს დაუგდებთ და ვიტყვით: «დაუმცხეთურეთო».

იოანე: მაგ საქმისათვის სტუმართ-მოყვარეობაზედ ხელი არ უნდა აგელოთ, კათალიკოზს ხალხის ნუგეშისათვის უქმნია ეგე და არა სტუმართმიუღებლობისათვის!

სახლის პატრონი: ჩვენ ახლა ასე ვიქცევით.

იოანე: ნუ, მამაო, რაც შეგეძლოთ, სტუმართ-მოყვარე იყავით!

ზურაბა: იოანე! შენ ხომ კარგა გამოძელ, და რას დასდევ, ვინც უნდა მიიღოს, ვინც უნდა არა! და ესრეთ დაასრულეს საუზმე. იოანე მადლობელი გამოესალმა სახლის პატრონს, წიგნი მისცა წინამძღვრისა მას კაცსა და თითონ გაემართა მარტყოფისაკენ.

სადილის დროს მიიწივნენ მარტყოფს, იოანემ აცნობა მოურავს თვისი ვინაობა, მსწრაფლ მოურავმან მიუწოდა თვისთანა.

იოანე: მშვიდობა შენდა, მხნეო მოურაო!

მოურავი: მე რა მხნეობა მიქნია?

იოანე: სხეულსა ზედან გაქვთ გამოწერილი.

მოურავი: მე ღირსი სახსოვრისა არა მიქნია რა.

იოანე: უკეთუ თქვენ დაიდუმოთ, ქვანიცა ლაღადებენ.

მოურავი: ერთი მამულისშვილობით მაქებთ, თორემ მე ღირსი არა ვარ.

იოანე: ქეშმარიტს ვიტყვი, სწორედ პატოსანი მუშაკობა მოგეწერებათ.

მოურავი: ვითარ?

იოანე: ასოც ომში დასწრებიხართ თითქმის, და ას ლეკზედ და თათარზედ მეტი მოგიკლავთ, და ეგ დაჭრილობაც აბღულაბეგის ომში შეგემთხვათ, და ესდენ ნამსახურს ქვეყნის კაცს, გვმართებს, რომ ვაქებდეთ.

ზაალ ზურაბის შვილს, მოურავს, არ უყვარდა თავისი ქება და უთხრა: წავიდეთ რუსთველთან, სადილად იქა ვარ. მაშინ

ზურაბამ უთხრა: ბატონო მოურაო! ამ ბერის ლაქლაქს მართლა სადილი სჯობია! და ამა სიტყვასა ზედან გაეცინათ და მივიდნენ რუსთველთან.

იოანე — რა რუსთველი იხილა, წინ წარდგა და მეტანია უყო და პრქვა: გვაკურთხენ ყოვლად-სამღვდელოო!

მან ხელი უბოძა და მოიკითხა, და უკანასკნელ დასხდენ. მაშინ

რუსთველი: ვინა ბრძანდებით თქვენ?

იოანე: ყოვლად-სამღვდელოო, ვერღა მიცნობთა ხელაშვილს იოანეს, დიაკვანს ქვაბთახევის მონასტერსა შინა მცხოვრებსა?

რუსთველი: ახ, ვერღა გიცან; ცალის თვალით ვერღარას ვხედავ თითქმის.

იოანე: რაჲ მოგეცათ მიზეზი?

რუსთველი: სამსახურს ზედა წარსრულსა ცხენმან მიბრკა.

იოანე: სამეფოსა სამსახურსა ზედან ანუ კათოლიკოზისასა, ანუ თქვენისა სამწყოსსა ან ეკლესიის გულისათვის?

რუსთველი: არა, ახტალელისათვის.

ზურაბა: მაშინ მაგ მსახურებისათვის მადანჩიბაში ბევრს ვერცხლს მოგართმევსთ.

რუსთველი: ღმერთმანი, ვერცხლი ვერ გამოაქვსთ!

ზურაბა: გამოდნობა კარგად იცი?

რუსთველი: ოღონდაც!

იოანე: ეგეც მამულის მსახურებისათვის შეგმთხვევიათ, მიიღეთ რაჲმე ჯილდო?

რუსთველი: ვგონებ, ჩემი ეპარხიაც გამომართონ!

იოანე: ამა სოფელში ყველა გჯეროდეთ.—და ამასობაში მოიღეს სადილი, და ესეგვარისა უზნობითა განატარეს. და ოდეს დაასრულეს სადილი, იოანე გამოეთხოვა ხაშმისაკენ, თავისი ვინაობა ცხადუყო და კმაყოფილი გაისტუმრეს იოანე.

წარსულნი მუნით, მივიდნენ ხაშმზედ.

იოანე: ზურაბ! იახელ მათ მალაღლირსებას წინამძღვარს და ჩემ მაგიერ თაყვანება მოახსენე და სადგური სთხოე!

ზურაბ რა მივალს წინამძღვართან, მყისვე იცნობს წინამძღვარი და ეტყვის: ქრისტეს ვენახისა ნასხლევო, საიღამ მოხვალ?

ზურაბა: მე ნასხლევი ვარ ასეთი, რომ ვაზად შევიქმენ და ნაყოფიც კეთილი გამოვიღე.

წინამძღვარი: ვითარ?

ზურაბა: აწ მართმადიდებელი ვარ მეც.

წინამძღვარი აღსდგა, პირს აკოცა, დალოცა და უთხრა: აწ ხარ საკუთარი შვილი ჩემი, რა გნებავს?

ზურაბა: იოანე ხელაშვილმან გაახლოთ ამაზედ თავი ჩემი, რომელ კახეთს შიდის წინამძღვრის საქმეზედ და ამაღამისათვის სადგური გთხოვათ.

წინამძღვარი: ლოცვა მაკლია, შევისრულებ, მომიცადე და მოგცემ სახლსა.

ზურაბა: შე დალოცვილო, ეხლა რომ ლოცვას მოყვეთ, ოცდაოთხი საათი კარში დავრჩებით; მე თქვენი ანბავი კარგად ვიცი.

ჯერ სახლი გვიბოძე და ვახშამი და მერე გინდ გათენებამდინ ილოცე.

წინამძღვარს გაეცინა და უთხრა: რადგან მართმადიდებელი შეიქმენ, მუცელ-ლმერთობაზე ხელი უნდა აიღო!

ზუ რ ა ბ ა : შე დალოცვილო, სულ მუცლის გასაძლომად დავდივართ, ქართლი მოვირბინეთ და ახლა კახეთში მივალთ.

წინამძღვარს გაეცინა, უბოძა სახლი და უბრძანა: იოანეც და შენც ჩემთან მოდი თ ვახშამად და ერთად შევექცეთ. ზურაბ მადლობელი წარვყდა, იოანე დაბინავდა და ვახშმის დროს მოვიდნენ წინამძღვართან. წინამძღვარს ეანბორა იოანე, მან მშვიდობით მოიკითხა, და ამისი ვინაობა გამოიკითხა. ამან ყოველივე ცხად უყო, და უკანასკნელ მოიღეს ვახშამი. რა მცირეს შეექცნენ, წინამძღვარმან გამოსცადა იოანე საღმრთო წერილებში და მონოზონთ ყოფაქცევისა საქმენიც გამოჰკითხა. ყოველივე კარგად მიუგო.

[ამას მიჰყვება ტრაქტატი ანგელოზთათვის].

წინამძღვარი: მიხარის შენთვის, იოანე, კარგა მიგიღია სწავლა! და უბრძანა მემარნეს: მოართვი იოანეს ჭაშნიკი პირჯვარის ქვევრიდამ, ღირსია—დალიოს იმ ღვინიდან.

რა მოართვეს იოანეს, მყის აღდგა და შესო სადღეგრძელო წინამძღვრისა, დიდად მოეწონა და ჰრქვა: სამართლად გიწოდებიათ სახელი ესე!

წინამძღვარი: ვამოსცან, თუ რაისათვის უწოდეთ სახელი ესე?

იოანე: ვგონებ, სათნოდ მეფეთა და დიდებულთათვის.

წინამძღვარი: ვითარ?

იოანე: ვინადგან მეფენი ჩვენნი და დიდებულნი მათნი დიდად მოაწმუნენი არიან და გიცნობენ ღირს კაცად, თქვენგან მირთმეულს ამ ქვევრის სახელით ღვინოს უფროს სიამოვნით მიიღებენ, ვიდრე სხვათა ღვინოთა.

წინამძღვარი: არა შორს ხარ!

იოანე: ამ გვარი ყოფაქცევა უფრო მძიმე არ არს მონოზონთათვის.

წინამძღვარი: სხვანიც ბევრს რასმე მწამობენ, მაგრამ, თუ ასე არა ვქენ, მონასტერი ნაკლულეფანებაში მოვა. და ამ საქმით ეს სოფელი აღვუშენე, წისქვილი, ზვარი და სხვა მამულები ბევრი შევმატე ჩემს მონასტერს.

იოანე: კადნიერება ნუ იქნება, ოჯახების წახდენით და აქაიქ მოხვეჭით, უკანონოდ რა საჩუგებელ არს?

წინამძღვარი: მე უწინ არ მინდოდა მსოფლიურს საქმეში გარევა და, რადგან გავერიე და არ მომეშენენ, მცირე რამ მსოფლიურიც უნდა ვიხმარო, თორემ მე ერთი გლეხის შვილი ვარ, რა პატივი მექნება, თუ ამ სახით არ ვიყო?

იოანე: უი ჩემს თავს! ეგე მონოზონთ არა შეენის, თვით თავისი ღირსება არ დაუკარგავს პატივსა, ვისიც შვილი გინდ იყოს.

მაშინ ზურაბამ: უფალო წინამძღვარო, მეც მაჩვენეთ პირჯვარის ქვევრის ღვინო.—მისცეს ჯამი სამსე; რა შესვა ზურაბმან, აღდგა და მეტანია უყო წინამძღვარს, და თქვა: ეს არათუ პირჯვარის სახელის ღირსია, არამედ მეტანიის წოდების ღირსიც ყოფილაო. რას ანბობს ეს ბერი, რატომ თავის წინამძღვარს არ აძლევს მცნებას? თვითო კიდევ გვიბოძე ამ ღვინისა და შენდობას მოგცემთ. თქვენ როგორც გეწიროთ, ისე სწირეთ.

წინამძღვარმან გაიცინა, და ამა სიტყვით დაასრულეს ვახშამი. იოანე აღსდგა, მადლობა მოახსენა და ხვალისათვის თელავს წასახვლელად გამოეთხოვა. წინამძღვარმან აღუთქვა ჩუქება ღვინისა და იოანე მადლობელი წარვიდა სადგურსა თვისსა. იმ ღამეს მუნ განიხვენა და ხვალისა დღე ადრე აღდგნენ, საგზალი მოიმზადეს და თელავისაკენ განემგზავრნენ; სადილი გომბორის მთაზედ მიიღეს და ვახშმისათვის თელავს დაამტკიცეს მისვლა.

წარსული მუნით, მივიდნენ თელავს. იოანეს ჰყვანდა მუნ მცნობი მოსახლე, მასთან მივიდა, მშვიდობით მოიკითხა, მათ მაშინვე მიიღეს იოანე; მცირე ხანს განისვენა მუნ იოანემ, საგზაო ტანისამოსი გამოიცვალა, ზურაბას უთხრა: მე წავალ რექტორს და ვითთან და შენ აქ მომიცადე.—და ესრეთ წავიდა იოანე. რა მივალს სკოლად, სკოლისა კარსა ზედა მდგომარეს იხილავს ერთსა მოწაფეთა მისთაგანსა და ეტყვის იოანე: ძმაო! რექტორი შინ ბრძანდება და ანუ რასა იქმს? ინახება?—მან მიუგო შევედ და იხილავ!

იოანემ მსწრაფლ კარი გააღო და შევიდა სახლსა მას შინა, სადაცა რექტორი მყოფობდა, იხილა ზურგით კერძო მჯდომარე, ძაძით და ამასთან კატა ერთი, თაბალა შეყრილი ფეხებში და უწყალოცემული, რომელიცა საწყლად ჩხაოდა; და ესმოდა ხმა ამასთან: „კვლად იქმ ქურდობას?“ გარნა რექტორმან ვერა სცნო იოანეს მუნ მისვლა; რა იოანემ კატა ესგვარსა მდგომარეობასა შინა იხილა, თქვა: გმადლობ შენ უფალო, ჩვენი ფეხები, მოწაფეობის დროს ამ ყოფაში იყვნენ, და ახლა ეს საბრალო კატა დამოწაფებია, და ნეტარ გამოვსცნა, თუ რაისა სწავლისათვის ასე უწყალოდ სტანჯავს? და მაშინ შემბრალე იოანე წინ წარდგა და ჰრქვა: მოძღვარო! რა შეცოდება აქვს მაგ საბრალოს, მაპატივეთ! რა რექტორი იხილავს იოანეს, დაუტევებს ცემას და ეტყვის: ბიჭო, დიაკვანო, სადით მოხვალ, და ანუ ამა კართა ხშულში ვით შემოხველ? თუ ხმარ გაგეცა, სული რაიმე მეგონებოდი!

იოანე: ბოროტი თუ კეთილი?

რექტორი: ეგ შენს ყოფაქცევაზედ არის დამოკიდებული.

იოანე: მე თქვენი აღზრდილი ვარ.

რ ე კ ტ ო რ ი : კარგი, მერე ვიუბნათ აძგვარებისთვის. მითხარ, ჭაიდამ მოხვალ?

ი ო ა ნ ე : წინამძღვარმან გამომგზავნა სთლობის დროს ღვინოს სათხოვნელად ქვაბთახევის მონასტრისათვის, და აქ გაიხელ თქვენის პატივისსაცემლად. და დარიგებაც უნდა მომცეთ, თუ ვითარ მოვიქცე!

რ ე კ ტ ო რ ი : კარგი, დაჯექ ბიჭო!

ი ო ა ნ ე დაჯდა; რა მცირე იმუსაიბეს, იოანემ ჰრქვა: კაღნიერება ანუ იქნება, უფალო მოძღვარო, კატას რათა სცემდით და ანუ რას ასწავლიდით?

რ ე კ ტ ო რ ი : თევზი მომპარა და შექამა, და ამისთვის ვცემდი, ქურდობა მოვაშლევინო.

ი ო ა ნ ე : მშიერს რატომ ინახავ? მაგის მიზეზით შესკამდა იმ თევზს.

რ ე კ ტ ო რ ი : ამისი ვალია—თავვი უნდა ინადიროს და იმით დარჩეს.

ი ო ა ნ ე : კატის თვისება არის, რაგინდ მაძლარიც იყოს, ერთი ანტიპატია აქვს თავგზედ, რომ მაინც ინადირებს და შეუტევის.

რ ე კ ტ ო რ ი : იცი, ბიჭო, ანტიპატია თუ რა არს?

ი ო ა ნ ე : ვიცი!

რ ე კ ტ ო რ ი : თქვი!

ა ნ ტ ი პ ა ტ ი ი ს ა თ ვ ი ს

ი ო ა ნ ე : ანტიპატია არს ბერძნული ლექსი, რომელიცა ნიშნავს სიძულვილსა ერთის ნივთისას მეორისადმი, წინააღმდეგ; და ითქმის გონებით, რა გვარიცა ბუნებითად, ეგრეთვე ზნეობითად. პირველად იგი არს ესეგვარი თვისება სხეულევანისა, რომლისაცა იგი ბუნებისამებრ სხვათა წინააღმდეგ და მოძულე არს ესრეთ, რომელ ერთი მეორესა ვერაოდეს მოუთმენს, ვითარცა სხვადასხვა გვარი გამოცდილებაცა გვაჩვენებს: მაგალითისამებრ, მგელსა არ ძალუძს დათმენად, უკეთუ იხილოს სადმე განმარტებით ცხოვარი, რომელმანც არა მიმართოს განსარყვნელად. ესახედვე ძალსა კურდღელისადმი, კატას თავგისადმი. ესახედვე მოიღების კაცზედაც, რომელ სძულდეს რამე ნივთი ანუ საკმელი, ანუ სხვა რაიმე ცხოველი ესრეთ ბუნებით, რომელ არ შეეძლოს მისი მიახლოება. ეგსახედვე, ოდეს-

ცა აყვავდების ასკილი და აქვს ვისმე შენახული ვარდის წყალი, მაშინ სუნსა დაჰკარგავს იმ აყვავების დროს; ეგრეთვე ღვინო ქვევრსა შინა და ლუდის წყალი ქერის აყვავების დროს აიმღვრევს. ხოლო ზნეობითი ანტიპატია არს გონებით წინააღმდეგ ბუნებისა ჩვეულებითა ესრეთ, რომელ ოდესცა ვინმე ერთსა უკვე ნივთსა მოიწონებს, შესაძლებელია მეორემ დაუწუნოს. ესსახედვე, ერთმან ვინმე კეთილად სცეს მცნება მეორესა, ხოლო მან არ შეიწყნაროს. ერთს უნდოდეს მშვიდობა, ხოლო მეორეს შფოთი, და ამის გამო ერთსა მეორის დათმენა არ შეეძლოს, და ესრეთ უშორეს.

რეკტორმან მოუწონა. კვალად იოანემ ჰკითხა: ძაძა რასათვის გაცვიათ, ვინ გარდაგცვალეხათ?

მაშინ რეკტორმან ღვიძლითაგან აღმოიოხრა, და თქვა: არ გებრალები, ჩემი საყვარელი შეუღლე, ჩემი დამტირებელი ახუა ხმაღაძეს ასული, კეთილშობილი, უწყალოს სიკვდილის ნამგლით განამგლულ იქმნა და დავიწყებისა სამარეს შეეყენა.

იოანე: უი ჩემს თავს! ვწუხ, რომ ამ მდგომარეობაში გხედავ, და უკაცრავადაც დაგრჩით, რომ სამძიმარი ვერ მოგახსენეთ.

რეკტორმან მადლი უთხრა და ამოიღო სამძიმარის წიგნი, რომელიც მიეწერა თავის ცოლის ძმისათვის და უთხრა: აჰა, იოანე, ყური მოუგდე ამ წიგნს, ამით სცნობ ჩემგან იმ გარდაცვალებულის სიყვარულს. და იწყო კითხვად, რომელსა შინა ეწერა შემდგომითა ხატითა ესრეთ:

„კეთილშობილს ხმაღაძე გოგიას!

გასაწყლებული, გაძალღებული, გაცუდებული ცხოვრება-გასამსალებული, მყეფარი, გაბეზრებული, პირველად ჩემის თავის ჩემის ხელით მკვლელი, მეორედ ჩემის მშვენიერის უცხოს უამხანაგოს, უცხოსზრდილის, ჩემის სასურველის, ჩემის თვალის სინათლის, ჩემის გულის ლხინების, ჩემის ამ სოფლის დიდების, ჩემის სიცოცხლის ცხოვრების, ჩემის უცხოოდ მოცინარის, ახუას მკვლელი, მესამედ ჩემის დამმარხველად გამოსალოდებელი ძმა მყვანდი, შენი მკვლელი, ვაიმე, ვაიმე, რატომ არ მომკლავ, რატომ ქვით არ ჩამქოლავ, მე გონება ქვაქმნილი და ასურასტნელი მოუქცეველი, ვაიმე ბაბილოვნელი უკურნებული!“ და ვეღარ მოითმინა, თვალი ცრემლით აემსო და დაიწყო ტირილი და თავის თავის ლანძღვა.

მაშინ იოანე ნუგეშსა სცემდა და ეუბნებოდა: თქვენ მეცნიერი ბრძანდებით, და ეგვარი ლანძღვა და შეურაცხყოფა თავისა თქვენისა არა გშვენისთ. სჯულის კანონი ხო კარგად იცით, ორი ცოლი კიდევ გერგებათ, და ამ მწუხარებით რომ მოიკლა თავი, ხომ კიდევ წარწყმდებით!

და ამ ლაპარაკში სვიმონ მდივანიც შემოვიდა და დაატევებინეს დაჯიოს წიგნის წაკითხვა და ტირილი, და უთხრა მდივანმან: ჯერ არ გაგვიგონია, ახალია მაგ წიგნის წარკითხვა, რა არის, ვინც მოვა შენს სანახავად, მაშინვე მაგას წაუკითხავ, ვინ უნდა მოატყუო? თუ გყვარებოდა შენი მეუღლე, შენთან გეყოლებოდა!

გამგონე ამისი რეკტორი წამოხტა, ძაძის ტოლომა იქ გააგდო და მეორე სახლში გაიქრა, და ავის ლანძღვით დაუწყო გინება მდივანს. უკანასკნელ, რითაც ღონით იყო, დაამშვიდა რეკტორი იოანემ, და ვახშმის დრომაც მოაწია. მდივანმან მოაღებინა თვისი ვახშამი, აგრეთვე რეკტორმან და დასხდნენ ვახშმად. მცირე ხანს შემდგომ მდივანმან იოანეს თავისი ვინაობის ამბავი გამოჰკითხა, მერე ჰრქვა: ბატონს რეკტორს რომ ებარებით, ვიცი—მაშინ ზოგი რამ ისწავლეთ და დანაშთი სწავლაცა შეისრულეთ თუ არა? იოანემ: ჰე, ძალითა ღვთისათა!

მ დ ი ვ ა ნ ი : ვისთან?

იო ა ნ ე : იასტოსთან და სხვათაგან!

მ დ ი ვ ა ნ ი : რაჲ არს ფილოსოფია?

ფ ი ლ ო ს ო ფ ი ი ს ა თ ვ ი ს

იო ა ნ ე : ფილოსოფია არს მცნობელობა ბუნებისა და თვისებებისა, დამათუძნებელი მცნობელობათა ზედა გამოცდილებათა და განზრახულობათა ჩვენთა.

მ დ ი ვ ა ნ ი : რასა ნიშნავს ლექსი ფილოსოფია?

იო ა ნ ე : ბერძულენ ნიშნავს სიბრძნისმოყვარებასა.

მ დ ი ვ ა ნ ი : რაოდენ ნაწილად განიყოფების ფილოსოფია?

იო ა ნ ე : ოთხად, ესე იგი: ლოლიკა, ზნეთსწავლულება ანუ ითიკა, ფიზიკა და მეტაფიზიკა.

მ დ ი ვ ა ნ ი : რაჲ არს საზღვარი ფილოსოფიისა?

იო ა ნ ე : ფილოსოფია არს ცნობა საღმრთოთა და კაცობრივთა საქმეთა და მიზეზთა მათთა; გინდ ესრეთ ვსთქვათ: ფილოსოფია არს მსგავსება ღვთისა, რაოდენ ძალუძს კაცსა.

მ დ ი ვ ა ნ ი : კარგად მომიგე. მითხარ, რაჲ არს ლოლიკა?

ლოლიკისათვის

იოანე: ლოლიკა არს სწავლა, მაჩვენებელი კანონისა, რომლისა ძლით გონებაჲ ჩვენი მოქმედებად თანამდებ არს მცნობელობათა შინა ნივთთასა, ვითარცა საკუთარისა მოძღვრებისათვის თავისა თვისისა, ეგსახედ სხვათა მოძღვრებათათვისცა. ეგრეთვე იგი მოგვეცემს ჩვენ ნამდვილთა კანონთა განსაზღვრებად, ყოვლისა უკვე საგნისა განწვალებად, განსჯად და აღმოჩენად კანონიერთა შედგინებათა.

მდივანი: რასა შინა მდგომარეობს სწავლა ესე?

იოანე: იგი მდგომარეობს განხილვასა შინა ოთხთა მოქმედებათა კაცისა გონებისათა, სახელდობ: შემემცნებასა, განმსჯელობასა, გონების შემცველობასა და მეტოდისასა.

მდივანი: რაოდენ ჰგვარობს ზედმიწევნილება კაცისა?

იოანე: სამგვარობას: ცნობა ისტორიებ, ანუ ლიტონი ცნობა. 2. ფილოსოფოსებრი. ხოლო 3. მათემატიკებრი.

მდივანი: მითხარ თუ ვითარ სახედ?

იოანე: ოდესაც ნასროლის ზარბაზნის ხმა მოგვესმის, ესე საზოგადო ცნობა არს, და ესე არს ლიტონი. და ოდეს ვსცნობთ, თუ რაისა ნიზეზისათვის ესრეთ ძლიერ განვარდა და ხმამან მისმან შესძრა ადგილი, ესე ცნობა ფილოსოფოსებრია. ხოლო ოდეს გამოვსცნობთ, თუ რაოდენმან თოფის წამალმა რაოდენი ტყვია, რაოდენს საზომზე განტყორცა, მაშინ ესგვარი ცნობა მათემატიკებრია.

მდივანი: რაჲ არს შესმენილი?

იოანე: შესმენილება არს მისისა ქვემდებარისადმი მოღება, ანუ დართვა სიტყვათა, ანუ საქმეთა, ესე იგი, ანუ ნათესავი არს, ანუ სხვაობა სახეთა, ანუ სახე არს განუკვეთელთა, ანუ შემთხვევითნი არიან შესმენილნი მის არსებისანი, რომელსაცა შინა მდგომარეობენ, და შეისმინებიან ქვემდებარისადმი მათისა. მაგალითი: კაცი არს ცხოველი, აჰა ნათესავი შესმენილი სახისა მიმართ თვისისა ანუ ქვემდებარისადმი თვისისა. კაცი არს გულისხმისყოფით ნიჭებული, აჰა სხვაობა სახისა, შესმენილი ქვემდებარისადმი თვისისა, ესე იგი სახისა. კაცი არს შეუწყნარებელი ზედმიწევნილებისა და ხელოვნებისა, აჰა თვისება არსებისა. ხოლო განუკვეთელთა შემთხვევითნი შესმენილნი არიან ესრეთ: პეტრე არის მოციქული, ციცერონ რიტორი კეთილ, ევგენიოს კეთილ მხედარმძღვანი, არმან მშვენიერი, იოანე საყვარელი მოწაფე, იუდა ვამცემელი და სხვანი მსგავსნი

ამისნი; აჰა შემთხვევითნი შესმენილნი ქვემდებარისადმი თვისისა შიშს არსებებისანი, რომელსაც შორის, ანუ რომელსაცა ზედა მდგომარეობენ. კვალად იქმნების არსებითივე თვისება მას რომელსამე სახესა შინა და განუკვეთელთა მისთა, რომელიცა შესმენილებაცა არსებისადმი თვისისა და ქვემდებარისაცა გარემოქცევისამებრ შეესმინების; მაგალ.: ყოველი კაცი არს მოცინარ; აჰა მოცინარობა შესმენილი თვისისა არსებასა ზედა. კვალად ყოველი მოცინარი არს კაცი; აჰა ქვემდებარეობა არსებითისა თვისებისა, და არსებისა შესმენილება.

ამჟამად შემოვიდა ზურაბა და სალამი მიაართო დავითს ალექსის ძესა, და სვიმონ მდივანსა; მათ დიდად იამათ, მოიკითხეს და მიიწვიეს ვახშმად და მერე ჰკითხეს თუ საიღამ მოვალს. მან მოახსენა იოანესთან მოგზაურობა და ამასთან ესეცა, რომელ: მე წინამძღვარმან დოსითეოზ ლალად დამადგინა ამა ბერისა, და, რა დრო გადავიდა და აღარ მოვიდა სადგურსა ჩვენსა, შემეშინდა, ნუ უმე ქალებთან განერთო სადმე და, მძებნელმან აქა-იქ, ვპოე თქვენთანა.

ამაზედ დიდად განეცინათ.

და მაშინ იოანე: უი ჩემს თაეს! შე უკეთურო, რომ გაგვიგონოს ვინმე, რას იტყვიან?

ზურაბა: ამას,—დიაკვანი ქალს მიჰპარვიაო!

იოანე: დააცხვრე ენა შენი ბოროტისაგან.

დავით რექტორმანც შესძინა ესე: „და ბავენი შენნი ნუ იტყვიან ზაკვასა“, და ამასთან სხვებ ხუმრობა განგრძელდა, და იწყეს სიცილი, მაშინ—

ზურაბა: უფალო რექტორო! არა ჰგევხართ იმ ერთს დადიანს ჭლოვაში! *

მდივანი: ოღონდაც! მაშინ გაწყრა რექტორი, ზურაბ კარში გამოავადო, მდივანი გალანძლა და იოანეს უთხრა: არ იცი, გიჟის ამხანგი გიჟი იქნებაო, და რათ გაუამხანაგდი?

იოანე: ჩემი დანაშაული არ არის, წინამძღვარმან ინება მისი ჩემთან ყოფნა.

რექტორი: ის რა დიდი ჰკვიანი გგონია?

და უკანასკნელ დაასრულეს ვახშამი.

* იტყვიან, რამელსამე დადიანისათვის, რომელსაც ცოლი მოუკვდა, და რომელმაც ესრეთ გრძლად იგლოვა, რომელ შემდგომად მესამისა წლისა ძლივ მიაღებინეს საკმელად ცერცვის სირსვალი, და ერთი მათ მარცვალთაგანი გაუგორდა პირშია, და სთქვა: რა ბურთაობისა რიგია ჩემგან? და მაშინ იწყო ტირილი და ჭლოვა კვალად (ავტორი).

რექტორმან უთხრა იოანეს: ხვალე მოდი მეცხრე საათსა, აქ ჩვენის მოწაფების ეგზამინია (გამოცდა) და უნდა შენ გებაასნენ და იმათ სიტყვა მიუგო.—იოანე აღდგა, გამოესალმა და თავის სახლისაკენ წარმოვიდა. იმ ღამეს იოანემ კარგად განისვენა და ხვალისათვისა აღრიან აღდგა და მოემზადა სკოლად წასვლისათვის. რა მეცხრე საათი შეიქმნა, იოანე მივიდა სკოლად და ნახა მუნ შეკრებულნი თავადნი და სამღვდელონი, და ცალკერძო მოწაფენი რექტორისნი, და რექტორი შუა ადგილს თავსმჯდომელი. რა ეს განკარგულება იოანემ იხილა, მოიწონა და პირველ დაიწერა პირჯვარი და თაყვანისცა ხატსა, უკანასკნელ მიართო სალამი რექტორსა, მერე სამღვდელოთა და მერეთ თავადთა, აგრეთვე მოწაფეთა. იოანეს აჩვენეს ძარჯვენით სკამი მდგომელი და მიიწვიეს მუნ, წინ დაუდგეს სტოლი და დაუწყვეს სამეცნიერო წიგნები. რა ყოველი შემოკრბენ სკოლად, მაშინ რექტორმან მცირე ხარი დააწკარუნა, და მაშინ წინ წარმოდგანიკოლაოს ხელაშვილი, თაყვანი სცა ხატსა, წართქვა ლოცვა, რომელსაც მოწაფენი იტყვიან, და მერეთ დაუკრა რექტორს თავი, და აქეთ-იქით, აგრეთვე იოანეს, და მერე დაიწყო კითხვად იოანესა და რქვა:

ნიკოლაოზ: იოანე! ვითარ გრწამს მართლმადიდებელთა სარწმუნოება?

იოანემ მრწამსი თქვა ზეპირ.

ნიკოლაოზ: რაოდენის მუხლით შესდგება ეგე?

იოანე: ათორმეტის მუხლით.

და სხვანიც მრავალი იუბნეს და ყოველივე კარგა მიუგო იოანემ.

და მერე ჰრქვა ნიკოლაოსმან: ყოველ დაწყებასა ღრამატიკისასა, რაჲ სახმარ არს ცნობად?

ღ რ ა მ მ ა ტ ი კ ი ს ა თ ვ ი ს

იოანე: ოთხნი იგი გვარნი მოძღვრებითნი, რომელნიცა შეუდგებიან, დაემდევრებიან ღრამატიკასა.

ნიკოლაოზ: რაჲ არს სახელები მათი?

იოანე: განსაზღვრება, განწვალება, აღმოჩენა და აღლევა.

ნიკოლაოზ: კვალად რაჲ სახმარ არს ცნობად?

იოანე: ესე, ვითარმედ ყოველი რამ არსობითი მკითხველი საზღვარს ეძიებს.

ნიკოლაოზ: მესამედ რაჲ სახმარ არს ცნობად?

იოანე: საზღვარსა შინა უნდა სჩნდნენ სამნი რაიმენი, ესე იგი: სახე, ნათესავი და განყოფილება.

ნიკოლოზ: რაჲ არს ღრამმატიკა და ანუ საზღვარი მისი?

იოანე: ღრამმატიკა ბერძული ლექსია, ნიშნავს მწიგნობრობასა. არისტოტელი საზღვრავს ესრეთ: ღრამმატიკა არს ცნობა, ვითარცა წერისა, ეგსახედ უწყება წარკითხულისა, და იგი არს ყოველთა ხელოვნებათა საფუძველი.

ვირლილია საზღვრავს ესსახედ: ღრამმატიკა არს უძვირფასესი თითქმის სხვათა ყოველთა თავისუფლებითთა ხელოვნებათა მცნობელობათა ზედა.

ხოლო ჩვენ ვსაზღვრავთ ესგვარ: ღრამმატიკა არს შემძლებლობა მართლუბნობად და წესიერ წერად.

ნიკოლოზ: რაჲ არს უბნობა?

იოანე: უბნობა არს ჰაზრისა თვისისა ხმითა ცხადყოფა, დაწერვა, მისივე ჰაზრისა ასოებითა გამოხატვა; ხოლო კითხვა ანუ წაკითხვა არს ასოთა გამოხატულისა მის ჰაზრისა აღმოცნობა.

ნიკოლოზ: ჟმთავრესნი შემადგენელნი ნაწილნი ღრამმატიკისანი რაოდენნი არიან?

იოანე: ოთხნი, ესე იგი; წიგნი, მარცვლი, ლექსი და სიტყვა.

ნიკოლოზ: რაჲ არს წიგნი?

წ ი გ ნ ი ს ა თ ვ ი ს

იოანე: წიგნი არს წერილი რაიმე, მნიშვნელი ასოისა.

ნიკოლოზ: რაჲ არს ასო?

იოანე: ასო არს ოხვრა რაიმე ნაწევრობითი, რამეთუ შეკვრისცა და ენების სხვისათანა ასოსა და სრულსა ხმასა გამოიღებს.

ნიკოლოზ: ასონი ქართულისა ენისანი რაოდენნი არიან?

იოანე: ორმოცი, რომელთაცა უწოდთ ჩვენ ანბანად, რომელთაცა სახენი და სახელნი არიან შემდგომნი ესე: ა, ბ, გ, დ, ე, ვ, ზ, ც, თ, ი, კ, ლ, მ, ნ, ა, ო, პ, ჟ, რ, ს, ტ, უ, ჯ, ფ, ქ, ლ, ყ, შ, ჩ, ც, ძ, წ, ჭ, ხ, კ, ჯ, ჰ, ჳ, ნ.

[შემდეგ მოყვანილია ვრცელი ტრაქტატი გრამატიკის შესახებ].

თ ვ ი ს გ ა ნ ყ ო ჯ ი ლ ე ბ ი ს ა წ ი გ ნ ი ს ა

ნ ი კ ო ლ ა ო ზ : წიგნი რაოდენად განიყოფებიან?

ი ო ა ნ ე : წიგნი ნიადაგ განიყოფებიან ნაწილებად, თავებად, პარალრაფებად და მუხლებად.

ნაწილნი არიან უმთავრესნი განყოფილებანი წიგნისანი, რომელთაცა შინა იპყრობიან თავნი, პარალრაფნი და მუხლნი.

თავნი განპყოფენ ნაწილთა და იპყრობენ თვის შორის უმთავრესთა ჰაზრთა მის ნაწილისათა, რომელნიცა შედგებიან პარალრაფთაგან და მუხლთა.

პარალრაფნი იპყრობენ თვის შორის სრულთა ჰაზრთა თავთასა მოკლედ განყოფით უმეტესისა ბრწყინვალებისა და შემემცნებისა ჰაზრთასა და ხშირად დასვენებისათვის მკითხველთასა და განსვენებისათვის ჰაზრისა კითხვასა შინა, რომელსაცა ნიშანი § არს ესე.

მუხლი არს მოკლე წვერი თავთა, რომლისაცა მაგალითად კმა არს საღმრთო წერილი (ვსთქვათ პარაკლისის მუხლები) და სხვანი.

შიართა შინა მუხლთა მაგიერ ითქმის ტაეპნი, შემდგარნი რიცხვებითა მარცვალთათა, ხოლო შაირნი არიან ორ-ტაეპოვანნი, სამ-ტაეპოვანნი, ოთხ-ტაეპოვანნი და ესრეთ უშორეს. ხოლო იამბიკონი არიან საშვალ შაირთა და წერილობითთა ჰაზრთა შინა, შემდგარნი მარცვალთაგან ხუთ ტაეპად.

ხოლო საზიგადოებისამებრ წოდებულ არს წიგნი სხვადასხვა გვარად, რომელ ერთსა მრთელსა ყოვლადსა ისტორიასა თუ მოთხრობასა უწოდებენ წიგნად; აგრეთვე სიგელთა წყალობის წიგნად, მეფისაგან მინაწერთა იერლყად ანუ ოქმად, ტომართა დავთარად, ბარათთა ყამზად, ურთიერთსა შორის მინაწერთა—წიგნთა; უკეთუ იპყრობოდეს თვის შორის ჰაზრსა სწავლისა ანუ მხილებისასა ანუ მოკითხვისასა, უწოდებენ ეპისტოლედ; მეფესთან მირთმეულს წიგნსა—არზად; ურთიერთსა შორის მინაწერთა—უწოდებენ უსტარად, ეკკლესიისა მამულთა, ადგილთა და შეწირულებათა წიგნთა უწოდებენ გუჯარად; თეთრი თუ ვისმე აულია ვისგანმე ანუ გაუსესხებია თეთრი — თამასუქსა. მამული თუ უყიდნია ვისმე — ნასყიდობის წიგნსა; თუ მოწმობის წერილი ვისმე აქვს — მოწმობის წერილსა; და თუ თავდებად დასდგომია ვინმე ვის—თავდებობის წიგნსა; და თუ პირობა შეუკრავთ ვისმე—პირობის წიგნსა. და თუ სამართლით გადაჭრილი გამოსულა—განაჩენსა და სხვანი. ხოლო მე ესე ამისთვის მოვიხსენე აქა, რომელ ყოველნი ესე წერილობითნი სახელნი იპყ-

რობენ თვის შორის თვისისა გვარისამებრ სრულსა ჰაზრსა, და
ესენიცა ამისთვის არიან რიცხვთა შინა წიგნთასა. ხოლო პირობის-
წიგნთა მიეწერების თითო ჰაზრისა არტიკულნი.* ხოლო სხვა-
წერილთა— პუნქტები.

[აქ ხელნაწერში პირველი გამოცემის დროსაც დაკარგული ყოფილა მთელი
მე-15 რვეული].

* არტიკული არს, რომელ თითო აზრი პირობისა ანუ იგოს ერთის მუხ-
ლის ოდენი, ანუ უმეტესი, ამას არტიკული ეწოდება. ხოლო პუნქტი,—ანუ იც-
ვამდეს თვის შორის ერთსა ჰაზრსა, ანუ ორსა და სამსა (ა ვ ტ ო რ ი).

წარსული იოანე რა მივიდა ალაზნის პირსა, წყალის სიდიდისა გა-
შო ალაზნისა, ვინადგან ავდარსა განედიდებინა, ვერღა განხდა
წყალსა მას; და დაბრუნდენ და მივიდენ ახმეტასა, სახლსა სალთხუ-
ცისასა. ჩოლაცაშვილმან ქაიხოსრო კარგად მიიღო ბერი იგი, და
მისცეს სადგური. რა მცირე განისვენა იოანემ, ვახშად მიიპატიჟა
სალთხუცესმან და, რა ხელჰყვეს ვახშამს, მაშინ სალთხუცესმან
ჰრქვა იოანეს: დღეს შენ ძღვევა შეიმოსეო.

იოანე: ვითარ?

სალთხუცესი: დიდი ხანუმი და დიდი მოძღვარი ორივ
ძღლივნენ შენის ქეშმარიტის მხილებითო.

ზურაბა: რასაკვირველია, ეს მოერეოდა იმათ, რასელა ნალ-
ბანდთან გაზრდილიაო!

იოანე: უი, შე გიჟო! ხომ არ შევჭიდებულვართ?

ზურაბა: ელეგთერმაც კარგად იცის ლინგის გდება, თუ კი
ხელში ჩაგიგდო, ბევრი შენისთანა დაუყენებია ყირაზედო.

მაშინ ყოველთა გაიციინეს, და სალთხუცესმან ჰკითხა იოანეს: ასე
არა სჯობდა, რომ აქ მოხველ, აქედამ მატანს მიხვალ და იქილამ
ლალისყურს.

იოანე: თუშთ მოურავმან მიბრძანა და იმის გულისათვის
იქით წაველ, მაგრამ ვერც ის და ვერც მე გავედით წყალსა
სიდიდის გამო.

სალთხუცესი: რატომ ანაფორა არ გაფინე წყალზედ და
იმით არ გახველ?

იოანე: ჯერ ჩემს ილიას თავისი ხალენი არ მოუციაო.

სალთხუცესი: ჯერ არც ცეცხლის ეტლით ამალღებულაო
ის თქვენი ილია.

ზურაბა: ამაღლება მეტი იქნება, ბრუდ-საბძელს ასცილდა და სხვათა კავკასიის მთებს თავს მოექცაო.

სალთხუცესი: ვაჲ თუ იქილამ გადმოხტესო!

ზურაბა: იმის ქკუისაგან ნუ გიკვირს, მინდორსაც იშოვნის, რიმ თავი იქ შეიმაგროსო.

და მერეთ სალთხუცესმან უთხრა იოანეს: მე მოსკოვს სკოლებში უყურე, რომ მოწაფეთ ასწავებდენ ფიზიკას და ეგზამინიც უყვეს, და ამასთან წყალის აღიდების მიზეზიც გამოჰკითხეს, და როგორც განმარტეს, მახსოვს ზოგი რამ, და შენ ვითარ ჰკონებ, რა მიზეზია წყალის აღიდებისა ანუ დაკლებისა?

წყლის მდებარეობისა ან დაკლებისათვის

იოანე: მომატება და დაკლება წყალისა არა სხვა რაჲმე არს, ვითარცა ჟამიერი და ცვალებადი მოძრაობა ზღვისა, რომელიცა ოცდა ოთხს საათში და ორმეოცდა ცხრა წამში ორგზის მიისწრაფვის აღმოსავლეთიდგან დასავლეთისადმი და დასავლეთიდგან აღმოსავლეთისადმი.

დროსა აღელვებისასა ზღვა აღიწევის შემდგომ ექვსთა ჟამთასა, მიმსწრაფებელი დაუყოვნებლად კიდეთადმი, და შემდგომ დასცხრებისცა და შესივლების და ვიდრე ნახევარ ჟამამდე დაშთების, ვითარცა დამოკიდებული სიმაღლესა ზედან, რომელსა ზედაცა აღვიდა იგი. ესგვარი მდებარეობაჲ ზღვისა იწოდების ღელვისა (ანუ აღიდებისა) სიმაღლედ.

დროსა დამყუდროებისასა ანუ დაკლებისასა ზღვა დაეშვების ქვეშორე ექვსსა ჟამსა შინა, განშორებული კიდეთაგან; უკანასკნელ დასცხრების და შთაგარდების თვისსა ყალიბსა შინა და დაჯდების დამოუკიდებელად; და ამა გვარსა მდებარეობასა ზღვისასა ეწოდების დაკლება, გინა დასცხრომა. ზღვა უფროს დიდითარე სიჩქარითა შესივლების ზე, ვიდრე ქვე დაეშვების, ხოლო აღელვებანი, მომატებანი იყოფიან ოდესმე უმცირეს და ოდესმე უდიდეს.

სალთხუცესი: ვითარ აღმოაჩინ ამას?

იოანე: ესე საკვირველი უკვე მოძრაობაჲ ზღვისა მექონ არს მარადის შემსგავსებისა მდინარეობისა თანა მთოვარისა, და არცა საიქო არს, რომელ წარმოება იგი ზიარებისა გამო ამა ღამისა მნათობისა არა იყოს. მთოვარე უკვე მიმზიდველობს თვისად წყალთა და სძრავსცა მათ აღმოსავლეთით დასავლეთსა ზედა, შემსგავსებათ.

მოდრაობისამებრ თვისისა, რომელსაცა თვით იგი სრულ ჰყოფს მოძრაობასა თვისსა ხოლო ყოველნი უკვე ესე ზღვათა მოძრაობანი აღრიცხულ არიან დიდითარე ნამდვილობითა და შემსგავსებულნიცა მდინარეობისათვის მთოვარისა, თანასწორ სხვადასხვა გვართა ნავთ-საყუდელთაცა, რომლისა განხილვა შესაძლებელ არს კალენდარსა ანუ წელთაღრიცხვათა წერილთა შინა. და უფრო დამტკიცებულ ჰყოფს მთოვარის გამო მიმზიდველობასა ტალღაჲ წყალისა, რომელიც ხშირადრე გამოვალს ნაპირ და უკუნიქცევის. სხვებრ განდიდება მდინარეთა, ზევებთა იქნების ოდესმე დიდის ნიაღვრისა გამო, დიდის თოვლთა გადნობისა გამო, და ესე იკმაეთ.

სალთხუცესმა მოუწონა, აჩუქა რაოდენიმე საპალნე ღვინო და იოანე მადლობელი გამოეთხოვა და მოვიდა სადგურსა თვისსა.

ხოლო ხვალისა დღეს განემართნენ მატანისაკენ და მისრულმან მუნ, იოანემ გაგზავნა ჯიმშერისშვილთან ზურაბა და შეუთვალა ლოცვა-კურთხევა; მან მაშინვე მიიწვია. რა იოანე მივიდა, იცნო იოანე ჯიმშერისშვილთან და მოიკითხა იოანე. და იოანემაც მადლობა ჰკადრა, და მერეთ იოანეს გამოჰკითხა მგზავრობის მიზეზი. ყოველივე ცხად უყო იოანემ, და ჰრქვა ჯიმშერისშვილმან: ღვინოს კი ვერ შეგაწევ, წლეულ დავისეტყვენით, და სხვებ გემსახურებით.

მაშინ ზურაბმან: რასაც გვიბოძებ, ჩვენ კალთას მოგიშვერთ.

გაიცინა იოანემ და მერე მოიღეს სადილი.

რა მცირედ შეექცნენ, ჯიმშერისშვილმან ჰკითხა იოანეს: რადგან ფიზიკაც გისწავლიათ, სეტყვა ვითარის სახით იშობებინ?

ს ე ტ ყ ვ ი ს ა თ ვ ი ს

იოანე: სეტყვა სხვა არა რაჲმე არს, როგორადაც წვიმისა ცვარნი, რომელნიცა დროსა ქვედაცემისასა მიწასა ზედა შემოეყრებიან ესოდენ ცივს ჰაერსა, რომელ მის მიერ მაგრად განიყინვიან და ქვე ჩამოცვივიან გაყინულთა წვეთთა სახედ, რომელიცა მალიად გადნების მხურვალეებისა გამო მიწისა; და ოდესმე ჰაერისაგან ჩამოცვივიან გაყინულნი წვრილნი ნაჭრებნი ყინულისანი, მსგავსად ქათმის კვერცხის ოდენნი, და ესე არიან სეტყვანი, რომლისა კვეთებით წახდება ყოველი მოსავალი.

შემდგომად ამა უბნობისა აღიღეს სადილი. იოანე გამოეთხოვა და მუნიდამაც კმაყოფილი წარვიდა ლალის-ყურისაკენ.

მიმავლობასა შინა იხილა ორნი ფშაველნი, მიმავალნი ბახტრიონისაკენ; და მათ იცნეს იოანე, რომელიც ენახათ ალავერდს, და მოვიდნენ იოანესთან და შენდობა მოითხოვეს. მაშინ

ერთ მან მათგანმა უთხრა იოანეს: მე შენისთანა ალავერდელი არა მიხილავსო, უცხოდ ააბე გულსა ჩემსა და ჩვენი დედოფალი კარგად აქეო; მე ასე არ ვიცოდი, თუ ამდენის სატანჯველით იმ წყეულმან შაჰბასმან სტანჯა ჩვენი დედოფალიო. ის დედოფალი ლაშარის ჯვრის მოსავეიც იყო თუ არაო, — მითხარო!

იოანე: ლაშარის ჯვრის მოსავე იქმნებოდა, რასაკვირველია, რომ ლაშა გიორგის ქალობა ეთქმოდაო, და იმან მოგაქცივათ თქვენ, რომელიც ახლა იქ ფშავეში მარხია, და თავის უნჯ ყმად გამოგელოდათ. ეს დედოფალიც ქეთევან თქვენის გულისათვის ეწამა და სისხლი დააქცია; წყეულმან შაბას რომ კახეთი მოაოხრა, მერეთ თქვენზედ გამოგზავნა ჯარი. პირველად ბაჩალზედ წამოვიდნენ და თქვენ იმ ფშავის გადასაველში დახვდით და გამოაბრუნეთო, და მერე გაჯავრებულმან კიდე ფშავის არაგვის წყალზედ ასი ათასი კაცი გამოგზავნა თქვენ წასახდენად, და ის ჯარი მოვიდნენ, შუაფხორს ქვევით რომ წყალის პირზედ დიდი კლდის ქვაბია, იქამდის მოაწივა იმათმან მხედრობამან და თქვენ, წმინდის ლაშარის ჯვრის და წმინდის ქეთევან დედოფლის მადლით, სძლიეთ და გააქციეთ იქიდან ის მტერი, და ესეოდენი კაცი გაწყვიტეთ, რომელ მთლად ის წყალი სულ სისხლმან ასე შეღება, რომ აღარ დაილეოდა, და სულ ხოცით მოჰყევით ჟინვალის ხიდამდისინა, და მას აქეთ თქვენთვის ველარავის შემოუბედნიაო; ეს სულ იმათის მადლით არის და უნდა ძლიერ გიყვარდეთ ბაგრატიონები, რომ თქვენთვის ყოველთვის ასე თავდადებით ყოფილანო და თქვენ ჰყვარებიხართო!

მაშინ უთხრა მან ფშაველმან: მეც მათი დასმული მოქადაგე ვარ ფშავეში, ყაყიდა მეწოდება, მეც ყოველთვის ვამწყალობლებ ბაგრატიონთ თავის მოწამეზედ და ლაშარის ჯვარზედ, და ყოველ წლივ ვიდღესასწაულებთ ლაშარის ჯვრობას.

იოანე: ვიცი, ლომისობის სწორზედ მოვა იმისი დღეობა, და ასე უნჯნი ყმანი ხართ, რომ იმის მწვერების გულისათვის საკლავსაც დაჰკლავთო ყოველ წლივ.

ყაყიდა: და შენ უფრო შეგიყვარდი სხვა ბერებზედ, რომ, როგორც ჩვენ წინაპართ უანბიათ ეგ ანბავი, შენც ისე გვიამბეო, შენ ხომ არ ყოფილხარ ჩვენში და ასე წვრილად სად შეიტყეო ყოველი ჩვენი წესიო? შენ სადა ცხოვრებ, გვითხარ, გეჰსახურებთ ერბოთი და ყველითაო.

იოანე: მე ქვაბთახევეს ვცხოვრებ და იქილამ აქ ღვინის საშოგ-
ნელად წამოველი.

ყაყიდა: კარგი, ჩვენ ვიცი ის ადგილი და იქ მოგართმევთ ორ
ჯორს აკიდებულს ერბოსა და ყველსა.

იოანემ დალოცა და გაიყარნენ. იოანე წარვიდა ალვანისაკენ.

რა ალვანს მიუახლოვდა, ნახა მრავალნი თუშნი მუნ და მრავალ-
ნი ცხვარნი; და, რა თუშებთან მივიდა, იცნო ცისკარაშვილმან
და სხვათა თუშთა იოანე, მიიპატიჟეს, სიყვარულით მოიკითხეს და
უთხრეს: შენ ის ბერი არა ხარ, რომელმაც ალავერდს იქადაგეო?

იოანე: მე ვარო!

თუშებმან უთხრეს: ნეტამც შენ იყო ჩვენი ხარჭაშნელიო,
ჩვენს გულს ღია აამე იმ კარგის ლაპარაკითო! მაშინ ზურაბამ
უთხრა: ღმერთმანი, უარს გეტყვით მაგისასაო!

თუშებმან: ჭეშმარიტად—ბატონს ვსთხოვთ ამის თავსაო!

იოანე: არა ბატონო, მე რასა ღირს ვარ, თუ რომ სამსახუ-
რი შემიძლიან, ისე გემსახურებით, მეც ქიზიყელი კაცი ვარო!

ეს უფრო იამათ თუშებსა, რომ სცნეს მისი კახელობა, და სთხოეს:
სამხარი აქ მიირთვი და გვიანბე წმინდის დედოფლის ქეთევანის
ანბავიო.

იოანე დაჯდა მათთან და ყოველივე წვრილად უანბო მათ ქეთე-
ვან დედოფლისა ცხოვრება.

და მერე ჰკითხეს: შააბაზმან რომ ეს კახეთი წაახდინა, სად მორ-
ჩა ხალხიო?

იოანე: რაოდენიც დაეტეოდნენ, კალაურის მთაში დაიხიზნენ,
სხვანი პანკისის ხეობაში და ლოპოტაში და აგრეთვე მთებში, და
ამ ადგილებში ყველგან ბრძო შააბაზმან; და პანკისშიაც რომ თორ-
ღოს ციხემდინ მოვიდა იმათი ჯარი და თქვენ და კახთა დაამარ-
ცხეთ და ამ ალვანამდინ ხოცით მოჰყვეითო, და ეს სულ წმინდის
ქეთევან დედოფლის მეოხებით ჰქმენით და ღმერთი შეგეწიათო.

თუშთა: მერე რა დაემართა იმ წყეულს შააბაზსაო?

იოანე: რა იმ წყეულმან წმინდა დედოფალი აწამა და ესე-
ოდენი ქრისტიანენი შეაწუხაო, ღმერთმან ასეთი რისხვა მიუვლინა
იმ შააბაზს, რომ ხუთს წლამდინ სნეულობით იტანჯებოდა, და მერე
მუცლის სენი დაემართა, და ნაწლავები უკან განსავალიდამ დაჰყარა
და ისე ამოხდა ის მყრალი სული. და სამოცი წელიწადი ვერღა
იხელმწიფა იმისმან სახლმან, მარტო ოთხმოცი ვაჟი კაცი იყო იმა-
თი გვარისა, ქალებს გარდა; და ასე გაწყვიტეს ერთმანერთი და
სხვათაცა, რომ იმათი გვარისა ერთი აღარავინ მოიპოება; და ნახეთ,

ღმერთი ასე სწყალობს ბაგრატიონთა ოჯახსა, რომ ამათ გვარში ხუთი თუ ექვსი მოწამეა, ისე, რაც მტერს შეხოციათ, იმას გარდა და თქვენც ამისთვის უნჯ ყმას გეძახიან: როცა გასჭირებიათ ამათ ოჯახს, თქვენ შეგინახავთ და შესწევებართ ყოველთვის გაჭირებისა დღეს.

თუშებს დიად იამა ეს იოანეს უბნობა და უთხრეს: ესე კარგად ჩვენთვის არავის უანბია, როგორათაც თქვენ გვაცნობეთო; მეფე ერეკლესაც ბევრი ჭინახული აქვს ჩვენზედაო და თითქმის სულ იმან დაგვაქრისტიანაო.

იოანე: ბარაქალათ, რომ გახსოვთ და მაგრე ერდგული უნდა იყვნეთო!

მერე ცისკარაშვილმან ერთი თავისი შვილი წარმოაყენა: აი, ესეც: ბატონმან გამიზრდევინა სამღვდელოდ და კიდევ სწავლობსო; მითხარ—ეს როგორი რამ მღვდელი გამოვაო?

იოანემ ზოგი რამ ჰკითხა, მან ყმაწვილმა კარგა მოუგო პასუხი და უთხრა იოანემ: კარგად უსწავლია, რაც რიგი ეჭირებაო.

მან, ცისკარაშვილმან: მაინც მიბრძანე, როგორი რამ გამოვაო?

იოანე: ცოდნა კარგი აქვს, მაგრამ მე ასე ვატყობ სახეზედ, რომ ეს მღვდლად არ ეკურთხება და არც თქვენში ენდომება ცხოვრება, და ვერც თქვენსავით ერთგული იქნება ბაგრატიონთი.

მაშინ თუშებმან: „ეს ბერი ანგელოზი ყოფილა, ყველას სწორეს გვეუბნება, შეტადრე ჩვენში გული არ უდგების და არც მღვდლობა ეხალისების“. მოვიდნენ და იოანეს ხელსა და ფეხზედ მთხვევნა დაიწყეს.

იოანე: უი ჩემს თავს! რასა იქო? მე ერთი გლახაკი მწირი ბერი ვარო!

მერეთ ასამხრეს იოანეს, აჩუქეს თეთრი რამოდენიმე. იოანემ მადლობა უთხრა მათ, გამოესალმა და განემართა ლალის-ყურს.

რა ლალის-ყურს მივიდა იოანე, მოურავს ადრევე განემზადებინა მისთვის სახლი და მიიყვანეს მუნ; იოანემ მცირე ხანს განისვენა და მერე წავიდა ლოცვაზედ ეკლესიასა შინა. იხილა მუნ მოურავმან, მოიკითხა, და იწყეს მწუხრისა ლოცვა. მაშინ მუნ ერთი დიაკვანთავანი, რომელიც უამს ანბობდა, დიახლტებოდა და ბევრს უშვებდა სიტყვებსა; მცირე მოითმინა იოანემ და მერე უთხრა: უფალო დიაკვანო! ღვთის ქურდი რად გინდა იყო და ღმერთს ჰპარავდო? დიაკვანმან ვერა გამოსცნო რა და მერე მღვდელი მოჰყვა უამნობას; და, რა დაასრულა ლოცვა, მოურავმან თვის თანა წამოიყვანა იოანე, და მცირესა ხანს უკან მოიღეს ვახშამი. რა მცირე

ჩანი გამოხდა, მოურავმან უთხრა იოანეს: ის დიაკვანი ჩემი შვილია, რომელსაც ვაზდევინებ ბერად, და ის რა უთხარი, როგორ იქნება ღვთის ქურდი?

იოანე: უკაცრავად, ვერ ვიციან თქვენ შვილად, და ღვთის ქურდს ძველად ქართველნი სამღვდელთნი ეძახდენ ესგვარ უამნისა და საღმრთო წიგნის მკითხველთა. ვინცა რომ სიტყვებს დააგდებდენ და სრულებით არ წაიკითხამდენ, იმას უწოდდენ ღვთის ქურდად, რადგან საღმრთოს ლოცვაში დააკლებდენ სიტყვებს.

მოურავი: გაიგონე შვილო ფლორე, მეც ბევრჯერ დაგიშალე და არ დაიჯერე; აი როგორ განმარტა მამა იოანემ, ახლა მაინც გახსოვდეს.

იოანე: უფალო ფლორე! რადგან ბერობის სახე შეგიმოსავს, მორჩილება სხვათაც თანა-გაძს, არათუ მამისა შენისა!

ფლორე: ქართული მასალაა: ძალად გამღერებენ „ქალას ვარდანაო“.

იოანე: უი ჩემს თავს! სჩანს, რომ ბერობა არ გინდა.

ფლორე: მე ცოლი მიჩვევია რომ შევიერთო! მამას არ უქნია ბერობა და პაპასაო, რად მინდა წიგნი ვისწავლო და მეცნიერებაო?

იოანე: უი, ჩემს თავს! თუ გინდა ბერიც არ იყო, ცოდნა რას გაწყენს თავადისშვილსა?

ფლორე: აჰა, ჩვენი ცოდნა ეს არისო.—და აავსო ერთი დიდი ჯიხვის ყანწი ღვინით, დალია და მიართო ბერსა. იოანე შეწუხდა და არ ენება გამოართმევა.

ფლორე: თუ არ დაღვევ, მერწმუნე კისერში ჩაგასხამო! მაშინ მოურავმან უთხრა: ღვინოში ცოტა ჭირვეულია ეგ ჩემი შვილი, ჩხუბიც უყვარს, და ჩამოართვი ეგ ყანწი! იძულებულმან გამოართო და რის ყოფით დალივა ის ღვინო. და მაშინ ზურაბა მ უთხრა: ბატონო მოურავო, ამისთანა მემარხულე უნდა ბერებო!

მოურავი: ოღონდაც!

იოანე: ბატონო მოურავო! თავის თავის დასაცველად იძულებით ბევრს რასმე იქმს კაცი.—და მერე დასრულდა ვახშამი და ყოველნი წარვიდნენ თვის-თვისად.

რა გათენდა, მოურავმან მიუწოდა იოანეს თავისთან და აჩვენა თვისგან ვაკეთებული სახლები, და სარაჯდარიც (ხუროთმოძღვარი), რომელსაც აემენებინა ის სახლები ზედამდეგობითა თვისითა; რა იოანემან კარგად გაშინჯა, იხილა ეს სახლები, რომე ქვეშე ხის ბოძები ედგა ერთის კაცის სიმაღლედ, და თაქნები გაწყობით, და

ზედ ქვითკირის შენობა; დია ეუცხოვა იოანეს და სთქო: მე ამგვარი საფუძველი სახლისა არ მინახავსო, ესე ახალი ხუროთმოძღვრება არის.

მოურავი: ეგ იკონომიისათვის ვქმენით, რომ ბევრი ქვა და კირი არლა მოუნდებოდა.

იოანე: ბატონო მოურაო! დია კარგი, მაგრამ მტერმან რომ ეს ბოძები მოგიქრას, ხომ სულ ძირს დაეცემა ეს სახლი და კიდევ დაიქცევა, და თქვენც ვნებას მოგცემთ.

მაშინ ზურაბამ: ეს სასახლე სასწაულით დგას ჰაერში, ვის შეუძლიან ვნება მისცეს რამეა?—მაშინ ყოველთა გაიციინეს.

მოურავი: სარაედარმან ასე მირჩივა.

იოანე: კარგად რომ სცოდნია ხუროთმოძღვრება, იმისთვის დაუდვია კარგი ფუნდამენტი (საფუძველი).

ამჟამად მოვიდა გიორგი ავალისშვილი სანიორედამ, მოურავი და სხვანი წინ მოეგებნენ, პატივით მიიღეს, იოანე მოიკითხა და ჰრქვა: რას სინჯამ ამ სახლებსაო?

იოანე: ამ სახლის ხუროთმოძღვრებასაო!

გიორგი: ვიცი, ბოძები არ მოგეწონებოდათ.

იოანე: სწორედ მიხვდით.

გიორგი: შე თქვენი შეცნეობა მესმის, მე რუსეთს ნამყოფი ვარ და მინდა გკითხოთ: რაჲ არს არხიტექტურობაჲ ანუ ხუროთმოძღვრება?

ხ უ რ ო თ მ ო ძ ჳ რ ე ბ ი ს ა ა ნ უ

ა რ ხ ი ბ ე კ ტ უ რ ო ბ ი ს ა თ ვ ი ს

იოანე: არხიტექტურა გვასწავებს განკარგვასა შენებულებისასა წესიერად და სიმეტრიულად და ესრეთ, რომელ იგინი იყვნენ სახმარნი მის ხმარებულებისათვის, რომლისათვისცა დანიშნულ არიან.

გიორგი: რაოდენ გვარნი არიან ხელოვნებანი ხუროთმოძღვრებისანი?

იოანე: სამნი გვარნი: სამოქალაქო, სამხედრო და სახომალდო.

გიორგი: რასა შინა მდგომარეობს სამოქალაქო ხუროთმოძღვრებაჲ?

იოანე: განშვენებათა და ზომიერებათა და თანხმობათა შინა ვითარისამე გარეგანთა და შინაგანთა შენებულებათათვის.

გ ი ო რ გ ი : რაოდენნი ორდენნი ანუ ხარისხნი ირიცხებიან სამოქალაქოს არხიტექტურობასა შინა?

ი ო ა ნ ე : ხუთნი უკვე ხარისხნი, ესე იგი: ტოსკანიური, დორიჩესკიული, იონიჩესკიული და შერევენილი. და ეგრეთვე ამათლამი შეერთებულ ჰყოფენ ლოტიანურსა, ანუ ძველსა ლონისძიებათა აღგებისათვის შენებულებათა, რომლისა გამო აღშენებულ არიან კინი ყოველნი შესაკრებელთა ეკლესიანი და ესგვარნი დიდ შენებულებანი. ხოლო ორდენთა ამათ მიიღეს წოდება თვისი ერთა მათგან, რომელთა შორს იყვნენ იგინი მომპოვნელნი.

გ ი ო რ გ ი : ვითართა თვისებათა თანამდებ არს ქონად კარგი უკვე ხუროთმოძღვარი?

ი ო ა ნ ე : იგი თანამდებ არს ცოდნათ მხაზველობისა ხელოვნებისა, ლეომეტრიისა, ოპტიკისა, ისტორიისა, ზღაპართსიტყვაობისა, მრავალგან სხვათა და სხვათა შენობათა ნახელობისა, თვით აღშენებასაცა შინა გამოცდილებასა და ესე ვითართა.

გ ი ო რ გ ი : რასა შინა მდგომარეობს სამხედრო არხიტექტურა?

ი ო ა ნ ე : ცოდნა ციხის განკარგულებისა, აგრეთვე მინდრულთა სიმაგრეთა და საფრებთა განკეთებისა მდებარეობისამებრ ადგილისა. ესსახედ, რათამცა იგი შემძლებელ იყოს ესგვარ აღშენებად სიმაგრისა, რომელ შეუძლოს მცირეს რიცხვითა მხედრობითა წინაგანწყობად, ოდესცა მტერი შემოადგეს უდიდესითა მხედრობითა.

გ ი ო რ გ ი : რაჲ არს სახომალდე არხიტექტურა?

ი ო ა ნ ე : ხელოვნებით გამოცდილებაჲ აღშენებად ხონალდთა, რაგვარადაც სამხედროთა, ესსახედ სავაჭროთაცა, ხოლო ესეცა უნდა იყოს სწავლულ ზემოხსენებულთა ხელოვნებათა.

მაშინ ზურაბამ მოახსენა გიორგის: ბატონო ავალისშვილო! თუ მაგ ბერს ავყევით, სულ უსახლოდ დავრჩებით — ქართლი, კახეთი, საღ უნდა ისწავლონ რაც მაგან ილაპარაკა? — მაშინ ყოველთა გაიცინეს და მოიღეს სადილი, კარგად შეექცნენ. რა აიღეს სადილი, იოანე გამოეთხოვა მოურავს, მოურავმან აჩუქა კარგად ღვინო, გიორგისაც გამოესალმა და უთხრა იოანემ: მინდა გწვეოდი და აქ გნახეთო! მანცა აღუთქვა საჩუქარი.

და მერეთ დაიბარა მოურავის ქალმან სოფიომ იოანე, მოურავმან მიიყვანა სოფიოსთან. სოფიო მოიკითხა ლოცვით იოანემ და სოფიომ უთხრა: ბეჩავ, რაზედ შეაწუხებ ალავერდს ქალები და ან ელევეთერ?

ი ო ა ნ ე : ბატონავ, ქადაგებაში ბევრი რამ ითქმის და რად უნა შეწუხდენ, და, თუ სვინიღისით იქმონენ, დია კეთილია!

ს ო ფ ი ო : ნუ დამემღურები, აჰა ერთი წყვილი წინდა და პატიკი

მომირთმევია, ისე მიიღეთ, ვითარცა მწველილი.

იოანე : თქვენ იმისთანა ქვრივი არ ბრძანდებით, უფრო მდიდარი ხართ.—სოფიომ თეთრიც აჩუქა.

იოანე : ღმერთმან გაცხონოთ, მადლობელი ვარ!

სოფიო : თქვენმა მზემ, არ გახლავარ ბებერი!

იოანე : ცხონება ყმაწვილისა და ბებრისათვის დია სანატრელია!

სოფიო : ბერო! ასე იცოდე, რომ მინდოდეს, დია მალე გავთხოვდები.

იოანე : უი, მდომა გქონიათ!

მაშინ მოურავმან გაიცინა და უთხრა: ბერო! კარგად შეატყეო.

იოანე : არა, ბატონო, დიად პატროსანად ნაცნობია ხალხში, მეტადრე სხვათა ქვრივბთა ზედა.

და ამა უბნობით გაიყარნენ.

რა იოანე ამხედრდა, გიორგიმ უთხრა: გახსოვდე, ბერო, ლოცვაში!

იოანე : სარწმუნოებისა შენისამებრ მეხსოვნები.

გიორგი : ვითარ?

იოანე : ვითარცა ელიაზარ.

და გააქენა ცხენი და წაივიდა ენისელისაკენ.

რა ენისელს მიუახლოვდენ, იოანემ უთხრა ზურაბას: წადი და სახლი იშოვე სადმე სადგური! ზურაბა მივიდა მოურავთან, იოანეს შავიერ ლოცვა-კურთხევა ჰკადრა და სთხოვა სადგური; მოურავმანც მისცა; და ოდეს იოანე მივიდა, აჩვენეს თვისი სადგომი. იოანემ განისვენა მცირედ და მერე წარვიდა მოურავთან; რა დიმიტრი მოურავი იხილა, იოანეს დია ეუცხოვა იმისი სახე, ყოფაქცევა და დაკვლაქნულება, რომელიც სვლაში ხლათევედა ფეხებს. და თქვა მამასახლისისადმი: ესე არს თქვენი მოურავი და გაღმა მხრის სარდალი?

მამასახლისი: დიად!

იოანე: ეს რომ თითონ ყოფილა მოსავლელო, ამან ვის უნდა მოუაროს, რომ მოურაობა მეურნობას ანუ მომლელს ნიშნავს?

მამასახლისი: რადგან შთამომავლობით ყოფილა მოურავი ამათი გვარი, ბატონმან არც ამას გამოართო.

იოანე: დია კარგი, მაგრამ რატომ ამის შვილს არ მისცეს, რომელიც დია კარგი ვაჟკაცია, ერდგულია თვისის მებატონისა და მამულისა?

მამასახლისი: უფროსი-ერთს იქი მართავს საქმეს.—შერეთ დიმიტრიმ მიაღო იოანე კარგად და უბრძანა მამასახლისს, რომ კარგად დახედო, მე სხვაგან მივალ, და აღუთქვა ღვინოც საჩუქრად იოანეს; და წარმოიყვანა მამასახლისმან. მაშინ ზაქარია მღვდელმან ღალისხანისშვილმან სცნო იოანეს მუნ ყოფა და წარმოვიდა იოანესთან. რა ურთიერთი იხილეს, მიესალმნენ და სიყვარულით მოიკითხეს ურთიერთი, და ზაქარიამ გამოჰკითხა იოანეს თვისი ვითარება. იოანემაც უანბო თვისი მგზავრობის მიზეზი, და მერე დასხდენ

ვასშიად. რა კარგად შეექცნენ, ზაქარიამ უთხრა იოანეს: მე ვაპირებ სკოლის გამართვას დღუშეთს და, თუ შენც განწესდები, ხალიფობას მოგცემ შეგირდებისას და ჯამაგირსაც გაგიჩენ!

იოანე: ვაჟ თუ ეგ სკოლის გაკეთება ჰგავდეს მამლის და ძაღლისაგან აშენებულს სოფელსა!

ზაქარია: რასათვის შეურაცხმყოფ, მე არაგვის ერისთვის შეიღლი ვარ და როგორ ვერ შევიძლებ?

იოანე: ვჰგონებ, გაგეგონოთ ქართული მასალა: „სტუმარს სახლში არ უშვებდნენო და იძახდა, ხმალ-ფარი თაროსთან დამიკიდეთო“.

ზაქარია: ვის შეუძლიან ეგე ქმნასო?

იოანე: სწორედ არაგვის ერისთვის.

ზაქარია: მე ბრუდედ ვარ ნაშობი?

იოანე: ასე სწერს მოციქული: „არა დაიმკვიდროს შვილმან მხევლისამან ძისა თანა აზნაურისა“.

მაშინ განრისხდა ზაქარია და თქვა: ნახეთ ეს ქიზიყელი მუტრუკი როგორ გაამპარტაუნდა, სხვანიც რამდენი შეურაცხპყო და მეც ძაღლად და ბუშად გამხადა! მივარდა იოანეს, სტაცა წვერში ხელი და დაუწყო თმასა და წვერსა გლეჯა. იოანეც გამწოვდა და ამანაც მიჰყო ხელი და ერთმანერთი დაქორრეს. მაშინ მამასახლისი და სხვანი მუნებურნი მღვდელნი შთაუცვიდნენ შუაში და რის ყოფით გააშველეს.

მაშინ ზურაბამ: ახ, დიად მალე წაიკიდენით მოძღვარ-ხალიფა, და ამ ყოფით სკოლა არ გაიმართებაო.

ზაქარია განრისხებული წავიდა შინა და იოანეც ის ღამე მწუხარებით გაატარა. ხოლო ხვალისა დღე ადგა ადრიან და წავიდა ნოდარიანთან საბუეს.

რა მივიდა სახლსა სალთხუცისასა ნოდარისშვილთან, სადილსა აპირებდენ, და იოანეს გულისათვის უბრძანა თვისსა მსახურსა ფლავისა მოხარშვა, და იოანე წაიყვანა მარანსა შინა; მცირეს ხანს იმუსაიფეს და მერე მოვიდნენ სხვანიცა სახლის კაცნი მათნი, დასხდენ და მოიღეს სადილი. ოდეს ფლავის მოტანის დრო შეიქმნა, მოიღეს ფლავიცა და ჩამოარიგეს, მაგრამ ძლიერად მძაღე და მყრალი ერბო მოსლოდათ, რომ იოანემ ვერ უძლო ჭამად. გარნა სალთხუცესი თავდალუნვილი სჭამდა ფლავსა მას ესრეთ, რომელ მთლად მიიღო იგი თეფში სამსე, ხოლო სხვათა ვერცა თუ ერთი ლუკმა მიიღეს. ოდეს დაასრულა ფლავის ჭამა სალთხუცესმან, იხილა: იოანეს ისევ სავსე უდგას თეფში და სხვათაცა. იოანეს უთხრა სალთხუცესმან: რატომ არ მიირთმევთო?

იოანე: სიმძაღემ ყელი ჩამხახა და სუნმან საყნოსელი შემხუთა.

სალთხუცესი: მძაღე და მყრალი ხომ არ იყო ერბოო?

იოანე: დია ბატონო!

სალთხუცესი: ვაჟო, როგორი ბერი ხარ, არ შემატყო ბინე თუ მძაღე ერბო ჰქონდა, რომ მეც არ მეჭამა!

იოანე: არ ვიცოდი, თუ გემება არა გქონდათ.

მაშინ ზურაბამ: ბატონო სალთხუცესო, დიდოს მოურავი ბრძანდებით და იქ იქნებით დაჩვეული ღუმისა, ქონისა, ხინკალის ჭამას, და თქვენ ამისთვის ვერ გამოსცანით, მაგრამ ჯარიმაში ერთი ურემი ღვინო უნდა გვაჩუქოთ.

მაშინ ყოველთა იცინეს და აღუთქვეს ღვინო იოანეს. რა დასრულდა სადილი, იოანე გამოეთხოვა და მადლობელი წარვიდა შილდისაკენ.

მისრული იოანე მივალს ყოვლად-სამღვდელოს ნეკრესელის ზაქარიას სადგურსა და გარდახდების ცხენილამ და შევალს გალავანის ბქესა შინა. იხილავს მუნ ეროსა დიაკვანთავანსა და ეტყვის: ყოვლად-სამღვდელო აქ ბრძანდება?

დიაკვანი: აქა!

იოანემ სთხოვა დიაკვანს და ცხად-უყო ვითარებაცა თვისი და უთხრა: მივედ, ყოვლად-სამღვდელოს ჩემს მიერ ანბორება მოახსენე და სადგურიცა გვითხოე!

დიაკვანი მივალს და ყოველსავე მოახსენებს არქიერს, და მანცა ინება და მისცეს სადგომი იოანეს; და რა მცირე განისვენა, საგზაო ტანისამოსი გამოიცვალა და ანაფორით მოსილი ელოდა მიწოდებასა თვისსა. ამა ჟამსა შინა მოვიდა იგივე დიაკვანი და მიუწოდა იოანეს. რა მივალს იოანე და იხილავს არქიერს, იქმს მეტანიასა და ეანბორება მარჯვენეს; არქიერი მოიკითხავს და მერეთ დასომს იოანეს და ეტყვის: საილამ მოგიძღვის უფალი?

იოანე ქვაბთახევის მონასტრით.

არქიერი: ღვინის სათხოვრად?

იოანე: სულმან გაცნობათ.

არქიერი: ბოროტმან თუ კეთილმან?

იოანე: სულმა წმინდამან!

არქიერს იამა იოანეს ლაპარაკი და უბრძანა: შეისრულე სწავლა?

იოანე: ჰე, მადლითა თქვენითა!

არქიერი: ვინემდის ვახშამი დამზადდებოდეს, მცირე რამ ვიუზნოთ კატილორიისათვის.

იოანე: იყავნ ნება თქვენი!

[ამას მოჰყვება ტრაქტატი: დიალიკტიკისა ანუ კატილორიისათვის].

მაშინ ზურაბამ: ყოვლად - სამღვდელოო! აჰა მამალმან იყივლა, ოთხშაბათი გვითენდება, ხარჯი წავიხდებათ ვახშმისა.

არქიერი: კიდევ მუცელ-ღმერთობას არ იშლი, ზურაბ?

ზურაბა: ამ ბერთან მაგის მეტს რას ვისწავლიდი, სულ საკმელისა და სასმელისათვის არ დარბის ეს ბერი?! არქიერმან გაიცინა და ბრძანა მოღება ვახშმისა. მოიღეს და, რა კარგათ შეექცნენ, არქიერმან უბრძანა იოანეს: ვერ იცნობ კიკოს? იოანე დაყოყმდა; და კვალად განუახლა იოანეს: ჩემს კიკოს გკითხავთ!

იოანე: კიკო კენტსა ნიშნავს, და რომელს კიკოს მკითხავთ?

არქიერი: სწორედ კენტს კიკოს გკითხავ.

იოანე: ბანქოს კიკოს თუ სხვა კიკოს?

არქიერი: „არა, ჩემს კიკოს!“ და იოანე გაშტერდა. მაშინ ზურაბამ: ყოვლად-სამღვდელოო! ცხრა-წვენას?

არქიერი: სწორედ ქეშმარიტად, ცხრა-წვენას! მაშინ

იოანე: ყოვლად სამღვდელო, ცხრა-წვენას ვეძახით,—ცხრა გვარს-სამარხოს აურევთ ერთად და შექამადად შეევაგობთ მონასტრებში-შობისა და ნათლის-ღებისა წინაღღეს, და იმას მივიღებთ.

არქიერი: მაგას არა გკითხავ, ჩემს ცხრა-წვენას გკითხავ.

იოანე დარჩა კიდევ უთქმელი, მაშინ ზურაბამ უთხრა იოანეს: ცისა და ქვეყნისას ყოველსა ტყობულობ და ამას კი ვერ მიხვდი? ყოვლად-სამღვდელო თავის შვილიშვილს კიკოს გკითხავს.

იოანე: უი ჩემს თავს! ეგ რა სახელია?

ზურაბა: ცხრა გვარი გამოიცვალა და ამისთვის დაარქვეს-ცხრა-წვენა.

იოანე: ყოველი სოფელში მყოფი კაცი უნდა მეცადინეობდეს. თავის გვარის განდიდებასა და რა საწუნელია?

არქიერი: არა, ყოველივე ზომიერებით უნდა, მაგრამ ახლან-დელი შვილნი არ არიან მორჩილ თვისთა მშობელთა.

იოანე: ეგე ქეშმარიტია, მაგრამ უკანასკნელი ჟამია, მოციქულიც ასე ბრძანებს უკანასკნელთა ჟამთა ურჩობასა შვილთაგან თვის-და მშობელთასა.— და ამა უბნობით დაასრულეს ვახშამი. მერე აღდგა იოანეცა, ეანბორა არქიერს და წარვიდა საღვურსა თვისსა.

ხოლო ხვალისა დღე იოანე იახლა არქიერს, გამოესალმა და კმაყოფილი წარვიდა ყვარელისაკენ; რა ყვარელსა შინა მივიდა, ელევთერმან სცნო მისი მუნ მისვლა, მყის კაცი გაგზავა და თვისთან მიაცვანინა. რა იოანემ იხილა ელევთერ, არ იყო, რომ არ შეშინდა და თქვა გულსა შინა თვისსა: ვაჟ თუ ამანაც გამლახოს! და მსწრაფლ მივიდა, უყო მეტანია და სთხოვა ხელი. ელევთერმან მსწრაფლ აღადგინა და უთხრა: ნუ გეშინიან, მე არას გერჩი, გარნა გკითხავ მიზეზთა ყვედრებისათვის; უბრძანა იოანეს დაჯდომა. დაჯდა იოანე, მოიკითხა ელევთერმან და მიმოსვლის მიზეზიც ჰკითხა; იოანემ ყოველივე აცნობა; და მერე უთხრა ელევთერმან: შენ და ეშკაალაში რად დამდურდი თო? იოანე: ჭეშმარიტებისათვის!

ელევთერი: ვითარ?

იოანე: აი, ეს საბრალო ზურაბა, ერთის წისქვილის მქონებელი უსამართლოდ ისჯება და ერთმევა, რომლითაც თავისი ცოლშვილი უნდა გამოზარდოს; მდივანს სულხანს აქვს მეფეთაგან ჯამაგირი, სამდივნო ათის თავი, სოფელი; და ამ საბრალოს კი ეუსამართლოება. და ამისთვის ვაწყენინე ალექსანდრეს, რომ მდივნის მხარე ეჭირა, და რაც მკითხა, ის განუმარტე და ამისთვის გამიწყრა.

ელევთერი: ასე იქნება მოხელეების საქმე, ზოგი ერთს კერძოდ იქნება და ზოგი მეორეს კერძოდ; და ჯერ ხომ არ გარდაწყვეტილა საქმე?

იოანე: მართალია ეგე, მაგრამ თუ მოხელე თავის სულს გარდუდგება, შემძლებელი ყოველთვის განმართლდება, თუ გინდ ტყუოდეს, და ამაში თავის მებატონესაც დაუმძიმებს და უსამართლობაში შეიყვანს, თორემ მე კი პატივისმცემელი ვარ ჩემ კერძო ეშკაალაშისა.

ელევთერი: ჩემი ისე იმ სახით შემოსვლა ეკლესიაში რადიუტხოვ და ან რად აპირებდი ჭადაგებაში ჩემს შეურაცხებას, და ან კნენას რად ამხილე თავდაუბურველობა?

იოანე: რადგან მონოზონების სახე გმოსიათ, მეუტხოვა თქვენი იმ სახით შემოსვლა ეკლესიასა შინა, რომელ მეფეთათვისცა მაღალი საქმე იყო, კნენასიც თავშიშველობა და მარაოს ქნევა ეკლესიაში. პირველი ნახვა იყო, რომ ქართველთ დედანი დია კრძალულნი არიან ლოცვა-წირვაზედ, რომ ჩადრით იბურვენ სახეთა და სულ მეტანიით და გულში ცემით დაასრულებენ თვისსა ლოცვასა, და ამისთვის ვიკადნიერე, რომე სხვანიც არ შეუდგნენ იმ კვალსა და არ განუგრილდეთ გული ლოცვა-წირვისათვის; ხოლო თქვენ მე-რწმუნეთ, რომ მე მინდოდა წმინდა ჯვარზედა სიტყვის თქმა და შევდრება ხალხისა, და თქვენ დაგვაბრკოლეთ და თვისად მიიღეთ აზრი მხილებისა რისამე; და ეგეც კარგი სვინიდისია, თუ განხილებდათ რასმე.

ელევთერი: ახლა მჯერა და მე გეტყვი ჩემს ასე ქცევის მიზეზსა; თუ ასე არ მოვიქეცე, რადგან მეფესთან მიჩნეული ვარ და ხალხში წილი მიძევს სახელოსი, ზედ არავინ შემომხედავს ამისთვის, რომ საზოგადოდ აზიელთზედ არს თქმული, რომელ „თვალში აქეთ ქკუა და არა თავშიო“.

იოანე: დია მართალია, მაგრამ მცირე რამ განყოფილება მაინც უნდა ჰქონდეს ბერსა და ერსა ყოფაქცევაში!

ელევთერი: მე ჯერ არც ჩოხა მაქვს ნაკურობიო. მაშინ

ზურაბა: ბატონო, კუნკული ხომ გხურამთ, სხვა რა გინდაო?

და გაეცინათ ყოველთა; და ამა უბნობაში შეიქმნა მიწის ძვრისეთი, რომ სრულებით შეიძრა სახლი კედლებით და ჭერითურთ; და მსწრაფლ გამოვიდნენ გარე და იწყეს ვედრებად ღვთისა. რა დამყუდროვდა, მოიღეს სადილი და დასხდნენ. მაშინ ელევთერმან უთხრა იოანეს: უნდა გკითხო რამე, რადგან მეცნიერი ხარ.

იოანე: მიბრძანეთ!

ელევთერი: რაჟსა გამო და ანუ რისაგან იშობების მიწისძვრაჲ?

იოანე: მიწის ძვრა უფრორე იქმნების მსწრაფლისა აღზნებისა გამო გოგირდისა და სხვათა აღმგზნებელთა ნივთებთაგან, მყოფთა ხვრელთა შინა ქვეშე მიწისათა, რომელიცა უფრო ხშირადრე აწარმოებს ძვრასა სამხრეთის კერძოდ, ვინაჲდგან მუნებურთა ადგილთა შინა უფრორე მრავალ არიან ესეგვარნი უკვე ნივთებნი.

ხოლო რომელნიმე ბუნების გამომძიებელნი სდებენ უკვე ჰაერსა და წყალსა მიზეზად მიწისა ძვრისად, და ესეცა შესაძლებელ არს.

ხოლო უკეთეს გსურისთ უმეტეს. შემემცნება ამისი, სათანადო არს, რათა წარმოიდგინოთ თვის შორის ზემო-პირი ქვეყანისა, რაგვარადაც ქერქი ხისა, იმსახედ თხელად, რომლისა ქვეშე არიან ურიცხვად დახრამულნი და განჭმულნი ადგილნი, რუისა სახედ, და ესენისავესენი წყლითა ანუ ჰაერითა მდგომარენი; და ოდეს ესე ორნი უკვე ნივთნი აღზნებისა გამო ნივთთასა განტეებიან, მაშინ მიისწრაფიან იგინი ცარიელთა მათ ადგილთადმი დიდითარე ძალითა მეძიებელნი თვისად განსავალთა ადგილთა; და მაშინ ამა კვეთებისა გამო განხეთქვენ სხვათა ადგილთა და შესძვრენ უზომოდ ზემო პირსა მას თხელსა მიწისასა ანუ ქვეყანისასა.

ელევთერ: რომელსა ქვეყანასა უფრორე არიან ცეცხლმფშვეველნი მთანი და ადგილნი, სქელითარე კომლითა აღმომსვლელნი?

იოანე: თუმცა მრავალ ადგილსა არიან ესგვარნი ადგილნი ცეცხლ-მფშვეველნი, გარნა ესენი უფრორე ირიცხებიან უჩინებულესად, ვითარცა მთა ეტნაჲ სიცილიასა შინა, ვეზუისა მთა ნიაპოლის საკოროლსა შინა, მახლობელ იტალიისა, და ლეკლაჲ ისლანდიასა შინა. ესე ცეცხლ-მფშვეველნი უკვე მთანი კვალად იწოდებიან სახელით ვულკანებად.

აგრეთვე ჩვენის ქვეყნის ნაწილსა შინა ბაქოს არს ცეცხლიერი მინდორი, სადაცა ცხოვრობენ მილთონნი; ოდეს მოსთხრიან მიწათა, აღმოვალს მუნით ცეცხლის ალი, და მოხარშვენ მასზედა საჭმელთა, რომელიც თქვენც კარგათ უწყით.

რა სადილისაგან აღდგნენ, იოანე გამოეთხოვა ელევთერს, ელევთერმან კმაყოფილ ყო იოანე და მშვიდობით გაიყარნენ.

იოანე წარვიდა ციხისაკენ და თან გაჰყვა ალავერდის სალთხუცესი. რა ციხესთან მივიდა იოანე, იხილა მეორე სხვა გალავანი შემორტყმული და გალავანს გარე არხი. იოანეს დია მოეწონა ეს სიმაგრე და ჰკითხა სალთხუცესს: ეს სიმაგრე ვინ გაგვიკეთათო? მან უთხრა: იოანე ბატონის-შვილმან, რომ მეფე ირაკლიმ აქ უბრძანა ყოფნაო, ოდეს ომარხან მოვიდოდა ოც-და ხუთი ათასის კაცით ამა ყვარელზედ, მაშინ ეს სიმაგრე გაგვიკეთა ბატონის-შვილმან, შიგნით გალავანში დედაკაცი და ყმაწვილნი დააყენა და ბურჯებში თოფაჩნი და მეთოფენი და თვითონ ჯარით და ჩვენ აქ ვიდექით. და ესრედ მაგრად ვიყავით, რომ მოვიდნენ მტრის ჯარნი, ბურსას ვერღაგასცილდნენ, და ორჯელ აქ დაგვესწრო ჩვენს გაჭირების დღეს, და ღმერთს გარდა იმან დაგვიხსნა იმ მტერთ ტყვეობისაგან. და ახლა ქიზიყს ბრძანდება კიდევ ომარხანის პირდაპირ.

იოანე: ღმერთმან აკურთხოს, დია კარგად ცდილა და კარგი სამკვიდრო თქვენთვის სიმაგრე გაუკეთებია. ესე თქვა, გასინჯა ციხე და განემართა ფაშანისაკენ, დავით ჯიმშერისშვილთან. რა მცირე იარა, საღამოს დრო იყო. თითქმის ბინდმან მოაწივა, იოანემ უთხრა ზურაბას: დავით ჯიმშერისშვილთან რომ მივიდეთ, ასე უთხრათ: ღვთის სტუმარი შეგვიწყნარეთ და სახლი გვიბოძეთო! თორემ უღვთო კაცს ამბობენ და უწყალოს, ვაჟ თუ არ დაგვაყენოს! ზურაბამაც ეოუწონა.

რა მივიდნენ დავითის სახლის ახლო, გარდახდენ ცხენილამ, დიად ციოდა, მივიდნენ და ფანჯრიდამ შესძახეს: მდივანბეგო, დღეგრძელი, ღვთის სტუმარი შეგვიწყნარეთ, სახლი გვიბოძეთ, სიცივემ დია ძალა გვიყო! დავითმან ფანჯრიდამ გამოსძახა: მე თქვენი დალოცვა არ მინდა, მე დიად დღეგრძელი ვარ, სამოცდა ხუთის წლისა ვარ, და აჰა იანგარიშეთ-რამდენის დღისა ვიქნები, და სახლს კი მოგცემთ! მაშინ თავის მსახურს უბრძანა ჩუმიად: წაიყვანე და, ამ სოფლის ბოლოს დაქცეული საყდარი რომ არის, იქ მიიყვანე და ასე უთხარ: რადგან ღვთის სტუმარი ხართ, აჰა ღვთის სახლი, და შენ კი წამოდით. მან მსახურმან ესენი წარიყვანა, და ეგონა იოანეს — კარგს თბილს სადგომს მიმიყვანსო, და უკანასკნელ იმ ხრება საყდარში მიიყვანა და უთხრა იოანეს: მდივანბეგმან გიბრძანათ, რადგან ღვთის სტუმარი ხართ, აჰა ღვთის სახლიო! რა იოანემ ესე ხრება საყდარი იხილა, დია შეწუხდა და სთქვა: უი იმ უწყალომ რა გვიყო ესე?—რა მსახური გამობრუნდა, დაუძახა იოანემ: მდივანბეგს ასე მოახსენე: ოხერს საყდარს ეშმაკი უნდა ეპატრონებოდეს, და თქვენ უფრო გვერობდათ აქ დგომაო! მოვიდა ყულუხჩი და ყოველივე მოახსენა დავითს. მდივანბეგმან ბევრი იცინა და გაგზავნა მაშინვე კაცი, სახლი მიაცემინა და ვახშმად თვისთან დაიბარა იოანე. ვახშმის დროს წარვიდა იოანე და შევიდა მდივანბეგთან. მოახსენა იოანემ: მშვიდობა თქვენდა, ბრწყინვალეო თავადო!

მდივანბეგი: და სულისაცა შენისა თანა, უფალო ტირაცუვ!

იოანე: უი ჩემს თავს, სომეხი ხომ არა ვარ?

მდივანბეგი: მაგ ზურაბას ამხანავი რომ ხარ, მაშ სომეხი არ იქნები?

იოანე: ესეცა ახლა ჩვენი სარწმუნოებისა არის!

მდივანბეგი: თქვენი მასპინძელი როგორ დაგხვდათ?

იოანე: რომელს ბრძანებთ?

დავითი: რადგან ღვთის სტუმარი იყავით!

იოანე: ყოველივე იმის მოწყალეა არს, ასე რომ იმან მოაქცია ჩვენზედა თქვენი გული და თქვენგან მივიღებთ კმაყოფილებასა.

დავითი: შემინდეთ, გამოგცადე, რადგან ბერობა მიგიღია, როგორი მოთმინება გექნებოდათ, და ახლა ვხედავ კარგი მონოზონი იქნები.

და ბრძანა ვახშმის მოღება. მოიღეს ვახშამი; ამჟამად ერთი ღვდელი შემოვიდა, უთხრა მდივანბეგმან დაჯდომა, გააცნო იოანეს და უთხრა: ესე ჩემი მოძღვარ-ყოფილი არს; იოანე მიემბორა, მოიკითხეს ერთმანერთი, და მერეთ იოანემ ჰკითხა მდივანბეგს: თუ თქვენი მოძღვარი იყო უწინ, ახლა რად გამოგიცვლიათ?

დავითი: მე ამას აღსარებაში უთხარ ერთი ცოდვა, და ასე მითხრა, რომ მაგ ცოდვის პატრონი შუა ჯოჯოხეთში ხართო! მე ვსთხოვე: საკანონო დამდევით, ეგების განვთავისუფლდეო! და შორს დამიჭირა. მერეთ უთხარ: ღოღი. ერთს კიდევ ვიქმ იმ ცოდვასა, ეგება ნაპირზედ გამომაგდოსო. და ამაზედ გამიწყრა და არლა მათქმევინა აღსარება.

იოანე: დიად რიგიან უქნია, რადგან თქვენ გარეწარად შეგი-რაცხავთ, და ამასაც ავად უქნია, რომ სასოწარკვეთილებაში მიუციხართ. ახლა ვინა გყავთ მოძღვარი?

დავითი: ეფთვიმე წინამძღვარი.

იოანე: ის უფრო შორს დაგგიჭერს მაგგვარს ცოდვებს და ვგონებ, მალე გაუშობთ ერთმანერთი.

დავითი: არა, როდის ვეტყვი, მე ჩემს თავს დია მართალ კაცად ვაჩვენებ, რომ ბატონისა კარგი ყმა არს და ჩემსას კარგს მოახსენებს, და დაუჯერებენ, რადგან ჩემი მოძღვარია.

იოანე: უი ჩემს თავს და ეგ რა აღსარება არს, ეს არა სჯობს, რომ სულ ყოველთვის კარგათ იქცეოდეთ და არ ვერაგობდეთ და არც იმ საბრალო ბერს ატყუებდეთ?

დავითი: ხანდისხან სადიამბეგოს წილსაც დაუდებ ხოლმე და ამითაც ავიღებ შენდობას.

იოანე: სწორე სამართლისას, თუ მრუდისას?

დავითი: ქართლში სად არის სწორე სამართალი? როგორც იყოს უნდა გავაჩინალოთ საქმე!

იოანე: და რადგან ამგვარი მოსამართლობაც დაგიწყვიათ და იმ ცოდვაშიაც ბრძანდებით, რაღა ხორციით ახვალთ სასუფეველში?

დავითი: ბერო, მე ცხონება და წაწყმედა არა მწამს.

იოანე: მაშ პირუტყვი ყოფილხართ.

დავითი: პირუტყვთანაც აქვს კაცს ზიარება.

იოანე: სხვასთან ვილასთან? ისიც ბძანეთ!

დავითი: ანგელოზთან და ორძილთანაც.

იოანე: კარგი, ანგელოზნი ხომ სულნი არიან უკვდავნი და სიტყვიერნი?

დავითი: დიად, და აჰა მითხარ, ვითარის სახით ვართ მასთან ზიარნი?

იოანე: ანგელოზთან სულის უკვდავებით და სიტყვიერებით და გონებით ვართ ზიარნი, პირუტყვთან მშენივერობით, ხორციით, სმით, ქამით, ძილით და სხვებ. ორძილთა მოზარდობით ზიარნი, რომელ ხეც იზრდება და ბალახიცა და, თუ გინდა, საღმრთო წერილთაგანაც დაგიმტკიცებ.

დავითი: მე შენი ქადაგებით არ მოვიქცევი, მე მეტოლოლია მისწავლია, და მე გამოგცდი; თუ კარგად განმიმარტავ, მერე სხვა მოძღვრებასაც შემოვიდგები.

იოანე: მიბრძანეთ!—რა დავითს ენება კითხვა მეტოლოლიაზედ, ამჟამად ერთი იასაული შემოვიდა, მდივანბეგს სალამი მიართო და ერთი წიგნიც. დავითმან მოიკითხა ის იასაული. წიგნი გახსნა და წაიკითხა, რომ გარსევან ეშკალაში სწერდა ბატონის ბრძანებასა, რომ ქალაქს უნდა ორნივე წასულიყვნენ საჩქაროდ, და ესეც მოეწერა: ხვალე ველის-ციხეს მოვალ სადილად და თქვენც იქ დამხვდითო! დავითმან უთხრა იოანეს: თუ ხვალე ჩემთან წამოხვალ, გზაზედ ვიუბნოთო, ამალამ კი უნდა მოვემზადო საქალაქოდ! იოანეს დია იამა და აღუთქვა თანხლება; ვახშამი აღიღეს და სახვალიოდ მზადება იწყეს. იოანეც მოვიდა თავის სადგურსა, მცირე განისვენა და ესეცა განემზადა წასასვლელად.

ხოლო ხვალისა დღეს იოანე მივიდა მდივანბეგთან, მოიკითხეს ერთმანერთი; მდივანბეგმან აჩუქა იოანეს რაოდენიმე ოქრო. და ამხედრდენ ცხენსა და წარვიდნენ ველის-ციხისაკენ. ამა მიმავლობასა შინა უთხრა დავითმან: აწ ვიუბნოთ მეტოლოლიისათვის და გზა იმა უბნობით შევამოკლოთ.

იოანე: მიბრძანეთ! მაშინ—

დავითმან: რაჲ არს მეტოლოლია?

იოანე: მეტოლოლია (მითოლოლია) არს ხელოვნება, ანუ აღმოჩინება ზღაპარსიტყვაობათა ღმერთათათვის და სარწმუნოებათა ძველთა ბერძენთა და რომაელთასა.

დავითი: რაოდენად ანუ ვითარად განიყოფებიან ძველნი უკვე ღმერთნი?

იოანე: ღმერთებად, ნახევარ ღმერთებად ანუ გმირებად, და ეგრეთვე ალლეგორიის ღვთაებად.

დავითი: ვინ უფრო უძველეს არს ამა ღმერთებთა შორის?

იოანე: დროჲ, რომელსაც ბერძენნი რაცხდენ სახელით ხრონო-
ასათა, ხოლო რომაელნი სახელით სატურნისაჲთ.

დავითი: ვითარსა სახესა მიაწერდენ მას, ანუ ვითარ გამო-
ხატვიდენ?

იოანე: მსგავსად მოხუცისად მოკმუხვილსა, რომელსაც უპყრიეს
ერთის ხელით ცელი, ხოლო მეორეთი საჯამო (სათი), და აგრეთვე
ვარემოს მისა, რომლითა არს მოცულ, იხილვების დარღვეულება და
ხრწნილებაჲ, ხოლო ოდესმე წარმოადგენენცა მას მფრინავად ფრთე-
ბითა და მქნევლად საშინელის ცელისა თვისისად.

დავითი: რაჲ განიზრახეს მისთვის მოლექსეთა?

იოანე: ესე, რომელ ვითამც იგი სჭამდა შვილთა თვისთა.

დავითი: რასა ნიშნავს ზღაპარი ესე?

იოანე: ნიშნავს, რომელ დროჲ ყოველსავე აღზოცს და ყოველსავე
დარღვეულ ჰყოფს.

დავითი: რადგან სატურნა ესე შვილთა თვისთა იყო მჭამელ,
არავინ დაშთა მას შეუჭმელ შვილთაგან თვისთა?

იოანე: დაშთენ იუპიტერ, ნებტონ, პლუტონ, იუნონა და ცერერა.

დავითი: ვინ განარინა იგინი ხელთაგან მისთა?

იოანე: რეიამ, ცოლმა სატურნასამან.

დავითი: ვითარისა სახით?

იოანე: სახითა ამით, რომელ ჟამსა ყრმისა შობისასა განახვია-
ქვაჲ, მსგავსივე ყრმისა, ტილოსა შინა და მისცა ქმარსა თვისსა
შთასანთქმელად, ნაცვლად ახლად-შობილისა ყრმისა, ხოლო იუპიტერ
დამალა კუნძულსა შინა კრიტიისასა.

დავითი: რაჲ შემთხვევა იწარმოა მერეთ?

იოანე: იუპიტერ რა აღიზარდა და მოვიდა ჰასაკსა შინა, შთა-
მოადევნა ზეცით მამაჲ მისი, და მერეთ განუყო ძმათა თვისთა მსოფ-
ლიო სამეფო.

დავითი: სადა განივლტო სატურნა?

იოანე: იტალიასა შინა, მეფისა ლათინთასა იანიასადმი, რომელმანც შეიწყნარა ფრიად და დიადაც სარგებლობდა ზრახვითა
სატურნასათა და მეცადინეობდაცა მეფე ესე დაწესებასა თვისთა
ქვეშევრდომთასა ბედნიერებისათვის მათისა; და ესრეთ მომზრახეობენ,
რომელ მეფობასა შინა მისსა იყო ოქროვანი საუკუნე, ესე იგი,
საუკუნე ნეტარი და უბაწო.

დავითი: რაჲ ჯერარს შენიშვნად იანიასათვის?

იოანე: იგიც ირიცხებოდა მსოფლიო ღმერთად, ხოლო სახელისა-
გამო მისისა წოდებულ არს პირველი უკვე თვე წლისა იანვარად.

დავითი: მეფესა მას ვითარითა სახითა წარმოადგენდენ?

იოანე: მას წარმოადგენდენ ორისა უკვე სახის მექონედ; ორსა-
ხედ ხატვიდენ მიზეზითა ამით, რომელ სატურნამ ინება თეთრხედ
ჰიქას დაკვრა ანუ ბეჭედი, ერთის კაცის თავი ორსახედ, აპისტვის
რომელ თვისთა გამზრახთადმი აქვდა მართებლობა სახელმწიფოაჲსა;
ხოლო მეორედ მარტვენ, რომელ ვითომც რაცხდენ სატურნას მზედ
და მისთვის ორთავად ანუ ორსახედ იხატებოდა, რომელ მოასწა-
ვებდა აღმოსვლასა და დასვლასა მზისასა.

დავითი: იუპიტერ ვითარ იყო ძველადგან შერაცხილ ღმერთებ-
თა შორის?

იოანე: უწოდდენ მამად ღმერთთა და კაცთა ნათესავისა, გამგესა
და მმართველსა სოფლისასა და სხვათა ყოველთა ღმერთებთა ზედან
უზენაესსა.

დავითი: ვისი ძე იყო იგი?

იოანე: სატურნასი და რეისა.

დავითი: რასა ნიშნავს ლათინურებრ: სახელი ესე იუპიტერ?

იოანე: სიტყვისა გამო „იუვანს და პატერ“, რომელიცა ნიშნავს
მამა-შემწესა, ხოლო ბერძენნი უწოდებენ მას ზევსად.

დავითი: ვითარ იყო იგი აღზრდილი?

იოანე: იგი იყო უფრორე დამყვირებელ საყვირისა ხშირადრე,
რომლისა ბგერისა გამო არა სმენოდა მამასა მისსა ლალადებაჲ მისი.
და ესრეთ აღიზარდა იგი თხისა ამალფეიასგან წოებითა რძისათა.

დავითი: სადა შობა იგი დედამან მისმან?

იოანე: რომელნიმე უბნობენ შობასა მისსა არკადიასა შინა, ხო-
ლო სხვანი კრიტიას.

დავითი: ოდეს აღიზარდა იგი, რაჲ ჰყო მან საქმენი?

იოანე: მან განაძო ტახტიდამ მამაი თვისი სატურნა, რომელიც
ეძიებდა წარწყმედასა მისსა და მერე სრულიად სოფელი განყო სამ
კერძოდ; უფროსსა ხვდა ცაჲ ანუ ოლიმპია, ნეპტონსა ხვდა ზღვაჲ,
ხოლო პლუტონსა ხვდა სოფელი ქვეშე ქვეყანისა, და სხვათა მისცა
ქვეყანა საზოგადოდ.

დავითი: ვითართა მიაწერენ მას კვალად ჩინებულთ საქმეთა?

იოანე: მან უკვე სძლო ტიტანთა, ანუ ლიდანტთა, ესე იგი შვილ-
თა ქვეყანისათა, და ეგრეთვე საშინელთა და საკვირველთა დრა-
კონის ანუ ურჩხულის კუდის მქონებელთაცა, და მერეთ დასაჯნა
წარღვნითა ნათესაენი კაცთანი, შეცვივნულნი უსჯულოებათა შინა,

ხოლო გამოიხსნა ორნი უკვე სულნი ცოლ-ქმარნი წარღვნისაგან, ესე იგი—დევეკალონი და პირრი:

და ვითი: ვითარითა სახითა გამოხატულ ჰყოფენ მას?

იოანე: მჯდომარედ ტახტსა ზედა, რომელსაცა უპყრიეს მარცხენით ხელით სკიპტრად, ხოლო მარჯვენითა ელვაჲ ანუ მეხი, და ფერხთა ქვეშე მისთა სამეფო არწივი, სამეფოჲსა ნიშნებისა ფრჩხილთა შორის მპყრობელი.

და ვითი: ვითარი სახით შესწირვიდენ მას უკვე მსხვერპლს?

იოანე: ასთა უბრყვილო ხართა, და ესეგვარი უკვე მსხვერპლი იწოდებოდა ლეკატომბად.

და ვითი: სადა იყვნენ ტაძარნი მისნი?

იოანე: უპირველესი ტაძარი მისი იყო დიდონისა ტყესა შინა, ეპირეასა შინა, გარნა უჩინებულესი ტაძარი მისი მახლობელ იყო ოლიმპიასა ელადიასა ქალაქისათა, და ეგრეთვე სხვათაცა ადგილთა შინა.

და ვითი: ვინ იყო მეუღლე მისი?

იოანე: იუნონა, რომელიცა იყო დაჲ მისივე.

და ვითი: რასა მოუთხორობენ მისთვის?

იოანე: ძველიდგან რაცხდენ მას სხვათა ღმერთებთა ზედა დედოფლად და ღმერთად სამეფოთა და სიმდიდრეთა ზედა, ასულად სატურნაჲსა და რეისად, მეუღლედ და დად იუპიტერისად; გარნა იჭენეულობისა გამო თვისისა იგი ხშირადრე განრისხებულ ჰყოფდა მალალსა მეუღლესა თვისსა.

და ვითი: სად იშვა იგი?

იოანე: რომელიმე მომზრახეობენ, ვითამც იშვა იგი არლორსა შინა. სხვანი უბნობენ სამოსეს შინა, რომლისაცა დიდ-შვენიერნი ტაძარნი მისნი იყვნენ მათ ადგილთა შინა შენებულნი.

და ვითი: ვითარ გამოხატვიდენ მას?

იოანე: გამოხატვიდენ მას დია დიდებულ სახედ და ეგრეთვე დიადიმათი ანუ გვირგვინითა თაჲსა ზედან დახურვით და ხელითაცა მპყრობელად სკიპტრისა, ხოლო ოდესმე ეტლსა ზედან მჯდომელადცა, რომელსა შინა ება ფარშავანგი.

და ვითი: ვითარითა სახითა შეიცვლებოდა იუპიტერ და ეჩვენებოდა საყვარელთა თვისთა?

იოანე: იგი შეიცვლებოდა მსგავსად აკაურისა (ყუისა) ლედიასთვის, ცოლისა ტინდარიისა, ხარად ევროპიასთვის და კადმოს, დისა აღენორიასთვის, ასულისა მეფისა ფინიკიისათა, ოქროს წვიმად დანაისათვის, ასულისა აკრიზიასა, მეფისა არლოლოიელთასა,

ხოლო მწყემსად მნემოსინისათვის, ანუ სახსოვრად ბოლინათათვის ანუ ღმერთებთა.

და ვითი: რაოდენნი შვილნი ესხნენ მას?

იოანე: იუზონასაგან ესხნეს ორნი უკვე ძენი: მარს და ვულკან, და ასული ღება, რომლისაცა თანამდებობა იყო მემღვინეობა ანუ მეწოდება ოლიმპიასა შინა; გარნა იუპიტერ იყო სხვათა მრავალთა უკვე შვილთა მეყოლ, სხვათა ცოლებთა თანა თვისთა, ესე იგი; ლედიასაგან ესხნეს კასტორა და პოლლუკსა, ყოვლად მშვენიერნი მამაცნი, ევროპიასაგან—მინოსა და რადამანტა, რომელნიცა დიდისა სიმართლისამებრ თვისთა შერაცხილ იყვნენ ტიტლოებად მოსამართლედ სოფელსა შინა ქვეშე ქვეყანისა; დანაისაგან ესვა პერსეია, უჩინებულესი გმირი, რომელმანც განგმირა მედუზაჲ, ხოლო უკანასკნელ მნემოსინისაგან ესხნეს ცხრანი უკვე მუზნი ანუ ასულნი.

და ვითი: რაი ჯერ არს შენიშვნად მათ ყოველთათვის, რომელნიცა ირიცხებოდნენ იუპიტერის შვილებად?

იოანე: არა ჯერ არს გულის-ხმებად ჰაზრისამებრ ასოებთასა, არამედ ესე, რომელ ძენი იუპიტერისანი თქმითა ამით ძველთა მცხოვრებთა შორის მნიშვნელობდენ დიდ გმირებად, და ამბულგებულად სხვათა ყოველთა კაცთა ზედან. ესსახედვე ქალნიცა მისნი ირიცხებოდენ სხვათა დედათა ზედა დედებად, გარნა ჟამსა გარდახლომილებისა თვისისასა დასდებდნენ ბრალსა იუპიტერსა ზედა და ამით დაჰფარვიდენ შეცდომილებათა თვისთა.

და ვითი: ვითარ რაცხდენ ნებტუნს?

იოანე: ზღვის ღმერთად და ბრძანებლად წყალთა, აღმფურთხენლად ზღვისა და დამაწყნარებლად ღელვათა.

და ვითი: ვისი ძე იყო იგი?

იოანე: სატურნისა და რეისა, ხოლო მამა დიდისა იუპიტერისა, მეუღლე მისი იწოდებოდა ამფიტრიტად, ასულად ოკიანისად.

და ვითი: ვითარისა სახითა გამოხატვიდენ ამას?

იოანე: სადაფისა ეტლსა ზედან მჯდომარედ, რომელსა შინა ებნენ ზღვისა ცხენები, რომელთაცა ნახევარი ტანი უკან კერძოდ აქვდა თევზისა; მარჯვენითა ხელითა ეპყრა ფიწალი სამითითანი სკიპტრისა წილ და სამეფო სკიპტრაცა; რომლითაცა უბრძანებდის იგი ზღვათა ღელვასა; სახესა ზედან მისსა გამოწერილ იყო სიმკვანზე დიდებულებისა, ანუ შეკუმუხვნა დიდებულებისა. წინაშე ეტლისა მისისა სცურავს ტრიტონი ანუ ზღვისა ადამიანი, ტანით თევზივით ქიცვიანი, რომელიც აყვირებს საყვირსა, მოხრილსა ზროხისა რქისასა, მსგავსად სხვისა საყვირისა. ესე ტიტრონი იყო ძე ნებტუნისა.

სავე და ამფიტრიტიასი, მეორე კერძო ამისი იყო ადამიანისა და ქვემორე თევზისა, დაფარებული ქიცვით.

და ვ ი თ ი : რაჲ აქენდა ნეპტუნს თვისად დამორჩილებულ და ანუ რაჲ ერჩიდენ მას?

ი ო ა ნ ე : ყოველნი უკვე მდინარენი და წყარონი; თვითეულსა უკვე მდინარესა ეხსნენ თვისნი საკუთარნი ღმერთნი, და ესე ღმერთი მდინარეთა გამოიხატებოდა მოხუცის სახედ, მდგომარედ შორის ლერწმოვანთა და მიმყრდნობელად ხელთა სათავისადმი მდინარეთა, რომლისაგან გამოსდიან წყალნი.

და ვ ი თ ი : ვითარნი ღმერთნი იყვნენ და ანუ ჰვებდენ წყალთა მათ შინა?

ი ო ა ნ ე : ნაიადნი (ზღვის ურლანდნი), ნერეიდნი (ზღვის ნინფენი ანუ ზღვის ფერიანი), სირინოზნი (ქალ-თევზნი).

და ვ ი თ ი : ვითარისა სახითა წარმოიდგინებოდნენ ესე წყალთა ღმერთნი?

ი ო ა ნ ე : ახალგაზრდად მშვენიერთა ქალთა სახედ თავიდამ სარტყლამდისინ, ხოლო წელს ქვევით თევზთ სახედ. ესენი იყვნენ მხლებელნი ანუ მოსამსახურენი დედოფლისა თვისისა და ესენი აღწერდენ ტომართა ანუ დავთართა სხვათა მისთა მსახურთათა. ხოლო ოდეს სეირნობდა იგი ზემოპირსა ზედან ზღვისასა ეტლსა შინა მჯდომარე, მაშინ შებმულ იყვნენ ეტლსა მას შინა ორნი უკვე დელფინნი ანუ ზღვის ღორნი, რომელთაც დაჰყვანდათ იგი.

და ვ ი თ ი : რაჲ სათანადო არს შენიშვნად სირინოზთათვის?

ი ო ა ნ ე : იგინი იყვნენ მშვენიერნი ქალნი, რომელნიც სასიამოვნოსა ხმისა სიმღერითა თვისითა მოაცთუნებდენ ზღვაში მცურვალთა ანუ მოსიარულეთა, და მით მიიზიდვიდენ თვისად უფსკრულსა შინა ზღვისასა ანუ წყალთასა.

და ვ ი თ ი : ვინ იყო ღმერთი ქვესკნელისა სოფლისა?

ი ო ა ნ ე : პლუტონ, ძე სატურნასი და რეისა, ძმა იუპიტერისა, რომლისაგანცა მიიღო თვისად სამფლობელოდ სამეფო ქვესკნელისა, ხოლო ღმერთი ესე იყო ესეოდენ შავი სახითა და სხეულითა, რომელ შესახედავისა და საშინელებისა გამო მისისა არცა ერთი სხვანი ბოლინანი ანუ ღმერთნი არა მოწადე იყვნენ, რათამცა აქენდათ მონაწილეობაჲ მასთანა ტახტისა და თანამეინახეობისა. ესე პლუტონ იძულებულ იქმნა ტრფიალებისა გამო პროზერპინაჲსა მოტაცებად, რომელიცა ასული იყო ცერერინიასი, და კარგისა დროისა დამცველმან სრულჰყო საწადელი თვისი და მოიტაცა, ოდესცა იგი როკვიდა ნინფებთა (ანუ შინამურთა) თვისთა თანა, და ჰკრებდა

ყვავილთა სხვადასხვა სახეთა. ესე პლუტონ ჩვეულებისამებრ წარ-
მოიდგინების ეტლსა ზედან მჯდომარე, რომელსა შინა აბიან ოთხნი
უნენი, მარცხენისა ხელითა უპყრიეს ორთითი, მსგავსი სკიპტრისა,
და თავსა ზედან ადგას გვირგვინი რვალისა.

და ვითი: რაჲ არს სამეფო ქვესკნელისა?

იოანე: ესე გვარი უკვე აღდილი, სადაცა სულნი მომკვდართ
კაცთანი მიმღებლობენ ანუ ჯილდოსა კეთილსა კეთილისა საქმისა-
თვის, ანუ ჯილდოსა დასჯისასა ბოროტისა საქმისათვის, ხოლო კე-
თილისმოქმედთათვის იყო ველი ელისეისა სავანედ და ბოროტთა-
თვის სამყოფლად ტარტაროზი, და მუნ იტანჯებოდნენ.

და ვითი: ვინ უკვე ხმილავდა ქვესკნელისა სოფელსა?

იოანე: ცერბერი, დიდი სამთავიანი ძაღლი, რომელიცა შვი-
ლი იყო ტიფონ ლილანტისა და იქედნესი. ესე დაბმული იყო ბჭესა
ტარტაროზისასა ჯაჭვითა. ესე საშინელი უკვე ძაღლი მიელაქუცე-
ბოდა შემავალთა ყოველთა, ვინც ვინ სწადნოდიან შესვლად და
სანახავად ქვესკნელის ქვეყანისა, და ესეცა უტევებდა მათ. ხოლო
ოდეს ენებათ უკუნქცევაჲ, მაშინ არავინ უტევებდა გარე მათგანსა.

და ვითი: ვითარისა სახელით იწოდებიან ოთხნი უკვე მდინა-
რენი ჯოჯოხეთისანი?

იოანე: ოთხნი ესე მდინარენი იწოდებიან სახელითა ამით: 1)
სტიკსად 2) ახერონად, რომელ ესე მდინარენი ფრიად მწარე არიან
გემოთი. 3) კოციტად და 4) ლეტადანედ—მდინარედ დავიწყებისად,
რომლითაცა შემსმელნი მიეცემიან მეხსიერებისა დაკარგულებასა
ანუ აღხოცილებასა ყოველსა ნამყოისა საქმეთასა.

და ვითი: რაჲ სათანადო არს შენიშვნად მდინარისა სტიკ-
სისათვის?

იოანე: მდინარესა ამას ფუცვიდნენ ღმერთნი და, ოდეს და-
იფიციან, მაშინ ფიცი ესე იყო დაურღვეველ.

და ვითი: ვითარ იწოდებიან მსაჯულნი ქვესკნელის ქვე-
ყანისანი?

იოანე: მინოსად, ნიაკადად და რადამანტად.

და ვითი: ვისდამი რწმუნებულ იყო ტანჯვად ბოროტთა
კაცთა?

იოანე: ფურიათა ანუ ევმენიდამთა; ხოლო იგინი იყვნენ
სამნი, ესე იგი: ტიზიფონა, მეღერა და ალექტო; ამათ რაცხვიდენ
ასულებად ღამისად და სიყვარულისად, გამოხატვიდენ ამათ აღგზ-
ნებულთა ალებითა, და თავთა ზედან ხვეულითა გველებითა ნაც-
ლად თმათა მქონებელად.

დავითი : ვინ იყო აპოლონ?

იოანე : ღმერთი მოლექსეობისა და საზოგადოდ ყოველისა განათლებისა და მოშაირობისა, და მფლობელი ათთა მუშთა ანუ საკრავთა.

დავითი : ვითარ გამოხატულ ჰყოფენ მას?

იოანე : ესრეთ, რომელ ხელთა შინა უპყრიეს მას ჩანგი, და დამღერის მას საღმრთოთა გალობათა, ხოლო განთიადისა ცისკრისა შარავანდედოვანსა მსგავსად თავსა ზედა ადგას გვირგვინი დაფნისა; ფერხთა ქვეშე მისა სხვადასხვა გვარნი უკვე იარაღნი მწყობარედ, რომელნიც თავს ესევიან სხვადასხვა გვართა სწავლათა. ოდესმე წარმოადგენენ მას მჯდომარედ ეტლსა ზედა შარავანდით მოსილსა, რომელსა შინა აბიან ოაზნი უნენი ცეცხლმფშვეველნი, განმღველად ზეციურთა ზოდიაქთა და მიმტენელად კეთილმწარმოებელისა ნათლისა თვისისა ყოველსა სოფელსა ზედა; და აგრეთვე გამოხატულ ჰყოფენ მას მზის სახედ.

დავითი : ვისი შვილი იყო აპოლონ?

იოანე : იუპიტერისა და ლატონასი.

დავითი : სადა იშვა იგი?

იოანე : კუნძულსა შინა დელოსსა ელვისა ზღვასა შინა, ერთბამად დისა თვისისა დიანასასა.

დავითი : ვითარნი მთანი იყვნენ საკუთრად შეწირულნი აპოლონისადმი?

იოანე : პარნასისა და ლელიკონისა მთანი. ხშირე ჯდებოდის იგი წვერსა ზედან პარნასისა გუნდთა შორის მუშთასა, მროკველთა და მოთამაშეთასა; რომლისა გამო მთაჲ პარნასისა შერაცხილ იქმნა მთად მოლექსეთა.

დავითი : ვითარნი წყარონი გამომდინარეობდენ მთათა ამათგან?

იოანე : ამა მთათა ქვეშე გამომდინარეობდენ წყარონი ორნი: პარნასის ქვეშე წყარო წოდებულია პერმესკისად; ხოლო ლელიკონის ქვეშე წყარო იწოდებოდა იპპოკრენიად; წყაროთა ამათ მოლექსენი მიაწერდენ დიდსა ქებასა და სხვადასხვა ხასიათთა. ხოლო ორნივე ესე მთანი არიან ქვეყანასა შინა ფესალიისასა.

დავითი : სადა იყვნენ ჩინებულნი ტაძარნი აპოლონისნი?

იოანე : უჩინებულესი უკვე ტაძარი მისი იყო მახლობელს დელფისა, და ამა ტაძრიდამ მისცემდა იგი ქურუმთა და ორაკულთა წინასწარმეტყველებისა სულსა ყოველსა სოფელსა შინა, ხოლო შორის ამისა იყო ნაპრაღი, რომლისაგანც აღმოდიოდა ბნელი უკვე

კვამლი. და ნაპრაღსა ამას ზედა იდგა სამფეხიანი სავარძელი, რომელსა ზედა მჯდომარე იყო მღვდელი აპოლონისა პიფია, რომლისა პირითა მეტყველებდა აპოლონი.

და ვითი: რაოდენნი იყვნენ მუზნი?

იოანე: ცხრანი, ესე იგი—

- 1) კალიოპა
- 2) კლიო
- 3) ერატო
- 4) თალია, ანუ ტალია
- 5) მელპომენა
- 6) ტერპსიხორა
- 7) ევტერპა
- 8) პოლიდიმნია
- 9) ჟრანია

ყოველნი ესე ღმერთნი მთავრობდიან სწავლა და ხელოვნებათა ზედა, ესენი იყვნენ ასულნი იუპიტერისა და მონემოსინისა.

და ვითი: თვითეულნი ამა მუზთაგანი საკუთრად თვისად რასა უფრო განერთოდენ?

იოანე: კალიოპა იყო მუზა გმირობის მოთხრობისა.

კლიო—მუზა ისტორიისა.

ერატო—მუზა მეჩანგეობის სიმღერისა.

ტალია—მუზა კომედიისა.

მელპომენა—მუზა ტრადედიისა.

ტერპსიხორა—მუზა ტანციობისა ანუ როკვისა.

ევტერპა—მუზა საკრავისა.

პოლიდიმნია—მუზა იამბიკოთა.

ჟრანია—მუზა ასტრონომიისა.

და ვითი: უწყით თქვენ უკვე ფრანციცულნი შაირნი უფლისა პეროლტისანი, მუზთა პატივისთვის შეაჩუხულნი?

იოანე: ვუწყი მე, რომელ დიდებული კალიოპა* ჩინებულითა.

* 1) კალიოპა ელინურებრნიზნავს სამ ხმასა.

2) კლიო, ესე იგი დიდება.

3) ერატა, ესე იგი მიყვარს.

4) ტალია, ესე იგი ვაყვავებ.

5) მელპომენა, ესე იგი ვგალობ.

6) ტერპსიხორა, ესე იგი ვმხიარულობ.

7) ევტერპა, ესე იგი განმხიარულება.

8) პოლიდიმნია, ესე იგი საქებელი სიმღერა.

9) ჟრანია, ესე იგი ზეციერი ანუ ციური.

მოლექსეობითა თვისითა განთქმულ ჰყოფს საკვირველთა უკვე ღვაწლ-
თა მამაცთა გმირებთასა და ამას ზედა არს დამოკიდებულ გმირთა
პოეზია.

მართალი კლიო, ჩინებული ისტორიკოსი, განასაუკუნოებს დიდე-
ბასა ჩინებულთა მოკვდავთა.

ყოვლად შვენიერი უკვე ერატა მარტივთა გალობათა შინა. გალობს
სიყვარულსა ჰასაკობისასა და ჰყვარობს სიმღერათა აშიკობათასა.
მხიარული და ცელქი ტალია მხიარულ ჰყოფს მაყურებელთა თი-
ატროსა შინა განმრთველითა თამაშობითა თვისითა; აგრეთვე ჰფლობს
კამედიასა, სამხიარულოს სიმღერასა და როკვასა. ჩინებული მელ-
პომენა წარმოაყენებს წინაშე ერთა ხელმწიფეთა, გამომცდელთა
შემძლებლობისა სიკვდილისათა, და ტრადედიასა ანუ მგლოვარო-
ბასა. ლტოლვილი ტერპსიხორა, ფრიად მოყვარული როკვისა, მის-
ცემს განკარგულებასა როკვისასა და ზომიერებასა ტანციობისასა.

განშორვებული ეგტერპა, აჩრდილთა ქვეშე ბუჩქოვანთასა მჯდო-
მარე, აღავსებს ხეივანთა საამურითა დაკვრითა სალამურისა ბგერი-
სათა, და აგრეთვე ამას ზედა არს დამოკიდებულ მუზიკა.

სულმთქმელი პოლილიმნია, აღზნებული საღმრთოთა აღტყინებითა,
ბგერისავე თანა დიდხმოვანისა ჩანგისათა, ჰგალობს ღირსისა ხსოვ-
ნისა საქმეთა წარმოებულთა და საქებელთა ლექსთა; ხოლო ყოვლად-
ბრძენი ურანია აღმაღლებების ცათა შინა კადნიერიითა მიმოფრინვითა
აზრთა თვისათა.

და ვითი: დიანა ვითარ ირიცხებოდა ძველად?

იოანე: ირიცხებოდა ღმერთად ნადირობისა და მთოვარისად.

და ვითი: ვისი ასული იყო იგი?

იოანე: იუპიტერისა და ლატონისა, დაჲ იყო აპოლონისა.

და ვითი: ვითარ გამოხატვიდენ მას?

იოანე: ოდესმე ორის ირმით შებმულსა ეტლსა ზედა მჯდომა-
რედ, რომელსა ეფარა გრძელი უკვე პირბადე, შემკული სრულიად
ვარსკვლავებითა და ნახევარმთოარე ნაცვლად გვირგვინისა თავსა
ზედა მდგომარე, და ამისთვის იწოდებოდა ღმერთად მთოვარისა
და ღამისად; ხოლო ოდესმე გამოხატვიდენ მოკლისა ტანსაცმელითა
მოსილსა, და ხელთა შინა მპყრობელად მშვილდისრისა და ქარქაშ-
ხილიფით მორტყმულად წელთა ზედა და თანადმოვლელად ასისა
ძალისა, ტყეთა შინა მდევნელად ნადირთა. და ესრეთ იწოდებოდა
ღმერთად ნადირობისა.

და ვითი: ძველადგან ვითარ რაცხდენ მინერვას?

იოანე: ბოლინად სიბრძნისა და ბრძოლისად.

დავითი: ვისი ასული იყო იგი?

იოანე: იუპიტერისა. მოლექსენი მიაწერენ მას, რომელ იგი იუპიტერის თავიდგან იყოს წარმოებული; და ესე ნიშნავს, რომელ ყოველი უკვე სიბრძნე წარმომდინარეობს ზეგარდამო ღვთისა მიერ ღმერთებთანა, ყოვლად-ბრძნისა და ყოვლად-სრულისაგან.

დავითი: ვითარითა სახითა წარმოიდგინების მინერვა?

იოანე: სრულითა აღჭურვილებითა ესეგვარ, ვითარცა ღმერთი ბრძოლისა, რომელსა ხურავს თავსა ზედან ჩაფხუტი (ჩაჩქანი), უპყრიეს მარცხენითა ხელითა ფარი, რომელზედა გამოხატულ არს მედუზინისა თავი გველებითურთ მოსისინეთი; მკერდსა ზედან აკრავს ბექთარი და მას ზედაცა არს მედუზინისავე თავი გამოხატული; ხოლო ოდესმე ესე მედუზინის გამოხატულის თავით ფარი ბექთართურთ იწოდებოდა ჰელიდიის საჭურველად, რომლისა გამო სრულიად მხედრობანი მოვიდოდიან შიშსა და ძრწოლასა შინა შეხედვითა ამა საჭურველთანა.

დავითი: მარსი რად იწოდებოდა საშინელ ღმერთად ბრძოლისა და ანუ ვისი ძე იყო?

იოანე: მარსი იყო ძე იუპიტერისა და იუნონასი, ამას წარმოადგენდენ სრულისა საჭურველითა ჭურვილსა, ესე იგი: შუბითა, ფართითა, ჩაჩქანითა, ბექთარითა საზაროდ აღჭურვილს. ხშირადრე სდგა იგი ფეხზედა, ეტლსა თვისსა ზედან, და მიისწრაფვიდა ომისადმი, რომელსა ებნეს ორნი უნენი ანუ ცხენნი მალნი; წინაშე მისა მიუბრბოდა გამშაგებული ბელლონა, კაცი თმა-გაშლილი, აღჭურვილი იარაღითა და პირსისხლიანი, მარჯვენესა ხელსა შინა ეპყრა შუბი და მარცხენესა ფარი, რომელიცა ირიცხებოდა ბრძოლისა და მკვლელობისა ღმერთად.

დავითი: ვინ იყო ვენერა?

იოანე: ყოვლად შვენიერი ღმერთებთანაგანი, ღმერთი სიყვარულისა და შვენიერებისა; მომთხრობელობენ, რომელ იგი შობილ იყოს ზღვისა ქაფისაგან. ოდესცა იშვა იგი, მყისვე მიიღეს მათათა და გრაციათა, რომელიცა დიდებულისა სახითა მიიყვანეს იგი მთასა ზედა ოლიმპიისასა; ყოველნი უკვე ღმერთნი აღტაცებულ იყვნენ შვენიერებითა მისითა და ყოველნი თვითეულნი შათგანნი მოსურნე იყვნენ, რათამცა ესვათ მათ იგი ცოლად. გარნა იუპიტერმან მისცა იგი ცოლად ყოვლად-ღუხჭირსა სხვათა ღმერთებთა ზედან ვულკანსა, ჯილდოდ მისა, რომელ იგი, ვულკან, უკეთებდა მარადის იუპიტერს მეხისა ისრებსა მტერთა ზედა მოსახმარებლად.

დავითი: ვენერა ეგო სარწმუნოდ მეუღლესა თვისსა თანა?

იოანე: არა, იმას უყვარდა მრავალნი ღმერთნი, ესე იგი: აპოლონი, მარსი და ბახუს, და აგრეთვე მრავალნი სხვანი მოკვდავთაგანნი, ესე იგი: ანხიზია, ადონისა და სხვანი.

დავითი: ესხნეს მას უკვე შვილნი?

იოანე: იტყვიან, რომელ ვითომც გრაციანნი იყვნენ ასულნი მისნი. ხოლო ანხიზასაგან ჰყვანდა მას შვილი ენეია, რომელმანცა დააფუძნა რომის მეფობაჲ, გარნა ყოველთაგან უფრორე ცნობილი შვილი მისი იყო კუპიდონ, რომელიცა შვა მან ბახუსისაგან.

დავითი: ვითარ გამოხატულ ჰყოფენ კუპიდონს?

იოანე: შიშველ ყრმად, თვალეზაკრულად, ხელსა შინა მჭკრელად ცეცხლის მათრახისა, შვილდითა და ხილოჟითა მხარ-ილღივ გარდამკიდებელად, რომელიცა ირიცხებოდა იგი სიყვარულისა ღმერთად.

დავითი: ვითარ გამოხატულ ჰყოფენ ვენერას?

იოანე: ყოვლად-შვენიერის სახით, რომაცდუნებელ ქალად ანუ დედაკაცად, და მდინარისა ეტლსა ზედა მჯდომარედ, რომელსაცა შინა აბიან ორნი თეთრნი უკვე ტრედნი; და ოდესმე უბიან ორნი აკაურნი ანუ ყუნი, თეთრნი და წმინდები. სარტყელითა არს მორტყმულ სამისნოსითა, რომელსა ზედა არს გამოხატულთამაშობანი, სიცილნი და ნუგეშინის-ცემანი. ხოლო ოდესმე უპყრიეს ხელითა ოქროჲსა ვაშლი, რომელიცა მიიღო მან ნიშნად შვენიერებისა სხვათა ყოველთა ღმერთთებთა ზედან პარისისაგან.

დავითი: ვინ უკვე შეადგენდენ მსახურებასა მისსა?

იოანე: კუპიდონ, გრაციეები და მთები.

დავითი: რაოდენნი იყვნენ გრაციეები?

იოანე: გრაციეზნი იყვნენ სამნი, ესე იგი: ალლაია, ტალია და ევფროსინა; იგინი გამოიხატებიან შიშველად, საამჟურისა სახითა, ურთიერთისა მპყრობელად ხელთა. ოდესმე იჩვენებიან პროკველად გარემოს შესაწირავისა; ხოლო გრაციანი უკვე ირიცხებოდნენ ნუგეშინისცემის ღმერთებად.

დავითი: რაოდენნი იყვნენ მთანი მათნი?

იოანე: ესსახედვე სამნი; იგინი ირიცხებოდნენ გაზაფხულისა და სიჭაბუკისა ღმერთებად; ხშირადრე ერთად გრაციეზნი ესე როკვიდნიან გუნდთა შორის ბგერისა თანა მოთამაშეთა და მომღერელთა მუზებთასა და შეკრებულებათა შორის ღმერთებთასა, მთასა ზედა ოლიმპიისასა.

დავითი: სადა აქვანდა ტაძარი ვენერას?

იოანე: სრულიად საბერძნეთსა შინა, გარნა უჩინებულესი ტაძარნი მისნი იყვნენ კუნძულსა და ქალაქსა შინა კიპრიისა და ციცე-

რახასა, რომლისა გამო იწოდებოდა იგი კიპრიდად.

დავითი: რასა შესწირვიდენ მას?

იოანე: ვარდსა, მურტსა და ტრედთა.

დავითი: ვითარ რაცხდენ ძველად სახელით ვულკანსა?

იოანე: ვულკანს რაცხდენ ღმერთად ცეცხლისა და მჭედელთა. იგი იყო ძე იუპიტერისა და იუნონასი, გარნა უშვერებისა გამო სახისა მისისა, ოდეს იშვა იგი, მაშინ მამამან მისმან, ვითარცა იხილა ესსახედ ძე თვისი, გარდმოაგდო იგი ზეციით, რომელიცა გარდმოგდებისა გამო მისისა მოსტყდა მას, ვულკანს, ფეხი, და ამის გამო დაშთა მკელობლად.

დავითი: ვითარ გამოხატულ ჰყოფენ მას?

იოანე: მას წარმოადგენენ სამჭედლოსა შინა გამოხატველნი ესრეთ, რომელ ერთისა ხელითა უპყრიეს კვერი და მეორითა მარწუხი; წინარე უდგას ზინდი და მას ზედან გამოკვერავს რკინათა, და ოდესმე დამწკარუნებელი ანუ დამაკაკუნებელი ზინდსა მას ზედან, წინაშე იყო განსაღვიძებლად ციკლოპთა, მოსამსახურეთა თვისთა. აგრეთვე იგი ჰკვერავდა მეხისა ისრებთა იუპიტერისათვის, ხოლო საქურველებთა სხვადასხვა გვართა ღმერთებთა და გმირებთათვის. ხოლო ყოველნი უკვე მოქმედებანი მისნი არიან საკვირველ საღმრთონი.

დავითი: ვინ იყვნენ ციკლოპნი?

იოანე: იგინი იყვნენ საშინელნი გმირებნი, რომელთაცა აქენდათ მხოლოდ ერთი ოდენ თვალი შუბლთა ზედა და მით მხედველობდენ.

დავითი: ვინ იყო ეოლა (ანუ ჰეოლა)?

იოანე: იგი იყო ღმერთი ქართა, რომელიცა დახშვიდა ქართა მღვიმეთა და კლდისა ქვაბებთა შინა, და მუნიდგან, ოდეს ენება, გაძოღუშვებდის.

დავითი: რაოდენნი არიან უპირველესნი ქარნი?

იოანე: ოთხნი, ესე იგი: აკვილონ, ბორეი, ზეფირი და ჰვერი.

დავითი: ვითარ ქარად სდებდენ აკვილონს?

იოანე: მძვინვარედ და ფრიად ცივად; მოლექსენი მიაწერდენ, რომელ იგი იყო ძე ჰეოლასი და ავრორისა, რომელნიცა მიაწერდენ მას გველის კუდიანობასა და თმათეთრობასა.

დავითი: ვითარი იყო ბორეი?

იოანე: ესე იყო ჩრდილოეთისა ქარი, ხოლო ყოველთა საქმეთა თვისთა ზედა შეუდგა მას, ოდესცა აღიზარდა ესე, რათამცა მოეტაცნა ორფია, ასული ერიკტივისა.

დავითი: ვინ იყო ზეფირი?

იოანე: დასავლეთის ქარი. ხოლო ზეფირად სდებენ წყნარსა დღესა, და გრილსა ნიაფსა ზაფხულისასა; მეუღლე მისი არის ფლორა, ღმერთი ყვავილებთა.

დავითი: ვინ იყო ჰევრი?

იოანე: ესე იყო აღმოსავლეთის ქარი.

დავითი: ვითარ ღმერთად რაცხდნენ ცერერას?

იოანე: ღმერთად პურისა და მიწის მუშაკობისად. ხოლო მას გამოხატულ ჰყოფდნენ ერთის ხელითა მპყრობელად ძნისა და მეორითა მანგლისა (ნამგალისა), თავსა ზედა ყანისა თავ-თავით მოკრულად. ხოლო იგი იყო ასული სატურნასი და რეისა, და იუპიტერისა, რომლისაგანცა ჰყვანდა ასული პროზერპინისა, მიტაცებული პლუტონის მიერ.

დავითი: რასა ხელოვნებასა მიაწერენ მას?

იოანე: მან ასწავა კაცთა ხვნა და თესვა და მიწათა მუშაკობა, და მოიყვანდა მოქალაქობათა შინა კაცნი ლიტონნი და განუნათლებელნი.

დავითი: ვისი ძე იყო ბახუს?

იოანე: ბახუს იყო ძე იუპიტერისა და სემელიასი. გარნა იუნონაჲ დიდად მეშურნე იყო სემელიასი და მზაკვარობისა სახითა შეაცთუნა იგი და ასწავა, რათამცა ეთხოვნა მას მეუღლისა თვისისათვის იუპიტერისა, რათა აჩვენოს მან მეხის მპყრობელობის სახე, თუ ვითარ იგი იქნებოდა მეხის სახედ სახილველი; და მან უსმინა ვედრი მისი და ცხად-უყო მოქმედებაჲ თვისი, რომლის აღისა ძლით და გამოკრთომისა გამო ელვისა აღსპობილ იქმნა მოკვდავი ესე სემელია; ჩჩვილი ბახუს განარინა მსწრაფლად იუპიტერმან წარწყმედისაგან.

დავითი: ვითარ ღმერთად რაცხდენ ბახუსს?

იოანე: ღმერთად ბალისა; ვინაჲდგან მან ასწავა დასხმა ვენახისა და გაკეთება ღვინისა. მას წარმოადგენენ ეტლსა ზედან მჯდომარედ, რომელსა შინა უბია ერთი ლომი და მეორე ვეფხვი; თავსა ზედან ადგას ვაზის გვირგვინი და ხელთა უპყრიეს კვერთხი ვაზისა რქითა შეხვეული. ხოლო მსახურსა მისსა სილენს წარმოადგენენ მთვრალსა, მჯდომარესა და მიმავალსა კარაულითა, რომელსა წინა უძღვიან მროკველად ფავანნი და ბაკხანკნი გაწეწილითა თმებითა, რომელნიცა არიან ესენიცა მთვრალნი.

დავითი: ვისი ძე იყო მერკური?

იოანე: ძე იუპიტერისა და მათისა, ასულისა ატლასეოიისა.

დავითი: რაა იყო თანამდებობაა მისი?

იოანე: იგი იყო ეჯიბი ანუ მაუწყებელი იუპიტერისა და სხვა-თაცა ღმერთებთა, რომელთა ნებასა და ბრძანებასა აუწყებდა იგი მოკუდავთა; და ეგრეთვე წარიყვანდა სულთა ხორცთაგან განსრულ-თა სასუფეველსა შინა პლუტონისასა, ხოლო უკანასკნელ ირიცხე-ბოდა მკვერ-მეთქვეობის და სწავლათა ღმერთდაცა.

დავითი: ვითარ წარმოადგენენ მას?

იოანე: სახესა შინა ყმაწვილკაცობისა და მკვირცხლობისასა, ხოლო ფერხთა ზედან ფრთების მქონებელად, და ფრთისავე ქუდითა; ხელთა შინა მპყრობელად ღეროლდულისა კვერთხისა, რომელსა ზედა შეხვეულ იყო ორი უკვე გველი.

დავითი: ვინ იყო ვესტა?

იოანე: ასული სატურნადასა და რეისა, დაა დიდისა იუპიტერისა, ღმერთა ცეცხლისა, უიწოებისა და ქალწულების მოყვარებისა.

დავითი: ვითარ წარმოადგენენ მას?

იოანე: გრძელითა უკვე სამოსლითა მოსილსა და პირბადითა ჩამოფარებულსა, ხოლო ხელსა შინა მპყრობელსა ცეცხლისასა.

დავითი: ვითარ იწოდებოდინ შემწირველნი მისნი?

იოანე: ვესტალკებად, რომელთაც საქმე მსახურებისა მათისა იყო, რათამცა ცეცხლი სამსხვერპლოსა ზედა ღვთისასა არაოდეს დაშრეტილიყო, და თვითცა მარადის დაეცვათ უბიწოებაა თვისი.

დავითი: ვითარ რაცხდენ ძველად ციბელიას?

იოანე: მას რაცხდენ ღმერთად ქვეყანისად; იგი წარმოიდგი-ნებოდა ეტლსა ზედა მჯდომარედ, რომელსა შინა ებნენ ორნი უკვე ლომნი, ხოლო ოდესმე ერთი ლომი და მეორე ბაბრი ერთითა ხე-ლითა დაყრდნობილ არს ქვეყანისა სფერასა ზედა, ხოლო მეორითა უპყრიეს რქაა ყანწის სახედ ნაყოფიერებითა სავესე, ანუ უხვე-ბითა სავესე, და თავსა ზედან ადგას საქალაქო გვირგვინი გო-დოლებრი.

დავითი: მსოფლიონი ღმერთებნი ვითარ იგულისხმე-ბოდიან?

იოანე: ძველადგან ყოველსა უკვე ბუნებასა აღმართობდიან და ყოველნიცა კერძონი მისნი დაშენებულ ჰყვეს ღმერთებითა. მათათა ზედან მიმორბოდიან ველურნი უკვე ორიადნი, ანუ მათათა ნიმფნი თუ ფერიანი და მხიარულებდიან ნადირობითა, და შექცევითა განატარებდიან ღვთისთა ღმერთასა თვისისა ქალწულების მყვარებელისა დიანასთანა. აგრეთვე წყალთა შინა წმინდისა და ან-კარადასა წყაროსასა მკვიდრობდიან ნაიადნი ანუ წყალთა ნიმფნი,

რომელნიცა ხელთა იტყუელვიდიან ნაკადთა შინა წყაროთასა და ხშირად-რეცა გამოვიდოდნიან იგინი კიდესა ზედა წყლისასა და დასხდებოდნიან ქვათა ზედა, იწყიან თავისა ბრწყინვალეთა თმათა ვარცხნაჲ.

დაბებთა შინა მკვიდრობდიან დრიადნი ანუ დაბათა და სოფელთა ნიმუნი, ხოლო თვითეულთა ხეთა შინა სცხოვრებდიან ნიმუნი ღამადრიადად წოდებულნი, რომელთა არსებობა დამოკიდებულ იყო არსებობასა ზედა მათვე ხეებთასა. იგინი იშობებოდნიან, აღორძინდებოდნიან ანუ აღიზრდებოდნიან და აღსრულდებოდნიანცა, ანუ მოიპებოდნიან ერთბაშად მათვე ხეებთა თანა.

და ვითი : ვისა რაცხდენ ძველად მწყემსთა ღმერთად?

იოანე : რაცხდენ უკვე პანას, რომელსაც წარმოადგენდენ თხისა ფეხების მქონესა ნაცვლად ფეხებისა, აგრეთვე კუდითა და მოკლეს რქებითა. ამას უყვარდა ნიმფა სირინდაჲ, განა იგი განივლტოდა მისგან და ესე შეუდგა მას და ოდეს მისწვდა მას პანაჲ და მიყო ხელი და შეახო ნები ხელისა მისაყრდნობელად ნიმფასა მის, მყისვე ნიმფაი ესე შეიცვალა წყაროდ. მხილველი ამისი პანა, დიდად მწუხარე, ხშირადრე ჯდებოდის ნაპირსა ზედა ამა წყლისასა, რომლისა გამო ვერღა ხედვიდა საყვარელსა თვისსა, მწუხარე მიმოიყურებოდა ლერწმოვანსა ადგილსა მას შინა; და ოდეს მოესმა ხმაჲ ქარისა გამო ლერწამთა მათგან, მაშინ პანმან განიზრახა ლერწამთა მათგან სალამურისა გაკეთება და სრულცა-ყო ჰაზრი. თვისი, რომელიცა საყვარლისა თვისისა გამო უბედურებასა თვისსა ხმასა ხშირადრე უკვრიდა და დამღეროდაცა.

და ვითი : სხვანი ვითარნი ღმერთნი მკვიდრობდენ კვლად ტყეთა შორის?

იოანე : ახალ მორჩნი, ფაენი და სატირნი, იგინი წარმოიდგინებოდნიან ესსახედვე, ვითარცა პანაჲ, გარნა სახეჲ ჭაბუკობისა და მხიარულებისაჲ კრთოდენ პირთა მათთა ზედა, რომელნიცა განატარებდენ დროთა თვისთა გაწრთვილებითა როკვათა და სიყვარულთა შინა.

და ვითი : ალლიგორიელთა ღმერთებთა ვითარ სახედლა რაცხდენ ძველადგან?

იოანე : ბერძენნი თითქმის აღმართობდიან ყოველთა უკვე ქველის-მოქმედებათა და გონიერებათა, ვნებათა და საზოგადოდ განყენებულთა შემემცნებათა. და ესეგვარნი ღმერთნი იწოდებოდნიან ალლიგორიულად.

და ვითი : ვინ იყვნენ მათ შორის უჩინებულესნი?

იოანე: პირველი იყო ძილის ღმერთი, რომელსა ეწოდა მორ-
ჟეა; მას წარმოადგენდნენ ტყვივისა ანუ პრპენისა სკიპტრის მექონსა,
შემკობილსა ხაშხაშითა, მწოლელსა ლბილსა საწოლსა ზედა; გა-
რემოსს მისსა იქცეოდნენ სხვადასხვაგვარნი უკვე სიზმარნი ანუ მო-
ჩვენებანი თვითო სახედ.

აგრეთვე სიკვდილისა ღმერთი წარმოიდგინებოდა მძინარედვე,
ხელთა შინა მპყრობელად მთებარისა კელაპტარისა, რომელსაცა
ეპყრა იგი თავქვემოქცევით ღვეთვისა გამო მქრობელად. ღამისა
ღმერთი წარმოიდგინებოდნენ დიდითარე და გრძელითა ზეწართა
მოსილად (ანუ ჩადრითა), რომელიცა აღჭრელეზულ იყო ურიცხვითა
ვარსკვლავებითა და რომელიცა ყოველგან მიმოჰფენდა ხაშხაშთა
(ანუ ყაყაჩოთა).

ხოლო უკანასკნელ შერაცხილ იყვნენ ყოველნი ქველისა საქმე-
ნი და ბიწიერებანი, ვნებანი და მგრძნობელობანი კაცობრიობითნი,
რომელნიცა წარმოდგენილ არიან მოლექსეთაგან საღმრთო სახეებად,
ესე იგი: მართლმსაჯულებაჲ, მტერობაჲ, შური, სიძულილი, მტან-
ჯველობაჲ ანუ ტირანობაჲ, სვინდისის ანუ ფურიისი ბრძოლაჲ,
შიში, სნეულება, სიმრთელე, სიყმილი, წყევა, ცილისწამება და სხვა-
ნი მსგავსნი ამისნი. ესე ყოველნი იყვნენ შერაცხილ ღმერთად, ანუ
ღმერთებად.

დავითი: ვინ იწოდებოდნენ ძველადგან გმირებად?

იოანე: გმირობისა ტიტლოთა ბერძენნი მიაწერდნენ მათ, რომელ-
ნიცა დიდითარე შრომითა თვისითა განითქვენენ და მოიგესცა შე-
მდგომად სიკვდილისა შერაცხილყოფად წოდებაჲ ნახევარ-ღმერ-
თობისა.

დავითი: რაჲ არს ნახევარ-ღმერთი?

იოანე: კაცი, შობილი რომელისამე გინდ ღმერთისა და მოკვ-
დავისა ღმერთასაგან მოკვდავისავე, რომელნიცა ესე გვარნი ღმერ-
თები იყვნენ ფრად უმრავლესნი.

დავითი: რომელნი არიან მათგანნი უჩინებულესნი?

იოანე: პერსეა, ბელლერფონ, ღერკულეს, კასტორ და პოლ-
ლუკს, თეზეი და იაზონ.

დავითი: მითხარ მე ისტორია პერსეისა!

იოანე: აკრიზიისადმი მეფისა აღროსიანელთასა წინასწარ მოგვ-
თა მიერ მოთხრობილ იყო, რომელ იგი მოკვდების შვილისშვი-
ლისაგან თვისისა. შეშინებულმან ამა მოთხრობისა შეიპყრა მხო-
ლოდშობილი ასული თვისი დანაია და დამარხულ ყო იგი თითბრი-
საგან ქმნილსა მაგარსა გოდოლსა შინა. გარნა იუპიტერ, ტრფიალი

შვენიერებისა გამო მისისა, გარდამოვიდა მისდამი ოქროისა წვიმისა სახედ. მიუდგა დანაიას, რომლისაგან იშვა პერსეი. მცნობელმან ამის მამამან მისმან განრისხებულმან შთასხნა ცუდსა ნავსა შინა ასული თვისი დანაია ახლად-შობილის ძითურთ თვისით და მისცა იგინი ზღვასა. მიმოტაცებული ზღვისა გამო ნავი იგი მიიწია ქალაკსა სეროფუისასა, წოდებულსა ჰელეისა ზღვისასა; და მეფემან მის ქალაკისამან მიიყვანა პატივით დანაია და ჩჩვილი ძეიცა მისი პერსეი, აღზარდა მანვე. რა აღიზარდა ყრმა ესე და მოვიდა სრულსა ასაკსა შინა ჭაბუკობისასა, აღრჩეულ ყვეს იგი ღმერთთა გმირებთა შორის აღსასპობელად მედუზიისა საკვირველებათა. ესე მედუზია იყო ყოვლად შვენიერი უკვე ქალი, გარნა ნაცვლად თმათა თვისისათა აქენდნენ დალალად გველნი მოსისინენი გარუმოს თხემისა თვისისა და ამასთანავე შემხედველნი მისნი ერთითა ოდენ დანახვითა იცვლებოდნენ ქვებად. ხოლო პერსეიმ, მყოფმან მფარველთა ბასა ქვეშე მინეერასასა, მოჰკვეთა მას მედუზიას თავი და განწმინდაცა ქვეყანა საკვირველისა საძაგელებათა მისთაგან. შემდგომად სიკვდილისა მედუზიას სისხლისაგან იშობა ფრთოვანი უკვე ცხენი პელასიად წოდებული, რომლითაცა შეჯდომით გაფრინდა პერსეი დევნილებისა გამო დათაგან მედუზიისათა ღორღონთიისა კერძოდ და მიიწივა ატლასის მეფისადმი ლესპერიისა, ხოლო მან არა შეიწყნარა იგი და არცა მისცა ადგილი შესავედრებლად თავისა თვისისა. მაშინ განრისხებულმან პერსეი წარუდგინა მას პირისპირ თავი მედუზინასი, და მხილველი მეფე იგი მყისვე შეიცვალა კლდისა უკვე მთად, რომელიცა აწ არს აფრიკასა შინა, სახელით ატლასად წოდებული მთა იგი, კიდესა ზედა ფინიკიისასა. აგრეთვე იხილამან ყოვლად-შვენიერი ქალი ანდრომედაჲ დაბმული ჯაჭვითა კლდისა ზედა, და მახლობელ მისსა საშინელი ზღვისა ცხოველი, გამზადებული შთანთქმად მისა. მაშინ პერსეიმ ესე საშინელი უკვე ცხოველი შესცვალა კლდის სახედ და იგი შვენიერიცა ქალი განათავისუფლა და წარიყვანა ცოლად თვისად. ხოლო უკანასკნელ მოიქცავე მაშვლად თვისსა და მიიღო პაპამან მისმან; გარნა ოდეს სუროდა ჩვენებად პაპისადმი თვისისა აკრიზიისად ხელოვნებისა თვისისა და უბრძანაცა განტყორცად შურდულითა ქვათა, თუ ვითარ იყო იგი გამოცდილ მას შინა. მაშინ ბოროტმან სტყორცნა პაპასავე თვისსა მეფესა აკრიზიას, რომელისა კვეთებისა გამო დაეცა უსულო მიწასა ზედან მკვდარი. და ესრეთ აღუსრულდა წინასწარ მოთხრობილი ქურუმთაგან სიკვდილი შვილის-შვილისაგან თვისისა.

და ვ ი თ ი: მითხარ აწ ისტორია ბელლერფონისა!

იოანე: ბელლერფონ იყო ძე ღლავეკისა, მეფისა კორინთისა; შეემთხვა მას რომლისამე მკვლელობაჲ და იძულებული მიხეზითა ამით განივლტო მამულისაგან თვისისა და მივიდა პრეტისა, მეფისადმი არლოისა, რომელმანცა შეიწყნარა იგი. მხილველი ანტეია, მეუღლე ამა ხელმწიფისა, ეტრფიალა შეენიერებასა ამა ჭაბუკისასა და უგულითადესითა სიყვარულითა შემსჭვალველ ექმნა და სთხოვდა. ხშირადრე, რათამცა თანხმა ექმნას წადილსა მისსა. გარნა ჭაბუკი ესე არა რომლისამე ლიქენითა თანხმა ეყო მას. მაშინ განრისხებულმან ანტენიამ შეასმისა იგი მეუღლესა თვისსა სახითა ამით, რომელ ვითამც ჭაბუკი იგი ეტრფის და ეძიებს მას, რათამცა შეაგინოს იგი, რომელიცა მეფისა მეუღლეობასა საწოლსა იცავს იგი შეუგინებლად. მსმენელი ამისა მეფე პრეტის, არა თანხმა ექმნა მეუღლესა თვისსა, რათამცა წარეწყმინდა ჭაბუკი იგი თავით. თვისით მუნ; არამედ წარავლინა. ბელლერფონ სიმამრისადმი თვისისა იოვატისად, ხელმწიფისა ლიკიისისად წოდებულისა, და წარატანაცა წერილი ვითამცა საქმისა რისამე, გარნა მას შინა იყო დაწერილ, რათამცა მოკლას მან ჭაბუკი ესე. იოვატიმ მიიღო ესე პატივით და უკანასკნელ სთხოვა ბელლერფონს, რათამცა წარვიდეს ბრძოლად პირისპირ ხიმერიისა. ამა საკვირველსა ცხოველსა აქვნდა სამი უკვე თავი, ესე იგი: თხისა, ლომისა და ურჩხულისა, და ება კუდიცა ურჩხულისა. წარსული ბელლერფონ ებრძოდა მხეცსა მას თვისითა ფრთოვანითა ცხენითა პელასიათი და უკანასკნელ მოკლაცა იგი.

ხოლო უკანქცეულმან ბელლერფონ რა ცნა დრკუება ლივიელთა თავს ზედა, მაშინ მიჰყო ხელი მხედრობათა მათთა და აღწყვიტნა თითქმის ყოველნივე; მაშინ იოვატმან რა იხილა ესეგვარი უბედურობა, მისრული თავისზედა, მაშინ ზავყო ბელლერფონისადმი, და აღიარა იგი ღეთად სიყვარულისად, და მისცა მას ცოლად ასული თვისი და ნახევარი სამეფოიცა თვისი. გარნა ამპარტავან-ქმნილი ბელლერფონ საქმეთა თვისთა გამო ჰყრინვიდა ოდესმე ფრთოვანსა პელასსა ზედა მჯდომარე ჰაერთა ზედა და სურდაცა აღფრენა ცათა შინა. მხილველთა ღმერთთა ცისათა დაამდაბლეს მსწრაფლიად ამპარტავანებაჲ ამისი, და ოვადმან განგმირა საწერტელითა ცხენი მისი და პელასმანცა გარდმოაგდო იგი ჰაერთ, და ესრეთ დაეცა ქვეყანასა ზედა.

დავითი: მითხარ მე ისტორია ღერკულესისა!

იოანე: ღერკულეს იყო ძე იუპიტერისა და ალკემენისა, ასულისა ამფიტრიონოვისა. ესე ღერკულეს იყო ყოვლად უდიდესი და საკვირველი სხვათა ყოველთა გმირებთაგან. შურითა აღესიღმან იუ-

ნონამ განუმზადა მას ათასნი გვარნი შიშენეულებანი. გარნა გმირ-
მან ამან ყოველნივე ბედნიერებით წარმართა შემთხვევანი ესე და
დაასრულნა სიმხნითა თვისითა, ზომლისა გამო ღირსი შეიქმნა
უკვდავებისა; ყოველთა სხვათა შემძლებელობათა მისთა ზედა უფრო-
რე აღნიშნულ არიან ათორმეტნი მორბედობანი ანუ ღვაწლნი
ღერკულესისანი:

1) ღერკულესმან განგლიჯა შვაზედ ნემეისკიური ლომი; რომლი-
საცა ვერა რომელითამე საჭურველითა შესაძლებელ იყო დაკოდვად
ტყავისა მისისა. ხოლო მან ოდეს მოკლა ლომი ესე, ნაცვლად ჯა-
ჭვისა ქმნა ტყავი მისი და ემოსა იგი ნიშნად ძლევისა.

2) მოაკვდინა მან მრავალთავიანი უკვე ღიდრი, რომელიცა იმა-
ლებოდა ქანჭრობასა შინა ლერწმისასა. გარნა რაოდენგზისცა
მოჰკვეთდის მას უკვე თავსა, ყოველთვის ახალნი იშობებოდინა.

3) მთასა ზედა ჰერიმანტისასა არკადიასა შინა შეიპყრა მან
საშინელი უკვე ეშვი (ტახი), რომელიცა აოხრებდა მოსავალთა გა-
რემოს მის ქვეყანისათა და შეიღო ტახი იგი მხარსა ზედა და ეს-
რეთ მოიტანა წინაშე ეკრისტეისადმი; ხოლო მეფე ესრეთ მიწეულ
იქმნა მის ძლით, რომელ დაიმალა იგი ჭურსა შინა რვალისასა.

4) შეიპყრა მან შვენიერი ხარაბუზი (აქლემ-ვეფხვი) ოქრორქოვა-
ნი, რომელიცა რბიოდა თითქმის დაურწმუნებელისა სიმსწრაფლითა.

5) ისრებით განგმირნა საშინელი ფრინველნი სტიმფალიის
ტბისანი, რომელნიცა სკამდიან ყოველთა უკვე ნაყოფთა მახლობელ
მის ადგილთასა.

6) განსწმინდნა თავლანი მეფისა ავლიასანი და გამოიყვანა მას
ზედა მდინარე პენეი.

7) დაიმორჩილა ანუ დაამშვიდა მძვინვარე უკვე ხარი, აღმაოხ-
რებელი კრიტიის კუნძულისა.

8) წაართვა ცხენნი დიოდიმს, მეფესა ფრაკიისასა, რომელთაცა
ესე უღმრთო და განუსჯელი ხელმწიფე ზრდიდა ცხენთა თვისთა
ხორციითა უბედურთა კაცებთა მწირთათა. მხილველმან ამისმან ღერ-
კულეს შეიპყრა მეფე იგი მტარვალი და მიუგდო იგი შექმად ცხენ-
თავე მისთა.

9) შემდგომად ებრძანა მას მოღებად სარტყლისა ანუ ზოსტერი-
სა ამაზონიის დედოფლისა იპპოლიტიისა, რომელიცა იბრძოდა ამა-
ზონთა თანა, რომელმანცა ყო საშინელი ბრძოლაჲ და განგმირვაჲ
და უკანასკნელ მიიღოცა სასურველი იგი სარტყელი.

10) წარასხნა ღერიონიისა არვენი და კოვლად შვენიერნი ძრო-
ხანი ღიშპანიელთანი, ხოლო მოგზაურობასა ამას შინა ბრძოლა ყო

ანტეემისთანა, საშინელისა გმირისა, რომლისათვისცა უბნობდიან ესრეთ, რომელ ოდეს შეეხებოდის იგი მშობელსა მიწასა თვისსა, ძალბი უფრორე მოემატებოდიან; ხოლო მცნობმან ამისმან ღერკულეს აღზიდა და აღილო იგი ქვეყანით და ესრეთ მოაშთო იგი ჰაერსა შინა.

11) გამოიყვანა ქვეყანად ჯოჯოხეთისა ძალი სამთავიანი ცერბერა, დაბმული მისისავე ჯაჭვითურთ.

12) ხოლო უკანასკნელი ღვაწლი უკვე მისი იყო ესე, რომელ მოიტანა მან ღესპერკიისა ოქროისა ვაშლნი, რომელსაცა სცვევდა საშინელი ცეცხლისა მფრქვეველი ურჩხული; და ესეცა მოკლა ღერკულესმან და დაკრიფნა ვაშლნი იგი და ამავე მგზავრობასა შინა განყარნა ურთიერთობისაგან ორნი უკვე მთანი, ესე იგი კალიპუი და აბილუი, და ესსახედ შეაერთა დასავლეთისა ოკიანე საშვალქვეყნისა ზღვასა, საშვალობითა ტოტისა ზღვისათა, ღიბრალიტარისად წოდებულისა. მუნ დადგნა ორნი უკვე სვეტნი, უწყებულნი სახელით ღერკულესისად, რომელთაცა უწოდებდენ ღერკულესის სვეტებად, და ნიშნად მისა, რომელ მიიწივა იგი ვიდრე კიდემდე ქვეყანისა. და ესრეთ დაასრულა მან ათორმეტნი ღვაწლნი თვისნი და მოიგოცა სახელი, ღირსი უკვდავებისა.

და ვ ი თ ი: რაჲ უწყებულ არს ატლასისათვის?

ი ო ა ნ ე: ატლას იყო ძე ურანისა და დიდი ასტრონომოსი მამინდელისა საუკუნისა. მან უკვე წარმოადგინა სრულიად სოფელი სფერის სახედ, და ამის გამო მოლექსეთა განიზრახეს, რომელ ვითამც იუპიტერმან დასდო მას მხარსა ზედა ცაჲ დასაპყრობლად.

და ვ ი თ ი: ვინ იყვნენ კასტორ და პოლლუკს?

ი ო ა ნ ე: ძენი იუპიტერისა და ლედისანი; ორნივე ვითა ძმანი, ვგრეთცა მეგობარნი და ნაზად მყვარებელნი ურთიერთისა. ხოლო კასტორ მცოდნე იყო გამოცდილებით მხედარი ცხენოსნობასა შინა, და პოლლუკს ხმარებასა და სიმარჯვესა შინა კისტენით ბრძოლისასა *). ხოლო მათ წარმოადგინებდენ ორთა ურმათა სახედ, მპყრობელთა ხელითა სადავეთა ცხენათა და თავეთა ზედან მდგომარედ

*) კისტენი არს ქვაჲ მგრვალი, ზარბაზნის ტყვივის სახე განხვრეტილი, რომელსა შიგანა გაყრილ აქვს თოკი გძელად. და ესე თოკი აბია მათრახის ტარივით გათლილსა ხესა. და ამას თავს შემოივლედენ და ყვიროდენ ხადირთა თუ მტერთა, და ესრეთ შემოკვრით მოაკვდინებდენ. აწ ამერიკაში კვალად ხმარობდენ ამას ბრძოლისა და ნადირობისათვის, ველურნი ხალხნი რომელნიმე თოფის ნაცვლად დაგრეხილა ტყავს მოაბმენ (ავტორი).

მცირეთა ვარსკვლავებითა. ხოლო ზღვათა შინა ხომალდით მავალნი მოუწოდებდიან შეწევნად ჟამსა აღელვებისა ზღვისასა და ქროლასა სასტიკისა ქარისასა.

და ვ ი თ ი : შიგნით მე ისტორია იაზონისაა!

ი ო ა ნ ე : იაზონ იყო ძე ჰეზონისა და ალკიმედისი. ხოლო მამა იაზონისა გარდაგდებულ იყო ტახტისაგან თვისისა პელიასის მიერ, არა ღვიძლისა ძმისაგან თვისისა. და ესე პელიას ეძიებდა წარწყმედასა იაზონისასა, გარნა ჭაბუკი ესე გმირი აღიზარდა საიდუმლოდ ბრძენის ტირონისაგან; ოდესცა მოიწივა სრულსა ჰასაკსა შინა, მაშინ შეჰკრიბნა მის დროისა ჩინებულნი უკვე გმირნი და წარვიდა ერთბამად კოლხიდასა შინა* შოვნისათვის ოქროს-მატყლოანის კრავისა; ლაშქრობასა ამას ეწოდების ლაშქრობა არლონავტთა.

მისრული კოლხიდასა შინა, ხელმწიფე მუნებური მიიღებს მას და აღუთქვამსცა მიცემად მისა ოქროს-მატყლოვანის კრავისა, უკეთუ აღასრულებს იგი სამსა უკვე მისდა შეკვეთილსა საქმესა, ესე იგი: 1) რათა იგი შეებას გუთანსა შინა ორთა ცეცხლისა მფშეველთა ხარებთა თანა და მოხნას ერთად რაოდენისამე დღისა მიწაჲ, და დასთესოს მას შინა ურჩხულისა უკვე კბილები. 2) რომელ ამა ურჩხულისა დათესილთა კბილებთაგან აღმოცენდებიან მხედრობანი და ამათიცა თანაჲს, რათა აღწყვიტოს სრულებით. ხოლო 3) რათა მოკლას შან ცეცხლ-მფშეველი საშინელი ურჩხული, რომელიცა სცივდა ოქროსმატყლოვანს ცხოვარსა.

იაზონც ეთანხმა ამ პირობასა ზედან და ეძიებდა ღონესა რასამე, თუ ვითარის სახით აღასრულოს აღთქმა ესე.

მაშინ ამ გარემოებით გარემოცული იაზონ იხილა რა ასულმან შეფისამან მედეამ, რომელიცა ტყვე-ქმნილ იყო შვენიერებისა გამო ამა იაზონისა, ესე ქალი უკვე იყო ფრიად მსახვრელი; და მიუწოდა გმირსა მას თვისთან იღუმალ და ჰრქვა მას: მეწყალვის მე ჭაბუკობაჲ შენი, და მე გიხსნა შენ ხელთაგან მათთა.—და მისცა მას ტანსა ზედა წასამელი წამალი, საკვირველი ქვა და დასაძინებელიც წამალი შეზავებული და ჰრქვა: წაისვი წამალი ესე ტანსა ზედა და მივედ ხართა მათთანა და მოხან და დასთესე კბილნი იგი და არა რაჲმე გვენების; ოდესცა აღდგენ მხედრობანი, სტყორცენ ქვა ესე, რომელიცა ურთიერთს აღხოცენ, და ოდეს მიხვიდე ურჩხულთან, მიეც

* კოლხიდა არს მენგრელია ანუ ოდიში (ავტორი).

ესე დასაძინებელი წამალი, რომელიც ველარას გავენებსა; და ესრეთ
 სრულ ყავ აღნათქვამი შენი; იაზონ მადლობელი წავიდა და წარი-
 ლო წამალი ამა მანქანისა; წამალი იგი, ქალისაგან მიცემული, წა-
 რისო ტანსა ზედა, და მივიდა კართა მათ, ცეცხლისა ალთა მფრქვე-
 ველთადმი; მან შეაბნა გუთანსა შინა, მოხნა ადგილი იგი დანი-
 შნული, ხოლო ხართა მათ ვერარაჲმე ავნეს, და მერე დათესნა
 კბალნი იგი ურჩხულისანი; მყისვე აღდგნენ მხედარნი შეჭურვილნი
 და მოისწრაფდიან იაზონისადმი ყოველის გვარის საჭურველებითა,
 ესე იგი: შუბით, ხმლით, ისრებით და სხვათა იარაღებითა. ოდეს
 დაუახლოვდნენ იაზონს, მაშინ სტყორცნა მან ქვა იგი, მიცემული
 მეფისა ასულისაგან, და მყისვე დაიწყეს მხედრობათა მათ ურთიერ-
 თისა ხოცაჲ და აღისპნენმცა სრულიად. უკანასკნელ განემართა
 იაზონ ურჩხულისადმი და, ოდეს მიუახლოვდა ურჩხულსა მას, მისცა
 მას დასაძინებელი იგი წამალი, და შთანთქმისავე წამსა დაეცა ურ-
 ჩხული ესე მკვდარი მიწასა ზედა; და მერეთ აღილო ჯილდოდ ღვა-
 წლისა თვისისა ოქროს-მატყლოვანი ცხოვარი იგი და მოვიდა
 თვისთა თანა მხიარულნი, და მიულოცეს ყოველთა. და მერეთ მოვი-
 და თვისისა საყვარელისა მეფისა ასულისა მედეიასადმი, და სიყვა-
 რულით შეიტკბეს ურთიერთ, და მასვე ღამესა შინა დაუტოვეს კოლ-
 ზიდა, და ორნივე საყვარელნი ლაშქრითურთ თვისით განემართნენ
 იაზონისა ქვეყანისადმი. იაზონმან შეირთო მედეია, რომელმანც
 უშვნა ორნი ძენი. და შემდგომად რაოდენისამე დროჲსა მოიძულა
 იაზონმან მეუღლე თვისი და სუროდა სხვასა ზედა ქარწინება.
 მაშინ მედეიამ წარუგზავნა სასძლოსა მისსა ძვირფასნი უკვე შესა-
 მოსელნი; მან სიხარულითა მიიღო იგი და, ოდეს შთაიკვა ტანი-
 სამოსი იგი, მყისვე აღეგზნო იგი ცეცხლითა, იწვებოდა, და ესრეთ
 საბრალო სრულიად დამწვარი იქმნა. რა ამა საქმისათვის იხილა მე-
 დეიამ განრისხებული ქმარი თვისი, მყისვე მანც განრისხებულმან
 დახოცნა ორნივე ძენი თვისნი. მხილველი მისი იაზონ მეცადინეობ-
 და შურის გებასა მედეიასსა, გარნა მედეია გაფრინდა ეტლითა,
 ორითა ურჩხულითა შებმულითა, და განეოა ხელთაგან მისთა.

და ვ ი თ ი : მიიხარ მე ისტორია თეზეისიცა!

ი ო ა ნ ე : თეზეე იყო ძე ათინის, მეფის ჰელეის და ჰესფრიასი;
 და ესე იყო აღზრდილ ტრეცენიასა შინა დროსა კარისადმი პაპისა
 თვისისა, რომელისაცა დედა თეზეისა იყო ასული ტრეცენისა მეფისა.
 ესა ორსულობისასა ჰელეიმ უბრძანა დაშობა ჰევრისა, მამისადმი
 თვისისა, მაზეზითა ამით, უკეთუ იგი შობს ვაჟსა, რათა აღზარ-
 დოს პაპამან თვისმან; და იყო იგი მუნ დრომდე, ვიდრემდის შე-

მძლებელ იქმნეს აღებად დიდისა უკვე ქვისა მის, რომელსაცა ქვეშეჲ ჰელეიმ დაფლა უკვე თვისი ხმალი და ჩექმები; შემდგომად, რა მოიწია ჟამი ყრმისა შობისა, ჰევრამან შვა თეზეი, და ოდეს აღიზარდა ყრმა ესე და მოვიდა სრულსა ჰასაკსა შინა, მაშინ გმირმან ამან, მოყვანებულჲან დედისაგან თვისისა დიდისადმი მის ქვისა, ასწივა ქვასა მას და აღილო იგი, და აღმოიღო ხმალი მამისა თვისისა და ხამლნი; შეიბა ხმალი იგი და შთაიყო ხამლნი იგი და ესრეთ წარემართა შემდგომად ათინასა შინა.

მეზავრობასა ამას შინა მოსრნა მრავალნი მეკობრენი, რომელნიცა ხვდებოდნან მოგზაურთა და მრავალთა ხოცდიან და სტანჯევდიან. და ოდეს იხილა ჰელეიმ ძე თვისი, იცნა თვისისა ხმლისა გამო.

თეზეიმ აღასრულნა მრავალნი სხვადასხვა უკვე სახელოვანნი და ჩინებულნი საქმენი, გარნა სხვათა ყოველთა საქმეთა ზედა ესე უფრორე უდიდებულეს იყო, რომელ მოკლა მან საკვირველი ესე ცხოველი, სახელით მინოტავრად წოდებული, რომელსაცა აქვნდა ნახევარი სხეული კაცისა და ნახევარი ხარისა. ხოლო ცხოველი ესე იყო შემწყვდეულ კრიტიის ლაბირინტსა შინა, რომელიც იზრდებოდა მუნ შესრულთა კაცისა ხორცითა. ხოლო ოდეს შევიდა მას შინა თეზეია ენება მხეცსა მას შეჭმაცა ამისი, რომელმანცა ბრძო მას რაოდენსამე ხანს და უკანასკნელ მოკლა საკვირველი ესე ცხოველი.

და ოდეს განემართა თეზეი საბრძოლად ამა მხეცისა, აღუთქვა მამასა თვისსა ესრეთ, რომელ, უკეთუ იგი ბედნიერად დაასრულებს შრომასა თვისსა და უკმოიქცევის, მაშინ ნიშნად იგი განშლის თეთრსა უკვე ბავრაცსა ხომალდსა მას შინა, და ესე იყო ნიშანი მძლეველობის; და უკეთუ ვერ სრულ-ყოფს ღვაწლსა თვისსა და მოკვდების, მაშინ აღმართვენ შავსა ბავრაცსა. გარნა შემდგომად ძლევაშემოსვლისა, ოდეს უკუნიქცა ხომალდით, დაავიწყდა მას ნიშანი მიცემული მამისადმი თვისისა, და ნაცვლად თეთრის ბავრაცისა აღმართეს შავი ბავრაცი; მაშინ მხილველმან უბედურმან ჰელეიმან, მგონებელმან წარწყმედისა ძისა თვისისამან, სიყვარულისა გამო წარმკვეთელმან სასოებისაჲან, გარდაიგდო თავი თვისი ზღვასა მას შინა და მოიშთო იგი. ხოლო მიზეზითა ამით იწოდების ზღვა ესე დღესაც ჰელესისის ზღვად.

და უკანასკნელ თეზეი იქმნა მეფედ ათინისა შემდგომად მამისა თვისისა, რომელიც მეფობდა ბედნიერად, და მოიყვანაცა ბედნიერებასა ქვეშე ყოველნი ქვეშევრდომნი თვისნი. ხოლო შემდგომად სიკვდილისა ამისა სახსოვრად აღუშენეს მას შვენიერნი უკვე საკურობხეველნი.

დავითი: კვალად ვინ იყვნენ შემდგომად მათსა ჩინებულნი უკვე გმირნი?

იოანე: თუმცა მრავალნი იყვნენ სხვადასხვა უკვე გმირნი, გარნა ჩინებულნი უკვე უკანასკნელთა დროთა შინა იყვნენ ახილეს და ლექტორ.

დავითი: მითხარ მე ახილესისა!

იოანე: ახილეს იყო ძე პელეი მეფისა ფესალიისა, და ღმერთაის ფეტრიდასი; ხოლო იშვა რა ახილეს, მყისვე დაალტო იგი დედამან მისმან მდინარესა შინა, სტიკს წოდებულსა; თუმცა სრულიად ტანი მისი აღმოავლო წყალსა მას შინა, გარნა ქუსლნი ახილესისნი დაშთენ მშრალად; და მიზეზი მისისა დალტობისა ესე იყო, რომელ დედამან მისმან წინასწარვე ცნო მოკვლად მისი ტროადსა შინა და ამის გამო დაალტო იგი, რომელ მას იარაღი არღა მოეკიდებოდა. და ამას თანა არცა აწოვა მას ძუძუ თვისი და არც სხვათა, არამედ აღზარდა იგი ტვინითა ირმისა და სხვათა ცხოველთათა, რომლისა გამო აქაღლევე სახელ ედვა მას, რომელიცა ნიშნავს ღლევე საზრდელსა. და ოდეს მოიზარდა მცირედ, მიიყვანა იგი ქვაბთა ფეტალისათა და მუნ აქაილმან შემოისვა ცხენისა გავასა ზედან და ესრეთ ასწავა მას მოთხრობა და ცხენოსნობა და სამხედროთა საქმეთა შინა გამოცდა. და მერეთ დედამან მისმან წარგზავნა იგი მეფასა ლაომედისადმი, შემოსილი საცმელითა ქალისათა, მიზეზითა ამით, რომელ ვერავის ეცნა იგი, რათამცა არა წარიყვანონ იგი საბრძოლად ტროიანელთა და არა მოკვდეს იგი მუნ. ხოლო ოდეს მიიწია მუნ, შეყვარებულ იქმნა იგი მეფასა ლაომედისაგან და შვა ძე მისგან პირეს. ხოლო უკანასკნელ ულისემ იპოვა იგი მანქანებითა თვისითა და წარიყვანა იგი ტროადსა ზედა, რომელმანცა მუნ ლალატით მოკლა ლექტორი, ჩინებული გმირი, და მერეთ შურითა ამით მოაცთუნეს ახილესცა შვენიერებითა პოლიქსეონისა, დისა ლექტორისათა, რომელიცა ეტრფიალა მას და რომელიცა მოტყუებითა ქალისათა შევიდა იგი ტაძარს შინა აპოლონისასა ქორწინებისათვის; და მუნ დამალულმან ფარიზ, ძმამან ლექტორისამან, ჩინებულმან მემშვილდემან, სტყორცა ისარი და ორნივე ქუსლნი ახილესისანი შეუმუსრა და ესრეთ აღიღო სისხლი ძმისა თვისისა და მოკლა ჩინებული ესე მხედარი, რომლისა სხვადასხვა საქმენი უვრცელეს არიან აღწერილ მეტოლოლიათა შინა.

დავითი: მითხარ მე ლექტორისაცა!

იოანე: ლექტორ იყო ძე პრიამის და ლეკუბასი, მეფისა ტროიანელთასა. ოდეს გარემოადგა ქალაქსა ამას ტროადს მეფე აღამემნონ სრულიად სხვათა მეფეებითა ბერსენთათა, ესე ლექტორ იყო

ზარის დამცემი ბერძენთა მხედრობისა, რომლისა წინაგანწყობა ვერა-
რომელმანმე გმირმან თავს იღო, და მის მიერ მოიკლნენ ათასნი ჩი-
ნებულნი გმირებნი. და მერეთ ებრძოლა ჩინებულნი გმირი უკვე პა-
ტროკლე და ესეცა მოიკლა ლექტორისაგან, რომელსაც მერეთ უწო-
დებდენ ბერძენნი ოდესმე სასტიკსა და ძლიერსა მფრინველსა და
ოდესმე მყუდროსა ყუსა; გარნა უკანასკნელ ღალატით მოკლა იგი
ახილესმან ბრძოლასა შინა, რომელსა შიშველსა ილლიასა მიპარვით
შესცა უკვე შუბი და მით განგმირულ ყო საკვირველი ესე გმირი
ლექტორი.

და ვითი: იყვნენ სხვანიცა ღმერთნი გარდა ამათსა?

იოანე: რომ აღვრიცხოთ, თითქმის დიდს სიმრავლეს შეადგენს
მრავალ-ღმერთობა და ყოველსა ქვეყანასა ზედა თვითეულსა სახელ-
მწიფოსა, თვითეულსა სამეფოსა და თვითეულთა სამთავროთა
თითქმის ოროლნი, სამ-სამნი და უმეტესნი ყვანდენ ღმერთებად და
ესვიდენ მათ, რომელთა სახელი თვითეულად თქმად შეუძლებელ
არს, და უგრცელესად იხილე ძველთა ბერძენთა და ინდოელთა წე-
რილთა შინა მეტოლოლოიისათა.

მაშინ დავითმან აქო იოანე და უთხრა: ახლა კი ვირწმუნებ ქა-
დაგებასა შენსა, თუ ჩემი მოძღვარი დასტურს მომცემს!

იოანე: რომელს მოძღვარს ბრძანებთ, ეფვთიმეს თუ სხვაცა
გყავთ ვინმე?

და ვითი: არსენი თბილელი!

იოანე: უი ჩემ თავს! რამდენი მოძღვარი გყოლიათ?

და ვითი: მე რადვან ბევრის ცოდვის მოქმედი ვარ, სამი
მოძღვარი მყავს: ერთი მღვდელი, მეორე არქიმანდრიტი, მესამე
ეპისკოპოსი; რომ ეს სამნი ძლივ მოერევიან ჩემ ცოდვას, რომ ზი-
დონ; და მეოთხე შენ იქნები, როდესაც მთავარდიაკვნად ეყურთხები,
და დანაშთენს ცოდვას შენ აკიდებ.

მაშინ ზურაბამ მოახსენა: ბატონო დივანბეგი, მართლა კარგი
სახელდარი იშოვეთ, თქვენს ბარგს, თუ არ ესე, ვერავინ ატარებს!

და ვითი: თუ ჯერ გახედნილია, მართლად შეიძლებს.

ზურაბა: გაუხედნიელი რად იქნება რექტორის ხელში გაზრ-
დილი და ახლა ფიცხელაურს ბერთან მყოფი? ვგონებ, ზურგიც ჰქონ-
დეს წამხდარი.

და ვითი: უეჭველად განსწავლილი იქნება!

ზურაბა: მაკისთვის ექვი არღა უნდა! მაშინ.

იოანე: უი შე უკეთურო, რას ამბობ ზურაბ?

და ამა ხუმრობით მიიწივნენ ველისციხეს. მდივანბეგი მივიდა გარ-
სევანთან, გარდახდა და ესენიცა ჩამოხდენ ერთის გლეხისას.

რა გარსევანმან მდივანბეგი იხილა, უთავაზა, ერთმანერთი მოიკითხეს, და სადილობის დროც იყო; გარსევანმან უთხრა მდივანბეგს: სადილი მივიღოთ და მერე განვემართოთ ქალაქისაკენ! რა სადილი მოიღეს, დავითმან იოანე დიაკვანი მოიკითხა და უთხრა ეშკალაშს: თუ ინებებთ, ქვაბთახევის მონასტრის დიაკვანი თან მომყვა, და მოუწოდეთ მასცა სადილად!

გ ა რ ს ე ვ ა ნ : მოქადაგე დიაკვანია თუ სხვა ვინმე?

დ ა ვ ი თ ი : მოქადაგე!

მაშინ გარსევანმან უბრძანა თვისსა მსახურსა და მოუწოდეს იოანეს ზურაბითურთ.

ი ო ა ნ ე : მოსრული გარსევანთან, ეტყვის: შვილობა თქვენდა, პასლენიკ-მოურავ-ეშკალაშო!

გ ა რ ს ე ვ ა ნ : სულისაცა შენისა თანა, ალავერდელ-ბოდბელ-ნეკრესელო!

ი ო ა ნ ე : გმადლობ მაგ ტიტლოების ბოძებისთვის!

გ ა რ ს ე ვ ა ნ : თქვენ გშვენით ეს ტიტლოები, რადგან ყოველთა დედა-ეკკლესიებთა შინა, ვითარცა გნებავს, ქადაგებთ!

ი ო ა ნ ე : ცუდი ხომ არ მითქვამს რა?

გ ა რ ს ე ვ ა ნ : მეტი რალა უნდა სთქო, მდედრნი აღარ გაუშვი და მამრნი გაულანძღველნი!

ი ო ა ნ ე : ვითარ აღმოაჩინეთ?

გ ა რ ს ე ვ ა ნ : კანეინობით.

ი ო ა ნ ე : მაგით არ დავისჯები, მე ჯერ რუსული ენა არ ვიცოდა, სიტყვა რომ გამრუდდეს თქმაში, რადგან სხვანიცა კანეინობით ეძახდენ მას.

გ ა რ ს ე ვ ა ნ : კანეინა კანის ცოლს ნიშნავს და კნეინა თავადის ცოლსა.

ი ო ა ნ ე : მაშა ცუდად არ მიწოდებია სახელი!

გ ა რ ს ე ვ ა ნ : როგორ ცუდად არ გიწოდებია? ძმის მკვლელის ცოლად აღმოაჩინეთ, და მე ძმა სულ არა მყოლია.

ი ო ა ნ ე : ყოველნი მართლმადიდებელნი ქრისტიანენი ერთმანერთის ძმანი ვართ. და კანის რამდენი ძმა ჰყვანდა?

გ ა რ ს ე ვ ა ნ : ერთი, რომელსა ეწოდა აბელ.

ი ო ა ნ ე : კანემან ერთი ძმა მოჰკლა და თქვენ ათასი!

მაშინ განრისხდა გარსევან და ენება გალახვა ამა დიაკვანისა, გარნა ჯიმშერისშვილმან არ უტევა გასალახვად. და უთხრა გარსევანმან: უნდა დამიმტკიცო, თუ ვითარის სახით დავხოცენ ესეოდენნი ძმანი ჩემნი!

იოანე: მოთმინება იხმარეთ, მოვახსენებ.

გარსევან: თქვი!

იოანე: შენს პასლენიკობაში არ მოიქეც იმ სახედ, რაგვარადაც მეფეთაგან იყავ ინსტრუქციებით წარვლენილი, და მეტადრე ამა მეფის დროს.

გარსევან: შენ რა იცი, თუ რა ინსტრუქციები მქონდა რწმუნებული და ან ვინ შეგატყობინებდა?

იოანე: მე იქ ვიყავ, ოდესცა მეფემ სრულიად ქართველთ თავადნი შეკრიბნა და წარგიკითხათ თვისნი აზრები, რომელიც თვით თავადთაც მოიწონეს და დაამტკიცეს. მერე თქვენ სამნივ ძელს ცხოველზედ დაგაფიცესთ და ისე იმ წერილით გაგისტუმრეს.

გარსევან: ვინ შეგიშვებდა შენ იმ შეკრებულებაში?

იოანე: მერწმუნე, თუ მომისმენ, სულ ზეპირ გეტყვი რააცა წერილი მოგცეს.

გარსევან: თქვი!

იოანე: მეფემან თავისი მამის დადებული ტრაკტატიც დაამტკიცა, რომელიც ესე ყოველთა უწყიან, და ესრეთვე თავისიც შესძინა რაოდენიმე პუნქტნი.

გარსევან: მითხარ, რომელი?

იოანე: პირველი: ესე მემკვიდრითი მემკვიდრე სახლისაგან სამეფოსა არ მოიშალოს, და იყოს მეფე და მორჩილ, ვითარცა სხვათა ხელმწიფეთა ქვეშევრდომ ყოფილან.

მეორე: მეფის ძენი იცვებდენ ისევ მამულთა თვისთა.

მესამე: თავადთა, აზნაურთა, ვაჭართა და სამღვდელთა ესგვარი პატივისცემა აქვნიდეს, როგორაც მათსა ქვეყანასა შინა არს.

მეოთხე: სამართალი და სჯული იყოს ისევე ქართველთა.

მეხუთე: რადგან სპარსეთის ხელმწიფე მიუღებს ერევანს და განჯას, ნაცვლად ამისა მიეცეს ოცდაოთხიათასი სული გლეხი*.

მეექვსე: ათს წელიწადს სახელმწიფო ხარჯი არ ეთხოვებოდეს მეფისა და თავადთა ყმასა, რადგან ყეენების დროსაც აძლევდენ ხარჯსა იმ სახედ.

მეშვიდე: ექვსიათასი ჯარისკაცი ყოველთვის იყოფოდეს მეფესთან, რომ შტერნი მოიგერონ საქართველოსნი, ვინემ მეფეც გააწყობდეს საკუთარსა ჯარსა თვისსა.

* დედანი უმატებს: „რუსეთში“; შემდეგ ეს სიტყვა ავტორს თვითვე გადაუხზავს. რედ.

მერვე: მადანნი ამუშაონ და მით ისარგებლონ და იქილამათის თავი ეძლიოს მეფეს.

მეცხრე: ოციათასის თუმნით შეწვენა მისცენ მეფეს დაქცეულის ქალაქის ასაშენებლად.

ესე იყო პირველი სათხოვარი, ხოლო სხვანი, რაჟცა სხვათა წერილმანთა საქმეთა შეეხებოდა, იგი იყო მოსვენებულ. იხილე აწ, მცოდნია თუ არა! აჰა მდივანბეგიც იქ იყო და ამანვე გარდათარგმნა. მაშინ

მდივანბეგმან: დია ჭეშმარიტია! ხოლო გარსევან სდუმნა.

რა მცირედ შეექცნენ სადილს და საქმაოდ იხმიეს ღვინო, გარსევანმან უთხრა დიაკვანს: შენ რომ ელჩობას მიწუნებ, ვის გაგზავნიდენ ჩემზედ უკეთეს ელჩს მეფენი?

იოანე: თუ ჩემთვის ეკითხათ ვისმე, მე იმისთანა ელჩს მოკნახამდი, როგორიც ბაბაში იყო.

გარსევან: რომელს ბაბაშს ანბობ?

იოანე: ვეზირის ძეს, თავადს ბაბაშს, რომელიც მოსრულ არს სპარსეთილამ და სახლობდა ტფილისს კარისკაცად.

გარსევან: მე კარგად ვიცნობდი იმას, რა ქნა მაგისთანა საქმე, რომ გაუკვირვებინა?

იოანე: ოდეს სრულიად აღრიბეჟანის ხანებმან ქარემხანთან უჩივლეს მეფე ერეკლეს და ენება ქარემხანს ჯარის გამოსევა საქართველოზედ, მაშინ ვითარ გაისარჯა ბაბაში, იცი შენ ხომ?

გარსევან: აღარ მახსოვს, მითხარი, თუ რომელთა ხანებთა უჩივლეს?

იოანე: ისმინეთ: დარუბანდის ხანმან, სალიანის ხანმან, ბაქოს ხანმან, შამახიის ხანმან, ნუხის ხანმან, განჯის ხანმან, ყარაბაღის ხანმან, ყარაღალის ხანმან, ერევნის ხანმან, ნახჩევნის ხანმან, ხოის ხანმან, თავრიზის ხანმან, ურმიის ხანმან და მარაღის ხანმან,—ამა ყოველთა შეასმინეს მეფე ჩვენი. მცნობმან ამისმან მეფემან ირაკლი, გაგზავნა ბაბაში ქარემხანის წინაშე თავის მართლების წერილებითა; გარნა ოდეს მივიდა ბაბაში, ამა ზემოხსენებულთა ხანებთა ელჩებსა სრულიად დაუყო პირი წინაშე საშინელისა მის ხელმწიფისა და ყოველნი თავის სჯულის კაცნი ცრულ აღმოაჩინა ერდგულობისა გამო მეფისა, და საქართველოზედ მომავალი სპარსთა მხედრობა სამოცი ათასი კაცი, აღრიბეჟანელთ გარდა, უკუნაქცევინა. და აგრეთვე ჟამსა ამის ელჩობისაჲ მოვიდა ხონთქრისა ელჩი წერილებითა, რომელსა შინა ეწერა. ქარემხანთან, რომ შენი აშეებული ლომი დააბი და ნუ ახდენინებ მამულსა ჩემსა, თორე ბრძოლა იქმნების ურთიერთისა შორისო, რომელ მეფე ირაკლი ჩვენთა მეზობელია

ფაშვებთა დაებეზღებინათ ხონთქართან; და ამა ელჩისაჲცა პირი დაუ-
ყო და ყოველნი ჰაზრნი მათნი შთაშალნა, და ქარემხანიდამ ჯილ-
დოდ სამეფო ნიშნები, ფარვანი და სხვა საჩუქარნიც გააჩინა. და
ესრეთ წყალობიანის ელჩით მეფესთან პირნათლად უკმობრუნდა,
და ესე ყოველნი მოართო და აღუსრულნა. ნახე მისი პატიოსნება!
მითომ იგი თათარი იყო და თქვენ, სამნი დესპანნი ქრისტიანენი,
თუ ვითარ მოიქეცით მარკლმადიდებელს კარზედუ, ესეცა ცხადია.

მაშინ ამისი მსმენელი გარსევან წამოხტა და თავისის ჩიბუხითა
ენება გალახუა და უთხრა: ნახე ამ ქიზიყელსა, რომ თათრის ამხანა-
გადაც არლა მაგდებს!* მაგრამ კიდე დიანბეგმან დაამშვიდა გარ-
სევან.

მაშინ იოანეს უთხრა გარსევანმან: მე ჩემს უამხანაგოდ საქმე არა
დამიჭერიაო!

იოანე: რომელს ამხანაგებთან?

გარსევან: გიორგი ავალიშვილთან და ელიაზარ ფალავან-
დისშვილთან.

იოანე: სხვა თქვენი წინამძღოლი ვილა იყოო?

გარსევან: ლაშქაროვა, სერგი ლაზარიჩი.

იოანე: ოფრეთელი სომხის გვარი, შულაგრელი გლეხი?

გარსევან: დია.

იოანე: მან თარგმნა წიგნები?

გარსევან: ჰე.

იოანე: რალა თარგმანი ეჭირებოდა ამ დიანბეგის ნათარგმნ-
სა, რომ ორივე ენა უკეთ იცის: ქართულიც და რუსულიც, და თვით
მემკვიდრემ და სხვათაც მოიწონეს ის თარგმნული?

გარსევან: ლაშქაროვმან არ იყაბულა.

იოანე: ქრთამი არა მიეცით რა თარგმნისა?

გარსევან: არა.

იოანე: მაშ ის სწორედ თარგმნიდა!

გარსევან: ეგ კი არ ვიცი.

იოანე: პასლენიკმან ყველა უნდა იცოდეს, მარტოკა თეთრის
გროება არ ეყოფა, რატომ აბითერაბასაც არა ჰკითხე რა?

გარსევან: ლაშქაროვმან არ გარია საქმეში, რადგან მეფე
ერეკლესაგან გაზდილი იყო.

* ნაცვლად „თავისის ჩიბუხითა.... არლა მაგდებს“ თავდაპირველად ყოფი-
ლა: „და გამოაგდო გარე სადილიდამ. მაშინ იოანემ შესძახა: ნეტარ ვარ, რომ
ქრისტეს გამცემელს მოვსცილდი და მასთან არლა ვაგრობ!“ (ეხლა ეს სიტყვები
გადახაზულია). რ ე დ.

იოანე: მაშ, ჰგავს, მეფის. პურ-მარილი ხსოვნებია, და რატომ შენ არ გარიე საქმეში?

გარსევან: მე რასაც ლაშქაროვი მეტყოდა, ის უნდა მექნა.

იოანე: მაშ, ჰგავს, რომ იმის სიტყვით დაივიწყეთ მეფის პურ-მარილი.

გარსევან: მემკვიდრის ბრალია.

იოანე: ვითარ?

გარსევან: ჩემი და არ შეირთო ცოლად და სხვაში გამცვალა.

იოანე: ევროპიაში გაზდილი ხარ, ხომ იცი ცოლქმრობა ერთ-მანერთის ნებაზედ არის დამოკიდებული!

გარსევან: დიად, ხომ წარგიკითხავს „ქართლის ცხოვრება“, თუ გიორგი სააკაძემ რა უყო ლუარსაბ მეფეს თავის ქალის გაშვებაზედ?

იოანე: რა კარგად ქნა ან იმან. მაგრამ ჯვარდაწერილის და ისე ნალაპარაკევის ცოლქმრობაში დია განყოფილება არს.

გარსევან: ვიცი, მაგრამ არ მოვინდომებ კეთილს დავითისა და ალექსანდრესთვის.

იოანე: ჰგავს, ალექსანდრეს ყაზახის და დავითს მოყრობის გულისთვის დევნი.

გარსევან: დია მართალს ანბობ.

იოანე: შენ ყაზახის მოურავი ხარ და ალექსანდრე მათი ბატონისშვილი, და, თუ თქვენ და ენდრონიკეს-შვილები დაზავდით, რომ პაპა-შენს ერთის საბალახის ღორის წაგვრის გულისთვის მარჯვენე მხარე ამოსჭრეს ბეჭიანად, ამ შენის ბატონის-შვილებს როგორ ვერ დაზავდი მცირეს წყინებისათვის?

გარსევან: ენდრონიკაანთ სისხლი მომცეს.

იოანე: რა მოგცეს სისხლში?

გარსევან: ერთი სავენახე ადგილი და ოთხი კომლი კაცი.

იოანე: მეფე ირაკლიმ და მეფე გიორგიმ კახეთში ორი პირველი სოფელი გიბოძეს ნაფარეული და მულაღნო, რომ ორასი კომლი კაცი იქმნება და მეტი რა გინდოდა?

გარსევან: მე მთის კაცი ვარ და რა კაცის მტრობა ჩავა ჩემს გულში, არღა ამოვა.

იოანე: რალა მოწამენი გვიხმს, თქვენის პირით აღიარეთ, და ამისთვის. მოგახსენე, რომ ბაბაში უფრო სარწმუნო კაცი ყოფილა თქვენზედ.—გამგონე ამისი გარსევან განრისხდა, წამოხტა და თავის გძელი ჩიბუხი დაჭკრა თავში, კუნკული გაავდებინა, ანათორა

ჩამოახიეს და პალურით კარში გამოავდეს, და უთხრა: შე ქიზიყელო ჩოჩინავ, შენგან ვის ეკადრება ესდენი შეურაცხებაო? ხოლო იოანე თავშიშველი მოვიდა თავის ცხენებთან და შემოეხვივნენ სოფლები და ჰკითხვიდნენ შემთხვევასა ამას. იოანემ სხვადა არა რა უთხრა მათ, მხოლოდ ესე, რომელ ქეშმარიტებისთვის ვიდევნებო. და ამჟამად ზურაბაც მოვიდა, დახურა კუნკული, ანაფორა გამოუცვალა, და განემართნენ ქიზიყისაკენ; ხოლო გარსევან და დიამბეგი წარვიდნენ ქალაქისაკენ.

* * *

იოანე საღამოხანს მივიდა გურჯაანს და ერთსა მუნებურსა კაცსა ჰკითხა: ქიზიყის მოურავის შეილები არიან ვინმე აქაო? მან უთხრა: „მოურავი ზაქარიაც აქ არის და სხვანიცა მისი სახლის კაცი“. იოანეს დია იამა და უთხრა ზურაბას: „მიდი, მოურავს ჩემმაგიერ ლოცვა-კურთხევა მოახსენე და სახლი მითხოვე“. ზურაბა იახლა მოურავს და იოანეს მაგიერ თაყვანის-ცემა ჰკადრა და სახლი სთხოვა. მოურავმან უბოძა სახლი და შეუთვალა, ვახშმად ჩვენთან ისერეთო. იოანე დაბინავდა და მოეშადა ვახშმის დროს მოურავთან წასასვლელად. რა ვახშმის დრო მოვიდა, მოურავის კაცი მოუვიდა იოანეს და წაიყვანეს. იოანე, მისრული მოურავთან, თავს დაუკრავს და ეტყვის: „მშვიდობა თქვენდა, ბრწყინვალეო მოურავო ჩვენო“.

ზ ა ქ ა რ ი ა : სულისაცა შენისა თანა, ჭავჭავაძის მოძღვარო!

ი ო ა ნ ე : ღმერთმან მაშოროს იმისთანა მოწაფე!

ზ ა ქ ა რ ი ა : რა დასაწუნარია იმისთანა მოწაფე?

ი ო ა ნ ე : ღმერთმანი გვიან გამცემს და, რასაკვირველია, გულით მოვიწოდებ იმის მოწაფობას.

ზ ა ქ ა რ ი ა : რადგან საღმრთო კაცი ხარ, მაინც უნდა კიდე ასწავლო და მცნება მისცე. მაშინ

ზ უ რ ა ბ ა : ბატონო მოურავო, თუ ეს თქვენი სახელო კაცი მოძღვრებას არ დაიშლის, ვგონებ აღარც წელი შერჩეს ცემით და აღარც წვერი გლეჯით.

ზ ა ქ ა რ ი ა : რადგან ბერობა შეუმოსავს, ყოველივე უნდა მოითმინოს ქეშმარიტებისათვის.

ზ უ რ ა ბ ა : ახლანდელს ქეშმარიტებაზე ახლანდელი ტყუილი უმჯობესია!

ზ ა ქ ა რ ი ა : ვითარ?

ზ უ რ ა ბ ა : ამისთანა დრო არის, თუ ამ ბერს ჭავჭავაძის საქმე

მოეწონებინა, ერთს ურემს ღვინოს იშოვნოდა, მაგრამ ქეშმარიტის თქმისათვის წელი მოსტეხა ცემით.

ზ ა ქ ა რ ი ა : სჭირთ რომელთამე, რომელ ხალხში მხილებას იწყენენ, თუ უნდა ქეშმარიტი იყოს და უნდა გვამისამებრ მოექცეს კაცსა.

ზ უ რ ა ბ ა : ქეშმარიტი ბრძანება არს, გარნა თუგინდც ამას დაედუმებინა, ქვანიც ღალადებენ.

ზ ა ქ ა რ ი ა : არცარავინ სხვანი არიან მღუმარედ; მე ვმადლობ ამ ჩემს სახელს კაცს, როგორც ქიზიყელს შვენის, ისე მოქცეულა. ღვინოს ჩვენც გიშოვნით საჩუქრად, ნურაზედ შეწუხდებით... და უბრძანა დასხდომა, და მერეთ მოიკითხა იოანე და გამოჰკითხა მგზავრობის მიზეზი. დიაკვანმან ყოველივე მოახსენა, და მერეთ მოიღეს ვახშამი და სხვანიც მოვიდნენ ენდრონიკეს-შვილები მოუტრავთან და ყოველივე აცნობა იოანეს. ამათაც მოიკითხეს იოანე და ამანაც მადლობა მოახსენა, და მიჰყვეს ხელი საჭმელს. რა კარგა შეექცნენ, ზაქარიამ უთხრა იოანეს: შენ და ჯიმშერის-შვილმა როგორის შექცევით იმოგზაურეთ ველის-ციხემდი?

ი ო ა ნ ე : ბატონო მოურაო, საღმრთო სიტყვა არ მიიკარა რა ჩვენგან, მხოლოდ მისი კითხვა იყო ძველთა ღმერთებთა ზედა, მეტოლოლიურის წერილთაგან.

ზ ა ქ ა რ ი ა : ჩვენში ძვირად იკის ვინმე მეტოლოლია, და მე დიდად მიამა, რომ გისწავლია ისიც. დია სახმარია წერასა შინა, მოლექსეობისა და ისტორიისასა და სხვათაცა შინა მაგალითად მოსალეებლად; მითხარ, ტროადის ანბავიც უანზე თუ არა?

ი ო ა ნ ე : არღა დაგვცალდა მაგაზედ უბნობა.

ზ ა ქ ა რ ი ა : დია დაგიმადლებ, თუ მიაშობ ბრძოლასა ტროადისასა.

ი ო ა ნ ე : ვიცი გიამებათ ტროადის ანბავი, რადგან კეისრის გვარისა ხართ, ბერძენთა ომი.

ზ ა ქ ა რ ი ა : ეგ თუმცა დიდი ხნის ანბავია, მაგრამ კაცს კიდევ იამება თავის ქვეყნის ანბავი, ბუნება ისე აწვევს.

ი ო ა ნ ე : დია ქეშმარიტია, და ახლა მოგახსენებ, თუ რა მიზეზით შექმნა ბერძენთ მეფემან ბრძოლა ტროადელთა მიმართ.

მოშაირეთა მოუღიათ თვისთა შაირსიტყვაობათა შინა, რომელ ვითამც იუპიტერს რომელსამე დიდსა განცხრომასა შინა მოუწოდებია ყოველთა ღმერთთათვის და ესრეთ მოხარულთა ურთიერთისათანა განცხრომით დამტკბართა, არა მოუწვევიეს ღმერთი ჰედერაი (ანუ მტერობა). მცნობი ამისი ჰედერა, აღვსილი შურითა და ბორო-

ტებით, გულის-მსიტყველობდა, თუ ვითარისა სახითა დარღვეულ. ჰყოს მან კრება ესე ღმერთთა, და დააბრკოლოს განცხრომაჲ მათი შემდგომად მოიპოვა მან ღონე ესე, რათა გარდაუგდოს მათ უხილავისა ხელითა ტაბლასა ზედა ვაშლი ოქროჲსა დევიზაითურთ ყოვლად მშვენიერისა სხვათა ყოველთა ღმერთებთაგან უმჯობესისა; და აღასრულა მან ჰაზრი თვისი და გარდაუგდო მათ ტაბლასა ზედა ვაშლი იგი ოქროჲსა; და ესმა მათ ხმაჲ ღრუბლით გამო: ესე ვაშლი მისდა იქმნების, რომელიცა უმჯობეს იქმნების მშვენიერებით ურთიერთთაგან. მყისვე გაგონებითა ამით იშვა მათ შორის ბრძოლაჲ, და უმეტეს სამნი იგი ღმერთანი, რომელნიც ერთი მეორეს უმჯობეს იყვნენ, ესე იგი: მინერვა, იუნონა და ვენერა, თვითეული ამათგანნი ითხოვდენ ვაშლსა ამას ჯილდოდ მშვენიერებისათვის, გარნა ვერ მიიღეს მათ კმაყოფაჲ. ხოლო უკანასკნელ იუპიტერმან არა ინება, რათა აღარჩიოს მან მათ შორის უმჯობესი მშვენიერებითა და ნიჭებულ ჰყოს იგი ვაშლითა ნით, რომელიც სხვათა წყენასა ერიდებოდა; და ამის გამო წარავლინა იგინი ყრმისა მწყემსისა, ყოვლად მშვენიერისა პარისისადმი, ძისა პრიამის ტროადის მეფისათა, რომელიც იყო პირუთნებელი ყოველსა გვარსა სამართალსა შინა, რათა მან უსაჯოს მათ, და მისცეს უმჯობესსა ვაშლი იგი.

მისრულნი მისდა სამნივე ესე თვითეულად ნახვენ მას, და აღუთქმენცა მრავალსა მომაცთუნებელსა ჯილდოსა; პირველ იხილა იგი იუნონამ და აღუთქვა მას მიცემად დიდისა სამეფოჲსა და სიმდიდრისა, უკეთუ იგი მისცემს მას ვაშლსა მას, და მერე მინერვა მივალს მისდა და აღუთქვამს მას მიცემად დიდისა სიბრძნისა და მეცნიერებისასა. ხოლო უკანასკნელ მივალს მისდა ვენერა და აღუთქვამს მას სრულიად ქვეყანასა ზედა უმშვენიერესსა ქალისასა მიცემასა ცოლად, რომელმანცა მიიღო ვაშლი იგი ოქროჲსა ჯილდოდ ვენერამ.

აღუთქმისამებრ თვისისა ვენერამ მისცა მცნებაჲ პარისს და წარავლინა ლაკედომონიასა შინა შოვნისათვის ყოვლად მშვენიერისა ქალისა ელენასი, რომლისაცა მეუღლე იყო თვით მეფე ლაკედემონიასი მენელა. პარისმან წაგვარა მთლად ყოველსა სოფელსა შინა ყოველთა ზედა უმშვენიერესი ქალი ესე დარიგებითა ვენერასითა; და ამა მიზეზით და ფიცის მტეხელობისა გამო, აღეგზნო გული თვით მეფისა და სხვათაცა მპყრობელთა მეფეთა სამტეროდ ტროადელთა ზედა, რომელნიცა შეუდგნენ ნაცვალისგებასა მათსა.

დროსა ამას მეფობდა აღამემნონ მეფე მიკენიისა, და ესე იყო სხვათ ყოველთა მეფეთა ზედა უწარჩინებულესი, და ერჩიდენ მას სხვადასხვა სახელოვანი გმირები. ძმაჲ ამა მეფისა მენელაი მისრული

მისდა და ცხადყოფელი შეურაცხებისა თვისისა, მიტაცებისათვის ყოვლად მშვენიერისა და უჩინებულესისა მეუღლისა თვისისა ელენასი, ევედრებოდა ძვირის ყოფად ტროიანელთა ზედა. მსმენმან ამისმან მეფემან მოუწოდა სხვათაცა მეფეთა ბერძენთასა და შემოიკრიბნა მხედრობანი ურიცხვნი და მის საუკუნოჲსა გმირნი, რომელნიცა იყვნენ შემდგომნი ესე: ახილლეს, ულისე, დიომიდე, აიაკს, მენელაი, იდომენი. ესე ყოველნი შემოკრბენ აღამემნონისა წინაშე, და ფუცეს ყოველთა ერთბამად აღსპობად აჰაყისა ტროადისა. აგრეთვე შემოკრბენ მთლად ბერძენთა მეფენი ვიდრე ოცდაცამეტამდის, მხედრობითა თვისით. და ფუცეს მათცა წინაშე აღამემნონისა აღსასპობელად ტროადისა. და მერეთ აღრიცხნა აღამემნონმან ყოველნი უკვე მხედრობანი, რომელნიც იყვნენ სრულიად რიცხვით მხედარნი 880, 000 კაცი გამზადებულნი საბრძოლველად ტროადელთა ზედა. და წარემართნენ მხედრობითა ამით ტროადის კერძოდ.

ქალაქი ესე ტროადი იყო აღშენებულ კიდესადა ფრილიისასა, მცირესა აზიასა შინა. რომელიცა იყო ესრეთ დიდი ქალაქი, რომელ სიგრძესა მიაწერდენ ვიდრე ოთხმეოცდაათსა ვერსსა, ანუ თვრამეტის საათის სავლელსა, თავისის შესაფერის სიგანითა. ესე მშვენიერი ქალაქი ჰყვაოდა უმეტეს სხვათა ქალაქებთა ზედა და აღრიდგანვე განალვიძებდა შურსა ბერძენთა მეფეთა შორის შემძლებელობისა და ვაჭრობისა გამო თვისითა. მისრულნი მტერნი ესე დადგნენ გარემო ტროადისა.

ხოლო ტროადელნიცა მცნობნი მიმავალთ მტერისა თვის ზედა, განემზადნენ ესენიცა და შეჰკრიბნა მხედრობანი მეფემან ტროადისამან პრიამ პირისპირს ბერძენთა, მხედრობანი რომელნიც იყვნენ რიცხვით 686, 000 კაცი. ხოლო მხედრობათა ამათ წინამძღომნი იყვნენ პრიამ მეფისავე ძენი: ლექტორ უჩინებულესი მხედარი და გმირი ყოველთაზედ; პარის, მიმტაცებელი ელენესი, ძევე მეფისა პრიამისა; ენეი, სარპედონი და სხვანიცა ჩინებულნი გვამნი და მამაცნი მთავრობასა ქვეშე გულოვანისა ლექტორისასა, უხუცესისა ძისა პრიამისასა.

და რაოდენისამე დღისა შემდგომად შეიქმნა ორთავე კერძოდ ბრძოლაჲ, და თითქმის ყოველთვის სძლევდიან ტროადელნი შემწეობითა ლექტორისათა. ესე საშინელი მხედრობაჲ ორისავე კერძოდ, რომელიცა შეადგენდა რიცხვით მეომართა მხედართა 1, 566, 000 კაცთა. ამათ განაგრძეს ბრძოლაჲ თვისი, ვიდრე ათსა უკვე წელსა მოუწყვეტელად, და მოსწყდენ ორისავე კერძოდ უმრავლესნი კაცნი. გარდა ჩინებულთა გმირებთა, რომელნიცა დაიხოცნენ ლექტორისა ხელთაგან ვიდრე ათასნი გმირნი, და ამათ შორის ჩინებული უკვე პატროკლე.

ესეცა განგმირულ იქმნა ასპარესსა ზედან ლექტორისაგან. ხოლო უკანასკნელ ღალატით მოკლა სახელოვანი გმირი ესე ლექტორ ახილესმან, რომელმანცა სცა ილლიასა ტიტველსა შინა შუბი თვისი და მით განგმირულ ჰყო ჩინებულნი ესე მხედარი. მხილველმან ამისმან პარის; ძმამან ლექტორისამან, იძია შური ახილესზედა, და შეაცთუნა იგი მიცემითა მშვენიერისა დისა თვისისა პოლიქსენოსისათა, და აღუთქვა მას ქორწინებად ტაძარსა შინა აპოლონისასა. მოსრული მუნ ახილეს ტრფიალებისა გამო ქალისა მის, და ოდეს შევიდა იგი ტაძარსა მას შინა, მუნ დამალულმან პარის სტყორცნა მას ისარი და ორნივე ფეხისა ქუსლნი განმსჭვალვა მით, და ესრეთ მოკლა გმირი ახილეს და აღიღო სისხლი ძმისა თვისისა. და იყვნენ კვალად ბრძოლასა შინა, გარნა ტროადი და ამაჲნი ტროადელნი იყვნენ შეუძვრელად. მხილველთა ამის ბერძენთა ზრახვა ჰყვეს ურთიერთისად თუ რაჲ ჰყონ, ვინაჲდგან უიმედონი შეიქმნენ აღებისათვის ტროადისა. მაშინ ბრძენმან ულისემ მისცა მათ ჰაზრი თვისი და ჰქმნეს ცხენი დიდი ხისაგან ესეთი, რომელიც ხომალდსა ესწორებოდა. და შთასხნეს მას შინა ურიცხვნი ჩინებულნი მხედრობანი და ჩინებულნი გმირებნი, და დაუხშეს მათ კარნი. გარნა კარი იგი იყო უცნობელ, და შიგნით მყოფნი გააღებდენ მას. და დასდგეს პირისპირ ტროადისა. ხოლო თვით მეფე მხედრობითურთ თვისით აიყარა და განშორდა მათ. რა ესე იხილეს ტროადელთა, განიხარეს ფრიად და ჰგონებდეს, რომელ შეშინებულნი მათგან ივლტვიან ბერძენნი, და ჰგონებდენ ცხენისა მის შემოწირვასა მათდა. მაშინ ცუდმოარწმუნენი ესე ტროადელნი განვიდნენ და შეათრიეს ქალაქსა შინა ცხენი იგი, და დასდგეს იგი მაღალსა ადგილსა ზედა ძეგლის სახედ, ნიშნად შეუშვრელობისათვის ქალაქისა, რომელნიცა არარაიმესა მფიქვრელობდენ საფრთხესა ბერძენთა მიერ მოგონებულსა. და მიეცნენ განსვენებასა და შვებასა ტროადელნი. ხოლო ღამესავე მას შინა უკუნიქცნენ ბერძენთ მხედრობანი, და დანიშნულსა დროსა შინა განაღეს კარი ცხენისა მის, და გამოვიდნენ დამალული მხედარნი იგი, განუხვნეს კარნი ქალაქისა გარეშეთა მხედრობათა თვისთა და შემოესივნენ ქალაქსა მას შინა, და აღსპეს სრულიად მცხოვრებნი ქალაქსა მას შინა და დაწვნეს სრულიად ცეცხლით ქალაქი იგი. და ესაახედ დაეცა და შეიმუსრა ამაჲი ტროადისა ქალაქი.

შემდგომად ამა დასრულებისა ანბისა იოანემ აღიღო თასი და შესვა ღვინო სადღეგრძელო მოურავისა და რქვა: დღეგრძელდი მოურაო, და მესმას მე ხმა გამარჯვებისა თქვენის მეფის, ძითურთ თქვენით, ომარხანსა ზედა, ვითარცა თქვენ მოგახსენეთ აწ ტროადისა ამბავი.

მოურავმან მადლი უთხრა, და აჩუქეს ერთი ურემი ღვინო. დიაკვანი მხიარული აღდგა მადლობელი, და გამოეთხოვა მოურავს სადგურად თვისა; მოურავიც გამოესალმა და უთხრა იოანეს: მე ხვალე უკანა მხარს წავალ, მცირე რამ საქვე მაქვს და შენ ჩემ კერძო ბატონისშვილს იოანეს მოკითხვა მოახსენე, და მეც ვიახლები ორ დღეს უკან ქიზიყს. და ამ სახით გაიყარნენ ესენი.

ხოლო ხეალისა დღე იოანე განემართა ქიზიყისაკენ, გარნა ზურაბამ ურჩივა: გზაც ის არის და მცირე რამ ვისაუზმოთ ერასტიანთან გირკოკს. და იმედი მაქვს, რომ იქ ვიშოვოთ ღვინოჲ.—იოანემ მოუწონა ესე რჩევა და მივიდნენ გირკოკს. იოანემ გაგზავნა ზურაბა და მოიკითხა ერასტიანი. მაშინ ნინია ერასტის-შვილი, ეშქაალასი მემკვიდრისა მუნ იყო და რა ზურაბამ ცხად უყო იოანეს მისვლა, მყისვე მიუწოდა იოანეს, და ნახვისავეთანა იცნა, მოიკთხა იოანე და თავისი ვინაობა გამოჰკითხა. იოანემ ყოველივე ცხად უყო, და მერე უთხრა ნინიამ: მცირეს ხანს ბაღში შევექცეთ, ვინემ სადილიც მოგვესწრობაო.

იოანე გაჰყვა ბაღსა შინა. და მივიდნენ ერთს მშვენიერს ხესა ქვეშე და დასხდნენ. მაშინ ნინიამ აღმოიღო უბიდაჲ ერთი წიგნი და მისცა იოანეს,—ესე წარმიკითხე, ეს არის ჩემის მეუღლიდამ მომივიდა, რომელიც თავის სამშობლოდამ მწერს, სამაჩაბლოდამ; და რა სწერია, მიბძანე, რომ პასუხი თქვენვე მიგაწერიხო. უცხო დროს გნახე, აქ მწერალი არავინ იპოებოდა.

იოანე: უი ჩემს თავს! დავით ბატონიშვილის ეშქაალაშმან წიგნი როგორ არ იცითო?

ნინია: ყმაწვილობაში კი არვინ მასწავლაო და ახლა კი ვერ ვისწავლიო. — მაშინ იოანემ წარუკითხა წიგნი იგი, რომელსა შინა იწერებოდა ავადმყოფობასა თვისსა და ექიმის შოვნასა, ანუ წამლების გაგზავნასა. რა ესე წიგნი წარუკითხა იოანემ, შეწუხდა ნინია და სთქვა: არც ექიმი მყავს, არც წამლები მაქვს. მაშინ

იოანემ: ქალაქში ვერვის იცნობთ ექიმს?

ნინია: თათულას ვიცნობო.

იოანე: მაშ იმას მისწერეთ წიგნი და, თუ ვერ წავა, წამლებს გაუგზავნის. — ნინიამ დია დაუმაძლა ეს რჩევა და უთხრა იოანეს

„ამა წიგნისა პასუხი მიმიწერეთ, როგორც შენგან ვიცოდე, კარგი საამტური წიგნი“. იოანეს მოართვეს ქალაღდი და საწერელი, და მიჰყო ხელი იოანემ მიწერას ესგვარ:

ბრწყინვალეო თავადინავ, მოწყალეო ხელმწიფევე! შენ, საყვარელო, მშვიდო, შენ მხოლოდსგან ვალდებულ ვარ მე ბედნიერობითა თვისითა. ანგელოსისა ნაზმან სულმან შენმან შევა გულსა შინა ჩემსა ალი საუკუნოდასა მწუხარებისა, შევენებაო ჩემო და სიცოცხლისა ჩემისა მიზიგზო. ოდეს წარვიკითხე წერილი შენი და ვსცან ნარნარისა მაგის მტკივნეულებად, მყის შევიქენ უცნობო და მეცა მივიღე ხვედრი შენთანა მტკივნეულებისა; აღრითვე სული ჩემი იყო მიმოდერიობილ შექირვებით და გამწარებით; აღრითვე მაყურებელ ვიყავ მოგზაურთა, ნუთუ მსმენოდა რაამე განმამხიარულებელისა ჩემისა ანბავი. აწ ვსცან ნამდვილად უძღვობადა თქვენი. ესე მყოფს მე განუსვენებელ და ეს მექმნების მე საწერტელად, ვინემდის ვცნობდე მე სიმრთელესა თქვენსა.

საყვარელო და სიხარულო ცხოვრებისა ჩემისაო, შენ წარმომიდევ მე. სახითა ნუგეშინისმცემელის ანგელოსისათა და დაფინეცა ყვაღილებითა გზანი ცხოვრებისა ჩემისანი და ამით განამხიარულე გული შენთვის ტყვექმნილი. გებრალოდე გარემოებისა გამო, რომელ ვერა მოვასწრაფე თქვენდა, ვინაჯუგან მიმელის მეცა ასპარეზი რბენად ბრძოლისათვის საზოგადოდასა მტერისა. ირწმუნე, თუ ვითარითა ერდგულებითა სარწმუნოებითა და მეგობრობითა შეკრულ ვარ შენდა; და ანით მოიმედოვნე, ვფუცავ წინაშე შენსა, მიყვარდე შენ, და მიყვარდე ვიდრე სიკვდილმდე ჩემსა. განმახარე მე მშვიდობიანის წერილით თქვენი და ესრეთ დაატკბეთ გამწარებულს სული ჩემი.

სხვებ ვჰვიე თქვენისა ბრწყინვალეებისა უკულოთადესი მეგობარი იოანე.

ოდეს წარუკითხა წერილი ესე იოანემ ნინიას, მყის ღაღადყო: ბერო, ეგე წიგნი სხვისაგან ეგონების მიწერილი, რომელიც არსიობის სახით არს მიწერილი, თუ ნინიაობით არ დამწერ.

იოანე: ბატონო ეშკაალაშო, ნინია ყმაწვილური სახელია და იოანე ნათლობის და ესე უმჯობესი არ არის?

ნინია: არა, ნინიაობით დამწერე, და ეშკაალაშობით და ერასტისშვილობით.

იოანე: ბატონო, მეგობრობა რომ დავსწერე სხვა ვერვინ მისწერს უცხო, თუ არ თავის მეუღლეს, ამსახედ.

ნინია: არა, ამოფხიკე, ნინია დაწერე! მაშინ

იოანემ: „უი ჩემს თავს! ამისთანა მეცნიერი ეშკაღაში ჰყოლია მემკვიდრეს და, რასაკვირველია, საქმეს კარგად განუკარგავს“. ამოთხიკა იოანემ და შთაწერა ნინია“. მაშინ აქამეს სადილი, იოანეს მადლი უთხრა და ერთი საპალნე ღვინო აჩუქა, და გაემართა იოანე ქიზიყისაკენ.

სალამოს დროს მიიწვივნენ კარდენახს. იოანემ უთხრა ზურაბას: ამაღამ აქ ვიყოთ, ხვალე საბაწმინდის ეკლესია მოვილოცოთ და მერე ქიზიყს მივიდეთ.

ზურაბამ მოუწონა და, რა შევიდნენ იმ სოფელში, დაუწყეს სახლს ძებნა, მაგრამ ვერ იშოვეს სადგომად, რადგან ყველგან ჯარისკაცი იდგა. იოანე იმა სიარულსა შინა შეხვდა ბებურისშვილს, ანჯიქოდ წოდებულს. რა მან მწუხარება შეატყო იოანეს, ჰკითხა: ვის ეძებთ? იოანემ: ამაღამ სადგომად სახლსა. — ანჯიქომ უთხრა: ჩემთან წამოდი, მე გიშოვი სადგომსაო, იოანემ მადლი მოახსენა და წარვიდნენ ერთად. ანჯიქომ მისცა ერთი სადგომი და უთხრა: მცირე განისვენეთ და ვახშამი ერთად მივილოთ. — იოანეს სამზარეულოს გვერდით მისცეს სახლი, და მივიდა მუნ. მცირე ხანს უკან მოიყვანეს ერთი მამალი დიდი ცხვარი, დაჰკლეს და დაუწყეს კეთება, აგრეთვე ხუთი თუ ექვსი ქათამი, გოჭი. ესენიც მოამზადეს. მაშინ იოანემ უთხრა ზურაბას: ესე მართლად თავადიშვილურად გვიპირებს მასპინძლობასა.

ზურაბა: რასაკურველია, თქვენზედ დიდი კაცის შვილი ვილა ეწვევა!

იოანე: არ იცი, ხელაანი აზნაურნი არიან?

ზურაბა: რატომ არ მითხარ აქამდი, უკეთ გემსახურებოდი.

იოანე: არ იყო საჭირო, და ახლა გაცნობე ჩემი გვარი.

ზურაბა: ქიზიყს რომ მოუახლოვდით მით მოგეცა დიდი გული?

იოანე: მეამით არ გავამპარტავნდები, მინდა მეცნობა ჩემი თავი. ამჟამად მოვიდნენ სხვანიც ბებურისშვილები, ვახშამიც მომზადდა და იოანესაც მიუწოდეს. მისრული იოანე მოიკითხამს მათ ლოცვით, ბებურიანნიც უთავაზებენ და გამოიკითხვენ ვინაობასა მისსა. იოანემ ყოველივე აცნობა მათ და მასთან თავისი ხელაშვილობაც. ბებურიანთ იამათ და უთხრეს: ჩვენი მეზობელი ყოფილხარ, აქ ბერულად ნულარ-მოიქცევი, ისე მოიქეც, ვითარცა ჩიზიყელი მოყაზახერ.

იოანე: უი ჩემს თავს! დია ცუდად მიქადაგებთო.

ანჯიქო: შენც უნდა დაგვეშოთ, მოიცადეთო. მაშინ

ზურაბამ: ბატონო ბებურისშვილო, ძაღლი ხომ არ არის, რომ დაგეშოთ?

ანჯიქო: მე უშოვნი იმას მღვდელს, რომ იმან დაგეშოს.

გაგზავნა კაცი და ბებურისშვილი მღვდელი იოსებ დაიბარა. მღვდელი მყისვე წამოვიდა. რა შინა შემოვიდა მღვდელი, სთქვა: „გამარჯვება შენი, ანჯიქო და ბებურიანო“. მათთაც უთხრეს: „გაგმარჯოს“. და მერე აჩვენეს იოანე. მიესალმნენ ესენი ურთიერთას და მოიკითხეს და დასხდნენ; გარნა იოანე ფიქრობდა, რომ ანჯიქო რა სახელია? მე არ მახსოვს, რომ წმინდას ერქვას რომელსამე და არ ვიცი ეგების სომხების წმინდა იყოს ვინმე. იმა ფიქრსა შინა რომ იყო იოანე, ჰკითხა მღვდელმან: რას ფიქრობ იოანე?

იოანე: ანჯიქოს, თუ რომლის წმინდის სახელია.

მღვდელი: ეს როგორ არ იცი, რომ ბებურისშვილს წმინდის სახელს ძნელად უწოდებენ!

იოანე: მაშა ვის სახელს?

მღვდელი: ან ლეკისასა, ანუ თათრისასა.

იოანე: რა საჭიროებისათვის?

მღვდელი: განსხვავებისათვის, რომ ყოველთ იცნან ვაჟკაცად და ყაზახად.

იოანე: მაშ თქვენ რას გეძახიან?

მღვდელი: იოსებს, მაგრამ უფრო ნაბიჭვრის-შვილს, რომ უფრო ნაბიჭვარი ცქვიტი და ყაზახი იქნება.

იოანე: მაშ კარგი მოძღვარი ჰყოლიხართ!

მღვდელი: მართლა, აჰა, ჩემი მოწაფენი: აიდემურ, ანჯიქო, ქაცახა, ჭუხონი, ვაჩა. და ამათ ვასწავლი ყოველთვის ქურდობას, ყაზახობას და არც ლეკების ხოცვას უშლი.

იოანე: ეგ ერთი კარგი, მაგრამ სხვებისა კი რა მოგახსენო.

მღვდელი: შენც ჩვენი მოწაფე უნდა შეიქმნა და ასე გასწავო.

იოანე: მე მოძღვარი მყავს.

მღვდელი: ვინა?

იოანე: დიმიტრი არქიმანდრიტი.

მღვდელი: ვიცი, ის უფრო ყაზახი არის ჩემზედ, მე აღარ გეჭირები.

და მაზედ იცინეს ყოველთა. მოიღეს ვახშამი, გაიმართა ღვინი, დაიწყეს სიმღერა, ჩონგურის კვრა, ქოროლლის ლექსების თქმა და სიმღერა. და ასე შეაქციეს იოანე, რომ კიდევ ათამაშეს. მაშინ

ზურაბა: ბატონო ბებურიანო, დიღ მალე გაწრთვენით ეს ბერი-ბებურის შვილი: ჩვენ ასე ვიცით: ამასამ ორ დღეზედ ასე გავწვრთნით, რომ საქურდლადაც წავიყვანთ.—და ამ შექცევით დაასრულეს ვახშამი. იოანეც გამოეთხოვა და წავიდა თვისსა სადგომსა.

ხოლო ხვალისა დღე ანჯიქო მივიდა იოანეს ბინაზე, უთხრა: წავიდეთ, ბატონისშვილი ბაგრატი ვნახოთო. იოანეს იამა და უთხრა: აქ ბრძანდება?

ანჯიქო: ბაგრატი აქ არის, ამ ჯარის უფროსად.

იოანე მოემზადა და წარვიდენ. ბაგრატიისაკენ. რა იოანე იახლო ბაგრატს, ეშკაღაშმან ცხად უყო იოანეს ხელაშვილის მისვლა. ინება ბაგრატნან. და რა შევიდა სახლსა შინა და იხილა ბაგრატი, წინ წადგა იოანე და მოახსენა: დღეგრძელდი მეფის ძევ, სარდალ-თელავის-ქალაქმთავარო!

ბაგრატი: გმადლობ იოანე, რომ მეც არ დამაგდე უსახელოდ, რადგან ამ გზობით მრავალგან გაგიცია სახელო და შენც გიშოვნია ნაცვალი.

იოანე: ზოგიერთმან სახელოს მიცემა დია იწყინეს.

ბაგრატი: მართლა ეტყობა შენს ანაფორას.

იოანე: უი ჩემს თავს, ვინ მოგახსენათ?

ბაგრატი: სულმან მაუწყა.

იოანე: წინასწარმეტყველთ ტომი ხართ, მცნობელობის მაღლი თქვენც გექნებათ.

ბაგრატი: ნუთუ გვატყუებდე და ახალი ანაფორა გინდოდეს?

იოანე: ჩემი სიმართლე ამით ჩანს, რომ ერთმან ვინმე რომ შეიძლოს და მთელი სამი სამეფო დახიოს, ანაფორის დახვევად რაღა ექვი უნდა.

ბაგრატი: დროს ყველა შეუძლიანო.

იოანე: ჭეშმარიტია, ახლანდელი საუკუნო ასე იჩვენება.

ბ ა გ რ ა ტ : მითხარ რაჲ არს საუკუნო?

ი ო ა ნ ე : საუკუნო არს განგრძობა დროთა და შემცველო
თვის შორის ასისა უკვე წელიწადისა.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ არს წელიწადი?

ი ო ა ნ ე : წელიწადი არს განგრძელება დროისა და შემცველო
თვის შორის ათორმეტთა თვეთა.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ არს თვე?

ი ო ა ნ ე : თვე არს შედგომილი ოთხთა კვირიაკეთაგან და რაო-
დენსამე დღეებთა.

ბ ა გ რ ა ტ : აღმირიცხე წესისამებრ ათორმეტნი უკვე თვენი,

ი ო ა ნ ე : იანვარი, ფებერვალი, მარტი, აპრილი, მაისი, ივნისი-
ანუ თიბათვე, ივლისი ანუ მკათათვე, აგვისტო გინა მარიაშობის-
თვე, სექტემბერი გინა ენკენისთვე, ოქტონბერი გინა ღვინობისთვე,
ნოემბერი გინა გიორგობისთვე, დეკემბერი ანუ ქრისტისშობისთვე-

ბ ა გ რ ა ტ : რაოდენ დღედ ირიცხებიან თვითეულნი უკვე
თვენი?

ი ო ა ნ ე : შვიდნი უკვე თვენი ირიცხებიან ოცდათერთმეტ დღედ
თვითეულნი, ესე იგი იანვარი, მარტი, მაისი, ივნისი, აგვისტო,
ოქტონბერი და დეკემბერი. ხოლო ოთხთა უკვე თვეთა ოცდაათათი
დღე; ესე იგი—აპრილი, ივნისი, სექტემბერი და ნოემბერი. ხოლო
მარტო ფებერვალი შედგების ოცდარვა დღითა ყოველწელ. გარნა
ყოველსა მეოთხესა წელსა შინა მოემატება ერთი დღე, რომ იქნება
ოცდაცხრა, რომელსა უწოდთ ნაკადი იმ წელსა.

ბ ა გ რ ა ტ : რაოდენნი კვირანი ჰქონან წელიწადსა?

ი ო ა ნ ე : ორმოცდათორმეტნი.

ბ ა გ რ ა ტ : რაოდენნი დღენი ჰქონან კვირასა?

ი ო ა ნ ე : თვითეულსა კვირასა შვიდ-შვიდი დღენი.

ბ ა გ რ ა ტ : აღმირიცხე მე სახელდობ.

ი ო ა ნ ე : კვირა, ორშაბათი, სამშაბათი, ოთხშაბათი, ხუთშაბა-
თი, პარასკევი და შაბათი.

ბ ა გ რ ა ტ : ვითა ჩვენ ქრისტიანენი აღვრიცხამთ კვირიდამ შა-
ბათამდინ ესგვარ აღვრიცხვენ სხვანი სჯულის კაცნი?

ი ო ა ნ ე : არა. საზოგადოდ ქრისტიანენი იწყებენ აღვრიცხვას
კვირიდამ, ურიანი შაბათიდამ, ხოლო მაჰმადიანნი პარასკევიდამ.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ არს დღე ანუ ერთი დღე და ღამე?

ი ო ა ნ ე : დღე ანუ ერთი დღე და ღამე არს განგრძობა დროისა,
შემცველი თვის შორის ოცდაოთხისა ეამისა (ანუ საათისა), რომელ
არს დღე და ღამე, და ესე იწოდების ნანდვილ დღედ.

ბ ა გ რ ა ტ : რაოდენ ნაწილად განიყოფების ესე ნანდვილი დღე?
ი ო ა ნ ე : ორად, ესე იგი დღედ და ღამედ, რომელიცა შეადგენს ყოვლადსა დღესა.

ბ ა გ რ ა ტ : ვითარ სათანადო არს განწვალებად ყოვლადის დღისა ანუ ერთის დღისა და ღამისა?

ი ო ა ნ ე : ოთხ ნაწილად სათანადო არს განყოფა ყოვლადისა დღისა, ესე იგი დღიად, შვადღედ, მწუხრად ანუ საღამოდ და შვალამედ.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ ეწოდების საკუთრად დღესა ანუ ღამესა?

ი ო ა ნ ე : დღედ საკუთრად უწოდთ დროსა მას, ოდესცა მზე მოეფინების ქვეყანასა აღმოსავლიდამ და განგრძელდების ვიდრე დასკლამდინ მზისა. ხოლო ღამედ უწოდთ მას, ოდესცა გაგრძელდების დროჲ დასავლითგან მზისა ვიდრე აღმოსვლადმდე.

ბ ა გ რ ა ტ : რაოდენთა ჟამთა იპყრობს თვის შორის დღეჲ და ღამეჲ საკუთრად თვისად?

ი ო ა ნ ე : დღეჲ საკუთრად ესრეთ წოდებული შეიცავს თვის შორის ათორმეტსა ჟამსა. ესსახედვე ღამეჲ.

ბ ა გ რ ა ტ : ყოველთვის ერთგვარად იპყრობს დღე და ღამე ჟამსა ათორმეტთა, ანუ იცვალეზიან?

ი ო ა ნ ე : არა ყოველთვის ერთგვარად არიან, არამედ იცვალეზიან სხვათა და სხვათა გვართა და დროთა შინა წელიწადისათა მით, რამეთუ ოდესმე დღეჲ იყოფის უდიდეს და უგრძელეს, ხოლო ოდესმე უმცირეს და მოკლე, ესე სახედვე ღამეც, ვითარცა ზაფხულ და ზამთარ.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ არს ჟამი, ანუ საათი, ანუ რაოდენად განიყოფების ერთი უკვე ჟამი?

ი ო ა ნ ე : ჟამი ანუ საჟამო, გინა საათი, არს ხელოვნებით ქმნილი რაჲმე, რომელიც განმართვისა ძალით მოძრაობს იგი შეწვევნითა ზამბარაკისა და სხვათა ჩარხთათა. და რომელიც იჩვენების ზემო პირსა ზედა დანიშნულითა ციფრებითა ათორმეტსა რიცხვსა ჟამისასა და მას ზედან მოარულითა წამითა გვაჩვენებს ჩვენ რიცხვსა შემემცნებასათვის თუ რაოდენი ჟამი დღისა ანუ ღამისა განსრულ არს, და რაოდენი დაშთომილ არს. ხოლო ერთი ჟამი უკვე განიყოფების ოთხ რუბად, ნახევარ საათად და სამ რუბად; აგრეთვე ერთი ჟამი განიყოფების სამეოც მინუტად ანუ წამად. ერთი მინუტი ანუ წამი—სამოც წუთად, და ერთი წუთი—სამოც წუთის—წუთად. ხოლო ერთი რუბი საათისა იპყრობს თვის შორის ათთუთხმეტსა წამსა, ნახევარი საათი ანუ ორი რუბი—ოცდაათსა, სამი რუბი—ორმოცდახუთსა, ოთხი რუბი ანუ საათი—სამეოცსა უკვე წუთსა.

ბ ა გ რ ა ტ : რაა არს ესე გვარი უკვე დროჲ წელიწადისა?

ი ო ა ნ ე : ესე არიან ცვლილებანი იგი, რომელნიცა წარმოებენ ზუნებით ჩვეულებისამებრ ოთხგზის ერთსა წელიწადსა შინა.

ბ ა გ რ ა ტ : აღმირიცხეთ მე ესე ოთხნი უკვე დრონი წელიწადისანი.

ი ო ა ნ ე : გაზაფხული, ზაფხული, შემოდგომა და ზამთარი.

ბ ა გ რ ა ტ : რაოდენ ხანგრძლობს თვითეული ამათგანნი.

ი ო ა ნ ე : თვითეული დრონი ესე წელიწადისანი არიან სამ-სამ თვე.

ბ ა გ რ ა ტ : ოდეს დაიწყება გაზაფხული, ზაფხული, ეგრეთვე შემოდგომა და ზამთარი და რომელს თვეებში?

ი ო ა ნ ე : გაზაფხულად რაცხვენ: მარტსა, აპრილსა და მაისის თვესა. ხოლო თბილთა მხარეთა შინა აზიისათა იწყებენ გაზაფხულს თერთმეტის მარტიდამ, ვიდრე თერთმეტის თიბათვემდინ. რუსეთს შინა ცხრიდამ, ანუ რვის რიცხვიდამ მარტის, ვიდრე ცხრამდის ივნისისა. სხვანი ევროპიულნი იწყებენ მასვე თვიდამ ოციდგან ანუ ოცდაერთიდამ გაზაფხულს ვიდრე ოცდაერთს ანუ ოცდაორს იენი-სამდე. ზაფხულად რიცხვენ: ივნისსა ანუ თიბათვეს, ივლისსა ანუ შკათათვეს, აგვისტოს ანუ მარიამობისთვეს. აზიელნი სდებენ თიბათვის თერთმეტიდამ სექტემბრის თერთმეტამდის ზაფხულს. რუსნი რვის ივნისიდამ ვიდრე ცხრა სექტემბრამდის. სხვანი უცხონი მხარენი ივნისის ოცდაერთიდგან სექტემბრის ოცდასამდე, შემოდგომას აზიელნი — ათერთმეტის სექტემბრიდამ თორმეტს ქრისტისშობისთვემდე. სდებენ შემოდგომად ამ სამ თვეთა: სექტემბერს, ოქტომბერს და ნოემბერს, ანუ ენკენისთვეს, ღვინობისთვეს და გიორგობისთვეს. ესგვარვე რუსნიცა, სხვანი უცხო მხრისანი სდებენ სექტემბრის ოცდაორიდამ დეკემბრის ოცდაათამდე.

ზამთარს სდებენ დეკემბერს ანუ ქრისტისშობისთვეს, და იანვარს და ფებერვალს. აზიელნი იწყებენ თორმეტის დეკემბრიდამ, ვიდრე ათს მარტამდინ, ანუ თვრამეტს მარტამდინ, რუსეთი ათს დეკემბრიდამ ვიდრე ოცდაორს მარტამდინ.

ბ ა გ რ ა ტ : რომელ თვესა და დროსა შინა იწყებს თანასწორობას დღე და ღამე?

ი ო ა ნ ე : ესე შემთხვევა იქნების წელიწადსა შინა ორგზის, ესე იგი: პირველგზის იქნების ოცდაერთსა ანუ ოცდაორს მარტის დღეს რიცხვსა ამავე თვისასა, მეორე გზის იქნების ოცდაორსა ანუ ოცდასამსა რიცხვსა შინა სექტემბრისასა, სხვათა მხარეთა შინა ათერთმეტსა რიცხვსა ამავე თვისასა და ამის გამო ორნივე დრონი ესე იწოდებიან თანასწორობად დღისა და ღამისად.

ბ ა გ რ ა ტ : ვითარ იწოდების განთიადის სუსტი იგი სინათლე ანუ რიყრაყი, რომელიც იხილვების ვიდრე სრულიად აღმოსვლად-მდე მზისა და შემდგომ დასვლისა მზისა?

ი ო ა ნ ე : ნათელი იგი, რომელიც იხილვების უწინარეს აღმოსვლისა მზისა, იწოდების დილისა ცისკრად, აგრეთვე განთიადად, ანუ ავრორად. ოდეს ვხედავთ ჩვენ მზის დასვლის დროს ნათელს, იწოდების იგი მიმწუხრად, აგრეთვე ბინდ-ბუნდად, ანუ დაბინდებად.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ არს არდადეგი, რომელსა ლათინნი უწოდებენ კანიკულად?

ი ო ა ნ ე : არდადეგად ანუ პაპანად იწოდებიან თვით უცხელესნი დღენი წელიწადსა შინა ზაფხულისასა ნახევარ ივლისიდგან, ანუ მკათათვიდგან, ნახევარს აგვისტომდი ანუ მარიამობისთვემდე; დღენი ესე ვიდრე ერთი თვე განგრძელების, ყოველთვის იწოდების კანიკულად, ამისთვის რომელ ლათინურებ ძალსა ვარსკვლავსა ეწოდების კანიკულა. ყოველსა ამა დროს შინა აღმოვალს ვარსკვლავი ესე და დადის ესრეთ მახლობელ მზისაგან, რომელ იფარვის შარავანდედითა მისითა.

ბ ა გ რ ა ტ : ოდეს იყოფიან თვით უგრძელესი და უდიდესი დღენი?

ი ო ა ნ ე : ვარსკვლავთმრიცხველთამებრ, რომელსაც საღმრთო წერილიც ემოწმება, მზე მიიქცევა ზამთრიდამ ზაფხულისადმი დეკემბრის ანუ ქრისტისშობისთვის თორმეტიდამ; და წავა დღე მატებაში წვრილ-წვრილად, ვიდრე იენისის ანუ თიბათვის თორმეტამდის, რომ ამა რიცხვებსა იქმნება აზიაშიც დღე ვიდრე თექვსმეტ საათამდინ, მოსკოვსა და პეტერბურლსა შინა ვიდრე თვრამეტსა და ცხრამეტს საათამდის.

ბ ა გ რ ა ტ : ოდეს იქმნების თვით უმოკლესი დღე და მივალს მზე ზამთრისაკენ?

ი ო ა ნ ე : თიბათვის თორმეტიდამ დაიწყებს დღე წვლილ-წვლილად კლებასა ვიდრე ქრისტისშობის თორმეტამდის და უკანასკნელს რიცხვებში იქნების განგრძელებულ დამე აზიასა შინა ვიდრე თუთხმეტიდამ თექვსმეტ საათამდის, მოსკოვსა და პეტერბურლსა შინა თერმეტიდამ ვიდრე ცხრამეტამდის საათისა, და უმეტეს პეტერბურლსა შინა, რომელსაც რაცხვენ შვიდის დეკემბრიდამ ათორმეტსა რიცხვამდინ ამა თვისა, დღესა ხუთ საათად და ოცდაათ წამად. და ამსახედვე დამის სიდიდეს თიბათვის რვიდამ, ვიდრე ამავე თვის ათორმეტამდე.

ბ ა გ რ ა ტ : ცვლილება ესე ერთსახედ არს სხვათაც შინა ქვეყნებთა?

ოოანე: არა, მუნ არს განსხვავება მდებარეობისამებრ ადგილისა, თუ რომელი ქვეყანა რომელს ხარისხზედ დგას და მით, თუ ვითარ მახლობელობს მზედ. მდებარენი ადგილნი ეკვატორისა ქვეშე და მხარენი მის ქვეყანისანი თითქმის ყოველთვის თანასწორებენ მუნ ადგილს შინა დღე და ღამე; და არიან ესგვარნი ქვეყნებიც, რომელსა შინა ზაფხულ უფრო ერთის საათისა მეტობს ღამეა; აგრეთვე არიან ქვეყანანი ესგვარნი, რომელთ შორის არს ექვსი უკვე თვე ღამე. და ესახედვე ექვსი უკვე თვე დღეა*. და დასამტკიცებელად ამისა იხილეთ ქვეყნისა სიმრგვლისა ღლობუსად წოდებულთ სახეა.

ბაგრატ: რაოდენი ჰქონან დღენი ერთსა წელიწადსა?

ოოანე: სამასსამეოცდახუთი.

ბაგრატ: ყოველ წლივ ამ რიცხვით შედგება წელიწადი?

ოოანე: არა ყოველთვის, სამ წელიწადის შემდგომად მეოთხესა წელსა მოემატების კვალად ერთი დღე, და ამის გამო იწოდების ნაკის წელიწადი იგი, სხვანი წელნი—მარტივად.

ბაგრატ: რაჲსა გამო წარმოებს ესე ცვლილება?

ოოანე: ამის გამო, რომ მთლად ყოველსა წელსა მარტოდ არა აქვს სამასსამეოცდახუთი დღე, არამედ რაოდენიმე ჟამი ანუ საათიც აქვს მითვლილი; და ოდეს აღვრიცხავთ დამეტებულთა ჟამთა ამათ, მაშინ ოთხსა წელიწადს შეადგენს იგი ოცდაოთხსა საათსა. და ესე იქნების მეოთხე წელსა ერთი დღე მეტი, რომელ არს სამასსამეოცდაექვსი დღე, და მაშინ ფებერვლის თვე იქნების ოცდაცხრის დღისა მექონ.

ბაგრატ: რომაელნი ძველად ესრეთ თვლიდიან თვებთა ვითარცა აწ ჩვენ?

ოოანე: არა, იგინი მხოლოდ ათს თვედ სთვლიდიან, შემოდგომას შესძინეს ორი უკვე თვეცა და ამისთანავე იწყებდენ პირველს წელს ანუ ახალსა წელსა მარტის თვიდგან.

ბაგრატ: ვითარ იწოდებიან იგინი, რომელთაც განმართეს კალენდარი ანუ წელთა აღრიცხვა, ანუ ვინ განმართა ესე წელთა რიცხვა?

* ექვსი თვე ღამე და ექვსი თვე (დღეა) არის არხანღელიის ქვეყანასა შინა ციბირის ზხარეს; აგრეთვე სამხრეთის კერძოცა არის ესგვარი უკვე ადგილი. იტყვიან. რომელ ზამთრით რომ არხანღელიაში არის ექვსი თვე ღამე, სამხრეთის ადგილს დღე არის ექვსი თვე. და ოდეს ზაფხულში არხანღელიაში არიო ექვსი თვე დღეა, მუნ სამხრეთში არის მაშინ ექვსი თვე ღამე. და ესე არის მიზეზი მზის მიწევისა და მოწევისა გამო.

(ავტორი).

იოანე: პირველად განმართა იულიოს კეისარმან, უწინარეს ქრისტეს შობისა ორმოცდაექვსის წლის წინიდ; შემდგომად მეთ-
ცამეტე გრიგოლი პაპამან შემდგომად შობისა ქრისტესისა ათასექ-
სასოთხმოცდამეორესა წელსა, რომელიც პირველად იწოდებოდა
იულიოსის კალენდრად, შემდგომად გრიგორის კალენდრად.

ბ ა გ რ ა ტ: ვითარ განმართა კალენდარი იულიოს კეისარმან?

იოანე: მან განზრახვითა მათემატიკოსის სოსილენისათა ბრძა-
ნა აღრიცხვად მზის წლისა სამასსამეოცდახუთ დღედ და ექვს
საათად.

ბ ა გ რ ა ტ: გრიგოლი რომთა პაპმან რაილა შესძინა?

იოანე: ხოლო მან აღრიცხა ესგვარ, რომელ მეთსე უკვე წე-
ლიწადი სამგზის ერთბამად იქნების მარტივი, მეოთხასედი მარადის
ოდენ ნაკიანი წელიწადი.

ბ ა გ რ ა ტ: რუსნი ვითარ ხმარობენ კალენდარს?

იოანე: ძველ იულიოსის კეისარისასა, ხოლო სხვანი ევრო-
პიელნი გრიგოლ რომთა პაპისას.

ბ ა გ რ ა ტ: არის ცვლილება ამა კალენდრებთა შორის დროსა
აღრიცხვისასა?

იოანე: არის, ვინმეცა ხმარობს იულიოს კეისრის კალენდარსა,
თვეთა დღეებთა შინა არის ყოველთვის რიცხვი წინ და უკან, მა-
გალითი: ოდეს ჩვენში, ანუ რუსეთსა შინა, იყოს რომელიმე თვის
დღის რიცხვი ვითარცა ვთქვათ ოქტონბრის ათერთმეტი, ევროპიელთა
შინა იქმნების ოცდაექვსი რიცხვი მასვე თვისა და მით სხვაობს
გრიგოლის კალენდარი.

ბ ა გ რ ა ტ: რაჲ არს ოლიმპიადა?

იოანე: თვითეული უკვე ოლიმპია იპყრობს თვის შორის ოთხ-
სა წელიწადსა და ამის გამო ბერძენნი სთვლიდენ დროს ოლიმპი-
ადებითა, ამაღ რომელ იგინი თვითეულსა ოთხსა წელსა შინა დღე-
სასწაულობდიან ოლიმპიის მროკველობათა (ანუ თამაშობათა, გინა
მღერათა) მახლობლად ოლიმპიის ქალაქისა პელეპონიასა შინა; და
ამის მიზეზისა გამო წოდებულ არიან როკვანა ოლიმპიისად, ხოლო
რომელნიმე მესიტორიენი სწერენ, რომელ ესე განაწესა ღერკულეს-
მან პატივისათვის იუპიტერისა.

ბ ა გ რ ა ტ: რაჲ არს ეპოხა?

იოანე: ეპოხა ეგრეთვე მსახურებს აღრიცხვისათვის თვეთა
დროჲსა. გარნა მარტოდ იგი არა განსაზღვრავს განგრძობასა მათსა,
არამედ დანიშნულ ჰყოფს განგრძობასა დროჲსასა ერთისა ღირსისა
ხსოვნისა შემთხვეულებისასა, ვიდრე მეორისადმი ღირსისა სახსოვ-

რისადმდე, მაგალითისამებრ: ეპოხა შექმნიდამ სოფლისა, ვიდრე წარღვნადმდე. ესახედვე ეპოხა ნიშნავს შემთხვეულებათაცა, ესე იგი: შობასა ქრისტესსა, დარღვევასა ტაძრისა და ქალაქისა იერუსალიამისასა და სხვანი.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ არს ლუსტრაჲ?

ი ო ა ნ ე : ლუსტრაჲ არს აღრიცხვა წელთა, რომელიცა იპყრობს თვის შორის ხუთსა უკვე წელსა.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ არს იუბილეჲ?

ი ო ა ნ ე : იუბილიად იწოდების ნაპყოხსა რომლისამე დიდისა საქისა, ანუ საჭიროხსა შემთხვეულებისა აღხსენებისათვის დღესასწაულობითი გარდახდა და დღესასწაულობა რომელთამე შემთხვეულთა საქმეთა, შემდგომად ერთისა საუკუნოხსა, ანუ ნახევარ-საუკუნოხსა, ანუ შემდგომ ოთხისა საუკუნოხსაცა.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ არს ინდიკტიონი?

ი ო ა ნ ე : ინდიკტიონი არს საეკლესიო წელთააღრიცხულებაჲ მპყრობელი თვის შორის ათუთხმეტისა წელიწადისა. ხოლო სიტყვაჲ ესე იხმარების მხოლოდ ესეგვარსა შემთხვევასა შინა, ოდესცა ითქმის რაჲმე რომის კალენდარისთვის.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ არს ჰელირა?

ი ო ა ნ ე : ჰელირა არს ოსმალთა წელთააღრიცხულებაჲ მუნ დროადგან, ოდეს მამადა მივიდა მედინასა შინა.

ბ ა გ რ ა ტ : რაჲ არს ქორონიკონი?

ი ო ა ნ ე : ქორონიკონი ძველი ლექსია, ისევ ქართული წლის ანგარიშს ეწოდება. ესე ანგარიში შემდგომად ქართველთ მოქცევისა, რომ მიიღეს ქრისტიანობითი სჯული რაოდენისამე დროჲსა შემდგომად წმინდათა მთარგმნელთაგან, ბერძენთა ანგარიშისა გვარისამებრ გააკეთეს ესე ქორონიკონი და იწყეს პასექიადმ ანგარიში, თუ რომელს თვეს და თვის დღის რიცხვში მოვალს პასექი. და დასდევს ამისი განგრძობა, ვიდრე ხუთასოცდაათორმეტს წლამდის, რომელიც იქვეის რიგსა ზედა. ხოლო ოდეს შესრულდების რიცხვი ესე, კვალად თავიდამე იწყების აღრიცხვა პასექისა და მოვალს ისევ იმავე სწორის ანგარიშით. ხოლო უკანასკნელ ესე ხუთასიანი ქორონიკონი უფრო ნათლად აღმოაჩინა საქართველოს მეფემან ვახტანგ ლეონის ძემან, რომელიც ცხად არს „შესაქმისა წიგნსა“ შინა (დაბადებაში). ესახედვე ხელთა ცხრამეტეული, ათცამეტური, ზედნადები, ზედნადების მთვარის მოქცევა, მარტის დადევ თვითო წელი, სადაც ნაკი აქვს წელიწადსა, ოცდარვეული და ესრეთ აღმოაჩინა ამა კინკლოსისა სწავლა და მუნ გონება გავ-

ლით ყოველსავე შეემცნებით და ისწავებთ „დაბადებაში“ და „ჟამ-
ნის“ ბოლოსაც შეემცნებით ესსახედვე.

ბ ა გ რ ა ტ : ქართულნი ხმარობენ სხვასაცა ანგარიშსა წლისასა?

ი ო ა ნ ე : ხმარობენ რიცხვებსა სამ გვარად: ესე იგი, შექმნილამ
ანუ დასაბამიდგან სოფლისა; მეორეს—ქრისტეს შობიდგან; მესამეს—
ქორონიკონსა.

ბ ა გ რ ა ტ : ვითარის ასოებით ხმარობენ მაგას და ნიშვნენ?

ი ო ა ნ ე : ქართულის ხუცურის ასომთავრულის ასოებითა, აგრეთ-
ვე მხედრულის ასოებითა უფრო საეროს წიგნებსა და სამეცნი-
ეროში. ხოლო არა დიდხანია, რომ ციფრებითაცა სმენ რიც-
ხვებსა.

ბ ა გ რ ა ტ : ვითარ უნდა გამოვცნოთ, თუ მთვარე რაოდენის
დღისა არს?

ი ო ა ნ ე : ამის შეტყობა თუ გინდათ, ყოველთვის იანვრის თვი-
დამ უნდა იწყებდეთ, ესრეთ: თუ იანვარში გინდათ შეტყობა,
ასე უნდა დათვალოთ: იანვარი, იანვარი, იანვარი. ნიადაგი და თვის
თავი, ზედნადები რამდენიც იყოს, ისიც მიათვალოთ; აგრეთვე იმავე
თვის დღის რიცხვი რაოდენიც იყოს, ისიც ზედ მიათვალოთ; თუ
ოცდაათს რიცხვს ქვევით გამოვიდა, იმდენი დღისა იქნება მთვარე;
და თუ ოცდაათს გასცილდა, ოცდაათი უნდა გარდადოთ, და რაც
მეტრ დღე დაშთება, ის აღრიცხოთ და ეგეოდენის დღისა იქნება
მთვარე. ხოლო სხვათა თვეთა შინა უნდა ამ სახეთ დათვლიდეთ:
უკეთუ ფებერვლის თვეში დასთვლით, მაშინ უნდა ბრძანოთ: იან-
ვარი, იანვარი, ფებერვალი, და ისევ ისე მოიქცეთ, ვითარცა
ზეით დავსწერეთ. ხოლო სხვათა შემდეგთა თვეებში, ვითარცა მარტ-
სა, აპრილსა და სხვათა თვეთა შინა, ბრძანოთ: იანვარი, ფებერ-
ვალი, მარტი, აპრილი და ესრეთ უშორეს და აღრიცხოთ ამსახედ-

ბ ა გ რ ა ტ : ზედნადები როგორ უნდა შევიტყოთ, როცა წელიწად-
ი გავა, თუ რაოდენისა იქნება სხვა წელიწადს?

ი ო ა ნ ე : ვსთქვათ, წლეულს არის ზედნადები ოცდასამი. ამ
ოცდასამს უნდა დავათვალოთ თერთმეტი რიცხვი მომავალს წელს,
და ოცდაათს რაც გადარჩება, იმდენი რიცხვი იქნება ზედნადები,
რომ იქნება მომავალი წელიწადის ზედნადები ოთხ რიცხვიანი, და
სხვანიცა, ასე სცან, რომ ყოველს წელს თერთმეტს რიცხვს უნდა
ხოუმატებდეთ, რაც ოცდაათს გადარჩება რიცხვი, იმდენი იქნება
ზედნადები. და თუ ვერ შეასრულეხ ოცდაათს ის თერთმეტი
რიცხვი, რაც ოცდაათს ქვევით დარჩება, იმოდენი იქნება რიცხვი
ზედნადებისა.

ბ ა გ რ ა ტ : რა არს ნიადაგი და თვის-თავი?

ი ო ა ნ ე : ნიადაგი სამარადისოს ანგარიშს ნიშნავს, ხოლო თვის-თავი, რადგან იანვრიდგან ვიწყებთ მთოვარის ანგარიშსა და სხვას რიცხვისაცა, ამ იანვრისათვის მიუჩემებიათ თვის-თავობა, რომ ეწოდება თვის-თავი.

მაშინ ზურაბამ დაიძახა: ბერო, გირსამც შენი.....თავი, ჩვენ მშიერები დავიხოცენით, და რა არს ესდენი ანგარიში? მაშინ მდგომარეთა ყოველთა იწყეს სიცილი. ბაგრატიმან მრავალი იცინა და ზურაბა მოიკითხა. მოიღეს სადილი და ლხინითა და შექცევითა დაასრულეს ნადიმი.

იოანე გამოეთხოვა ბაგრატს მმადლობელი, წარვიდა, საბაწმინდაც მოილოცა და მერე ისევ მოვიდა თვისსა ბინასა ზედა. რა ვახშმობის დრო მოვიდა, იოანეს კიდე მიუწოდეს თვისთან ბებურიანთა და ისევ იმ სახით დახვდენ, ვითარცა პირველ, და ეს ლამეცა ესრეთ განატარეს.

ხოლო ხვალისა დღე იოანე ემზადებოდა ქიზიყს წასასვლელად-
ანჯიქომ არ გაუშო, უთხრა: სადილიც აქ მიიღე და ვახშმათ შენს
სახლში მიდი, ახლო არს ვაქირი.

კვალად მოიყვანეს ცხვარი და დაკლეს და აგრეთვე სხვაცა სა-
ნოვაგენი შეაგბეს და უკვირდა იოანეს ყოველთვის ოროლისა და სამ-
სამისა ცხვარისა დაკლვა მათგან. რა სადილობის დრო მოვიდა,
შეკრბენ კვალად ბებურიანი და იოანესაც მიუწოდეს. რა მცირედ-
შექეიფიანდნენ, იოანეს გულმან ვერღა გაუძლო და უთხრა: უფალო.
ანჯიქო, ასე მსმენია, თქვენ არც ერთი ცხვარი გყვანდეთ და ეს
მიკვირს, დღეში სამსა და ოთხს ცხვარს არ სჯერდებით და ეს
ვითარ არის? მაშინ

მღვდელი: ბერო, გიჟი ყოფილხარ, როგორ არ იცი, ვისაც
ცხვრები ჰყავს, ჩვენია; დღეში ათიც რომ დაეჭკლათ, მაშინაც
არ გამოგველვეა.

იოანე: ჰგავს, საბალახეს, ბევრს იღებთ?

მღვდელი: ჩვენი მამული სახნავადაც ძლივ გვეყოფა, სად უნდა
ავილოთ საბალახე!

იოანე: მაშა, ჰგავს, თეთრით ყიდულობთ?

მღვდელი: ვის შეუძლია ჩვენში ყოველ დღევ სამი ცხვარი
თეთრით იყიდოსო?

იოანე: მაშ როგორ არის ეგ საქმე?

მღვდელი: თქვენ ბერებს ცოლი ხომ არა გყავთ?

იოანე: განა შენ არ იცი ეგე?

მღვდელი: მე ვიცი: ვისაც თქვენს ყმაში დედაკაცები ჰყავთ,
სულ თქვენი არ არის? აგრეთვე ჩვენი უნდა შეგეტყუოთ, რომ ვისაც
ცხოვარი ჰყავთ, ან ძროხა, ანუ ღორი, სულ ჩვენი არის.

იოანე: უი ჩემ თავს! ნაქურდალით გიცხოვრიათ?

მღვდელი: და რათ გეგონა ყოველ დღევ სამ-სამს ცხვარს და-
გიკვლევდით თუ არ ნაქურდალს?

იოანე: ვაი! აკი ნაკერპავითა და ნაქურდალითა მეც შემ-
სვარეს ამით!

მღვდელი: წადი, შვილო, და ახლა, სადაც გინდა, იქადაგე.

იოანე: რადგან მაგგვარი მოძღვარი გიშოვეო, რასაკურვე-
ლია, კარგს მცნებას მოგვცემ.

მაშინ აიღებურ ეშქალაშმან, რადგან მათ შორის მოხუცებული
იყო, ჰკითხა იოანეს: ქურდობა ვითარი ცოდვა არის და ანუ
რაოდენ გვარად განიყოფება ქურდობა, გვაცნობე ნათლად!

იოანე: მპარაობა არს ღონისძიება რაჲმე ცუდი და ამაო, და
შრომა აწმყოსა და მყოობადისა მდგომარეობისა ცხოვრებისათვის
თავისა თვისისა. ოდესცა განვალს იგი საზღვრისაგან, მაშინ დაშ-
რეტს კაცთმოყვარეობასა და მოყვანებულ ჰყოფს ერთა მოტ-
ყუებისა მტაცებლობისა და ბოროტმოქმედებისადმი; და ამასთანავე
განღვიძებულ ჰყოფს კაცსა მოკვლადცა კაცისა. — მპარაობა, ანუ
ქურდობა თუმცალა განიყოფის მრავალსახედ, გარნა აქა მოვიხსენებ
ორსა უკვე გვარსა. ქურდნი რომელნიმე არიან შინაღვე მპარავნი
და რომელნიმე გარეთ მპარავნი*. გარეშეთა მპარავთა უმეტეს
მიეწერების მამაცობა მით, რამეთუ იგინი ყოველთვის სვლასა
შინა არიან დღე და ღამე, და ოდესმე ხშირადცა შესცვივიან
განსაცდელსა შინა**.

ხოლო შინად ქურდნი უფრორე არიან მხდალ,
და ვერცა გარეთ გამსჯელნი. გარნა ღონეა ქურდობისა უფრორე
აქვთ ამათ მოხელოვნებული. ქურდნი ანუ მპარავნი არიან უკვე
ორგვარ. რომელნიმე არიან განმაბნეველ თვისთა ნაპარავთა,
და რომელნიმე ძუნწ და დამმალველ. განმაბნეველნი იქმნებიან ჩვე-
ულებისამებრ თვით მტაცებელ, და მყოფნი აღტაცებულითა სურვი-
ლითა, და გემოს მოყვარებისა დატკობითა. ხოლო ძუნწნი უკვე
იქმნებიან ფრთხილ, და მყოფნი აღვირასხმითა შიშითა მოუკლე-
ბელობისათვის.

ხოლო მპარაობასა თვით ღმერთი აყენებს, ვითარცა მისცა ათი
მცნებაჲ მოსეს, მერვე ცოდვამ მპარაობა დაუდო. და მისთვის არა
ჯერარს, ვის რომლისგანმე ქმნად უსამართლოებისა და არცა უწე-
სოს საქმის პყრობა, რამეთუ ესე ყოველნი პარვად ითქმიან, რომელ

* გარეშე მპარავნი, გარეშე მოხელენიც დაინიშნებიან და მოყვანენიც (ავტორი).

** შინაგანნი ქურდნი მოხელენიც დაინიშნებიან, შინაგანნი მსახურნიც და
ქალაქში სხვანიც მპარავნიც, ანუ შიგ სოფლებშიდ (ავტორი).

ვისმე წარტაცებით მიუღოს რაიმე ანუ უგრძობელად წარიღოს, ანუ სამართალი უცხო რამ იპყრას და გაამრუდოს სამართალი თეთრისათვის ანუ პატიოსანს ვისმე პატივი მიუღოს, ანუ მოხარკეს ხარკი მეტი გამოართოს, ანუ სხვა ვინმე თვისად მძლავრობით მონად ჰყოს, რომელიც მას არა თვის ეყოდეს. ესე გვარნიც ქურდობად შერაცხილ არიან, რომლისათვის მოციქულიცა სწერს: „არცა მპარავთა, არც შემთვრალეთა, არცა მაგინებელთა, არცა მტაცებელთა სასუფეველი ღვთისა ვერ დაიმკვიდრონ“. და ამისთვის უნდა ვიყვნეთ ფრთხილ და მართლმსაჯულ, რომელ ერთმან მეორეს უსამართლოებით არარაჲ მიუღოთ რა. მაშინ

აი დემურ: მღვდელიო, რაც ამ ბერმან გვითხრა, შენგან არც ერთხელ გვსმენია და არცა რა გისწავლებია.

მღვდელ: მე რა ვქნა. რასაც სწავლობდით და მასწავლიდით, მეც იმასვე გასწავლიდით.

იოანეს ქება შეასხეს, მადლობა უთხრეს, აჩუქეს რაოდენიმე საპალნე ღვინო. და ესრეთ დასრულდა სადილი. იოანეც მადლობელი გამოესალმა და განემგზავრა ქიზიყისაკენ. მწუხრის დროს მიიწია ორლობეთა შინა ვაჭირისათა და მუნ ნახა ყრმამან ვინმე ხელაშვილთაგანმა ზურაბა, რომელიც წინ მოშორვებით მიუძღოდა იოანეს. და ჰკითხა ყრმამან: ვისთან მიხვალთ ამა სოფელსა შინა, ანუ ეგ ბერი ვინ არის? ზურაბმან: ხელაანთას მივალთ, და ეს ბერიც ხელაშვილია. ამ ყმარწვილს დააღ იამა, გაიქცა და შეატყობინა იოანეს სახლს, რომელ ჩვენი იოანე, ბერობის სახით შემოსილი, აჰა, აქ მოვალს. მაშინვე იმა იოანეს ბიძები და ძმა წარმოხლტნენ და სირბილით წინა მოეგებნენ, იოანესთან მივიდნენ, ქუდეები მოიხადეს ზღლმთხვევასა უპირებდნენ. იოანე ცხენიდან გარდახდა, მიეამბორავე მათ და სიყვარულით მოიკითხნა. და ესრეთ უბნობით მოვიდა სახლად თვისა. მაშინ დედა-წულნი ყოველნივე გამოეგებნენ და იოანეს ეხვეოდნენ, ზოგნი თავზედ ჰკოცნიდენ, ზოგი პირზედ და ზოგნი ხელებზედ. და ესრეთ განაგრძეს კოცნა. მაშინ იოანემ: ბატონა ქალებო, თუ ასე განაგრძობთ ამ ალერსს, ვაჲ თუ შემეჭამოთ! და ამა ყოფით შეიყვანეს სახლად, გახადეს ფეხთ და ფეხთ დაბანეს და კარგად განუსვენეს. აგრეთვე ზურაბას მისცეს პატივი და ყოველნივე შეჭხაროდეს. მაშინ იოანეს ბიძა მინდერიდამ მოვიდა; რა იოანეს მისვლა სცნო, მყისვე იოანესთან წარმოვიდა, რა სახლსა შინა შემოვიდა, იოანეს აცნობეს: ესეც ბიძა შენია! იოანეზე აღდგა და წინა მიეგება. რა მან იოანე იხილა, მიესალმა და ხელი დაუჭირა და უთახრა: ჰე, ჰე! რა პატარა მუტრუქი იყავ, და რამ სიდიდე

ვირი გაზრდილხარო. იოანემ: უო ჩემ თავს! ბატონო ბიძავ, ქი-
 ზიყურის ალერსით ნუ მლანძღაო. ბიძამ უთხრა: ქიზიყელთ ასე
 იციან ალერსი, და მე რა ვქნაო, ახლა თქვენ როგორც გვასწავლი,
 ისე მოგიკითხავთო. და მერე რა ალერსისაგან მოიცალეს, ვახშმის
 თადარიქს შეუდგენენ; და რა ვახშმის დრო მოვიდა, ყოველნი მუნ
 შემოკრბენ ხელაანი, ყოველთა მოიღეს ძღვენი, დასხდენ და დაიწ-
 ყეს ვახშმის ჭამა. რა მცირე გამოხდა, იმღერეს და მოჰყვენენ
 იოანეს საღვთგაძელოსა სმასა, იოანეც მადლობას ეუბნებოდა და
 ლოცვედის. მერე იოანემ აღიღო თასი ღვინით სავეს და სთქვა:
 საყვარელნო ჩემნო ძმანო, დანო, დედანო, ბიძანო და სძალნო! მე
 დიდად ვმადლობ ზენასა, მე დიდად ბედნიერად ვრაცხ თავსა ჩემსა
 და მე ყოველთა სიმდიდრეთა ზედა უმჯობეს მიჩნს ესე, რომელ
 თქვენ ყოველთა ჩემთა მონათესავეთა ერთბამად შემოკრბულთი
 სერსა ამას ზედან გჰკვრიტ თქვენ. მე ვერა რასა მსოფლიურსა ამოგ-
 ნებასა ამას ზედან უმეტეს ვგრძნობ და ვერც რას შევამსგავსებ
 სხვასა რასამე განსახარებელსა ჩემსა, მხოლოდ მას, რომელსაცა მო-
 ციქული იტყვის: „რომელი თვალმან არა იხილა, ყურსა არა ესმა,
 და გულსა კაცისასა არა მოუხდა, რომელი განუმზადა ღმერთმან
 მოყვარეთა თვისთა“, რომელ ესე ყოვლისა მსოფლიურისა ამოგნე-
 ბისაგან სხვაობს; და ამის გარდა მე სხვათა ყოველთა ზედა დიდე-
 ბად შემირაცხიეს ესე, რომელ ღღეს თქვენის ჭვრეტით დატკობილ
 ვიქმენ; და ესრეთ დავამტკიცებ სიყვარულსა თქვენსა, ღღეგრძელ-
 დით, გამრავლდით შეილთ სხმისგან, აღგავსოთ უფალმან ქვეყნი-
 ერისა ნაყოფთაგან. არა მოგაკლდეთ ღვინო და პური, არცა ზეთი
 და არცა საცხებელი, სცოცხლებდით კეთილად, მრავალჟამიერ! და
 დაუკრა აქეთ-იქით თავი და შესო ღვინო იგი. მაშინ მუნ ერთი სხვა
 გლახიკაცი იჯდა და ღია მოეწონა ეს იოანეს ლაპარაკი და სთქო:
 ჩემმა მუხლმან-ყე, მე ბოდბელსაც ბევრჯელ ვხლებივარ და იმის ბე-
 რებისაგან ამგვარი სიტყვები არ გამიგონა. ეს ასეთი ნასწავლი
 შექმნილა, რომ სწორეთ გაფრანგებულა, თორემ სად მოიგონა
 ამდენი? თუ ეს ბოდბელმან ნახა, მგონია იმან ოსტატათ დაიჭი-
 როს. მაშინ სხვანიც დაემოწმენ და ესრეთ დაასრულეს ვახშამი.

იოანემ ორი ღღე მუნ განისვენა და მერეთ გამოეთხოვა ნათე-
 ლავთა თვისთა. იგინი დიდად შეწუხდნენ, გარნა იოანემ ამცნო:
 მე მონასტრისთვის ვიღვწვი და ეს ღვაწლი თქვენთვის არ იქნება
 ცუდად, ნურაზედ შეწუხდებით. და ამ სახით გამოეთხოვა იოანე,
 ახუქეს იოანეს აბრეშუმი, წინდა-პაჭიქი, აგრეთვე ზურაბას, და გაე-
 მართნენ სიღნაღისაკენ ბატონის-შვილს იოანესთან.

ამა მიმავლობასა შინა რა ანავას მიუახლოვდა, ნახა მუნ ერთი კაცი, რომე ერთის კალათით ლელვი მიჰქონდა, ჰკითხა იოანემ: რად არს კალათსა მავას შინა? მან უთხრა: ლელვი. იოანემ: მწიფე არის? მან კაცმან: ასეთი მწიფეა, როგორაც ქიქია. იოანემ: უი ჩემ თავს! და მაგ მავალითით რომ არ დაგემტკიცებინა, ან ქაშას ვიტყოდი, ან მაწონს. იმ კაცმან: ბატონო, ჩვენ ასე ვიცით ლაპარაკი, ახლახომ ვერ გავფრანგდებითო. და მიაართო ლელვი იგი და განშორდნენ ერთმანერთს. მაშინ იოანემ უთხრა ზურაბას: თუ ვინმე რიგიანად იტყვის რასმე, ფრანგს ეძახიან ჩვენში, და რა ჩვეულება არს ესე?

ზურაბა: ამისთვის, რადგან საფრანგეთში მეცნიერება ბევრია, და მეცნიერნიც მოდიან იქიდან პატრნი თუ სხვანი, ამის გამო ვისაც მკოდინარეს ნახვენ, ფრანგს ეძახიან. და ესეგვარის უბნობით მივიდნენ სიღნაღს. და ეძიებდენ სადგომს. ამჟამად ფიცხელაურის ბერის მსახური იხილა იოანემ და დაუძახა: დემეტრე კავთისხველო! — რა ამ ბიქს მიესმა ეს ხმა და უკმოიხედა, იცნა იოანე, მსწრაფლ მოვიდა და ეანბორა. უთხრა იოანემ: ძმაო, დიმიტრი, რას აკეთებ აქა? მან ჰრქვა: ჩვენი წინამძღვარი აქ ახლავს ბატონის-შვილსა. გაუძღვა და წინამძღვრის სადგომს მიიყვანა. წინამძღვარს ეთაყვანა იოანე, ანბორს უყო. წინამძღვარს დიდად იამა. გარჯილობის მადლობა უთხრა და მცირეს ხანს უკან ბატონის-შვილს იოანესთან წაიყვანა. წინამძღვარმან ცხად უყო იოანეს დიაკვნის ქვაბთახევს მკვიდრობა და აგრეთვე ხიზიყელობაც. ბატონის-შვილმან მოიკითხა იოანე, მანცა მადლობა მოახსენა და ჰკითხა ბატონის-შვილმან: მამაო იოანე, შეისრულეთ ფილოსოფია?

იოანე: ჰე, ძალითა ღვთისათა.

ბატონის-შვილი: ჯერ გიქადაგნია სადმე?

იოანე: ალაფერდს.

ბატონის-შვილი: მეც გავიგონე, სულ სწორე გიქადაგნია.

იოანე: სწორეს თქმისათვის კინალამ ქვა დამკრიბეს.

ბატონის-შვილი: ნეტარება მოგეწერება ქრისტეს ბძანებისამებრ.

იოანე: ვითარ?

ბატონის-შვილი: ნეტარ იყვნენ დევნულნი სიმართლისათვის, რამეთუ მათი არს სასუფეველი ცათა.

და მერე წინამძღვარს უბძანა: შეიძლება ხვალე, რადგან წმინდა ნინოს უნდა ხალხი შეიყაროს, ამ შეიძნან იპოდიაკვნემან თქვას რამე სიტყვა ერთა შორის და ასწიოს მამულის ერდგულება და გა-

ნამხნოს, რადგან მჭერი პირისპირ გვიდგას, და ყოველ დღე მოველით ომსა?

წინამძღვარი: ვგონებ შეიძლოს.

ბატონის-შვილი: მე ვპკითხავ ქადაგების გვარებს და, თურგზედ თქვა, უთუოდ იქადაგებს, და მერე უბრძანა იოანეს:

რაჲ არს ქადაგება?

იოანე: ქადაგება არს განცხადებულად ანუ მალლიად სწავება ერთა.

ბატონის-შვილი: რაოდენთა აზრთა მიერ ჯერარს შეთხზვად ქადაგებისა?

იოანე: შვიდთა აზრთა მიერ: ესე იგი, პირველად სათანადო არს, წინადადებად საღმრთოთა წერილთაგან ერთისა აზრისა რისამე, რომელსა უწოდთ საფუძველად; მეორე—მიზნზი იმჲ აზრისა; მესამე—განრემზომი; მეოთხე—შემსგავსება; მეხუთე—მაგალითი; მეექვსე—მოწმობის მოღება; მეშვიდე—მტკიცე დამტკიცება, ანუ აღმოჩინება.

ბატონის-შვილი: მაშ, სახვალლოდ უნდა მოემზადო, წმინდანინოს იქადაგო; და ჯილდოსაც მიიღებ, თუ კარგად იქადაგებ. იოანემ თავი დაუკრა და წამოვიდა სადგომს, დაუწყო წერა ქადაგებას, და იმ დღეს და ღამეს გაემზადა.

ხოლო ხვალისადღე დილით ადრე წავიდნენ წმინდა-წინოს. წირვა მოისმინეს, პარაკლისი იხადეს და მერეთ ბოდბელს სთხოეს, რომ იოანეს ექადაგნა ხალხისათვის. ბოდბელმან ნება სცა. იოანეს მაზარა მოასხეს და კარში გამოიყვანეს. ჭანდრებთან დააყენეს და ხალხი სულ იმრგვლივ იმა მოედნის გარეშემო დადგნენ, ვინადგან საყდარში ესეოდენი ხალხი ვერ დაეტეოდა. და რა დარიგდენ ხალხნი და დასხდენ, მაშინ იოანემ აქეთ-იქით თავი დაუჭრა, მივიდა, ბოდბელს ხელს აკოცა, და აღვიდა იმა ჭანდრების ქვეშე მალალს ტახტზედ. პირველად სთქვა „სახელითა მამისათა“ და მერე მოითხოვა შენდობა და სთქვა:

მე თუმცა ყმაწვილი კაცი ვარ ჯერეთ, და, ჩემის ხარისხის მიხედვით, არა თავსმეყვის ესეოდენსა ერთა შეკრებულებათა წინაშე წარმოდგომად და სიტყვის თქმად, გარნა ბრძანებასა ყოვლად სამღვდელოსასა და მეფის ძისასა ვერ ურჩ ვექმენ, რადგან მონოზონთა უფრორე მორჩილება თანააქთ თვისისა უფროსისა. იმა მიხედვით წინადავიდებ თქვენ, ძალისამებრ ჩემისა, რაოდენსამე სწავლისა სიტყვათა... და მერეთ მოჰყვა შემდგომსა სიტყვასა. პირველად აღმოიხრა და მწუხარებით სთქვა: ვაჲ! სადა ვარ მე და რასა ვხედავ მე! ვხედავ მე აღვიღთა იმა წმინდათ მხეტთა განსასვენებელად, სირინოსთა და ეშმაკთა საროკველად, ხოლო ვირკენტაეროსთა დასამკვიდრებელად, შვილთა თქვენთა განსახეთქელად, ცოლთა წარსატაცებლად და სახლებთა თქვენთა წარსატყვენველად.

ქართველნო, კახნო და იმერნო, დაივიწყეთ თქვენ კეთილმოქმედებაჲ წინაპართა თქვენთა, სული ძველისა პატიოსნებისა, ძმათა ერთსულობისა, მორჩილება მეფისა და ამასთანავე სული მამაცობი-

საცა განდრეკილ იქმნა თქვენგან, ნაცვლად მისა დამკვიდრებულ იქმნა უპატიოვებაჲ, განცხრომა და ფუფუნებაჲ და იმათ ჰქმნეს შესაძლებელი წინასწარმისაღებელად მეზობლისად, რომელიცა თვინიერ ამისა შეუძლებელ იყო. საქმემან ამან კანდიერ ჰყო მტერი, შემოხდა იგი მამულად ჩვენდა, და დასთესა მტერობაჲ ძმათა შორის, სძლივა, დაიმონაჲ, და მიგვილო ქონება და განიყვეს ალაფი; თავისუფალნი ძმანი ჩვენნი სკვრეტთ ყოველსა ამას, მიუშვებთ თვისზედა დადებად ტვირთისა და ქედსა ზედა სახივთა, ვითარცა მონანი და ტყვენი. ესგვარევე, ქართველნო, დაიფიწყენით კეთილმოქმედებანი წინაპართა თქვენთანი და მიეცენით რულვასა კიდედგან კიდედმდე ქვეყანისა თქვენისანი.

უთანხმოებამან თქვენმან სამგზის ადგილსცა ავარიის მთავარსა ომარხანს, და შემოხდა მამულად ჩვენდა, დააქცივნა ციხენი, დასწვნა სოფლები, იავარჰყო, დაატყვევა და უკუნიქცა: აჰა, აწცა პირისპირ ჩვენდა დგას, ვითარცა სახლსა შინა თვისსა, უშიშრად; უთანხმოებამან თქვენმან გააბედვინა საქურისს აღამამათხანს, შემოხდა მამულად ჩვენდა, აღილო სატახტო ქალაქი, წარტყვენვა, დასწო, აღივსო ალაფითა და წარვიდა მშვიდობით; დაკვალად იქადდა უკუმოქცევასა და აოხრებასა ჩვენსა, მხედველურძღურისა სულისა ჩვენისა და თვინიერ მღვეარისა ლტოლვილთა, რომელთაცა დაუტყვევით სახლნი თვისნი და მიმოძრწოდით მათა და ტყეთა შინა, არა მექონნი მიდრეკად თავთა თვისთა. ესეგვართა შემთხვეულებათა შინა არ გიტევათ ღმერთმან დაცემად და მოგივლინათ თქვენ შემწედ ჩრდილოჲთ კერძოდ მხედარნი, და მათ ძლით შემოკრბით კვალადვე თქვენსა; გარნა მსწრაფლ შემთხვეულთა საქმეთა უკანვე აქცივნეს მხედრობანი თვისნი; და მიზეზითა ამით უფრორე განმხნდა მტერი ჩვენი, და მოვიდა რანსა შინა (ყარაბაღს) უმეტესითა ძალითა განძვინებული აღსაოხრებელად ჩვენდა; ყოველთა ამა განწირულებათა შინა და დაცემულებათა არა გვიტევა ჩვენ ღმერთმან დაცემად რომელიცა შემდგომად დაცემისა, ღმერთი კვალად არს უხილავად შემწე და აღმმართებელი. იგი არს ნათელი და ნათელი იგი ბნელსა შინა სჩანს და ბნელი იგი მას ვერ ეწივა. მყის განზრახვაჲ ულთოჲსა მის ცუდ იქმნა, და მეყვესულად სცამას ანგელოსმან უფლისამან, და სული წარხდა და იქმნა მატლთაგან შესაქმელ.

ქართველნო! უკეთუ გექმნებისთ სასოება ღმერთსა ზედა, ესე ავარიის ხანი შეიმუხსრება ხელთაგან თქვენთა; ესე ვეგოდენ არა არს საშიშ მტერ თქვენდა, უკეთუ იქმნებით თანხმაჲ, გარნა ურჩება

თქვენი კვალადცა არა გიტევებსთ განსვენებად. ქართველნო! დაივიწყეთ თქვენ კეთილმოქმედებანი წინაპართა თქვენთანი, იგინი იყვნენ თუმცა კირთებასა შინა სხვათა და სხვათა მპყრობელთა მიერ, ესე იგი, ვსთქვათ ძველადგანვე, მაკედონელთაგან, რომაელთაგან, ბერძენთაგან, მეგვიპტელთაგან, სპარსთაგან, სკვიტელთაგან, ოსმალთაგან და ჩინგიზთაგან, გარნა სიყვარული მეფისა, მამულისა და ზიზინე სულისა ვერა დაატევებინეს, იძლივნენ და სძლეს, იღვენენ და განდვენეს და ესრეთ მოიგეს ვიდრე აქამომდე უკვდავებისა სახელი. მე ვსჭრეტ აწმყოსა ღროსა შინა სახეთა ზედან თქვენსა სხვათა და სხვათა გამოწერილობათა, რომელთამესა მცბიერობასა, რომელთამესა მლიქვნელობასა, რომელთამესა მოტყუებასა, რომელთამესა დაუნდობელობასა, რომელთამესა ანგარებასა და სხვანი. ესე ყოველნი არიან მტერ საშიშ თქვენდა, ესე ყოველნი მოგაუძღურებენ თქვენ, ესე ყოველნი განხრწნიან სიმტკიცესა თქვენსა და უკანასკნელ შეგვიქმსთ თქვენ ტკივნეულებასა, ოხვრასა და ვალალებასა. და შემდგომ იტყვით, რომელ ზეცა გვრისხამს ჩვენ. ჩვენ არაოდეს შეგვრისხამს ღმერთი, უკეთუ ჩვენ არა ვამიზეზებთ მას რისხვად ერთგვის, ათგვის, ასგვის და ათასგვის. გარნა მაშინცა მოწყალე არს იგი, და ვინაიდგან მან შექმნა კაცი მიწისაგან, შთაბერა საღმრთო სული, ჰყო მსგავს თვისა პირველი მამა ჩვენი ადამ; და რომელმანცა არა დაიცვა მცნებაჲ მისი, სცთა და წარწყმდა, გარნა მაშინვე შეიწყალა იგი, და განათავისუფლა საკვრელთაგან წყვდიადისგან; ჩვენცა შეიღვინი მისნი თუმცა ქვეყანასა ამას ზედამოსილვართ ხორცითა და ძვალითა, არამედ ჩვენ არა ვართ ხორც და არცაღა ძვალი; კაცი არს უკვად, კაცი არს არსება უხრწნელისა ბუნებისა, შენიშნულებაჲ მისი არს ღიღ და საღმრთო! იგი წინადვე განსაზღვრებულ არს მმუფლებელად ხრწნადისა ქვეყანისა მყოფად ხატად ღვთისა და წარმომაჩინებელად მისა ქვეყანასა ზედა. ესრეთ იყო იგი დასაბამით და შემძლებელცა არს კვალად ესე ვითარ ყოფად, შემძლებელ არს მოქცევად პირველ დაწყებასავე შინა ღიღებისა თვისისა, გარნა მიწდომისათვის ამა უმაღლესისა საგანისა, არა კმა იქნებიან ძალნი ხრწნადისა ბუნებისანი. არს არსება პირველ საუკუნოჲსა, რომლისაცა სახეჲ გვმოსიეს ჩვენ; სული ყოველგან არს და ყოველსავე ალავსებს, საუნჯე ყოველთა კეთილთა, წყარო ძლიერებისა, რომელსა შინა იგი ყოველნი შეერთებულ და განუყოფელ არიან. ამა არსებისა და მის მხოლოჲსაგან შემძლებელ ვართ ჩვენ მოლოდებად შემწეობისა და შემემცნებისა; ესე კაცთაგან შეუძლებელ არს, ხოლო ღვთისა მიერ ყოველივე შესაძლებელ, ვინადგან ღმერთი კაცისათვის შემდ-

გომად დაცემისა მისისა არს ღმერთი უხილავად და დაფარულად, და ნათელსა მყოფ არს მიუწვთომელსა. ამის გამო ჰრქვეს მოსეს ძეთა ისრაილისათა: „მეტყოდე შენ ჩვენთანა, და ნუ მეტყვი ჩვენ ღმერთი, ნუ უკვე მოვსწყდეთ“. „ღმერთი არავინ სადა იხილა, გარნა მხოლოდ შობილმან ძემან, რომელი იყო წიაღთა მამისათა, მან გამოთქვა“. მხოლოდ შობილი ძე ესე მოსაყდრე მამისა, იგი არს მეოხ ჩვენდა, რომელსა შინა ნათელი ღვთაებისა ღმობიერ არს თვალთათვის მოკვდავთა; იგი არს ნათელი ქეშმარიტი, რომელი განანათლებს ყოველსა კაცსა მომავალი სოფლად; იგი არს წყარო საღმრთოთა კეთილობათა; უფალი და მეუფე ყოველთა არსთა, რომლისაგან ყოველივე შეიქმნა და თვინიერ მისა არცა ერთი რა იქმნა, რაოდენი რა იქმნა. მის მიერ გამოვალს ძალი, მიმნიჭებელი ყოველთა ქმნულთა სიმრთელისა და ცხოვრებისა, და არცაღა არს სახელი სხვაჲ ცასა ქვეშე მოცემული კაცთა, რომლითაცა ჯერ იყო ცხოვრება ჩვენდა, რამეთუ ერთ არს ღმერთი და ერთ არს შუამდგომელი ღვთისა და კაცთა. გვიღირს ჩვენ მხოლოდ ცხადითა და დაუბნელებელითა თვალთა აღხილვად ხილულსა ზედან ბუნებასა, რათამცა ვიხილეთ იგი და გვრწმენეს მისა. ცანი და ქვეყანანი კეთილ მოთხრობლობენ მისთვის და ყოველნი განცხადებანი ხილულისა სოფლისანი არიან ბრწყინვალეებისაგან დიდებისა მისისა, მჩვენებელნი გზისა მისისანი. იესო ქრისტე გუშინ და ღლეს, და იგი თავადი არს უკუნისამდე. ვითარცა შეიყვარა მან კაცი დასაბამიდან სოფლისა, ეგრეთვე ჰყვარობს მას დასასრულადმდე ქვეყანისა. და კეთილსა გვიყოფს თვითეულსა ჩვენგანსა თანასწორ, ვითარცა პირველ ყოველთა კეთილთა უყოფდა, ესრეთ იქმს იგი დღეინდელად დღედმდე და ვიდრე დასასრულადმდე ქვეყანისა, იგი ჩვენ ყოველთათვის აღთქმულ არს, და დროჲცა მოსვლისა მისისა მოახლებულ არს ყოველთათვის; ვინმცა უკვე გამზადებულ არს მიღებად მისსა, ვინმცა ისურვის მოსვლასა მისსა და დასდებს სასოებას მას ზედა და ყოვლითა გულითა სწადნობს მას, ვინმცა შეიყვარებს მას, და მცნებათა მისთა დაიმარხავს, მისთანა დაემკვიდრების, მისთანა იწყების, მისთანა იშობების, მოკვდების და აღსდგების მისთანა უხრწნელებითა და მიიღებს ხელმწიფებასა ცათა შინა და ქვეყანასა ზედა; და მას უწოდს საღმრთო წერილი საიდუმლოდ. ქრისტე ჩვენ შორის, გარნა რაოდენ შეუძლებელ არს სურვად კეთილისა მის, რომელიცა ჩვენ არა უწყით. და ვინაჲდგან საიდუმლოობითი სიტყვა, მეტყველი მისთვის გულსა შინა თვითეულისა კაცისათა, არა საკმაოდ ცხად არს და ყურად საღებელ ყოველთვის; მაშასადამე სრულიად საჭირო

არს, რათამცა სხვანი კეთილმოთხრობლობდენ მისთვის და ქადაგებდენცა მას. შემძლებელ ვინმე არსა რწმენად მისთვის, რომლისათვისცა მას არაოდეს სმენიეს? ესე უწყოდინ ყოველთა მეცნავეთა ბუნებისა და მბურებელთა ღვთისათა და ამისთვის მეცადინეობდიან სხვითა და სხვითა სახითა უწყებად და კეთილ-მოთხრობად მისთვის. ამისთვის შვილნი ადამისნი შესწირვიდიან მსხვერპლებთა და დროსაცა ენუქისა იწყეს მოწოდებად სახელსა უფლისა ღვთისასა, ამისთვის აბრაჰამ და ისაკ მოუწოდიან სახელსა უფლისასა; ამისთვისვე მოსემ ჰქმნა საკურთხეველი ზემო კიდობნისა ოქროჲსაგან წმინდისა, და განაწესა ღვთისმსახურებაჲ, რათა ერნი მით აღვილაღვე შემძლებელ იყვნენ წარმოდგენად თვის შორის მარადის თანად-ყოფად მისა, რომლისაგანცა მადლი და ქეშმარიტებაჲ სოფელსა შინა იქმნა და რომლისათვისცა იკურთხებოდიან ყოველნი ტომნი ქვეყნისანი. ამისთვის სოლომონ აღუშენა უფალსა ტაძარი, ამისთვის წინასწარმეტყველნი ქადაგებდიან, ამისთვის ქადაგებდა იოანე უდაბნოსა შინა იუდიანთასა, ამისთვის თვით ქრისტემანცა მოვლო სრულიად ურიასტანი, ქადაგებდა უბნებთა და მათთა ზედა, ხომალდთა, ტარებთა და სასწავლებლებთა შინა, იქმოდა სასწაულებთა და საკვირველებთა მრავალთა, რათა იხილონ და ისმინონ, რამეთუ იგი არს, რომელსაცა მამანი მათნი ესვიდეს; ამისთვის მოციქულთაც მოვლეს ყოველი უკვე ქვეყანა და ასწავებდიან ყოველთა უკვე წარმართთა. შევრდომილ იქმნებოდიან ყვედრებათა ქვეშე, და არცაღათუ შიშობდიან სიკვდილისაგან. ესაახედვე სხვათაცა უკვე წმინდათა სახელნი. ესაახედვე წმინდამან დავით აღმაშენებელმან სამნი როინნი (sic!) მოსახლენი სამთა მდინარეთა ზედა, ას-ასიათასის კომლის კაცით, ქართლს, სურამიდამ ვიდრე განჯამდე მპყრობელი, მტკვრის პირზედ მოკიდებით მოსახლეობდენ. მეორე, თიანეთიდამ ვიდრე განჯადმდე, ივრისა პირსა ზედან მოსახლეობდენ. მესამე პანკისი-დამ ვიდრე განჯამდე, ალაზანს ზედან მოსახლეობდენ. ისინი ყოველ ღღე არბევდენ მამულთა ჩვენთა, ალაოხრეს სრულიად ქვეყანა ესე და ცალიერ ყვეს. გარნა ღმერთი, რომელიც მარად მწე იყო ჩვენ ყოველთა, ამ წმინდამ მეფემ დავით შემუსრნა იგინი და განაბნივნა და კვალად მოგოყვანნა თქვენ სადიდებლად თვისად. უკანასკნელ მეფემან მეორემ ირაკლი განსდევნა ოსმალნი და თავისუფალ გვეყნა, გარნა, ქართველნო, დაივიწყეთ კეთილმოქმედებანი წინაპართა თქვენთანი, არამედ არა ყოველთა. ესრეთ არა ყოველი თესლი გამოსცემს ნაყოფს. აჰა ესერა გამოვიდა მთესვარი თესვად, და თესვასა მას მისსა რომელიმე დავარდა გზასა ზედა; მოვიდეს მფრინ-

ველნი ცისანი, და შექამეს იგი. და სხვა დავარდა კლდოვანსა ზედა, სადა არა იყო მიწა ფრიად და მეყვსეულად აღმოსცენდა, და რამეთუ არა იყო სიღრმე მიწისა, მზე რა აღმოვიდა, დასცხა, და რამეთუ ძირნი არა დაებნეს, განხმა. სხვა იგი დავარდა ეკალთ შორის, აღმოცენდეს ეკალნი, შეაშთვეს იგი. რომელნიმე დავარდა ქვეყანასა კეთილსა, მოსცემდა ნაყოფსა, რომელნიმე ასსა, რომელნიმე სამეოცსა, რომელნიმე ოცდაათს. ხოლო თესლი იგი გამოიღებს ნაყოფს კეთილს, რომელიც დაეცა კეთილსა ზედა ქვეყანასა. პირველ იმითა ჩვენც ვიყვენით ქვეყანა კეთილ, გამომცემელი კეთილის ნაყოფისა, ხოლო აწ ვართ ჩვენ დამაბრკოლებელ გამოღებად კეთილისა ნაყოფისა მით, რამეთუ დაუტევეთ ჩვენ კეთილი და შეუდეგით ბოროტს, შეურაცხვევებით სრეყარული ღვთისა, შევიყვარეთ ამოება, სოფლიური განცხრომა, დავსტკბით გემოთ-მოყვარებასა შინა; გულნი ჩვენნი აღივსნეს ანგარებით, თვალნი ჩვენნი დაიწუხნეს კეთილისთვის, სასმენელნი ჩვენნი არღა მივაქციეთ საღმრთოთა თხრობათა ზედა, და მგავს ვიქმნენით პირუტყვთა უგუნურთა. წმინდათ აღწერეს საღმრთო წერილნი, გვასწავეს ნათლად მსახურება ღვთისა, მეფის და მამულისა, მორჩილება ღედ-მამის, მწყემსთ-მთავართა, ეგრეთვე სიყვარული მეზობელთ, მოყვასთა ჩვენთა, თანხმობა ურთიერთის კეთილთა ზედა. მათ მიიღეს სიბრძნე და ძალი მეცნიერებისა, სიწმინდე, ნეტარება სულისა წმინდისა მიერ; მათ გვიქადაგეს, გვასწავეს ჩვენ, რათა დაადგინონ კაცნი გზას ზედა ნეტარებისა. ესახედვე მამულსაც ჩვენსა მოვიდნენ ნებითა ღვთისა წმინდანი, გვაცნობეს ძალი საიდუმლოებისა ღვთისა. გზა ქვემარტებისა გვიჩვენეს ჩვენ. მოგვაქცივნა კერპთმსახურებისაგან წმინდამან მოციქულმან ღვთისმშობლისამან, მერეთ გვასწავეს, გვიქადაგეს ათორმეტთა მამათა, ასურეთიდამ ღვთის-მშობლისაგანვე მოვლინებულთა; ეგრეთვე გვასწავეს და გვითარგმნეს საღმრთო წერილნი ძველის და ახლის სჯულისა წმინდათა მამათა ჩვენთა ქართველთა, წმინდამან ილარიონ კახელმან, გიორგი მთაწმინდელმან ქართველმან, ევთიმე ქართველმან, და სხვათა ფილოსოფოსთა ჩვენთა ელინთ ენისაგან. ეგრეთვე მეცადინეობდენ მეფენი ჩვენნი და მოიყვანეს ქრისტიანობაში დაშთომილნი ერნი საქართველოსნი, ესე იგი, მთის კაცნი, ძურძუკნი, მთიულნი, ფშაველნი, ხევსურნი და თუშნი. განეწყვენენ მტერს და მოძულეს ქრისტიანობისას დიდთა ხელმწიფეთა სპარსისა და ოსმალისა, იტანჯენ ქრისტესთვის, ივვენენ, მოიკლნენ: არჩილ მეფე, ლუარსაბ მეფე, ქეთევან დედოფალი, დიმიტრი თავდადებული, მეფე ვახტანგ მოწამე და სხვანიც,

რომელნიმე გვემით, რომელნიმე პერობილებით შესცვივდენ პირად-პირადას განსაცდელში. ეგრეთვე ქართველთ თავადნი ეწამნენ თქვენისათვის არგვეთისა: ქსნის-ერისთავი, ჩოლაყაშვილი, რანის-მთავარი, ველის-ციხის მთავარი, ეგრითის მთავარი და სხვანი; რომელნიც მოხსენებულ არიან სვინაქსარს. მიმხედნი მისნი, ვსულ-ვთქუამთ თავისუფლებისთვის და მივისწრაჳით მისდამი, არაჲდ ვშთებით ჩვენ ტყვეობასა და მონებასა შინა ცოდვისასა. თუმცა ვმეცადინეობთ ჩვენ ურთიერთისადმი თანხმობასა, გარნა შური და სიძულილი და ცუდ-დიდებობაჲ, რომელიცა დამკვიდრებულ არს ჩვენთანა, არა გვიტყეებს ჩვენდა სიტყვასა, რომელსა ვიტყვით, არა დაადგრების ჩვენ შორის; და ესე არს მიზეზი დაბრკოლები-სა, ვითარცა მოციქულიცა იტყვის: რამეთუ ხორცთა გული უთ-ქვამს სულისათვის და სულსა ხორცთათვის, და ესენი მხდომ არიან ურთიერთარს; უკეთუ ხორცი მოკვდების კეთილისა საქმისთვის, სული განცხოვლდების, და უკეთუ სული მოკვდების ბოროტისთვის, ხორცი იტანჯების, და ესრეთ ორნივე მონაწილეობენ მისაგებელ-თა შინა კეთილისა და ბოროტისა. თქვენ, ერთის დედის შვილ-ნი, (ესე იგი, ერთის ქვეყნის შვილნი) ნუ მიჰბაძავთ მათ, რომელ-ნი არ შეიწყნარებენ სულსა ღვთისასა. უზომოდათა თვითმოყვარები-თა, თვითრჩულობითა, მომატუნებლობითა, დიდებისმოყვარებითა, თავხედობითა, ანგაარებითა, შურითა, სიძულვილითა, ცრუ-ბეზლო-ბითა. ესე ვითართა ბოროტთაგან ივლტოდეთ, რათა არა იგმოს ქადაგებაჲ იგი სახარებისა, და გაქვდინ სასოებაჲ ღვთისა ზედა, და ზი'გან მიიღეთ სასყიდელი. ერჩილთ ხორციელთა უფალთა თქვენ-თა, ნუ ეძიებთ ორთა უფალთაგან მიღებად სასყიდლისა, რამეთუ არვის ხელეწიყების ორთა უფალთა მონებად, ანუ ერთი იგი მო-იძულოს და სხვა იგი შეიყვაროს, ანუ ერთისა მის თავს იღვას და ერთი იგი შეურაცხოს. ვერ ხელეწიფების ღვთისა მონებად და შამონასა. ესრეთვე ჩვენ თავით თვისით მოკლებულ ვჰყოთ უძვირ-ფასესა საუნჯესა და ნეტარებასა ჩვენსა თვით ვჰყოთ თავთა თვისთა უბედურად. ნუ ვსცთებით, ძმანო ჩემნო, რამეთუ სოფელი ესე ყოვლითურთ შევნიერებითა თვისითა წარხდების და ჩვენცა ვარდვიცვალებით. ყოველივე მსოფლიური დიდება და ქონებაჲ აქა დაშთების, ხოლო კეთილისა საქმე თანა წარგყავების. ვსდგეთ კე-თილად, მოვავით სიყვარული ურთიერთისადმი, შეუდგეთ კვალსა წინაპართა ჩვენთასა, შორჩილ და ერდგულ ვექმნეთ მეფეთა ჩვენთა! აჰა შეფრს ძე, რომელიც აწ მზა არს ერდგულობისთვის მაჰულისა დანთხევად სისხლისა თვისისა. ეგრეთცა თქვენ თანაგაძთ ქმნად ამი-

სა; ოდესცა ველი განმზადებულ არს, მაშინ დროჲ მოწვენილ იქმნების დათესვად, რათა გამოვიდეს მთესველი და არა ყოვნოს.

გარნა საჭირო არს ესეცა, რათა ამის ქლით მოუგოთ თავთა ჩვენთა ბედნიერებაჲ, მივილოთ სახეჲ ნინეველთა და ესრეთ სინანულით მოუწოდოთ ღმერთსა და ერთობით ვევედრნეთ და ვსთქვათ: ესკოდეთ და უსჯულო-ვიქმენით და სიცრუე ვყავთ წინაშე შენსა, და არა დავიმარხეთ აწ, არცა ვყავთ, მეუფეო, ვითარ იგი შენ გვამცენ ჩვენ, გარნა ნუ მიმცემ ჩვენ ხელთა უცხო თესლთასა სრულიად. მაღალო ღმერთო მამათა ჩვენთაო! და მერე მტკიცედ უკვე სდევით, მოირტყენით წელნი თქვენნი ქეშმარიტებითა და შეიმოსეთ ჯაჭვი იგი სიმართლისა, და შეისხენით ფერხთა თქვენთა განმზადებულებაჲ სახარებისა მის მშვიდობისა ყოველსა შინა; აღიღეთ ფარი იგი სარწმუნოებისა, რომლითა შეუძლოთ ყოველთა მათ ისართა ბოროტისათა განხურგებულთა დაშრეტად, და ჩაფხუტი იგი ცხოვრებისა დაიდგეთ, და მახვილი იგი სულისა, რომელ არს სიტყვა ღვთისა, ესრეთ განვედით წყობად მტრისა, მეოხებითა წმინდისა ღვთის-მშობელისა და ქართველთ-განმანათლებელისა ნინოსითა, და მთავარმოწამისა წმინდისა გიორგისათა და წმინდათა მეფეთა ჩვენთათა ვედრებითა შევიწყალნეს ღმერთმან, და გიცენეს და განგარინნეს ხელთაგან ღვეთა და ვირკენტავროსთასა, აწ და უკუნისამდე. ამინ.—

მაშინ ყოველთა ერთბამად ღალადყვეს: ცხონდი, მამაო იოანე, ცხონდი! ღა ესრეთ დასრულდა კრება.

შემდგომად მოვიდა იოანე, ბოდბელს ხელს ემთხვია, ბოდბელმან მადლობა უბძანა, აგრეთვე ბატონისშვილმან მადლობა, ქება უბძანა და წარვიდნენ სადილად. შეკრბენ მუნ ყოველნი მოხელენი და თავადნი, მოვიდა ბოდბელიც, ეგრეთვე წინამძღვარი. იოანეც მოიყვანეს, მაგრამ არ ჯდებოდა მუნ სერზედ, რადგან ბოდბელი იქ იყო, და იმის წინამძღვარი, გარნა უბრძანეს მათ: დღეს ღირსი ხართ ჯდომისა, რომ ვითარცა ამ დროს შენოდა, ისე იქადაგეთ. იოანეც დაჯდა თავის ადგილსა, მაშინ ზურაბამ: ყოვლად-სამღვდელოო, ჩემს შეგირდს კი სვაჲთ სუფრაზედ და მე ოსტატს კი არ მიწვევთ, რა სამართალია? მაშინ ყოველთა გაიციენეს და ზურაბაც შეიყვანეს.

ბოდბელი: ვინ მოგაბარა?

ზურაბა: ქვაბთახევის წინამძღვარმა მომიბარა და ვასწავლე კალმასობა, ღვინის თხოვნა, ოქროების კარგა შენახვა; ახლა თათრებში რომ წავიყვანო, ჩხარსაც, იქ ვასწავლი ცხერის და ძროხის შოვნას.

ბოდბელი: ცუდი მასწავლებელი ჰყოლიხარ ამ ბერს, მისთვის რომ ვერცხლის-მოყვარებას და სიხარბეს დააჩვევ.

ზურაბა: მე ძნელად სადმე ვიპოვნი სამღვდელოს, რომ თეთრი არ უყვარდეს.

ბოდბელი: როგორ?

ზურაბა: ასე, რომ მონათულენ ვისმე, იმ ყმარწვილის ნათლიასან დედ-მამას გამოართმევენ მოსანათლავსა; დააქორწინებენ ვისმეს, საყდრის კარსაც დაუკეტენ, ვინემ არას მისცემენ, და ჯვარის-საწერსაც გადახდევინებენ; იმასაც არ დასჯერდებიან, ხალიჩა და ფარჩაც უნდა ქვეშ გაუშალონ მექორწინეთ, რათა ისიც იმათ წაილონ; მოკვდება ვინმე, სასაფლაოს ფასს, საიმტვერიოს, საწირავს, კრდევ წლის შაბათის საწირავს და პანაშვილისას გამოართმევენ, სახლის გასანათლავს, საშობაოს, იმასაც გამოართმევენ. აგრეთვე ნიშანს ეძახიან, კარგი ცხენი ჰყავს ან კარგი თოფ-იარაღი აქვთ, მასცა წაიღებენ და ტაბლას ხომ, ასიც მივიდეს სასაფლაოზედ, ერთს-ლუქმას გლახაკსაც არ დაუდებენ წილს. ამასთან ქვეშავებს, ტანისამოსსაც მკედრისას მთლად წაიღებენ. ესრეთ დაანელებენ ერთს-ოჯახს და სხვა საკანონოები რაღა მოგახსენო საზოგადოდ.

ბოდბელი: ასე სწერს მოციქული სამღვდელოსათვის: უკეთუ ჩვენ სულიერი დავთესეთ, თქვენ დიდ რა არს თქვენგან, თუ ხორციელი მოვიმკოთ ჩვენ!

ზურაბა: ქვემარტად ბძანებთ, მაგრამ ამ საბრალო ბერმასადაც რა ქადაგება ანუ სწავლა დათესა, მომკის მაგიერ ჯოხი, მუშტი, წვერის გლეჯა და ანაფორის დახვევის მეტი ვერა მოიმკო რა; არ ვიცბ ამ კარგი ქადაგებისთვის რას მოიმკის.

ბატონისშვილმან უბძანა ზურაბას: ანაფორის მაგიერ ფილონს მიიღებს. — იოანე ზე აღგა, მაღლობა მოახსენა და ესრეთ დასრულდა სადილი.

ზურაბა: შენი ჭირიძე, ეს რომ ფილონს მიიღებს, მე კაბა მერგებაო, რომ ასე გავზარდე ეს ბერი. — იცინეს და მასცა ებოძა კაბაი. მერეთ წარვიდენ სადგურსა თვისსა. საღამო დროს დაიბარა ბატონისშვილმა იოანე დიაკვანი, უბძანა: ვინემ ვახშამს მივიღებდეთ, მცირე რამე მოვიუბნოთ მეტადრე ფიზიკისათვის. იოანემ: იყავ ნება თქვენი!

ბატონის შვილი: რასა გულისხმას-ჰყოფთ სახელსა ქვეშე მეტაფიზიკისასა?

[ამას მოჰყვება მსჯელობა მეტაფიზიკის შესახებ].

შემდგომად ამისა დასრულდა უბნობა, ვახშამიც მუნ მიიღო იოანემ და ოდეს აღდგნენ, იოანე გაჰოეთხოვა ბატონისშვილს, დალოცა და

სახვალიოდ წარსვლა მოახსენა ქალაქისკენ. ბატონის შვილმანც უბძანა მშვიდობა და ესრეთ განიყარნენ, იოანე მივიდა წინამძღვართან; წინამძღვარმან მოამზადო წიგნები, მისცა თვისთა მეგობრებთან მიწერილი, და სახვალიოდ განემზადა წასასვლელად იოანე.

ხოლო ხვალისადღე იოანე გამოეთხოვა წინამძღვარს. წინამძღვარმან დარიგება მისცა იოანეს და [უბძანა] სიარული სომხითსა შინა, რათა ეღვაწა ბრინჯით, საფენით (sic) მოგროვებით. და მერე ხელს აკოცა იოანემ, აგრეთვე ზურაბამანც. ამხედრდენ და წარვიდენ ქალაქისკენ. რა მცირე გაიარეს, იოანემ უთხრა: „სადილად მანავს უნდა მივიდეთ და ვახშმად ნინოწმინდას, ტფილისელს მიხაილთან, რომ ახლა ნინოწმინდლად ის არის“. ზურაბამ მოუწონა და შევიდნენ გულდაგულ მანავს. სადილობის დროს მივიდნენ მანავის სოფელში და მუნ ერთის ხის ქვეშე ჩამოხდნენ. მაშინ ერთი მენახირე კაციც მოვიდა მათთან, ჰკითხა მან ვინაობა მათი. ზურაბამ ყოველივე უანბო. მან კაცმან უთხრა: „ჩვენი მოურავი ნინია აქ არის, და ამ სოფელსაც ჰყრის ამარხანის მიზეზით და იმასთან მიბძანდით, სადილს აპირებს“. მაშინვე იოანე და ზურაბ წავიდნენ. რა მოურავმან იხილა ესენი მიშვალნი, მყისვე თავისთან მიაყვანინა. მისრულმან იოანემ უთხრა: „მშვიდობა თქვენდა ურტყუქის მოურავ-მებატონევ!“ მან უთხრა: „გაცხოვნოს ურტყუქის წინამძღვარო!“

იოანე: უი ჩემ თავს! ცუდის ადგილის სახელოს მაძლევ!

მოურავი: მე მეგონა დამიძალღებდით ამგვარის სახელოს მოცემას.

იოანე: მე თავი არ მივის, სხვა უშოვეთ ვინმე.

მოურავი: ქვეყანა მისთვის სწყვეტს ერთი მეორეს, და უკეთესი რა გინდა?

იოანე: მე კი არავის შევაკვდები და თქვენი კი არა ვიცი.

მოურავი: მაშ, რატომ შვრებიან ამ გვარებზედ ჩხუბს?

იოანე: თავ-თავისას რომ დასჯერდნენ, შფოთი აღარ მოვა მაშინ.

ზურაბა: ბატონო მოურავო, კარგი სამართალით სჯის იოანე: რადგან ორტყუქია, ერთი ამას და მეორე თქვენ, მშვიდობა გექნებათ და თანახმაც შეიქნება ამაზედ.

იოანე: „უი შე უკეთურო! არ დასცხრები ბოროტ უბნობისაგან?“ და მაშინ ყოველთა მუნ მდგომარეთა იცინეს. მოილეს სადილი, შემდგომად დასრულებისა, აჩუქა ღვინო მოურავმან, გამოესალმა იოანე და წარვიდა ნინოწმინდისაკენ.

მწუხრის უამს მივიდნენ ნინოწმინდას. ნინოწმინდელი მიხაილ მუნ იყო, მივიდნენ გალავნის კართან და დასხდნენ. მეკარეს ჰკითხეს: „ნინოწმინდელი აქ ბძანდება?“ მეკარემ: „აქა!“ მაშინ იოანემ უთხრა ზურაბას: „იახელ ყოვლადსამღვდელოს და ჩვენთვის სადგომი სთხოვე“. ზურაბა იახლა ნინოწმინდელს, ეამბორა და იოანე დიაკვნის მისვლა და სახლის თხოვნა მოახსენა. მიხაილმან უბოძა სახლი და ვახშმად თვისთან დაიბარა. იოანე დაბინავდა, ტანთ გამოიცვალა, მივიდა ეკლესიაში, ლოცვა მოისმინა და მერეთ იახლა ყოვლადსამღვდელოს, მუნებურმან დეკანოზმან წარადგინა.

რა იოანე დიაკვანმან იხილა ნინოწმინდელი, მეტანია მოუყარა, მივიდა და მოახსენა: „გვაკურთხენ ყოვლადსამღვდელო თბილელ ნინოწმინდელიო!“ მან ხელი უბოძა და მოიკითხა.

იოანეს მისი მგზავრობის მიზეზიც გამოჰკითხა, იოანემ ყოველივე მოახსენა, და მერე უბძანა იოანეს დაჯდომა. იოანე დაჯდა და დაიწყეს უბნობა, არსენის თბილელზედაც შემოხდა სიტყვა, რომელ ბძანა ნინოწმინდელმან: „ოსეშვილი დიად მეცნიერი კაცია, და არსენი თბილელი ყურს არას უგდებს და მწუხარებაშიაცა ჰყავს. ჩემდროს დია პატივი ჰქონდა და სალთხუცესადაც იყო ეკლესიისა“. იოანემ მოახსენა: „ჩემგან კი რა ეკადრება თბილელს, მაგრამ არც ყოფაქცევა აქვს და არცა პოლიტიკა იცის“.

მიხაილ: გისწავლია ითიკა თუ არა?

იოანე: მადლითა თქვენითა.

მიხაილ: მაშ მცირე ვიუბნოთ მისთვის.

იოანე: კარგი იქნება!

მიხაილ: რა შნიშვნელობა აქვს ითიკას და ან ითიკა რად უწოდეს?

იოანე: ითიკა არს ხელოვნება ზნეთსწავლულებისა, წინადვე მოსაწერელი კანონთა, თუ ვითარ ჯერარს უბნობა და ცხოვრებასა შინა თვისსა წესიერად და სწავლულებით განმართვად ვნებათათა თვისთა. ხოლო უკანასკნელ განხილვად ერთ ზნეთსწავლულება კეთილმოქმედებისა საშვალობისათა და ყოვლითა კეთილმოქმედებითა კაცობრიობისათა. ხოლო სახელი ესე ითიკა არისტოტელმან უწოდა თვისგან შეთხზულსა ზნეთსწავლულებისა წიგნსა.

მიხაილ: რაჲ არს საყოფაქციო ფილოსოფია, ანუ საითიკო ფილოსოფია, ანუ რაოდენსა კერძოსა იპყრობს თვის შორის?

იოანე: არს ზნეთსწავლულება და ცნობა საზოგადოდ, რომელიცა ცნობა არს ნებისა ჩვენისა. ფილოსოფია ესე საითიკო იპყრობს თვის შორის ოთხთა კერძოთა.

მ ი ხ ა ი ლ : რომელთა?

ი ო ა ნ ე : პირველი იპყრობს თვის შორის პრაქტიკასა ფილოსოფიასა საზოგადოდ, რომელისა ცნობა არს ნებისა ჩვენისა წადილისა, რომელიცა ჩვენდა წარმოდგომილსა აღირჩევს ნება-წადილთა კეთილსა და სათნოსა; დაღათუ არა იყოსმცა სათნო, იქნების მრავალჯერ, ვითარმედ ვიცით, ბოროტ არს და ვყოფთ მას; გარნა დაღათუ ვიცით სიბოროტებისა რომლისამე წარმოდგომილისა, მაგრამ ვცობთ მას და ოდეს არა მეცნავ ვართ სიბოროტისა მის და ვიქმთ, მაშინ მცნობელობა შეგვაცდენს ჩვენ. ხოლო განისაზღვრებს ესე ესეგვარ: პრაქტიკა ფილოსოფია არს ცნობა წადიერებითისა ძალისა აღრჩევასა შინა კეთილისასა, და გარე მიქცევასა შინა ბოროტისასა, რომელიცა კეთილის აღმარჩეველისაგან განავებს სიბრძნეცა.

მეორე: ბუნებითი სამართალი, რომელიცა შეგვასწავებს სჯულთა განწესებულთა ბუნებისაგან; გულისხმისყოფათა წადილისათვის და გარემიქცევასა ნივთთასა, რომელნიცა სავნებელ გვექნებიან, ხოლო საზღვრენ ესრეთ: ბუნებითი სამართალი არს ცნობა საქმეთა კეთილთა ანუ ბოროტთა.

მესამე: ითიკა, რომელ არს საყოფაქცეო, გვაჩვენებს, თუ ვითარ ჯერარს დამორჩილებად სჯულთადმი ბუნებით, და ანუ ვითარ შემძლებელ არს გულის-ხმისყოფა და ჩვევა საქმეთა ჰატიოსანთა, რომელსა განსაზღვრებენ ესრეთ: ითიკა არს ცნობა მმართველი საქმეთა, თუ ვითარ სათანადო არს მართებად საქმენი თავისუფალნი ბუნებითსა შინა მდგომარეობისასა. კვალად ითიკა არს ცნობა, რაოდენიცა არს კაცის ნება თვისსა ზედა, არავის ხელეწიფების ქვეშე შევრდომა.

მეოთხე: პოლეტიკა ესე განმარტებს კანონთა გონიერებისათა და არათუ ზაკვითსა და სხვათა მაცთურყოფისა ცნობა არს; ხოლო განსაზღვრებენ ესრეთ: პოლეტიკა არს ცნობა მმართველი საქმეთა მეგობრობასა შინა მოქალაქობითსა ანუ საზოგადოებითსა შეხდომილებათამებრ. დროთასა, გარნა საითიკო უკვე პოლეტიკა ყოველთვის დაფუძნებულ არს ქემმარტებსა ზედა.

ნ ი ნ ო წ ი მ ი ნ დ ე ლ ი : ფილოსოფოსური ქემმარტება რაოდენ გვარობს?

ი ო ა ნ ე : სამ გვარობს, ესე იგი: ლოლიკებრ, მეტაფიზიკებრ და ითიკებრ.

ლოლიკებრი არს უკვე, რადცა არს სიტყვა ანუ საქმეა, თანახმაა გონებისა, მაგალ. კაცმან აჰან მიიღო და შემჰკაზა ერთგზის ხარკამბეჩი ერთი; ესე სრულიად არა თანხმობს გონებასა მით, რამეთუ

აბა კაცისა სტომაქი არა ეგოდენ არს, რათამცა შთაეტიოს ერთი მთელი კამბეჩი. და თუ სადამე ვსთქვათ, რომელ იმა კაცმან ერთგზის შეჭამა ერთი ტრედი, ესე შესაძლებელ არს მით, რამეთუ სტომაქსა იმას კაცისასა შთაეტევის ერთი უკვე, და ესე თანხმა არს გონებისა.

მეტაფიზიკებრი ქეშმარიტება არს, რადგალა არს ნივთი, იყოსმცა ნანდვილ იგი ნივთი; მაგალ. უკეთუ ვიტყვი ოქროსა და თვისებასა მისსა, რომელ ოქროჲ ესე ანუ ნივთი ესე არს მძიმე, ყვითელი, ლბილი, გაღნობის შემდეგ უფრო კარგის ფერის მიმღები, კვერსა შინა კარგად გამზიდველი, მაშინ უეჭველად ოქრო არს ესე, ესე არს ქეშმარიტება მეტაფიზიკებრი.

ხოლო ითიკებრი ქეშმარიტება არს ესე, ვინმცა ვისთანმე საქმით ანუ სიტყვით უბნობდეს, უბნობაჲ მისი და საქმენი იგი იყო ქეშმარიტისა გულითა, და პირითა საუბარ, და ესე არს ითიკებრი ქეშმარიტება; და უკეთუ უბნობს იგი მხოლოდ პირითა და არა ქეშმარიტითა გულითა, მაშინ ესე არა მიეწერების ითიკებრსა ქეშმარიტებასა.

და მერეთ უბძანა ნინოწმინდელმან იოანეს: მე დავბერდი, ბევრი რამ მინდა მელაპარაკნა, მაგრამ სისუსტის ძალით ვერ ვლაპარაკობ, და ახლა დაუტეოთ უბნობა.—იოანეც დაჩუმდა.

და მორიღეს ვახშამი, იოანეს კარგად დახვდა; და რა დასრულდა, იოანე გამოეთხოვა, იქნება მე აღრიან წარვიდე ქალაქისაკენ და თქვენ ვერღა გიახლო;—მან დალოცა, ესრეთ გაიყარნენ.

რა გათენდა, იოანე და ზურაბა ამხედრდენ და განემართნენ ქალაქისაკენ, ზურაბამ უთხრა: „მოდო ყარაბულალზე მცირე რამ ვისაუზმოთ და მოურავის რძალი ეკატერინაც ვნახოთ, ყათლანის-შვილის ქალი, იქნება იქიცი ვიშოოთ ღვინო“. იოანეს მოეწონა ეს რჩევა და გაემართნენ ყარაბულალისაკენ. მცირე ხანს უკან მივრდნენ მუნ. რა სცნო მოურავის რძალმან მისვლა იოანესი, მყისვე დაიბარა. იოანე მივიდა, ეკატერინა წინ მოეგება. იოანემ მშვიდობით მოიკითხა და მანცა აგრეთვე, და ყოველივე იოანეს მოგზაურობის ანბავი გამოჰკითხა; და რა სცნო, რომ ღვინის საშოვრად დადიოდა კახეთში, აღუთქვა ამანაც ღვინოჲ საჩუქრად. იოანემ მადლობა მოახსენა, და მერეთ მისცა სადგური და უთხრა: „სადილათ მოველი სოლაღ-შვილს ლეონტის და თქვენც ნახეთ, კარგი მეცნიერი და მგალობელია ქართულს გვარზედ“. იოანემ მადლობა ჰკადრა და იამა: „არ მინახავს ლეონტი, აქებენ“.

და წარვიდა სადგომისათვის.

რა სადილობის დრო მოაწივა, ლეონტიც ხაშმიდამ ამა სოფელში შოვიდა. სასტუმროს სახლში გარდახდა, სადილიც მზა იყო, ეკატერინემ იოანეც დაიბარა, ლეონტის აცნობა იოანე, ერთმანერთს ამბორება უყვეს და მოიკითხეს ურთიერთი და დასხდენ. ლეონტიმ ჰკითხა იოანეს: „ქვაბთახევის მონასტერში რომლის გვარით სცხოვრებთ ბერები, ვითარცა მთაწმინდასა შინა, ანუ სინას მთას, ანუ ათონის მთაში არიან მონასტრები, იმა კანონითა იქცევით თუ სკიტელთ კანონით?“

იოანე: ჯერ ვერც ერთით, რადგან ახალ მოშენენი ვართ, და ფქვენ რომლის კანონით იქცევით?

ლ ე ო ნ ტ ი: უფრო სკიტელთ მონოზონთ გვარზედ.
ი ო ა ნ ე: ვითარ?

[იწყება საუბარი სამონასტრო წესების შესახებ].

იოანემ მადლობა მოახსენა და მერე დასრულდა უბნობა. მოიღეს სადილი და კარგად შეექცენ. მაშინ იოანემ აიღო თასი და დალოცა ეკატერინე და უთხრა: „კემმარიტად ღირსი ბძანდები ქებისა, თქვენ დაფარეთ შიშლოება მონათესავეთა თქვენთა და თქვენ ხართ მაგალითი მამულის ერდგულებისა და არა მბაძველი ბიძაშვილებთა შენთა, და მე ამისთვის ვიტყვი: დღეგრძელდი, და ღმერთმა სრულ ჰყოს მდგომორობა შენი და აღგავსოს ყოვლისა კეთილისაგან. თავი დაუკრა, დალია ღვინო. მერე აიღეს სუფრა, იოანე გამოე-
თხოვა მქადლობელი და წარმოვიდენ მარტყოფისაკენ. ზურაბამ უჩრია.. „ამალამ ნორიოს დავსდგეთ და ხვალე აღრიან ქალაქს წა-
ვიდეთ“. და წარემართნენ ნორიოსკენ.

სალამოს ჟამს მიიწივნენ ნორიოს და სახლს ეძებდენ სადგურად. ამ ჟამში ზურაბამ იცნა მასხარა ოთარიკა და დაუძახა: „ოთარიკავ, გამარჯვება შენი!“ რა ოთარიკამ მოიხედა, იცნა ზურაბა, მოვიდა, მოიკითხა და მგზავრობის მიზეზიც ჰკითხა. ყოველივე აცნობა. და მერე იოანეც გააცნო. მაშინ ოთარიკამ მიიპატიჟა ესენი სახლსა შინა თვისსა. გარდახდენ ცხენიდამ, ცხენნი გომურსა შინა დაუბა და ესენი თვისსა საკუთარსა სახლსა შინა შეიყვანა. ოთარამ აცნობა თავისი სახლობა. იოანემ მოიკითხნა. მერე ოთარამ უთხრა: „დედა-
კაცო, ფეხთ დაბანე იოანეს, რადგან რივი არის სტუმართა“. დე-
დაკაცმან გახადა ფეხთ, მოილო ვარცლი, შთაასხა თბილი წყალი და დაუწყო ფეხთ ბანა. რა ფეხებსა ზედა დაუწყო ხელის სმა და კანკებსაც შეაცილა, იოანეს აუჩუჩუნდა დაფარული ასო და სთქო: „უი შე უკეთურო! რა დროსია?“ და რაოდენს ეცადა დაცხრომას, უფრორე აღტკინდა და სთქო: „ჰოი, რა ყოფილა დედათა ბუნება და ანუ რა ხასიათი ჰქონიათ? ჰოი, ვითარცა ანდამატი მიმზიდველ არს რკინისა, ესენიცა ისე ყოფილან მიმზიდველნი. უი, დასცხერ და დაყუდენ, შე უკეთურო!“ მაშინ ოთარიკამ შეამცნია, რომელ და-
ფარული ასოა უჩუჩუნებდა იოანეს, უთხრა საჩქაროდ დედაკაცს: „დედაკაცო, არიქა, უშველე, გველი შესძრომია პერანგის ამხანაგში მამა სტუმარსა და ხელით შეიპყარ, არა ავნოს რა!“ მაშინ დედა-
კაცმან, ვერარას მცნობელმან, მსწრაფლიად ხელი წაავლო და სთქვა: „უი, რამ სიდიდე გველი ყოფილა, მიშველე!“ და გამოსწია. მაშინ

იოანემ დაუძახა: „დედაკაცო, არ მომგლიჯო ეგ უკეთური, გველი არ არის!“ რა ესე სცნო დედაკაცმან, წარმოხლტა, კარში გავარდა. ოთარამ და ზურაბამ იწყეს სიცილი, ხოლო იოანე იქმნა მწუხარე. მაშინ ზურაბამ უთხრა იოანეს: „ბატონო, ამ ოთარიკას ბევრი ხუმრობა უქნია, ნუ შეწუხდებით.“ რა ვახშმის დრო მოვიდა, ოთარიკამ და კარგი ვახშამი მოართო, კარგათ უმასპინძლა და სახელიოდ იოანეცა და ოთარიკაც ქალაქისაკენ განემზადნენ.

რა გათენდა, აღსდგნენ, აღკაზმეს ცხენები, ამხედრდნენ და წარ-
 უიდნენ ქალაქისაკენ. იოანემ უთხრა ოთარს: „მიანბე, შენ ვითარ
 მიაწიე მაგა მასხარაობით მეფეთთან?“ ოთარამ უთხრა: „მეფის ერე-
 კლეს დროსა ყიზილბაშიდამ ერთი კარგი გვარის-კაცი მოვიდა,
 ბატონმა დია პატოვი სცა და ერთს ღამეს ბატონმან დაპატიჟა
 ვახშმად; ის ყიზილბაში დია ბრიყვი იყო, ბატონს დია ეჯავ-
 რებოდა იმისი ყალიონის სუნი, რომელ მალმალ სწევდა, და
 მყრალის თამბაქოს სუნი დადგა იმ სახლში. მირზებმან და
 სხვათა სპარსულად ბევრჯელ უთხრეს და დაუშალეს, რომ ნუ
 სწევ ყალიონს მაგრე ხშირადო, მაგრამ არ დაიშალა. მერეთ
 ბძანა ბატონმან: „ვინც იმას მომარჩენს, კარგს წყალობას უზამო“.
 მაშინ ამირეჯიბმან მოახსენა: „მე მყავს ერთი მასხარა მსახური და,
 თუ ინებებთ, ის შეიძლებს ამის აქედამ გაყვანას“. ბატონს დია
 იამა. გამოვიდა ამირეჯიბი და მითხრა: „ოთარავ, ახლაა შენი
 პურის შოვნის დროჲ, ეცადე. ეს თათარი როგორმე გააჯავრო,
 რომ აქედამ გავიდეს“. მაშინვე უთხარ: ერთის ჯამით ნაკვერცხალი
 მომიტანინე და ერთი გრძელი ჯოხი და საკმეველი. ესენი მაშინვე
 მომიტანეს. ჯამი ცეცხლით თავს დავიდგი, ხელსახოცი შემოვახ-
 ვიე, ყალიონის თავივით გავაკეთე და ჯოხი ლაჯებში გავიყარე,
 და ჩავყარე საკმეველი და დავსდევ გზად. ოდეს დაიძახა იმა
 თათარმან: „ჰოი, გადა, ყალიონ გეთურ!“ („ბიჭო, ყალიონი მო-
 მიტანეო“). მაშინ საჩქაროდ მიველ, ზურგი შევაქციე, ის ჯოხი
 პირში მივეც უკან ლაჯებში გაყოფილი, და უთხარ: „ბუიერ, აღა“
 („მირთვი, ბატონო“). რა ესე იმ თათარმა ნახა, გაჯავრდა,
 წამოხტა, და გინებით კარში გამოვარდა. ბატონს დია იამა

და ერთობით დაიწყეს სიცილი. მერეთ მიბძანა: რაც იცოდეთ მასხარაობაო, ყველა გვაჩვენეთ. მე მოვეყვებ და, როგორც გამიგონათ, ისე ვიმასხარავე და საკვირლად მოვალხინე. ბატონმან ერთი ხელი ხალათი მიბოძა, და მას აქეთ, აგერ ოცდახუთი წელიწადია. სულ ამ მასხარაობაში ვარ; ამა ხელობით ერთი ლუკმა პური ვიშოვნე“. იოანემ: „უნდა ღმერთს მადლობდე, რომ ეგ წიქი მოუცია შენთვის, რომ მაგით საჩჩო გიშოვნია“. ითარამ: „ღია ყოველთვის მადლობას ვაძლევ ღმერთსა“.

იო ა ნ ე: შენის ხუმრობით ხომ არავინ შეგიწუხებია, ან ბატონთან ხუმრობით ხომ არავინ დაგიბეზლებია?

ო თ ა რ ა: ბატონის მხრიდამ თუ უსამართლო შინახავს რამე, ანუ მოხელეებისაგან და ან იასაულებებისაგან, ხუმრობაში ბევრი წარმომიდგენია და მიშველია შეწუხებულათვის. აგრეთვე, თუ თავად[ის] მხრიდამ მინახამს რამე ან ურიგო ყოფაქცევა, ან კრივი, ან სხვა უსამართლოება რამ, ისინიც გამიტარებია ხუმრობაში; და სხვები მრავალი ხუმრობა მიქმნია მოსაწონი და სასაცილო. მელიქ ავეტიქამ თავის ძმისწულს ქორწილი უყო და დიდი პურობა გარდუხადა; მეფე, მეფის ძენი, კათოლიკონი და სხვანო დიდო კაცნი იქ იყვნენ შეყრილნი ღამე, ვახშად დიდს დარბაზში ისხდენ. შუა ლხინის დროს ქართველთ მგალობლები წარმოაყენეს და იგალობეს, როგორც მეჯლისის რიგია. რა ამათ დაასრულეს, მერეთ მცირე ხანს უკან სომხის ტერტერეები წარმოაყენეს და დაიწყეს გალობა ასე მალა, რომ თითქმის ყოველნი მუნ მსხდომარენი მათმან ყვირილმან მოაწყინა. რა ესე ვნახე, გაველ გარეთ და ეხოში ერთი ვირი ება, ავხსენ ის ვირი და, ამ დარბაზში რომ შემოვიყვანე და ეს ყვირილი მიესმა და მრავალი ანთებული სანთელი იხილა, შეშინდა ის ვირი და ასეთის ხმით მოჰყვა ღრიალსა, რომ ამ ტერტერეების ხმა სულ დაფარა. რა ესე იხილეს, ეს ტერტერეები კარში გამოვიდნენ; შექმნა ხალხმან სიცილი, და ბატონებმა და ის ღამე ასეთის ლხინით გავატარეთ, რომ მნახავთათვის უკეთესი არღარა იქნებოდა, მეც ვიშოვე მაშინ კარგი ხალათი.

დადიანთან ვიყავ ოდიშში და ერთმან თავადმან დაპატივა დადიანი, წაბძანდა და მეც მიახლო, რომ ყოველთ უყვარდი მასხარაობისთვის. და დადიანმან მიბძანა: „თუ გამამხიარულებ დღეს და ასეთს ხუმრობას იქმ რასმე, საცინელი იყოს, კარგს ცხენს გიბოძებო“. მე დიდად მიამა, მაგრამ ვფიქრობდი: რა უნდა ვიხუმრო, რაც ვიცოდი, ყოველი ვიმოქმედე და სხვა რა მოვიგონო. ამ ფიქრში რომ ვიყავ, სადილიც მოითხოვეს, მიველ, დავსხედით. ერთი გვერდო-

ბიანი კარგი გორა იყო იქ; და რა სუფრა გაიშალა, ვნახე, ღომის
 ხაბაზი მოდის და ერთი ღიღი ქვაბი ღომი მოაქვს, და პატარა ხის
 ნიჩაბი ხელში უჭირავს. შევხედე, რომ ეს მელომე უნიფხო იყო,
 რადგან ოდიშში ჩვეულებად აქვთ, პერანგი აცვიათ გძლად. და
 მოვიდა, ამოიღებს ამ ნიჩბით და აქეთ-იქით ურიგებს; რა ჩემთან
 მოვიდა და დამიღო ღომი მოხარული ცხელ-ცხელი. გაბრუნდა
 და დაიკაკვა ღომის ამოსაღებლად; აღვიღე ამჟამად ეს ცხელი
 ღომი და ამოუსვი უკან კაკლებსა და საჯდომზედა. ეს კაცი ასე გამ-
 წოდდა, რომ ჯერ ერთი მალაა შეხტა, ნიჩაბი იქ ვილასაც თავში
 აკრა, ეს ქვაბი იმ თავდაღმართზედ დაუგორდა, და თითონაც დატრინ-
 და ამ თავდაღმართზედ წყლისათვის, და დაიძახა: „ასემც შენი სახლ-
 კარი დაგეწვის, რაგვარადაც მე დამწვი“. მაშინ წასქდათ სიცილი
 დადიანს და სხვათა და თქვეს: „ამისთანა ხუმრობა არ ქნილაო“.
 ნახევარი ხაღბი უღომოდ დარჩა. და ასე ვილხინეთ იმ დღესაც.
 ერთხელ კიდევ ერთი იმერელი ვაკე იმერეთიდან მოვიდა, და ეს ჩემი
 ცოლი წყალზედ უნახამს, ყმაწვილი ქალი იყო და დია მოსწო-
 ნებია. მოვიდა ჩემთან, კალოზედ ვიყავ, და მითხრა: „ბატონო!
 ერთი ნამუსი მინდა გითხრა, თუ აღმისრულებ, ბარე კარგა გეშა-
 ხურებია“. უთხარ:—მითხარი! მან იმერელმან მაჩვენა ეს ჩემი მეულ-
 ლე და მითხრა: „ეს თუ გაუთხოვარი არის, აქ დავსახლდები და ამ
 ქალს ვითხოვ, თუ მომცემენ მისი დედამა“. მე უთხარ: ეგ ჩვენი
 მეზობლიანთ ქალია, ჯერ გაუთხოვარია. და, თუ შენახვა შეგიძლიან,
 მე გაგირიგებ-მეტქი. დაემხო ეს კაცი, და მადლობა მითხრა, და
 მითხრა: „შინაც ბევრი მაქვს და აქაცა მაქვს თან ასი ყურუშ“. მე
 ვთქვი: ფული გეჭირება და ეს არის ჩემი საქმე. უთხარ: წავალ და
 ელაპარაკები შენს საქმეზედ იმ ქალის დედ-მამას. დიად გულით
 შემუხვეწა, და წაველ. ეს იმერელი სხვაგან ერთს გლეხისას დავაყენე.
 წაველ ტყუილად და მცირე ხანს უკან მოველ და უთხარ: დიდათ
 იმამთ იმ ქალის დედ-მამას, და კიდევ ნება მოგცესთ. და ესაც შე-
 მოვითვალეს, თუ ქორწილი გინდა, ერთი ხელი რახისამოსი უშოვე ამ
 ქალს, და ჯვარს დაგწერთო. რა ესე გაიგონა ამ იმერელმან, მა-
 შინვე შეჯდა ცხენს, წავიდა გორსა და ერთი ხელი კარგი ტანისა-
 მოსა ეყიდნა. თითონაც ჩოხა გამოეცვალა და შესამე დღეს მოვი-
 და ჩემთან. გამოვართვი ყოვლიფერი, და სახარჯოდცა ოციოდ
 ყურუშში, და უთხარ: ხვალ საღამოს უთუოდ ჯვარს დაგწერთ, ვინემ
 ეს ტანისამოსი მოესწრობა. ავდექ მე და უთხარ: მე ატოცს მინდა
 ვადავიდე, იქიდანაც სტუმრები მოვიყვანო და ჩემი ძმა მიუჩინე იმ
 ქალს, ეს გაჩვენებს და რიგსაც მოგცემს. მე რა წაველ, გადაველ

ბრეხას, წვერი მოვიპარსე, ბატონის ნაბოძები ხალათი ჩავიცვი, მაულის ქუდი დავიხურე, ცხენს ქაჯარი გარდაუშალე; ორიოდ კაციც თან წამოვიყვანე და დავარიგე, რომ იმერელია იქ, და რა მე ჩემს სახლთან ჩამოვხდე, ცხენი გამომართვით, და იმერელმან, რომ გკითხვოთ, ასე უთხარით: ეს ბატონის მსახურია და აქ თავის ცოლთან მოვიდა ქალაქიდან. რა ჩემს სახლთან მოველ, ვნახე ის იმერელი გარეთ ეზოში ზის და ჩემს ძმას ელაპარაკება. გარდავხედ ცხენიდან, ამ კაცებმან ცხენი ჩამომართვეს, იმერელს სალამი მივეც და უთხარ: აქ რასა იქ — მეთქი? მან მათხრა: „ჩემი საქმე მაქვს“. ჩემს ძმასაც ვანიშნე, სხვაგან წავიდა და მე შინ შეველ, დედაკაცი წინ მომეგება, თოფი ჩამომართო და აგრევე ჩემი წვრილი შვილები. რა ეს იმ იმერელმან იხილა, უთხრა ჩემთან მოყოლილ კაცებს: „ბატონო, ეგ ქართველი აზნაური ვინ არის, რომ ჩემს დანიშნულთან ასე კადნიერად შევიდაო“. მათ უთხრეს: რას ანბობ, იმერელო, ეს მეფის მსახურია და ამ თავის ცოლთან მოვიდა ქალაქიდან, და ეს ყმაწვილებიც იმის შვილია“.

იმერელი: მართალს უბნობთ თუ მაბრეყვებთ?

მათკაცთ: არა, ქეშმარიტად, რომ მაგ კაცის ცოლია.

იმერელი: ვაი ჩემ თავს, აკი დამაფსო ვინცაღა ცრუ ქართველი იყო. და შესჩივლა, როგორც საქმეს გაველო.

მათ უთხრეს: ის კაცი ერთი ცრუ სომეხი არის, ბევრი შენისთანა მოუტყუებია, რატომ მიეცი მაგდენი თეთრი და საქონელი და არავის ჰკითხე? ახლავ წადი და გაუდევ უკან, ეგება მოახელო სადმე.

იმერელმან თავში ხელის ცემა შექმნა და ტირილი; ამეამად გამოველ და უთხარ: ძმაო, რა გართობს? მან იმერელმან მცირე შეჰომჩივლა, ვითარცა სხვათა; მეც უთხარ: ის ასეთი ცრუ კაცია, რომ ბევრი მაგგვარი საქმე უქნია, და ახლავ გაუდევ. ეგება გორს მოახელო. ავიღე და ხუთი აბაზიც ვაჩუქე: ეს დახარჯე, გორში მუქთად პურს არავინ გაქმევს. თუ ის სომეხი ვერ მოახელო, ვაქარა სომეხი ხომ ბევრი დადის ქუთაისს, იმათ წაართვი, რაც დაგხარჯვობ. იმერელმან დამლოცა, ხელზედ კოცნა მოინდომა და მითხრა: „რა კარგი ქრისტიანე კაცი ყოფილხარ“. ორიოდვე პურიც ვაჩუქე და მალღობელი გავისტუმრე.

იოანე: უი ჩემ თავს! სწორედ ხელოვნებით ქურდობა გიქმნიაო და ზაკვით შენდობა ფილიაო, მაგრამ უნდა უკანვე გეჩუქებიანაო რაც გამოართვიო.

ოთარა: შე დალოცვილო, ამ სოფელში სულ ამგვარი მოტყუება არის და ასე რჩებიანო.

იოანე: არა, ოთარავ, სიმართლით მოგებული უმჯობესია და უფროც გამოადგება კაცს.—იმყამად გავიდნენ, გაიპარა მინდორში, ნახეს—უკანდამ სამი ცხენოსანი კაცი ცხენებს მოაქენებენ ხიზიყელნი, და სამი კაცის თავებიც ცხენზედ უკიდიათ. შედგნენ ესენი დაჰქითხეს: „რა ამზავია ძმანო?“ მათ უთხრეს: „ბატონთან მახარობლად მოვდივართ, ბატონის-შვილმან იოანემ დაამარცხა ომარხან, და ათასი კაცი მეტი მოუკალით, ცოცხალს გარდა, იხლა ეს არის ნიახურიდამ მოვდივართ“. რა ესე გაიგონა, იოანემ დიდი მადლობა შესწირა ღმერთს და თქვა: „ბედნიერად ვიქადაგე“. და ესეც გაეშურა, რომ დროზედ მივიდეს ქალაქს, მეფეს იმ ძღვევისათვის შესხმა მოვახსენოო. და გასწიეს მათ კაცთა, ოთარაც იმათ გაყვა, და ზურაბა და იოანე წარვიდნენ მოჩქარებით ქალაქისაკენ. რა ქალაქს შინა მივიდნენ, იყო ხალხის დიდი სიხარული, ზარბაზნის სროლა და დიდი შეყრილობა მას გამარჯვებისა ხმასა ზედა. იოანეც მივიდა სახლსა ქვაბთახევის წინამძღვრისასა, და დაბინავდა; სალამოხანს კაცმან დაიძახა, რომელ ხვალე სამადლობელი პარაკლისი იქმნების სიონში, იქ შემოკრებით, და მერე იქიდამ მეფეს უნდა იახლოთ და მიულოცოთო. იოანე მაშინვე განემზადა სახვალიოდ, და იმ ღამეს დასწერა მეფესთან მისართმევი შესხმისა წიგნი.

ხელისა-დღე წირვის დროს მივიდა სიონში; გარდისადეს მუნ ღლესასწაულობა, და მერეთ წარმოვიდნენ მეფესთან. ჯერ სამღვდელთ მიულოცეს, და მერე დიდებულთა, თავადთა და აზნაურთა, და მერე მოქალაქეთა; ხოლო შემდგომად ამისა წარდგა იოანე. თავი დაუკრა მეფესა. რა ბატონმან იოანე იხილა, იცნო, ვინაღ-გან ბატონს თელავის სკოლაში მიებარებინა ალექსის-შვილის დავით რეკტორისათვის, უბრძანა: „ჩემო ფილოსოფოსო, რაჲ გნებავს?“ იოანემ თავი მძიმედ დაუკრა, წინ წარდგა და მოახსენა: „ამ ბედ-ნიერების ხვედრისათვის თქვენს უმაღლესობას მსურს შესხმა მოვახ-სენო, თუ ღირს-მყოფს თქმად უმაღლესობაჲ თქვენი“. — მეფემან: „მმადლობელი ვიქმნები!“ მაშინ იოანე წარდგა და იწყო თქმად შემდგომისა ამის ხატითა ესრეთ:

უმაღლესო და უმოწყალესო ხელმწიფეე და მეფეე ქართლისა-კახეთისაე, მქონებელო ერეენისა—განჯისა, და მპყრობელო ყაზახ-ბორჩალოს ფამბაკ—შამშადილისაე და სხვათა და სხვათა...

საკმეველნი წმინდათა ტაძართა შინა ღვთისათა, თქვენ მიერ შე-წირულნი და დაკმეულნი, სულად სურნელად აღიწიენეს ღვთისადმი და ნაცვლად მისა გარდმოივლინეს თქვენდა მადლი მძლეველობი-სანი, რომლითაცა ყოვლადუმაღლესმან ძალმან დაგვირგვინებულყო მხედარი და საჭურველი შენნი. ამაყმან აფარის ხანმან მოიდრიკა წინაშე შენსა ძლეული თავი თვისი და სირცხვილეული ივლტვის პი-რისაგან შენისა. ბრძოლისა ღრუბლითა დაფარულთა ადგილთა ზედა აღმობრწყინდა ნათელი კურთხეულისა მშვიდობისა; სატახტო-მან ქალაქმან ამან განიძარცვა ხატი თვისი, დაფარული მსცოვა-ნებითა და შეიმოსა სახეჲ სიკაბუჯისა; და ესრეთ მზიარულებით

მცხოვრებნი ამას შინა მოისწრაფიან აღტყინებულნი სულითა და აღტაცებულნი სიხარულითა მოლოცვად უმაღლესობისა თქვენისადმი. და ვიგალობენ ქებასა გალობისასა და გიძღვნიან დიდებასა წინაპართა შენთასა და შეგამგზავსებენ დიდსა პაპასა შენსა დავითს წინასწარმეტყველსა სიყვარულსა შინა ღვთისასა და სიმბნითაცა, რომელმან დასცა ძალი საღმრთოთა ტყორციითა შურდულისათა გოლიათი და მით განაჩინა ერი ისრაელთა ხელთაგან მისთა; ეგრეთვე თქვენცა სარწმუნოებითა და კეთილმსახურებითა შეთხზე შურდული და დაიშურდულენ სასოება შენი ღვთისა მიერ, სტყორცენ ზგავსა მას სისხლმწყურთელსა გოლიათს და შემეუსრე უსჯულოთაჟი მისი და განმარინენ ჩვენ უცხო თესლთაგან. ამისთვის ჩვენ ნეტარად ვრაცხთ საუკუნესა ამას და გკვრეტთ შენ ტკბილსა მამასა და ვსტკებით ამით; გარნა ჩვენ უღონო ვართ ღირსად ქებისა შენისა, და ითხოვს საჭიროებაჲ შემთხვევისა ამისთვის ძველთა ფილოსოფოსთა სადრდებელად თქვენდა: პლატონს, ლომერს, სოლონს, ვირლილიას, ციცერონსა, კურციოს, ოვდის, ბარდონს და ცხრათა მუზთა. შეკრებულთა პარნასის მთასა ზედა, რათამცა თვითეულნი მათგანნი ნაყოფით ბუნებითა ნიქთა უმაღლესობისა შენისათა მიაწერდენ ქებასა და მადლობასა და ესრეთ დაატკობდენ სასმენელთა ჩვენთა.

არამედ ჩვენცა ერთბამად შეძლებისამებრ ჩვენისა ემოხარულობთ და ნათლითა დღესასწაულობისათა ვდღესასწაულობთ ტაძარსა და პალატას ამას შინა და ვტყვიით: მოვედით თაყვანისცემად უფლისა ზეციურისა საშლდელთა მთაჟრისად და ღვთივ დაგვირგვინებულისა მეფისად, უკეთილმსახურესისა უფროს წარმართთა მეფეთა ქვეყანისათა.

უფალმან დაიკვას მეფობაჲ შენი ჯვართა ქრისტიანებისათა და სკიპტრიითა კეთილმოქმედებისათა, და მით უძლოდუ ერსა შენსა. ვითარცა მოსე ისრაილთა, და ვითარცა ისო ნავეს-ძე, იქმენ ამაღლებულ სკიპტრიითა, ვითარცა ალექსანდრე ბერძენთა შორის და ჯვართა, ვითარცა დიდი კოსტანტინე მორწმუნეთა მეფეთა შორის: მშვიდ, ვითარცა დავით ცხებულთა შორის, და ბრძენ, ვითარცა სოლომონ მეფეთა შორის; თავ-დადებულ, ვითარცა დიმიტრი ქართველთა შორის; მართალ, ვითარცა ღმერთი ღმერთთა შორის და საყვარელ, ვითარცა ქრისტე მართლმადიდებელთა შორის. გაკურთხოს შენ უფალმან და დაგიკვას შენ საყდარსა ზედა მეფობისა შენისასა ნათესავიდან ნათესავადმდე; და იყავნ შენზედა საღმრთო მადლი, სულისა წმინდისაგან დამტკიცებული და დაუბრკოლებელ სულიერსა შინა დიდებასა შენისა მსახურებისასა, და აყვავდეს დღეთა შინა

შენთა საქართველოჲ მშვიდობითა და დიდებითა, და გეწოდებოდეს შეფე მშვიდობისა და განსვენებისა და მყუდროებისა, ვითარცა მამასა შენსა სოლომონს. უფალმან მარჯვენითა შენითა კეთილად განაგოსმცა ყოველნი საქმენი ხელთა შენთანი. უფალმან გამოგიჩინოს შენ ერად გულისამებრ თვისისა და განიხილოსმცა შინაგანნი სულისა შენისა კეთილობანი, და იყო შენ დღევრდელ ქვეყანასა ზედა. და იყოს შენდა სიხარული დათხეული და ქვეშევრდომთა შენთა ზედა ზეციურისა კურთხევითა და შეწყნარებითა. და მხიარულებდაჲ ჩვენი სრულ იქმნეს შენ შორის. და მხიარულებდაჲ ესე ჩვენი ნურცა ვისგანმე იყოსმცა აღსახლოცველ. ხოლო ჩვენ დასამტკიცებლად ამისა დაუფენთ ერთგულსა გულსა ჩვენსა საღმრთოსა ტერფსა შენსა სარწმუნოებითა, მორჩილებითა და სიყვარულისა გულითა აღსრულებითა, ჩვენ უკვე ერთბამად შტოვებითა და ბაითა განვემზადებით აღსრულებად მეფობითისა ნებისა შენისა, და უკანასკნელ, ვითარცა მსახურნი საკურთხეველისა და მონანი სარწმუნონი, ვდღესასწაულობთ და ვღალადებთ „ოსანნასა“ ამას ყოველისა მპყრობელისადმი; მხურვალითა ლოცვითა მორტყმულნი.

განაგრძოს ნებამან მაღლისამან დიდებასა შინა შეუძვრელსა შეფობაჲ შენი და შთამომავლობათა შენთა განუწყვეტელად და საუკუნოდ, და იდიდებოდეს სახელი შენი ქვეყანასა ზედა და დაგიმორჩილნეს ქვეშე ფერხთა შენთა ყოველნი მტერნი შენნი და სახლისა შენისანი, ამინ!

შემდგომად დასრულებისა ამის შესხმისა მივიდა იოანე, ბატონს ზელს აკოცა, ბატონმა მაღლობა უბრძანა და რაოდენიმე ოქრო უბოძა და უბრძანა: „დღეს სადილს კარგად შეექეც და საღამოს აქ მოდი, მინდა ზოგი რამ გკითხო, რომ ღამე ისე გაეატარო“. იოანე მდაბლად მაღლობელი და მხიარული წაშოვიდა სახლსა შინა. კარგად ისადილა და შესო ღვინო საღმრთველო მეფისა.

შემდგომად, მწუხრისა ჟამსა მოემზადა იოანე და ფიქრობდა, თუ რასა ჰკითხავს ბატონი; და მერე დანიშნულს დროს იახლა ბატონს; იოანეს მისვლა მოახსენეს, ინება ბატონმან, და ქრისტესია მღვდელი კეჟერაშვილიც იქ ახლდა. შემდგომად ვახშმისა ბატონმან უბრძანა ქრისტესიას: „რადგან შენ გივლია ბაბილოვნსა, ეგვიპტეს, როდოს, ფერუსალიმს, ეფესოს და სხვათა ადგილთა შინა მუნ მხრისათა, ანუ ვითარ გენახოს და ან როგორ გსმენოდეს, ჰკითხე იოანე დიაკვანს შვიდნი სოფელსა შინა ღირსნი სახსოვარნი“.

ბატონი შიგნით საწოლში შებრძანდა მოსასვენებლად, და ესენი გარეთ სახლში დასხდნენ და იწყეს უბნობად, ხოლო მეფე შიგნიდამ ისმენდა ამათსა უბნობასა.

ქრისტესია: რასა გულისხმა-ჰყოფთ შვიდთა მათ სოფლის-
ღირსთა სახსოვრებთათვის?

იოანე: სახელთა ამით იწოდებიან ესეგვარნი უკვე შენებულე-
ბანი ანუ სახსოვარნი ძეგლნი, რომელნიცა ყოველთა საუკუნეთა
შინა იყვნენ კაცთათვის საკვირველი სახილველი სიდიდისა და დიდ
შეწინიერებისა გამო თვისისა.

ქრისტესია: აღმირიცხეთ მე თვითეულად სახელდობ შვიდნი
ღირსნი სახსოვარნი ძეგლისა საუკუნოვანსა სოფლისანი.

იოანე: სახელდობა შვიდნი ესე ღირსი ხსოვნისანი არიან
შემდგომნი ესე:

პირველი, მავზოლეი.

მეორე, ტაძარი იერუსალიმისა.

მესამე, ტაძარი დიანასი ეფესოსა შინა.

მეოთხე, ზღუდენი ბაბილოვნისანი.

მეხუთე, ძეგლი ანუ კერპი იუპიტერისა ოლიმპიისათა.

მეექვსე, კოლოსი როდოსისა.

მეშვიდე, პირამიდნი ანუ ძეგლი ეგვიპტიისანი.

ხოლო რომელნიმე ნაცვლად იერუსალიმის ტაძრისა რაცხვენ კრი-
ტისა ლაბირინტსა რიცხვთა შორის შვიდთა ღირსთა სახსოვართა
სოფლისათა.

ქრისტესია: რასა გულისხმა-ჰყოფთ თქვენ სახელსა ქვეშე
მავზოლეისასა და ანუ რაასა გამო ირიცხების იგი საკვირველ-სახილ-
ველად სოფელსა შინა?

იოანე: მავზოლეი იყო მეფეა კარიისა, იგი ნარ-ნარად უყვარ-
და მეუღლესა თვისსა არტემიზიას, რომელმანცა შემდგომად სიკვდი-
ლისა მისისა აღუშენა მას დიდშენიერი საფლავი სატახტოსა ქალაქ-
სა შინა მის ადგილისასა აღიკარონას შორის მენეის სასახლისა
და ტაძრისაცა მახლობელ ვენერისათა. და მაშინ ძეგლი ესე წოდე-
ბულ იყო მავზოლეად, რომელ არს საფლავი მავზოლეისა; და ამის
გამო დღესაცა ყოველნი სხვათა მდიდარი საფლავი იწოდებიან მავ-
ზოლეად.

ქრისტესია: ვითარი სიდიდე აქვნდა ანუ სიგრძეი მავზოლე-
ის ამას?

იოანე: სამხრეთიდან ჩრდილოეთის კერძოდ განგრცელდებოდა
იგი სამეოცდასამ ფუტხედ; გვერდები მისი იყო რაოდენიმე იწრო,
ხოლო სიმაღლე აქვნდა ოთხასათერთმეტი ფუტი, სიმაღლე ოცდა-
ხუთი მწყრთა და ოცდათექვსმეტი სვეტებიც გარეშემო ერთყნენ მას.

ქრისტესია: ვინ იყვნენ ხუროთმოძღვარნი ანუ რაოდენნი?

რომელთაც ალაშენეს ძეგლი. ანუ მონომენტი ისე მდიდარი?

იოანე: ოთხნი ჩინებულნი ხუროთმოძღვარნი ესე, სახელდობ: სკოპასი, რომელიც განყოფდა აღმოსავლეთის კერძოსა შისსა, ტიმოთე—სამხრეთისასა, ლეობარ—დასავლეთისასა, ხოლო ბარიაკის ჩრდილოეთის კერძოსა.

ქრისტესია: დედოფალშან არტემიზიამ იხილა დასრულება მუშაკობისა ამის?

იოანე: ვერა, იგი გარდაიკვალა მწუხარებითა შემდგომად სიკვდილისა ქმრისა თვისისათა. ხოლო შემდგომად სამას-ორმეოცდაათერთმეტსა წელსა შინა, უწინარეს ქრისტეს შობადმდე, შთამომავლობათა მისთა დაუდგინეს სახედ და მაგალითად სიყვარულისა გამომეუღლეობისა.

ქრისტესია: არა დაყენბულიყო მუშაობაჲ მისი შემდგომად სიკვდილისა მის დედოფლისა?

იოანე: არა, შემთხვეულებასა ამას შინა პიტეეს შეერთდა ოთხთა ხუროთმოძღვართადმი მით და ალაშენესა მავზოლეის ზედა მაღალი ესე უკვე პირამიდი და მას ზედა დასდგა მარმარილოსაგან ქმნილი უკვე ეტლი, შებმული ოთხითა ცხენითა; და შიზებითა მით საფლავი ესე ირიცხებოდა სოფლის საკვირველებად და ღირსსახსოვრად. ხოლო ოდეს იხილა საფლავი ესე ფილოსოფოსმან ანაკსალორმან, კალოზომეანისელმან, სთქვა ესრეთ: აჰა მრავალნი უკვე თეთრნი გარდაქცეულან ქვებად.

ქრისტესია: ვინ ალაშენა ტაძარი იერუსალიმისა?

იოანე: სოლომონ, ძემან დავითისმან, მეფემან ურიასტანისამან.

ქრისტესია: რომელსა ადგილსა ზედა იყო იგი აღშენებულ?

იოანე: მთასა ზედა მორისსა, თვით ადგილსა მას ზედა, სადაცა მამამან მისმან დავით მეფემან იხილა ანგელოსი, აღმასრულებელი მართლ-მსაჯულებისა ღვთისა, ხელთა შინა მპყრობელი განშიშვლებულისა მახვილისა.

ქრისტესია: რაოდენსა წელსა აღშენდა ტაძარი იგი?

იოანე: შვიდსა უკვე წელსა.

ქრისტესია: როდის იყო შემთხვევა ესე?

იოანე: სოლომონ იწყო შენობა ტაძრისა ამის ორიათას-ცხრას-ოთხმეოცდა-ცხრასა წელსა შინა შექმნიდამ სოფლისა, ხოლო შობიდან ქრისტესისა წინად ათასთუთმეტსა წელსა, მეოთხესა წელსა შინა მეფობისა თვისისასა იწყო შენობად.

ქრისტესია: რაოდენ ნაწილად შემდგარი იყო ტაძარი ესე?

იოანე: ოთხ ნაწილად, გარნა ყოველივე იყო შეკრულ ერთითა უკვე ზღუდითა; პირველი შენობაჲ საგრილობელი ანუ სადგური

ერთა ანუ წარმართთა, მეორე—საგრილობელი იყო იუდიანთა, მესამე—საგრილობელი იყო მღვდელთათვის, რომელსა ეწოდა წმინდა, ხოლო მეოთხე—საგრილობელი იყო წმინდა წმინდათა, ესე იგი, საღმრთო ანუ უწმინდესი ადგილი.

ქრისტესია: მითხარ თვითეულთა სადგურთათვის, თუ რაოდენნი იყვნენ ზომით.

[ამას მიჰყვება აღწერილობა ტაძრისა ბიბლიიდან].

ქრისტესია: რომელსა ქალაქსა შინა იყო აღშენებული ტაძარი დიანასი?

იოანე: ეფესოს, აზიის ქალაქსა შინა, რომელიცა იყო კარიასა შინა.

ქრისტესია: ვინ აღაშენა იგი?

იოანე: რომელნიმე მომზრახეობენ, რომელ იგი დაწყებულ იყო ამაზონთაგან. ხუროთმოძღვრებითა და ზედამდგომობითა კტეზიფონისათა და წასაგებელითა სრულიად აზიელთაგან. ხოლო შენობამან უკვე ამა ტაძრისაგან განვლო ოთხასი უკვე წელიწადი, სიგრძე ტაძრისა ამისა იყო ოთხასოცდა ხუთი ფუტი; სიგანით ორასოცი ფუტი; მას ედგნენ ასოცდაშვიდი სვეტნი, შაბაქად მოჭრილნი, რომელნიც იყვნენ სიშაღლით სამოცნი ფუტნი თვითეული მათგანი, რომელნიცა გაკეთებულ იყვნენ რომლისამე ხელმწიფისაგან წარსაგებელითა თვისითა; სახელი ხელმწიფისა მის არ არის ნამდვილ მოხსენებული. შენობა მისი იყო ნაძვის ხისაგან, ბქენი მისნი კიპაროზისაგან ანუ საროსაგან; ხოლო ეგო ტაძარი ესე მრთლად უფროს ოთხასისა წლისა, ვიდრე ალექსანდრე მაკედონელის დრომდე; რომელნიმე სარწმუნო შეისტორიენი სწერენ: ეროსტატეს ვისმე სახელით წოდებულს, რომელმანცა წარუკიდა ცეცხლი ტაძარსა ამას და გარდაიქმნა ნაცრად; რათა მოხსენებითა ამითა დაშთეს სახელი მისი და შთამამელობათა მისთა. ამასაც მოუთხრობენ ისტორიკოსნი, რომელ მას დღესა შინა დაიწო ტაძარი იგი, რომელსა დღესა შინა იშვა ალექსანდრე მაკედონელი. გარნა კვალად განაახლეს შემდგომ ტაძარი იგი ვიდრე შვიდგზის.

ქრისტესია: მითხარ, ვინ განაშენა ბაბილოვნისა ქალაქი ანუ ვინ აღაშენნა ზღუდენი მის ქალაქისანი?

იოანე: ნაბუქოდონოსორ, მეფემან ბაბილოვნისამან.

ქრისტესია: რაჟსა გამო იყო ესრეთ დიდებულ ქალაქი ესე ბაბილოვნისა?

იოანე: პირველათ ზღუდეთა გამო ამ ქალაქისათა, მეორედ—ტაძრისა გამო, ბელსოვად წოდებულისა; მესამე—სამეფო სასახლისა და

ზედან დაშენებულისა ბალებითა; მეოთხეთ—მოკირწყლულის ქუჩათა; ფილაქნებითა და მდინარისა სანაპიროებითა; მეხუთედ—ტბებითა და დიდთა არხებთა შემოტანილობითა ქალაქსა შინა; მეექვსედ—დიდშენებულებითა, რომელთაცა კედლებთა სიგრძე იყო გალაენისა ოთხმეოცდაშვიდი ფუტი. სიმაღლე სამოცდაათუთხმეტი ფუტი; მერვე—სიმგრავლე მისი შენებულებისა იყო ოთხასოთხმოცი სტადიონი, რომელიცა შეადგენს ოცსა უკვე მილსა*.

ქ რ ი ს ტ ე ს ი ა: ვითარ იყო დანაკეთებულ ქალაქი იგი?

ი ო ა ნ ე: ოთხკუთხედ, რომელსაცა თვითეული უკვე გვერდი განერკულდებოდა ასოც სტადიონად, რომელიცა იქმს თვითეული გვერდი სიგრძივ და სიგანით ხუთ-ხუთასსა მილსა; ხოლო თვითეულისა გვერდსა ამა გალაენისასა აქენდათ ბქენი ოცდახუთ-ხუთნი, რომელიცა ოთხისავე გვერდისა შეადგენს კარსა ანუ ბქესა ასსა.

ქ რ ი ს ტ ე ს ი ა: სადა იყო აღშენებული ტაძარი იუპიტერისა? *

ი ო ა ნ ე: მახლობელ ოლიმპიის ქალაქისა სამთაუროსა შინა.

ტაძარსა ამას შინა შეკრებულ იყო ურიცხვი უკვე სიმდიდრე მიზებისა გამო მოგვთასა ანუ ქერუმთასა, რომელნიცა საღმრთოდ წინასწარმეტყველებდენ, ანუ წინაღვე მოუთხრობდენ; და აგრეთვე მუნ ერნი მროკველობდენ აღსრულებითა ოლიმპიის თამაშობისათა, რომელნიცა აღსრულებდენ დღესასწაულსა ამას მახლობელ ამა ტაძრისა პატივისათვის ოლიმპიის იუპიტერისათა. ამა ტაძარსა შინა ღირსსახსოვარი და საკვირველი იყო კერპი იუპიტერისა, გამოქანდაკებული ხელოვანის ფიდიისაგანა; და კერპსა ამას რაცხდენ რიცხვთა შორის შვიდთა სოფლისა საკვირველთა და ღირს-სახსოვართასა. მწერალი უკვე ესევეითართა შეხდომილებითა, რომელსა ეწოდა ყაეზანე, აღწერს ამისთვის შემდგომსა ამას: იგი მოუთხრობს, რომელ იუპიტერ ზის სავარძელსა ზედა, ქმნილსა წშიდისა ოქროსაგან და სპილოს ძელისგან შემდგარსა, რომლისა სახე იუპიტერისა მისგანვე გაკეთებულ თავსა ზედა მისსა, ადგას გვირგვინი ზეთის-ხის ფოთოლთა და სტოებთაგან ქმნილი; მარჯვენეს ხელსა შინა უპყრიეს მას კაცი სპილოსა ძელისაგან ქმნილი, რომელსა ადგას თავსა ზედა ოქროსა გვირგვინი და მარცხენასა ხელთა უპყრიეს სკიპიტრაჲ ქმნილი ყოველთა გვართა მეტალთაგან, და წვერსა მას ზედა სკიპიტრისასა არს არწივი მჯდომარე ფერხთა ზედა, რომელიცა აცვია ხამლნი, არიან წმინდისა ოქროსაგან ქმნილნი და მანტიაცა ეგრეთვე ოქროსაგან ქმნილი ასხია მას. მანტიასა მას ზედა არიან სხვადასხვა გვარნი მხეცნი და ყვაილნი გამოხატულნი.

* ერთი მილი შვიდი ვერსია (ავტორი)

ტახტი მისი არს შემკული სპილოს ძვალით, და აბანოზის ხით, ოქროთა და მრავლითა სხვათა და სხვათა შაბაქად მოქრილის ნაკვეთებით.—ოთხთა ფერხთადმი ამის ტაძრისათა ქმნილ იყვნენ ოთხნი უკვე სახელნი მძლეველობისანი. ეგრეთვე კერპისა მის ორთავე ფერხთა ქვეშე ორნი ძლევანი პირის-პირ იმა ტახტის ფერხებისა. ორთა წინა ფერხთა თანა მის ტახტისათა იყვნენ ცალკერძოდ გამოქანდაკებულნი სფინიქსნი, მიმტაცებულნი მცირეთა ყრმებთა ფიველთა, ანუ თიველთა. ხოლო მეორით კერძო იყვნენ შვილნი ნიობისნი, მოწყულნი ისრითა აპოლონისა და დიანასითა; შორის ფერხთა ამას ტახტისათა გამოხატულ იყვნენ თეზეი და სხვანი გმირებნი, განმტარებულნი დროასანი ღერკულისა ბრძოლსა შინა პირის-პირ ამაზონელთასა და სხვათაცა მრავალთა შორიკნალთა და მებრძოლთადმი.

ადგილი ესე შემკული იყო ქარტინებითა (ანუ სხვადასხვა სახეებითა მხატვრობისათა ანუ სურათებითა), წარმომადგინებელი უჩინებულესთა ღვწლთა ღერკულესისათა, მოხსენებულთა ისტორიებთა შინა, ზემოკერძო ტახტისა მას ფიდიასი, რომელიცა წარმოდგენდა ერთკერძოდ გრაციანებთა, მეორისა კერძოდ მთათა; ამაღ რომელ იგინი და მეორენიცა ირიცხებოდენ ასულებად იუპიტერისად, განზრახვისამებრ მოღვექსეთასა საფეხურთა ზედა მის ტახტისათა იდგნენ ოქროსა ლომები, სადაცა გამოხატულ იყო ბრძოლა ამაზონელთა თეზიისათანა; საფუძველსა მისსა ზედა წარმოდგენილ იყვნენ სხვადასხვა უკვე გვარნი სახენი ოქროსა ნაკვეთნი, ესე იგი: მზე აღმომავალი, ეტლსა ზედან თვისსა; იუპიტერი და ყრმები გრაციანები, ესე იგი: მერკური; ვესტა და ვენერა, მიმღებულნი კუბიდონისა; გარდა ამას გამოხატულებასა კიდე იპოვებოდნენ მუნ კვალად შემდგომნიცა ესე: აპოლონი, დიანა, მინერვა, ღერკულეს, ამფრიტრიატრი, ნებტუნ და მითვარე, რომელიცა წარმოდგენილ იყო, ვითარცა მიმავალი უნეტათა ანუ ცხენითა.

ქ რ ის ტ ე ს ი ა: რაჲ იყო კოლოსი, რომელსაც სოფელსა შინა რაცხდენ შვიდს ღირს-სახსოვრებაშია?

ი ო ა ნ ე: კოლოსი იყო მსგავსი კაცის დადგმული და აღმართული კუნძულსა შინა როდოსისას, ჩამოსხმული თითბერისაგან კერპი აპოლონთა; რომელნიმე იტყვიან სპილენძსა ესრეთ წმინდასა, რომელ შესწორებოდან მდაბალს ოქროს.

ქ რ ის ტ ე ს ი ა: რაოდენი აქვდა სიმაღლე?

ი ო ა ნ ე: სიმაღლე მისი იყო ესეოდენი, რომელ ძველადგან ამტკიცებენ, ვითამც დიდროანი ხომალდნი ლაჯთა ქვეშე გაუვლიდენ აღმართულნი თვისითა აფრებით და დირაგებითა; დამტკიცებულ ჰყო-

ფენ, რომელ სიმაღლე მისი იყო სამეოცდაათი მწყრთა, ანუ ასხუთი თუტი. კერპი ესე, ანუ ძეგლი აღმართულ იყო როდოსის კუნძულსა შინა, რომელ არს ხომალდთა გასაუალი, იწრო ადგილთ, ანუ უფშაჩანი, რომელსა თათარნი უწოდებენ ბოლახს, პატრივისათვის მზისა, და მიზეზითა ამით, რომელ ხომალდი ღამე არა სძვერებოდა კლდოანთა ადგილთა და არ შემუსვრილიყო ვიწროთა იმა ადგილთა შინა. მას კერპსა ეელსა ზედა აქვნდა დაკიდებული ჯაჭვი კიბის სახედ ქმნილი, ზედან აღვიდოდინ და დაჰკიდებდინ მაშხალებთა, რომელ განენათლებინა ადგილი იგი და თავისუფლად განეელო ხომალდს მის ქვეშე. იგი იყო ორის ფეხით გალაჯული, რომელსაც ერთი ფეხი გამოლმა ედგა კლდესა ზედა და მეორე გაღმით და ქვეშე გაუდიოდა ზღვა იგი; ესრეთ განელიდინ ქვეშე მისსა, და ამისთვის იყო ესეც შერაცხილ საკვირველად და ღირს-საღსოვრად სოფელსა შინა.

ქრისტესია: ვინ ჩამოასხა ესე კოლოსი?

იოანე: კარლოსმან, ნინდესკა შინა შობილმან, მოწაფემან ჩინებულისა მოძღვრისა ანუ ხელოვანთმთავრის ზიზიპისამან, რომელმანც გაკეთებასა მას ზედა იმუშაკა ათორმეტი წელიწადი.

ქრისტესია: დიდხანს იდგა იგი?

იოანე: ორმეოცდაათექვსმეტი წელიწადი, მერეთ შეიმუსრა იგი მიზეზისა გამო დიდის ძვრისა, რომელმანც ამიზეხა დიდი მოოხრება აღმოსავლეთსა ზედა და უფრო საკუთრად კირიასა შინა, კუნძულსა როდოსისასას; ხოლო ძვრა ესე იქმნა ორასოცდაოთხის წლისა წინად შობამდე ქრისტესისა, რომლისა გამო სჩანს კოლოსის დაწყობა უწინარეს ორასოთხმეოცდაათორმეტს წელიწადს შინა შობამდის ქრისტესსა.

ქრისტესია: ამა კერპისა ნამტვრეენი იპოვესლა სადმე?

იოანე: შემდგომად რეასოთხმეოცდაათექვსმეტის წლისა ჰპოვეს ამა კერპისა ნამტვრეენი თითბრისანი.

შვიდიათასორას ცენტარნი, რომელიც შეადგენს თითო ნაჭერი ას ფუნტსა*, რომელიც შემძლებელ არს მოცემად ჰაზრის საკვირველისათვის სიდიდითა ამის გამოქანდაკებულის კერპისათა.

ქრისტესია: ვინ აღმართნა ეგვიპტეს შინა ესე მდიდარნი ღირს-სახსოვარნი ძეგლნი ძველთა დროთანი?

იოანე: მეფეთა ეგვიპტისათა ფარაონთა, რომელიც იყენენ

* ესე ფუნტები შეარდგენენ რიცხვით სულ ერთობლივ ნაჭერსა, თვრამეტათასსა ფუნტსა, ქართულსა ლიურასა ოთხმეოცდაათათასსა (ავტორი).

აღმართულ 'დედა-ქალაქის კაირიდან ვიდრე ერთსა მილსა ზედა, ანუ შვილის ვერსით განშორებულ.

ქრისტესია: საიღამ უფრო იხილვებთან იგინი?

იოანე: არს ქალაქი მცირე, დეზიციად წოდებული, ოდესაც გახვალ გარეშე ქალაქიდან, მისევე დაინახავ იმა პირამიდთა და რომელიც შორავს მათგან ორას მილს ზედა.

ქრისტესია: რაოდენნი არიან მუნ ძეგლნი?

იოანე: სამნი უკვე დიდნი პირამიდნი, ერთი მეორისაგან მოშორებით, ვიდრე ორას-ორას ბიჯითა.

ქრისტესია: შესაძლებელ არს კაცთაგან შესვლად ამა პირამიდებთა შინა?

იოანე: შესაძლებელ არს შესვლად, მხოლოდ ერთსა ოდენ უდიდესსა შინა, რომელიც სდგას ჩრდილოეთის კერძოდ.

ქრისტესია: რაოდენი სიდიდე აქვს მას?

იოანე: სიმაღლესა მისსა სდებენ ვიდრე ექვსას ფუტად, და აგრეთვე ამისავე შესაფერს სიშგრავლესა ოთხკუთხეზედ დანაკეთებულსა.

ქრისტესია: ვინ ალაშენა იგი, ანუ რომელს დროს იყო აღშენებული?

იოანე: რომელნიმე მომთხრობელობენ მისთვის, რომელ იგი აღშენებულ არს შემდგომ სამიათასის წლისა დასაბამიდგან სოფლისა, ეგვიპტის მეფისა მიერ კომფიისათა; ხოლო სხვანი რომელნიმე ჰგონებენ, რომელ იგი აღშენებულ არს ხემნისის მიერ ანუ ხეპსოსაგან.

ქრისტესია: უწყებულ არს, თუ საიღამ მოიღეს ესეოდენნი დიდ-დიდნი ქვებნი და სხვანი მრავალნი?

იოანე: ოტყვიან, რომელ იგინი მოღებულ არიან ადგილით ფიბაიდისაგან, ანუ ზემორე ეგვიპტისაგან.

ქრისტესია: რაოდენსა დროსა ალაშენეს იგი, ანუ რაოდენნი მუშაენი მუშაობდნენ მას?

იოანე: ოცდასამს წელიწადს ალაშენეს იგი, ვითარცა უბნობენ; მუშაენი, რომელნიც მუშაობდნენ მას ზედა, იყვნენ რიცხვით სამას-სამოციათასნი.

ქრისტესია: ვითარ დიდი იყო ხარჯი მას ზედა?

იოანე: პლინიოს მოუთხრობს ამისთვის, რომელ დახარჯულა მხოლოდ ზახვსა და ბოლოცსა ზედა ათასექვსასი ტალანტი ვერცხლი და ოქრო, რომელიც შეადგენს ჩვენს თეთრსა ხუთ აბაზიანსა ანუ ხუთსა აბაზსა ვიდრე ჯამით ოთხ მილიონსა. და მიზეზი ზახვის და ბოლოცის ხარჯი ეს იყო, რომელ ეგვიპტელნი უფრორე იხმევდნენ საზრდოდ პოსტნეულთ მდგლობათა, ვიდრე სხვათა საზრდელთა.

ქ რ ი ს ტ ე ს ი ა : ვითარ შევიდოდნენ შინაგან ძეგლისა ამის?

ი ო ა ნ ე : კარი ამა ჩინებულის პირამიდისა, რომელსაც შინა შე-
საძლებელ არს შესვლად, ორასოთხ კუთხედი, სიმაღლით არის რაო-
დენისამე ზომითა უფროს სამისა ფუტისა; ხოლო მოუთხრობენ მის-
თვის, რომელ იგი პირველ დახშულ იყო დიდითარე განწყობილის
ლოდითა ესრეთ, რომელ თუ არ მცოდნენი, ვერა გააგნებდიან კარსა
მას, ოდეს დახშვიდიან მას გამოწყობილის მის ლოდითა.

ნაკვეთი პირამიდისა ამის იყო კუთხედი და თვით საფუძველისა-
გან ძირს მიწის მოშორებული, და ზემდგომარე მექონ არს იგი
იმგვრლივ სისქისა ორი ათასრუხასისა ფუტისა ანუ ოთხასისა-სამე-
ოცდაექვსისა ტოაზისა სრულიად, და ნაკვეთებულობაჲ მისი, სიმაღლე
და სიმრგვლე შეადგენს ოთხასიათასსა კუბიკრსა ტოაზსა.

ქ რ ი ს ტ ე ს ი ა : ვითარი სიმაღლე აქნვდათ ქვებთა მათ, რომელ-
თა შინაცა აღშენებულ არიან ესე პირამიდებნი?

ი ო ა ნ ე : იგინი არიან სიმაღლით სამ-სამი ფუტნი და სიგრძლივ
ანუ განზედ ხუთიდამ ექვსამდინ ფუტი; ესე პირამიდი არს ხარის-
ხებად დაყოფილი ამა სახედ, რომელ ძირდგან დაწყობილი ქვაჲ
რიგზედ მეტობს მეორეს ხარისხის რიგსა, მეორისა და მესამის,
მესამისა და მეოთხეს, ესრეთ უშორეს, ვიდრე დასრულდებოდეს
წვერამდის, რომელსა ზედა დაიდების ერთი ქვა; დაწყობილობაჲ
ამა პირამიდისა შესახედავად არს კიბის სახედ, და გრეხილებით
არისხსა შინა ქვებნი გამოწეულნი, ვარნა აღსვლა მას ზედან
ხმეუძლებელ არს, მხოლოდ ოდენ შეიძლება მსუბუქი კაცისაგან
აბობლებით ასვლაჲ ვიდრე წვერამდე ამა პირამიდისა.

ქ რ ი ს ტ ე ს ი ა : სხვანი ორნი იგი პირამიდნიც არიან ამ სახედ
თუ სხვებრ ქმნილნი?

ი ო ა ნ ე : არა, იგინი არც ესოდენი არიან სიმაღლით და არც
სიზრქით და არც შესახედავით, მხოლოდ ესენი არიან უმფროსო ოთ-
ხისავე გვერდით სამკუთხედად მოყვანილნი და წვრილ-წვრილნი შე-
სახედავით.

ქ რ ი ს ტ ე ს ი ა : რაჲსა სახმარისად ქმნეს ესე პირამიდნი?

ი ო ა ნ ე : მოუთხრობენ მაგისტვის, რომელ იგინი მსახურებდენ
ძეგლად საფლავთათვის მეფეთა ეგვიპტისათა, ამაღ რომელ გვამნი
ეგვიპტის მეფისანი მუნ იყვნენ დასაფლავებულნი, ვითარცა აკლდა-
მათა შინა.

ქ რ ი ს ტ ე ს ი ა : თუმც ლავირინდი არ არის ღირს-საბსოვრის რი-
ხვებში, მაგრამ ბერძენთა მეცნიერთაგან ესეც მერვედ არის შე-
რაცხილი, და მითხარ, თუ რაჲ იყო ლავირინდი?

იოანე: ლავირინდი, ანუ ბაეირინდი არს ბერძული სიტყვა, რომელიც ნიშნავს ძნელსა გამოსასვლელსა ადგილსა ანუ დაბნეულსა ადგილსა, მრავალთა გზებთაგან ქმნილსა და მიმოხრილსა ბილკონებითა (?) და დაკლაკნულსა, ესრეთ რომელ შემსვლელნი მას შინა ძნელადღა შეიძლებენ პოვნასა გზისა გამოსასვლელად. ისტორია და მეტოლოგია წარმოგვიდგენს ჩვენ ოთხთა ჩინებულთა ლაბირნტთა; პირველსა კრიტიისასა, ქმნილსა დედალოსის მიერ, სადაც იყო პურობილად მინოტავრი და საიდგანაც ღმერთი თეზეი ვერაოდეს შემძლებელ იქმნა მუნიდგან გამოსვლასა, თვინიერ არიადნინიისა ძაფის ანუ ბაწრის კიდე, რომელიც გაბმულ იყო კარიდამ მის ადგილისა და ხელით მიყოლებით შევიდოდის და გამოვიდოდის იმა ადგილით. ლაბირნტო ესე იყო უდიდეს უფროს ყოველთა ქალაქთა ზედა, შენებულეზანი იყო მას შინა უმრავლესნი და სასახლენი მრავალნი, რომელ ერთისა სახლიდამ დაივლიდა მრავალთა სხვათადასხვათა სახლებთა და შენებულეზათა. გარნა ყოველნი გზანი იყვნენ ქუჩისა თუ სხვათა მიმოხრით ქმნილნი, რომელ ერთიდამ მეორეს ადგილსა ვერღარა მიაგნებდენ; ამა ადგილთა შინა იყო დიდროანი ველნი და ტყენი, მშვენიერნი ბაღები, აგრეთვე მცირე მდინარენიც და ტბებიც და, რააცა ესთქვათ, ერთისა კარგის ქალაქისა მდებარეობა. ესე უკეთ იყო დადებულ და უფრო მშვენიერ. მხოლოდ გზების კიდე, რომელ მას შინა სწორესა უკვე გზასა ვერა ჰპოებდიან, და ამისთვის იყო მუნიდამ გამოსვლა, რომელ ესე გზანი ერთმანეთს შორის მიმოხრილნი სხვათადასხვათა გზებთა შინა განრთვიდენ კაცს და დაიბნეოდენ ამა ძებნასა შინა. უმეტესო აღწერა მისთვის იხილე ძველსა ისტორიასა შინა საზოგადოდ ქვეყნისასა.

მეორე ლაბირნტი იყო მეროკსკისისა, ქმნილი პსამინტისისა მიერ, მეფის ეგვიპტელთასა. რომელიც იყო შედგმული სხვათადასხვათა შენებულეზათაგან ვიდრე სამიათსამდე; ამა ლაბირნტსა შინა იდგნენ კვალად რაოდენნიმე ტაძარი პატივისათვის ყოველთა ღმერთთა წარმართთისა. პლინიოს მოუთხრობს, რომელ იგი არსებობდა კვალად მისსავე დროსა შინა და რომელ მას დროსა შინა განეელო სამიათასეჭქვას წელსა აღშენებიდგან მის ლაბირნტისა. შესამე ლაბირნტი ზემონიისა, რომელიც უწყებულ არს დიდ-მშვენიერებაჲ მისი, და რომელსა შინა იდგნენ მრავალნი დიდ-მშვენიერნი და დიდროანი სვეტებნი სხვათადასხვათა გვართა ქვებთაგან. ხოლო მეოთხე ლაბირნტი ნეტერუსისა, ქმნილი მეფისა ყროსუნის მიერ, საფლავად თავისა თვისისა და შთამომავლობათა თვისთა. ესეცა იყო ფრიად მშვენიერ და დიდ. გარდა ამისა მეანტრომიენი, და ანატომიისა შინა

სდებენ ლაბირინტად ხვრელსა და შინაგანსა ადგილს ცარიელსა ყურისასა სხვადსხვა გვარად მიმოხვეულსა გზასასამწენლისასა, და უმტკიცესსა კერძოსა საფეთქლებისა ძვლებთა შინა მდებარეთა. ბოლო გვართ მუნ აღჰყვანებისათა სდებენ ლაბირინტად შეცდომილებასა საქმეთა შინა ანუ მოგზაურობათა შინა, და სიძნელეთა შინა შთაცვიენასა და დატევებასა და საქმის წარუშართველობასა, რომლისაგანც ძნელად წესაძლებელ იყოს კაცის განთავისუფლებად თავისათვისისა. აგრეთვე აკეთებენ ევროპიელნი ბაღებთა ლაბირინტის სახედ მიმოხრილს გზებითა და დანერგულის განუვალის ბუჩქებითა და წვრილის დაკლაკუნულის ბილიკებითა.

და ესრეთ დასრულდა უბნობა, და დიდად მოეწონა ბატონსა. ქრისტესიამაც აქო იოანე და მოახსენა: როგორც საბერძნეთში ვამიგონია, ყოველივე ისე მოგახსენათ ამ იოანემო. მაშინ ზურაბამ კარებიდამ მოახსენა ბატონს: ამ დიაკვანს ჩემო წისქვილი კი დარჩა განუშარტებლად და იმისი რატომ არღარა მოგახსენათ რა?—ბატონმან ბევრი იცინა და შეიტყო მიზეზი მისიც და უბრძანა: დავით მემკვიდრეს უბძანებ, გიხსნას სატანისავანაო!

და მერე წამოვიდა იოანე მხიარული შინა, ხოლო მეორე დღე გათენდა კვირა და წარვიდა იოანე წირვაზედ სიონსა შინა, გარჩა ეგეოდენი ხალხი მისული იყო, რომელ იოანემ ვერღა შეიძლო შესვლად და დადგა კარიპქესა შინა. იხილა მუნ იოანემ ერთს კუთხესა შინა ოთხნი კაცი უყურებენ ქალაღდსა და ერთმანერთს ელაპარაკებიან. იოანე მივიდა უკანით მათსა და შთახედა, რომელ სათამაშოს ქალღაღადებს სჩხრეკდენ და თამაშობდენ. იოანემ დაბლად სთქო: „დიდი ვნება არ არის, რომ წირვის მოსმენაც ვერ მოუთმენიათ და აქ ყომაარბაზობენ, შინ კი არ ეყოფათ ოცდაოთხთ საათთ საყომარბაზოზედ?“ რა ესე გაიგონა დიმიტრი თუმანისშვილმან, უკუმოიხედა და იცნა იოანე, აგრეთვე იოანემან იცნა იგი, და უთხრა იოანეს: „ჩვენ ყომაარზედ არ ვთამაშობთ, ამა ჩემთა ამხანაგთა წიგნი არ იციან და ამას ზედა ლოცვას ვასწავლიო“.

იოანე: ვინ არიან ეგენი, რომ წიგნი არ იციანო?

დიმიტრი: ჯღერიაშვილიო, მკერვალიო სულემან დაფეიქარა დავითა.

იოანე: განმიმარტეთ მე, თუ ვითარ ასწავებთ მათ ქალღაღადთ ლოცვასა.

დიმიტრი: წირვას უკან ჩემთან მობრძანდით და მე მოგახსენებ, როგორადაც ვასწავლი ლოცვას.

რა წირვა დასრულდა, წარვიდენ დიმიტრის სადგომს, დასხდენ და მოილო დიმიტრიმ სათამაშო ქალაღდი, უთხრა იოანეს; „აჰა ესე ვასწავლი ამათ ლოცვას!“

აილო კიკო ქალაღდის და უთხრა იოანეს: ამა ერთიანი ხალის გაშინჯვით წარმოვიდგენთ ერთსა ღმერთსა შემოქმედსა ცისა, ქვეყანისასა და დამბადებელს ჩვენსა, და შევევედრებით მას და ვთხოვთ ცოდვათა მოტევებასა და წყალობასა.

ორს ხალიანს ქალაღდს რომ აღვიღებთ, წარმოვიდგენთ იესო ქრისტესა, ორითა უკვე ბუნებითა და შევევედრებით მას, ვინაიღგან ჩვენთვის გარდამოღდა ზეცითა და ხორცი წეისხასულისაგან წმინდისა და მარიამისაგან ქალწულისა განკაცნა და ჯვარს ეცვა, დაეფლა და აღსდგა, და გვიხსნა სიკვდილისაგან; მას ვევედრებით, რათა ამასცა სოფელსა და მერმესაცა შეგვიწყალოს ჩვენ.

სამს ხალიანს რომ ავიღებთ, წარმოვიდგენთ წმინდა სამებას სამგვამოვნებით და ერთ არსების განუყოფელსა მამასა და ძესა და წმინდასა სულსა და შევევედრებით მას.

ოთხს ხალიანს რომ ავიღებთ, შევევედრებით ოთხთა მახარებელთა, რომელთა აღწერეს სახარება, და ვთხოვთ, რათა მეოხ იქმნენ წინაშე ღვთისა. აგრეთვე ოთხთა მთავარმოწამეთა: გიორგის, დიმიტრის, ესტატის და მერკვირის. ამათაც ვევედრებით, რათა მეოხ გვექმნენ წინაშე ღვთისა.

ხუთს ხალიანს რომ ავიღებთ, ხუთთა ანგელოზთა წარმოვიდგენთ. ესე იგი: მიხაილს, გაბრიელს, რაფიელს, ურიელს და ყოველს, და ვევედრებით მფარველად ჩვენდა და ხსნად განსაცდელთაგან დასაფრთხეთა ეშმაკისათა.

ექვს ხალიანს რომ ავიღებთ, წარმოვიდგენთ ექვსსა დღესა ვნების კვირისასა და შევევედრებით უფალს ჩვენსა იესო ქრისტეს.

შვიდს ხალიანს რომ ავიღებთ, წარმოვიდგენთ შვიდთა მომაკვდიანებელთა ცოდვათა, ესე იგი: ამპარტავენებას, ანგარებას, მრისხანებას, მცონარებას. თუ ამას შინა რაიმე ცოდვა შეგვმთხვევია, ვევედრებით მისთვის ღმერთსა, რათა მოგვითქოს შეცოდებანი ჩვენნი.

მერვეს ხალიანს რომ ავიღებთ, წარმოვიდგენთ იესოს ქრისტეს, მერვე დღესა რომ მოვიდა მოწაფეთა თვისთანა და შევიდა კართა ხშულთა შინა და ჰრქვა: „მშვიდობა!“ რომ ჩვენ ყოველთვის უხილავად გვრწამდეს და თაყვანის-ვცემდეთ, რომე არა მოვაკლდეთ ნეტარებას, რომელიც ბრძანებს: „ნეტარ არიან, რომელთა არა უხილავთ და ვრწმენე!“

მეცხრეს ხალიანს რომ ავიღებთ, მოვიხსენებთ ქრისტეს მიერ ბრძანებულსა ცხრას ნეტარებასა და ჩვენც შეუღდებით ცნებასა მისსა.

ათიანს ხალს რომ ავიღებთ, მოვიხსენებთ მოსეს მიერ ათის მცნების მოცემასა, რომელიც მოსცა ღმერთმან ფიცარსა ზედა დაწერილი და გმეცადინეობთ დაცვას მისსა.

საღდათის სურათს რომ ვიხილავთ, შევავედრებთ ღმერთსა მხედრობასა ჩვენსა და კეთილის მყოფელთა ჩვენთა, ოღესმე კაცთათა ცა წარმოვიდგენთ და ვთხოვთ ღმერთსა ხსნასა მათგან ჩვენსას.

ბიბსა ანუ ქალიანს სურათს რომ ვნახავთ, შევავედრებთ ღმერთსა დედოფალთა ჩვენთა, ვინაიდგან საზოგადო დედა არიან ჩვენნი, და ვსწყევთ მაცდურთა და ავთა დედაკაცთა.

მეფის სახეს რომ ვიხილავთ, შევავედრებთ ღმერთსა მეფესა ჩვენსა, ვინაიდგან საზოგადო მამა არს ჩვენი და იღწვის ჩვენთვის, სხვათა მაწუხებელთა ჩვენთა მეფეთა და ხელმწიფეთა. სარკინოზთა და უღვთოთა ვსწყევთ და ვარისხებთ ღმერთსა მას ზედა.

დიმიტრი: კვალად ვხმარობთ კალენდრად, ანუ წლის სათვალავად ამა ქალაღს ესრეთ: ეს ქალაღი არის რიცხვით ორმოცდათორმეტი, რომ წელიწადიც შედგება ორმოცდათორმეტის კვირით. ეს თორმეტი სურათი ირიცხება თითო-თითოდ თვეებად, რომ შეადგენს ათორმეტს თვეს. უკეთუ განვამრავლებთ ამა ქალაღის ხალებთა, მაშინ ვცნობთ წელიწადისა დღის რიცხვთა ესრეთ: ხელმწიფე, რომ განვამრავლოთ ოთხით, რომ ხელმწიფე თითონ ნიშნავს ცამეტსა რიცხვსა, შეადგენს ორმოცდათორმეტს. ბიბი, ოთხით გამრავლებული, თითო თორმეტად შეადგენს ორმოცდარვას; საღდათი ოთხი, თითო თერთმეტ რიცხვად ჩაგდებული და ოთხით გამრავლებული შეადგენს ორმოცდაოთხსა. ოთხი ათიანი, ოთხით გამრავლებული, იქმს ორმოცს; ოთხი ცხრიანი, ოთხით გამრავლებული, იქმს ოცდათექვსმეტს, ოთხი რვიანი, ოთხით გამრავლებული იქმს ოცდათორმეტს; ოთხი შვიდიანი, ოთხით გამრავლებული იქმს ოცდარვას; ოთხი ექვსიანი ოთხგზის იქმს ოცდაოთხს; ოთხი ხუთიანი ოთხგზის იქმს ოცს; ოთხი ოთხიანი ოთხგზის იქმს ათექვსმეტს; ოთხი სამიანი ოთხგზის იქმს ათორმეტს; ოთხი ორიანი იქმს რვას; ოთხი კიკო იქმს რიცხვით ოთხს. და ესე ყველა ერთად შეკრებილი რიცხვი იქმს სამასსამეოცდაოთხს დღესა. და ოდეს დღევანდლის დღიდან, რომე დღე კვირა და შუადღეა. ამ შუადღიდან მომავალს წელსა ორშაბათის დღის შუადღისას იქნების წელიწადი სახელი სამასსამეოცდახუთი დღე.

იოანემ დიად მოიწონა და უთხრა: თუ როგორც ილაპარაკე, იმ გულით მოიქცევით, სწორედ ლოცვად შეგეარაცხებათ; და თუ თავის სამართლებლად ანბობთ, და მაშინ რაღა მოგახსენო!

ჰკითხა იოანემ: რამოდენი გვარი იცით თამაშობისა და ავტო-
რაოდენი არის თამაშობის გვარი?

დიმიტრი: აზიური თამაშობის გვარი და ჩვენც რომ ვთამაშობთ.
ქალღმერთი: თუ სხვას რასმე სათამაშოს, არიან შემდგომნი ესე: ქა-
ლაღმერთი: 1) ფასი, 2) ნახჩი, 3) ბითური, 4) ალება, 5) განყოფა,
6) ტალახი. ხოლო კამათლით სათამაშოთა: 1) პატარა ნარდი,
2) დიდი ნარდი, 3) უკვდავი ნარდი ანუ შარსი, 4) კამანო, აგრე-
თვე დიდი განჯაფა და თულფის თამაშობა. ხოლო კვალად სათა-
მაშო კარგი და გამოსაცდელი არის ჭადრაკი, ამასთან დამა. მდა-
ბალთა ხალხთ უფრო სათამაშო არის შარუქარი, უჩიგანა, ზუნთუ,
კენტი, თოხან, ალჩუ, ორმოობა, სალაობა, არილი ანუ ფულის ყრა,
ნესვის ტკბილობაზედ დანაძლევება და ვაქრა, კვერცხის ცემა ერთი-
მეორისგან და მოგება. აგრეთვე ყმაწვილნი ოთახოს და სხვათა
თამაშობითა ითამაშებენ. ესენი სულ აზიურია, ხოლო ევროპი-
ულნი არიან შემდგომნი ესე: 1) ბოსტონ, 2) ბანკი, 3) ფიქეთი,
4) დურაკი, 5) სვოი კოზირი, 6) გორვა, 7) ხლუსტი, 8) ციკვი,
9) ტრილოსტი, 10) სემლისტოკ, 11) ჩუხონი, 12) კოროლი, 13) ვის-
ტი, 14) რუჩნოი ბანკი, 15) ოტკუპი, 16) ლაბლაცევი, 17) ზამუშ,
18) მაკაო, 19) ლოტო, 20) ბეზდენდ, 21) ვმოსკოვსკუიუ, 22) პონის-
კამ, 23) ვეფოფან, 24) ლომბერი, 25) ბილიერი, 26) ქალღმერთის ფურც-
ლებზედ ნუმრებით დასხმით თამაშობა, 27) ქვა გაჭრასავით ხით
თამაშობა, ესენი სულ ვიცი და გამოცდილი ვარ.

იოანე: მართლა კარგა დადაღულხარ ყომარბაზობაშია!

დიმიტრიმ გაიცინა და უთხრა: „თუ გნებავს, ყოველს გვარს გაჩვენ-
ებ, როგორ უნდა თამაშობა“. იოანეს იამა და მოიღეს ქალღმერთი,
გაუჭრეს; იოანეს რა აჩვენეს, უთხრეს; „ფული ამოიღე, რომ ისე
ანგარიში გაჩვენოთ“. იოანემ ერთი ბაჯალღუს ოქრო ამოიღო უბი-
დამ და დადო მუნ. მათ ფასის გვარი აჩვენეს და სხვათა ყოველთა-
სათამაშოთა და შარადისათა; გაუადვილეს იოანეს თითო ბისტობით.
უკანასკნელ აღურიცხეს, იოანეს წაეგო ბაჯალღუს; მაშინ ჯღერია-
შვილმან აიღო ოქრო იგი და წავიდა. იოანე იქმნა მწუხარე; მცი-
რესა ხანის შემდგომად მოვიდა ჯღერიაშვილი, მოიტანა ერთი დი-
ღმერთის ტიკჭორით ღვინო, ხორცი, პური, თევზი, და ესევეთარნი და-
სტქო: „ღმერთმან ააშენოს იოანე, დღეს კარგად გვიმასპინძლია“.

იოანე: ვუი ჩემ თავს! მე არა ვარ მასპინძელი და არც მიყვარს
ამ გვარი მასპინძლობა!

ჯღერიაშვილი: ჩვენ ასე დავიხვედრიებთ, ვისაც ქალღმერთის
თამაშობას ვასწავლით.— გაუშალა სუფრა, დასხდნენ და იწყეს ლხინი;

იოანეც იძულებით გაამხიარულეს, და უკანასკნელ დასრულდა სადილი. დიმიტრიმ რომ შეატყო დიაკვანს მწუხარება ოქროსთვის, მოიტანა და ერთი საბერო შალის საჩოხე აჩუქა, რომ ეს ჩოხად შეაკერვინე, მონასტერში კარგა გამოგადგება სამუშაოდო. სულეიმან მკერვალმან უთხრა: მე შეგიკერავ უხელფასოდო, დავით ფეიქარმან: მე საპერანგე ხამს მოგიქსოვო; ჯღერიაშვილმან: მე კი იქ მოგიტან, სადაც დგებარო.

იოანემ იანგარიშა და სთქო: „კარგია, ერთ ბაჯალლუთ ძლივ მოვივიდოდა!“ მადლობა უთხრა და წამოვიდა შინა.

ამჟამად გამარჯვებულნი მხედარნი და ბატონის-შვილიც მოვიდნენ ქალაქს; ბატონს მიულოცეს და მერე მოქალაქეთა ყოველთა იმ ღამეს გაუკეთეს ჩირაღდანი და ვახშამიც პატივისთვის ჯარისა. რა შუადღი-დამ მეცხრე საათი შეიქმნა, აანთეს მაშინ სანთელნი ყოველმან, ფანოსნი, ვითარცა რიგი ჩირაღდნისა, და ყოველი ხალხი წარვიდა შესაქცევად და სანახავად.

იოანეც წარმოვიდა, იხილა გზასა ზედა მიმავალი ჩირაღდნის სახილველად ოდიშელი ბერი მწირი ვინმე, ახალი მოსრული; უთხრა: „ვინ ბრძანდებით და ან სად მიხვალთ?“ მან უთხრა: „ოდიშის მთით მონასტრით, სათხოვნელათ წამოსული ბერი ვარ, მწირი, რომელსაცა მეწოდების ფუჟურო“.

იოანე: „რა ბერის სახელია?“ ბერმან: „ეს დამარქვეს, თორემ სერაფიმ მერქვა“. იოანემ: „ისევ ეგ უწოდე შენს თავს სახელად! მერე უთხრა მან ბერმან: „თქვენ რაღა გეწოდებათ?“ დიაკვანმან: „იოანე!“ მერე ჰრქვა ბერმან: „შვილო, იოანე, მე ამ ქალაქის საქმის არა ვიცი რა და, თუ ინებებთ, მე თან ვიახლებით, ერთად ვიაროთ და გამაშინჯეთ რაღაც ჩირაღდანი“. იოანეს იამა დიად და წარვიდნენ ერთად. მივიდნენ, პირველად დაიწყეს მეიღნიდამ წასვლა, შევიდნენ ხარასხანის ბაზარში, იხილეს მუნ ოქროსმჭედლები, მსხდომარენი ღუქნებში, მრავალი ვერცხლის იარაღი, ეგრეთვე ოქროის დაწყობილი და სხვა სამკაული. სთქვა ბერმან: „ამ ცოლშვილ მკვდართ, ამდენი ოქრო და ვერცხლი ჰქონებიათო!“ დიაკვანმან: „მერე მივიდნენ მექოშეებთან, იხილეს ყოველი ღუქანი სავსე ქოშით და მაშით; თქვა ამ ბერმან: „ბატონო, ამდენი ქოში რად უნდათ? ჰგავს, უქოშო ხალხს მოელიან საიდამე!“ რა წაიარეს ძვირე, იხილეს სარაჯები, რომელს სავსე აქვნიდათ ღუქნები ცხენის იარაღებით მზად; რა იხილა ბერმან, სთქვა: „ბატონო, ბარე ყოველს კაცს გვაქვს თითო ბაჩის იარაღი და ამდენი რათ უნდათ? ჰგავს, უბელო ცხენიანს ხალხს მოელიან საიდამე!“ მერე იხილეს ყაზახები და თქვა ამ ბერმან: „ბატონო, ამდენი

ძაფი და ზონარი რათ უნდათ, რა უნდა შეკერონ ამდენი?“ რა გაიარა, იხილა ყაჯარდუზები და განკვირდა ყაჯრებზედ, თქვა: „ნეტამც ერთს მაჩუქებდნო!“ მერე მივიდა მექუდეებში, იხილა გაღმა-გამოღმა მრავალი ქული შეკერილი, დაკიდებული, მიიხედ-მოიხედა ამ ბერმან და თქვა: „ბატონო! ბარე ყოველს კაცს თითო ქული ხურავს, ამდენი ქული რალად უნდა, მგონია თავშიშველა კაცებს მოეღიან საძმე!“ მერე მივიდა ბაზაზებთან, იხილა მრავალი ფარჩები სხვადასხვა გვარი და თქვა: „ნეტამც ესენი ფილონებად მომცაო!“ ზურაბამ უთხრა: „სად მეგრეოდი ამდენს ფილონსაო?“ ბერი: „ასე უზურგულეზები, როგორც რომ ყურძნის გოდორსაო!“ რა გაიარეს, იხილა მრავალი მაუდი და სხვა ფარჩები და თქვა: „ბარე აუკლიათ ქვეყანა, ამდენი სკალატი და ჩითი, ან ლეინი სად უშოვიათ?“ მივიდნენ, იხილეს მკერველები, განუკვირდა ბერს: „ჰგავს რომ შიშველთ კაცთ მოეღიან საიდმე და ამდონი ტანისამოსი მისთვის შეუკერავთო!“ უკანასკნელ მივიდნენ ბაყლებთან, მეთევზებთან; იხილა ბაყლები; ნახა, რომე, გარეშემო სულ სხვადასხვა ხილი უწყვიათ: თევზი, ხიზილალა, წელა, ბრინჯი, ერბო და სხვა წვრიმალე; უყურა ამ ბერმან, ეგონა ხილს მითავაზებენო და, რომ ხმა არავინ გასცა, თქვა: „ბატონო ეს რა ცული მასპინძელნი ყოფილან, არცა არა თითონ სჭამენ, არც სხვას აჭმევენო, ნეტამც ეს თებზი, ხიზილალა და წელა მომცა ჩვენის მონასტრისთვის, რომ ჩვენი ბერები გავაძლო ამითაო“. იოანემ იცინა ბევრი და მერე იხილეს ყასბები და მრავალი ხორცი დაკიდებული ჩანგლებზედ და თქო ამ ბერმან: „ბატონო, რა დაუშავებიათ ამათ, რომ რკინის ჩანგლებზედ დაუკიდიათ ეს კაცის ხორცებიო?“ ზურაბამ უთხრა: „არა, ბატონო, ეს გასასყიდელი ხორცია ცხვრისა და ძროხისა“. ბერმან თქვა: „ღმერთმან მაშოროს, რომ მე ჩანგალზედ დაკიდებული ხორცი ვჭამო, ბარე ასე გამიგონია, რომ თათრის ქვეყანაში ჩანგალზედ ჩამოჰკიდებენ კაცსაო!“ გამოიარა, იხილა მეჩონგურები და საკრავის მკეთებლები, დუქნები ნახა სავსე ჩონგურით და დაირითა, თქვა: „ბარე ეს ქალაქი ზედმოსაკრავე ყოფილა, თორე ჩვენში ან ორს აქვს და ან სამს, რა არის ამდენი საკრავიო?“ იქიდგან მოვიდნენ ალაფეფშია, სადაც პურს ჰყიდდენ და აცხობდენ: „ბარემ ამდენი პური რად უნდათ? ჰგავს მშიერს ხალხს მოეღიან საითმე!“ მერე მოვიდა მეჭურჭლებთან, იხილა ესეოდენი ჭურჭელი, თქვა: „ბატონო, ამდენი ჯამი, თეფში, რად უნდათ, ყოველ კაცს აქვს თავის სახში ჭურჭელი, ჰგავს, რომ უჭურჭლო ხალხს მოეღიან საითმე!“ იხილა მერე ნალბანდები, განკვირდა და თქო: „ბარე ამდენი ლურსმანი და ნალი სად მოუჭრიათ? ჰგავს რომ ბევრ ცხენს ელიან საიდმე ფეხში-

„შველაებს!“ მოვიდა მერე, იხილა სირაჯხანა დიდროანის რუმბებით და ტიკებით, ღვინოები და არაყი, იკითხა: „ამდენი კოლოტი რათ უნდათო?“ უთხრა: „ესე სულ ღვინოებით არის სავსე, თქვა: „ბარე ყოველ კაც აქვს მარანი, ჰგავს რომ ღვინო ვისაც არ მოზღის, მისთვის მოუგროვებიათ ესე ღვინოები!“ მოვიდა მექვაბუცებში, იხილა მრავალი ქვაბი და სპილენძის ჭურჭელი, და თქვა: „ბარემ ყოველს კაცს თითო და ოროლი ქვაბი აქვს და, ჰგავს, უქვაბო ხალხს მოელთან საითმე!“ დაბრუნდენ მუნით; იხილეს ბარდანეებით ბამბები, თქვა: „ყოველს კაცს თითო ზუბუნა აქვს და ბამბა უძვე, აგრეთვე საბნები, რათ უნდათ ამდენი ბამბა? ჰგავს, რომ უზუბუნოს და უსაბნო ხალხს მოელთან საითმე“. მივიდა მერე ჩილინდრებში, იხილა კლიტეები და გასაღებნი მრავალი და თქვა: „ბარე ამდენი კლიტე რათ უნდათ, სად იშოვნიან ამდენ ზანდუქს, რომ დაჰკეტონ? აგრეთვე სხვა საწვრიმალო, გაუკვირდა. მერე მოვიდა ხარაზებთან, ნახა მრავალი წალა, ჩექმა და სხვა ფეხთსაცმელი და თქვა: „ბარე ყოველ კაცს აქვს წაღები, ჰგავს რომ უწალო კაცებს მოელთან საითმე!“ მერე მოვიდა, იხილა ქურჩები, ბეწვეული და თქო: „ამ ცოლშვილ-დახოცილთ, რამდენი მელი, მგელი, დათვი, კვერნა, ტურა უნადირნიათ; ბარე ამათთანა მონადირე ოდიშშიაც არეინ მინახავს!“ მაშინ ზურაბამ: „თქვენ ნუ მომიკვდები, ეს შარიმან და მელქუა ქურჩი მოფრინვალე ფრინველსაც არ დააცილებენ თოფს!“ ბერმან: „ნეტამც ოდიშში იყვენ ესენი, რომ ტურა ბევრი იცის და სულ გავაწყვეტინებდით!“ იცინეს და გაიარეს. მოვიდნენ, ნახეს ლილახანა, დიდროანის ქვევრებით სავსე, თქვა ამ ბერმან: „ბატონო, აი კარგი მარანი ღვინისა ეს არის!“ ზურაბამ: „ისემც კარგა ხარო.“ ბერმან: „რა ვარ?“ ზურაბამ: „ეს სულ ლილა არის!“ განკვირდა ბერი და უთხრა: „ბარე ჩვენში წამლათაც ძლივ ვიშოვით, ეს როგორ იქნებო?“ მერეთ აჩვენეს, და განუკვირდა და თქვა: „ბარე მთლად შეღებავს ამ ქალაქსაო!“ წავიდნენ მუნდგან, მივიდნენ ისევ მოედანზედ, იხილეს მუნ მეჩახმახეები, მეთოფეები, და ხლმის მკეთებელნი, განკვირდა ბერი ესე და თქვა: „ყოველს კაცს უკრავს თითო ჩახმახი თოფზედ და ყოველს არტყია ლეკური და აქვთ თოფები, ჰგავს, რომ მოელთან საითმე უთოფოს და უხლმოს კაცებს!“ მოვიდნენ მერე შუაბაზარში მეწვრიმალებთან, იხილა ამ ბერმან საწვრიმალო, დია განკვირა იმ განწყობილობას და თქვა: „ამ ცოლშვილ-მკვდართ სად მოუგროვებიათ ამდენი დანა, მაკრატელი, ნემსი, სარკე, ჭიქები, ამდენი სურნელი და სხვა ნამგლები და ესდენი შაქარი?“ იოანემ უთხრა: „ასეა რიგი, რომ ქალაქში ყოველივე სავსებით უნდა იყოს, რომ ერთი ქალაქის დიდება არის, და მეორე

ქვეყანა გამდიდრდება ვაჭრობით. ვისაც არა ექნება სახლში და ფული ექნება, იყიდის ყოველს და თავის სახლს გაიწყობს“. ბერმა: „ნეტამც ამ რიგს ჩვენს ქვეყანაშიაც მისცემდეს ვინმე!“ მერე დაპატიჟა ვახშმად იოანემ და წარვიდენ იოანეს სადგომს, მოიღეს ვახშამი, და რამცირედ შეექცნენ, იმუხაიბეს.

ბერი: ბატონო იოანე, მიბძანეთ, ეს ჩირალოვანი ვისგან არი შეჟოლებული?

იოანე: ესე ჩირალოვანი, თათრულად ჩირალდანი, ესე იგი მთებარე, ხოლო ბერძნებ ზისორენ, ლათინურად ლუმენაცია, რომელიც ნიშნავს ნათელ-ბრწყინვალეს. ქართველნი ძველად ეძახდენ ლამპარმნათთა, ახლა ჩირალდანს ხმარობენ.

ესე რომის კეისარმან განაწესა მიზეზითა მით, ოდეს ყოველს სოფელს იპყრობდა, სეკდენბრისთვის პირველს დღეს უწოდა ინდიკტიონი, რომელ არს ახალი წელიწადი, განყო თუთხმეტს წლად, და ესათუთხმეტი წელი სამად გაყო, თვითეულს ხუთსა წელსა შინა ყოვლისა ქვეყნიდამ და ნათესავიდამ აღიღებდის ხარკს. პირველსა ხუთთა წელთ ლისოსენ უწოდა (რომელ არს ბრწყინვალე), რამეთუ მას ჟამსა შინა, ოდეს პირველს ხუთეულს წელს ხარკსა მისცემდენ, მაშინ ლამპრებით განიხარიან, და ამას ყოველნი მუნ მცხოვრებნი ქალაქისერნი ჰყოფდიან, და ესე რაზედ იყო ხარკი: პირველს უკვე რიცხვის ხუთს წლისას, სპილენძ და რვლიანს უძღვნიდეს, მეორეს ხუთეულს წელსა—ვერცხლს, ხოლო მესამესა შინა ხუთეულს—ოქროს. მისთვისათუთხმეტს წელსა ინდიკტიონად იპყრობდეს, და კვალად პირველიდგანვე იწყიან, ათუთხმეტად აღასრულიან. ხოლო რიცხვი ესე წელთანი, ვიდრე დღემდე იესო ქრისტეს, საცნაურ იყო წელსა შინა პირველს დღესა სეკდემბერის თვისას. მეფე ჩვენი შევიდა ტაძარსა ჰურიათს და იკითხვიდა წიგნს ისაია წინასწარმეტყველისას, სადა იგი წერილ არს ესრეთ, ვითარმედ „წელიწადი უფლისა შეწყნარებული“ და სხვანი. მისთვის დღესასწაულობს ეკკლესია პირველსა მას დღესა ინდიკტიონისას, რამეთუ მას დღესა შინა შევიდა ქრისტე ეკკლესიასა და გამოუჩნდა მუნ მყოფთ, მასვე დღესა შინა ეკკლესია ქრისტესი მადლობასა შესწირავს ღვთისა ნაყოფთა მიერ მას წლის მიღებულისთვის. და მომავალთა წელთათვის ევედრების, რათა ქვეყანამან გამოსცეს ნაყოფი თვისი.

ხოლო უკანასკნელ განაწესეს ჩირალოვანი სხვადასხვა შემთხვევისთვის, ესე იგი: გამარჯვებისთვის მტერთ ზედა, მეფეთ კურთხევის და ტახტის აღსვლისთვის. ეგრეთვე მეფეთა და ხელმწიფეთა ქორწინებისთვის და შვილის მიცემისთვის ანუ დაბადების, დიდის ხელ-

მწიფეების ერთმანერთში მშვიდობისა, შერიგებისთვის ჟამსა აშლი-
ლობისას; ეგრეთვე ერთმანერთთან წვევისა, რომ ერთი ხელმწიფე
მეორე ხელმწიფეს ეწვიოს. ესევეთართა დღესასწაულთა შინა, შობას,
ახალ-წელიწადს, აღდგომას აღანთებენ სამთელთა ყოველნი ქრისტი-
ანენი თვისთა ეზობთა და ქუჩებთა ზედაც; ესე ჩირალოვანნი ვის
როგორ ძალუძსთ, იმ სახედ წარმოადგენენ ბეწკირლის[?] ბროლისა
კანდლებით დამოკიდებით ქონითა, ანუ ზეთით აღნთებულთ, რომელ-
ნიმე ვარსკვლავების სხივის სახედ, რომელნიმე გზის სახედ, რომელ-
ნიმე სამკუთხეებად და რომელნიმე მთოვარის სახედ, ერთის სახლის თა-
ვიდამ ბოლოს დასასრულადმდე; აგრეთვე დახატვენ ტილოთ და წმინ-
დათა მამებთა ზედა ფერადად, რაც საქმეს უწარმოვნია, იმ შემთხვე-
ულებისას, ანუ შემსგავსებით მეტოლოლიურის, და დასდგმენ ქუ-
ჩათა შინა და უკან აღუნთებენ ფანოსთა, იგი წარმოდგენილი ყოველ-
თათვის იქმნების სახილველ, ხოლო ესგუარნი ჩირაღდანნი ხშირად
უფრორე იციან ევროპიელთა.

ხოლო აზიელნი ესგვარ, ვითარცა ვიხილეთ, განაბრწყინვალეებენ
ყოველნი ხელოსანნი თვისთასა დუქნებთა და თავისა სავაჭროს, მუ-
ნიდამ სდებენ და დაიწყებენ, გაიკეთებენ ვახშამს, აღანთებენ მრავ-
ვალთა სანთელთა და საკრავითა და სიმღერითა და ლხინითა ისე
განატარებენ იმ ღამეს.

აგრეთვე ესეც ჩაიგდების ჩირაღდანთა რიცხვთა შორის, რომელ, ოდეს
ხელმწიფე ანუ მეფე მივალს ერთს ქალაქიდამ მეორეში, ანუ სატახტოს
ქალაქს საკურთხეველად, რომელსაც ქუჩაზედ განივლის იგი, მუნ
მოსახლენი და მესადგურენი გაღმით და გამოღმით გააღებენ ფან-
ჯარათა და ძვირფასს ფარჩებთ გარდმოჰკიდებენ ყოველს ფანჯა-
რაში, მუნიდგან ხალხნი სალამს მიართმევენ. ესე უფრორე იციან
ევროპიელთ, ვიდრე აზიელთ: და აზიელნი, ოდეს ხელმწიფე შევა
ერთს ქალაქიდამ მეორეში, მაშინ მუნებურნი ვაჭარნი ფარჩას გაუ-
შლიან შესავალს ქალაქის ბჭეშია და ზედან გარდაუვლის ხელმწიფე
თუ ხანი, ამას უწოდებენ ფიანდაზს, და მას ფარჩასა შათირნი წაიღე-
ბენ თავისთვის.

შემდგომად მისა მოიღეს ფლავი, მიართვეს იოანეს და ამ ბერსაც.
რა იოანემ ხელი მიჰყო და დაუწყო ჟამა, ამ ბერმან: „ბატონო,
რასა იქმთ მაგას? ჭინჭველის კვერცხს ვითარ სჭამთ, დათვი ხომ არა
ხართ? ეს რა ვნახე! რა სცოდნიათ ქართველთ?“

იოანე: არა, მამაო, ეს ბრინჯი არის, ფლავს ვეძახით, დია კაი
საჭმელია!

ბერი: მართალს უბნობთ? ნუ თუ ბრინჯია ასე გაკეთებული?

იოანე: „მერწმუნეთ“. უთხრა: „მცირე ნახეთ გემოთ!“

ბერი: ბატონო, არ გამხეთქოს ამ ჭინჭელის კვერცხმან!

იოანე: „მერწმუნე, არ მოგატყუებ!“ მაშინ ბერმან აიღო სამიოდ მარცვალი და ცერცვივით შეიყარა პირში და უთხრა: „ბატონო, მართლა გავლექო?“

ზურაბა: არ იქნა, ბერი გატყუებს, არ გავხეთქოს!

ბერი: „ვაი ჩემს თავს!“ გამოფურთხა. ბევრს ეცადნენ და ვერა აჭამეს; უთხრა მან ბერმან: „ბარე დათვებივით დაჩვეული ყოფილხართ ჭინჭელის კვერცხის ჭამას და თქვენ მისთვის. სჭამთ, თორემ ქრისტიანე კაცისაგან ვითარ იქმება ეგე?“ ესრეთ სიცილით დაასრულეს ვახშამი; იმ ღამეს იქ დააძინა ის ბერი იოანემ. ხვალისადღე, დილით წავიდა იოანე აბანოში და ეს ბერიც წაიყვანა.

რა აბანოსა შინა მივიდნენ, განიხადეს ტანთ და ამ ბერსაც გახადეს, და შევიდნენ შიგნით აუზებთან; რა ამ ბერმან იხილა აუზნი, სავსენი ცხელის წყლით, და ოხშივარნი აღმავალნი, სთქვა: „ჩვენში თუმც იციან მცირე ქვაბებით მღულარე, რომ შეწამებულს კაცს ხელს ჩააყოფინებენ იდაყვამდინ და იქილამ ჯვარს ამოაღებინებენ ჩადებულს მას შინა რკინისას და, თუ არ დაეწო მკლავი, მართალი იქნება და, თუ დაეწო, მტყუანი, აქ ბარე საკვირველად დიდი ქვაბები სკოდნიათ, ამაში მგონია კაციც მოიხარშოს.

იოანემ უთხრა: მაგ ერთს აუზში თქვენ ჩადით და მაგაში იბანეთ!

ბერი: ბატონო! რავარ ჩავიდე ამ მღულარეში, რის დანაშაულისათვის? „აშოროს“, გეტყვი, რომ არა მომეპაროს რა!

იოანე: არა, მამაო, ისე მოგახსენებ, ჩაბრძანდით მაგ აუზში!

ბერი: შენ ნუ მომიკვდე, რომ არ ჩავიდე და „აშორამცა“ არილმერთი, რომ სიავკაცე არა მიქნია რა და რისთვის მაგდებთ ამ აუზში? თუ არ დაიშლით, ბარე ჩვენებური ქვაბის ოდენ ქვაბი მოატანინეთ და იმაში ჩადევით ეს ჩემი სპილენძის ჯვარი და ეს მღულარე წყალი იმაში ჩაასხით და ამოვიღებ ჩემის გულის სიმართლით და მაშინ სცნობთ ჩემს ჭეშმარიტებას.

იმა ლაპარაკსა შინა რომ იყვნენ, მოეპარა ზურგიდან ზურაბა, ჰკრა ხელი ამ ბერს და ამა აუზსა შინა შთაავდო. ერთი დაიყურყუმალავა ამ ბერმა და მერე ფეხზე დადგა და უთხრა: „ასემც შენი ცოლშვილი დაიწოს, რავარც მე გამფუფქეო“, და ამოვიდა აუზილამ, ნახა, რომ არა ვნებოდა რა; რა კარგა თავისი სიმრთელე გამოსცნო, სთქვა მერეთ: „აკი მოგახსენე, ბატონო, რომ მართალი კაცი ვარ, და ნახეთ, თუ რავარ მთლად ამოველ, ახლა მაინც დაიჯერეთ!“ რა იოანემ

იხილა მისი იმგვარი სიმარტივე, უთხრა: „დაბძანდი ამ ტახტზედ, ტანი დაგბანონ“, მისცა საპონი. მოვიდა დალაქი მეაბანოვე. იოანემ უთხრა: „ქისა წაუსვი მაგ საბრალო ბერს და კარგათ აბანეთ!“ მაშინ მიჰყო დალაქმა ხელი და, რა ქისის სმა დაუწყო ამ ბერს, სთქვა ამა ბერმან: „ბატონო იოანე! ეს ცოლშვილ-მკვდარი დალაქი რას მიქამანჩებს ამდენს, ბარე, შენ ნუ მომიკვდები ტყავი გუდასავით გამაძროს!“ იცინა იოანემ და უთხრა: „აჰა, მიყურე, მეც მაგვარ მაბანებენ“. და უკანასკნელ იოანეც რომ ჩავიდა აუზში და მთლად ამოვიდა, ამ ბერმა უთხრა: „ბატონო, თქვენც მართალი კაცი ყოფილხართო, რომ მაგ მღუღარემ არ დაგწოთო!“ იოანემ უთხრა: „არა, ძმაო, ეს წყალი არ დასწომს კაცს, ეს საბანებელი წყალია!“

ბერი: ბატონო, ამ სიდიდე ქვაბებს სიდგან უკიდია ცეცხლი, და ან რავარ ათბობენ ამდენს წყალს, ვინ მისცათ ამდენი შეშა?

იოანემ უთხრა: ესენი არ არის ქვაბები, ეს ქვით და კირით აშენებული აუზებია, ეს წყალიც თვითონ ბუნებით თბილი წყალია!

ბერი: მართლა უბნობთ, ბატონო? რავარ თბება თავის თავად ეს წყალი? იქნება ჯოჯოხეთში ეშმაკები ათბობდნენ ამ წყალს და იქილამ მომდინარეობდეს?

ზურაბა: ეშმაკები კი არ ათბობენ მაგ წყალს, ეგ წყალი ეშმაკების შარდია!

რა ესე მოისმინა ბერმან, სთქვა: „კი, შენ ნუ მომიკვდები, სუნიც სწორედ ფსელს უგავს“. და ადგა და თქვა: „წავალ, ჯვარს გავეფლებ მტკვრის წყალში და ხელახლა მოვინათლებიო“. და წასვლა დააპირა.

იოანემ უთხრა: უი ჩემ თავს! რასა იქ, ბერო, გატყუებს ეგ კაცი, სად იქნება ან ჯოჯოხეთის წყალი, და ან ეშმაკების შარდი? მე გეტყვი, როგორც არს, შინ რომ მივალთ!

და მერე რის ყოფით დაბანეს ტანთ და გამოვიდნენ, შთაიცვეს ტანსა და წარვიდნენ სადგურს თვისსა. რა შინ მივიდნენ, ბერი: ბატონო, მიბრძანეთ, თუ რავარ არს იმ წყლის საქმე და ან ვისგან თბება, და აქამდინ რით ვერ გაცოვდა?

იოანე: წყალნი მრავალ რიგათ გაიყოფებიან, რომელსაც რაცხვენ ექვს გვარად: 1) არის წყლად ჩაგდებული, რომელიც ჩვენს ატმოსფერის ფოსფორთაგან გადმომდინარდებიან, ანუ ჩვენს ჰაერისაგან, ესე იგი: წვიმა, თოვლი, სეტყვა, 2) არის წყალი წყარონი, 3) მდინარენი, 4) რქანი, 5) ბალყუმი ანუ ჭაობიანნი, 6) ზღვისა. და ამათ გაყოფით სცნობ შემდგომად, ვინაიდგან მე არა მაქვს ამჟა-

ად მოცალემა ყოველთა თქმად თვითეულად. ხოლო თბილის წყლის-თვის იმცენ ესრეთ, რომელ — ოდესაც წყალი მომდინარეობს მიწა-სა ანუ კლდეთა შორის და რომელსა შინა არს რკინის მადნის სახედ და მასთან შერეული გოგირდი, ესეგვარსა ადგილს შინა მომდინარე წყალი იქმნების თბილი ანუ ძრიელ ცხელი; და კვალად მიზეზითა მით, რომელიც ხვრელთა შინა გამოსადენთა წყალთა შემჭიდროებით გამოვალს წყალი, მაშინ ესე თავისთავად შეიქმნების ცხელი.

ესრეთ დასრულდა უბნობა. ბერი მმადლობელი იოანესი, წარვიდა თვისთა ამხანაგებთანა, ხოლო იოანე სახვალიოდ განემზადა სომხი-თისკენ.

ხოლო ხვალისადღე აღკაზმეს ცხენები და წარვიდნენ ზურაბა და იოანე სომხითში; რა გასცილდნენ სეიდაბადის ბაღებს, იხილეს მუნ მიმავალი ერთი ცხენოსანი კაცი და რა მიუახლოვდნენ, იოანემ და ამა კაცმან ერთმანერთს ცქერა დაუწყეს და კარგახან შინჯეს ერთ-მანერთი. მაშინ იოანემ უთხრა: „მამაო, მეცნობით, ამ სამის წელი-წადის წინ გიხილეთ თელავს და ვეღარ მოვიგონე სახელი და გვარი თქვენი!“ მან კაცმან უთხრა: „ბერო, მე შანშიაშვილი ვარ გვარით, მამა ჩემი ბატონის მოლარე არის, გოგია, მე იმისი შვილი ვარ, იარალი, და თქვენ ვინა ბძანდებით?“ ბერმან: „მე ხელაშვილი ვარ, იოანე ბერი, თელავს დავით რეკტორს ვებარე“. იარალი: „დიად“, გარდაეხვია და აკოცა, მოიკითხა და მერე ჰკითხა: „საით აპირებთ მგზავრობას?“ იოანემ: „სომხითს და მის გარშემო ადგილთა შინა“.

იარალი: მართლა კარგს დროს აპირებ სიარულს, ბატონის-შვილი დავით ამ ორს-სამს დღეში ბორჩალოს მიბძანდება და ალექსანდრე ბატონის-შვილი შულავერს, ფარნაოზ ბატონის-შვილი დემურჩასალაში. უთუოდ კარგად იშოვნო, მეც ბოლნისს მივდივარ და, თუ მე გამომყვებით, სადილად მარაბდას მივიდეთ; ზაალ მდივანბეგი, საამის-შვილი, იქ არის და ვახშმად ჩემსას მოდი და მერე იქილამ შულავერს მიდი.

იოანეს დიად იამა, მადლობა უთხრა და წარვიდნენ ერთად.

სადილის დროს მივიდნენ მარაბდას; იარალი ჩამოხტა ცხენილამ, მივიდა ზაალ მდივანბეგთან. დია იამა ზაალს, მოიკითხა, ანბავი ჰკითხა; იარალიმ მადლობა მოახსენა და სხვაც რაც იცოდა, ამბავი უთხრა. მერე მოახსენა: „აქ ქვაბთახევილამ ბერი ვახლავთ, სომხითს და თათრებში წამოსული სათხოვნელად“. ზაალმა მაშინვე მიაყვანინა იოანე. რა იოანემ ზაალ იხილა, მოახსენა: „მშვიდობა თქვენდა, მდივანბეგ ყორაიასაულბაშო!“

ზაალ: სულისაცა შენისა თანა, უკუროთხო დიაკვანო!

იოანე: უი ჩემ თავს, რად მკიცხავთ?

ზაალ: ჩოხანაკუროთხი ხარ თუ არა?

იოანე: დიად.

ზაალ: მაშ, ახლა ნაკუროთხს დაგიძახებ!

იოანე: მსაჯული ბძანდებით და, როგორც გინდათ, ისე ინებეთ!

ზაალ: სჯულს გარეთ ვერას ვიქთ, თორემ ეს წისქვილი მე უფრო მეკუთნის ამ ჩემის სახლის კაცებისგან და ჯერ არც კი მძღევენ დავფქვა რამე ჩემთვის.

და წარვიდა წისქვილისაკენ, იოანეც თან წაიყვანა. შევიდნენ ამა წისქვილში, ნახეს ათთორმეტი ტომარა ხორბალი სულ სხვისა და სხვისა, და ყოველი კაცი ცდილობს უწინ დააყარონ ხვიმირს, და ამაში აბნევენ და ჩხუბობენ: „არა მე უწინ დავფქვავ და არა მე“, ამაში ებნეოდათ ბევრიცა.

იოანემ უთხრა: ბატონო ბარათაანო, რიგ-რიგით დაფქვით, არც შფოთი გექნებათ და არც პური დაგებნევთ.

კიკოლა თაყაშვილი: ბატონო ბერო, გვშიან, დროზედ მინდა დამეფქვას პური!

იოანე: ამ ჩხუბში უფრო ხანი გამოდის და როგორ მალე დაფქვავ?

კიკოლა: შენმა მზემ, თავრიზში უფრო ჩქარა ვფქვავდი!

იოანე: თუ იქაც ასე ფქვავდი, მაგდენი ფქვილი არა გექნებოდა რა!

კიკოლა: ბრინჯი ბევრი მქონდა.

იოანე: ბრინჯი უერბოთ არ ვარგა. კოვზით სჭამდი, თუ ხელით, თუ პირით?

კიკოლა: „აი ასე ვჭამდი“—ერთი თიხა ფქვილი აიღო და პირში ჩაიყარა; ეს ფქვილი მიეკრა ხახაში, დაიწყო ფურთხვა და სულ ტანისამოსზედ გადაედინა.

ზურაბა: „ახლა ხარ სწორედ მეწისქვილე“; და იცინეს ყოველთა, და მერე იოანემ მოახსენა მდივანბევს: „ბატონო, ან ასე ინებეთ ყოველმან კაცმან, თითო-ორიოლა ლიტრა დააყარეთ ამ წისქვილსა ხორბალი და, როცა დაიფქვას, როგორც გაგხვდეთ ფქვილი, ისე გაიყავით, რადგან გაკლიათ ფქვილი“.

ზაალ: ვაჟო, უცხო სამართალი გაგვიქერ!

და ამით მორიგდენ. მაშინ ზაალმან მოაღებინა სადილი და დასხდნენ იმ წისქვილის მუნ პირზედ ჭანდრის ქვეშ და, რა კარგად შეექცნენ, ზაალმა უთხრა იოანეს: „მე რუსეთში ნამყოფი ვარ და იქ

ხმარობდენ ხშირად ლექსსა. ამას მსაჯულთ ხელქვეშეთნი „იურის პუდენცია“, და ვერ მიეხვდი, თუ რა მნიშვნელობა აქვს“.

იოანე: ეგე ლექსი ნიშნავს, სჯულებთ გამოცდილებასა.

ზაალს იამა და უთხრა: რაჲ არს სჯულის გამოცდილება?

იოანე: სჯულის გამოცდილება არს სწავლა სჯულთათვის, ჩვეულებათა და საზოგადოთ დაწესებათა მათ, რომელნიც ხმარობენ მიზნად, რათამცა ყოველთა უკვე წევრთა საზოგადოებასა შინა მისცენ მსჯავრი და სამართალი.

ზაალ: რაოდენ გვარად სდებენ სწავლასა ამას?

იოანე: სამგვარად უფრორე, ესე იგი, სამართალსა ზედა ვნების, სამართალსა საეროსა და სამართალსა სამოქალაქოდასასა.

სამართალი ბუნებითი არს იგი, რაჲსაცა შეამცნებს ანუ შთააგონებს კაცს ბუნებაჲ და მრთელი უკვე სამსჯელოჲ; ესე ვითარნი არიან სხვათაც შორის შემდგომნი უკვე სამართალნი: არა ქმნად მისა სხვათადმი, რასაც არა ვისურვით თავისთვის ჩვენისა; ეგრეთვე მოგერებად პირისპირ ჩვენსა მტერნი ანუ ესეგვარნი უკვე კაცნი, რომელნიც გვეუხამართლოებან, და არა მართლიად გვდევნიან ჩვენ; ესასხედვე მშობელნიც მექონ არიან სამართლის მიცემულისამათდა ბუნებისაგან შვილთა ზედან თვისთა და სხვანი.

სამართალი სახალხო ანუ საერო მდგომარეობს რომელთამე დაწესებათა და ჩვეულებათა შინა, შემზგავსებულთა სამართლისადმი ბუნებითისა და მიღებულთა ყოველთა სწავლულთა ერთაგან; ხოლო ესეგვარნი უკვე დაწესებანი აღკრძალვენ და დააყენებენ ურთიერთისადმი ერთაგან ზედადასხმასა, უსამართლოებას და მძლავრობას, აგრეთვე განაფრთხილებს შეურაცხყოფას და შეწუხებასა სტუმართჲ და უცხო კაცთ; აგრეთვე დაცულ ჰყოფს საქმეთა შინა მყოფთა და სხვათაც; რათა არა ერთის ხელმწიფის ანუ მეფის, გინა სხვისა საზოგადოებისა წარმოვლენისა დესპანისა ანუ ელჩისა არავინ ექმნეს განმარისხებელ და შემაწუხებელ.

სამართალი სამოქალაქო დაფუძნდების სჯულთა მათ ზედა, რომელთაც აღირჩევს თვითვეული უკვე საზოგადოებაჲ, რათა იქმნენ მათ მიერ წარმოებულნი.

ზაალ: საჭირო არს, რათა უწყოდენ კაცთა სჯულნი მამულის თვისისანი?

იოანე: იგი ფრიად საჭირო არს ყოველთა კაცთათვის, რათამცა უწყოდენ მით, რამეთუ ჩვენ ყოველნივე ვართ და ვიქმნებით მცხოვრებელ სჯულთა ქვეშე. უმეტეს უფრორე საჭირო არს უწყებად სჯული ესე მათთვის, რომელნიც მეცადინეობენ დაპყრობად

ვითარისამე, გინდ იყოს ადგილსა სახელმწიფოსა შინა, ამად რომელ დამწყებნი თვით მდაბლისა ხარისხისა ანუ თანამდებობისაგან, ვიდრე აღსვლადმდე უმაღლესის ხარისხისადმდე, მიწვენილი მას შინა ვერაოდეს შემძლებელ იქმნების ტვირთვად პატიუთა და სარგებლობათა, უკეთუ არა მეცნავ იყოს სჯულისა გამოცდილებისა და სწავლათა მისთა.

ზ ა ა ლ: ჩვენს ქვეყანაში რაოდენ გვარს სამართალს ხმარობდენ ძველად?

ი ო ა ნ ე: ძველადგან რომ გავშიწჯოთ, არსადა ჩანს წერილი, რომ ჰქონოდეთ სრული სამართლის წიგნი, გარნა რომელიმე ჩანს ვითარცა სწერია „ქართლის ცხოვრებაში“, ფიცი სადაო საქმეზედ, შეწამებისთვის, ცხენებით გასვლა და ერთმანერთის ბრძოლა; ვინც ჩამოვარდებოდის, ის გამტყუნდებოდის. აგრეთვე სიკვდილიც, აგრეთვე დაბრმავებაც; აგრეთვე შეწამებულის შანთის გაგდება; მდულარეში ხელის ჩაყოფა და რკინის ამოღება; სისხლიც, ვინ ვის მოჰკლავდეს და სხვანი.

ხოლო ოდეს მიიღეს ბერძენთ სარწმუნოება ქართველთ, მაშინ უფრო ბაძვიდენ ბერძენთ ყოფა-ქცევას, გარდმოიღეს მოსეს სამართალი, ბერძენთ კეისრების სამართალი, სომეხთ მეფეთ სამართალი, აგრეთვე აღბულა ჯაყელის ათაბეგის ახალციხელისა. აგრეთვე კათალიკოზის, და მერე კიდე გააკეთა და უფრო შეამსუბუქა ვახტანგ მეფემან, რომელიც ახლა უფრორე იმას ხმარობენ. ესენიც თქვენც გეცოდინებათ, მე არლა ვაფაგრძობ. მთის კაცთა* იციან ბჭეები, იპინი ვითარ გასჭირიან სამართალს, ორივე კერძო დასჯერდება და მათ ჩვეულებაც სხვა არს.

ზ ა ა ლ: კარგა თქვი და მითხარ: მდივანბეგი ანუ მსაჯული ვითარი გვამი უნდა იყოს?

ი ო ა ნ ე: უნდა იყოს სარწმუნო კაცი და მამულის ერთგული. მეორე—დიდის კაცის შვილი, რომ არვისი ეშინოდეს, მესამე—სწავლული, რომ უმეცრებით უსამართლო არა ქნას რა. მეოთხე—მდიდარი, რომ ქრთამმა არ მოატყუოს. მეხუთე—პირუთნებელი, მეექვსე—ჰკვიანი, მეშვიდე—არა ქრთამის მოყვარე, მერვე—საზოგადო გულისა, რომ თვის მონათესავეს, მეგობარს არ მიუდგეს და იმის მხარეს არ დაიჭიროს სამართალი, მეცხრე—ღვთის მოყვარე.

ზ ა ა ლ: ბერო, სულ სანთლით** რომ იარო, მაგისტანა კაცს ვერიშოვნი ჩვენში!

ზ უ რ ა ბ ა: ბატონო მდივანბეგო, როგორც ასე შემკობილს კაცს ვერ ვიშოვით, კიდევ იმისთვის გვაქვს სწორე სამართალი!

* შინა გამოცემებში „ღვთის კაცთა“.

** შინა გამოცემებში „სამართლით“.

ზაალ: ასე თქმულა: „ქართლში სამართალი არც ქნილა და არც იქნებოა“.

იოანე: უი ჩემს თავს! მაშ ტყუილად გრქმევიათ მდივანბეგობა!

ზაალ: ვაჟო, სარჩოს გულისთვის დამარქვეს მდივანბეგობა, თორემ, რაც შენ მოთვალე, არც გამიგონია, არც წამიკითხავს.

იოანე: მაშ, მოგაგონდებათ. ისე გასჭრით სამართალს.

ზაალ: ჩვენ სულ ეგრე ვსამართლობთ, ახლა რაც გინდა ქმენ.

და მერე დასრულდა სადილი, იოანე გამოესალმა და იარალიც, გაემართნენ ბოლნისისკენ.

რა ბოლნისს მივიდნენ, იქ იარალიმ იოანე მიიყვანა და იქაურის გზირის სახლში ჩამოახდინა, თითონ წავიდა სანახავად თავისი ბალის და ძროხების და გუთნეულის და ვახშამი მოამზადებინა. იოანეც დაბინავდა; რა ვახშამის დრო შეიქმნა, იარალი მოვიდა, ვახშამი მოაღებინა და დაიწყეს ვახშამი, სხვადასხვა ჭაშნიკები აჩვენა. იოანეს დია მოეწონა და თქვა: კარგი ღვინო სცოდნია ამ ქვეყანას!

იარალი: ძველად ამდენი ღვინო ყოფილა აქ, რომ თითქმის სომხითში აქილამ ყიდულობდენ; ასე გასინჯეთ, რომ შვიდასი საპალნე ღვინო ჩვენს ზვარს თურმე გამოუფილოდა და ახლა ათი საპალნეც არ მომდის მტრის გამო. იმ ლაპარაკში რომ იყვენენ, მთის ყარაული მოვიდა იარალისთან და უთხრა: „ბედენს მოვიდა ლეკის ჯარი ახალციხილამ, ბინდი იყო, კარგა ვერ გავშინჯე, მაგრამ დიდ ჯარს ჰგავს, და გავფთხილდეთ, აქ არ მოგვიხდეს. სხვაგანაც გავგზავნე ჩემი ამხანაგები და შევატყობინე!“ იარალიმ დაუმაძღა იმა კაცს, დასო ისიც ვახშამად და სოფელი გააფთხილა. მაშინ გზირმან თქვა: „ნიკოლოზს ყაფლანის-შვილი სარდალი ემ ვახელოში დგას და ვისი გვეშინიან?“

იოანემ უთხრა: გზირო, ჯარი ჰყავს თუ არა ნიკოლოზს?

გზირი: თავისი ამაღა ჰყავსო.

იოანე: მაშ, შვილო, მაგას ნუ მიენდობი, ამაღამ ფთხილად ვიყვენეთ!

რა ვახშამისაგან მოიცალეს, ყველანი თავ-თავის ბინაზედ წავიდნენ. იარალი და იოანე იმავე სახლში დარჩნენ და მერე დაიძინეს. რა შუალამე გარდავიდა, ამა სოფელში ერთი კიჟინა და ხრიალის ხმა მოესმათ, და მერე შეიქმნა ყვირილი: „არიქა, ლეკი მოვიდა“. ამასობაში წამოხტა იოანე, აღიღო თოფი ზურაბისი და იარალი და კარებს მოუჯდა, იარალის უთხრა: „შენ ბანს უყურე, მაგ ბოგას მოეთარე და თოფი მარჯვედ იქონიე“. იმ გზირსაც უთხრა იარალიმ: „თოფი აიღეო!“ იმ გზირმან თავის ცოლს დაუძახა: „დედაკაცო, თოფი მომი-

ტანო!“ დედაკაცმან: „სად დააყუდე შენი თოფიო!“ გზირმან: „ქათმებს უძევს თაროდ, ჩამოიღეო!“ იოანე გაუჯავრდა: „ჩუმად იყავ, რას ანბობ? ლეკებმან არ გაიგონონო!“ ამ ქამად მოუხდენ კარებს, იოანემ ესროლა თოფი და გააბრუნა; სამჯერ იერიში მოიტანეს და სამჯერვე უკან აქცივა, და ამ სახლს ვეღარ მოხედეს ლეკთა. სხვა ირაქრაქა და გავიდნენ სოფლიდამ. იოანეს ენება კარი გაეღო; გზირი ეხვეწება: „ნუ გააღებ, სახლში არ შემოგვიცვივდენო!“

იოანე: „რას ამბობ, ლეკები არღა არიან ამ სოფელში“. და მერე გააღო, გავიდა თოფით იოანე, ნახა—სოფლიდამ ჯარი გასულა და ნელ-ნელა მიდიან. ამქამად ნიკოლოზს ყაფლანის-შვილი მოაჭენებს ცხენს, და რამდენიმე კაცი მოსდევს თან და იძახიან მღევარს: „პეპან, სატაკოფ, არუთინ, გასპარ, გამოდიო!“ მღევარის სარდალი რომ მოვიდა, მაშინ იოანემ უთხრა: „ჰეი, სარდალო ნიკოლოზ, უბძანეთ, ნუ ეძახიან ამ სომხის სახელებს, თუ გაიგონეს ლეკებმან, უთუოდ გამობრუნდებიან და, რაც გარდარჩათ, იმასაც წაიყვანენ. ასე დააძახეთ: „ბაიდრელნო, ბორჩალოელნო, დემურჩასანელნო, გამოდიო“, რომ შეშინდნენ მღევრისაგან, თორემ პოლოსასაგან და ნიკოლოსისგან ვინ შეშინდება? „ვაჟო, ეს ვიღაც არის, სწორეს ანბობს“,— და ჩამოხდა ნიკოლოზს ცხენიდამ. იოანეც მივიდა ახლო ნიკოლოზთან. „ვაჟო, შენ ბერსა გეგხარ და აქ რასა იქ?“ ამქამად იარალი მოვიდა და უთხრა ნიკოლოზს: „ღმერთმან დაუმაღლოს, ამ ბერმან მოარჩინა ეს სოფელიც და მეც, თორემ, თუ არ დავგსწრებოდა, სულ დავიღუპებოდიო“.

ნიკოლოზი: მართლა შენ კი გეტყობა შეშინება!

იარალი: ბატონო, აღამამათხანის დროს გამოვცადე ტყვეობას თუ რა აქვს!

ნიკოლოზი: ვინ არის ეგ ბერი?

იარალი: ქიზიყელი ხელაშვილი, და ახლა კავთისხევეს მცხოვრები!

ნიკოლოზი: მაშ, ეჭვი აღარ უნდა, კარგი ვაჟ-კაცი უნდა იყოს! და მერე მოიკითხა იოანე და მაღლი უთხრა. წირვის დრომდინ ძლივ მოუგროვდა ასი კაცი ამ ნიკოლოზს და შესხდნენ ცხენს და ამ ლეკებს გაუდგნენ. იოანეც თან გაჰყვათ, რა საბოსკუროს სოფელს მივიდნენ, გარდახდა ნიკოლოზს ცხენიდამ და თქვა: „აბა, უნდა ჩვენი ჯარი დავთვალოთ, და მეჭე შევებათ ლეკებს“.

ხურაბა: ბატონო სარდალო, მართალია, რიცხვს ვერ აუხვალ ამ შენის სასარდლოს ჯარისას! რა დათვლა უნდა, ასი კაცი ძლივ არის და ან ამით როგორ იქნება რამდენიმე ათასის ლეკისა [შებმა]?

ნიკოლოზი: არა, შენ გიჟო ლამბარაშვილო, შენ უნდა მასწავლიდე სარდლობას?

ზურაბა: მე მაგას არ მოგახსენებ, მაგრამ მეც ბევრჯერ გხლებივარ ამილახვართან მღვეარში.

ნიკოლაოზ: მაშ, დაგეჯერება, რადგან გორელი ხარ!

და არლა შეებნენ მტერს; მერე მივიდნენ, ერთი კარგი წყარო იყო, მუნ დასხდნენ. ნიკოლაოზმან სადილი მოაღებინა და, რა კარგა შეექცნენ,

იოანემ თქვა: ესე ადგილი დიად კარგი სოფელი იქმნებოდა, ოდესაც შენად იყო.

ნიკოლაოზ: ოღონდაც, მეტის გამო საბოსკურო ეწოდება და ამაზედ მეჩხუბება ჩემი სახლის კაცი ზაალ ყაფლანის-შვილი, მაგრამ მე არ ვანებებ.

იოანე: მაგ სახელის წოდებისთვის ქება არ მიეწერება ნასოფლარს და არც უნდა ჩხუბობდეთ ბოსკურობისთვის.

ნიკოლაოზ: ვგონებ, შენიც რომ იყოს, არავის დაანებებ ამ სოფელს.

იოანე: ჩემი რომ იყოს, სახელს გამოუცვლიდი, ანუ გაუცვლიდი ვისმე, და რატომ თქვენ არ გაუცვლიდით, უფრო პატიოსნური სახელიანი სოფელი გამოართოთ ის უმჯობესი იქნება.

ზურაბა: ბერო! ზაალ აძლევს სამაგიოროდ ამ ნიკოლაოზს სიქიშხანს სოფელს და არა ჰჯერდება.

ნიკოლაოზმან გაიცინა, უთხრა: ბერო, თათრული ენა არ გცოდნია, თორემ უფრო ცუდი სახელი ეწოდება იმ სოფელსა; და განუმარტა კიდევ.

იოანე: უი ჩემ თავს! როგორიც ყოფა-ქცევა ჰქონიათ, იმგვარი შემსგავსებული სახელებიც უწოდებიან სოფლებისთვის. შეგიძლიანთ, რომ გამოუცვალოთ სახელი?

ნიკოლაოზ: შენ რომ ეკუთხები, აქაურს არქიმანდრიტობას გაგირიგებ, და მერე შენ გადანათლე ეს სოფლები და სახელიც შენ უწოდე.

იოანე: არა, ბატონო, სანაძლეოა, თბილელი მე არ მომცემს ამის არქიმანდრიტობას.

ზურაბა: მართლა საფერი სამწყსო ყოლიაო; და მრავალი იცინეს. და მერე უთხრა ნიკოლაოზმან: „მიბძანე, იოანე! გამიგონია, მეცნიერი კაცი ხართ და სარდლობა რა არს და ან რა უნდა იცოდეს სარდალმან და ან როგორ უნდა იყოს სარდალი?“

იოანე: სარდალი ხომ სპარსული ლექსია (ჯარის თავი) ანუ მეთავე, ქართველნი სპასალარს ეძახდნენ, ავრეთვე მხედართ-მთავარს. ხოლო სარდალნი რომელნიმე არიან უფრო ჯარის უფროსად,

რომელნიმე დიდის ჯარისა; ესევეთარი ნებავეს მებატონესა, ძმაზედ არს დამოკიდებული. თუ ვიტყვი, რომ სარდალს რა უნდა სჭირდეს, სარდალი უნდა იყოს სწავლული წერილში, უნდა იცოდეს ისტორიები და ქვეყნის ლეოლრაფია, და მის ქვეყნის მხერაობის მოძრაობის საქმენი და ძალნი. აგრეთვე უნდა იცოდეს მათემატიკა, რომელიც ამა მათემატიკის ნაწილები არიან: არიხმეტიკა, ლეომეტრია, შტერეოომეტრია, ტრილენომეტრია, ლეომეტრია ანუ ზესთა ლეომეტრია, ალღებრა, პლანომეტრია, ზონიმეტრია, ფორტუფიკაცია, არტელერია, და ჩაკტა (?). თუ ზედმიწევნით ვერ იცის, მაინც უნდა იცოდეს აზღენი, რომ შეატყოს პლანსა, ადგილის მღებარეობას, რომ არ შესცდეს დაბანაკების დროს თუ შებმის დროს. ამასთან უნდა იყოს ჭკვიანი, ომში უნდა იყოს უფრო ცივის სისხლისა, ესე იგი არა ფიცხელი და გამწინჯველი, მამაცი, არა მცონარე; ამასთან უნდა უყვარდეს თავის სამხედრო კაცი და თითონაც შეაყვაროს თავისა ხელქვეშეთთა თავი. უნდა იცოდეს თუ ან რა სურსათი მოუხდება, ანუ ტანთა და ფერხთა ჯარსა, ანუ ტყვია, ანუ წამალი, ანუ ცხენი, ანუ იარაღი და სხვა საჭიროება. უნდა აქვდეს ზომა, თუ რაოდენის კაცით შემძლებელია წინაგანწყობად თავისთა მტერთა, ან გამაგრებად ციხისა, ანუ შემოდგომად და აღებად ციხე-ქალაქთა, და სხვა, რაც საჭიროება არს ჯარის, ცხენთა, ხორავის, ნალის, იარაღის და სხვათა. ასე უნდა იყოს სწავლულ, რომ თითქმის უსაშუალოდ იცოდეს ყოველივე, რომ მისთა ხელქვეშეთ არ შეეძლოთ მოპარვა რისავე და შეცთუნება მისი საქმისა და ანგარიშისა შინა. აგრეთვე უნდა თავის დროს იცოდეს ყარაულთ გამოცვლა, დაყენება გეზმან-ქეშიკებისა, რიგზედ დაყენება, რომ მტერნი უცებად ვერ დაესხას და ადრიან შეუტყოს და განემზადოს; აგრეთვე იცოდეს დროზედ ჯარის თამაშობა, ვარჯიში, თოფთა სროლა ნიშნისა, რომ ავარჯიშებდეს ჯარს, ცხენოსანსაც და ქვეითასაც; აგრეთვე იცოდეს დასტების რიგზედ დაყენება, მოკინკლავები, მიმშველებელნი, შემტეველნი. დროზედ სად ეჭირება ზარბაზნების მიშველება, იერიშის მიტანა, ვიწროს გზაზედ ვითარ გაიყვანოს ჯარი, ანუ ხიდზედ; ანუ თუ შეატყოს, რომ იძლევა და დამარცხდება, ვითარ გამოაბრუნოს ჯარი რიგიან და მშვიდობიანად, რომ ბევრი კაცი არ დახოცონ. თუ დაამარცხოს ვინმე, უნდა მიცეს გზაი გასაქცევი მტერს, რომ გაჭირვებული კაცი მერე თვით გამოიმეტებს თავსა და იქნება დიდი ზარალი მისცეს ჯარსა, და ამისთვის თქმულა: „თუ მტერი გამექცევაო, ოქროს ხიდს გაუღებო“, და ესე ვითარნი. ეს კმარა, თუ ასწავლის ვინმე, სარდლისათვის.

ნიკოლოზ: მითხარ, მამაშვილობას, რა არის მათემატიკა.

[ამას მიჰყვება ტრაქტატი მათემატიკისათვის].

ნიკოლოზ: ვაჟო, დიდი საქმე წოდებია სარდალს, რაც შენ ილაპარაკე, აზიაში არც კი გაუგონიათ, მაგრამ სარდლობენ კი.

იოანე: ზოგთ უცოდინართ ნიჰადაც მიეცემათ სარდლობის მაღლი და ბედნიერნიც იქნების ომში, მაგრამ სწავლაც რომ ჰქონდესთ ის უმჯობესი იქნება; აჰა, მე თვით მსმენია ღვთისადმი განსვენებულის ძმის თქვენისა დავით სარდლისაგან მრავალი სახელოვანი საქმე, რომ თვით კურთხეულმა მეფემ ირაკლიმ ასეთი ქება მიაწერა ასპინძის ომში გარჯისთვის რომ, ვინც მიულოცეს ძლივე მეფესა, მეფემ უბძანის: მე ნუ მომილოცავთ, ამ ჩემ ზიძეს მიულოცეთო! აგრეთვე დიდის ერეენის ომში, თუ სასახელოვანად მოიქცა, ან კიდევ სხვა ადგილთა შინა, ყოველთვის ქებას მიაწერდის, და ან ვითა ერთგული იყო თვისის მეფისა და ქვეყნისა. ნეტავი მესამედი მის შვილს, იოანეს, გამოჰყოლოდა! აჰა, ნიჭი, და თუ სცოდნოდა, რაც მე მოგახსენე, ვგონებ, ვეროპიაში სარდალად ვერვინ ემჯობინებოდა.

ნიკოლოზ: ღმერთმან იცის, მართალს ამბობ! მაშინ

ზურაბა: „ბატონო სარდალო, თქვენ ხომ გასწავლათ ამ ბერძანს, და ამას იქით ლეკებს ნულარას წაახდენინებთ. ეს ლეკები ხომ ამ ლაპარაკში ახალციხეს ავიდნენ, ჩვენც მოურჩით ამის რჩევით და ერთი ძროხა ერგება საღსტატოში მონასტრისთვის“. მაშინ ბევრი იციენეს; იოანეს ძროხა უბოძა ნიკოლოზმან, როდისაც მოხვალ კოდაზუნდაო. და მერე დაიშალა ეს ჯარი, იოანე გამოეთხოვა, წავიდა შულავრისკენ იარაღითურთ და ნიკოლოზ—კოდისკენ.

მისრული იოანე შულავერს, გარდახდება ერთის გლეხისკაცის სახლთან, და იარაღის ეტყვის სახლის პატრონი: „ბატონისშვილი ალექსანდრე ამ დილას მობძანდა რომლისამე საქმისთვის“. იარაღიმ ესე ყოველივე უანბო იოანეს, და ჰრქვა დიაკვანძან: „წარვედ ბატონის-შვილთან, ჩემ მაგიერ ლოცვა-კურთხევა მოახსენე და სადგომიც სთხოვე. „იარაღი, მისრული ბატონის-შვილთან, ხელს აკოცებს; ბატონის-შვილმან მოიკითხა და გამოჰკითხა ანბავი, იარაღიმ ყოველივე მოახსენა და იოანეს მაგიერ სახლი სთხოვა; ბატონისშვილმან უბოძა სახლი და უბძანა: „ახლა მცირე საქმე მაქვს და ვახშმის დროს ჩემთან მოიყვანე იოანე“. იარაღი მოვიდა, წაიყვანა დანიშნულს სახლში იოანე და დაბინავდნენ. რა ვახშმის დრო მოვიდა, იოანემ ტანთ გამოიცვალა, ახალი ანაფორა ჩაიცვა და წარვიდნენ ბატონისშვილისკენ. რა სახლის კართან მივიდნენ, იხილა იოანემ გარეთ ტახტზე

„სხდომარენი ექვსნი კაცნი, მეფობის საქმეზე ლაპარაკობდნენ: „რადგან მეფე ავად არს, იმისი მემკვიდრე ვინ უნდა იჯდესო?“ მერე აქეთი მხარე ანბობს: „არა, ან ამისი უფროსი ძმა, ან ეს ალექსანდრეო!“ და დიდს დავაში არიან. იოანე დგას ისე და უყურებს, და თქვა: „ესენი ვინ არიან? სამეფო სახლს ორბელიანნი, ენდრონიკიანნი, ამილახვრიანნი, ჩოლაყაანნი, ციციანნი, ერისთავიანნი უნდა არიგებდნო. მითხარით, ესენი იმათი შვილები არიან თუ ვინ არიან?“

მაშინ იარალმა უთხრა: ეს სამნი დავითის ვეზირნი არიან: ხელოქა, ნონია და „სლუშაი“ ბაღდასარ; ალექსანდრესი: თავბერა, ბააკა და ჰეპანა.

დიაკვანი: უი ჩემ თავს! არ გაუგონიათა ეს ლექსი: „თუ ღმერთი კაცს არა სწაჲს, ამაოდ რასმე იჭირვის“, „უწყალოდ, უღვინოდ, უპუროდ ჟამი არაოდეს იწირვის, არცა ჭინჭრაქას ჭანგითა არწივი არ დაიჭირვის“ და მითხარ მიკინტრიჩით მეფობა ვით დაიჭირვის?

რომელთამე გაიგონეს ეს თქმა დიაკვნისგან. მოახსენა ბატონის-შვილს, დაფიქრდა და ბძანა შეყვანება იოანესი. რა დიაკვანი მივიდა, მოახსენა: „დღეგრძელდი მეფის ძეო და მომჭირნეო მამულისთვის.“ ბატონის-შვილმა მოიკითხა, მგზავრობის მიზეზი ჰკითხა. იოანემ ყოველი აცნობა, უბძანა დაჯდომა და ამასთან ესეცა: „ვგონებ ჩვენი ვეზირები არ მოგწონდესთ?“

იოანე: მათ მიერ დაწყებულნი საქმეები ოდეს გვაჩვენებენ კარგს წარმოებას, მაშინ ვერვინ დაიწუნებს!

ალექსანდრე: ჩვენი მამა-პაპათა ვეზირები არლა გგკადრულობენ და მაშ რა ვყოთ?

იოანე: ოდეს რიგიანი რაისამიმართობა გექმნებათ ურთიერთისადმი ძმებთა, მაშინ ვერც ივინი გეურჩებიან!

ალექსანდრე: ვითარი რაისამიმართობა?

იოანე: უმცროს-უფროსობისა, მეორე—მორჩილებისა, მესამე—დამორჩილება სჯულთა, მეოთხე—სიმდაბლე და სიყვარული.

ალექსანდრე: მართლად, მაგრამ გარემოებამ ესრეთ აწარმოვა!

იოანე: მაინც უნდა აღუდგეს კაცი წინა ნებასა და წადილსათვისსა და ამასთან ჰკითხოს ერთგულთა და გამოცდილთა კაცთა!

ალექსანდრე: რა გვარნი და ვითარნი კაცნი უმჯობეს არიან სწავლათა და რჩევათა შინა?

უნდა იყვნენ სწავლულნი და მეტადრე გამოცდილნი ზნეთსწავლულებათა და პოლიტიკათა შინა საითიკოსთა, ერთგულნი მამულისანი, პირუთნებელნი და მეცნავეი სხვათა სახელმწიფოთა შჯულთა და ყოფაქცევათა, და მქონებელნი ყმისა და მამულისა; აგრეთვე კარგი

გვარის კაცნი, ესახედგან განსწავლულნი და მტკიცენი სარწმუნოებასა და ფიცსა ზედა ერთგულებისა მეფისა და მამულისასა.

ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე : მეფე ვითარი უნდა იყოს?

ი ო ა ნ ე : მეფე უნდა იყოს თვისისა სარწმუნოებასა ზედა მტკიცე, მღვიძარე სულითა, მცნობი თავისა თვისისა, მომგონი ხშირად, რომელ მოკვდავ არს, მოსურნე კეთილისა, მმადლობელ ღვთისა და ყოვლის გულით მყვარებელ, სამღვდელთა პატივისმცემელ და ეკლესიათა შემწე და განმანათლებელ, სიმდიდრისადმი და ვერცხლის-მოყვარებისადმი არა შემსჭვალვულ, არამედ კეთილის მოქმედებისადმი; მდაბალი, უბიწო სულით, ფრთხილ სიტყვათა და საქმეთა შინა, მოწყალე, არა მეშურნე, არა ძვირის მომხსენე, მტკიცე, კეთილმსახურებისა დამცველ, მოძულე მლიქვნელთა კაცთა, ერთსულ და მტკიცე, არა მიმხვეჭელ ერთაგან, არამედ მიმნიჭებელ, განმრჩევე კეთილთა და ბოროტთა კაცთა; დამჯილდოვებელ ღირსთა და უღირსთა დამსჯელ; არა ამპარტავან, არცა ზეავ, არცა მცონარე, გვირგვინი კეთილ-მსახურებისა, მზრუნველ ქვეშევრდომთა თვისთა მდიდართა და დავრდომილთათვის თანასწორ, მეცნიერ და ფილოსოფოს, განმმართველ ვნებათა; მოწყალე უფრორე აქვნდეს, ვიდრე შიშვნეულება; დიდებულება და ხელმწიფება აქვნდეს მიხედვისამებრ მტერზედ და მონათა ზედა; თანასწორ მეურნე ყოველთა ზედა თვისთა ქვეშევრდომთა, სიყვარული უფრორე სასარგებლოთა თანაგამზრახთა, მოჩივართა დროზედ და აღრიან პასუხის მიმცემ და არა დაგვიანებით შემაწუნებელ. საქმისა დროზედ აღმასრულებელ, რომელ ღღევანდელი საქმე არა უტეოს ხელისათვის. მოწყალე თვისთა სახლისა მსახურთადმი, მსაჯულ მსგავსად ღვთისა და პირუთნებელ. ყოვლისა საქმისა ჟქმნასა შინა აქვნდეს განმარტება და ვედრება ღვთისა, არავისამე უგულვებელს ყოფა, დაცვა სჯულისა, მლტოლველ ბოროტისა მომზრახთაგან, ხარისხსა შინა აღყვანება სიფრთხილით ვისამე, ქცევა ზომიერად წყალობასა შინა და ტანჯვასა, ყოლა ჭეშმარიტთა მეგობართა, უცვალებლობა კეთილთა საქმეთა. გაერდგულება, რაოდენ ძალედვას, ყმათა თვისთა. განმართვა თავისა თვისისა შეცთომილებასა შინა, მსგავსება ღვთისა მოწყალეებასა შინა, კეთილ-მოქმედებისა მესურნე, მიმდობელ ჭეშმარიტთა და სარწმუნოთა კაცთა საქმეთა შინა, მექონ ჭეშმარიტებისა და მოწყალეებისა; მართალ-მსაჯულებასა შინა თანასწორ, ვითარცა მეგობართათავის, ეგრეთვე მწირთათვის; აღმრჩეველ და დამადგინებელ სარწმუნოთა და მეცნიერთა მსაჯულთა და ესახედ სხვათა ყოველთა მოხელეთა. შიშსა შიში, პატივსა პატივი და სიყვარულსა სიყვარული აქვნდეს. სამხედროთა

და სამოქალაქოთა საქმეთა შინა გამოცდილ და მცოდნე, საღეთოთა და სამოქალაქოთა სჯულთა მეცნავე, სიტყვასა და საქმესა შინა გამსჯელ და შეურყეველ; მიმღებ უფრორე მთხოველთა, ვიდრე ძღვნის მიმართმეთა. ძლიერ კეთილ-მოქმედებითა, დიდებულ საქმითა, გონიერებით ქმნა ბრძანებისა, მახვილგონიერ მსჯავრთა შინა, მცნობელ ჩვეულებათა თანა მცხოვრებთასა, აქენდეს გულადლება სარგებლოვანთა სიტყვათა. ღვთის მვედრებელ, ლოცვის მოყვარე და მავედრებელ ღვთისადმი სამფლობელოთა თვისთა. მეფობა აქენდეს რიგიან, თანანადებთა ღვთისათა აღმასრულებელ, ღვთისადმი თხოვნა გულსმოდგინედ შეწევნისათვის თვისისა, კეთილ-მოქმედებისა ქმნა უხვებით. მიმტევებელი შემცოდეთა და შემწყალებელ, ცხადთა და დაფარულთა ცოდვათა განკრძალულ, კრძალულ ბრალთაგან და მქნელ კეთილისა, სიმდიდრის მეძიებელ ცათა შინა, მფლობელ თავისა თვისისა და მცხოვრებ სიწმინდით, მყუდრო და მშვიდ და ალერსიან შეყრათა შინა ქვეშევრდომთა ანუ უცხოთადმი; მინე, მამაც და პურად უხვ ყოველთა ზედა, თავდადებით მოსურნე მსახურებისათვის მამულისა, შემწყალებელ ქვრივთა და ობოლთა გამომზრდელ, სნეულთა მომველელ, გლახაკთა ხელისამპყრობელ, და მხედრობისა მოწყალე და განმაძნობელ. თვისთა საკუთართა ნაქონებთა საჭიროებასა შინა ერთსა არა დამზოგველ, შემცოდეთა ვისთამე მხოლოდ მის გვამისა განმკითხველ და არა შემაწუხებელ სახლეულებათა მისთა, უკეთუ იგინიცა არა იყვნენ თანა-ზიარ. სიმდიდრესა ანუ ქონებათა სხვათასა არა მეშურნე და არცა სახისა მიცემა, რომელ სურის მას იგი. ყოველთვის გულს-მოდგინე, თუ რაჲ შესძინოს მამულსა თვისსა სამართლიანი სარგებლობაჲ. ყოველთვის მშვიდობის მოყვარე მეზობელთადმი თვისთა, რათა არა მტერ თვისა და მამულისა ყოს იგინი. ჯეროვანთა დროთა შინა საზოგადოდ მიმწოდებელ ტაბლათა ზედა მოხელეთა და ვაჭართა, აგრეთვე საკუთრად სამღვდელლოთაცა. არა მემთვრალე სანიადაგოდ, სადილ-ვახშმად დიდებულნი გვამნი რიგრიგად იახლებოდნენ რაოდენიცა ენებოს. თვისთა ერდგულთა ყმათა უამსა ქორწინებისასა შეეწეოდეს, და მკვდარსაც იგლოვდეს და წასახურავს უბოძებდეს. მხიარულებასა შინა მათთანა იხარებდეს და ჭირთა შინა მათთანა მჭმუნვარებდეს. არცა ხშირად განმართველ ნადირობასა შინა, საიდუმლოდ მოარულ და მხხრეკელ ერთა და ხელლოსანთა, თუ ვითარ ზომიერად იქცევიან იგინი, და ესრეთ ხადდეს თვისთა ქვეშევრდომთა, ვითარცა საკუთართა შვილთა. ტყვის პატრონთა ყოველის ღონით შეეწეოდეს, და უსამართლოდ ნურვის—ნურცა თვისთა საკუთართა ყმათა და ნურცა თავად-აზნაურთა ყმათა—ნუ შეაწუხებს და ნურც მათ მეპატონეთა უდიერად შეაწუხებინებს

ვისთა ყმათა. აგრეთვე ნუ მისცემს დედოფალთა, მეფის ძეთა დიდთა საქმეთა შინა გარევის ნებასა და ბრძანებლობასა, რაჟსადმიცა იგინიცა არ არიან დანიშნულ მსგავსად მოხელეთა. ხოლო უკანასკნელ აღვირ ასხას ყოველთა მგმობელთა ღვთისათა და ურჩთა სარწმუნოებისა და კანონთა სჯულთასა და ცუდთა მოლაპარაკეთა და მამუზღებელთა გვამებთა. და ესრეთ ვინმცა იქმნების, ესრეთ იგი არს ჭეშმარიტი მეფე.

ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე: ჭეშმარიტად ვეზირობის ღირსი ხარ და გოაცხ მამულის ერთგულად.

იოანემ მადლობა მოახსენა, და ბრძანა ბატონისშვილმან ვახშმის მოღება. მოვიდნენ ვინც მუნ იყვნენ ღირსნი სხდომისანი. მოიღეს ვახშამი, და ბრძანა ალავერდა მოსაკრავისა მოყვანება. მოვიდა იგიცა და მოჰყვა საკრავთა კვრასა და ტკბილად სიმღერასა, რომელია ათნო იოანეს. და მოეწონა დიდად. რა მცირე ხანი გამოხდა, უბრძანა ბატონისშვილმან ალავერდას: „ამა დიაკვანსა იოანეს დია მოსწონხარ, და ჰკითხე: იცის ამან გვარნი საკრავთანი და ანუ ვისგან არის საკრავი მოგონებული?“ მაშინ ალავერდამ დადო ჩონგური და უთხრა იოანეს.

ა ლ ა ვ ე რ დ ა: რაი არს საკრავი?

ი ო ა ნ ე: საკრავი არს ხელოვნება და სწავლა სწარმოებელად სამოთა ხმებთა, და შეწყობა ბამთა და ზილთა, და შედგინება ტკბილისა თანხმობისა ხმათა საშუალობითა რომელისამე გინდ იყოს საკრავისათა და შეწყენითა ხმისათა, რომელიცა უფრორე საამო არს — ვოკალნაური საკრავი (ესე იგი, ყოველთა საკრავთა ერთხმობით დაკვრა), ანუ სიმღერა არს თვით უსაამურესი სხვათა ყოველთაგან.

ა ლ ა ვ ე რ დ ა: ვითართა მოქმედებათა იხვენების საკრავი?

ი ო ა ნ ე: იგი განსვენებულ ჰყოფს სულსა და შესძინებსცა მას ახალთა ძალთა შრომათადმი, ეგრეთვე დააწყნარებს იგი აღელვებათა და განუსვენებლობათა სულთასა; ხოლო საკუთრად არგებს და განჰსდევნის მელანხოლიასა, სევდასა და კაეშანსა.

[აქ დედანს აკლია]

ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე: სხვათა და სხვათა თემთა შინა, ვგონებ, სხვადასხვა გვარად თამაშობდენ!

ი ო ა ნ ე: უეჭველად, აზიასა შინა სრულიად სხვებ: რომელნიმე ყუშტარის თამაშობას ეძახიან და რომელნიმე თითებით ტკაცუნით თამაშობას ეძახიან, რომელ არს (ფრანგი). ხოლო ქართველნი მიამსგავსებენ უფრორე ლეკთა თამაშობასა, და კიდევც თამაშობენ მათ-

თაებრ ფერხისა გვარზედ მოძრაობითა და ხელგაშლით ხმარებითა სხვადასხვა სახედ. ქალნი საკუთრად თვისით თამაშობითა და უფრორე მიემსგავსება აზიურთ ქალებთ თამაშობასა ხელ მალლა აღებით და ტრიალით და განელა-გამოვლით, რომელ ქორწილსა და შობიარეს შეყრილობის დროს უფრორე ითამაშებენ ქალნი, ვინც ღამესათევლად მივლენან; გლეხი ფერხულსა და ბუქნათა უფრორე თამაშობენ. იმერნი ხელუკან გაშლით, წელში მოხრით და ფეხებ მალლა ქნევით თამაშობენ, და რომელნიმე ამ დროებში ლეკურადაც. ჩერქეზნი და ოსნი უფრორე ხშირად ბუქნასა და ჩქარა განვლით ფეხის ხმარებით გულხელდაკრეფილნი ითამაშებენ და ცეკვასაც ხშირადრე იქმონენ. ხოლო ევროპიელნი სულ საზოგადოდ კანონზედ და მრავალ რიგად თამაშობენ, მამრნი და მდედრნი ერთნაერთის ხელმოჭდობით იტანცავენენ დია მრავალ გვარად. რუსთა აქვსთ თავეთი საკუთარი თამაშობა, უფრო მსგავსი მთის კაცთა, ხოლო ციგანკური კარგი მოძრაობაა სხეულისა და მარჯვე თამაშობა. ბერძენნი უფრორე სხვებრ თამაშობენ, რომელსა ისპანდელს ეძახიან, გარნა არლა აქვთ ძველებური ათინურნი როკვანი. აწ ევროპიასა შინა მას თამაშობენ. ხოლო სომეხნი უმფრო ჩვენ მსგავსად თამაშობენ; აგრეთვე დროსა მეფის ძეთ ქორწინებისასა, და ანუ დიდისა მხარულებისა საქმისასა რისთვისმე, სომეხნი შეიყრებოდენ, ასნათისა ხალხნი, და სეებს გაიკრავდენ ტანზედ და ჩითებს გადაათარებდენ, ცხენივით თავსა და კისერს ხისაგან გააკეთებდენ და შემოახვევდენ რასმე და ჰკიდებდენ წვრილს ზანზალაკთ, და ესრეთ ითამაშებდენ მრავალნი, და უცხოლ ხმარობდენ ფერხთა და მსგავსად ცხენზედ მჯდომთაებრ იხილვებოდენ; და ესე ძველად იყო ისევე კერპების დროს სომეხთა შინა დაშთომილი. აგრეთვე გააკეთებდენ აქლემის მსგავსად ფარდაგებს და ორნი კაცნი შეუდგებოდენ ქვემო, მსგავსად აქლემისა იხილვებოდა, და ესენიცა ზურნა-დაფსა ზედა უცხოლ ითამაშებდენ და გაქცევაში ემსგავსებოდენ აქლემსა. ამასაც ესეგვარს შეხდომილებაში და ყველიერის კვირაში ითამაშებდენ, და ესენიცა არიან რიცხვთა შინა როკვისათა.

მაშინ ზურაბამ მოახსენა: „შენი ჭირიმე, ამ ჩემს შეგირდს საოსტატო ერგება ამდენის სწავლისათვის!“

მრავალი იცინეს. უბოძა ყოველთა საბოძარი, და მადლობა უთხრა იოანეს და სხვა დროსთვისაც გამოართვა პირობა, რომ ხლებოდა ტფილისს. იოანე მადლობელი გამოესალმა და წარმოვიდა თვისსა სახლსა შინა; იმ ღამეს მუნ განისვენა იოანემან და ხვალისა დღე განემზადა შულაერისაკენ.

იარალიც გამოესალმა იოანეს და ბოლნისს წავიდა, იოანე ბორჩალოსაკენ განემზადა. ამხედრდენ ცხენთა და განემართნენ ბორჩალოს და რა მივიდნენ მახლობელად მდინარის დებედისა, რომელიცა მიმდინარეობდა საშუალ ბორჩალოსა და იხილა მუნებური მდებარეობა და ციხე, დიდად მოეწონა იოანეს, და უთხრა ზურაბას: „ციხესთან მივიდეთ, ბატონისშვილი დავითც იქნება იქ ბრძანდებოდეს, და, თუ იქ არ იქნება, ციხე ვნახოთ და მერე წავიდეთ, სადაც იყოს“. მივიდნენ ესენი, ციხე გაშინჯეს და იკითხეს ბატონისშვილის მუნ ყოფა; და თქვეს: „თაქალოს ბრძანდებო“ — და მერე იკითხეს: „აქ ვინმე არის ან სომეხი ან ქართველი?“ და უთხრეს: „მანდ წინ ჰატარა სოფელში, რომ ყურჩების სოფელია, მანდ არის ბაზიერთხუცესი“. იოანემ სთქვა: „მაშ, სადილათ იმასთან მივიდეთ“. ზურაბამ მოუწონა და წარვიდნენ. მივიდნენ მუნ, გარდახდენ, და ზურაბამ ჰკითხა ერთს თათარს: „ბაზიერთხუცესი აქა დგასო?“ თათარმან სახლი აჩვენა. მივიდნენ მუნ და ცხენები მისცეს თათრებს, და შევიდნენ შინა. რა იოანემ შეხედა, იცნო ჩესტია, რომე ენახა მრავალჯერ ფხოვლესა შინა და ბატონის კარზედა, და უთხრა დიაკვანმან: „ჩესტიაგ, მშვილობა თქვენდა!“ ჩესტიამ: „გაგიმარჯოს, ბერო“, და მიიწვია უთხრა იოანემ: „ბატონო, ბაზიერთხუცესი სად ბრძანდება?“ ჩესტიამ: „აქ გახლავარო“.

იოანემ მიიხედ-მოიხედა, ორი ქორი ნახა ბოლოდამტვრეულები და სამიოდე მეძებარი, და ორი ზერი კაცნი მუნ მსხდომარენი, და უთხრა: „ეს არის თქვენი საბაზიერო“?

ჩესტია: დიალ.

იოანე: როგორც ბაზიერთხუცესი ყოფილხართ, განწყობილება ც
გქონია; აკი ბაირახტარი იყავ შენ, განჯაზედ რომ წაბრძანდა ბა-
ტონი ჯარით?

ჩესტია: მართალია, მაგრამ სამსახურით აღველ ამა ხარისხ შინა.

იოანე: ესე სახელო ყოველს ქვეყანას ჩინებული სახელოა, და
რიგიან უნდა იყო განწყობილი. ამ ორის კულა-ქორით რა უნდა
ინადირო და ან მეფე-დიდებულნი ვით შეაქციო?

ჩესტია: სახელი კი დამარქვეს და განწყობილება კი არა მაქვს რა.

იოანე: ულუფა რა გაქვს?

ჩესტია: ხორცი, პური, ბრინჯი სამყოფად, და ორი თუნგი ღვინ-
ოცა.

იოანემ იცოდა, რომ ჩესტია სწყალობდა ღვინოსა, და უთხრა: „ბა-
რე მეღვინეთხუცობა გეშოვა, ისი სჯობდაო!“

ჩესტია: ოღონდაც ის მერჩივნა, მაგრამ გვიან მირჩიე. მაშინ
ზურაბა: მაინც არ მოგცემდენ!

ჩესტია: რატომ?

ზურაბა: ამისთვის, რომ იფიქრებდენ, მჯდომი არ შექმნილიყავ
ბევრის სმისაგან.

ჩესტია: შვილო, მე თითქმის ყოველ დღევ მთვრალი ვარ და
რით ვერ შევიქვენ მჯდომი?

და მერე მოაღებინა სადილი და ნანადირევი ფრინველნი, და უც-
ხო სუფრა დაუგო იოანეს და მიართო სხვადასხვა ღვინო ბორჩა-
ლოური.

რა კარგად შეექცენ, ჩესტიამ ჰკითხა იოანეს: ბაზიერთხუცობა
რა არის ან ვითარი უნდა იყოსო?

იოანე: ბაზიერთხუცესი ყოველთა მონადირეთა უფროსია და
ყოველი სანადირო ადგილნი, მინდვრისა თუ ტყისა თუ ჭალისა და
ფრინველნი მის ხელქვეშედ უნდა იყოს, რომ უიმისოდ ვერავინ ინა-
დირებდეს, მეტადრე ყარაიაზედ და იორშია; რომ ამისთანა ადგილს,
თუ არ მეფე, სხვა ვერავინ ინადირებდა. ხოლო მთებში ამის დაკით-
ხვით ინადირებდენ, აგრეთვე შემოლობილნი ადგილნი და ნადირნი
დამწყვედულნი მას ეკითხებოდა. აგრეთვე ჯელგის კაცნიცა ამას
ეკითხებოდა, ბაზიერნი, რომელსაც სოფლებს ედვა, ის გამოეყვანდა;
სანადირო ფრინველნი, სანადირო ძაღლნი სულ მას ეკითხებოდა და
მეძაღლეები და ბაზიერებიც მას ებარნენ.

ჩესტია: სანადირო ფრინველი რაოდენი გვარი არს?

იოანე: არიან შემდგომნი ესე: მიმინო, ქორი, შავარდენი, ვავა-
ზი, ბარი, არწივი, სონლული, თონღრული, ალალი, მარჯანი, შავ-
თვალი, სირკაქკაჭი და ჯინხვა.

ჩ ე ს ტ ი ა : რაღსა შინა სახმარ არიან ესე მონადირნე ფრინველნი?
ი ო ა ნ ე : მიმინო მწყერისა, ღალღისა და ლაბებისათვის არის სახ-
მარი მის დროსა, ხოლო ზამთრით ჩიტსაც მოუტევს; და არს მრავალგვარი მიმინო: მწყაზარი, ჩალის წითელი, შავი მიმინო და ისე საზოგადო მიმინო. და ამათში უმჯობესია მწყაზარი და შავი მიმინო სიმალით.

ქორით ინადირებენ ხობობს, კაკაბს, დურეჯს, გნოლს, იხეს და ოდესმე სავათს და კურდღელსაცა. ხოლო ქორის გვარნი არიან: თულუნი მწყაზარი, ჩალის წითელი, შავბარდული, ჩვეულებითი წითელი ქორი; გარნა ფრენით თულუნი და მწყაზარი უკეთესია. ჩალის წითელიც ამას მისდევს, ხოლო შავბარდული უფრო ბევრს ფრენას შესძლებს, და წითელი ქორი უფრო ძლიერი შემბედავი და დაულაღავია, ვითარცა გლეხი მუშაობასა შინა; გარნა უნდა გაუშინჯონ ენა, თუ შავი აქვს, უკეთესი აღარ უნდა, და თუ თეთრი ენა აქვს, ტყუვილად ნუ დაშვრები. წითელს ქორზედ.

შავარდენი წეროსა, ბატა და ესე ვითართა დიდთა ფრინველთათვის არის მოსატევედ, გარნა ერთხელ უნდა მოუტეიო. აგრეთვე ბავლის მოსატევედ საამო არის, ოდესმე არწივსაც შეიპყრობს.

გავაზი დიდროანის ფრინველებისთვისცა და ჯერნისათვისცა გამართული კარგია, გარნა ორი ერთად უნდა მოუტეიო გავაზი: რომელიც რიგ-რიგ დაუწყებენ ცემასა და ისე შთამოაგდებენ წეროსა, ხოლო ჯერანსა თვალებში დაუწყებენ კლანჭით ცემასა და დააბრკოლებენ მისსა სირბილსა, და მაშინ მოტეული მწევარი ადვილად შეიპყრობს მას ჯერანსა. ესსახედვე ბარიც გაიმართება, უფრო კურდღლისა და კაკბებისათვის და სხვათა ფრინველთათვის და ჟამსა ყვავის მოტევისასა კარგს თამაშას აჩვენებს.

არწივი გაიმართება და საკუთრად შეიპყრობს ჯერანსა, მგელსა და ირემთაცა დააყენებს, და ძაღლების შეწევნით შეიპყრობს კურდღელთა და ესე ვითართა ხოლმე ადვილად.

სონღული ასე მალია, რომ ორგზის უწინ დაჰკრავს შავარდენზედ, ვიდრე შავარდენი, და თითქმის აფსა და თორმეტს წეროს ერთს მიტევით ჩამოჰყრის, ეგრეთვე ბატთა, სავათთა და ყუისა.

თონღრული არის მიმინოს ოდენი. გარნა ყოველთა ზედა უძლიერესი, რომელ ყოველნი მის მიერ იშიშვიან ფრინველნი; და ესოდენ ინადირებს, რაოდენსაცა მოახელებს ფრინველს, ეგეოდენსავე ჩამოჰყრის და თითქმის დილიდამ საღამომდის არ დასცხრება ფრენისაგან. და ამისთვის ოდეს მოუტევენ ამ ფრინველსა, წინა ერთისათვის შეატყობინებენ ყოველსა ადგილსა ზელმწიფენი თვისნი, და

ოდესაც დაუნიშვნენ მოტევისასაც, სადაც რომ ჩამოვიდეს იგი ფრინველი, დაიჭირონ, რომ არ დაიკარგოს.

ალალიც გაიმართება, გარნა ოდეს წავლენ სამწყერაოთ, მაშინ გაუშვებენ, სადაც ნადირობენ. და იგი თან დაუწყებს დევნასა. და ოდეს წამოაფრენენ მწყერსა, იგი ზეიდამ დაუქნევს, ან შეპყრობას და ანუ მუნვე შთამოაგდებს.

მარჯანი უფრო კარგი შესაქცევია, ოდესაც ტოროლას მოუტეობენ, ამისთვის რომელ ტოროლა დიად მალად წავა და ესეც თანა ჰყვება და დიდხანს თამაშით და შეტევით დალაღავს და უკანასკნელ შეიპყრობს; გარდა ამისა სხვა ვერვინ დაიჭერს ტოროლას, აგრეთვე ორნი გამართულნი კაკაბთაც შეიპყრობენ და მწყერთა და ჩიტებთა.

შავთვალის წვრილის ფრინველთათვის სანადიროდ კარგია და ჩქარი მფრინავიც. სირკაჭკაჭი წვრილის ჩიტებისათვის და ჭიჭავის, და ოდესმე შაშვსაც შეიპყრობს.

ჯინხვა ანუ ხაჟო, ესეც სირკაჭკაჭის გვარია, გარნა მომცრო იმას-ზედ, ამას გამართვენ უფრო ყმაწვილებისათვის და მოუტევენ პეპელთა და შეიპყრობს მათ და ამით შეექცევიან.

ხოლო კირკიტა თუმცა გაიმართება, მაგრამ ვერაფერს ფრინველს ვერას დაიჭერს, თვინიერ ჯოჯო-ბაყაყისასა.

ჩესტია: ამა ფრინველთა სნეულება დაემართებათ თუ არა?

იოანე: ხორცთა შინა მყოფი უსნეულოდ არა რამე იქნება, და უნდა იცოდე ამა ფრინველთა სნეულება, რადგან ბაზიერთხუცესი ხართ; გარნა გეტყვი მეც რაოდენი მახსოვს: ამა მონადირეთა ფრინველთა სნეულება ეს არის და მეტადრე უფრო ქორისა: ხაფაყანი, შავლი, კვანჯალი, კორი, ბია, ტილი, ღრლილი, დახლილობა, ტკიპი, თვალის სნეულებად წოდებული, შემოწყრომა ნადირობასა შინა და არა ყურება ფრინველისა, გაციება და ესე ვითარნი იხილე საკუთარსა ამათ კარაბადინსა შინა. მაშინ

ზურაბა: დიაკვანო, ქორიტყანია ციციშვილს, მენ სჯობნები-ხარ ბაზიერობაშიო.

იოანე: უი ჩემს თავს! რას ანბობ, ვინ არის ის საბრალო?

ჩესტია: ბიძა პავლე ციციშვილისა.

იოანე: ახ, რა სულ იმის წილ გვარში ყოფილა ამგვარი სახე-ლები, იმას ძროხის ჭირს და მიწის მგელს ეძახიან.

ჩესტია: ეგ კიდევ უკეთესი.

და მერე უთხრა ჩესტიამ: ვითარცა გაქებდენ, ცოდნაც უქონიაო, შენთან მაინც ვიყო, რომ იმა ფრინველთა თვისება მესწავლაო.

იოანე: რადგან ბაზიერთ-ხუცობას ჩემობ, მე რაც მოვახსენე, ის ვაწყობილობაც უნდა გქონდეს და ის ფრინველებიც გყვანდეს, და ის

ადგილები სანადირო და მონადირეებიც შენ გებაროს და სანადირო ძალებიც თქვენ გყვანდეთ.

ჩესტი: სანადირო ძალი რამდენი გვარია?

იოანე: მწვეარი, მეძებარი, ნაგაზი, ეზერი და ქოფაკი.

მწვეარი კურდღლისა, მშვლისა და ჯერნისათვის კარგია. მეძებრები უნდა გარჩევით ჰყვანდეს: კურდღლისა ცალკე და ნადირისა და ტყის მრეკელნი ანუ კალზედ მომყეფარნი. ხოლო ფრინველის ნადირობისათვის სხვანი, ხოხობისა თუ კაკაბისათვის და სხვათა. ნაგაზნი და ეზერნი ირმისა და გარეულის ღორისათვის, რომ კარგად დაიჭერენ და დააყენებენ. ხოლო ქოფაკნი მგლებისა, დათვისა და ტურგებისათვის.

და ესრეთ დასრულდა ამათი უბნობა, იოანე გამოეცალმა, ჩესტიამ რაოდენიმე ჩარეჭი ყვითუჭი აჩუქა იოანეს ბალიშისათვის. მაშინ

ზურაბა: „ბატონო ბაზიერთსუცესო, ამას რაღა ბუნბულის მომატება ეჭირვებოდა?“ იცინეს ბევრი და ზურაბასაც აჩუქა ერთი ხურჯინი, მისცა კაცი და ბატონისშვილს დავითთან გაისტუმრა ესენი მადრიელი.

საღამო ხანს მივიდნენ თაქალოს, ბატონისშვილს მოხსენდა იოანე ბერის მისვლა, სახლი უბოძა და მიიწვია ვახშმად. რა ვახშმის დრო მოვიდა, წარვიდა იოანე და მისრულმან მოახსენა: „დღეგრძელდი მემკვიდრეო!“ ბატონისშვილმანც მოიკითხა, მეზავრობის ამბავიც გამოჰკითხა და ყოველივე ცნო; იოანეს აღუთქვა შეწევნა, უბოძანა დაჯდომა და მერე ჰკითხა: „შეისრულე სწავლა რეკტორთან?“

იოანე: ბედნიერებითა თქვენითა!

ბატონისშვილი: გავიგონე მრავალგან შენი უბნობა და სწავლაები, მეტაფიზიკაზედ იუბენ სადმე?

იოანე: თქვენს ძმასთან, მაგრამ არ დამცალდა სრულებით უბნობა ჯარიანობისა გამო.

ბატონისშვილმან დავითმან: მაშა, მე ვკითხავ სოფლისათვის; რაჟა არს კოსმოლოგია?

[მერმე დედანში მიღის ვრცელი ტრაქტატი კოსმოლოგიისათვის]

ხვალისა დღე აღდგა იოანე, იახლა ბატონისშვილსა და დაეთხოვა დემურჩასალისაკენ. ბატონისშვილმან უბრძანა: „არ გავიშვებ ჯერხანად, ამისთვის რომელ ჯერ წადი ახტალას, იქ ბერძნებში იშოვი სპილენძს და სხვა შესაწევარსაც და მერე წადი დემურჩასანში; მე შემეწევიან ორი ძროხა და ერთი სახედარი აკიდებული ერბოთი და ყველით, და ერთი საფენიც.

იოანე: უფალმან გაკურთხოთ! — მაღლობა მოახსენა. და კაციც უბოძა და უბრძანა: „დროზედ წადი, რომ ახტალის ეპისკოპოსს მიუსწრო, რომ უმფრო კარგად გამოგისტუმრებს“. იოანე გამოესალმა და გამოვიდა სახლიდამ. მაშინ ცოფურაშვილი მღვდელი დავითის ყულუხჩებს ელაპარაკებოდა და ჩიოდა, ესაზნედ, რომ მე თორჩეტო წელიწადია ვემსახურები და ერთ საბოძვრად არ უბოძებია ჩემთვის ესეოდენი, რაჲცა ამ ახალ ფილასოფოსს მისცა. იოანემ თუმცა გაიგონა, მაგრამ არა უთხრა რა, და კიდე ჩიოდა. — მაშინ

ზურაბა: მღვდელო! არ იცი თუ შური ვითარი დიდი ცოდვა არს? და რადა გშურს, ესეც სამღვდელოთ წესთაგანია და ძმა არს. შენი და თუნდა სამღვდელოც არ იყოს, ესეც კახეთიდამ არის, შენ მარტყოფელი ხარ და ესეც ქიზიყელია.

მღვდელი: ის სახედარი მე მინდოდა, რომ ვენახში ნეხვი მეზიდვინებინა და მომეხმარებინა.

ზურაბა: ვაჟო, რა უსამართლო კაცი ყოფილხარ, შენ ცოლო გყავს, და ამ საბრალომ ძლივ ერთი ჭაკი სახედარი იშოვა და ამასაც შენ ეცილები.

მაშინ მუნ მსხდომარეთა, დიდთა თუ მცირეთა, ერთობლივ სიტყვი იწყეს და ესრეთ განემორჩნეს ურთიერთარს.

ესენი ამხედრდენ და განემართნენ ახტალისაკენ. ნელ-ნელა სი-
არულით და დასვენებით მივიდნენ სალამოს ხანს ახტალას, გარდახ-
დენ და იოანემ გაუფზავნა ახტალის ეპისკოპოსსა კაცი და სთხოვა
სადგომი. მან მაშინვე უბოძა სადგომი და ვახშმად თვისთან მიიწვია.
იოანემ მცირეს ხანს განისვენა და მერე თავის დანიშნულს დროს
წარვიდა არქიერთან. რა არქიერს იახლო, მივიდა იოანე, მდაბლად
ეანბორა, მანცა მოიკითხა, დაჯდომა უბრძანა და მგზავრობისა მიზე-
ზი გამოჰკითხა. იოანემ ყოველივე მოახსენა და ილაპარაკეს სხვადა-
სხვა უბნობა, და მერმეთ შემოხდა ლაპარაკი მადანთა ანუ მეტალთა
ზედა. და სთქვა იოანემ: „ამ მთასა და ხეობასა მეტალთ დედა უნდა
ცოდოს, რომ ყოველითურთ შემკობილ არსო!“

არქიერი: მართლად რომ მაგ სახელის ღირსია, და გაქვს რამე
ცნობა მადნებთა და მეტალთათვის?

იოანე: მცირედ რამ.

არქიერი: მაწა, ვინემ ვახშამი მომზადდებოდეს, ვსთქვათ რამე
მეტალთა ზედა.

იოანე: იყავნ ნება თქვენი!

[ამას მისდევს ვრცელი ტრაქტატი მეტალთათვის ანუ მადანთა].

მეორე დღეს არქიერმან დაიბარა იოანე, უბოძა საჩუქარი და მასთან წიგნიცა მისხანას ემინჩიბაშთან, რომ ბერძნებში შესწეოდა საჩუქრისათვის. და ესრეთ მადლობელი გაისტუმრა იოანე მისხანისაკენ. რა მივიდა მუნ, ემინჩიბაშმან კარგად მიიღო, სახლი მისცა სადგომი, კარგად განუსვენა და მერე აჩვენა სპილენძისა და ვერცხლის გამოდნობა იოანეს; და მოეწონა ესე ხელოვნება. და მერეთ ასადილეს და აჩუქეს რაოდენიმე ბათმანი სპილენძი. იოანე მადლობელი წარვიდა სანაინისკენ.

რა სანაინს მივიდა იოანე, იკითხა მუნ მყოფობა არღუთაშვილისა. უთხრეს სოლომონისა მუნ ყოფა. იოანემ გაგზავნა ზურაბა და სადგური სთხოვა. მისრულმან ზურაბამ მოიკითხა და სახლი სთხოვა. მან მაშინვე მისცა სახლი და ვახშმად თვისთან მიიპატიჟა იოანე. ესენი მივიდნენ დანიშნულსა სახლსა შინა და განისვენეს მუნ. და მერე, ვახშმის დროს, წარვიდა იოანე სოლომონთან. და რა მივიდა იოანე, ჰრქვა: „მშვიდობა თქვენდა, მხარგრძელო!“ მანცა მადლი უთხრა, მოიკითხა, მგზავრობის მიზეზები გამოჰკითხა. იოანემ ყოველივე უანბო, და მერე მოიღეს ვახშამი. რა კარგად მიიღეს ღვინო, სოლომონმა აიღო თასი, აამსო, მისცა იოანეს და თითონაც. სხვა თასი აიღო, აამსო ღვინით და უთხრა იოანეს: ეს ღვინო საზოგადოების სადღეგრძელოდ უნდა შევსვათო.

იოანე: ჯერ ასეა რიგი, ვინც მეპატრონე გვყავს, მისი უნდა დავლიოთ სადღეგრძელო და მერე საზოგადოებისა.

სოლომონ: ახლა ჩვენა ვართ მეპატრონენი ჩვენის თავისა.

იოანე: ყოველნი ვპატრონობთ თავთა თვისთა, ესე ბუნებითია.

სოლომონ: არა, საზოგადოებასაც ჩვენ უნდა უპატრონოთ.

იოანე: ვინა გყავთ ამხანაგნი და თანაშემწენი?

სოლომონ: სარდალი, მეღიქი, ამილახვარი, ერისთავი, თარხანი, ეჭკაალაში და სახლთხუცესი და მე მხარგრძელი, ხოლო სამღვდელოთში — ვართაპეტი და თბილელი და არქიმანდრიტი.

იოანე: ზურნა-ნაღარას მეტი არღარა გკლებიათ რა.

სოლომონ: გვკიცხავ მაგ სიტყვით?

იოანე: დიალ!

სოლომონ: ვითარ ჰსჯი შენ?

იოანე: ოდესაც მეპატრონე აღარ იქნება, არცარა თქვენ ოქნებით.

სოლომონ: მრავალგან არის რესპუბლიკა?

იოანე: არა თქვენის ჭკუიანი!

სოლომონ: ჩვენ უჭკუონი ვართ?

იოანე: თვალის დანახვით არა.

სოლომონ: მაშ, თვალში გვქონია ჭკუა?

იოანე: შენ აღიარე; საითაც წითელ კაბას დაინახავთ, იქით მიბზინართ.

სოლომონ: არ იცი, ასეთნი გვამნი არიან, რომ სიბრძნით სრულნი.

იოანე: რომელნი?

სოლომონ: იოანე, კოსტანტინე, გიორგი, დარჩია, ალექსანდრე. მანშე, სოლომონ, არსენი, ოანეზ, ელევთერ და მე.

იოანე: სახელები კარგა ჩამოთვალე და გთხოვ მიბრძანოთ, სალაყოზედ და ბერუა ნალბანდის დუქანშიდ ისწავეთ ეს სიბრძნე თუ რომელს სკოლაში განისწავლენით?

სოლომონ: ჩვენში ჩინებულნი გვამნი ესენი არიან და მეფის ნათესავნი და მოყვრები და მოახლენი, და როგორ არა ეცოდინებათ რა?

იოანე: მალე მოხველ ჩემს სიტყვასთან. მეფის ქალისშვილობით, სიძეობით, ნათესავობით და მოხელობით ხომ არ იქნება სწავლა! უნდა რომ სწავლულთაგან განისწავლნენ და მაშინ იცნობენ თავს თვისსა და ქვეყანასა, და მაშინ შეიძლებენ ქვეყნის გამართვასა და სამსახურსა. აჰა, მე გეტყვი მაგალითსა: თქვენ მინბაში ბრძანდებით ამა მადნებისა და ზედამდევი, იცით ამ მადანთ ხელოვნება, ანუ გამოდნობა ვერცხლისა, ან ვერცხლიდამ ოქროს გამოღება ანუ სხვათა მეტალთა მოპოება?

სოლომონ: მადანჩი ხომ არა ვარ, რომ ვიცოდე?

იოანე: უი ჩემს თავს, და ცარიელი სახელი გწოდებია! მაშ, რას გაიგებ, რომ ან ვერცხლი მოიპარონ ან ოქრო მაგ მოხელეთა?

სოლომონ: რასაც მომცემენ, მე მივიბარებ და დავსწერ.

იოანე: მაშა, ქვეყნის მართებლობასაც ამ სახედ დაიწყებთ და ააშენებთ ქვეყანას მაგ ჭკუით.

სოლომონ: რასაც ჩემნი ამხანაგნი იქმონენ, მეც იმასა ვიქმ, და მეტი ჭკუა რათ მინდა?

იოანე: ბიძა თქვენს, მაიარბაშს, ნადირშას ვექილს, თუ ენახეთ, თქვენს რჩევას არ გარდვიდოდა.

სოლომონ: ის ჭკვიანი იყო.

იოანე: მართლად სპარსეთს, თურქისტანს, ინდოეთს და სხვათა ადგილთ ის მართევდა, და ჭკვიანი ყოფილა თუ არა? და ამას გარდა, არა გვანებიხარ ერთგულობაში იმას, თუ ვითარ უყვარდა საქართველოს მეფენი, და ან რა შეწევნა აჩვენა მეფე თეიმურაზს და მეფე ირაკლის. და იმის ჯილდოდ მიიღე არღუთაშვილმან მხარგრძელობა.

სოლომონ: მე ადრევე მხარგრძელი ვიყავ და, აჰა, სასაფლავოც იმათი მაქვს ეს სანაინი.

იოანე: ნუ გამიწყრებით, თქვენ განჯელი ბრძანდებით, რანიდამ მოსრულნი ანუ ყარაბალიდამ, განჯის არღუთა სომხის შვილნი, რომელიც იყო ბუში ზაქარია მხარგრძელისა, მოსრულნი მის ხანას დროსა როსტომ მეფისასა. ხოლო მაიარბაშმან რა გაუტრიგა ნადირშასთან მეფეს თეიმურაზს და ირაკლის ქართლი და კახეთი, და აბდულაბეგ გადააყენა, მერეთ მეფემან ვიბოძათ აზნაურობისა ხარისხი და სასაფლავო და სოფელი ესე. გარნა ძველად ეს ადგილი იყო სომხეთ მეფეთა და სასაფლავოცა, და მერმეთ თამარ მეფის მიერ მიეცათ ესე სასაფლავოდ მხარგრძელთა, სარდალთა მის მეფისათა; და უკანასკნელ ბიძამან შენმან, იოსებ ვართაპეტმან, სთხოვა მეფესა ირაკლის გვარის მათის დამტკიცება, და ვიბოძათ და მან აგრეთვე დაგიმტკიცებინათ ამ მეფის ნაბოძების წიგნის ძალით თავადობა მხარგრძელობისა რუსეთის იმპერატორს ჰაველე პეტროვიჩს, და სოფელიცა გიშოვათ მუნ.

სოლომონ: ბიძა-ჩემს მაგრე სწყალობდა მეფე ერეკლე?

იოანე: არა თუ მარტო იოსეფ ვართაპეტს, არამედ მოსე, ბიძაშენს, და ბეჟანს, მამაშენს, ერთგულობის და სამსახურისა გამო ყოველთვის ადგილი ჰქონდათ მეფესთან, და შენც მეფე გიორგი ვით გწყალობს, ეს ხომ ყოველთა იციან! და, აჰა, შენი სახლის კაცნი სისეა და სხვანი ვითარ განყოფილ არიან ხარისხით და პატივით თქვენგან, მაგრამ სჩანს ესე, რომელ უპურმარილო ყოფილხარ, ვითარცა თქმულა: ქართველი ჩაყვითლებული ანუ ჩაფითრებული შესახედავით, თათარი, თეთრ-ყორმიზი და სომეხი შავი სახითა დაუნდობარი იქმნების, და შენი სახე საქშესავე თანა აჩენს.

სოლომონ: რა დაუნდობელობა არის, თუ ვაჟის შვილებს ერგება მეფობა; ქალიშვილებსაც ერგებათ, ევროპიაში ასეა განწყობა.

იოანე: ეგე მაშინ იქნება; ოდესაც ასწყდეს ერთ გვარში მთლიანად ვაჟის შვილები. და ახლა შენის მეცადინეობით და მოყვრობით ვერც ერთს ქალიშვილს მოუპოვებ ამ ადგილს. ვერც იოანეს მეფობას, ვერც კონსტანტინეს დავითითურთ, ვერც შამშეს ერისთობას, რომ თვით შამშე ბრმა ერისთვისაგან გამორიცხულია იმის წილობა (იხილე წყალობის წიგნში მეფის თეიმურაზისაგან ნაბოძებში); ვერც გიორგის ამილახვრობას, ვერც ალექსანდრეს ეშკაღაშობას, არც თამაზს, არც ჭავჭავაძე უთავაზებს; ვერც დარჩიას მოურაობას ქალიქისას, ვერც სოლომონს კლდეკარის ერისთობას, და ვერც თქვენ იქმთ მხარგრძელისამებრ სარდლობას, ვერც თბილელი კათალიკოზობას, ვერც ოანეზა ორქივატრობას და ვერც ელევთერ ალავერდობას. და ამისთვის გირჩევ, ამაოდ ნუ აშრობ თავსა თქვენსა.

სოლომონ: შეუძლებელი არ არის ეგ საქმე, შენ დია ამძიმებ!

იოანე: ასე შეუძლებელია, როგორათაც რომ სწერენ ფილოსოფოსნი ოთხსა რასმე იმსახედ.

სოლომონ: რასა სწერენ, მითხარ, შეუძლებელსა?

იოანე: ამას, უკეთუ ვინმე შობითგან ოც წლამდის სახით არის დუხჭირი ანუ უშვერი, ოცდაათ წლამდის უღონო, ორმოცდაათ წლამდის უგუნური, სამეოცდაათ წლამდინ უღმრთო, ამათი წესსა შინა მოყვანება შეუძლებელ არს. აგრეთვე ოთხნი ნივთნი, ანუ ჩვეულებანი, მოკლებულ ჰყოფენ კაცსა განმსჯელობისა და პატიოზნებისაგან, ესე იგი: მეძავობა, ვეცხლის-მოყვარეობა, რისხვა ყოველთვის და მარადღე სიმთვრალე.

ოთხნი ნივთნი ზოიყვანენ კაცსა უწესობასა და უღთობას შინა, ესე იგი: უწესო განცხრომა და განმზნეველობა, გარყვნილება და მსუნაგობა, მცონარება ანუ ზარმაცობა, შური ანუ მტერობა. სამი ნივთნი ღვთისა და კაცთათვის არა არს სათნო: გლახაკისა ამპარტავნობა, მდიდრის სიწუწუკე და ცხუობა, ხოლო მოხუცებულის მეძაობა. სამი ნივთი ცუდად იქმნების ხმარებულ მაშინ, უკეთუ შეხვდეს ესევეთარად: ჩიტი ხელსა შინა ყმაწვილისასა, ყმაწვილი მუსაიბად მოხუცებულისა სულმოკლესადმი და მეგობრობა უგუნურისადმი.

სოლომონ: მეგობარი, მაშა, ვითარი უნდა ჰყვანდეს კაცსა?

იოანე: მეგობრობას უნდა ყოველთვის ერიდებოდე ტირანისასა, ამისთვის რომელ ტირანი დახსნის კეთილობასა, სძულობს მდიდარსა, აღამაღლებს ბოროტსა, და დასთრგუნავს კეთილ-მოქმედებსა. ხოლო სათანადო არს შენდა ძიებად ესგვარსა მეგობარსა, რომელიცა იყოს სარწმუნო, მტკიცე სულითა, მყუდრო უხვ და მოწყალე.

მდიდარ, დიდ შემძლე საქმეთა შინა, კეთილად ზრდილ და პატიოსნის მეუღლისა მყოფე. და ესეცა უწყოდე, რომელ რაოდენთაჲე ნივთთა დაფარვად შეუძლებელ არს: სიყვარულისა, სიძულვილისა, ცოდვისა და ორგულობისა, ხველისა და აღტყინება ცეცხლისა, მწუხარებისა და სიხარულისა, სიმშობისა და წყურვილისა, სიცხისა და სიცივისა, და სხვანი. და ამას გამცნებ, ნუ სცვლი საზღვართა მამისა შენისათა, სცხოვრებდე დანაშთთა დღეთა შინა კეთილად.

სოლომონმა მადლი უთხრა ესეგვარის უზნობისათვის და ჰრქვა: კაცის სიცოცხლეს უფრო რომელის ცხოველისას შეამსგავსებენ ხანვრძლობით?

იოანე: ამსახედ სწერენ მაგისტვის და შეამსგავსებენ ესრეთ, რომელ სამს წელს მერცხლის სიცოცხლის ოდენს იცოცხლებს ძაღლი. სამს ძაღლის ოდენს ცხენი. სამის ცხენის სიცოცხლის ოდენს კაცი. და სამის კაცის საუკუნოს იცოცხლებს ირემი. და სამის ირმის ოდენს ყორანი, და სამის ყორნის ოდენს არწივი თუ ორბი, და სამის ორბის ოდენს გველი.

და ესრეთ სიბრძნის-მეძიებელსა არა თანა ამს ნამეტნავად სმა და ჰმა, ნამეტნავად ძილი, ნამეტნავად ლაპარაკი და არცა ნამეტნავად გართვა მხიარულებასა და შექცევასა შინა, არამედ თანაამს ცნობად და მსახურებად ერთისა ღვთისა, ერთგულებად მეფისა და მამულისა თვისისა, აღკრძალვად ენის თვისისა, დამცირებად შრისხანებისა თვისისა, მოძიებად სწავლისა და ხელოვნებისა, მტკიცე გებად სარწმუნოებისა ზედა თვისსა, ცნობად კეთილისა, შემსუბუქებად ბოროტ შემთხვეულებასა მოყვისა თვისისა, დაცემულთა აღმართებად, შეწევნად გლახაკთა, ნუგეშინისცემად ჭირვეულთა, შეწყნარებად უცხოთა, სნეულთა ხელის აღპყრობად, და უკანასკნელ მოლოდებად საუკუნოსა ცხოვრებისა და ჯილდოვასა.

და ესრეთ დასრულდა ვახშამი.

იოანე აღსდგა, გამოეთხოვა სოლომონს. სოლომონმა აჩუქა სახარჯოდ ფული და გამოესალმა, რომელ ხვალე აღრიან უნდა წავიდე მისხანას. და ესრეთ განიყარნენ იგინი.

იოანემ განისვენა ღამესა მას. მეორესა დღესა იხილა მუნებუღრნი შენებულებანი და სიმაგრენი, დიდად მოიწონა და სთქვა: „მიკვირს მეფეთაგან, რატომ აქ ქალაქებსავით არ გაუკეთებიათ სიმაგრეები და ხალხი არ დაუსახლებიათ? ეს ხომ ბუნებისაგან არის თვით ქმნილი და მხედრობათაგან შეუალი; მაგრამ ჰგავს თანაშემწენი ვერ ჰყოლია ესე ვითართა გულსმოდგინენი, არამედ მეძიებელნი საკუთრად თავთა თვისთა სარგებლობისა.“ და წარმოვიდა ახპატისაკენ, იგიცა იხილა. და მუნებური ეკკლესია და შენებულება დია მოიწონა.

და მაშინ ბერმან ვინმე სომეხთაგანმან შეიწვია სენაკად თვისად იო-
ანე და ესეცა გაყვა. რა სენაკსა შინა თვისსა მიიყვანა ვართაპეტმან
მან იოანე, მოიკითხა და მგზავრობის მიზეზიცა გამოჰკითხა. იოანემ
ყოველივე უამბო და მერე დასხდენ, მცირე იმუსაიფეს და ვართა-
პეტმან მოართვა საუზმე იოანეს, და იწყეს ჭამა, და ამასთან კარგი
ღვინოცა მოართო იოანეს და თითონაც კარგად შეექცა. მაშინ ვარ-
თაპეტმან ამან ჩამოიღო ჩონგური და დაუწყო კვრა და მერე მოყვა
სიმღერასა ამას:

შე საწყალო, ჩემო თავო, რა იქენ?
ქვეყანაში სასაცილო შეიქენ;
საითაც გაიქეც, იქით წაიქეც,
ბოლოს დროსა ბედოვლათიც შეიქენ.
რომელს დავაბრალო, რისაგან არი?
ეს საქმენი ჩემის ჭკვისაგან არი!

ათქმის ვიყავ ქვეყანაში ქებული,
ქიქასავით ოქროს ყუთში დებული;
ეს რა მომივიდა ახირებული?
რაც მომიხდა, განუსჯელობით არი!
რომელს დავაბრალო, რისაგან არი?
ეს საქმენი ჩემის ჭკვისაგან არი!

მეფეთაგან მეჯლიშს მიწოდებული,
თავადებთან პატივცემით შვებული,
აღისფერის კაბით განშვენებული,
ახლა ამა ძაძით გაშავებული.
ესე ხვედრი ჩემი მოძღვრისაგან არი.
რომელს დავაბრალო, რისაგან არი?
ეს საქმენი ჩემის ჭკვისაგან არი!

ბრინჯი ვიყავ, ქერობა რათ მინდოდა?
ქორი ვიყავ, ძერობა რათ მინდოდა?
ერი ვიყავ, მღვდელობა რათ მინდოდა?
მოდი მითხარ, ბერობა რათ მინდოდა?
ვგონებ ჩემის უბედურის დღისაგან არი.
რომელს დავაბრალო, რისაგან არი?
ეს საქმენი ჩემის ჭკვისაგან არი!

იოანე დიაკონი განცვიფრებით უყურებდა და სთქო: „ვაჲ, საწყა-
ლო, ვითარ გლოვს ერის-კაცობის გაშვებას?“ და უკანასკნელ უთხრა:
„მაშაო, მონაზონი ხართ, მარცხნივ არ წახვიდე!“

ვართაპეტი: შენის ხნისა რომ ვიღავ, მარცხნითაც ჩაუვიგორებდი
ხოლმე და მარჯვენითაც.

იოანე: უი ჩემს თავს! მაგისტვის გლოვთ!

ვართაბეტი: ამისტვისცა ვჰგლოვ, და შენთვისც, რომ ყმაწვილი კაცი შემდგარხარ ბერათ.

იოანე: ყმაწვილობით სჯობს, რომ კეთილს შეეჩვოს კაცი; შენც რომ ყმაწვილი შემდგარიყავ ბერად, ახლა ამ მწუხარებაში არ იქნებოდით.

ვართაბეტი: მე თუ ჩემი მოძღვარი დამხსნოდა, ის ერობა შერჩინა ამ ბერობას!

იოანე: მიბრძანეთ, თქვენ ვინ ბრძანდებით?

ვართაბეტი: მე გახლავარ, საბრალო საათლამა, თუ გაგიგონიათ

იოანე: დიად, მსმენია თქვენი ჭება საზანდრობასა და შექცევასა შინა და მიბრძანეთ ვინა იყავ?

სათლამა: მე ვიცოდი ჩონგური კარგად და ამასთან სპარსულ ხმებზედ გავაკეთე ქართული ლექსები; ჯერ არ იყო შემოდებული, და როდესაც შეფემან ირაკლი ინება ჩეჯლიში, და მიგვიყვანეს მოსაკრავენი. მაშინ მე სპარსულის ხმით ქართულად ვიმღერე; ბატონს დიდად იამა, და ხალათაც მიბოძა. და მერე სხვათაც მრავალთა თქვეს და მომბაძეს. მე ყოველგან აღვილი მქონდა არა თუ მხოლოდ სიმღერით, ხუმრობითაც და სოფლიურს საქმეშიაც, რომ მრავალში, განვერთვი. მერე ეს ბერობა აღვირჩიე, და ვარ აქა—და ამ ჩემს ბერობაშიაც ნათქვამი ლექსით სიმღერა თქვენც მოგახსენეთ.

იოანე: რადგან სოფელი დაუტევეთ, საკრავსა და სიმღერაზედაც ხელი უნდა აიღო.

სათლამა: ჩემმა წინამძღვარმანც მიბძანა და მე პირობა ასე მივეც, რომ ვინემ ეს სიმები ამ ჩონგურს ასხია და არ დაუწყდება, ხელს არ აღვიღებ, ამისტვის რომ ოდეს მაკურთხეს. მე ბერად, ეს სიმები უბეში დამრჩომოდა, და ესეც ჩემთან ეკურთხა და ამ ნაკურთხს სინებზედ უკრავ ხმებს.

იოანე: და რადგან აღთქმა დაგიცს, შეგენდობათ.

და ამა ხუმრობით დაასრულეს საუბრე.

სათლამა: მე მაინც ვცხონდები, ამისტვის ამ ჩვენს ეკლესიას ორმოცი სამწირველო აქეს და ვინც ჩვენგანი გარდაიცვლება ვინმე, ორმოც დღეს უწირვენ ყოველგან, ათს წირვასა იქმს ორმოც დღეს. და ასეა თქმული, ვინც ორმოც დღეს ათს უწირვინებს ფვისსა მიცვალდებულსა. უთუოდ ცხონდება, თუ უკანასკნელ ჟამშიაც არს, აღსარება უთქვამს და ზიარებულა.

იოანეს დია გაუკვირდა იმ საყდრის იმდენი სამწირველო, ხელმეორედ კიდევ გაშინჯა და სთქვა: „მართლად ძველნი ხუროთმოძღვარნი საქმებლნი ყოფილან, რომ ესეოდენი კარგი ხელოვნება და ნაკვეთე-

ბი და კიბეები ერთიანი ქვისა და თაღნი თახჩად ჩაწყობილნი იატაკითურთ ყოფილან. მე ესგვარი შენებულება არა სად მიხილავს“. და უკანასკნელ გამოესალმა საათლამას და წარვიდა ისევ ბორჩალოსაკენ.

სამხრობის დროს მივიდნენ სადახლე სოფელსა შინა, ნახეს მუნ რაოდენიმე მსახურ-აზნაურნი, ჯარისკაცნი. და იკითხა იოანემ ვინაობა მათი, და უთხრეს: „გიორგი ციციშვილი სარდალი აქ ბრძანდება, ფანბაკს აპირებს მისვლას ამ ჯარით“. იოანე მაშინვე გარდახდა ცხენილად და ზურაბა აახლო სარდალს, და ლოცვა-კურთხევით მოიკითხა. მან მაშინვე სახლი მიაცემინა და ვახშმად თვისთან დაიბარა. იოანემ საგზაო ტანისამოსი გაიხადა და მცირე განიხვეწა. რა ვახშმის დრო მოვიდა, განემზადა იოანე და წარვიდა სარდალთან. მისრულდო იოანე სარდალს თავს დაუკრავს და ეტყვის: „მშვიდობა, მშვიდობა შენდა სარდალ-მოურავ, მეფის სიმამრო!“

ს ა რ დ ა ლ ი: სულისაცა შენისათანა, დოსითეოსის გამშრდელი! იო ა ნ ე: უი ჩემ თავს! ეგ ჩემი ტიტლა არ არის.

ს ა რ დ ა ლ ი: და არც ბატონის სიმამრობა არს სახელო.

იო ა ნ ე: ეგ ასეთი სახელო არის, რომ მაგან მაშოენინა სხვა სახელონი.

ს ა რ დ ა ლ ი: ჩვენს გვარში ყოველთვის ყოფილა სარდლობაც და მოურაობაც!

იო ა ნ ე: მაინც თქვენ უფრო კეთილდღეობა ბატონის სამამრობამ მოგიგოთ.

ს ა რ დ ა ლ ი: მე ვნანობ ღმერთსა, და მითხარ რადგან მეცნიერსა გეძახიან; რა არს კეთილდღეობა და ბოროტშემთხვევა?

იო ა ნ ე: გარემოებანი შემადგენელნი კეთილდღეობისა კაცობრიობისა ბუნებისანი არიან: სიმრთელე, აღზრდილობა, უშიშროება, სიმდიდრე და გრძლად ცხოვრება. ხოლო ბოროტ-შემთხვეულებანი, ანუ უბედურებანი არიან უკვე: სნულება, უზრდელობა ანუ უცოდინრობა, მონება, სიგლახაკე და მოკლედ ცხოვრება.

ს ა რ დ ა ლ ი: ამა რიცხვთა შორის ვიცი აზიური ზრდილობა, სიმდიდრეცა მაქვს ჩემ შესაფერად და სიცოცხლაც გრძელი, სამოკლად ათუთხმეტისა მეტი ვარ წლითა და არცა ვარ სნეულ.

იო ა ნ ე: მართლად კეთილდღეობა მოგეწერებათ თუ ბოლოს თავი იცხონეთ.

ს ა რ დ ა ლ ი: ვინც ბერი მინახავს, ყოველს ეს შენი სიტყვა უთქვამს, ვითომც მივეცე რამე და მაცხოვრონ.

იო ა ნ ე: მე მაგისტვის არ მოგახსენებ, მაგრამ ბედნიერება ასეთი რამ არის, რომ მალე შეიძლებს თვისსა მეგობარს, და ამისთვის არ უნდა მიენდოს კაცი ბედნიერებასა.

ს ა რ დ ა ლ ი: ბედნიერებასა შინა ვითარ ჯერარს ქცევად და ეგრეთვე სიმდიდრეთა შინა?

ი ო ა ნ ე: რადგან კაცნი ქვემდებარე ვართ ბედნიერებისა და უბედურობისა, სიმდიდრესა და სიგლახაკისა, ამისთვის თანაგვადს უამსა ბედნიერებისასა აღვლამგმით ბედნიერება ჩვენი და უკეთესად ვაქცევდეთ.

ბედნიერებასა სახვენ ფრინველის სახედ, რომელსა ახიან ფრთენი და ხელნი. და ოდეს დაემეგობრების ვისმე, თუმცა ხელს თვისსა მისცემს დაპყრობად მეგობრობასა შინა, გარნა ფრთასა დაპყრობად არარად უტევენს. და ამისთვის სწერენ ფილოსოფოსნი: კაცო, ბედნიერობასა შინა მყოფო, დაიმჭირე მტკიცედ ბედნიერებაჲ ეგე შენი ამაღ რომელ მსტოლვარე ვიდრემე არს და მძლავრ, დაპყრობად არა გერჩის.

ს ი მ დ ი დ რ ი ს ა თ ვ ი ს

ხოლო სიმდიდრეთა შინა ესთა სათანადო არს ქცევად, ვინაჲდგან ღმერთმან ნიჭებულ გყო გონიერებითა და უხვითა თვისისა მოწყალებისათა გიბოძა სიმდიდრე, იგი სჭვრეტს თუ ვითარითა სახითა იხმიე მას, ესე იგი, უჭეშმარიტესითა კმაყოფილებითა და საშვალობითა მისითა შეუძლებ ქმნად კეთილისა მოყვასთა თვისთა, და შეეწევი გლახაკთა და მყოფთა განსაცდელსა შინა და არა დაითმენ ძლიერისაგან შეწუხებასა უსამართლოდ ულონოთასა. და მეძიებელ იქმნები გულსმოდგინედ, ღირსთა შეწყალებისათა სცნობ და ნაკლულევენებასა მათსა შეეწევი; და ამას მხოლოდ იქმ მოწყალებით და არა ხალხთაგან ქებისთვის, მაშინ იქმნები ნანდვილ მდიდარი. და ამასთანავე უკეთუ ჰყოფ მრავალთა სამუშაოთა საქმეთა და მით განამდიდრებ ქვეყანასა, მისცემ გულსმოდგინებასა ქვეყნის-მოქმედთა და შემოიყვან სრულებასა შინა მეცნიერებითა, ხედვითა და საქმითა, მაშინ იწოდები ნანდვილ მდიდარიცა და სარწმუნო მოხელე და მოურნე ქვეყანისა.

ხოლო პირისპირ ამისა უბედურ არს იგი, ვინმცა განმამრავლებელი საუნჯისა თვისისა, არა იქმნების სვინიდიისან და უგულუბელს-ჰყოფს ყოველთა გამორჩომისათვის თვისისა, არცა შეიწყალებს საწყალთა და არ მიხედავს ოფლთა პირთა ზედა მუშაკათასა მომდინარესა, არცა განიკითხავს შეწუხებულთა და საწყალთა და არცა გრძნობს დაგლახაკებათა მათთა, არცა მიზეზს სცემს მცირესა შეწუხებასა და ურვასა მათთვის; და დასტკებების ცრემლითა ობოლთათა,

ვითარცა რძითა და ტირილთა ზედა ქვრივთასა, ვითარცა სმენათა საამოსა საკრავისათა. ესე ვითარი არს ჭეშმარიტად უბედურ და კაცობრიობითაც დაგლახაკებულ.

ს ა რ დ ა ლ ი : „ესე შემსგავსება ჩემზედა თქვით?“ — და იწყინა კიდევ.

ი ო ა ნ ე : არა, მერწმუნეთ, გარნა ვინმცა შეაკრავს გულსა სიმდიდრისადმი და განფიცებულ იქმნების სიყვარულითა მისითა, ესე ვითარი უკვე კაცი არაოდეს იქმნების სხვისა მწუხარებისა და განსაცდელისა მგრძნობელ და გამაუბედურებელ მრავალთა. გარნა ესე ვითარსა უკვე კაცსა უსამართლოებაჲ თვისი ყოველგან წყეულად არონინება, და ნიადაგ იქმნების შიშსა შინა, ხოლო ცხოვრება ექმნების ღელვაგვემულ სულითა. და სიფიცხე და ანგარიშება მისი აძლივენ ჯილდოდ კმად ვნებათა და მოძულებათა მათგან, რომელნიცა გააუბედურა მან და აგრეთვე სხვათაგან.

გ ლ ა ხ ა კ ი ს ა თ ვ ი ს

ესეგვარსა სიმდიდრესა ზედან უმჯობეს არს სიგლახაკე, მით რამეთუ გლახაკნი იხარებენ მით, რაჲცაღა აქენ მას და დასტკბებიან მოსვენებითა სულისა თვისისათა, და არცა უსხენან მას მრავალნი პურისმტენი და არცა სხვათა მიტაცებულთაგან მასპინძლობენ მათიგინი არა შფოთვენ მრავალთა სახლეულთათვის და არცა ვის თხოვნი-თა უცხოთა ანუ თვისთა შეწუხებულ ჰყოფენ.

მოკლებულნი ტკბილთა საჭმელებთაგან, მოკლებულცა არიან სნეულებათაგან.

პური და სხვანი საგლეხო ჭამადნი, უმეტეს საამოდ განაძლობს მათ და წყალი და ღვინო უფროს შეერგებისთ მათ, ვიდრეღა მდიდართა სხვადასხვა სასმელები და შარბათები.

მუშაკობითა თვისითა უმეტეს განიწმენდენ სისხლთა თვისთა და უფრორე მრთელ არიან, ვიდრეღა მდიდარნი განსვენებით მცხოვრებნი და ფუფუნებასა შინა მყოფნი.

მინდორთა, ტყეთა და მათა შინა და ხმელთა ადგილთა ანუ თვისთა ღარიბთა სახლთა შინა წოლაჲ და ძილი. უმეტეს გემრიელად განატარებენ ღამესა ძილითა, ვიდრეღა მდიდარნი დოშაჭებთა და ლეიბებთა ზედა წოლითა. და ესრეთ, ნუ მიენდობის მდიდარი სიმდიდრესა თვისსა და ნურცა გლახაკი დასუსტდების უპოვარებითა თვისითა, ამისთვის ვინაჲდგან წინათვე მხილველმან განუყო თვითეულთა სიმდიდრე და ნეტარება. ხოლო საკუთრად მდიდარი იგი არს

რომელსა შემოსავალი უფროს აქვს ვიდრე განსავალისა, ხოლო ღარიბი იგი არს, რომელსა ხარჯი უფროს აქვს, ვიდრე შემოსავალისა.

და მოციქულიც გვასწავებს: „სიმდიდრე თუ გარდაგერეოდეს: ნუ შეიპყრობ გულსა შენსა“.

ს ა რ დ ა ლ ი : ასეთი არავინ ვნახე, რომ სიმდიდრისადმი არა ჰქონდეს გული შემსჭვალულ და შენც ამისთვის არ დარბიხარ? ქართლად შემოირბინე და კახეთი.

ი ო ა ნ ე : მართალია, მე მონასტრის სამსახურის გულისთვის დავდივარ. და ვინც არას მომცემს მოწყალებას, მე ძალად ვერავის რას წავართმევ.

ს ა რ დ ა ლ ი : მაშა, მე კი ვართმევ?

ი ო ა ნ ე : ხალხნი ასე ჩივიან.

ს ა რ დ ა ლ ი : შენ დიად თავს გახველ, ბატონის კარგი ყმანი არღარავინ გაუშვი გაულანძღავნი და ახლა ხელი მეც მომყავ, მე იმასავით, ხომ იცი, არ დაგიტომობ!

ი ო ა ნ ე : ვინ განვლანძღე და ანუ თქვენ რა მოგახსენე წინააღმდეგი?

ს ა რ დ ა ლ ი : ალექსანდრე მაყაშვილი და ელეფთერ.

ი ო ა ნ ე : თქვენ იმათ ამხანაგი ბრძანდებით?

ს ა რ დ ა ლ ი : დიად!

ი ო ა ნ ე : ახლა კი მჯერა, რომ თქვენც მომხვეჭი იქნებით.

ს ა რ დ ა ლ ი : არ იცი შენ, სამეფო საქმეებს სულ ჩვენ ვმართავთ და რიგსაც ჩვენ ვაძლევთ?

ი ო ა ნ ე : თუ სწორედ საქმის დაჭერა გინდოდა, მეფე ირაკლის ვინც დარჩა, ისინი სულ უნდა ყოფილიყვნენ საქმეში, მართო თქვენ არ უნდა მიგელოთ.

ს ა რ დ ა ლ ი : იმათ რა კარგა დააწყვეს საქმე? ტფილისი ააღებინეს მტერსა!

ი ო ა ნ ე : იმათი რა ბრალია, ჯარით არავინ გამოხვედით და ყოველთა უსუსტეთ.

ს ა რ დ ა ლ ი : მე ჩემზე დიდი კაცი არავინ მინდა. და ვინც არ ზემსახურება, არც საქმეში გავრევ.

ი ო ა ნ ე : თქვენი ამხანაგნი რას გემსახურებიან და ან რა გააკეთებთ ღირსი ხსოვნისა?

ს ა რ დ ა ლ ი : თუ ისინი შემწედ არა მყვანდნენ, დიდი არეულობები იქმნებოდა სამეფო სახლში და სხვაგანაც.

ი ო ა ნ ე : არეულობა მეტი რაღა უნდა, შინაგან ბრძოლანი და გარეგან ხდომანი თქვენთან წარმოებენ; და ახლა ბრმა ხანის საომრად

დაცა მიხვალთ, რომ ბრმისაგან დამარცხდეთ, ესეც ჩვენის ქვეყნისათვის სირცხვილია.

მაშინ სარდალი განრისხდა და უბრძანა თვისთა მსახურთა დიაკვნის პალურით გაგდება და იმ სოფლიდამაც განდევნა. დიაკვანი გამოაგდეს კისრის-კვრით და ცხენებიც მოგვარეს მათ. და ესრეთ განდევნეს სოფლიდამ.

იოანე შეწუხებულნი ფიქრობდა, თუ საით წავიდეს, ვინაიღვან გზა არ იცოდა იმ სოფლებისა, და ღამეცა იყო. ამა ფიქრითა აქა-იქ მიმოიხეტებოდა; რა ესე იხილა ზურაბამ, უთხრა: „ბერო, რომ არავინ ერჩის შენს სწავლასა და ყოველგან შეურაცხვეყეს, რატომ არ დასდგები შენს ქერქშია? აბა, რა შეემატე შენის მოძღვრებითა? ვახშამი დაჰკარგე, ძილი და საჩუქარი, და ახლა არც კი ვიცით, საით მივალთ, ვაი თუ მგლებმანც შეგვეჭამონ.“

იოანე: „მრავალ არიან ჭირნი მართალთანი“. მე გასარისხებელი არა მითქვამს რა, რაც მკითხა, სწორე უთხარ. მაგრამ რაც მსმენია მისთვის და არ ვიჯერებდი, ახლა თვით ჩემზედაც გამოვიცადე. დაეხსენ იუნჯებს და არა უწყის, ვის შეუკრიბოს, უკანასკნელ მალაქელაშვილს დარჩება.

ზურაბა: მაგ წინასწარმეტყველობით შენ ბევრი გერგება.

იოანე: ხომ გაგიგონია, „ზეთი ცოდვილისა ნუ განაპოხებს თავსა ჩემსა“. ამა უბნობასა შინა ნახეს, ერთი ცხენოსანი კაცი მოეწიათ ამათ, და იცნა იოანე, უთხრა: „სად მიხვალთ ამ დროს?“ იოანემ: „არც ჩვენ ვიცით“. იმ კაცმან უთხრა: „მე გამომყევით, ყულარში მივალ ასლან ყაფლანიშვილთან, იმისი მსახური ვარ, სარდალმან ვამაგზავნა საქმეზედ“. იოანეს დიად იამა და წარვიდენ; ვათენების დროს მივიდნენ მუნ. ასლანმან რა იოანეს მისვლა სცნო, დიდად იამა და მაშინვე ბინა მისცა და სადილად თვისთან დაიბარა. იოანემ განისვენა კარგად და სადილის დროს მივიდა ასლანთან, ლოცვა-კურთხევით მოიხსენა. ასლანმაც მადლობა უთხრა, მიიწვია და დასო თავისთან, მგზავრობის მიზეზი გამოჰკითხა. იოანემ ყოველივე უანბო ასლანმან უთხრა: „მამაჩემი გაქება და სიბრძნეშიაც და სიმხნეშიაც და მე დიდად მიამა, რომ აქ მოხველ.“ მაშინ

ზურაბა: თუ თქვენც თქვენს სიმამრსავით დახვდით, ამასაც უნდა იამოს აქ მოსვლა.

ასლანმან მაშინვე გრძნო და უთხრა: ის მაგრე რიგად არას სწყალობს სამღვდელოთა და არც ამას უნდა ეწყინოს.

იოანე: თუ იმისგან სიმწარე რაჟმე მივიღეთ, თქვენგან დაგსტკბებით.

და ამ ჟამში სხვადასხვა ენის წიგნები მოუყვია ასლანს: თათრული, სპარსული, არაბული, ჯილათაისა, და ყოველივე დაუბრკოლებლივ აღმოიკითხა. რა ესე იხილა იოანემ, სთქვა: „გმადლობ შენ, უფალო, რომ ჩვენს თავადიშვილებში ვნახე სამისა და ოთხის ენის წიგნების მცოდნე და მეცნიერი“.

ასლან: გმადლობ ქებისათვის, მაგრამ მე მაგისტანა მცოდინარი არა ვარ რა.

იოანე: მე ჯერ თქვენს მეტი არავინ მინახავს ენების მცოდნე!

ასლან: მაშ რადგან მოგწონვარ, მინდა გკითხო ენების ცოდნისათვის.

იოანე: მიბრძანეთ.

მ ე ზ თ ა თ ვ ი ს

ასლან: რაჟსა გამო საზოგადოთ სახეცვალებულ ვყვენით უზნო-
ზანი ჩვენნი ესეოდენ მრავალთა სხვათა და სხვათა გვართა ენებთა
გამო, ვინაჲდგან კაცნი ყოველნივე ურთიერთისა მსგავსნი ვართ?

იოანე: საღმრთო წერილისაგან უწყებულ არს ჩვენდა, რომელ
დროსა ბაბილოვანის გოდლის შენობისასა, ღმერთმან შეურივნა ენა-
ნი კაცთა, და მუნიდგან იშვა უდიდესი სიმრავლე სხვათა და სხვათა
ენებთა.

ასლან: ძველთა დროთა შინა ვითარნი უკვე ენანი უფრორე ვან-
კაზმულ არიან სხვათა ენებთა ზედა და განვრცელებულ ხმარებუ-
ლებისამებრ თვისისა?

იოანე: შესაძლებელ არს აღრიცხვად უფროს უძლიერეს ოთხისა
ენისა, ესე იგი, ებრაულისა, არაბულისა, ბერძულისა და რომაულისა
ანუ ლათინთა და შემდეგნი ამათნი. კვალადვე უძველესნი და ვრცელ-
ნი არიან: ფრანციკული, იტალიანური, ნემეცური, იშპანიური, სპარ-
სული, ჯილათაის ენა და რუსული-სლავენური, აგრეთვე ამათ მოს-
დევს სომხური და ქართულიცა.

ასლან: ამა ენათა შორის რომელნი ენანი იხმარებიან საღრმუო-
თა და სამოქალაქოთა საქმეთა შინა და სწავლათათვის უფრორე?

იოანე: ელინური ანუ ბერძული და ლათინური უფრორე მიუ-
ცილებლად არიან საჭირონი კაცთათვის მოსწავლეთა სწავლისათა,
ეგრეთვე მათთვისაც. რომელნიცა სამღვდელოდ აღიზრდებიან და
ესსახედვე მოძღვართადმიცა სკოლისათა.

ფრანციკული და თათრული ენაჲ ფრიად საჭირო არს მოგზაურთა
კაცებთა, ელჩებთა და ვაჭრებთათვის, მით რამეთუ ამა ორისა მცოდ-

ნენი შემძლებელ არიან ყოველსა ქვეყანასა ზედა სვლად: ამისთვის რომელ მთლად აზიასა შინა ყოველგან მოიპოვების. მცოდნეა თათრულისა ენისა, ხოლო ევროპიასა შინა ყოველსა ადგილსა იპოვებინა მცოდნენი ფრანციცულისა ენისანი. და სხვათა და სხვათა წერილთა ამა ენებთაგან შეიძინებსცა მრავალსა გვარსა სწავლასა. და ხელოვნებასა. ანგლიური ენა და ნემეცური უფრორე საჭირო არს მათთვის, რომელნიცა ჩესურნე არიან სწავლად და წარკითხვად ძველთა ქმნილებათა და ხელოვნებათა, აგრეთვე საფილოსოფოსოთა სწავლათა, ისტორიათა, მათემატიკათა, პოეზიათა, ზღვაში მცურვალობათა და საზოგადოდ ყოველთადმი სწავლათა და ხელოვნებათათვის.

ასლან: ვითართა წელთა, ანუ ასაკთა შინა შესაძლებელ არს უფრორე კარგად სწავლად უცხოთა მხრისა ენათა?

იოანე: ოდესაც ყმანი ისწავებენ თვისსა ბუნებითისა ენასა, მაშინ ამა კარგთა და ნარნართა წელთა შინა ორღანონი ხმისა ძათისანი იქმნებიან ლბილ და მიმომზეენი, და ამის გამო ყრმანი უმჯობეს შეეჩვევიან და ადვილადრე გამოიღებენ პირისაგან სხვათა ენათა გვართა უბნობისამებრ.

ასლან: რომელი ენა უფრო უძლიერეს და უპირველეს ყოველთა ზედა არს?

იოანე: ებრაული, რომელსა ზედა უბნობდიან იუდიანნი და რომელსა ზედაცა დაიწერნენ საღმრთო წერილნი ძველისა აღთქმისანი.

ასლან: ახალი უკვე აღთქმაჲ, რომელსა ენასა ზედა იყო აღწერილი?

იოანე: ელინურსა ანუ ბერძნულსა ზედა. და ამის გამო ამა ორთა ენათაცა სათანადო არს სწავლად მათდა, რომელთაცა ნებავსთ სრულიად შემეძცნება და მიწთომა საღმრთოთა წერილებთა.

[მერე მოყვანილია ცნობა საღმრთო წერილის გადმოთარგმნის შესახებ.]

ასლან: რომელი ენა უფროს უძნელეს არს სწავლად სხვათა ენათა ზედა?

იოანე: ჩინეთისა. იგინი ხმარობენ მხოლოდ სამასოცდაათუთხმეტსა ლექსსა, იგი ყოველნი არიან ერთ სიტყობითნი ანუ თვითო სიტყვანი, გარნა თვითეული ლექსი მათგანი იპრყობს ხუთხუთთა სხვადასხვა გვართა ხმათა, ანუ მნიშვნელობათა, რომლისა გამო თვითეული უკვე ლექსი მნიშვნელობს ხუთთა სხვადასხვა საგანთა. და ესახედ შეადგენს ესე ათას-ექვსას-სამეოცდა-ათუთხმეტსა ლექსსა თუ სიტყვასა. ხოლო ჩინელნი გამოხატულ ჰყოფენ ლექსებითა ამით სხვადასხვაგვარ მნიშვნელობითა უბნობათა ანუ წერათა შინა, რომელნიცა არიან ესე გვარად შენიშნულნი ლექსნი იგი, ანუ ანბანნი, რომელ რიცხვით შედგინებულ ჰყოფს უფროს ოთხმოცი-ათასისა ლექსსა. და

ამა მიზეზისა გამო ენისა მათისა სწავლაა უძნელეს არს სხვათა ყოველთა ენებთა სწავლათა ზედა.

ასლან: ვითარ შესაძლებელ არს ენათა ანუ უბნობისა გამოხატვად განსახილველად?

იოანე: საშუალობითა ანბანთა ანუ ასოთათა.

ასლან: რაოდენნი არიან ესე ვითარნი ნიშანნი ანუ ასონი?

იოანე: ქართულისა ენისა ირიცხებიან ასონი ვიდრე ორშოცადმდე; არაბთა -- ოცდაცხრა, სომეხთა ესდენი; რუსთა ოცდათუთცხმეტი; ლათინთა და სხვათა ევროპიელთა ოცდაოთხი. ბერძენთა, ინდოელთა, ებრაელთა, სპარსთა და თათართა -- ოცდაცამეტი. ხოლო ჩინელთა არა აქვთ რიცხვი, ვინაიდგან ყოველი წერაა მათ თითო სიტყვაა აქვთ თითო ასოთი.

ასლან: ვინ მოიპოვა პირველად ასოა?

იოანე: მოპოებესა მათსა მიაწერენ თვით ღმერთსა, რომელმანცა მისცა მოსეს ათი ზნებაა დაწერილი ორთა ფიცართა ზედა. ხოლო შემდგომად კადმამ, ძემან აღენორისა მეფისა ფინიკიისამან, მოიტანა ასონი ფინიკიიდან საბერძენთსა შინა, მახლობელ ათას-ხუთას-ათ-ცხრამეტსა წელსა შინა უწინარეს შობისა ქრიზტესისა. ხოლო ამა ასოთა მოტანის მიზეზისათვის დაუწერა ლექსი ესე პატივისათვის კადმოსს უფალმან ბრებეფმან:

ჩვენა ვართ აწ ვალდებულნი მოგიძღვათ ხელოვნებითა
ენისა განხატებისთვის და კარგად საუბრობითა;
ვრცლად განმხილველნი გონებით შეკრულვართ წარნარობითა
და ღირს-საქებრად ვით გამკოთ სხელთა მოძრაობითა?

ესასხედვე ებრაელნიცა განცვიფრებულნი იყვნენ ამა საკვირველითა ხელოვნებითა, რომელ კადმომან მოიპოვა ასოთა ნაკვეთთა ხელოვნება სტამბის სახედ, და ამისთვის ებრაელთა უწოდეს მას დიდუკად, რომელიცა ითარგმანების მსხვილგონიერ მომპოვნებელად.

ასლან: ვგონებ ოდესაც პირველად ვინმე ისწავლიდა წიგნისა წაკითხვისასა, ვინემ შეეჩვეოდა ხალხი, დიდად გასაკვირვებელი იქმნებოდა უსწავლელთათვის.

იოანე: ამა შემთხვევისათვის მოუთხრობენ მეისტორიენი, რომელ ამერიკელნი ჰგონებდენ პირველ, რომელ ვითამც ქალღი თავით თვისით მეტყველებდეს, ოდესცა იხილენ ვინემ წიგნის მკითხველნი.

ესრეთვე მოუთხრობენ, რომელ რომელსამე ინდოელსა ტყვესა არწმუნა მებატონემან მისმან წარსაღებად სხვისა ერთისა მეგობრისა

თვისისადმი ერთი კალათა უკვე ლეღვი და ამასთანაცა მისწერა წიგნი, და ორივე ერთად გაუგზავნა მას ინდოელსა. და მოეწონა ლეღვი იგი და გზასა ზედა შექამა რაოდენიმე, ხოლო დანარჩომი წერილითურთ მიუტანა კაცსა მას, ვისდამიცა იყო იგი წარგზავნილ. ოდეს წარიკითხა კაცმან მან წერილი იგი, ვერა ჰპოვა რიცხვი სრულიად ლეღვისა მის, რომელიცა იყო აღწერილ წერილსა მას შინა, და რქვა ტყვესა მას: „რასათვის სრულებით არ მომიტანე ლეღვი იგი? ჰგავს შეგიქმია გზასა ზედა!“ ხოლო იგი ფუცქედა, გარნა ოდეს წარუკითხა მან ხმამაღლად წერილი იგი და რიცხვიცა ლეღვისა, მაშინ ინდოელი იგი შეწუხდა და იწყო კვალად რწმუნებად და დაუწყო წიგნსა მას გინება სახითა ამით, რომელ: „ეგე არს დიდად ცრუდ მოწამე და არცა სიტყვად მაგისი დასარწმუნებელ არს“.

კვალად სხვასა დროსა შინა შეხვდა ესე გვარივე გაგზავნა სხვასა თანა ლეღვისა წიგნითურთ და აგრეთვე სხვათაცა ხილებთა, რომელსა შინა ეწერა რიცხვი ყოველთა ხილებთა. ამა ინდოელმა კვალად განიზრახა რაოდენთამე ხილთა შექამად, გარნა პირველად იხმარა ღონეჲ ესე, რომელ წიგნი იგი დასდო ერთსა ლოდსა ქვეშე და ესრეთ მიიღო რაოდენიმე ხილი ლეღვითურთ და სთქვა: „ვერლა დამინახა მე მჭამელი ხილისა წიგნმან ამან“. აღიღო მერე წიგნიცა იგი და მივიდა გაგზავნილსა მისდამი კაცისა და მიაართო წიგნი იგი ხილებითურთ. და ოდეს აღმოიკითხა კაცმან მან წერილი იგი, კვალად უგნური იგი ტყვე მხილებელ იქმნა, რომელმანცა აღიარა გარდახდომილებად თვისი და განკვირვებმანცა მოიცო იგი, რომელ ჰგონებდა მკითხაობისა ძალსა მჭონებელსა წერილსა მას.

ასლან: რაოდენნი არიან სახმარნი ღონისძიებანი გამოწერისა ანუ გამოხატვისათვის ასოთა?

იოანე: სამნი, ესე იგი: პირველი ღონისძიება კალამი, ლერწმისათუ ფრთისა, რომელ ყოველთა მწერალთა ძალუცსთ თავით თვისით გამოჭრად და შემზადებად კალამთა. მეორე—შთამოსხმულითა ასოებითა, რომელ არა სტანბა, ხოლო მესამე—მოჭრითა ანუ გამოჭანდაკებითა.

ასლან: აზიურნი ანუ ევროპიის ენები, რომელნი რომელსა საქმესა შინა არიან ქებულნი?

იოანე: აზიური ენები ესრეთ არიან შენიშნულ: არაბული სიბრძნესა და ცოდნასა შინა; სპარსული მუსაიფობასა და აღერს-სიტყვაობასა შინა და ლექსებშიაც ქებულია და ტკბილი სასმენლად; თათრული ბრძოლასა ანუ ომსა შინა; ქართული მეფლიშსა, ლხინსა, ზუმრობასა და ზმასა შინა; ხოლო სომხური ჩარჩობასა და სანახვესა

ზედა. ევროპულნი ენები: ელინურა და ლათინური სიბრძნესა და სწავლასა შინა, ფრანციცული მუსაიდობასა და ალერსსა შინა, ნემეტური ბრძოლასა შინა, იტალიანური სიმღერასა და ლხინსა შინა, ლიშპანიური სიბრიყვესა შინა, ხოლო რუსული სირაჯხანასა და ხარჩევნებსა შინა.

და ესრეთ დასრულდა უბნობა; ასლანმა ქება მიაწერა დიაკვანს, სადილი თვისთან აჭამა და უკანასკნელ აჩუქა იოანეს რაოდენიმე კოდი ბრინჯი და ამასთან ერბო ყველითურთ, და მადლობელი იოანე გამოესალმა და წარვიდენ ბაიდრისაკენ.

მისრული ბაიდარსა შინა იოანე, იხილავს რაოდენთამე თავადთა და აზნაურთა და კითხვასა ჰყოფს, თუ რად არიან მუნ? ივინი ეტყვიან. რომელ ბატონისშვილი იულონ ბრძანდება აჰა. იოანეს დიდად იაშა და ერთს მსახურთაგანსა ჰკითხა: „მღვდელი ახლავს ვინმე ბატონისშვილსა“? მან უთხრა: „კალოუბნელი მღვდელი იოანე“. მაშინ აჩვენა კაცმან მან სადგომი მღვდლისა მის. იოანე მივიდა მისთან; მღვდელმან მან მყისვე იცნო იოანე, წინ მოეგება, მოიკითხა სიყვარულით და უანბორეს ერთმანეთს და მგზავრობის მიზეზიც გამოჰკითხა მღვდელმან მან და იოანეს კარგად განუსვენა. ხოლო ვაზშობის დროს ამ მღვდელმან დიაკვანიც თან წაიყვანა და იახლო ბატონისშვილს. მღვდელი წინ წარდგა, ბატონისშვილს აცნობა იოანე. ბატონისშვილს დიდად იაშა და უბრძანა იოანეს დაჯდომა და ჰკითხა მისი ვინაობაჲ, და მერე უბრძანა: ორნი ფილოსოფოსნი შეიყარენით და უნდა თქვენ ერთმანეთი გამოსცადოთო.

წ ე რ ი ს ა თ ვ ი ს

მაშინ მღვდელმან ჰკითხა იოანეს: იცია წერა?

იოანე: ეგ რა საკითხველია?

მღვდელი: რატომ არა! ღრამმატიკა არს მწერლობა?

იოანე: დიდოხანია ვისწავლე მე მაგის განმარტება.

მღვდელი: თუ იცი, რაჲცა კალმისა ძალით გამოიხატების ასო-ნი, რაჲ ეწოდება მას?

იოანე: წერილი.

მღვდელი: რომელი გვარი მწერლობისა უფრორე განსხვავებული არს წმინდასა წერასა შინა?

იოანე: ანგლიური და ლოლანდიური.

მღვდელი: ვითარითა განსხვავებულისა მოქმედებითა იქცევინა წერათა შინა სხვათა და სხვათა ქვეყანისა მწერალნი?

იოანე: ურიანი, არაბნი, სპარსნი და სხვანი აზიელნი სწერენ მარჯვენეს მხრიდგან მარცხენისადმი (ანუ უკუდმა). ჩინელნი სწერენ ზევიდგან ქვევით, ტრიქონ-ტრიქონად დაყოფით.

[აქ დედანს ორი ფურცელი აკლა]

...თუ რომელსა საშვალობითა შემძლებელ არიან ქმნადობა ხელოვნებასა?

იოანე: ესე ხელოვნებაჲ არის სამგვარი, ესე იგი: აქაქები, ანუ ბეჭდებისა და ლერბისა მომთხრელნი, მეორე — ოქრომჭედელნი, რომელნიცა გამოიყენენ მეტალთა ზედა სახეთა, სხვადასხვა გვართა და შთამოსხმენ ვითა თოქმაჩნი სხვათა და სხვათა გამოქანდაკებულთა სახეებთა. ხოლო მესამე არიან ქვის მჭრელნი და ხის მთლელნიცა, რომელნიცა გამოიყენენ სხვასა და სხვასა სახეთა ნაკვეთსა და დასწერენცა მას ზედა წერილთა. ხოლო ხმარობენ ესეგვართა ხელოვნებათა შინა იარაღთა. ფოლადისა რკინისაგან ქმნილთა სხვადასხვაგვართა მწვეტიანთა კალმებთა და აგრეთვე სათლელთა იარაღებთა და ჩამოსასხმელთა ყალიბებთა, დანებთა სხვადასხვაგვართა და შავართა თეზაფებთაცა, რომლისა დაწერისა ძლით ამოსჭამს მეტალთა. და ესრეთვე აქვს სხვადასხვა გვარნი ჩარხები ამა ხელოვნებისათვის სამსქუშაობნი. ხოლო ხელოვნებისა ამის მასალად იხმარებენ: ოქროსა ვერცხლსა, სპილენძსა, თითბერსა, კალასა, ტყვიასა, რკინასა, ხეთა, ჭაღა და სხვადასხვა გვართა, გაჯთა, ცარცთა, და ძვალთა სპილოსა და თევზის კბილთასა და პირუტყვთა რქებსა, ბალას ძვალთა, და ესე ხელოვნება არს მრავალგვარი.

შემდგომად ამა უბნობისა მოვიდნენ თავადნიცა და ამათ შორის ომან მდივანი ხერხეულიძე; მოიღეს ვახშამი და იწყეს ჭამად. გარნა ბატონისშვილი იყო ფიქრისგან მოცული და თითქმის ვახშამიც უნდომრად მიიღო.

რა ვახშამი დასრულდა, ხალხნი წავიდნენ თვისთვისად, ხოლო იოანე და ომან მდივანი დაშთენ მუნ ბატონისშვილის ბრძანებით. შაშინ

იოანე მოახსენა: ხელმწიფეო ჩემო, დიდის ფიქრისაგან იყავით მოცულნი და რაჲ გაქვსთ საფიქრებელი?

ბატონისშვილი: მდრვანი გეტყვის მიზეზსა!

იოანე: მიბრძანეთ მდივანო!

მდივანი: უთანხმოებისათვის ძმათა შორის.

იოანე: ვინ არს მიზეზი?

მდივანი: შენისთანა ბერები!

იოანე: არა ჩემისთანა, მე ერთი უკანასკნელთაგანი ვარ, გარნა არც უნაწილო ბრძანდებით მოხელეები.

მდივანი: როგორ?

იოანე: ესრეთ, რომელ ვინც ვისთან მყოფობთ და გწკალობენ მეფეთ ძენი, თქვენ ყოველნი მეცადინეობთ იმის მეფობასა სარგებლობისათვის თქვენისა და უკანასკნელს არა სჭვრეტთ.

მდივანი: ვითა ამტკიცებთ?

იოანე: თვით საქმით, ვითარცა ჩანს!

მდივანი: ჩვენს მეტი მრჩეველნი სხვა არავინ გგონია?

იოანე: დიალ, სხვანიცა!

მდივანი: მითხარ ვინ?

იოანე: თვით მეფის რძლებიცა და მოყვრებიცა მეფეთანი.

მდივანი: ვითარ?

იოანე: ესრეთ, რომელ დედათა ბუნება არის უძლურ და ადვილი დამჯერებელი, და დიდების მოყვარებაცა აქვთ და, ოდეს ძლიქვნი კაცი იპოვიან ყურთა მათთა, მაშინ ადვილად დაჯერებულ ჰყოფენ, რომელ იგაცა ღირს არს დედოფლობისა და მეუღლეცა მისი მეფობისა და ამის გამო წარმოებს უთანხმოება იგი.

მდივანი: მაშ, შენი სიტყვით ცოლები უნდა გაუშონ?

იოანე: არა, მე მაგას არ მოგახსენებ, მაგრამ არ უნდა მისცეს კაც-მან ყური ესეგვართა უბნობათა ზედა დედაკაცთასა, ამისთვის გლეხთა შორისაცა საყვარელთა ძმებთა გამყრელნი ერთი მეორესაგან დედაკაცი არიან.

მ ე უ ლ ლ ო ბ ი ს ა ტ ვ ი ს

მდივანი: მაშა, მეუღლე ვითარი უნდა ესვას ქმარს?

იოანე: უნდა პირველად შემრთველმან ცოლისამან გამოარჩიოს და გამოიკითხოს პატიოსნება და აღზრდილობა და სიმშვიდე და გულმართლობა მისი, და ოდეს სცნას ყოველივე ნამდვილად, მაშინ მიიყვანოს იგი შემწედ თვისად, და ვინაიდგან გამორჩევასა ზედა მისსა არს დამოკიდებულ მომავალი ბედნიერება მისი და არა კმარა მხოლოდ მშვენიერებისა გამო მიყვანებად ცოლისა თვისისა და შერთვად მით, რამეთუ, უკეთუ იგი არა იქმნების კარგისა ნიჭიერებითა

ნიჭებულ, რაჲ სარგებელ ექმნების მხოლოდ მშვენიერებაჲ მისი მე-
ულღესა მისსა, ვინაიღგან ღლე ყოველ იგი უწესობითა თავისითა
აწუხებდეს ქმარსა თვისსა, მაგალითი: უკეთუ ღედაკაცი, მოსწრაფე
თვალის მოტაცებისა შენისა, კარგავს ღროსა მრავალსა მორთვასა
შინა თვისსა, გაძულებს ძმათა და სხვათა კეთილის მყოფელთა შენ-
თა, უკეთუ მცონარებს მსახურებისათვის ღვთისა სიკეკლუცისა გამო
თვისისა და ჰყვარობს ქებასა თავისა თვისისასა სხვათაგან, იცინის
უზომოდ და უბნობს მალლიად, განვალს სახლით თვისით და არა
ნიადაგ მყოფობს მას შინა, არცა იღვწის სახლის მეურნეობისათვის
და, უკეთუ თვალნიცა მისნი ხედვენ კაცთა კანდიერებით და ურ-
ცხვად, ესე ვითართა შეხდომათა შინა ამხილე ქრისტიანულებრ რა-
ოდენმე და, უკეთუ არა ისმინოს მან, ნუ მისცემ გულსა შენსა,
უკუნაჴცივე სახედველი შენი, გინდ იგი იყოს შვენიებით მსგავსი ზე-
ციურისა პლანეტთა და ნუ უტევებ, რათა სული შენი იყოს მსხვერ-
პლად მისა. არამედ ოდეს ჰპოვო შენ გული ფრიად სატრფიალო
შეუღლებული, მყუდროსა ქცევისა, მაზღებთა მყვარებელისა და
განმაერთებელისა, ქცევითა კეთილთა და კმაგონიერებითა და სახი-
თაცა არა დუხჭირი, მაშინ მიიყვანე ესგვარი სახლად შენდა, რათა
იყოს ღირს მეუღლეობისა შენისა, შემწედ და მოსწრაფედ ერთგუ-
ლობისათვის შენისა. შეიყვარე იგი ვითა კურთხევა ზეციური და
ღირს ყავ იგი სიყვარულსა კეთილთა ქცევითა გულისათა. იგი არს
ნანდვილ უფალი სახლისა თვისისა და მისთვის პატივის ცემდე მას,
რათა მსახურნიცა შენნი დაიცვიდენ მისდამი მორჩილებასა. ნუ წინა-
აღუდგები ნებასა შენსა მისსა უმიზეზოდ, ვინაიღგან იგი მოზიარე
არს შენთანა მწუხარებისა და შექცევისა შენისა. შეცოდებაჲ მისი
განმართე მყუდროებით და ნუ ითხოვ მისგან, ვითომც რომ თანამ-
დებ იყოს იგი პატივისცემად შენისა უთავაზობისათვის.

არწმუნე მას ყოველი საიდუმლო გულისა შენისა, ვინაიღგან ერთ-
გულობითა თვისითა რჩევათა მისთა არა მოსტყვიდები შენ. იყავ
სარწმუნო საწოლისა ქორწინებისასა, რამეთუ იგი არს დედა შვილ-
თა შენთა.

ოდეს იყოს იგი უძლურ, ანუ ვნებელ სნეულებითა, მაშინ მხურ-
ვალებითა შენითა დაატკბე ჰირი მისი, და უმეტეს მწუხარიანითა
სახითა შენითა და სიყვარულიანითა შეუმსუბუქე ტკივილი მისი და
გამოიმეტე ათიცა გამოცდილი მკურნალი, გაშინჯე უსუსურებაცა
ბუნებისა მისისა და ნუ იქმნები მისდამი უზომოდ ფიცხელი, მო-
იგონე შენ არა სრულება საქმეთაცა შენთა. და სხვებ ყოვლისა სიყ-
ვარულისა გვართა იქცეოდე მისდამი. ხოლო სხვებრ ნუ უტევებ
ქვეყანისა მართებლობისა და სასამართლოჲსა საქმეებთა შინა შეს-

ვლად, არამედ იზრუნოს მან მხოლოდ საკუთარისა სახლისათვის თვისისა, ქვრივთა და ობლებთათვის.

მ დ ი ვ ა ნ ი: ჩვენში ამგვარად არავინ ეძიებს ცოლსა და არც ამა-სა ზედა ირთვენ.

ი ო ა ნ ე: ვიცი, ზოგნი ხოჭიჭში დანიშენენ და ზოგნი უნახავად და გაუშინჯავად ითხოვენ და ამაში ბევრი ნაკლულოვანებაც მოდის.

მ დ ი ვ ა ნ ი: მაშა, დედაკაცთაც უნდა იცოდნენ ცოდნაა?

ი ო ა ნ ე: ნამდვილად უნდა ასწავლონ ყოველი სწავლა, მეცნიერე-ბა, ისტორია, ლეოღრაფია, ზნეთ-სწავლება, არიხმეტიკა, ხელთსაქ-მობა და იკონომია, რომ ვისიც ოჯახში მივიდეს, სრულებაში მოი-ყვანოს იგი და მეტადრე სამეფოს სახლისათვის გამზადებულნი უფ-რო უნდა იყვნენ სწავლითა სრულნი.

მ დ ი ვ ა ნ ი: მომწონს ეგ შენი უბნობა, ძმებმან ურთიერთისადმი ვითარ უნდა მოიგონ სიყვარული, — ესეცა განმიმარტე.

ქ მ ა თ ა ს ი ყ ვ ა რ უ ლ ის ა თ ვ ის

ი ო ა ნ ე: რადგან ერთისა მამისა შვილნი არიან ძმანი და ზრუნვა-თაცა მისითა აღზრდილნი მწოველნი რძისა ერთისა დედისანი და შეკ-რულნი ერთისა მუცელსა შინა დებიითა ძმობისა კავშირობისათა, ერთად აღზრდილნი სიჩხოებითგან, ერთად მოთამაშენი ჟამისა ყმაწვილობი-სასა, ერთად მსმელ-მჭამელნი და ერთად შეჩვეულნიცა მეგობრობითა და ძმობისა სიყვარულითა. იფიქრეთ, დახსნაა ამა კავშირობისა ვითარ ძნელ-სადმი უნდა იყოს! გარნა ყოველთვის კაცი ბოროტი-სადმი უფრორე ადვილ მიდრეკადი არს, ვიდრედა კეთილისადმი და ამასთანა შურიცა, რომელიცა თანადვე დაჰყვება კაცსა ეს არიან ესე ვითართა კეთილობათა დამხსნელნი და მეტადრე მაშინ, ოდესცა მე-გობარსა იშოვის მცბიერსა და ბოროტსა და მეუღლესა მრისხანეს და ამპარტავანსა და ვნებათაგან იქმნების დამონებულ. ხოლო არა შვენისთ ძმათა ესეგვართადმი დაჯერება და აღტყინება ძმათა ზე-დან თვისთა; არამედ დამარხვა მშვიდობისა ყოველითა კეთილ-მოქ-მედებითა სახლსა შინა მამისა თვისისასა და ოდესცა განიყვნენმცა თვისთვისად წილხდომილნი მამულნი და ქონებანი მამეულთა და დე-დეულთა თვისთანი, მაშინცა უნდა მოიხსენებდენ ნათესაობასა შემა-ერთებელსა თვისსა და ბუნებითსა სისხლსა, რომელიცა განღვიძე-ბულ ჰყოფს მათ და აძლევს ვალსა ურთიერთსა სიყვარულისასა.

და ესრეთ სათანადო არს ურთიერთისადმი სიყვარული, რომელ არა უყურებენ ერთმეორეს ვითარცა უცხოსა ვისმე. ეგრეთვე შეეწეოდ-

წენ ურთიერთსა ძმანი განსაცდელსა შინა მყოფსა და დებთაცა თვისთა, შფოთსა და მწუხარებასა შინა მყოფთა, ულხინებდენ და ყოვლისა ღონისა ძიებით ნუგეშინისცემდენ; და ოდეს იქმნების ესგვარი სიყვარული, მაშინ სახლი მამისა შიისა მოვალს სრულებასა შინა და ბედნიერად განატარებენ დანაშთთა დღეთა თვისთა და განაგრძობენ წარმატებასა, ვიდრე შვილითი შვილადმდე და ნათესავით ნათესავადმდე. აგრეთვე ძმათა სიყვარულის და სიძულვილისათვის იხილეთ იოანეს „კათოლიკესა“ შინა და მუნ სცნობთ.

ესრეთვე სათანადო არს უმცროსისაგან უფროსის ძმის მორჩილებაჲ, ესრეთ, ვითარცა თვისისა მშობელისა მამისა, და უფროსისაგანაცა ესრეთ სიყვარული და შეტკობა უმცროსისა, ვითარცა საკუთრისა შვილისა თვისისი, და არა გამწარება ურთიერთისა უჯეროსა სჯქმესა ზედან.

ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ი: მათნე უბნობითა შენითა, გარნა დამაბრკოლებელნი მრავალნი არიან არაკეთილობისა და უფრორე სახლისა შვილნი ჩვენნი.

ი ო ა ნ ე: თქვენ გონიერნი, მშვიდი და ქრისტიანე კაცად ხართ ცნობილი ერთა შინა, და როდის უნდა დაბრკოლდეთ ესეგვართა კაცთაგან და არც უსმინოთ სახლისა თქვენისა შვილებთა, რომელნიცა იყვნენ კეთილისა საქმისა დამაბრკოლებელნი და მამულისა წინააღმდეგნი, ავი სჯული დასდო ამისთვის განსვენებულმან მეფემან ირაკლი.

ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ი: მეც მაგას ვჩივი, რომ ჩემის მოადგილობრსაგან ვირიცხები.

ი ო ა ნ ე: ვითარ?

ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ი: ჩემმა ძმისწულმან მიმიღო.

ი ო ა ნ ე: ის უფროსის ძმის შვილია და მემკვიდრეობა მას ეკუთვნის.

ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ი: ვიცი, მაგრამ უმიზეზოდ არც განსვენებულმან მეფემან მამაჩემმან ირაკლი და არც ძმამან ჩემმან გიორგი დამნიშნეს მე მოადგილედ თვისად.

ი ო ა ნ ე: თუ ასე იყო, უფრო უნდა დაახლოვებოდი ძმასა თქვენსა და შეგეყვარებინათ უფრო თავი თქვენი სხვათა ზედა..

ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ი: მეც ვწუხვარ მაგისთვის, მაგრამ ჩემ კერძოდ ჩემმან შემდგომმან ძმამ ვახტანგ და მის კერძოდ დავითმა დამაბრკოლეს. ერთი დიდების მეძიებლობის გამო და დედაბერებთა ზღაპრობისა სახედ მაგალითისა მოუბნობითა მაიძულებდა განშორებასა მეფისასა, ვითამც კეთილის მყოფელი ჩემი; ხოლო მეორე დაუდგრობელობისა და ცუნდრუკობისა გამო მაძლევდა მიზეზსა და-

შორებასა მეფისასა, და ამით შორისცა იყვნენ ესგვარნი კაცი, რომელნიცა აბრკოლებდნენ ორსავე კერძოდ მშვიდობასა.

იოანე: მაინც თქვენ კეთილს აზრს ნუ მოიშლით და რითაც იყოს, მოიგეთ თქვენი ძმა.

ბატონის შვილი: მე ისე გეტყვი ჩვენის ოჯახის უბედურებასა, რომე არცა რა უმცროსი ძმებსა და ძმისწულებსა და შვილთა მვენთა ესმის ჩვენ მიერ მიცემული მცნება და ყოველნი თავის წიგნად იწევენ. ესახედ სხვათა თავადთა შვილებიცა.

იოანე: ეს საქმე ორის მიზეზით არის. პირველი, რომ, როგორც რიგია, ისე ვერა იზრდებიან სწავლითა მეფის ძენიცა და თავადნიცა, ხოლო მეორე — რადგან აზიელთ ჩვეულება შემოსულა ამ ქვეყანაში, ისე ვიქცევით ჩვენ და ამისთვის, ვითარცა მათ შორის არს ძმათა შორის ანბოხება და ურჩება, ეგრეთვე აქა მიუღიესთ.

ბატონის შვილი: მართალია, მაგრამ თვითონ ბუნებაც უნდა აწვევდეს კაცსა კეთილობისადმი და არა იყოს მიდრეკილ შფოთისა და ანბოხებისადმი, რომლისა გამო ყოველთვის ესეგვარ შეხდომაში დაცემულან ოჯახები და მეტადრე ჩვენიცა.

იოანე: უფრო ვის დროსა?

ბატონის შვილი: მე ძველს არ მოვიხსენებ, ისტორია შენცი იცი, და ამას გეტყვი, რომ გენიშნოს: მეფე ვახტანგის ოჯახი დააქცია ძემან მისმან ბაქარ. მეფე ირაკლისა — ვახტანგმან, ხოლო მეფის გიორგისას დააქცევს დავით, და ესე ჩემი წინასწარ თხრობილი გახსოვდეს.

ხოლო იოანე ამა უბნობასა ზედა მწუხარე იქმნა და ფიქრმან მოიციო მიზეზითა მით, რომ იხილა ბატონისშვილი მწუხრისა საუბრითა მოუბარი. მაშინ

ზურაბა: ბატონო ჩემო, რადგან ამისთანა ჭკვიანი კაცი და მრჩეველი იშოვეთ, ნურღა ზრუნავთ, ყოველსავე რიგიან გაარიგებს.

მაშინ მრავალი იცინეს და ესრეთ დასრულდა ეს უბნობა. იოანეც აღდგა, გამოეთხოვა ბატონისშვილს ხვალისათვის დემურჩასანში წასასვლელად. ბატონისშვილმან საჩუქრით კმაყოფილ ჰყო და წარიმოვიდა დიაკვანი ბინასა თვისსა ზედა და განისვენა ის ღამე.

ხოლო ხვალისა დღე დილას ადრე აღკაზმეს ცხენები, ამხედრდენ და გაემართნენ დემურჩასანისაკენ. რა დიაკვანი მივიდა, მუნ იცნა ერთი ქართველი მსახური და უთხრა:

იოანე: აქა რასა იქმ, ძმაო?

მან უთხრა: დარნაოზ ბატონისშვილი აქ ბრძანდებაო.

იოანეს დია იამა და უთხრა მას კაცსა: ვინ ახლავს აქ თავადი ანუ სამღვდელი?

მან უთხრა: ერისთავის-ძე და ეშკაღაში თამაზ, აგრეთვე იასტოს.

იოანეს დიად იამა და უთხრა: იასტოსთან მიმიყვანეო. მან სახლი აჩვენა, იოანე გარდახდა და, რა შინ შევიდა, იასტოს ეამბორა. იასტოსმან კარგად შეიტკბო, მოიკითხა სიარულის მიზეზი, ყოველივე გამოსცნო და უთხრა: მეც შეგეწევი აქ ბატონისშვილთან. მცირეს ზანს შემდგომ იასტოც წავიდა ბატონისშვილთან, იოანეც თან წაიყვანა. ბატონისშვილმან კარგად მიიღო იოანე, დასხდენ. იოანეს თავისი მოგზაურობის მიზეზი გამოჰკითხეს და ან სად ევლო, ან რა შეიტხვეოდა. სულ ყოველივე სცნეს. რა იოანეს შეურაცხყოფა ზოგისა ერთისაგან სცნო იასტოსმან, სთქვა: ახლანდელის ჟამისაგან არა რაჲ საკვირველია, მეც ზიარება მაქვს შენთანა, იოანე, ესეგვართა დევნათა და შეურაცხებათა შინა.

იოანე: მიხარის მაგისტვის, ვინაიდგან ვმონაწილეობთ ნეტარებითა, ვითარცა ბძანებს უფალი: „ნეტარ იყვნენ დევნულნი სიმაართისათვის, რამეთუ მათი არს სასუფეველი ცათა“.

იასტოს: მართალ და ჭეშმარიტ არს სიტყვა ეგე.

და მერე ჰკითხა: შეისრულე სწავლა?

იოანე: ჰე მადლითა თქვენითა!

იასტოს: ფილოსოფია ზოგი რამ ჩემგან მოისმინეთ, ხოლო მე-
ტაფიზიკა და ღვთისმეტყველება გასწავლათ რექტორმა თუ არა?

იოანე: დამასწავლა!

იასტოს: მაშა გკითხავ ღვთისმეტყველებისათვის!

[ამას მისდევს ტრაქტატი ღვთისმეტყველებისათვის].

ზურაბა: ბატონო იასტოს! ქართლმან, კახეთმან და სომხეთმან
ვერ მოღალეს ეგ ბერი ლაქლაქისაგან და შენ როგორ უნდა დალა-
ლო, ეს სამი თვეა თითქმის ამ ყოფაშია! კაია, ხელი აიღე, მშიერი
დავიხოცენით. — მაშინ ყოველთა იწყეს სიცილი, მოიღეს სადილი და
დასხდენ და შეექმნათ მხიარულება. რა სადილი დასრულდა, თამაზ
ორბელიანი, ეშკაალაში, გამოეთხოვა ბატონისშვილს, თავის სოფელ-
ში ვაშლოვანს წასასვლელად და იოანე ბერსაც სთხოვა თავისთან
წაყოლა. ბატონისშვილმან იოანეს აჩუქა და უბრძანა: „მე მინდოდა
შენთან უბნობა რაისამე, გარნა, ვინაიდგან ეშკაალაშმან ინება შენი
თანხლება, სხვა დროსაც შევიყრებით სადმე და მაშინ ვიუბნოთ.“
იოანე მადლობელი გამოეთხოვა და განემართნენ ვაშლოვნისაკენ.

რა იაღლუჯას გადმოვიდნენ, დია დიდმა ქარმან იწყო ქროლა-
და დიდად შეაწუხა ესენი; მოვიდნენ და ერთსა ხეცსა შინა შთა-
მოხდენ ცხენთაგან და მცირედ შეიხევენეს.

მაშინ თამაზმან ჰკითხა იოანეს: უნდა მაცნობოთ თუ ეს ქარი რა-
ისა მიზეზით ქრის?

ზურაბა: მართლად უბნობთ მაგას, უნდა ამ ბერმან კარგად
იციოდეს, რადგან დიად მსუბუქად გახლავს.

თამაზ: რაში ეტყობა მსუბუქობა? ვინც რას ჰკითხავს ყოველსა-
ვე კანონიერად ეუბნება.

ზურაბა: მე ამისთვის მოგახსენე, რადგან ესეცა ასე ხშირად
დაქრის.

თამაზ: ბუმბული ხომ არ ასხია?

ზურაბა: რა მოგახსენო, ძალიან კი ფრინავს!

თამაზ: მაშა, ბუმბულს რაღა ქარი უნდა?

ზურაბა: ეგ თქვენ უკეთ იცით.

თამაზ: მაშა, მეც მწამობს რასმე?

ზურაბა: თქვენსა და ამ ბერის მგზავრობაში კი დაიწყო ქარ-
მან ქროლა, და არ ვიცი რა მიზეზია.

თამაზ: მაშა, ჰგავს ქარიანი ცყოფილვართ!

ზურაბა: ზურაბ ყაფლანისშვილი ასე მოგახსენებსთ.

თამაზ: მე თუ მსუბუქი ვარ, ის კი გიჟია!

და მრავალი იცინეს. და მერე კვალად ჰკითხა თამაზმან იოანეს ქარისა ქროლისა შიზეში.

ამას მისდევს ტრაქტატი ქარისათვის |

და მერე განემართნენ ვაშლოვანისკენ. რა მიიწიენენ მუნ, თამაზმან უბოძა სახლი სადგურად იოანეს, და ჰრქვა: მცირედ განისვენეთ და ვახშმად მოდიო ჩემთან!

იოანე მივიდა თვისსა სადგომსა და დასადგურდა, და მერეთ ვახშმის დროს მივიდნენ თამაზთან. თამაზმან წარიყვანა სახლსა თვისსა; იხილა იოანემ სულ მთლად ყაფლანიანთა სახლეულობანი და სხვა-ნიცა მოყვრებნი მისნი, რომელნიც მოსრულ იყვნენ ძეობისათვის ღამის სათევლად, რომელ იმ კვირაში დასაწოლი ყვანდა უკვე ცოლი თამაზსა. ეშკაალაშმან იოანე წარადგინა ქალებთან და გააცნო ყოველნი და უთხრა: ესე დია მეცნიერია და რასაც ჰკითხავთ, ყოველსავე შეგამცნებსთო! მათ ღიდათ იამათ, მოიკითხეს და მიიწვიეს, თვისთან დასვეს და მოგზაურობის ვითარებაცა გამოჰკითხეს. იოანემ ყოველივე აცნობა. რა მცირე ხანმა განვლო, იოანემ იხილა, რომელ რაოდენნი-მე ბოშები მკითხავები და გვერდწითლისა დედა შემოვიდნენ; ქალებმან კარგად მიიღეს, დასხეს და უთხრეს; აჰა ეს ბერიც მეცნიერია და თქვენც უნდა აჩვენოთ თქვენი უკვე ხელოვნება, თუ ეს ახლად დასაბადებელი ქალი იქნება თუ ვაჟი, და ან ვითარის ბედისა იქმნების. — მაშინ ზოგთა ქერის ყრა დაუწყეს და ზოგთა ლობიოს გაშლა და ზოგთა ხელისგულის სინჯვა და ესევეითარნი ზოგთა რა სთქვეს და ზოგთა რა, რომელიც არცა ერთის სიტყვა მიუღდა ერთმანერთს; მაშინ გვერდისწითლის ცოლმან მოილო ჯამით წყალი და შინჯვა დაუწყო და სხვათა ზედა ამან უკეთა სთქვა. რა ესე იხილა იოანემ, თქვა: ამ დედაკაცს ასტროლოგია სცოდნია ანუ საწუთროს ჯამში ჩახედვა, და სად უსწავლია! — გაუკვირდა, ქარელში ვინ ასწავლიდაო, და თქვა: ბებერო, მე ხომ გიცნობ შენ და კიდე კუდიანობისაგან ხელი არ ავიღიაო? მაშინ

ბ ე ბ ე რ ი: ჩემი სარჩო ეს არის, რას ვაგიუებულხარო?

ი ო ა ნ ე: მისნობით რჩომა სჯულის წინააღმდეგია.

გ ვ ე რ დ წ ი თ ე ლ ი ს დ ე დ ა: შენ რაღად თხოულობ და ტყვილად ხალხს ატყუებ და ართმევ, რომ საყდარს ვაკეთებო, ეგ კი არ არის ცოდვა?

ი ო ა ნ ე: უი ჩემს თავს! ეკკლესიისათვის ღვწა რა ცოდვა არის? მაგრამ ეგ კი ცოდვა არის, რომ ქერსა ჰყრი და ატყუებ ხალხს. მაგით, ქერის მარცვლებმა და ლობიომ რა უნდა გაცნობოს?

გვერდწითელის ცოლი: მაშ, შენ იწინასწარმეტყვე-
ლე და გვითხარ წინასწარ.

იოანე: მე წინასწარმეტყველების მადლში არა ვარ მიწვენილი, მაგრამ მაგ მკითხაობის გვარი უკეა ვიცი, და არც ცოდვაა, ვინც ისე შენიშნავს.

მაშინ ყოველთა ქალებმან ერთბამად სთხოვეს იოანეს, რომ გვითხარ, როგორც იციო. ხოლო იძულებული დიაკვანი მოჰყვა შემდგომითა სიტყვითა ესრეთ:

შ ი ნ ს ო ბ ი ს ა თ ვ ი ს

ძველთა უკვე დროთა შინა იყვნენ სამნი უკვე ფილოსოფოსნი ბებრები და განმმარტებელნი არაჩვეულებითა შემთხვევათა, რომელნიცა შეემთხვევან ბუნებითად კაცთა ცხოვრებათა შინა თვისთა; ხოლო ბებრებთა სახელად ეწოდათ ესე: კოზმანა, პოლიკარპა და ტერენტა. ესენი უკვე სწერენ ათორმეტთა თთვეთა შინა, თუ რომელნი დღენი არიან უბედურნი ანუ კუმეტნიანი და სხვათაცა მრავალთა უკვე სწავლათა კაცთა ბედნიერებისა და უბედურებისათვის.

პირველად ვიტყვი დღეთა, რომელნიმე დღენი არიან უბედურნი რომლისამე ქალაქთა და დაბნებთათვის; ხოლო მე აქა მარტოდ მოვიხსენებ იერუსალიმისათვის, რომელ აგვისტოს თვისა ოცდაათი უკვე რიცხვი დღისა იყო უბედურ იერუსალიმისათვის, ამას დღისა შინა იქმნა აღებულ ნაბუქოდონოსორის მიერ უწინარეს შობისა ქრისტესისა, ვითარცა მოგვითხრობს ისტორია მისი. ეგრეთვე ამავე რიცხვსა შინა შემდგომად შობისა ქრისტესისა დაპყრობილ იქმნა და გაოხრებულ ტიტეს და ვესპასიანეს მიერ; რომელიც იხილე ვრცლად იერუსალიმის აღების წიგნსა შინა. ხოლო აწ ვიტყვი: ოცდაათორმეტნი უკვე დღენი არიან მთლად ერთსა წელიწადსა შინა შენიშნულნი, რომელთაცა შინა აქვსთ მრავალთა განსწავლულთა კაცთა გამოცდილება, რომელ მას დღეებსა შინა არა რომლისამე საჭიროებისათვის საქმისა ჯერ არს წინასწარ მიღებად და არცაღა თუ აღსრულებად. ხოლო რიცხვნი დღეთანი არიან შემდეგნი ესე:

იანვარსა აქვს შვიდი დღე: 1, 2, 4, 6, 11, 12, 20 ანუ ა. ბ. დ. ვ. ია. იბ. კ.

ფებერვალსა სამი დღე: 11, 17, 18, ია, იზ, იც.

მარტსა ოთხი დღე: 1, 4, 14, 24, ა, დ, იდ, კდ.

აპრილსა სამი დღე: 1, 17, 18, ა, იზ, იც.

მაისსა ორი დღე: 6, 7, ვ, ზ.

ივნისსა ერთი დღე: 17, იზ.

ივლისსა ორი დღე: 17, 21, იზ, კა.

აგვისტოს ორი დღე: 20, 21, კ, კა.

სექტემბერს ორი დღე: 10, 18, ი, იზ.

ოქტომბერს ერთი დღე: 6, ვ.

ნოემბერს ორი დღე: 6, 8, ვ, ც.

დეკემბერს სამი დღე 6, 11, 18, ვ, ია, იზ.

ამა მოხსენებულთა რომელთამე თვისა დღისა რიცხვთა შინა კაცი დაბადებულა იქმნების ღარიბი, საწყალი კაცი და დღე-მოკლე. ვინმცა ერთსა შინა ამათ დღეთაგანსა ავად შეიქმნების, ანუ სნეულობას მიიღებს რასჲე, ანუ გარდაისახლების ერთის სახლიდამ მეორის სახლისადმი, ანუ განწესდების სამსახურსა შინა, ანუ საბრძოლველად წარემართვის სადმე, და ანუ სხვასა რასამე იწყებს საქმესა, ამა რიცხვებსა ვერა რომელსამე შინა ჰპოებს იგი თავისთვის ბედნიერებასა და წარმატებასა საქმისასა.

ორსული დედაკაცის შეტყობა ასე უნდა, ვაჟი ეყოლება თუ ქალი: უნდა მისმან ქმარმან ერთი ზღუჯი მარილი გამოჰკრას ხელსახოცსა შინა და ღამე მალვით დაუდოს ორსულსა მას, ასე რომ ვერა სცნას; და ოდეს გამოიღვიძებს ქალი იგი, პირველად ვისი სახელს იტყვის, ქალისას თუ კაცისას, ის ეყოლება. თუ კაცისა სთქო, ვაჟი ეყოლება, და თუ ქალის სახელი სთქვა, ქალი ეყოლება.

კვალად, უკეთუ ორსული დედაკაცი გრძნობს, რომელ მარჯვენისა გვერდის მხარეს უფრო მდებარეობს ჩასახული იგი, და ამასთან უფრო გულიანად სჭამს ნანადირევის ხორცსა და სხვათა ნოტიოთა საჭმელთა და აგრეთვე სიამოვნით მიუგდებს ყურსა სამხედრო საქმის უბნობასა ზედა, და აგრეთვე მჯდომელი განიწვდის ხშირად მარჯვენესა უკვე ფეხსა თვისსა, ვიდრე მარცხენესა, უეჭველად ორსულია იგი ვაჟსა ზედა.

და ოდეს გრძნობს იგი, უფრორე ჩასახულსა მას მდებარედ მარცხენის გვერდის კერძოდ, იგი უფრორე ყურს უგდებს ქალების ამბავსა და იამება საკრავთ კვრა და თამაშობა ქალებთა და ხშირად გაიშლის მჯდომარე მარცხენესა ფერხსა, მაშინ ნიშანი არს ესე, რომელ უთუოდ არს იგი ორსული ქალსა ზედა.

უკეთუ ჰკითხო მოულოდნელად ორსულსა დედაკაცსა, რომელ ვაჟ-ზედ ხარ ორსული თუ ქალზედ, და მაშინ შერცხვეს და გაწითლდეს იგი სახეზედ, მაშინ ნიშანია ესე უთუოდ, რომელ იგი არს ქალსა ზედა ორსული. დედაკაცი ორსული ვაჟსა ზედა პირველ სამთვემდინ ვერა რასა გრძნობს სიმძიმესა და შემდგომ ამისა ექვსსა თვესა შინა იქმნების უფრო დამძიმებულ და უღონო; ხოლო ქალსა ზედა ორსული პირველ სამ-თვესა უფრორე არის დამძიმებულ და უღონო და

მერე შემდგომად სამისა თვისა ექვსსა თვესა შინა უფრორე არის მხნედ და მსუბუქად. უკეთუ დაუქახო ორსულსა დედაკაცსა მოსვლა შენთანა და მან წარმოდგას უწინ მარჯვენე ფეხი თვისი და მარჯვნივ გარდმოიხედოს, ესე ნიშანი არის ვაჟედ ორსულობისა, ხოლო უკეთუ გარდმოსდგას უწინ მარცხენე ფერხი თვისი და გარდმოიხედოს მარცხნივ, ესე ნიშანი არს ქალზედ ორსულობისა.

უკეთუ განუხილო ორსულსა ქალსა, რომელ მარჯვენესა ძუძუსა თავი უფრო შავად აქვს მარცხენისაგან, ესე ნიშანია ვაჟედ ორსულობისა; ხოლო უკეთუ მარცხენე ძუძუს თავი უფრო გაშავებული აქვს მარჯვენისა ძუძუსაგან, ესე ქალზედ ორსულობისა ნიშანი არს, და ესე იკმარეთ.

ქ ა ლ ე ბ ი: გვითხარ — დაცდისა ავად თუ კარგად ნიშნები უფრო რა არის, და ეგრეთვე მომასწავებელნი ნიშანნი ავის დროსა და ავის ტაროსისანი და სხვანი ესე ვითარნი.

ი ო ა ნ ე: ლაკლაკი, რომელსა ეწოდების ეროდიოს, ოდეს იხილოთ ფრინველი ესე, მდგომარე ორსა ფერხსა ზედა, მქნეველი ორთავე ფრთეთა და დამმალველი ნისკარტისა ღლიასა შინა თვისსა, მოასწავებს ძლიერსა ავდარსა და ქარიშხალსა, მით რამეთუ ესე ფრინველი სხვასა დროსა შინა დგას ცალსა ფერხსა ზედა, ვითარცა წეროჲ. უკეთუ ფრინველი ესე უწინარეს დროისა წარვალსა ერთის ადგილიდამ სხვისა ადგილისადმი, მაშინ მოასწავებს ვითარსამე უბედურებასა მის ადგილისასა.

უკეთუ იგი გარდიტანს ბუდესა თვისსა ერთისა ვისამე სახლიდამ მეორისა ანუ სხვისა სახლის პატრონისადმი, მაშინ თანა-ამს პირველისა სახლის პატრონსა, რომელს არღარა უნდა ელოდეს კეთილსა რასამე თვის ზედა, და თანამდებ არს განმზადებად ყოვლისადმი უბედურებისა და მოლოდებად სიკვდილისაცა მალიად, და დატევებად ნაქონებისა თვისისა მის სახლის პატრონისადმი. სადაც ამა ფრინველმან გარდიტანა ბუდეი თვისი.

ფრინველი ესე პირველად ვისაც სახლისა ბუხრისა ყელსა ზედა გააკეთებს ბუდესა, თანამდებ არს სახლის პატრონი იგი მოლოდებად ბედნიერებისა, სიმდიდრისა და დღეგრძელობისა.

ვინცა ვინ მამაკაცი დილით უწინარეს ჩაიცვამს წულასა, ანუ წინდასა და ქოშსა მარცხენესა ფერხსა ზედა არა განგებ, მაშინ ნიშანია კარგისა რისამე მოლოდებისა.

უკეთუ დედაკაცი განმზადებული სავაჭროდ წასასვლელად პაზარსა შინა, უწინარეს ჩაიცვამს ფეხსაცმელსა მარცხენესა ფერხსა ზედა, მაშინ სავაჭროსა მას იყიდის ძვირად და საჭმელსაცა შეაგობს უფემურად მას დღესა შინა. ქორწინების დროს უკეთუ ყრმა და ქალთ

ორივენი შეიყრებიან ქალწულნი, მაშინ პირველი დაბადებული შვილი მათი იქმნების გონება ბრვეილი და ცინგლიანი.

უეცრად აღელვება წყალთა და ქვეყანასა ზედა გარდასქდომა მისი წინასწარ მოასწავებს ამბოხებასა უცხოთა ერთაგან, მრავალთა გვემათა და უთანხმოებათა ურთიერთისა შორის.

ჯარის სახედ ხილვა ჰაერსა ზედა წინადვე მოასწავებს შეკრებასა მის ქვეყანასა ზედა ჯარისასა და მრავალთა სისხლის მღვრელობასა, ეგრეთვე მრავალთა ქალაქთა და დაბებთა აოხრებასა.

უკეთუ კაცი იხილავს უწინარეს მგელსა, ვიდრე დაინახამდეს მგელი კაცსა მას, მაშინ კაცსა მას არა თანა-აძს შეშინებდა, რომელ ვერა რას ავნებს მგელი იგი; ხოლო უკეთუ უწინარეს დაინახოს მგელმან კაცი იგი, ვიდრე დაინახვიდეს კაცი იგი, მაშინ თანა-აძს კაცსა მას გაფრთხილება, რათა არა რაიმე აენოს მგელმან მან.

უკეთუ კაცი დაინახავს უწინარეს მგელსა, და მგელი კი ვერ დაინახავს, და ესრეთ განშორდებიან ერთმანერთსა, მაშინ კაცსა მას წაერთმევა ხმა უბნობაში და ხრინწიანივით დაიწყებს ლაპარაკსა.

მგელნი უკეთუ სუნსულობენ მახლობლად ქალაქთა და ანუ დაბნებთა საზრდოსათვის და ეძებენ საქმელთა, ნიშანია მას წელსა შინა შიმშილობისა და საზრდოს ძვირობისა.

ყმუილი მგელთა ხშირადრე მახლობელ სოფლებთა და სხვათა შინებულებათა შორის, მოასწავებს სრვასა, ომიანობასა და მოსავლისა მოუსვლელობასა. ყმუილი ტურებთა მახლობლად სოფლებთათუ ქალაქთა და მრავლად ღმუილი მათი მოასწავებს მის ქვეყნის მოხელეთა და მებატონეთაგან უსამართლოებასა და შეწუხებასა ზალხისასა და ავაზაკობასა მათგან.

თუ შობითგან ყმაწვილი ხუჭუჭიანის თმისა მქონებელი გამოვიდა, იგი იქმნება დიდობაში ცრუ და კაცის დაუნდობარი; და თუ დედმამას ნებავეს რომ ხუჭუჭიანი თმისა ყვანდეთ შვილი, ოდეს დაიბაიოს ყმაწვილი, მაშინვე თავი მობანონ ღვინითა, ხუჭუჭიანი თმა ექმრება.

ჭიკჭავნი, თვისსა დროსა ზედა აღრე მკეთებელნი ბუდისანი და ცქვიტად მიმომფრინველნი, მოასწავებს კარგსა ამინდსა, გინა ტაროსსა.

ყვავი უკეთუ შეჯდეს სართულსა ზედა მის სახლისასა, სადაცა წევს ვინმე ავადმყოფი, და იწყოს ჩხავილი, მოასწავებს მის სნეულის სიკვდილსა.

უკეთუ ჩვეულებითისა გარდა გუნდად შეგროვებისა ყვავთა და ჭილ-ყვავთაგან იქმნების სხვაგვარ ყრილობა და ტრიალი ქალაქთა და დაბნებთა ზედა და ურიგოდ ჩხავილი, მოუთხრობენ მის ადგილისა აღოხრებასა; და ესასხედვე, უკეთუ იხილვებიან ბანაკთა შინა მხედ-

რობათასა, მოასწავებს მათ მხედრობისა დამარცხებასა და ზიანისა დიდისა მიცემასა.

უკეთუ ქარი იწყებს უდროოდ დიდსა და საშინელსა ქროლასა, მოასწავებს ომიანობასა და უსიამოვნოსა საქმისა შემთხვევასა რასამე.

ქარნი, ძლიერად მქროლელნი ჩრდილოეთის მხრიდგან, მას დროსა შინა ოდესცა მიუახლოვდების მზე ღრიანკელისა ბურჯსა და ოდესაც იყოფის ესე ქროლაჲ ქარისა ათცამეტის ოკდომბრიდამ ვიდრე ათერთმეტს ნოემბრამდინ, ესე მოასწავებს, რომელ მომავალსა წელსა შინა იქმნების ნაყოფთა მოსაეაღნი დია მცირენი და იგიცა ცუდნი.

ქილ-ყვავნი, მსხდომარენი ვისამე სახლსა ზედა, უკეთუ სადილს უწინ ჩხავიან, მოასწავებს კარგსა ანბავსა, და უკეთუ შემდგომად სადილისა იწყებენ ჩხავილთა, ჩიშანია ცუდისა რისამე ანბისა, ანუ საქმისა.

უკეთუ ვისმე მარცხენე თვალი დაუწყებს ქავილსა ანუ თამაშობასა, მაშინ მოასწავებს მზიარულებასა; და უკეთუ მარჯვენე თვალი დაუწყებს ქავილსა ანუ თამაშობასა, მოასწავებს ტირილსა.

ვისაც უდროოდ აქავდეს თავი, მას თანა-აძს, რათა იმ დღეს მოერიდოს ჩხუბსა ანუ ბაასობასა, თორე ანუ გაილახების, ანუ თავს გაუტეხენ.

უკეთუ ხმაურობა ეყურება ჰაერიდგან ვისმე და სახელისა თვისისა ძახილი ხშირადრე, მოასწავებს ადრე სიკვდილსა მისსა და ვერცა განერება მისგან. ესახედვე თუ უდაბურთა ანუ სხვათა ადგილთაგანაც ეყურება ხმიანობა, ესეცა მომასწავებელია სიკვდილისა მისისა. უკეთუ კუბო მალ-მალ მოეჩვენებოდეს კაცსა ვისმე, წინასწარ ნიშნავს სიკვდილსა მისსა.

უკეთუ მოხარშო ცერცვი და დუღდეს და გადმოსდგა, შემდგომად მოხარშვისა დაიწყოს ხელმეორედ მიწაზედ დუღილი, მაშინ ესე ნამდვილ ნიშანი არს, რომელ მას სახლსა შინა არცა კუდიანი, არცა მისანი და არცა მკითხავი ანუ მოგვი იპოვებიან ვინმე.

ქუხილი ზამთრით წინადვე მოუთხრობს სასტიკსა ქარსა და ზღვისა აღელვებასა და ფურთვნასა; ხოლო უკეთუ მას დროსა შინა მოგზაურთაგანსა ზღვასა შინა აღელვებულისა ზღვისა მის შხაპი შეესხა ვისმე სახესა ზედა, მაშინ აუცილებელად კაცი იგი თანამდებ არს მოლოდებად სიკვდილისა.

ოდესაც ბატნი დაიწყებენ ერთობლივ ტანის ბანასა და წყალსა შინა ყიყინსა, მოასწავებს დიდისა წვიმისა მოსვლასა.

კარი ვისიმე სახლისა თავისთავად გაეღებოდეს და მიიგულებდეს და ამასთანაც ჭრიჭინებდეს ვალებ-გამოღებაში, წინასწარ მოუთხრობს მისა სახლისა პატრონისა სიკვდილსა.

ვისაც ქისაში არა უძვეს ფული ანუ თეთრი და ცარიელსა მას ქისასა აღმოიღებს ყამსა განახლებისა მთოვარისასა და დაანახვებს მთარესა, მაშინ კაცი იგი იყოს უიმედო, რომელ მას თვესა შინა ვერლაიქმნების ერთისა მანყულისაცა მშოველი.

უკეთუ მოსიარულემან კაცმან დილით აღრიან იპოვოს სადმე თეთრი ანუ ფული, მაშინ თანა-აძს კაცსა მას, რათა არა აღილოს ფული იგი ხელით, არამედ აღილოს ნაფოტითა, ანუ ჩხირებითა, ანუ სხვითა რაითამე. და უკეთუცა ცარიელითა ხელითა აღიღებს იგი, მაშინ კაცი იგი მას ფულსაცა დახარჯავს ურიგოდ და მას დღესა შინაცა ვერარას ისარგებლებს და ვერც არას კეთილსა რასმე შეეყრების ვინცა თვისსა ვენახსა ანუ ბაღთა ხეებისა ხილებთასა განსწლავს და განსწმედს ცუდსა სტოებსა ყველიერისა ხუთშაბათსა დღესა შინა, მას წელიწადსა შინა, ვაზნიცა და ხეხილნიცა ჭიათა ჭამისაგან იქმნებთან თავისუფალნი.

ოდესაც წვიმდეს და გუბებთა ზედა ასდებოდეს ბუშტ-ბუშტად წვეთნი (ანუ ობობა), მოასწავებს იმ კვირას მთლად გარდულებლობასა წვიმისასა.

მაჯლაჯუნა უკეთუ მკვიდრობდეს რომელსამე სახლსა შინა, იგი სხვისა რაისაგანმე ესრეთ არა იშიშვის, რაგვარადცა ქვაბით აღუღებულის წყლისაგან, ოდესაცა გარდმოსდგამ ცეცხლიდამ ანუ ზედადგრიდამ და დასდგამ მუნ, სადაცა უფრო ეჭვობ მისსა ყოფასა.

ოდესაც საჯინიბოსა შინა დაიმკვიდრებს მაჯლაჯუნა, ანუ აღი იგი შეიყვარებს რომელსამე ცხენსა, ხოლო რომელსამე მოიძულებს და მას დაუწყებს საჭმლის პარვასა და სხვებსაცა წუხილსა; ხოლო საყვარელსა თვისსა ცხენსა მიუტანს საჭმელსა მას, რომლისა ვამოცხენი იგი გასუქდება და გალამაზდება, ხოლო შეძულებული ცხენი იგი გახდება ესრეთ, ვითარცა ჭლერქიანი და უკანასკნელ კიდევ მოკვდება.

განსადევნელად მაჯლაჯუნისა ანუ აღისა საჯინიბოთაგან არის დიდი და საუცხოვო წამალი: ოდესაც დასწვამ და დააკმევ საჯინიბოსა შინა ბალახსა ნარცეცხლასა, ანუ გოქშოს ბალახსა, რომელ იგი დიდად სძულობს ბალახსა მას და სრულიად წარვალს ადგილიდგან მუნით.

ოდესაც მუხისა ხე გამოსცემს ნაყოფსა მრავალსა და დაისხამს ხშირად მრავალსა კრკოსა ჩვეულებისაგან უფრო, მაშინ მოასწავებს მას

წელსა შინა დიდსა და ფიცხელსა ზამთარსა და აგრეთვე მრავალსა თოვლის მოსვლასა.

მუხის კრკონი უკეთუ იქმნებიან ექვსსა სეკდენბერშია, — მიხაილ მთავარანგელოსის დღესასწაულში, — გავსილნი და შემოსულნი, მოასწავებს მომავლისა წლისათვის კარგსა და უხვსა მოსავლსა და ჩინებულსა ნაყოფიერობასა. უკეთუ იგი კრკონი იქმნებიან შემოსვლელნი და დამპალნი, მაშინ მნიშვნელობენ მომავლსა წელსა ნოტიოსა, წვიმიანსა და ცუდსა ზაფხულსა. უკეთუ კრკონი იქმნებიან ხმელნი და გამჟვნარნი, მოუთხრობენ გვალვასა და არცა მოსავლიანსა ზაფხულსა და მას წელიწადს უფრორე ნაკლულევანებასა მოსავლსასა. ხოლო უკეთუ მატლნი იხილვებოდენ კრკოთა შინა, გვემუქრებიან მოსავლისა მოუსვლელობასა მას წელსა შინა და დიდსა სიძვირესა: და თუ სადამე ბაბაჭუანი მუხისა ხეებთა ზედა დაუწყებენ აბლაბუდისა გაბმასა და მკვიდრობასა მუნ, მოასწავებენ მომავლისა წლისათვის მსრვლელისა სენისა გამრავლებასა და სხვათაცა სნეულებათა და უბედურებათა შემთხვეულებათა.

მზისა დაბნელება მოასწავებს მას წელს მოსავლის მოუსვლელობასა და სნეულებათა.

მზე, ბრწყინვალედ აღმომავალი დილით და ცხელად, მოასწავებს მას დღესა ბრწყინვალეობასა; უკეთუ იგი შთაფითრებულად აღმოხდების, ნიშნავს იგი წვიმიანსა დღესა ანუ სეტყვისა მოსვლასა. უკეთუ სხვანაცა მნათობნი მრავლად ერთად შეყრილსავეით იხილვებიან, მაშინ მოასწავებენ იგინი მეზობლებთა შორის და ურთიერთსა დიდსა კავშირობასა და შეერთებასა; და უკეთუ არევით იხილვებიან ურთიერთისა შორის მნათობნი ესე, მაშინ მოასწავებს ურთიერთისა შორის ამბოხებასა და მეზობლებთა შორიცა უთანხმოებასა და ომიანობასა.

მთოვარის დაბნელება მოასწავებს სნეულებათა, ომიანობათა, სიძვირეთა და სხვათაცა უბედურებათა.

მთოვარე, გარემოს მეჭონი კალოს სახედ ნათლია და მალ-მალ გამომჩინელი და კვალად გამქრობელი სხივთა მათ, მოასწავებს კარგსა და ბრწყინვალესა ჰაერსა ანუ ბრწყინვალესა დღესა მომავალსა. უკეთუ მთოვარესა მას აქვს ორი ანუ სამი უკვე კრკალი, ანუ ერთი შემოვლებული, მოასწავებს მეორეს დღესა ნისლიანსა და ღრუბლიანსა და ცივიანსა ჰაერსა. უკეთუ კრკალი მთოვარისა გამოჩნდების წითლად, ნიშანი არის ქარის ადგომისა. ხოლო უკეთუ მთოვარისა კრკალი ანუ ფარგალი იქმნების ნაწყვეტ-ნაწყვეტსავეით, მაშინ ნიშანია, რომელ მომავალი ზამთარი იქმნების ცივი და მრავალთოვლიანი.

ელვა ზამთარს შინა მოასწავებს: სასტიკსა ქარსა და სიცივესა; და აგრეთვე ჟამსა მოწმენდილისა დღისასა. ელვა სახლსა ანუ ხესა ვისა-მეზედა მოულოდნელად ეკვეთება, მოასწავებს პატრონისა მის დაკ-ლებასა რაისამე და ვნებათა მოტყეებასა და აგრეთვე ქარის აქრო-ლებასა.

ოდესაც კომიტნი გამოჩნდებიან, მოასწავებენ მიწის ძვრასა სას-ტიკთა, ომიანობათა ძლიერთა, ფრიად გვალვათა, სიძვირეთა, სიყ-მილთა, სრვათა, ხელმწიფეთა და ჩინებულთა გვამებთა სიკვდილსა და გარდაგდებასა თვისისა სამკვიდროთაგან.

კურდღელი რომ შეხვდეს ვისმე მგზავრსა, ან წინ გარდაურბინოს გზასა ზედა, მოასწავებს გაფრთხილებასა და მორიდებასა ცუდისა საქმისასა; აგრეთვე თუ საომრად მიდის სადმე, უბედურად გამობრუ-ნებასა თვისსა, და ანუ სანადიროდ მიმავალ არს, თითქმის ვერა რას მონადირეობასა. ხოლო ესგვარსა შემთხვევასა შინა სათანადო არს, რათა მგზავრი იგი ადგილსა მას ზედა სამგზის შემოტრიალდეს უს-ვენებლივ, სადაცა პირველი იხილა კურდღელი იგი, და ესრეთ განე-როს მის მომასწავებელთა საქმეთაგან.

ვარსკვლავი გადმოვარდნილსავით რომ იხილო ძირსა, მოასწავებს ქარისა აქროლასა და ეგრეთვე ჩინებულისა გვამისა ვისიმე სიკვ-დილსა.

ოდესაც დედაკაცმან კრუხი დააოს და გამოჩეკოს წიწილნი, მას დედაკაცსა მართებს ყოველ ღამე, ვინემ კარგად გაიზრდებოდენ ქათ-მებად, რათა დაძინების დროს ვარსკვლავთა შეხედევდეს და მოუყრი-დეს მეტანას; მაშინ წიწილებსა მას ველარც ფრინველი და ვერცა მტაცებელი მხეცი რამე შეუძლებსა მოტაცებად. და ესრეთ ყოველ-ნი მთლად დაუშთებიან.

უკეთუ უდროოს დროს მოულოდნელად მოხდეს დედამიწისა ძვრად, მოასწავებს ომიანობასა, სიძვირესა ხორაგისასა და აოხრებასა მის ადგილთა და ქალაქთასა.

უკეთუ ვინმე ან თითით ან ჩხირით ანუ სხვითა რაითამე სწერს ნა-ცარსა ზედა და ქექს ღველფსა და თამაშობს ცეცხლითა და დაარბე-ნინებს; მას კაცსა უთუოდ შარდი წასვლია ანუ ღამე ჩაიფსამს იგი.

დასაჩუქრება რკინეულითა და რკინეულის საწვრიმალთა, ესე იგი ნემსითა და სხვითა მისთანანითა არ. არის კარგი. ამისთვის რომელ უკანასკნელ შეუდგებათ ჩხუბი და სანდურავი, ანუ სხვასა ვისამე წაეკიდებიან; და თუ ნებაეს, რომელიმე ნივთი, მოიყიდოს არა ვერც ხლითა, არამედ სხვითა ფულითა ანუ ნივთითა.

იარალი ანუ სხვა რომელიმე სახმარი ნივთი ოდეს ნებაეს პატ-რონსა და ვერ იპოვნის მალე, ანუ მიემალება სადმე, ნიშანია— მას დღე-

სა ვერცა სხვაგან წასვლა და ვერცა თავისი საქმე მოუა რიგიანად და შესამატიანად.

ქვებმან რომ ზეცილამ ცვივნა დაიწყოს, ნიშანია, რომ თითქმის მუნებურნი ხალხნი შეიქმნებიან კეთილისათვის გულქვანი და მოასწავებს კვალად ფიცხელსა და ძნელსა დროსა, სიყმილსა, სრვასა ომიანობასა, ცეცხლით წვასა და სხვათა უბედურებათაცა.

ვისიც სახე სახლში დაკადებული ჩამოვარდება ძირს კედლიდამ, მოასწავებს მის სახის პატრონის სიკვდილსა ანუ ვინც არის დახატული, ანუ სახლისა პატრონისა სიკვდილსა.

ვინცა ხარშავს უკვე ქაშა და გარდმოედინება თავს დუღილშია, ნიშანია მის სახლიდამ მოაკლდება ვინმე დაკარგვით ანუ სიკვდილით. უკეთუ ზარი თავით თვით ირეკებოდეს, მოასწავებს მის ეკლესიისა მღვდლისა სიკვდილსა.

უკეთუ ძერანი მრავალნი შეკრბებიან და მხედრობათა ბანაკსა ზედან დაიწყებენ ტრიალსა, მოასწავებს მას მხედრობისა დიდსა დამარცხებასა და მეტადრე უფრო მაშინ, ოდეს ბაბაყული ანუ თეთრო ძერა (რომ თათარნი უძახიან ბაიყუშს) ის დაიწყებს ტრიალსა ამა ბანაკსა ზედა.

ვინმცა გამოხრულს ცხვრისა ანუ სხვისა საქმლის ცხოველის ძვლებსა ჩაჰყრის ცეცხლში და იტყვის ესრეთ „პატივისათვის წმინდისა ლავრენტისა“, მას კაცს თავის სიცოცხლეში კბილები არღა ატკივდება.

ოდესაც სახლისა პატრონისა ვისამე კატა პირს დაიწყებს ბანას, მაშინ ჯერ არს სახლის პატრონისთვის მოლოდებად სტუმართა; და თუ კატა იმალვის და ძერება ბუხარში, ანუ ფეჩშია, ნიშანია დიდის ყინვისა; და თუ დახტის და გიჟიანსავით ერთის სახლის კუთხიდამ მეორეს კუთხემდი ილტვის, მაშინ იგი მოასწავებს ომიანობასა და ჩხუბსა.

უკეთუ კატა მჯდომარე მიწასა ზედა იწყებს კუდ ქვეშ ლოკვასა და დაუწყებს თავსა მალვასა ლაჯებს შუა, მოასწავებს დიდსა წვიმასა.

უცხო კატა რომ მოიყვანო შინა და არღა იჭენეულობდე მისისა გაპარვისათვის, უნდა ყურები დაუჭირო და სამგზის სახლის გარემო შემოათირო, და მერე კუდი დაუჭირო და ან ბუხართან ანუ თორნესთან, გინა ფეჩთან შემოათირო და მერეთ ძროხისა ერბო მოსცხოო ოთხსავ ფერხთა ზედა, სამ დღეს წასცხებდეთ, ის კატა თავის დღეში არღა წავა იმა სახლიდამ.

სისხლის წვიმა და მდინარე რომ სისხლის ფრად გეჩვენოს, მოასწავებს დიდსა ომიანობასა და მრავალთა სისხლისა ღვრათა. უწინარეს

ომისა, ჯვარი რომ გამოჩნდეს ცასა ზედა, მოასწავებს ძლევასა თათართა ზედა ქრისტიანეთაგან.

უკეთუ ჯვარისაახედ სხვათა ნივთებთა ზედა იხილვებოდეს. და წვრილნი ყმაწვილები თამაშობასა შინა ნაფოტთაგან ჯვარებს აკეთებდენ და თამაშობდენ იმით, ესე მოასწავებს სრვასა, სიძვირესა და დიდსა წყლულებასა.

მერცხალი ვისაც სახლსა შინა იწყებს კეთებასა ბუდისასა, მოასწავებს მის სახლის პატრონისა დაგლახაკებასა.

კაჭკაჭი ვისაც სახლსა ზედან გააკეთებს ბუდესა, ნიშანია ბედნიერებისა და გამდიდრებისა მის სახლის პატრონისა.

ყვავნი რომ ერთობლივ ბანაობდენ, მოასწავებს წვიმასა.

ვინმცა ართავს ჯარაზედ სელისა ქსელსა და იგი გაუშვებს შაბათს საღამოს აუხსნელს, იმა ჯარადგან იგი ძაფი დამპალი გამოუდგება, აგრეთვე სხვისა ძაფებიცა.

ოთხი დღის ცივების გასაშვებლად უცხო წამალია, ვინმცა იპოვის ოთხყურა ბალახსა და ოთხ დღეს დილით უზმო დაღევს იმა ბალახსა გამოწურვილსა ღვინით ანუ სხვით რითამე, უთუოდ მორჩება მის ცხროსაგან.

ოდესაც ცხენი უმიზეზოდ იწყებს ხიხინსა, მის ცხენისა პატრონსა უთუოდ თანა-აჰს, რათა საამოდ ისმინოს იგი ხიხინი, ამისთვის რომელ ღია კარგსა და სასიამოვნოსა ანბავსა მოგვიტხრობს იგი.

ცხენები ბანაკსა შინა ოდეს არიან მხიარულ, ხიხინებენ და ფერხთა აბაკუნებენ და სცემენ მიწასა, მოასწავებს მის მხედრობისაგან ძლევადობასა და დამარცხებასა მტრისასა. ხოლო უკეთუ მოწყენით არიან ცხენები და დაღრომით თავდაკიდებულნი, ნიშანია მის მხედრობისა დამარცხებისა მტრისაგან.

და თუ ვისამე უცებად მოუკვდა ცხენი ბანაკსა შინა, პატრონიცა მისი მოელოდეს სიკვდილსა ანუ მტრისაგან ანუ ავადმყოფობისაგან.

მინდორი, მოფენილი წვიმის ბუშტებით, მოუთხრობს ხანგრძლივ წვიმასა.

უკეთუ ორსულის დედაკაცის მუცლიდამ ან ტირილის ხმა, ან კივილი ისმის ყრმისაგან, მოუთხრობს თვისისა დედისა სიკვდილსა; და ანუ სადაცა ცხოვრობს იგი, ქალაქსა თუ დაბათა შინა, მოასწავებს დიდსა უბედურებასა მის ადგილისასა.

უკეთუ მოშარდოს ვინმე ორის სახლის საშუალ, მას თანა-აჰს, რათა არა მალე მობრუნდეს და მოიხედოს მზისაკენ, თორემ უთუოდ თვალნი გაუწითლდებიან, ანუ ჯიჯლიბო გამოებმის თვალთა ზედა.

საჭმლის დროს რომ ჯამში ანუ თეფშში ჩაუყარდეს ბუზი და ანუ სასმელშია, მოასწავებს საჩუქრის შოვასა რისამე.

თავები რომ ძრავალნი გროვდებოდენ ერთსა ადგილასა, მოასწავებს ომიანობასა და გულფიცხელისა მთავრისა დადგინებასა.

თავებმან თუ სორობს კეთება დაუწყეს ზეით კედელ შუა, ნიშანია მას წელსა დიდის თოვლის მოსვლისა და სიცივისა.

ვინმცა მთოვარისაკენ ზურგშექცეული ზის და იწყებს თამაშობასა ქალაღლისა, ნარდისა, ჭადრაკისა და სხვათა ყომართასა თეთრსა ზედა ანუ უთეთროდ, იგი უთუოდ წარაგებს მას დღესა შინა თეთრსა.

მგლისაგან დაგლეჯილი ძროხა რომ დაკლას ვინმე და იმა ძროხის ხორცი სჭამოს, ვინემ ის დამგლეჯელი მგელი არ მოკვდება, არც მას ძროხის [ხორცის] მკმელსა კაცსა აქვს შიში სიკვდილისა. და მერე იმ მგლის მოკდომის შემდგომად ის კაციც მოკვდება.

თუ ჟამსა ქორწინებისასა ჯვარის დაწერის დროს (როდესაც ქალკმასა ჯვარსა დასწერენ და ერთად დააყენებენ), მაშინ კაცმან თუ უწინ დაადგა ქალსა ფეხი ფეხზედ და თქვა: „ჩემისა ნებისამცა ხარ“-ო, დიად მორჩილი და კარგი ცოლი გამოუდგება; და თუ ქალმან დაასწრო და უწინ დაადგა ფეხი თვისსა ქმარსა და თქვა: „ჩემისამც ნებისა ხარ“ო, მაშინ ქმარი ესეთი მონა იქმნება, რომ ის ქალი რასაც უბრძანებს, გადუალი თითქმის არღა შეეძლება. ესსახედე თუ ასე შეიყარნენ ცოლქმარნი ჯვარისა დაწერის დროს, რომ პირველად არ ელაპარაკნოთ ერთმანერთისათვის და შემდგომად ჯვარის წერისა რომელიც უწინ გასცემს ხმას ერთი მეორესა, იგი იქმნების მას ზედა მმუფლებელი ვიდრე სიკვდილამდის.

უკეთუ სასძლო თხელისა ჭურჭელზედ რაისამე ზედა დასხმულსა ხაჭოსა დაუწყებს ჭამასა, იგი მოელოდეს ქმრისა შერთვასა ანჩხლისა და მრისხანებისა თვისებისა მქონესა.

ვისაც ცხვირი შუა ადგილს დაუწყებს ჭავილსა, იგი გაიგონებს სიკვდილსა ვისამე. უკეთუ ნესტოები ცხვირისა ეჭავენა, მაშინ ანუ მშობიარობისა ვისთვისმე და ანუ ნათლიაობაში დაპატიჟებენ. ხოლო ოდესაც ცხვირის წვერი დაუწყებს ჭავილს, მაშინ ბევრს ღიზის შესმას მოასწავებს და გრძლად ლხინში ყოფნასა.

უკეთუ ღრუბელი აღმოსავლეთის მხრიდამ იხილვებოდეს წითლად, ვიდრე მზის აღმოსვლამდის, მოასწავებს ქარსა. ხოლო უკეთუ იხილვებოდეს შავად და შიგ წითლად არეული, ნიშანი არის წვიმისა; და ოდეს დასავლეთის მხარეს უწინარეს დასვლისა მზისა იხილვებოდეს ღრუბელი წითლად, მოუთხრობს მეორესა დღისათვის დიად ბრწყინვალესა უკვე დღესა და კარგსა ტაროსსა.

ყოველი კაცი თანამდებ არს სადილობისა და ვახშობის დროს ლოცვად და ვინმც არ აღასრულებს, მასთან უხილავად ეშმაკი მკვიდრობს და მასთანვე სერობს და ლაპარაკობს.

ორმის შემოყრა გზასა ზედა და ნახვა მისი, მოუთხრობს მის კაცი-
შათვის ბედნიერებასა.

არწივი, სახლსა ზედა მფრინავი და ანუ დამჯდომი, მოასწავებს
მის სახლის პატრონისათვის ბედნიერებასა; და უკეთუ დააჯდება ვისა-
მე თავსა ზედა, მძინარეს გინა მღვიძარეს, ანუ დაუჩრდილებს ვისამე
მახლობელ თავისა, რა გვარადაც იტყვიან მამადასათვის, უთუოდ
იგი კაცი მიემთხვევა დიდსა ხარისხსა ანუ მეფობისასა და ანუ დიდე-
ბულ გვამად შეიქმნება იგი.

უკეთუ თეთრმა ბებერამ იბუდოს ვისამე საწოლსა ზედა, კრაოტსა
ანუ ქვეშაგებზედა, მოასწავებს მისა პატრონისა ბედნიერებასა.
ხოლო თუ სადმე შავმან ბებერამ იბუდა ესახედ, მოუთხრობს მის-
თვის უბედურებასა. და უკეთუ ტანისამოსსა ზედან თვისსა იხილოს
ვინმე ბებერა, მოასწავებს კეთილსა მისთვის.

სმენა რომელისამე ადგილიდამ ტირილისა და გოდებისა, მოასწა-
ვებს მეგობრისა მისისა ვისამე სიკვდილსა ანუ სხვისა ვისამე კაცისასა.

უკეთუ ნალი ცხენისა ანუ სხვისა ვისამე იბოს ვინმე დილით
უზმომან, მრთელი გინდ გატეხილი, ნიშანია მის მაპოვნელისათვის
მას დღესა კარგისა რისამე შემთხვეულებისა ანუ დასაჩუქრებისა
ვისგანმე.

მკვდრის წაღება ანუ დამარხვა რომ მოელანდოს ვისმე თვალში,
მოასწავებს სრვასა და ჟამსა.

უკეთუ კაცსა თავისი თავი სხვის სახედ ეჩვენების, მოასწავებს მის
თავისა სიკვდილსა; აგრეთვე უკეთუ მოჩვენებაში უწოდს ვისმე
თვისთანა ანუ იბარებს, და უკეთუ მოჩვენებასა შინა ბანაობს იგი
მდინარესა შინა, უნდა ელოდეს იგი მოშობებასა მდინარესა შინავე.

უკეთუ მიწა თავის თავად იქცეოდეს, ძვრებოდეს და ჩამოდიოდეს,
მოასწავებს მის ქვეყანისა მცხოვრებთა ანბოხებასა და აოხრებასა.

ნართი ანუ ქსელი, არც ჯარაზედ და არც ისე გაბმული არ უნდა
გაუშო ტარსა ზედა ანუ ბუდოსა ზედა კვირა დღეს, თორე ძაფიცა
და მისგან მოქსოვილიცა ხამი თუ სხვა რაიმე შეიქმნების დამპალი.

დედაკაცი რომ ართევდეს ნართსა და ამზადებდეს, უკეთუ მას
ჟამსა შინა მიმავალმან კაცმან იხილა ვინმე, უნდა უკანვე დაბრუნ-
დეს ანუ სხვის გზით წარვიდეს და გზა გარდაუქციოს. უკეთუ ესრეთ
არა იქმს, შეიმთხვევს რასმე დიდსა უბედურებასა.

ფრინველნი უცხონი, უცხოს ქვეყნიდამ მოსულნი ერთსა რომელ-
სამე ქვეყანასა შინა, მოუთხრობს მის ქვეყნისა უცხოთა ხალხთაგან
დაპყრობასა და ანუ უცხოთა ხალხთა მოსვლასა. და უკეთუ ჰაერითა
ზედა ჩხუბობენ ფრინველნი, ნიშანია ომიანობისა და დიდის ჩხუბისა.

ფუტკართა რომ გაიკეთონ სკა ანუ ბუდე, სხვასა უადგილსა ადგილსა, მოასწავებს წყინებასა და ნაკლულევანებასა მის ადგილთა შინა მცხოვრებთასა.

ფუტკარნი სხვათა ადგილთა და სკათა დამტევებელნი, სხვისა ვისდამეცა მივლენ და მათსა სკაებსა შინა დამეკვიდრებიან, არა რაია კეთილისა ნიშანი იქმნების მისდა, ვისდაცა იგინი მივლენან. ხოლო განსარინებელად ამისა უნდა უზღვიოს მან კაცმან უწინდელსა ფუტკრისა პატრონსა ჯეროვანი ფასი.

უკეთუ ქათამი მამალი უწინარეს იყივლებს შუალამისა, იგი სჭვრეტს ეშმაკსა და ნებავს ხმითა თვისითა განდევნაჲ მისი; ესრეთვე ნიშანია ყვილი მისი მას დროს, რომელ დედალსა მისსა ტოლსა ქათამსა დაუკვლენ ანუ განაშორებენ.

მამალი რომ რიგიანად ვერღა პეპლვიდეს დედლებსა, ამის წამლად უნდა საჭმელში აურიო ველურის ყრდელის ბალახის ძირი და რამდენჯერმე აჭამო, და მერე ბიბილოზე წასცხო ძროხისა ერბო, მაშინ იგი იქმნების ხშირად მპეპლავი.

უკეთუ ვისმე ნებავს, რომ წავიდეს სადმე სტუმრად, და ეშინის მუნ დათრობისა, ესე უცხო ღონისძიება არს, დილა უზმას ერთი მყავე ვაშლი შეჭამოს და ზედ ერთი თასი ანუ სტაქანი ცივი წყალი შესვას; ოდესაც ამ ღონისძიებას იხმარებს, მას დღეს იმ კაცსა ნულარ ეშინის მას მეჯლისსა შინა, რომე დაათვროს ვინმე ვინდ რაოდენი ღვინო მიიღოს.

კიბოები ოდესცა ხმელზედ გამოვლენ წყალთაგან და სიარულს იწყებენ მშრალსა ზედა, მოასწავებს წყალთა და ზღვათა აღელვებასა და ცუდსა უკვე ტაროსსა.

ცვრისა ანუ ნამისა, გინა თრთვლისა უდროოდ გაგდება ანუ მოსვლა და უკეთუ იხილო იგი, რომელ გემოთიცა ტკბილ არს, მოასწავებს მრავალთა პირუტყვთა დაცემულებასა და დახოცასა.

ოდესაც ვისმე მარცხენე ხელის გული დაუწყებს ქავილსა, მოასწავებს თეთრისა დახარჯვასა; და უკეთუ მარჯვენე ხელის გული დაუწყებს ქავილსა, ნიშანია, რომ უთუოდ იშოვის იგი თეთრსა ფულსა ანუ ოქროებსა.

უკეთუ უცხო გვარის თევზნი ანუ სხვა ქვეყნის თევზნი უცნობნი შევლენან სხვათა მდინარეთა შინა და იხილვებიან შეკრებით ქრავანად მოსრულნი, და გროვდებიან ერთსა ადგილსა, მოასწავებს დიდსა ჩინებულისა გვამისა სიკვდილსა.

უკეთუ თევზნი ბლომად ხვდებიან ბადეთა და კონთა თარღთა და ხშირად იჭირებიან, მოასწავებს მოსაველისა მოსავალსა. და უკეთუ

თევზნი მცურვალობენ ხშირად ზემო პირსა ზედა წყლისასა, ნიშანია მრავალთა პირუტყვთა დაკლებისა.

ორსულმან დედაკაცმან არ უნდა ჭამოს თევზისა თავი, ამისათვის რომელ არმც გამოყვეს ყმაწვილსა პირი გრძელა და წვრილი და მალალი.

ორსული დედაკაცი თუ სკამს ტყირპსა ძროხისა ანუ ცხერისასა მობარშულს გინა შემწვარს, სადაც იმ ნაჭმის ხელით თითს დაიდებს სახეზე თუ სხვათა ასოთა ზედა, დაბადებულსა მას ყრმასა გამოყვება ნიშანი რაიმე მსგავსი ფერთა ტყირპისათა მას აღვილსა ზედა, სადაცა დაიდო თითი ორსულმან მან:

უკეთუ მოინდომებს გულითა საჭმელად ორსული დედაკაცი რასამე და ვერა იშოვნის, მაშინ ნიშანი რაიმე გამოყვების სახესა ანუ ტანსა ზედა ნაშობსა მისსა.

გულით რასაცა მოინდომებს ორსული საჭმელად და მიიღებს, გინდ მხამიანიცა იყოს საჭმელი იგი, მაშინცა ვერა აწყენს. და უკეთუ იძულებით აჭმევს ვინმე რასამე, მაშინ იგი მაწყინარ მისა იქმნების. ჯარისკაცებთან ყნაწვილებისაგან თამაშობა ძოუთხრობს ოძიანობასა.

მკალთა გამრავლება მოასწავებს ოძიანობასა, შესაყარსა სნეულეზასა და ცხელებისა სენსა.

ნათელის ხილვა მოულოდნელად ვისგანმე სახლსა შინა თვისსა მოასწავებს მისთვის ბედნიერებასა და მწუხარებისა შეცვალებასა მხიარულებად.

ვანშმის ჭამის შემდგომად სუფრა არ უნდა შეახვიონ დაბერტყილი, არც ნამცეცნი პურისა თუ სხვისა რისამენი, უნდა იმ ღამეს იმა სუფრაში გაუშვან და შეკეცონ და ისე დასდონ, თორემ უკეთუ თავგენი შესჭამენ იმ ღამეს იმისაგან განაბერტყს ნამცეცთა, მაშინ კბილები გაუშავდებათ, ვისაც უჭამიათ იმ ღამეს ვანშამი და კბილებიც წაუხდებათ ჭიისაგან. არცა სუფრით და არც სუფრის ხელსაშობით უნდა განიწმინდოს ვინმე ხელი, რათამცა არა წარუხდეს თითის ნუნები და არცა აეცრცნას.

ტაფა ცარიელი არ უნდა დასდგა ცეცხლზედა, ამისთვის რომე იგი უწინარეს დროსა დაიწვის, გაიბრძარების და დაიხვრიტების და წახდების.

მიმავალსა ვზასა ზედა კაცსა ვისმე სხვისა ძალმან წინა გადურბინა მოულოდნელად, მას კაცს თანა-ადს უკანვე გაბრუნება, ამისთვის რომელ მას დღესა შინა ყოველი საჭმეი მისი იქმნების მოუსწრაფებელ და წარუმართებელი.

ძალლი თუ ლაქუცს დაგვიწყებს გზასა ზედა მიმავალსა; მოუთ-
ხრობს ჩვენთვის საჩუქარსა და შოვნასა რისამე. და თუ იგი დაგვი-
წყებს ყეფას, მას დღესა შინა ვიმუსაიბებთ მეგობრებთა თანა
ჩვენთა...

ძალლისა უდროოდ ყმუილი მოასწავებს სიკვდილსა ვისამე და
ჯა|ვ|რიანობასაცა.

ძალლების ურიგოდ ყეფა რომ მოგვესმას, უნდა ყურებში ჩავი-
ჭოთ თითნი და არა ვისმინოთ, ამისათვის რომელ მოგვითხრობენ.
ცუდსა და უსიამოვნოსა ანბავსა. ხოლო განსარინებელად ამისა უნდა
ვეცადნეთ მას ჟამსვე ვისმინოთ ცხენის ხრხვინი კმაყოფილებით,
რომელ ვისმინოთ კარგი ანბავი:

ვისაცა ნებავეს რომ თავისი სანადირო ძაღლები თუ სხვა ცოფიანძან
ძაღლმან ვერ დაგლიჯოს, მაშინ ძაღლებსა მას უნდა აჭამონ
რკინისა ჭურჭელზედ დასხმული საჭმელი და ისე მოალოკინონ. მას
დღესა ვერღარას ავნებს მას ცოფიანი ძაღლი და ვერცა უკბენს.

ვისაც ნებავეს გოშის ლეკვი დიდი აღარ გაიზარდოს, დილით რომ
ადგეს მისი პატრონი და უზმამ ხელი დაიბანოს, იმ ნაბანში დაალ-
ბოს პური, და ცხრას დღეს აჭამოს ესაახედ დამბალი პური იგი და
ის ლეკვი რაოდენიც არის მაშინ, იმავე ტანისა ოდენი დაშთება
თვისსა სიცოცხლეში.

ძაღლნი სადაც ერთს ადგილს აჩემებით იწყებენ ყეფასა და ღმუ-
ილსა და სთხრიან მიწათა, ნიშნავს დახოცასა მათსა მასვე ადგილსა
ზედა.

უკეთუ ძაღლნი პირადმა აშვერით იწყებენ ყმუილსა, მოასწავებს
მას ადგილსა შინა ცეცხლის გაჩენასა და დაწვასა სოფლისა ანუ
ქალაქისასა.

ბუი, მძახებელი ანუ მყვირალი, წინასწარ მოუთხრობს სიკვდილსა
და უბედურებასა ვისამე.

მარილი უნდომრად და მოულოდნელად და არცა განგებ რომ
მოუყაროს ვინმე ვისმე საჭმელზედ, მოასწავებს ჩხუბსა და გალან-
ძღვასა. გასარინებლად ამისა უნდა მან კაცმან უთხრას ვისმე, რომ
შეაგინოს რამე და ანუ შუბლზედან აკვრეყინოს წყიპარტი.

უკეთუ ვისამე სახლში წევს სნეული და კატკაჭი შეჯღდება ბანსა
ზედან მისსა და იწყებს ჭყვივლსა, მოასწავებს სნეულისა მის გამრ-
თელებასა.

უკეთუ თვისისა სახლიდამ გამოვა კაცი ვინმე წასასვლელად საჭმე-
სა რაისამე ზედა და ფერხი დაუბარბაცდება, ნიშანი არის მის საქ-
მის შეუსრულებლობისა. და თუ გარედამ შინ მიმავლობა წარუ-

ბორძიკდება ფერხი, მაშინ თვისსა სახლეულობასა ნახავს წაჩხუ-
ბებულსა.

ბგერა, უცნაურად სმენილი სახლსა შინა და ვერცა ცნობა, თუ
ვისგან არს ხმა იგი, ნიშნავს სახლსა მას შინა მცხოვრებისა ვისამე
სიკვდილსა, ანუ მახლობლის მეზობლისა, ანუ ნათესავისა თვისი-
სასა.

ბგერა ანუ ზარის ხმასავით ეკკლესიასა შინა სმენილი, მოასწავებს
სიკვდილსა მის ეკკლესიის მღვდლისასა. ხოლო ბგერა, სასამართ-
ლოსა შინა სმენილი, მოასწავებს სიკვდილსა მსაჯულისა ანუ მდი-
ვანბევისასა.

[დედანს აკლია 5 ფურცელი]

მისგან, შევიდა ქალაქსა შინა და მივიდა თვისსა სად-
გურსა და განისვენა მუნ.

ხოლო მეორესა დღესა წარვიდა თბილელს არსენისთან და წარუ-
ლო წიგნები, რომელისამე საქმისათვის მოწერილი სომხითიდგან, ვი-
ნაიდგან იგი მართედა თანამდებობასა მანგლელისასა. მისრული მუნ
დიაკვანი ცხადუყოფს რომელსამე მუნ მდგომარეთაგანსა ხლებასა
თვისსა მიტროპოლი[ტი]სადმი. მცნობი არსენი თბილელი მიუწოდებს
მას. იოანე მივალს, მდაბლა ეამბორების და მიართმევს წერილთა. თბი-
ლელი შეიტკობს მას კეთილად და, ოდეს წარიკითხავს წიგნებსა,
უბრძანებს დიაკვანს: „კეთილის ანბით მოხველ ჩვენდა და აქა უნდა
ისადილოო“. იოანემაც მადლობა მოახსენა, და მერე თბილელი გაბ-
ძანდა საქათმოსა შინა და იოანეცა თანა იახლა. იხილა თბილელმან,
რომე ათსა მისსა ყვერულსა აკლია ერთი ყვერული. და უბრძანა მე-
ქათმეს: „სადა არს ერთი იგი, რომელიცა აკლს ამათ?“ ხოლო მან
მოახსენა მას: „სალთხუცესმან წამგვარა თვისსა ათის თავშია“. გან-
რისხდა მაშინ თბილელი, დაუწყო ლანძღვა სალთხუცესს და წყევა
და განახშირებდა რისხვასა, მაშინ

იოანე: ყოვლად-სამღვდელოო! ერთის ქათმისათვის მცირე შე-
რისხვაც კმარა, არა თუ წყევლა და შეჩვენებაო, ამაში კანონი გაქვთ.

თბილელი: რათ იკადნიერა და წარიყვანა ჩემი საყვარელი ყვე-
რული? კიდევ გავლახავ ამისთვის, შენთვის მინდა დამეკვლევივინებინა.

იოანე: ნუ განრისხდებით, მე ყველსაც დავსჯერდები, ოღონდ
იმას მიუტევეთ.

თბილელი: გრძი ყოფილხარ, ბერო! ღმერთმან ადამ ერთის ლელ-
ვის მარცვლის შეჭმისათვის სამოთხიდან განსდევნა და რამდენი წე-
ლიწადი იტანჯა ისიცა და მისნი შთამომავალნიცა? და ჩემმა სალთ-
ხუცესმა ჩემი მსუქანი ყვერული შემიჭამა, ეს როგორ უნდა დაუთმო?
აჰა, სამართალი შენ საჯე!

იოანე: რადგან თქვენს უნებურად უქმნია, დანაშაული აქვს, და ეყოფა ეგე შერისხევა. — და მცირედ დაამშვიდა თბილელი.

და მერე ბრძანა თბილელმან და მოიღეს სადილი; რა მცირედ შეექცნენ, თბილელმან ბრძანა: „მაინც ეს სიონელნი კრებულნი თვისის მღვდელმთავრის ურჩნი და უსიამოვნონი არიან, რაგინდ პატევში ყვანდეთ“.

იოანე: ამგვარის ურჩების მაგალითნი თქვენ ხართ, ამაზე ნუ ვამიწყობით.

თბილელი: ვითარ?

იოანე: თქვენც არა ბრძანდებით მორჩილი კათოლიკოზ-პატრიარხისა, არცა ეგზარხისა.

თბილელი: რად უნდა ვიყო მორჩილი? ისინიც მღვდელმთავარნი არიან და მეცა!

იოანე: მართალია მღვდელმოქმედებაში ერთი ხართ, მაგრამ ხარისხით კი განყოფილნი. იხილეთ, სხვა ქვეყნებშიაც თუ ვითარ ხარისხად არიან განყოფილნი სამღვდელონიც და სამეფო მოხელეებიცა; ეგრეთვე ჯერეთ ტფილისი არ იყო აღშენებული, რომ კათოლიკოზი იჯდა მცხეთას.

თბილელი: მაშ მითხარ — კათოლიკოზობა რასა ნიშნავს?

იოანე: კათოლიკოზი ბერძულეებ ნიშნავს საყოველთაოსა ანუ საზოგადოსა ზედმდევსა, და კვალად ხმარობენ სიტყვასა შინა ქრისტიანულისა სარწმუნოებისათვის ესრეთ: „ერთი წმინდა კათოლიკე“, რომლისაგან წარმოებს ლექსი ესე „კათოლიკოზი“. აგრეთვე მსახურებს ლექსი ესე ტიტლად კოროლსა ანუ მეფესა ლიშპანიისასა, რომელსაცა მიეცა ტიტლა იგი ათას ხუთასსა წელსა შინა პაპისა ალექსანდრე მეექვსის მიერ, და ესე იხილე ვრცლად ისტორიასა შინა მისსა. და ამისთვის არს თქვენზედ უფროსი; რადგან საყოველთაო და საზოგადო მღვდელმთავარია კათოლიკოზი, ხოლო თქვენ ხართ მარტო კერძობითი, რომ თბილისის მიტროპოლიტი ხართ და არა სხვათა ადგილთა.

თბილელი: მაშ მითხარ, რა არს პატრიარხობა?

იოანე: პატრიარხი არს ებრაული ლექსი, ნიშნავს მამამთავარსა; ეგრეთვე ებრაელნი უფროსსა თვისსა მოხელესა უწოდებენ მოთავე-მამად ანუ მთავრად.

ესსახედვე დავით მეფესა წინასწარმეტყველოსა უწოდებდენ პატრიარხს ებრაელნი, ვინაიდგან იყო იგი ჩინებული უკვე მეფე და შემდგომი ერისა თვისისა იუდიანთა, ვითარცა წერილ არს: „კაცნო, ძმანო, ჯერარს თქვენდა განცხადებულად თქმად მამადმთავარისა დავითისთვის, რამეთუ აღესრულა და დაეფლა, და საფლავი

მისი არს ჩვენ შორის ვიდრე მოდღეინდელად დღედმდე“. ესრეთვე ძველად უკვე უწოდდენ აბრაჰამს პატრიარხად ანუ რჩეულად, ვითარცა წერილ არს: „იხილეთლა რაბამ იყო ესე, რომელსა იგი ათეულიცა მისცა აბრაჰამ რჩეულთა მათგან მამათმთავარმან“, ესა-ხედვე მეღქმისედეკ შეფეც შეირაცხებოდა მამათმთავრად, და კვალად აბრაამისა ძე ისაკ, და ისაკის-ძე იაკობ, ვითარ წერილ არს: „და გამოსცა მას სჯული წინადაცვეთისა და მან შვა ისაკ და წინადას-ცვითა მას მერვესა დღესა. და ისაკმან იაკობს და იაკობმან ათორ-მეტთა მათ მამათმთავართა“. ესე იხილე სრულიად „საქმე მოციქულ-თა“ შინა შვიდ თავში. და უკანასკნელ თუ ვითარ დაიდგინენ ნაცვ-ლად მათსა ჟამსა ქრისტიანობისასა ოთხნი უკვე პატრიარხნი, იხილე ვრცლად ბერძენთა ისტორიათა შინა და აგრეთვე ჩვენის ქართლის პატრიარხისათვის იხილეთ „ქართლის ცხოვრებასა“ შინა. და მოკლედ მოგახსენებ, ოთხნი უკვე პატრიარხნი ირიცხებიან ოთხ სვეტად ქრის-ტიანობისა და ეკლესიათა, ვითარცა ოთხნი კიდენი ქვეყანისა სიმ-ტკიცედ. და ესე ჩვენი უკვე პატრიარხი არს ჩვენისა უძღურისა ქვე-ყანისა სიმტკიცე.

თ ბ ი ლ ე ლ ი: ეგზარხოსი რაღას ნიშნავს?

ი ო ა ნ ე: ეგზარხი (ანუ ეკსარხ) არის ბერძული ლექსი, ნიშნავს მონაცვლესა და ადგილისა დამპყრობსა პატრიარხისასა, ვითარცა რუ-სეთსა შინა ნაცვლად პატრიარხისა სინოდი, მმართველი სასული-ეროთა საქმეებთა. ესახედვე შეინიშნის ეკსარხი რჩეულადცა. ეგრეთვე შემთხვეულებისა გამო ძველად დასვემდენ ანუ აღიყვან-დენ ეფისკოპოსსა ხარისხსა შინა ეკსარხოსობისასა ნაცვლად პატრი-არხისა და დაადგენდენ მთავრად სხვათა მიტროპოლიტთა ზედა და ეპისკოპოსთა. ეგრეთვე მსოფლიო კაცსაც დაადგენდენ ეკსარხის სა-ხელით მსოფლიოთა საქმეთათვის და სხვანი.

თ ბ ი ლ ე ლ ი: რა გყოთ მეგისთვის, კათოლიკოზსაც თეთრი ბარტ-ყულა ხურავს და მეცა. მაშინ

ზ უ რ ა ბ ა: ყოვლად-სამღვდელო, როდესაც შავი ბარტყულა გე-ხურათ ორთავე, თუ მაშინ იყო უფროსი, ახლა თეთრი ბარტყულით როგორ წაერთმევა უფროსობა? მაშინ

ი ო ა ნ ე ო ს ე შ ვ ი ლ ი: აჰა, გიჟნიც ამას ამტკიცებენ!

თბილელი განწყრა, ოსეშვილს უბრძანა: შენ ყვერულის შექმაც შევრჩა და ახლა ამ გიჟის სიტყვასა ამტკიცებ.

ორივე კარში გამოყარა და გაჯავრებული თბილელი ადგა და თვისსა საწოლსა შინა შევიდა. დიაკვანიც გამოვიდა და მოეწია ოსე-შვილს. ოსეშვილმან თავისთან მიიწვია ყავაზედ და შევიდნენ მისსა სახლსა შინა. მიიღეს ყავა და მერე იმუსაიფეს.

შემდგომად ღიაკვანმა აქო იოანე ოსეშვილისაგან ქმნილი ეპიტაფია კათოლიკოს ანტონის პირველზედ თქმული, რომელსა შინა გამოეყვანა იანბიკოდ ათორმეტნი ზოდიაქნი, მზისა ეტლნი; და მაშინ ოსეშვილმან ჰკითხა იოანეს: უწყია ზოდიაქთა თვისებანი, უკეთუ არა, და ანუ ვინმცა ეტლთა მათ ზედა იშობებიან თუ ვითარისა თვისებისა იქმნებიან?

იოანე: უწყია, რაოდენ ჩემგან შესაძლებელ არს.

[ამას მოჰყვება ტრაქტატი ათორმეტთა ზოდიაქთა შესახებ].

ღიაკვანი აღდგა და გამოეთხოვა ოსეშვილს; ოსეშვილმანც აჩუქა ერთი სამეცნიეროთა წიგნთაგანი და იოანე მმადლობელი წარვიდა თვისსა სადგომსა.

ხოლო ზვალისა დღე; საღამოს ჟამს, აღდგა იოანე და წარვიდა კათოლიკოზთან; გარნა რომელთამე სამეფო საქმეების გამო ვერა ახილა მათი უწმიდესობა; მუნ მყოფთა ბერებთა მიიღეს და, რა კარგად დაღამდა; აღდგა დიაკვანი და წარმოემართა სახლისკენ. ამ ჟამად ღიად ძლიერმან აედარმან იწყო წვიმად და იოანეს ანჩისხატსა კარზედა შეხვდა უკვე ჰარონ მღვდელი ალექსისშვილი; იცნა დიაკვანი და უთხრა: „იოანე! ამ წვიმაში სად ყოფილხარ? წამოდი ჩემს სადგომს, ვიცი შორს დგეხარ და ძლიერ გაიწუწუები და ანაფორა წაგიხდება“. დიაკვანმან მადლობა მოახსენა და წარვიდენ ერთად. რა ჰარონისა სახლსა შინა შევიდნენ, ჰარონმან აცნობა სახლეულობაჲ თვისი; დიაკვანმან მდაბლად მოიკითხა და მერე დასხდენ. ჰარონმან გამოჰკითხა მისი მზგავრობის მიზეზი; იოანემ ყოველივე ცხად უყო, და მერეთ

ჰარონი: უფალო დიაკვანო, ვივახშმოთ ახლა; რაც ღმერთს მოეცეს, იმით ვისეროთ და ამაღამაც აქ განისვენე! — დიაკვანმან მადლობა მოახსენა, და მერე მოიღეს ვახშამი. და რადგან მარხვის დღე იყო — ოთხშაბათი, ჰარონმა ვერღარა მოასწრო რა მლაშე თევზისა და ზიზილას. მეტი: ბოდნიშით მოართო იოანეს და ორნივე კარგად შეექცნენ და ღვინოც საკმაოდ იხმიეს. რა ვახშამი დასრულდა, სერობის ლოცვის შემდგომ დიაკვანს ცალ-მხარეს მის დარბაზში დაუგეს ქვეშე და ცალ-მხარეს ჰარონსა; რა დაიძინეს და სამთლებიც გამქრალი იყო, დიაკვანს ღიდად მოსწყურდა წყალი მლაშის საქმლის გამო და, რაოდენიცა ეცადა მოთმინებასა, ვერღა გასძლო, ვერც ჰარონის თავაზის გულისთვის დაიძახა, დაბოლოს იძულებული აღსდგა და წყლის კურჭელსა დაუწყო ძებნა ამა ბნელს სახლშია და აქა-რქ ხელებს აცატუნებდა, რომე წყალი ეპოვნა. ამა ძებნასა შინა უეცრად წააწყდა ჰარონის ქვეშაგებსა და, რომელსაც მხარესა ჰარონ-

ნის მეუღლე იწვა, იქ ხალიჩას ფეხი წამოჰკრა, დიაკვანი წაიქცა და ჰარონის ცოლსა ზედან წააწვა; მაშინ ამა ქალმან შეჰყვირა: მიშველე, მღვდელო, ვინ წამომაწვაო! მსწრაფლ ჰარონ წამოხლტა, დიაკვანს ხელი სტაცა და ასწივა, ააყენა და დაიძახა: გოგო, სამთელი მოიტანეო! რა სამთელი შემოიტანეს, იცნო დიაკვანი და უთხრა: არა გრცხვენიან, რომ შეგიწყნარეთ, პატივი გეცით და შენ შესაგინებლად მოგვინდომეო?!

დიაკვანი: რას ბრძანებთ, წყალს ვეძებდი და უცნაურად აქ წავეიქციეო, გამიშვით!.. და გაიწია დიაკვანმან. ჰარონმაც მეორე ხელი სტაცა ახალუხშია და ახალუხის უბე მოხვდა ხელში; ემძიმა და სთქვა: ჰო, ვახშმის ფული ვიშოვე... და გასწია ახალუხს და გააძრო. დიაკვანი მალლის ხმით ეხვეწებოდა: მომეც ჩემი ახალუხი, ჭეშმარიტად მართალი ვარ, შეცოდება არა მაქვს რაო! გარნა ჰარონიც ჯავრობდა და არ აძლევდა. რა ამათი ყვირილი მეორეს სადგომს რექტორს დავითს მიესმა, მსწრაფლ შემოვიდა და იხილა, რომ დიაკვანი პერანგა თავშიშველი სდგას და ეხვეწება ჰარონს. მაშინ დავით: რა ამბავია, მღვდელო?

ჰარონ: ჩემო ბიძავ, აჰა ამ შენმან გაზრდილმან დიაკვანმან შენი სძალისა ვითარი შეურაცხყოფა მოინდომა, იხილეთ!

დავით: სტყუი, ეგ მაგისტანა კაცი არ არის, ეგ ჩემი გაზრდილია და პატიოსანი კაცია!

ჰარონ: კიდევ იმიტომ იკადნიერა. ესგვარი საქმე, რადგან შენ გაზრდილია, კახაბრისა და ბოზობის მეტს რას ასწავლიდი და ან რას ისწავლიდა!

რექტორი განრისხდა და უთხრა: ნახე, ამ უკეთურს რას ამბობს? მე აეს ვასწავლიდი, რით ამტკიცებ, სთქვი! და ჯოხი მიუტანა პირშია.

ჰარონ: ასე ვამტკიცებ, მასწავლელთა ბოროტთა სწავლანიცა ბოროტ არიან.

რექტორი განწყრა და უთხრა: არ იცი, შე გასაკრეჭო, რომელ ნაყოფთაგან ბოროტთა შობილნიცა ბოროტ არიან?

და მერმე შეაგინეს ერთმანერთს. მაშინ გასწყრა რექტორი და გარდაჰკრა ჯოხი ჰარონსა, ჰარონ ეძგერა და სტაცა ხელი წვერშია. მიფრინდნენ ერთმანერთსა და დაუწყეს წვერისა და თმის გლეჯა. მაშინ იოანემ თავის ახალუხს და ტანისაშოსს დაავლო ხელი და კარში გამოვარდა, მაგრამ კარსა თავი ჰკრა და ერთი დიდი კოპივით დააჯდა. ამა ყოფაში შევიდა დეკანოზი სოლომონ, ორთავე ამხილა და გააშველა. ხოლო დიაკვანი თავდაჟეჟილი მოვიდა შინა და კიდევ გათენდა.

რას ზურაბამ იხილა, უთხრა: ბერო, რა დაგმართებია, სად იყავ წუთელსაო? მან უთხრა: დამეხსენ, წამალი მიშოვნე რამე, ეს დაჟე-
ული თავი მაწუხებსო.

ზურაბა: ადე, წავიდეთ იოანე ექიმ ყარაშვილთან, ახლო
სდგას ჩვენზედაო! დიაკვანიც გაჰყვა, გზაზე უთხრა თავისი ამბავი
ზურაბას და მივიდნენ იოანე ექიმთან.

იოანემ იცნო დიაკვანი, მოიკითხა და უთხრა: ჩვენო ფილოსოფო-
სო, რა გნებაეს? დიაკვანმა აჩვენა თავი დაჟეული.

იოანე ექიმმა უთხრა: ეგ ქარსურავანდია, წითელი ქარი აუღია,
და მე ფეხზედ წამალს დაგაკრავ, რომ ეგ ქვეით ჩაიტანოს ფეხებშიაო.
მაშინ

ზურაბა: ბატონო აქიმბაშო, ამ დიაკვანს კეტის ცემით აქვს
თავი დაჟეული და დამტვრეული და თქვენ ფეხებზედ წამალს
ადებთო?!

იოანე ექიმი: მართლა ანბობ?

ზურაბა: აჰა, იხილეთ! და მერე [ექიმმა] უთხრა დიაკვანს: და-
ჯე: წამალს რასმე ვიფიქრებ, და მცირე ხანს ვილაპარაკოთ რამეო.

დიაკვანი: რაზე გნებავთ უბნობა? და თუ ინებებ აქიმობის
სწავლაზედ ვიუბნოთ.

იოანე: მართლა აქიმობის სწავლისა იცი რამე?

დიაკვანი: ცოტ-ცოტა!

იოანე: აჰა, მითხარ რამე, რაც იცოდე!

დიაკვანი: რაა არს მკურნალობა ანუ ექიმობა?

ექიმი: სნეულობის წამლობა ვინც იცის, აქიმი არის.

იოანე: არა, მე მაგას არ გკითხავ, მკურნალობა საკუთრად რა
არს და ან მკურნალობისა სწავლისა ხელოვნებანი.

აქიმი: სნეულება უნდა შეიტყოს და წამლების გაკეთება იცოდეს, ეს არის მკურნალის ხელოვნება.

იოანე: მე მაგას არ გკითხავ, მე საზღვარს გკითხავ აქიმობისას და ან რაც სწავლები ეჭირება იმ ექიმს იმასა.

აქიმი: მითხარ, თუ რასა გკითხავ და ან რა არს ის სწავლეები?

იოანე: პირველი ანატომიის ანუ აგებულების ცოდნა, მეორე ფიზიოლოგია, მესამე—პოტოლოგია, მეოთხე—თერაპია, მეხუთე—მატერი-მედიკა, მეექვსე—ფარმაცოტია, მეშვიდე—ხირურგია, მერვე—ქიმია გინა ხიმია, მეცხრე—აკუშერის ხელოვნება, მეათე—აპტეაკია, მეათერთმეტე—ბოდანიკა: მეათორმეტე — ნატურალი ისტორია, მეათცამეტე — ფიზიკა, მეათოთხმეტე — მინეროლოგია.

იოანე აქიმი: რას ანბობ მაგას, ეს სულ ბერძული და ლათინური სიტყვებია, წავალ პატრსა ვკითხავ და, რასაც მეტყვის, მოვალ და შენ გეტყვი. ჯერ ეგ მე ამის მეტად არ გამიგონია და არც მსმენია.

იოანე: უი ჩემს თავს, ნუ წახვალთ ახლა პატრთან და ვერც მალე ისწავლით, სხვა დროს ისწავლეთ.

აქიმი: მაშ, შენ მიაშბე, ეგ რაც მოთვალე თუ რა არს, და ან რასა ნიშნვენ, ან მკურნალობა რა არის?

იოანე: მკურნალობა, გინა ექიმობა, არს სწავლა განმრთველი განხილვითა კაცთა სხეულთასა და გამოწვლილვით ცნობა სნეულობათა და გამოკითხვა სნეულისა; და ყოვლისა მის ცნობაჲ, რაიცალა სახმარ იყოფის დაცვისათვის სიმრთელისა, და რაჲცა შესაძლებელ არს ხმევად ღონიერებისა, მოქცევად მისა პირველსავე სიმრთელესა შინა: ოდესცა ვისმე შეხვდების ვითარიმე სნეულება და დაკარგულ ჰყოფს სიმრთელესა თვისსა.

[ამას მოჰყვება თვითიული სამედიცინო დარგის განხილვა].

ამჟამად შემოვიდა იოსებ იაკოლიჩი, პრუსიელი და გამოცდილი სწავლასა შინა, და უთავაზა იოანე ექიმმან და ჰკითხა იოანე ბერის ვინაობა. იოანე ექიმმაც ცხად უყო და აცნობა იოსებს და ამასთანაჲც, რომ ეს მეცნიერი კაცია და მასწავლიდა ფიზიკას, და კაის დროს მოხველ, რომ თქვენ უკეთ გამოჰკითხავთ მიზეზთა ფიზიკურთა. იოსებ იაკოლიჩს დიდად იამა და უთხრა იოანეს: გნებავთ მცირე რაჲ გკითხოთ რაიმე?

იოანე: მიბრძანეთ!

იოსებ: რადვან ფიზიკაზე უბნობთ, მიბრძანეთ, რაოდენ ხარისხად განიყოფიან საზოგადოდ სხეულნი?

იოანე: ოთხ უკვე ხარისხად, ე. ი. ელემენტად ანუ ნივთებად, მაღა-
ნებად, მცენარებად და ცხოველებად. და ესე შეადგენს საგანსა ფი-
ზიკისასა. ესე სახედვე გვასწავებს იგი ცნობასა მიზეზისა ყოველ-
თა ფენომენტთა (გამოჩინებათა) ბუნებისათა, ვითარცა ქვეყანასა
ზედა, ეგრეთცა ცათა შინა.

[განმარტება ოთხთა ელემენტთა].

იოანე აქიმი: ნეტავი შენ მაინც გბარებოდი, და ეგ რაც მი-
ანბე, ყველა გესწავლებინა, მაშინ უფრო კარგი ექიმი ვიქნებოდი!
მაშინ

ზურაბა: მამაშენმან და პაპაშენმან რომ ესენი არ იცოდა, რა
უჭირდათ. წითელი მიწა, ჭინჭრის თესლი და ბალბის ფოთოლის ხმა-
რება ხომ იცი, და რათ გინდა, საექიმო კი აიღე, ვინც გინდა მორჩეს
და ვინც გინდა მოკვდეს, ვინ გიკითხავს?

აქიმი: ფა, რას ანბობ, მართალი თქვი ეგე!—ამჟამად დარეკეს წირ-
ვისა ხარებაში, იოანე აღდგა და გამოეთხოვა აქიმსა, მან მისცა
მალამო და წამოვიდა იოანე ხარების ეკკლესიაში. საღმრთო წირ-
ვა მოისმინა მუნ და, ოდეს დასრულდა, იცნა პეტრე ლარაძემან-
დიაკვანი, მოიკითხა სიყვარულით და შეიწვია სახლად თვისა; იო-
ანეც მმადლობელი წარვიდა მისთანა. რა მცირე იმუშაიბეს, პეტრე
ლარაძემ უთხრა დიაკვანს: აქ ჩემთან ისადილეთ, და ვინემ სადილის
დრო მოიწეოდეს, გაჩხრიკე ჩემ მიერ ქმნილნი შაირნი და ლექსები,
ვითარ მოგეწონებათ. — მოართო იოანეს და იწყო კითხვა, და დიდად
მოეწონა და უთხრა: ეს ასე გვარზედ შეგიწყევიათ, რომე უდრის
რუსთაველისაგან ქმნილსა წიგნსა „ვეფხვის-ტყაოსნად“ წოდებულსა.

პეტრე: წარგიკითხავთ იგი?

იოანე: დიად, წამიკითხავს იგიცა და ქილილა მანანაც.

პეტრე: მაშა, გვარებიც გეცოდინებათ ქართულის ლექსებისა.

იოანე: ვიცი, რაოდენ შეიძლება!

პოეზიისა ანუ მოღეჟსეობისათვის

პეტრე: რაჲ არა პოეზია ანუ მოღეჟსეობა?

იოანე: პოეზია ანუ მოღეჟსეობა არს სწავლა, გინა ხელოვნება
გამოღებად ენითა ლექსთა და გამოხატვად წერითა ყოვლისა საგნისა-
მის ნივთისა, ჭეშმარიტისა ანუ მოგონებულისა, ცხოველად და წესი-
ერად შეწყობით, რათამცა აღძრას გული და სული მსმენელთანთ
ჟამსა წარკითხვისა ანუ უბნობისასა.

პეტრე: რასა შინა მდგომარეობს მეხანიზმა ანუ ხელოვნება ლექსთა მოთხრობისა?

იოანე: იგი მდგომარეობს ხმევათა შინა შეწყობათა და თანხმობათა, ვითარცა წარსაკითხველად, ეგრეთვე საგალობლოდ და სამღერღადაცა თანხმობდეს შეთხზულნი იგი ლექსნი, და ესე სათანადო არს დამარხვად ყოველთა მოლექსეთაგან.

პეტრე: რაოდენნი არიან გვარნი პოეზიისანი ანუ მოლექსეობისანი?

იოანე: არიან მრავალნი უკვე გვარნი, რომელთაცა თავის თვისსა აღვიღლსა აღმოვაჩინ ყოველთა სახელდობრ; ხოლო უპირველესნი გვარნი მოლექსეობისანი არიან შვიდნი:

1) ლირიკებრი მოლექსეობაჲ ანუ წინწილთა საკრავთა ზედა მოლექსეობაჲ, რომელიცა იწოდების ზღადა ანუ ვალობად, იამბიკოდ და პოემად, ანუ მოლექსეთ მიერ მოთხრობილად, ანუ თხზულებად.

2) დრამატიკებრი ანუ მგალობლობითი მოლექსეობა თვის ეყვის ტრადედიათა ანუ საგლოველთა ხმათა, ანუ შაირთა, კომედიათა ანუ აზრთა წარმოდგინებათა და სხვათაცა თიატრულთა თხზულებათა.

3) ეპიჩეური ანუ მომღერლობითი მოლექსეობა არს მომთხრობელი დიდთა და ღირსთა სახსოვართა შემთხვეულებათათვის, გმირებთა და ძველთა ღმერთებთათვის.

4) დიდაქტიური ანუ სწავლითი მოლექსეობა, მიეწერების სწავლითთა თხზულებათა დაწერილთა ლექსებთა მიერ.

5) ზნეობითი პოეზია, ანუ მოლექსეობა, წინა დაგვიდებს ჩვენ ზნეთსწავლულებითა კანონთა და საყოფოქცევათა შემემცნებასა და ხბევასა მათსა.

6) ზოლო უკვე საღმრთო პოეზია ანუ მოლექსეობა განერთვის საგნებითა სარწმუნოებისადმი და ჭეშმარიტისა ცნობისათვის ღვთისა და ყოველთა შემძლებლობათა მისთა.

7) გვარი შერეენილთა და სახუმრებლბთა ლექსებთა წარმოგვიდგენს ჩვენ საგანსა საცინელსა სახელსა შინა შენიშვნისასა, ვისზედაც აღშენებულ იქმნების იგი ლექსი.

პეტრე: რაჲ არს ლექსი?

იოანე: ლექსი არს სიტყვა უწყებულთა განზომილებათა, ანუ მუხლთაებრ განწყობილი.

პეტრე: რაჲ არს მუხლი?

იოანე: მუხლი არს ორთა ანუ სამთა მარცვალთაგან შედგინება სიტყვებთა თუ ლექსთა.

პეტრე: რაჲ არს მარცვალი?

იოანე : მარცვლად იწოდების იგი, სადაცა უკვე არს ხმოვანი ასო და ანუ რაოდენ გვარ არს მუხლნი.

პეტრე : რაჲ არს იამბა?

იოანე : იამბა არს იგი, რომელსაცა ლექსსა თუ შაირსა აქვს პირველი მარცვალი შემოკლებული, ხოლო მეორესა გრძელი, ესე იგი: უფალი, ხოლო მეორე ბრწყინვალე.

პეტრე : რაჲ არს ხორეა?

იოანე : ხორეა არს რომელსაცა ლექსსა თუ შაირსა აქვს პირველი მარცვალი გრძელი, ხოლო მეორე შემოკლებული, ვითარ მთოვარე, ხოლო მეორე მზეა.

პეტრე : სხვაჲ რაჲ სახმარ არს ლექსთა თხზულებისათვის?

იოანე : უნდა იცოდეს ღრამმატიკა, რიტორება, ლოღიკა, წერილი სხვადასხვა და ისტორიები და ლექსიკონიც კარგად, მეტოლოღია და საღმთო წერილნი და მერე ლექსთა გვარები; და მაშინ შეიძლებს ამით წესიერად და კარგად შეთხზვასა ლექსთა და შაირთასა.

პეტრე : რაოდენნი გვარნი არიან ლექსნი ანუ შაირნი, გინა სტიხნი ქართულთა ენისანი?

იოანე : არიან ოცდაორნი უკვე გვარნი თვისთვის საკუთარის სახელით წოდებულნი.

პეტრე : მითხარ, რომელნი არიან?

იოანე : 1) შაირი, 2) ლექსი, 3) ჩახრიხაული, 4) ფისტიკაური, 5) რეული, 6) შეწყობილი, 7) წყობილი, 8) მრჩობლელი, 9) მოკლე წყობილი, 10) შერეული, 11) მრჩობლელი შაირი, 12) მოკლე შეწყობილი, 13) ჩახრიხაული შერეული, 14) ჩახრიხაული მრჩობლელი, 15) ტაეპი ჩახრიხაულის გვარისა. 16) მრჩობლელი ფისტიკაური, 17) ძაგნაკორული 18) ძაგნაკორული ჩახრიხაულად, 19) ტაეპი, 20) მაჯამა, 21) იამბიკო, 22) ლექსიცა ანუ ბექდების გვარის ლექსი, ხოლო 23) ოცდამესამედ ითქმის მესტივირეთაცა ლექსნი, გარნა იგინიცა არიან მოკლე წყობილთა გვარნი შაირნი, თუ ლექსნი, რომელთა ეწოდება მესტივირული, და ეგრეთვე მძეობისა და გლეხთა სიმღერის ლექსები, 24) ანბანთქება.

პეტრე : ვითარი გვარი აქვს შაირსა?

იოანე : შაირი უკვე შედგების ოცდაოთხისა უხმოსა ასოთი, ხოლო თექვსმეტისა ასოთა ხმოვანითა, და ერთი ტრიქონი განყოფილ ერთის მძიმეთი ესრეთ:

თვითო სიტყვაზედ და მზერით | უცხო წალკოტნი ათობენ,
ღამე ანთრაკებრ საჩინოდ | ბრწყინვენ და ეგრე ნათობენ,
ამის იგავნი სიცოცხლის | წყალთაებრ მორწყვად მნათობენ,
და სიტყვა-ქუთულნი ჭაბუკებრ | ლალსა და ბროლში სათობენ.

ეგრეთვე ბევრჯერ იქნება ერთი-ორი ანუ სამი და ოთხიც უხმო ასო მოაკლდეს შაირსა, მაგრამ ხმოვანი ისევ სრულებით უნდა იყოს, ვითარცა უთქვამს რუსთაველს შაირი:

იყო არაბეთს ზოსტევან, | მეფე ღვთისაგან სვიანი,
მაღალი, უხვი, მდაბალი, | ლაშქარ-მრავალი, ყმიანი,
შოსამართლე და მოწყალე, | მორქმული, განგებიანი,
და თვით შემობარი უებრო, | ავლავ მოუბარი წყლიანი.

ხოლო ესე უწყოდეთ, რომე ყოველთვის შაირი ოთხი ტრიქონი უნდა იყოს და ოთხისა ბოლოცა თანასწორ ასოების დაბოლოებით, ვითარცა ზემორე ჩანს.

პეტრე: მითხარ, ლექსი ვითარღა შედგება?

იოანე: ლექსი ყოველთვის შედგება ოცდაორის უხმოს ასოთი და თექვსმეტის ანუ ჩვიდმეტის ხმოვანითაც, და ოდესმე უფრო მეტის ასოს უხმოთითაც. გარნა გვარი ამისი არს ორი ტრიქონი ბოლოებით თანასწორი, და ერთ მძიმედ განყოფილი ტაეპში, ესრეთ:

გვიჯობს სიკვდილი ქებული, | თავის გაწირვა ნებითა,
სტროცხლე მოყივნებულსა, | აუგიანსა ვნებითა.

ესსახედვე ესეცა ლექსი ესთა იმცენ:

ერთი ხმალი განმკვეთელი, | ორმოცს მოჰკლავს, ანუ ასსა,
ერთი რჩევა სულ დათრგუნავს, | სიმრავლესა ლაშქრის დასსა.

ხოლო შესაძლებელი არს ოთხ ტრიქონადცა გაკეთდეს ლექსი, მაგრამ კჳარი ამისი უფრო ამ სახედ, ორტრიქონი არს.

პეტრე: ჩახრიხაული ვითღა შედგება? *

იოანე: ჩახრიხაული უკვე შედგება უხმოს ასოთი ვიდრე ოცდათუთხმეტამდის, ხოლო ხმოვანით ოციით ანუ ოცდაერთით. გარნა ამისი გვარი ესე არს, რომელ პირველის სიტყვის შემდეგი რომ იქმნება მეორე, და მესამე სიტყვის შემდეგი რომ იქმნება მეოთხე, ერთმანერთს უნდა გვანდენ დაბოლოებით და უკანასკნელნი დაბოლოებანიცა უნდა მსგავსობდენ ერთი ერთს. და ესე შედგება ოთხის ტრიქონითაც და ორი ტრიქონითაც, ხოლო მძიმე ანუ წერტილი იხმარება თითო ტრიქონში ოროლი. იხელე ესრეთ:

მოყვარე პირად, | მოქმედი ძვირად, | საქმითა მტერი ხამს
განშორებად,

* ჩახრიხასძე იყო თამარ შეფის დროს, ფილოსოფოსი და დიდი რიტორი; დიდ-სახელოვანის საქმისათვის ეს მართმევედა შესხმას. (ავტორი)

ვით თეთრი კბილი, | ღიმილს ბაგე რბილი, | შავს გულსა ჰფარავს
საჩინოდ ხლებდა.

ნედლს შეშას ცეცხლი, | ზედისზედ ცხელი, | ბრძოლა არ ძალუძს
ნთებად და ვსებად;

და წყნარ-წყნარად იწყებს, | ფარვით დაიწყებს, | ბოლოს ეცდება
სრულად აღზნებად.

ხოლო ორტრიქოვანიცა ესრეთ არს:

ოუ შემოქმედსა, | ყოველთა მხედსა, | უსამართლონი თუ ოდენ
სდევდა,

ლურჯსა კარავსა, | ხმელთა მფარავსა, | უთოკოდ გარე არ
მოგზულუდევდა.

პეტრე: რაჲ გვარი აქვს ფისტიკაურსა?

იოანე: ფისტიკაურის გვარი არის, რომელსა შინა თვითეულისა
უკვე ტრიქონსა ჰქონან ოც-ოცი უკვე ხმოვანი ასო, და ოცდაცხრა-ცხრა
უხმონი ასო. ხოლო განიყოფება უკვე თითო ტრიქონი ერთ ერთ
მძიმითა და ბოლო დასრულდება თანასწორ ასოებითა, ვითარცა ზე-
მოხსენებულნი სტიხებნი ესრეთ:

საწუთროს ნადიმს ლხინად მჯდომელსა | მოწყენა ჰქონდა
აურაცხელი,

სოფლის ჭიქასა შესარგო ღვინო | არ დგას, იტყვიან ბრძენი
და ხელი.

ვერვინ იხილა მბრუნავსა ქვეშე, | კაცი შევებითა წამსა ერთხელი,
და რომ სისხლის ცრემლი, ყაყაჩოს ფერი | არა სდიოდა მწარე და ცხელი

გარნა ფისტიკაური ლექსნი უფროორე მრავალ არიან თქმულნი
ორტრიქონითა, ვინადგან გვარა ამისი უფრო ითხოვს ესრეთ:

ხარბად მხედველი თვალი შეიკრებს. | აროფებს, მარა იერ მოიხმარებს,
ბოლოს მოკვდება, სავა მიიტაცებს, | იცხოვრებს მდიდრად, მით
განიხარებს.

ხოლო რუსთაველს უთქვამს ფისტიკაური ამგვარად:

შეკრა წითელი ასიათასი | პირად მზემან და ტანად სარომან,
სამასი თავი სტავრა, ატლასი, უხემან, ნიადაგ მიუმცდარომან,

სამოცი თვალი ლალ-იგუნდი, | ფერად არ მათმან საურაომან,
და კაცი გაგზავნა ვეზირისასა | ესე ყველაი მისთვის არო მან.

პეტრე: მითხარ, რეულის გვარიცა.

იოანე: რეული შედგება ოცდაექვსიდან ოცდაცხრას უხმოს ასო-
თი თითოსა ტრიქონსა შინა და ოცითა ხმოვანითა ასოთი. გარნა გვ-
არი ამისა არს, რომელ ერთი ტრიქონი განიყოს ორ მუხლად ოროლის

წერტილებით, და თითო მუხლა იპყრობდეს თვის შორის ათსა ხმო-
ვანსა ასოთაგან შემდგარსა სიტყვებსა; ხოლო ამისი გვარი არს ოთხი-
ვე ტრიქონით შემზადებული, ვითარცა თითო მუხლი დაბოლოვდება
მარცვლებზედ, ეგრეთ უკანასკნელი უნდა დაბოლოვდეს, და ოთხნივე
ტრიქონნი მსგავს იყვნენ პირველ მუხლშიაჲც და მეორეშიაჲც ბო-
ლოებით მსგავსნი, ვითარცა ქვემოთ ჩანს ეგრეთ; ეგრეთვე იქნება
რვატრიქოვანი:

მეფე მალალი, კეთილ-სვიანი, | მსჯავრის მოყვარე, სანართლიანი,
ცნობა კეთილი, მეტად ჰკვიანი, | სიბრძნე უფსკრული, ყოველად
გზიანი,

დალიქთ მჯდომელი, განგებიანი, | გვირგვინოსანი, შექნათლიანი,
და ხმელთა მპყრობელი, საქმე გვიანი, | კიდის კიდემდე სახელიანი.

ხოლო ამგვარი რვეული ორტრიქონიანი ითქმის უგვარო რვეუ-
ლად ესრეთ:

კოზაკმა უთხრა დედასა, | სიტყვასა გეტყვი ყბედასა,
ღია დაშრომა მედვასა, | მოცდა ჰყავ მაგა ქედასა.

პეტრე: მითხარ, შეწყობილის გვარიცა!

იოანე: შეწყობილის გვარი არს, რომელიც შედგება უხმოთა
ასოთაგან ჩვიდმეტიდამ ვიდრე ოცდაოთხამდის, ხოლო ხმოვანით
თექვსმეტით, და ესე არის თითო ტრიქონი თითოს მძიმით განყოფი-
ლი და დაბოლოებით ერთგვარი. შედგება წყობილი ორის მუხლით-
ვან, ანუ ტრიქონიდამ ოთხამდის, ექვსამდის და რვამდისაც ტრიქონით
და ესრეთ უშორეს: ხოლო შეწყობილი დაიწერება ესრეთ ექვს ტრი-
ქონიანი:

ღვთის მინდობა სჯობს ყოველსა, | ვაჭრობა-მუშაკობასა,
რა უკეთია, რაც მოგეც, | მის სილამაზე მკობასა,
გული მას მტკიცედ მიანდევ, | ნუ მისდევ ეშმაკობასა,
შენი მდღევარი მოგეცეს, | ვით ხელი აშვიკობასა,
თუცა მოითმენ, მოგივა, | დაეხსენ არაკობასა,
და შენმან ტრფობამან გამოვლოს, | კლდოვანი ვით ვაკობასა.

ხოლო მეორე მოკლე-შეწყობილი არს რვისა ხმოვანით ასოთი
ერთი ტრიქონი და ორ-ტრიქონიანი ესრეთ მოკლედ შეწყობით.

ქარი თუ ღრუბელს ატარებს,
კლდე ქარსა ვიშხატვარებს.

პეტრე: რაჲ არს წყობილი და ვითარის გვარისა?

იოანე : წყობილი არს, რომელიც შედგება იითო ტრიქონი ათათის ხმოვანის ასოთი და თოთხმეტის უხმოს ასოთი, და განყოფილება ოროლ სიტყვად თითოს მძიმითა ესრეთ:

დიდსა, მაღალსა, | წათელსა მწესა,
მცირე ღრუბელი | შეუცვლის ზნესა.

ხოლო მეორე გვარი არს უფროა უმოკლესი და თითო მუხლიანი ესრეთ:

უწყალოთ აქვსე ზიანი,
მართალთა საქმე გზიანი;
ბედი გვინათლებს მზიანი,
გლენიც მდიდრობენ ბზიანი.

ესსახედვეც შეითხზება წყობილი, ვითარცა შეწყობილის გვარა; ექვს მუხლოვნად ანუ ტრიქონად და უმეტესცა, უფრორე გრძელითა ლექსებთა, გარნა გვარნი ესესი არიან ვითარცა აღვწერეთ; აგრეთვე ოთხტრიქოვანდცა ესრეთ:

მოდგაწე, წესთა | გარდამავალსა,
გაუცხადდება | ზაკვით ჩავალსა,
ქვეყანა მან სცნას, | მალვით ხრამს ძვალსა,
მისსა ბოროტსა, | უმაღავს თვალსა.

პეტრე: ვითარი გვარი აქვს მრჩობლედსა?

იოანე : მრჩობლელი უკვე შედგება ოცისა უხმოს ასოთი, ხოლო ხმოვანითა თექვსმეტით, ოროლ ტრიქონად, თითოს მძიმით განყოფილ და დაბოლოებით ერთსახე მარცვლებით ესრეთ:

ბუნებავ ცოტას დაჯერდი, | იომინე მოუთმენარე,
რომ ნდომისაგან პატიუი | მოგხვდების მოსაწყინარე,
კაცსა ხარბობა შეარცხვენს, | უკუაწილებს სახითა,
თუ სიბრძნე გინდა, სიხარბე | ყოლე ნუ გინდა ნახითა.

ეგრეთვე ითქმის ოთხტრიქოვანდცა ესრეთ:

ნუ ალადღები ზგაობით, | გულითა მაღალ მჩენითა,
გონებას შურსა ნუ შერთავ, | წუთსაცა ზედ დაჩენითა,
თუ უნაგირი რისხვისა, | ცხენსა შეიდგა წყრომითა,
სისწრაფით მაჭენებელსა | დაგიდგეს მალ დავარდითა.

ხოლო მრჩობლელი შაირული არს ორტრიქონიანი; შემდგარო ჩვიდმეტისა ხმოვანითა ასოთი ესრეთ:

რა სიყვარული დაადოს | პირობის განაკიდარმა,
გულსა ვით უძღვნას სიბრძნენი, | სულისა განაზიდარმა?

პეტრე: მითხარ მოკლე-წყობილი!

იოანე: იხილე ზემორე წყობილში.

პეტრე: რაა არს შერეული, ანუ გვარი მისი?

იოანე: შერეული უკვე შედგების თექვსმეტის ხმოვანით და ოცდაერთის უხმოთი, ერთის მძიმით განიყოფების ტრიქონი, ხოლო ორის ტრიქონის ბოლოები არიან თანასწორენი დაბოლოებით, და მესამე სხვა დაბოლოებით, ხოლო მეოთხე პირველისავე მსგავსი. და ამისთვის ეწოდა შერეული, ვითარცა აქა ჩანს ესრეთ; და თუ ექვს ტაეპოვანია, ამ სახედ იქმნება, ვითარცა აქა ჩანს:

თუცა შენ გინდეს გაშვება. | მე ხელით მოგეკიდები,
შენგან თუ პირი გამიტყდეს, | მე ყოლე არ გეფლიდები;
რა კიდევანმყო, განმაძო, | არ მიმიკარო არესა,
გინა გაწირვა გენებოს, | არად არ წაგეკიდები;
შენი გაყრილი საწყალი, | ვის ვნახავ სამუდარესა,
მე შენვე გაგისაკუთრდე, | შენთავე ფერხთ-ქვე ვიდები.

პეტრე: მითხარ მრჩობლელი შაირი.

იოანე: მე ზემორე მოგახსენე.

პეტრე: მოკლედ შეწყობილიც მაჩვენეთ.

იოანე: ზემორე იხილეთ.

პეტრე: ვითარი გვარი აქვს ჩახრიხაულს შერეულს?

იოანე: ჩახრიხაული შერეული შედგება ოცის ხმოვანის ასოთი და ოცდაცხრის უხმოთი, და ორნი წინამდებარენი ტრიქონნი არიან დაბოლოებით ერთნი და წინასიტყვანი ოროლოჯერ დადებულნი. ხოლო მესამე შეცვლილი, მეოთხე კიდევ პირველისამებრ, და ესრეთ უშორეს. ხოლო რომელნიმე იქმნებიან ამა წესსა შინა ნაკლებნი, ხმოვანის ასოთიცა და უხმოთიცა, გარნა განწყობილი გვართვე ჩახრიხაულისამებრ, ესრეთ ვითარცა არს:

მაველის ენად, მოველის ენად, | თუცა შევიქმნა სისხლთა
შჯდომელად,
ვით არავისო, ვითარ ავისო, | მოყვარე დავსთმევ გასაწყრომელად.
საფერი მეცა, საფერი მეცა, | თავს ქვა დამეცა ღია მაგარი,
რადგან ასეა, რად-განასეა, | თვითვე შევიქენ ჰირთა მზომელად.
სად არ ისულო, სად არი, სულო, | ცოდვის სანანლად თუცა მაგარი,
რა მან მანანა, რამან მანანა, | არ შეიძლება ვიყო მდომელად.

პეტრე: ვითარი გვარი აქვს ჩახრიხაულს-მრჩობლელს?

იოანე: ჩახრიხაული მრჩობლელი შედგება ოცისა ხმოვანისა ასოთი და ოცდაცამეტისა უხმოთი, და ოდესმე უხმოთი ასოთი უფრო ნაკლებცა ვიდრე ოცდაშვიდადმდე, გარნა ხმოვანი კი არ უნდა მო-

აკლდეს და ამის გვარიც არის შერეულადაც და ისე შეურევლადაც.
რაოდენ ტრიქონად ნებავეს, შეიძლება თქმა და აქა იხილე ესრეთ
ხოლო განყოფება ესე ორის მძიმით განყოფილი თითო ტრიქონნი
და პირველის სიტყვის მსგავსი ბოლოთი მეორე.

სწავლის წამალი, | ცოდნის კალამი, | სწორე გზის გამო მკურნალსა
სთხოვე.

ღღამიანნი, | უცოდინარნი, | ყოველად საძაგლად გარდაითხოვე.
ფერი პირისა, | თვალსაპვირისა, | მოელვარებდეს, დია შეენოდეს,
სარკისა პირსა, | გახოცა ძვირსა, | ფარილ ცხებულსა ვით ინახოდეს.
ზაკვით მლოცავი, | თვალთ სალოცავი, | ჩვილებრ იმღერის
ჩუხულოვანსა.

კაცი ის კაცობს, | ვინ არა მარცხობს, | სწორედ ღვთის მონა
მორჩეს კლდოვანსა.

კვალად თუ ვისმე ნებავეს, შეიძლება ოთხ ტრიქონადცა ქმნას ბო-
ლოებით თანასწორი და უმეტესიცა.

პეტრე: ტაევი ჩახრიხაულისა ვითარ არს?

იოანე: ტაევი ჩახრიხაულისა ისევ იმის გვარია, გარნა შედგება
ოცის ხმოვანის ასოთი და ოცდაოთხის უხმოთი ამგვარად:

თურე შენისა შინაურისა, | მტერი ყოფილხარ მოსაწყინარი.

ხოლო რომელიმე მოვა ოცდაცხრის უხმოთი ასოთი, გარნა ხმოვა-
ნი ასო უნდა იყოს ისევ ოცი, ესრეთ:

ვსკვრიტო და ვნახო, | ცნობა შევახო, | მის დაფარულით რა
გამოვსახო.

პეტრე: რად არს მრჩობლელი-ფისტიკაური და ვითარის გვა-
რისა?

იოანე: მრჩობლელი ფისტიკაური შესდგება ოცდაცხრის უხმოს
ასოთი და ოცისა ხმიანითა, და შესახედავითა გავს მრჩობლედსაც
და ფისტიკაურსაც, ესრეთ, ვითარცა აქა ჩანს:

პატიოსანი ღვალი | უისაც აქვს, | კვლავ ლითონისა თხრასა
ცდილობენ,

მეტი სწაღწოთ | და მეტა შვრებთან, | მცტსაც ნაღველსა
გაიწილობენ.

ოდესმე იქმნება ოცდათორმეტი ანუ ცამეტით უხმო ასოცა მოიხ-
მაროს, ოდესმე მეტიცა და ნაკლებიცა, გარნა ხმოვანი უნდა იყოს-
ოცი ესრეთ:

ღვინო და რძენი ვისაც წინა უდგის, | სისხლსა რათლა სმენ,
მეშმაგებიან.

რად აგროვებენ გაუძლომელად, | ქირსა თავს სცემენ, მაგრა დგებთან.

შეიძლება ოთხმუხლოვანადაც გააკეთო, ან ოთხ ტრიქონად.

პეტრე: ვითარი გვარი აქვს ძაგნაკორულსა?

იოანე: ძაგნაკორული შედგება ოცდაორიდან, ვიდრე ოცდა-
ცხრის უხმოს ასოთი, ხოლო ხმოვანით ოცდაერთითა ყოველთვის. ერ-
თი წინადადებული ლექსი უნდა ორჯელ დადო, თითოს მძიმეთი, ესე
იქმნება ოთხტაეპოვანი დაბოლოებით სწორე. ხოლო შემდგომად ერ-
თის ძაგნაკორისა მეორე მუხლიც რომ გინდოდეს, ყოველთვის პირ-
ველის მეოთხე ტრიქონი უნდა ახნარო, სამის ტრიქონის შემდგომად
მეოთხედ, გარნა ბოლო ისე უნდა დადო, ვითარცა სხვათა ლექსთა
მოვიდეს სამისა ბოლოები, და ესრეთ დაწერეთ:

ჰე, მოყვარეო, | ჰე, მოყვარეო, | ზილფით ნარეო, ნარდიო გველო,
გულ-ბროლ სადაფო, | გულბროლ სა დაფო, ნატიფო, სწრაფო;

ლერწამო წელო,

გველ ჰინდოსათო, | გველ ჰინდოსათო, | დაწვი მანათო, ეთერთა
ველო,

და მალრიბის მზეო, | მალრიბის მზეო, | კაეშნის მსეო, ლომისა მწველო.

პეტრე: ჩახრიხაული ძაგნაკორულად ვითარ შეითხზვის?

იოანე: ჩახრიხაული ძაგნაკორული გვარი მსგავსებს ჩახრი-
ხაულსა, გარნა ესე შედგება ოცდაორის ხმოვანითა ასოთი და ოც-
დათვრამეტისა უხმოსა ასოთი; და უგრძელესი არს სხვათა ლექსებთა
ზედა, და განიყოფების ორითა და ოდესმე სამითა მძიმითა, გარნა მე-
ოთხე ტაეპი სამთა ზემოხსენებულთა ტრიქონებზედა იქმნების უბოკ-
ლესი და ყოველთვის სხვათაცა მეოთხედ ტაეპად ეხმარების. ესრეთ
იხილვ:

აკაც ვისმე ბრჭობას, | მსჯავრისა ბრჭობას, | აძლევენ, იყო
ცრენლისა მღვრელად,

სხვამ უთხრა: სტირ რად, | რადამც ზარ მჩივრად, | მოლხენა
გმართებს, ეს თქმულა ძველად.

მან თქვა: ვაინე, | მაქვსდა რაიმე, | სმართლის თქმანი მიჩნს
საზღვეველად...

და ზარი დამეცა, | ზარი დამეცა, | ჰე, გონებისა გასაკრთომელად.
მოჩივართ ორთა, | მქყვირალთა ლართა, | შორის ვით ვაგბრჭო

ჰკეისა მზომელად.

იგ ორნი მტერნი, | ვით მზე და მტვერნი, | ვით გავარჩიო ზედ
მიმხდომელად?

რა ქმნას მსაჯულმან, | ღონე კლარჯულმან, | ერთ ახირება,
სიტკბო მწყრომელად.

და ზარი დამეცა, | ზარი დამეცა, | ჰე, გონებისა გასაკრთომელად.

და ესრეთ უშორეს ასე შეემცენ ძაგნაკორსა.
იაკობ შემოქმედელისაგან თქმული ძაგნაკორულად ლექსი არს.
ესეგვარად:

აბანაკად, აბანაკად, აბანაკად, აბანაკად,
იაგუნდად, იაგუნდად, იაგუნდად, იაგუნდად,
ნამუსიკად, ნამუსიკად, ნამუსიკად, ნამუსიკად,
და ესე დასად, ესე დასად, შემოვიღე ესე დასად.

პეტრე: რაჲ არს მაჯამა, ანუ ვითარი გვარი აქეს?

იოანე: მაჯამა უფრორე არის სპარსთა შიარის გვარი და ძუნით
მოუღიათ, გარნა ვინადგან უხმარებიათ იგეცა, აქა ჩვენცა მოვიხ-
სენოთ.

ხოლო ესე შედგება ოცდაშვიდისა უხმო ასოთი და ხმოვანითა თექე-
სმეტითა, ტრიქონი ორად განყოფილი ორწერტილოვანად ესრეთ:
ხოლო მაჯამათ გვარი არის ოთხისავე ტრიქონის ბოლო ერთი სიტყვა,
გარნა მნიშვნელობაჲ სხვადასხვაგვარ ასახსნელი.

დიდი მეფე თეიმურაზის ოქმული:

შეეცუდ ზაშვრალობს, ვერ ნათობს, ეტლზე შენ ზიხარ, ის არა,
ხვამ შენგან კიდე, სამყარო, ვინ გაისახლა, ისარა?
მელნისა ტბამან გიშერი ტევრად გარ ივლო, ისარა,
და მუნით მკრა გულსა ტყვექმნილსა, გლახ, შავმან მშვილდმან ისარა.

ეგრეთვე შიარის გვარადაც იქმნება მაჯამა, ოთხასავე ბოლოთი
ერთი სიტყვა, ხოლო მნიშვნელობითა სხვადასხვა, ვითარცა უთქვამს
რუსთაველს ესრეთ:

ერთგან დასხდეს, ილალობეს, საუბარი ასად აგეს,
ბროლ-ბალახში შეხვეული და გიშერი ასადაგეს;
ყმა ეტყვის თუ: „შენთა მჭვრეტთა, თავი ხელი ა სად აგეს,
და ცეცხლთა მანდით მოდებულთა, გული ჩემი ა სა დაგეს!

რა სჯობს, რა კაცმან გიშერი ბროლ-ლალსა თანა ახიოს,
ანუ ბაღს ალვა საროსა ახლოს რგოს, მორწყოს, ახიოს.
მისა მჭვრეტელსა ალხინოს, ვერ მჭვრეტსა ავაგლახიოს,
და ვაი მოყვრისა გაყრილსა, ახიოს, ეყოს, ახიოს*.

პეტრე: რაჲ არს იამბიკო და ვითარის გვარისა?

* აქა ლექსები რომელიმე ვახტანგ მეფისა არს და უფროსი ერთი საბუ-
თობელიანისა „ქილილა და მანანადამ“ ვადმოღებული. ავტორი.

იოანე: იამბიკო არს გვარი ბერძულის ლექსისა, რომელიც უფრორე იხმარება საღმრთოთა წერილთა შინა, აგრეთვე გალობათა შინა, შესხმისათვის და საფლავსა ზედა დასაწერელად და ესე ვითართა. ხოლო ესე შედგება თორმეტისა ხმოვანითა ასოთი, ხოლო უხმოსა თორმეტიდამ თუთხმეტამდის და ოცამდისაც მოითხოვს სიტყვის გვარისამებრ. ესე შედგება ხუთ ტრიქონად და რომელისამუ ბოლო, ვისაც ნებავეს, შაირსავით მოიყვანს მსგავსსა, ვისაც ნებავეს შერეულად და გაუწყობრად ბოლოს სიტყვებსა, გარნა უნდა იცოდეს ძილის-პირი „ლოცვამან ანნა“ და სამსახეობა გალობით ამ იამბიკოს დამთხველმან რომ იჰ ხმაზედ აღაშენოს და მაშინ სწორედ მოუვა იამბიკო. ესახედვე იამბიკონი არიან მრავალგვარად ქმნილნი, კიტიურ-წერილობით, რომელიც გამოვა სახელი თავდაღმა წაკითხვით წინა ასოთა, ხოლო შემდგომთა მეორეთა და მესამეთა და მეოთხეთაცა, მუხლებთა შინა ასვლით და შთამოსვლით, წარიკითხება: კიდურმდგმოების გვარით. და ამაში ასოები ასომთავრული უნდა ახმარო. ანუ წითლულნი, ხოლო სხვა სიტყვები საზოგადო ხელით დაწეროდ და ამა ყოველთა აქა გაჩვენებ. ხოლო შაირულნი დაბოლოებულნი იამბიკონი და მაჯამურაცა და შერეულიცა არიან ესე შემდგომნი:

ანტონ პირველის კათალიკოზისა

შაირის გვარსავით და ბოლოებულნი

ზენა საყდარისა, წინაშე მდგომარესა,
 მრავალ თვალებთა თან გალობ-მხმობარესა,
 ესე მღვდელ-საღმრთოდ, მსხვერპლთა მჭებარესა,
 განხრი ეშპაკთა, მწყველულ, ლახვართ მმსობარესა,
 მეც ოხა შენი ტრფივლით მმგობარესა.

იოანე ფილოზოფოსის თქმული

ესეც ბოლოებათ თანასწორი

ფეთხმშობელი და ყოვლად პატიოსანი,
 დედა-ქალწული, მშვენიერი შროშანი,
 მას ახარებდა ანგელოსი ფრთოსანი,
 შენგან იშეების მეუფე გვირგვინოსანი,
 და მას მონებენ მეფენი მრავალ-ყმოსანი.

მისივე კათალიკოზისაგან

მაჯამასგვარი ბოლოებით

აღმოსავალსა სამთენოსა სამოთხე,
ყვავილ-მრავალნი, ბევრნი, არა სამ ოთხე,
ღვთივ-სწავლითისა, გვიქმენ ისე, სამოთხე,
არა ერთკუთხედ, უფროს ღამებრ სამოთხე;
სულთ მაგრილობელ, რტო-ფურცლოვან სამოთ ხე.

ნიკოლოზ ტფილელისა

აქა ზმად არის სახელები ისესი
გამოყვანილი და შაირად დაბოლოებული.

უფსკრულ განუცდელ, დღეს ქარაღისა მენიშე,
დიდი მთიები, ეპისკოპოსი ისე.
უხვად მწყურაზებ-ჰყოფს, მუხრანს გვალულს სხუმისე.
ქანსა კვერთხით ითრევს მოდღენდელად რუისე.
მტვერს წილკანს დაჰყრის, აღისახლებს ზეცისე.

მისივე, ნიკოლოზ ორბელიანის თქმული, ტფილელისა

შერეულ გვარით ბოლოებით სხვადასხვა

ეთეროვნისა სპერასა განსმენილი,
მზის ქვეშე მნათი, მეორე მზე ქართველთა,
ყოვლთ შარსისა დედისა თვისებათა,
ცხებულთაგანი, ცხებულთა დედოფალი.
მწველთა სიავთა გვირგვინად საჯო იქავლებს.

მისივე ნათქომი

შაირის გვარის ბოლოებით და
უკანასკნელი შერეული

ზედ სადგარს ცხელთა იფარდულ-მანიაკებს,
წიშვილივ შამფურთა მხურვალეთა იკოწლებს,
ბაზებს ამბორჩად, ცხელთა ჯაჰეთა ისარტყლებს,
მუსმართ იღებებს, გორღებით ისაბანებს.
დიდი ქეთევან, მტვერს ჰყრის, ეტრფის სიმესა.

ხოლო კიდურწერილი არს პირველი ესეგვარი, რომელსაცა სახელი
წებავს, და სხამს თავდაღმა რიგზედა ასოებით და მერე შეუდგინებს

თხზვასა იანბიკოსასა ქებისა და შესხმისათვის, ესრეთ, ვითარცა ქა-
მორე ჩანს.

გ ა ი ო ს ¹

გონებას მკვრეტსა უვსოსა მას ნათელსა,
არსსა ვით მხედსა, გარნა ნივთთა მხილველსა,
იხილავს ბრძენსა, სტიხთა ტკბილ-სასმენელსა,
ორჯეოს მთქმელსა, შემდგომთ არსთ უგრძნობელსა,
სულისა მზესა, გიძნობ მოწაფე მთქმელსა.

ბ²

ვესტატის თავი,
ვინადგან აქა
სიმტკიცე სიბრძნე,
ტრფიალებითნი,
ალთა გულისთა,

თავს ადამანტის წარხდა,
იპოვების საკვირველ
სხვანი მიღმოებანი,
თვით ზესთ გონების მმტვიფრ.
ხავსე მმცხადე ნიადაგ.

გ³

სისხლი მარტივითა
უცხო რა იქმნეს.
ქვეყანა განწმდა,
იღიდნეს ზენას,
აღსცილდეს ცათა.

ეზიარა სისხლს საღრმთოს,
ხორცთაგან მტკიცენი ღვთივ
იქმნა ჰაერი წმინდა,
გვირგვინთ მიმღებელნი აქ
ხრწნადნი სცვალნეს უკვდავბ.

დ⁴

განსწმდი აქა რა,
აღნი რა გულსა
ქნილ ღვთისა მიერ,
ელვა მსოფლიო,
ბრძენ განსაკვირველ;

მამო, სხვა მოსეი
ალატყენე ზესთ-საღმრთო,
მოძრაობითა წმინდა,
ამაონი განსთხიენ
ოქროვან იოანე.

¹ კიდურწერილი ერთებრი გაიოზ არქიერის თქმული წინასიტყვაობასა ზინე
„წყობილ-სიტყვისასა“.

² ორპირად კიდურწერილი არის ესრეთ ორისავ თავით დაყოლიებით.

ავტორი.

ავტორი

³ თავით და ბოლოთი კიდურმდგომება არს ესგვარად.

⁴ სამიანი კიდურწერილის გვარი.

ესა ჯვართგან
დენა სუნნელის,
ჟამს მსგავსებელ ღვთივ,
არა დღე ყოფა,
რაუდენისა აქ,

ესე ქროლად საღმრთო,
ბძარულით სისხლით საქებ,
განგებით განსატვიფრო.
აერის ესება ბნელით,
ღალისა მქვირვალისა.

ხუთიანი კიდურწერილის გვარი არის თითო სიტყვაზედ თითო ტრიქონში თითო ასომთავრულით გამოყვანალი სახელი, თუ სხვა რამე ესრეთ:

პეტრე ლარაძის მიერ თქმული

ნამა ედემით ფარავად თქვენდ იყოს სულით,
ძე ეგმანუილ იესო ანდელ-სრულით.
ნათლისმცემელი ეს დასთ ღირსთ ეღვებულით,
გცვიდენ რტო ჰითურთ, ელიკრიტ ღამპრებულით,
დიდ იყო ნეტარ ამა ინახებულით.

ხოლო ექვს კიდურწერილობათისა გვარი მოვალს თითო სიტყვათაგანთა და ბოლოთი ასომთავრულით, და გამოვა მას შინა თითო ტრიქონი ამ სახედ და, რაცა ნებავს, გამოიყვანს კიდურწერილობით თითო სიტყვაზედ დაბლა დაყოლებითა, ესრეთ:

გაიოზ არქიერისა თაყაშვილისა მიერ წინასიტყვაობაში ქმნილი

აღმცისკრებელი ორობს. აწ იხილე მკვრებ,
ნათლობს ბრწყინვალედ, არა ნაპრალობს და მეწყ,
ტალანტ საცნო მყოფ აწვე უფლისა მიმართუ,
ოქრო-ნეკტარი მრწყველი ესე სახედვო,
ნათლისა ხარისხ ოქროს ქვა აწ იქვირვობს.

ესე სახედვე იამბიკო გაკეთდება შვიდის კიდურწერილით, თითო ტრიქონსა შინა თითოსა ასომთავრულით თავნი და ბოლონი თითო ლექსისანი ესსახედ, ვითარცა აქა არს.

ანტონ კათალიკოზისა

მძნობმან რა იმსთო აქათგან ცებად აღქატ.
არ შენდა ღალმან ვინ ზე აღხდი ენატო,

* ოთხიანი კიდურწერილი, რომელიც თითო მუხლის თავი და ბოლო იქნება ასომთავრულით და ბოლოდამ აყოლით და თავიდან ჩამოკოლებით წაიკითხება, აგრეთვე თავიდან და ბოლოდამ დაყოლებითაც იქნება.

მამათა აწ სამ ილარიონ დიდ ვინ შენ
ადვილით მათგან რტოო, შენ გარნა აქათ წარჰხედი,
ორ ირის ერმი ნიადაგ ძლევას იმოს.

ხოლო გვარები ესე არის ამისი. თუმცა სხვადასხვა არს, შიგადაშიგ
ერთმანერთს გატანგამოტანითაც იქმნება გაკეთება იანბიკოთა ესე
სახედ:

შენნი მამაო, მიორთუ სტიხნი საგალობ,
იაკინთ მქვირვო, მარგარიტ ლალ-აღმოსხმულო,
ოდენ გარნ ალქატ, არ შესაბაჟი შენდა,
სურვილითსაგან გიქმენ ძღვენ აკროსტიხორ,
უფროს მნათობის ჩვენდა დღის მნათობისა.

ხოლო ანბანთ გვარიცა გაკეთდება ესრეთ იანბიკო, ვისაცა ნებაეს:

ანტონი კათოლიკოზის თქმული

ამო ბრძენი ვნომ, დიდ, ესთ, ვინ, ზე ცე. თვით,
ირის, კეთილ ლალ, მქვირვალ. ნარდ, ოღვის,
პაიზონებ, ვირ, რაზარინებ, სუმბულ, ტევანთ,
უფროს, ფშვი, ქარებრ, ღრუბელთ ყრი, შლი,
ჩირთთა, ციერ ძლიერთ, წრთვით ჭირთა ხშირთა,
ჯსნი. ჯვარით ჰავთ ჭი წმიდაო.

და ესე იქმანთ იანბიკოს შესამცნებელად.

პეტრე: ვითარი გვარი აქვს ტაეპსა?

იოანე: ტაეპი შედგება თექვსმეტის ხმოვანის ასოთი და ოცდა-
ორის უხმო ასოთი, ერთის მიძიმით ერთი ტრიქონი და ბოლო ლექს-
სავით დაბზლოვებული, ესრეთ:

ყოველი ყური ვერ შესძლებს | ხვაშიადისა სმენასა.

კვალად ესრეთვე:

ვინ საქნელი უთათბიროდ | მონებოს, არ იქმნების.

ხოლო სხვადაცა:

ვის შემწედ ჰყვანან მეფენი, | რად უნდა მეხვაიშენი?

პეტრე: ვითარნი გვარნი ჰქონან ლეკუციათა ანუ ბექდისა გვარ-
თა ლექსებთა?

იოანე: ბექდის გვარნი რომელნიმე არიან მარტო ხელჩართულნი.
სახელნი ვენძილად წოდებულნი, რომელიმე არიან ზმით სახელნი
ვამოყვანილნი და რომელნიმე მსგავსად ტაეპისა დაწყობილისა, იხი-
ლვე ესრეთ:

ხელჩართული ესე ყოველთა უწყიან.

ზმით გამოყვანილი არის ესრეთ:

მე ფერხ-განბანილთა მიერ ეკლესია ვადიდე.¹
დედათა მარჩილი ვარ.²
მცირე სოფლის დანგი ვიყავ.³

ხოლო ლექსსავით თქმულნი არიან რომელნიმე ოცის ხმოვანით შემდგარნი, თითო ბეჭედი ორ ტაეპოვანი და რომელნიმე ნაკლე⁴ ბით, ვითარცა აქა ჩანს:

დარეჯან დედოფლისა

ვინ არს მიზეზი არსთა მკობისა,
მანვე წილმყო დედოფლობისა.⁴

მეფე გიორგისა

სიმდაბლით ჩვენთვის გარდამოსრულსა
იესოს გზონებ ღმერთ-კაცად სრულსა.⁵

ქეთევან ბატონის რძლისა.

ვინც დავითს ეყრმო, ეთვისა,
მან სძლად მყო მალღის მეფისა.⁶

ლეონ ბატონიშვილისა

ტომთა მეფესა ძესა
ლეონ სახელად მძესა.⁷

კვალად არის თითო სიტყვიანი ლექსი, ოთხი ბოლოებით თანასწორი, ესასხედ დაკვეცილი (მეფის სოლომონის პირველისა):

უძლთა მეტრფე,
ლომებრ მყეფე.
მტერთ სისხლთ მჩქეფე
იმერთ მეფე.⁸

¹ ამაში არის „მეფე ერეკლე“ ზმით გამოყვანილი.

² ამაში არის „თამარ“ გამოყვანილი. თამარ დედოფლის ბეჭედზე სწვრია-

³ ამაში „გივია“ გამოყვანილი.

⁴ და მერე შუაზე თუ ბოლოს სახელს დასწერენ.

⁵ ათათ ზმოვანით.

⁶ რვა-რვა ხმოვანი, გლაზა ნათიშვილისაგან თქმული (ქეთევან მეფის სძლისა ენდრონიკაშვილის ასულს).

⁷ შვიდ-შვიდ ხმოვანი.

⁸ ზუთ-ხუთ ხმოვანი და ნაკლებიცა.

ეგრეთვე გვარიცა და სახელიცა იქმნების გამოყვანილი ზმით ბე-
ჭედსა შინა, ვითარცა აქა არა:

სადგური ელიასი მიყვარს, მისი ხმა მიამებისა.¹

ეგრეთვე ითქმის შერეულის გვარადცა ესრეთ (ჭყონდელისა):

ძამამან ძველად,
სჯულთ საფუძველად,
ჭყონდს მასაყდრა,
ათორთ მბაძველად.²

დავით აღმაშენებელის ბეჭედი ღია კარგია:

ჯვართა მტერთა მძღვეელი,
დავით ვბეჭდავ უძღვეელი.³

ამილახვარის ბეჭედი საზოგადოდ, ვინც ამილახვარი იქნება:

მეფისა მტერსა ლახვარი,
ვამტკიცებ ამილახვარი.⁴

იოანე ოსეშვილისა, სიონის დეკანოზ-სალთხუცისა, გვარი და სა-
ხელი, ზმათ გამოყვანილი ესრეთ:

კრონოხეს ძენწად ან დიო ან ერმისავან ნაცხადიო.

ავრეთვე ამის ძმის იესეს ოსეშვილისა მდივანბეგისა:

მსაჯულმან სწორი ესე ჰყოს ეს ძეს.

ზ უ რ ა ბ ა: ბატონო პეტრე, თუ მიბრძანებთ, ბერს ერთს ბეჭედს
მეც დაუწერ, როგორც შევენის.

პ ე ტ რ ე: დიად კარგი იქნება! მაშინ

ზ უ რ ა ბ ა: დიაკვანო, —

გიჯობს ძალლისა მწერობა,
ვიდრე მაგ სახით ბერობა.

იო ა ნ ე: უი, ჩემს თავს! აქაც არ მოგვეშო ესე უკეთური!
და მრავალი იცინეს და მოიღეს სადილი.

— რა კარგა შექეიფიანდნენ და გარდულიეს ღვინო ერთმანერთს და
შესვეს სადღეგრძელო ერთმანერთისა, მაშინ

პ ე ტ რ ე: ანბანთქების გვარი რატომ აღარა მითხარა?

¹ მამია გურიელი.

² ეჭეს-ეჭეს ხმოვანით.

³ ცხრა-ცხრა ხმოვანი.

⁴ რვა-რვა ხმოვანი.

ო ა ნ ე: ანბანთქება თითქმის ვისაც ნებავეს ყოველგვარ შაირსა, ლექსსა და სხვათა გვარებთა ზედა მოვალს. ხოლო ანბანთქება მრავალგვარად არს, რომელიმე თითო ასოთი დაჯდება სიტყვა და ოთხ ტრიქონში სრული ანბანი გამოვა, ხოლო რომელშიმე თითო ასო ყოველს სიტყვას თავს დაუჯდება და ამითი გამოვა რაოდენიმე მუხლი, და რომელიმე თითოდ დაუსხდებიან თავსა და თითო ლექსი შედგება დაბოლოებით ერთი. და ესრეთ არს სხვადასხვა გვარი. ვითარცა ესე ოთხ ტრიქონიანი სრული ანბანი:

ვ ა ხ ტ ა ნ გ ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი ს ა გ ა ნ ჩ ა ხ რ უ ხ ა უ ლ ა დ ა ნ ბ ა ნ თ ქ ე ბ ა

ა ლ ა ლ ე ბ ს ბ ა გ ე ბ ს, გ უ ლ - დ ა ს ა დ ა გ ე ბ ს, ე ლ ვ ა რ ო ბ ს, ვ ფ უ ტ ა ვ ზ ე

ც თ ე რ უ ლ ა დ

თ ვ ა ლ თ ი ნ დ ი კ ა ხ მ ა ვ ს, ლ ა შ მ ი ნ ა ნ ა ზ ა ვ ს, ო დ ე ს პ ი რ ი თ უ ლ ე რ ს რ ი ტ ო რ ე ბ უ ლ ა დ.

ს უ მ ბ უ ლ თ ტ ი ვ ა ნ ს ა უ ზ ა მ ს ფ შ ვ ე ვ ა ს ა, ქ ო ნ ა ნ ლ ა შ ვ - ყ ე ლ ნ ი შ ე მ კ უ ლ ჩ ე ნ უ ლ ა დ,

და ც რ ო ბ ე ნ ძ ო წ ს წ ყ ა ლ ნ ი, კ ვ ი რ ო ბ ე ნ ხ ა ლ ნ ი, კ მ ო ბ ს ჯ ა ვ რ ი თ შ ა ი შ ე ც ნ ე ბ უ ლ ა დ.

შეორე გვარი არს, რომელსაც წინ დაუსხდება ანბანი ესრეთ თითო სიტყვათა.

მისვე ვახტანგისა

ა ზ ა, ა მ ბ ა დ ა ღ ვ ა მ ა ღ ლ ო თ ა წ ა ლ ვ ი ს ა ა ღ ნ ა გ ო ბ ა.

ბ ე წ ე - ბ ნ ე ლ ო ბ ა, ბ რ ო ლ - ბ ა დ რ ო ბ ა, ბ ა გ ე ბ ი ს ა ბ ა დ ა ხ შ ო ბ ა.

გ უ ლ თ გ ა რ ე ძ ო, გ ი შ ი რ ი ს გ რ უ ზ ე ვ ა მ გ ა ნ გ ა ც ა დ ო ს გ ა ნ შ ვ ე ნ ო ბ ა.

და დ ი დ ე ბ ი თ დ ა ვ ლ ა დ ა ძ რ ა მ ა დ ა გ ი მ ტ ი კ ი ც ო ს დ ლ ე თ ჳ რ ო ბ ა.

ეს ს უ ფ თ ო ბ დ ი ს, ე ღ დ ე მ ო ბ დ ი ს, ე რ ხ ე ო დ ა, ე ლ ა ტ ო ბ დ ა,

ვ ა შ ა დ ვ ნ ა ხ ე, ვ ა რ დ ს ვ ა მ ს გ ა ვ ს ე, ვ ი ს თ ა ნ ვ ი ს ი ვ ა ლ ა ო ბ დ ა,

ზ ე ზ ი ლ ფ ე ბ ი თ, ზ ა ნ ა ნ ე ბ ი თ, ზ ა მ ბ ა ხ ე ბ ი თ, ზ ა რ ი ფ ო ბ დ ა,

და ც ე კ ა ლ - მ უ ხ ა ს ც ე დ რ ე ბ ო დ ა, ც ე თ ე რ ი ვ ი თ ც ე ლ ვ ა რ ო ბ დ ა.

თ მ ა თ ხ ზ უ ლ ო ბ ი თ, თ ე თ რ - თ ი თ ო ბ ი თ, თ ი ნ ა თ ი ნ ი თ ა მ ა შ ო ბ დ ა,

ი ა ს ა მ ა ნ ს ი ზ ი ლ ფ ე ბ დ ა, ი რ ხ ე ო დ ა ი გ ი რ მ ო ბ დ ა.

კ ი ნ ა მ ო ს ა კ ა ვ - კ ა წ ა წ ი თ, კ ე თ ი ლ - კ ა ხ მ ი თ კ ა მ კ ა მ ო ბ დ ა.

და ლ ა ლ ი ს ლ ა მ პ რ ე ბ რ ლ ა პ ლ ა პ ი თ ა, ლ ო ყ ს ა გ ა ნ ლ ო მ ი ლ მ ო ბ დ ა.

მ უ დ ა მ მ ი კ ე ი რ ს, მ ზ ე მ ა ნ მ ი ს მ ა ნ, მ ე მ ე ტ კ ბ ო ბ ი ს მ ა ნ ა ნ ო ბ ი თ,

ნ ა მ ი ა ნ ს ა ნ ა რ გ ი ზ ე ბ ს ა, ნ ა ძ ე ზ ე დ ნ ა ხ ა ვ ნ ა რ ნ ა რ ო ბ ი თ.

ნ ა მ ი ა ნ ო ბ ს ო დ ე ს ო რ ბ ე ბ რ ო ი ლ ე ვ ე ბ ს ო რ ო რ ო ბ ი თ,

და პ ა წ ა წ ა პ ე რ ა ნ გ ი თ ა, პ ი რ ა დ პ ი რ ო ბ ს პ რ წ ე ი ნ ვ ა ლ ე ბ ი თ.

ჟ ლ ე რ ო ვ ა ნ ო ბ ს ჟ ი ვ ჟ ა ვ ა ი, ჟ ა მ ნ ო ბ ა ს ა ჟ ა მ ი თ ჟ ა მ ო ბ ს,

რ ი დ ი თ რ ი დ ო ბ ს რ ი გ ი ა ნ ა დ, რ ო ნ ი ნ ი თ ა რ ხ ე ვ ი თ რ ო რ ო ბ ს.

ს ი რ ი ს უ ფ თ ა ხ ი რ ი ნ ო ზ ი, ს ტ ვ ე ნ ს ს ი წ ლ ო თ ი ს ა თ ი ს ა რ ო ბ ს.

და ტ რ ფ ი ა ლ ი თ ა ტ ა ნ ჯ ა ვ ს ტ რ ე დ ი, ტ უ რ ფ ა ტ ა ტ ნ ა დ ტ ა ნ ს ა ტ ა რ ო ბ ს,

უმანაკოსა უზადობით უცხოდ უქებ ულუმბობას,
 ფაქიზობით ფინიკობას, ფრთხილ ფრინველებრ ფარვით ფლობას.
 ქალაღმდენ ქარაგმებით ქონებთაგან ქარი ქრობას.
 და ღიღინს ღულუნს ლაბლაბითა, ლაწვებითა ლაქლაქობას.
 ყირმიზულად ყაყაჩაობს, ყარყუმობს ყელად ყურად,
 შვენეირი შვენებანი შეცასცვლიან შირინს შურად.
 ჩინთა ჩემთა ჩაბნელება, ჩასტკობთია ჩამიჩურად,
 და ცნობიერობს ცხოვრებასა, ციმციმითა ცვარობს ცვრულად.
 ძნადობით ძნელოვანობს, ძიებითა ძუძუ ძალად,
 წარბის წარბით წამწამისა, წამწამითა წმინდა წყალად.
 ჭიკებ-ჭრელობს ჭეჭელია, ჭაბუკთაგან ჭენობს ჭალად.
 და ხატაველნი ხატვენ ხატად, ხალისობით ხატ ხალულად.
 კმობს კორხითა კელმწიფურად, კელმარჯობით კელოვანობს,
 ჯარში ჯიღობს ჯერანაი, ჯავარითა ჯეროვანობს.
 ჰაეროვნებს უცხოდ ვახტანგ, ვფუცავ მხესა, მსგავსავენობს,
 და ჭი გული სრად მიუძღვენ, სამარადად მისთვის ვანობს.

ზოლო არის ანბანთქება მაჯამის გვართაჲც ესრეთ:

თქმული მეფის ვახტანგისაგან

ასრე არის აგებული, აძგებელსა აქებდესა,
 ამკობდესცა, ადიდებდეს, ამისთვისვე აქებდესა,
 ამზრუნულსა აღმშფოთველსა, ანატრებდეს, აქებდესა,
 არმურისკენ ამწველს აღძასს აფთსა აქა აქებდესა.
 ბრწყინვალედ ბარუქ ბრძანდება, ბადისთვის ბრძნულის ბაგითა,
 ბრმათ ბრწყინვალეება ბევრობდეს, ბეთლემურისა ბაგითა,
 ბიწოვნებასა ბანევედეს, ბერთ ბიჭთა ბრძნულად ბაგითა,
 და ბორგენულნი ბილწნი ბაღნი, ბორგავდენ ბუგა-ბაგითა.

და ასე იმცენ, მთელი ანბანის ასო სულ ასეა ა-ჰ-ნდის გამოყვანი-
 ლი და სრულებით ვისაც გნებავს წარკითხვა, მის ვახტანგ მეფის
 ნათქმარსა ლექსებსა შინა იხილეთ. ესეცა ღირსი ქებისა არს ანბანთ-
 ქება, რომ ყოველს სიტყვას, ვითარცა თავს უზის ერთი ასო, ვგრეთ-
 ვე ისივ ასო ბოლოს უზის, ვითარცა აქა ჩანს მთელა ანბანი.

მისივე ნათქვამი

არა ბრძანებ, გიორგ, დედად ესევ ვიყავ, ზებ ცეთერად,
 თმით იკარი კუქ, ლალ-მომცემ ნებვენ ოსო პროკოპ უვერად.
 როგორ ხაამს ტახტ უკეთუ ფეფ ქუქ, ღორღ ყუყ შიმ ჩამ ჩქერად,
 და ციც ძედ წეწ კმუჭ ხებ კოკ, ჯონჯ ჰაირის ჭიერად.

ესრეთვე არის ანბანთქება მარტო თავ-პირველ ასოდ დასხმული კიდურწერილის სახედ, თავიდან ვიდრე ბოლომდის ჩამწკრივებულინი, მხოლოდ სრული ანბანი, ვიდრე **ჟ**-ემდე, ესრეთ:

არ მქონებელსა ნივთისას მეტი რამე აქვს სენია,
ბავთობს და ჩივის მარადის, ვისგან რალა სახსენია,
გავლახებული რონინებს, გამწარებია დღენია,
დაძრწის და მიმოთხოვრეობს, არც ახსოვს დედის ხსენია.

და ესრეთ შეემცენ სხვათაცა, ვიდრე ა-ნიდამ **ჟ**-ემდის.

არას ანბანთ-ქება შესაქცევარი და სახუმარიცა, ვითარცა უთქვამს ბეზარიონ გაბაშვილს, მოძღვრის ძეს, მზე-ჭაბუკ მდივან-ზეგს ორბელიანზედ, რომელიც იყო მეცნიერი კაცი, მოხუმარი, გარნაკუდ თვალადი და ავტანადი და კიდევ წუნობდა მისგან თქმულთა ლექსებთა, ესრეთ:

ათინას აღზრდილს აქებდეთ, აღკად ავნორჩად ასულსა,
ბნელთ ბაიათა ბრყვილობას, ბრანგუ-ბაბაჭვად ბასრულსა,
გონჯნი გუგანი გაშვენის გახრილად გვერდზე: გასულსა,
დახე, დაღრეჯით დამჩაჩულს, დედლურის დრუნგით დასმულსა.
ეშმაკსა ელეღიცება, ეს ედარება ეროდეს,
ვასილისკურად ვავლახი, ვერას ვამსგავსო ვეროდეს,
ზარიფსა ზანანობასა, ზურგი ზევიდგან ზვეროდეს,
და ცერანიელთაც ცეკვირვის, ცესე ცესრეთ გავს ცეროდეს.¹
თბილისად თემობს თხუნელა, თათები თლილებ ოზხია,
იკუნტის, იუცხოვების, იტანჯვის იგორგროხია,
კუჭნი კერპულად კლაკნილნი, კიდია კუხი კოხია,
და ლურჯის ლაშებით ლაქლაქებს, ლოქია, ლოყი-ლოხია.
მე მიკვირს მისმან მამამან, მანკით მსგავსი-ჰყო მეღასა,
ნასკვა ნაბღუნძად ნაგრები, ნახავსო ნუ ნათელასა,
ოსმალებრ ოხრავს ოდიდგან ოსურად ოროველასა,
და პირველ პრაწითა, პირედო, პაპუნას პირქუშ პრტყელასა.
ჟამებ ჟიოდეს, ჟლიობდეს, ჟიჟინით ჟინიანობდეს,
რებითა რებდეს, რიობდეს, რას როკებს, რაკრაკიობდეს,
სვე სიმრუდითა სიოდეს, სიბოროტითა სტკიოდეს.
და ტრაკსა ტანჯვითა ტიროდეს, ტრაკუცუნს ტატიანობდეს.
უკუღმართობს, უგლიძობს, უკანიდგან უცხოდ უში,
ფინთი ფსვენნი ფოლორცისა, ფანფალაკებს ფიცხად ფუში,
ქედ ქიცვიან ქამულასა ქიმისაკენ ქონან ქუში,
და ლაღუაობს, ლაბუაობს, ლადარია ლამის ღრუში.
ყელ-ყვიციანმან ყარამან, ყაფლანიანთა ყარა მან,
შებღუნძვით შეშფოთებულმან, შირვანიელთა შარამან.
ჩაგრებილმან, ჩაბანდულმან, ჩიჩვირ-ჩიჩახვი ჩარა მან,
და ცუნცულამან, ცაცუამან, ცუგრუმელა, ცანცარამან.

¹ მეროდია არს ლაკლაკი ფრინველი შავიცა და თეთრიცა (ავტორი).

ძუნძულაობს, ძალღუაობს, ძუნბეზაობს, ძღარბუაობს,
 წერწეტაობს, წაწუაობს, წაბღუნძვილი წარბუაობს.
 ჭეჭელაობს, ჭაკუაობს, ჭირ-ჭმუნვითა ჭარბუაობს,
 და ხან ხმითაცა ხაზუაობს, ხან ხელურად ხარბუაობს.
 კრინკიანობს, კხინწიანობს, კელსა კმარობს კღღურის კაფით,
 ჯინობს, ჯირკობს, ჯორჯი ჯღუნა, ჯალაბს, ჯიქობს ჯორის ჯაფით.
 ჰაი რა საძაგელია, თემი დასდევს უკან დაფით,
 და ჭი საკიცხველი კაცთაგან, სადვენელი მუღამ ლაფით.

ესე გვარადცა არის ანბანთქება ქმნილი, ვითარცა ჰკითხვენ ერთ-
 მეორეს: ანზედ ვისთ ყმა ხარ, ან რა გქვიათ, ან საიღამ მოხვალ, ან
 სად მიხვალ, ან შვილდი რისა გაქვს, ანუ ისარი, ან რაა მოჰკლავ,
 ან რაში მიჰრტყამ ისარს, ვითარცა აქა ჩანს:

ათინას ბრძნულად გაზდილი ანგლიად ვლიდი არესა,
 ადამ ვიახელ აბრაამს, ამოდ და ლმოზიარესა.
 არყისა მშვილდი კელთა მაქვს, აკაკის, ისრით დარესა,
 და ასკატსა აფსკას დავასვი, მომფრინავს მყისად ჰაერსა.
 ბაბილოვნით მოარულმან, ბერლინს განვლე გზასა ველად,
 ბაგრატ ვეყმე ბარამ ლომსა, მას ჰაბუკსა ქებულს ძველად,
 ბორბნის მშვილდი ბრწამლის ისრით მოვიმარჯვე მსწრაფლად კელად
 და ბაბრსა ბაჰვი დავალეწე, სიკვდილს მივეც განწოლველად.

და ესრეთ სხვანი ასონი სრულიად უნდა დაწეროს მნებებელმან
 ლექსით ამ გვარად ა-ნიღამ ჰ-ემდის.

პ ე ტ რ ე : ძეობის ლექსთა გვარა ვითარიღა არს?

ი ო ა ნ ე : ძეობის ლექსები თუ შაირი შედგება თოთხმეტის ხმოვა-
 ნის ასოთი და ოცდაერთის უხმოთი ტრიქონი. და ვისაც ნებავეს, იტ-
 ყვის ოთხ-ტრიქონიანს, ხუთსა, ექვსსა და უფრორე მეტსაც; დაბოლოე-
 ბით. შაირსავით იქნება და ყოველის ლექსის ბოლოს „მზევე შინ
 შემოდო“; და თუ ნებავეთ, მარტო პირველსა და ბოლოს ლექსზედ
 იტყვიან „მზევე შინ შემოდო“ ესსახედ:

მზევაბუკ მღივანბევის ნათქვამი ქეთევან ბატონის შვილის, მეფის
 ირაკლის ასულის, ძეობაში, მუხრან ბატონის მეუღლისათვის:

აღმკულ სრასა, უცხოდ მზასა, მზევე შინ შემოდო!
 ვხედავ ლომსა, მზის ნაშობსა, მზევე შინ შემოდო!
 ვეფხე ნაკვეთით, უზომოსა, მზევე შინ შემოდო!
 მკვირცხლსა ყრმასა, თვალად კმასა, მზევე შინ შემოდო!
 ეღმურს მტილს, მონაყვანსა, მზევე შინ შემოდო!
 სტევნს ბულბული ამოდ ხმასა, მზევე შინ შემოდო!
 უხმეთ ჭარასა, დასაწყნარსა, მზევე შინ შემოდო!
 სადავითოდ მონატანსა, მზევე შინ შემოდო!

ვარდი შლილობს, ფერებს სცვლილობს, მზევე შინ შემოდის!
 სუნნი ფშვიან, ხმიან ზდიან...
 ნაზნი სვიან, ზიან, ზმიან...
 ერთად ჰკრთიან, ძმიან-დიან...
 კენარ-ციალ, იტანციან...
 ზრო აღვისა, ტანი სძრიან, მზევე შინ შემოდის!
 აწ ვიხაროთ პირველ ნათქვზე, მზევე შინ შემოდის!
 ვინ მწოლარობს, ფარღულ ტახტზე...
 სხივებრ აკრობს, სტვიფრავს წამზე...
 მით მზიდველობს ნათელს მზეზე...
 დარაზმულან მნათნი ცაზე...
 ცომციმობენ მზეობაზე, მზევე შინ შემოდის!
 ძეობას ვიყავ მზისასა, მზევე შინ შემოდის!
 ვაჟის მამა შინ დაესწრა, მზევე შინ შემოდის!

და ესრეთ შეუდგებიან სხვანიცა ლექსნი და ასე შეემცენ ძეობის სიმღერის შაირსა.

პეტრე: ნანინა რაღა გვარია?

იოანე: ნანინა არს ყრმათა დასაძინებელი სიმღერა, გვარი მოკლე ლექსუციის სახით, რვათა ხმოვანთა მიერ შემდგარი, და ცხრისა უხმო ასოთი, ესრეთ, ვითარცა აქა ჩანს, ზოლო ყოველთვის „ბატონი“ მოვა.

ნანინა ნანა ბატონსა, ეძინება ბატონა!

ეგრეთვე არის ესგვარადცა თქმული:

იავ ნანა, ვარდო ნანა, იავ ნანინაო,
 იას ვარდი რით სჯობია, იავ ნანინაო,
 რით უფრო მშვენიერია, იავ ნანინაო!
 სილამაზით ყაყაჩოს სჯობს, იავ ნანინაო,
 ყანა დაუშვენებია, იავ ნანინაო!

და ესრეთ უწორეს, ესეც გვარი არს სიმღერის ძეობისა.

პეტრე: მესტვირულნი ლექსნი ვითარნილა არიან?

იოანე: რომელნიმე არიან მოკლე სიტყვებით შემდგარნი მესტვირულნი სიმღერანი, ზოგნი მოკლე-წყობილად და ზოგნი გრძელნი ლექსივით თუ შაირივით, გარნა უკანონოდ ნათქვამნი, ვითარცა აქა ჩანს.

კიკიაშვილის ნათქვამი:

ესე იყო პირველი მესტვირე და ნაქები ქართლში, ამან შეასხა ქებით მესტვირული შაირნი მეფე ირაკლის ესრეთ:

დიდება და მადლი ღმერთსა, რომ ბრძანება იქმნა ღვთისა,
 აღმოსავლეთს მზე დაბნელდა, დასავლეთი იგრგვინვისა,
 მოკვიდა ხრმალი ხრმალსა, იქმნა ომი პირველ უამსა,

ჩარხი უკუდბა დაბრუნდა, მგზავრი შეწყდა ყოვლის მხრისა,
ერეკლეს. ანა ბატონსა ძვირად გაზრდის დედა შეიღსა.
პირველ სარის ღეთის მლოცველი, მერე მშველელი ტავისა!

და სხვანი.

ხოლო სხვები მოკლედ თქმულნი არიან ესგვარ:

ერ, მეო, აქეთ მომხედეთ!
რას მოგიტორობ სიყვარულსა, ყური პომიდეთო,
არვინ არის უფროს ღეთისა, მოდი, ადიდეთო,
ღეთისა სიტყვა კაცთა ზედა, სიტყვის მომსმინეთო!
გზას, რომელსა მიხვიდოდე, წინ დაიხედეთო,
ფათერაქსა და საფრხესა არსად ჩავარდეთო,
ასეთს ნურას მოივაჟრებ, ბოლოს დაზიანდეთო!

ფერხისული გვარი ლექსები არის ამას ზედ:

ყოვლად-წმინდა ღეთის-მშობელმან ქვეყნის შენება იჟება,
ცასა უბოძა ღრუბელი, წვიმისა ჩამოჴინება,
დედამიწასა ბალახი, ქვევიდამ ამოდინება,
არალალო, ვალი ვალალო!*

მოკლედ ფერხისისა არის ესრეთ, ლექსები:

ათანდილ გადინადირა ქედი მალალი ტყიანი,
არხალალო, ვალი, ვალალო!... და სხვანი.

მკაში ლექსები არის ესგვარი სიმღერით:

იერუსალიმს მიმავალი ეუბნება ბერი ბერსა:
ჩემი სულის ცხონებამა, არას ეყვის გერი გერსა.
ქალო ადი მაგა ხესა, ჩამოყარე ბროწიულო,
ერთი მეცა ჩამომიგდე, შენგან უფრო მოწეული.
„ეპ ოპ“ ჩასართავად.

ზ ე რ ა ბ ა : ბერო, ნეტამცა არ იყო მცირედ ჭკუანაკლებიო.
შენს ძალუას გადაეკიდე ხურჯინივით კაკლებიო.

ეპ, ოპ!

პ ე ტ რ ე : სპარსისა და თურქის ხმაზედ ვითარიღა არიან შაირნი
ანუ ლექსნი და ან ვის ღროს შემოღებულნი, მათ ღროს სიმღერა,
იმათ ხმაზედან ქართულისა ენიოა?

ი ო ა ნ ე : სპარსთა ხმათ სიმღერა ისევ მათისავე ენითა და საკრავითაც არ იქნებოდა, რომ ძველდაც არა სცოდნოდათ ქართველიოა,

* ესე ყოვლის მუხლზე უნდა სთქვა. (ავტორი).

მაგრამ არსად აცხადებს წერილი. ხოლო ოდეს როსტომ მეფემ მიიღო ქართლი, ამან დასდო სრულიად სპარსთ კანონნი და წესნი, ეგრეთვე სახლების მოფენა, ძირჯდომა, მოხელეების სახელის შეცვლა, სპარსთა ენითა წოდება სახელოთა და ამასთანა საკრავნიცა და სიმღერაცა მან შემოიღო და გაამრავლა საქართველოსა შინა; ამისა შემდგომ ვახტანგ მეფემან, მერე მეფე თეიმურაზმან, შემდგომად ზეორემან მეფე ირაკლიმ, ვინაჲდგან იყო ესეცა სპარსეთსა და ინდოეთსა შინა, გაზრდილი ნადირ შაისაგან, თვითცა კარგად სწავლული თათრულისა და სპარსთა ენისა და საკრავთა და მულამეზთა ანუ ხმებთა. ამის დროს კიდე უფრო გახშირდა სპარსთა ჭებისა საკრავნი და სიმღერანი და ამის მიბაძვით ეცადნენ რაოდენნიმე გვამნი და გააკეთეს ქართულის ლექსებით ხმასა ზედა სპარსთსა და დაუკრევდიან ჩონგურსა და სხვათა საკრავთა ზედა, და დაემღერებოდნენ და აწცა არს ხშირად ესე ჩვენშია. ხოლო პირველ შემომღებელნი ამა ხმისანი ქართულად იყვნენ სომეხთ მოსაკრავენი ს ა ა თ ლ ა მ ა დ წოდებული და სხვანი; მერეთ ბ ე ს ა რ ი ო ნ გ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი, პირველი მესტიხე და უცხო მთხველო, ესეცა დაშურა და გააკეთა სხვათა და სხვათა ხმებთა ზედან სიმღერისა ლექსები. ამასთან თვით მეფის ძეთაცა და თავად-აზნაურთა და სხვათა მწერალთაცა. ხოლო ბესარიონისაგან თქმული ხმა, რომელ არს მუხანბაზად წოდებული სპარსის ენითა, არის ესე შემდგომი:

სევდის ბაღს შეველ შენაღონები,
მოკრეფად მსურდა ვარდის კონქი:
ვარდმან შემრისხა თავ-მომწონები,
ისარი მტყორცა დასამონები.
სრულად მიმიღო ყოველი ღონები,
მითხრა — იფიქრე გულს ნაქონები.
მისთვის იქმნები დასაყოვნები,
ვერ მიუხვდი მახვილგანაწონები.
მისთვის შევიქმენ ცრემლთა ფონები.

იასა ვჰკითხე — მუნ იდგა ნაზი,
ვარდსა რა უქმენ, კართა სარაზი?
ამაყად მწყრალი ვნახე ლამაზი.
მანცა განმაგლო: „გარეგან გაზი,
შენგაჲ გვაჩნია, გოღებთა ხაზი,
სიხარულიდამ დაბლა კერძ დაზი.
შენს გულსა ჰკითხე, შიამყარ გაზი,
შენის ღონებით იქმნები რაზი.
ჩვენ დაგვთმეო და სხვას ემონები!“
ვერ მიუხვდი მახვილგანაწონები.
მისთვის შევიქმენ ცრემლთა ფონები.

რა ია გამიწყრა, ნარგიზს მივმართე,
ზისხლის ცრემლითა სიტყვანი დავრთე,
ვეუბნებოდი: შენ წარმიმართე,
იწროს გზის პონად — გზები გაქვს ფართე,
ჩემსა ნუგეშსა ხელი შემართე;
ვარდს მამუდარე, ალერსი ჩართე,
შავგულსა ლხინი, შენ მოუსართე,
შემომითვალოს: რა უკულმართე?
რად მომიგონა მოუგონები?

ნარგიზი ვნახე შებრალებითა,
ცრემლსა სცვარვიდა მორიდებითა,
მითხრა: ყარიბო, — მონახებითა,
ვარდი მით არის გულდაკლებითა
რომ შენი იყო თავდადებითა.
შენ რისთვის დასთმე სხვისა ხლებითა?
თავი მოგწონდა, გყვანდა ნებითა,
რად გიკვირს გაწყრეს ცეცხლ-მოდებითა?
ნაცვალი მოგხვდა, დანახსოვნები.

დავბრუნდი ყოველგნით შეუბრალები,
ბალის კარს დავჯექე შენაძალები,
ცრემლით ამევსნეს, მწირნი თვალები,
ვიყავ ბედისა დაბაბრალები,
ვინცა მნახვიდნენ დამამშვრალები,
შეიქმნებოდენ ჭირნაკრძალები,
მეც მომხვდა სოფლის მკვლელი ბრძალები,
ბესიკი სიკვდილს არ ვემალები,
თავი მაქვს მისთვის შენაწონები.
ვერ მივხვდი მახვილს განაწონები.
მისთვის შევიქმენ ცრემლთა ფონები.

პ ე ტ რ ე: მუსტაზადი ვითარლა არის თქმული?

ი ო ა ნ ე: მუსტაზადი არის ხმა საამო და ამისი შაირნი ისევ შაირის გვარად არიან, ვითარცა აქა ქვემოთ ჩანს, ბოლო ლექსებით დაბოლოებულნი ესრეთ: ისევ ბესარიონის მიერ თქმული, ოდეს განიღვენა ქართლიდამ და წარვიდა იმერეთს, მუნ დასწერა ჭამწყუსაროდ:

ცრემლთა ისარნი მოსისხარნი, ჩვენდა არენით,
იღმენით გულნი, ჭირნახულნი, შეგვიწყნარენით,
უცხონი თემით, სოფლის ცემით, გავიგარენით,
უქნობნი ვარდნი ამა დარდით დავიბძარენით,
არ ითქმის ენით, არცა სმენით, ეს იკმარენით!

როს გვაგონებდით, შევღონდებოთ, ლომნო ყმა-ქმანო,
თანზრდილნო, სწორნო, განაშორნო, საყვარლად კმანო!
ვა, კიდევანთა, ესდენ ხანთა, გლოვისა ზმანო,
პტადის კალა, სავალალო, სადა ხართ, თქმანო?
დაგებურნა ქარმან დაუწყნარმან, ზღვად ვიფარენით!
არ ითქმის ენით, არცა სმენით, ეს იკმარენით!

დაბერდა ყური, სევდის შური რა პოვა სოფლით,
დაბინდნა თვალნი, შეუმკრთალნი, ცრემლით და ოფლით,
დადგესცა ხელნი, მარჯვედ წრფელნი, შორნი სამყოფლით,
ხელმწიფე, გული ცეცხლ-დაგული, შორით გამყოფლით,
ქირმსაცა თქვენსა თუ გალხენსა, მოიხმარენით.
არ ითქმის ენით, არცა სმენით, ეს იკმარენით!

დღე ენატრი მზესა, სიამესა, დილა თქვენ გარებს,
ღამე მთოვარე, ქველ-შოარე, ხასიათ გვარებს,
ცისკარ-მთიები, სხვა ციები, პირველ გვახარებს,
და მერე ჩრდილოს სასიკვდილოს ღრუბელს დაჰფარებს,
ამ დღე-ღამითა და უამითა დავიმწარენით.
არა ითქმის ენით, არცა სმენით, ეს იკმარენით!

სიზმარს ვემონით, ძილ-შეკონვით, ნუთუმცა გნახეთ,
სახე უსახო, ჰახახახო, ეს განვიზრახეთ,
სხვამცა პატრონი, ანუ დრონი, ველარ დავსახეთ,
ყარობთა ზანი, გზის საბანი ეკლით შევესქმახეთ.
მოყვასთა ცრემლნი სწვიმეთ ცხელნო, მტერთ იხარენით,
არ ითქმის ენით, არცა სმენით, ეს იკმარენით!

პ ე ტ რ ე: თეჯნიშის გვარი ვითლა არს?

იო ა ნ ე: თეჯნიშიც არის ერთი გვარი თათრული სიმღერისა, შე-
რეულის ლექსით დაბოლოებული, ოთხტრიქოვანი და სამი მუხლის
ბოლონი თანასწორნი და უკანასკნელი პირველის მსგავსი, ესრეთ:

მისივე ბესარიონისაგან თქმული

ხმა სირინოს, ლაწვ-ლულამბარ-წინამოს,
დამჭროლო ნიაო, არვედ უარე,
მზე აპოლოს დისკო უძღვენ წინამოს.
შვიდთა მთენთა ერთი ხლებად ეარე.

თეთრთა ზღვათა შავნი ნავნი მანავნი,
ესრეთ ვპგონებ, მან განავნა მანავნი,
არ იკადრა ლიმენს ტვერი მან ავნი.
ძვირად სადმე საფარდულად ეარე!

ვინ სულთ ბაზრად შეაშენენ შენები,
მუნ სადადნი შევად საგნად შენები,
მეტყვი: მოი გულო, შევ-გლახ შენ ები,
შეფნი ჰინდნი მას დარაჯად ეარე!

ესთქვი: რა ვნახე უცხოდ სახედ და რანი,
მიესხივნეს გულ-სათენი დარანი,
ლალს მოეცვა ბარანის დარანი,
სადაფს ვარქვი: „შენ ტიალად ეარე!“

ვარდსა ბადი გაეწითლა არვებით.
თუ შევეხით, ვეჭვ უეცლოდ არ ვებით,
მისსა ბესიქს რაც რამ სჭირდეს არვებით,
ხამს ევალი ზედა გულზედ ეარე!

პ ე ტ რ ე: თახმისის გვარი ვითარილა არს?

ი ო ა ნ ე: თახმიც არს ერთი გვარი თათრული სიმღერისა, უფრო
მოგრძო, შიირივით დაბოლოვებული, და რომელიმე მაჯამათაც
იტქმის და ტკბილი ხმა არს, სამღერად თქმული ესრეთ:

ლეონ ბატონის შვილისაგან თქმული

როს განვიცადე ბედკრულმან გული საკვდავად დარია,
ცნობა მიმხადა მთიებმან, სურვილმან მისმან დარია,
ვერ ესწორვიან ციურნი, კრონოსი, დია, დარია,
მკრთოლვარებს სხივი ბაგიდგან, ვითა მრისხანე დარია.

მჭვრეტელთა შუქთა მფენელად შვიდთავე ცთომილთ დარია.
შენ, მუშთარსა, გეაჯები, გულმტკივნეული, მტირალი,
მოყვარემ მომწკლა საკვდავად, მტყორცა ჰინდელთა სამალი,
ველარ მოვითმენე, მიმჭირდა, აწ არლა არის სამალი,
მას მოუკლავარ, ირწმუნე, ვისა აქვს ბაგე მჭვირვალი,
ბროლი და ლალი შეთხზულან, ქვე დარიდებით დარია.

ისმინეთ ჩემი ჩივილნი და მწუხარება ვითარი,
წარმსვლია სრულად ცნობანი და დამცემია მე ზარი,
გულსა შემდგმია საკრელად მახვილი გიშრისა სარი,
გაფიცებულ არს გონება, ურწყულში მიმობაარი,
სულდგმულსა არა მიტევებს იგი ჯალათთა დარია!

უზენაარო მარხო, რად მრისხავ ესრეთ დაგულსა?
გაფუცებ მზესა მას შენსა, მუ დამიტევებ მე წყლულსა,
უმკურნალოდლა რალა ვკყო, ვერ დაგიშურებ აწ გულსა,
ვაი თუ არა მელხინოს, რაყიფეთაგან გაბმულსა,
თავსა მოვიკლავ უეილოდ, ის უამი მათთვის დარია!

პე, საყვარელო, ისმინე. შენი სახმილი მგზენია,
ლაწენი ბროლოთაგან ვარდს ჩაგრავს, მკვრეტელთა ამაზრზენია,
როს შენ გამოჩნდი ქვეყანაჲ, გაცუდდეს მზისა სხიენია,
ნუ ხარ უწყალოდ, იკმავე ესოდენ სინაზენია,
განაგდე იგი კუშტობა აწ, მზეო, ჩემკენ დარია.

პეტრე: სანსან სანისის ხმახედ ვითარილა ლექსი მოვა?

იოანე: ამა ხმაზე მოვა ისევე შაირის გვარი ლექსი, რომელიც არის
მუსტაზადზედ ნათქვამი, ხოლო აქ შესამეცნებელად ვსთქვათ საცინე-
ლი შაირი, ბესარიონისაგან თქმული მზექაბუკ მდივანბეგზედ,
რადგან ავთვალად ტანადი იყო, ისე შეამსგავსა; რომელსა ზედა მრავალი
იცინეს მეფეთაცა და დიდებულთაც.

ესრეთ თქმული:

დამბალო ლეშო, თვალ-ხენეშო, გულ-დადარაო,
ეშმაკთ ბუღდო, ბეკმრუდო, კერპთ სადარაო,
არ უზიანო, კუზიანო, მაწუნწარო,,
ხილვად საშიშო, გულმავიშო, გარ საგარაო!
მე შენი ქება მომენება, არ დავფარავო.

ბეკ-მკერდი კუზი და კურტუმი გაქვს უკულმართი,
გვერდი, კისერი, პირისფერი გონჯად დანართი,
უთლელის კუნძის შესაგვანი, ვერ გასამართი,
სჯობს დაიკარგო, იმალოდე, მოგესხას ლართი.
ეს მიკვირს, სახლში რად გიშეებენ, მეტიჩარაო?

სამართალია — არ ღირს იყო მაგ სახელისა,
რადგან ვიწვრთნია სიცრუვე და ქცევა მელისა,
შენნი მიჯნურნი ველად რბიან ბროლის ყელისა,
შენმა გახეთქამ, ეშყი მოჰკლავსთ შენის წელისა,
რა იქნება, რომ შენის პირით მზე უდარაო!

ვინც დაგინახავს, ესრე იტყვას: ჰი ქაბუაო!
ვინც კარგად გიცნობს, ჟაილიმებს: დიდი ცრუაო!
ღამით ეშმაკსა შეგადრიან, დღისით ბუაო;
რა კარგი რამ დაბადებულხარ, მაგ პირფუაო,
მაგ შენმა სახემ სიცოცხლე ზომ დაგამწარაო,
მე შენი ქება მომენება, არ დავფარავო!

პეტრე: სხვა ხნებზედაც არის ქართულად ლექსები თქმული?

იოანე: მრავალი მულამების გვარზედ, ესე იგი, ფასმუნალიფი-
სა, ნავრუზისა, რესტისა და სხვათა თასლიფებზედ თქმული საამო-
ხმები და ლექსები; აგრეთვე გარაილზედა სხვათა და სხვათაგან

თქმულნი, რომელიც იხილეთ უერცელესად სიმღერის ლექსთა სიებ-
თა შინა შეკრებულთა.

პეტრე: მიამა ყოველივე გვარი შაირებისა, იამბიკებისა და
სხვათა, დია კარგად აღმოაჩინეთ, და ამ სიმღერის ლექსებისაც უც-
ხოდ. და სად ისწავლეთ ეს სიმღერის ლექსები? მაშინ

ზურაბა: უფალო პეტრე, კოჭლ პაპასთან და მეჭიანურე ოსე-
ფასთან გაზრდილი, რად გიკვიროთ, რომ ამგვარს ლექსებში დახე-
ლოვნებულიყოს?—მაშინ ყოველთა იცინეს და სუფრა ესრეთ დას-
რულდა, დიაკვანი მადლობელი წამოვიდა თავის სადგომისაკენ. ამ
ჟამად იოანე ექიმი და პატრი სასეიროდ მოვიდოდენ; იოანე ექიმმა
აცნობა დიაკვანი პატრს და ცხად უყო მისი მეცნიერება. პატრმან
სთხოვა ხვალისათვის თვისთან მისვლა, დიაკვანმაც აღუთქვა და ეს-
რეთ გაიყარნენ.

ზოლო ხვალისა დღე იოანე წირვის დროს წარვიდა ფრანგების საყდრისაკენ. რა მუნ მივიდა, იხილა, რომელ წირვაზედ იდგნენ და პატრიქადაგებდა. იოანეს დია მოეწონა და სთქვა: აჰა მეცნიერება ასე კარგი, რომელ რომაული პატრი, ჯერ სამი წელი არ არის გასული რომ აქ მოსულა და ქართული ენა ვით უსწავლია ასე კარგად, რომ კაოეც ქადაგებს? ასე უნდა იყვნენ სამღვდელონი აღზრდილნი და სწავლულნი და ასე უნდა აქვნდესთ გულსმოდგინება თვისისა სამწყსოსათვის.

რა წირვა დასრულდა, პატრი ანდრიამ აღიყვანა იოანე თვისსა სადგომსა, მოიკითხა მშვიდობით. მისი ვითარობაც გამოჰკითხა. იოანემ ყოველივე ცხად უყო, პატრმაც მოუწონა: კეთილი საქმე არს, რადგან მონასტრისათვის იღვწვიო.—და მერე ჰკითხა ზოგი რამ საფილოსოფოსთაგან და ზოგი რამ საეკლესიო. იოანემ დიად კარგა მიუგო და მერე უთხრა: რადგან ისტორია მეორე თვალია სიბრძნისა, იგიც გისწავია თუ არა?

იოანე: ჰე, მისწავლია!

პატრი: რადგან ისტორიის ჰკოდნემ ლეოლრაფიაც უნდა იცოდეს, იცია იგიცა?

იოანე: ვიცო, რაოდენ ჩვენსა ქვეყანასა შეფერობს

[ამას მიჰყვება ფრიალ ვრცელი გეოგრაფიულ-ისტორიული მიმოხილვა მსოფლიოსი].

შეცდომათა გასწორება*)

გვ.	სტრ.	ზევიდან	დაბეჭდილია	უნდა იყოს
IX	24		ორ	ოთხ
13	16		დასამოქალაქო	და სამოქალაქო
20	7		ლა	და
32	11		ლა	და
50	20		ალასრულდეს	ალასრულდეს
74	14		მაშინ	მაშინ
81	5		ჯიმშერისშვილთან	ჯიმშერისშვილთან
98	21		დაგიჭერს	დაგიჭერს
113	6		ღმერთდაცა	ღმერთდაცა
117	9		შეასმისა	შეასმინა
141	23		ნაკადი	ნაკად
143	21		ოცდასამდე	ოცდასამდე
144	14		ძალსა	ძალსა
146	2		წინიდ	წინად
151	2-3		დაგიკვლევდით	დაგიკვლევდით
202	10		ვნების	ბუნების
208	2		მათემატიკისათვის	მათემატიკისათვის
210	4		თვისისა	თვისა
217	5		შეიპყრობს	შეიპყრობს
221	20		სწარმოებელად	საწარმოებელად
223	23		სომხეთ	სომხეთ
224	30		ცხოვობა	ცხოვობა
225	22-23		სარწმუნოებისა	სარწმუნოებასა
227	2		შენთვისაც	შენთვისაც
228	17		მაშონინა	გაშონინა**)

* სასვენი ნიშნები მხედველობაში მიღებული არაა.

** აქვე ვასწორებთ დედნის ზოგიერთ შეცდომას (რაც გამოცემაში უცვლელად დავტოვეთ):

144	32	თერთმეტიდამ	თვრამეტიდამ
146	3-4	ათასექვსას	ათასხუთას
146	22	ათერთმეტი	ათოთხმეტი
181	26	მორისსა	მორიასა

	გვერ.
წინასიტყვაობა	I — XII
[დღე პირველი]. შეამხანაგება იოანესი ზურაბა ღამბარა- შვილთან. სკრას მისვლა გლახა ნაზირთან	1 — 4
დღე მეორე: გამგზავრება ხვედურეთისაკენ და შეხვედრა ცი- ციშვილთან. ბაასი მღვდელთან. ქარულში მღვიანებთან	5 — 10
დღე მესამე: ჭალას აბაშიძეებთან. ბაასი ტყვეთა შესახებ. კაცისათვის. ბაასი მამუკა ხიდერბეგიშვილთან. გამოლაპარაკება მწყემ- სებთან. სურამში ქაიხოსრო მურვანიშვილთან. იოახე და ტერტერა	11 — 23
დღე მეოთხე: ძალინში ელიაზარ ფალავანდიშვილთან. სხვა- დასხვა სარწმუნოებათა შესახებ	24 — 30
დღე მეხუთე: სალოლაშენს მინბაშ ამირეჯიბთან. შვილის აღზრდის შესახებ. შემოკლებითი ზნეობის სწავლა. ნაყროვნებისათვის. ამირეჯიბობა, რუისის მიტროპოლიტთან. რუისის სამიტროპოლიტო ტაძრის შემოსავალათვის	31 — 39
დღე მეექვსე: ქ-ლაქ გორში ამილახვართან. სწავლისა და ხელოვნებისათვის.	40 — 43
დღე მეშვიდე: ქ. ქრციხინვალს მარაბულთან, რომლის ვაჟს გლეხის ქალის შერთვა განუზრახავს. იოანეს შვილთან წერტილს მააწე- რინებს ამის გამო	44 — 45
დღე მერვე: მეჯვრისხევი ქვრივ დედაკაცთან. უსიამოვნება ერისთვისებთან. ჭალაში ერასტი ამილახვართან. გიორგი — გოდა. სამთავნელისათვის. მღვიმისათვის. იორამ ზედგინიძე — ამილახვრისათ- ვის. ბატონ-ყმათა ურთიერთობა. მონათთვის. უფლისათვის	46 — 52
დღე მეცხრე: მუხრანში გიორგი ერისთვისეშვილთან, ერმა მუხრანბატონიშვილი. სამხედრო საქმიანობა. პოლკისათვის. მცხეთას ძუნძულთან. სვეტიცხოვლისათვის. მცხეთის ბაჟისათვის. „დამცხედუ- რება“	53 — 63
დღე მეათე: მარტყოფს მოურავთან. სადილი რუსთველთან. ხაშში წინამძღვართან. „პირჯვარის ქვევრი“	64 — 67
დღე მეთერთმეტე: თელავში დაგით რექტორთან. კატის ცემა. ანტიპატრისათვის. ფილოსოფიისათვის. ლოლიკისათვის. ღრამმა- ტიკისათვის. წიგნისათვის, თვის განყოფილებისა წიგნისა	68 — 77
დღე შემდგომი [მეთორმეტე]: ახმეტას ქაიხოსრო ჩოლოყაშვილთან. წყლის მომაღებისა ანუ დაკლებისათვის	78 — 80
დღე შემდგომი [მეთრამეტე]: მატანში ჯიმშერიშვილ- თან. სეტყვისათვის. ლაღისყურისაკენ. შეხვედრა ორ ფშაველთან. ლა- შარისჯვარის შესახებ. ალვანში თუშებთან. ქეთევან დედოფლის შესახებ. ლაღისყურში მოურავთან. უკანაკნელის შვილი ფლორე. მოურავის სახლები ხუროთმოძღვრობის ანუ არქიტექტურობისათვის	81 — 88
დღე შემდგომი [მეთოთხმეტე]: ენისელში. ბაასი მა- მასახლისთან ზაქარია ლალისხანიშვილ მღვდელთან	89 — 90
დღე შემდგომი [მეთხუთმეტე]: საბუჟს ნოდარის- შვილთან. შილდაში ნეკრესელთან. კატილორისისათვის. — „კიკო“ ანუ „ცხრაწვენი“	91 — 93

დღე შემდგომი ქმეათე ქვესმეტე: ყვარულში ელევთერ-
თან. კნინას თავშიშეელობა და მარაოს ქნევა ეკლესიაში. მიწისძვრი-
საჟის. ციხესთან გალუნის შესახებ. დავით ჯიაშერიშვილთან. მეტალო-
ლიისათვის (მითოლოგია). ველისციხეს გარსევან ქვეკვაძესთან. ამის
„პასლენიკობა“, რუსეთთან დადებული „ტრაქტატი“- ვეზიროსძე თავადი
ბაბაში. გარსევანის, გიორგი ავალიშვილის და ელიაზარ ფალავანდი-
შვილის „პასლენიკობის“ ისტორია. ბატონიშვილების შესახებ. იოანე
გურჯაანში ხაქარია მოურავთან. ტროადის ამბავი 94 — 135

დღე მეჩვიდმეტე: გზა ქიხიყისაკენ. გირკოკს ერასტრანთან.
ნინია ურასტრეშვილი. წიგნი მიჩილო მეუღლისაგან, იოანეს პასუხს აწე-
რინება. ანჯიქო ბებურისშვილთან 135 — 139

დღე მეთვრამეტე: ბატონიშვილ ბაგრატთან. კვირა- დღე,
საათი. წელსწაგის დრონი. დღისა და ღამის თანასწორობა. არდადევი
ან კანდიული: უგრძესი და უმჯობესი დღე-ღამე, კალენდრისა და წელთ-
აღრიცხვის შესახებ. ქართული ქორონიკონი. მთვარისათვის 140 — 144

დღე მეცხრამეტე: ანჯიქო და ნაქურდალი ცხვრება. ქურ-
დობისათვის. გამგზავრება ქიხიყისაკენ. მისვლა ვაქირში. იოანე ეწვევა
თავისიანებს, ხელაანთ. გამგზავრება სიღნაღს იოანე ბატონიშვილთან.
ქადაგებისათვის 150 — 155

დღე მეოცე: წმიდანინოში წირვაზე. ქადაგება იოანესი. მეტა-
ფიზიკა: ტფილისისაკენ. მანავში. ნინია მოურავთან. მიხეილ ნინოწმინ-
დულთან. ითიკისათვის. „ფილოსოფიური კვშმარიტების“-სახენი 156 — 168

დღე ოცდამეორე: (sic): ყარაბულაღში მოურავის რძალ
ეკატერინესთან. ნორითში ოთარიკა მასხარასთან. იოანე და ოთარიკას
ცოლი 169 — 171

დღე ოცდამესამე: მგზავრობა ქალაქისაკენ. ოთარიკა თავის
თავადასავალს უამბობს იოანეს, ოთარიკა სადადიანოში. ოთარიკა და
იმერელი 172 — 176

დღე ოცდამეოთხე: ტფილისში. სიონში დღესასწაულობა.
იოანე სასახლეში. სიტყვა ირაკლისადმი. საღამოს კვლავ სასახლეში. შე-
ხვედრა ქრისტესია კეჭერაშვილთან. „შვიდნი სოფელსა შინა ღირსნი სახ-
სოვარნი“. ბასი დიმიტრი თუმანიშვილთან ყომარბაზობისა და ქალაღმზე
თამაშობის შესახებ: გამარჯვებული მხედრობის დაბრუნება და ამის გამო
ზეიმი ქალაქში. შეხვედრა ოდიშელ ბერ დუჟუროსთან, რომელსაც ყვე-
ლაფერი აკვირებს ტფილისში. ჩირაღოვანი. ტფილისის აბანოების თბი-
ლი წყლის შესახებ. გამგზავრება სომხეთს. მარაბდას ზაალ მდივანბეგთან.
სწავლა სჯუღათათვის. მისვლა ბოლნისს იარაღთან. ლეკების თავდასხმა
და იოანეს მკომრობა. სოფელი საზოხტურო. სარდლობისათვის. შულა-
ვერს ბატონიშვილ ალექსანდრესთან. მეფისათვის. საქრავთათვის. თამა-
შობათათვის 177 — 213

დღე შემდგომი: ბორჩალოსაკენ. ბაზიერი უხუცესი ჩესტია.
სანადირო ფრინველთათვის. თაქალოს ბატონიშვილ დავითთან. კოსმო-
ლოგიისათვის 214 — 219

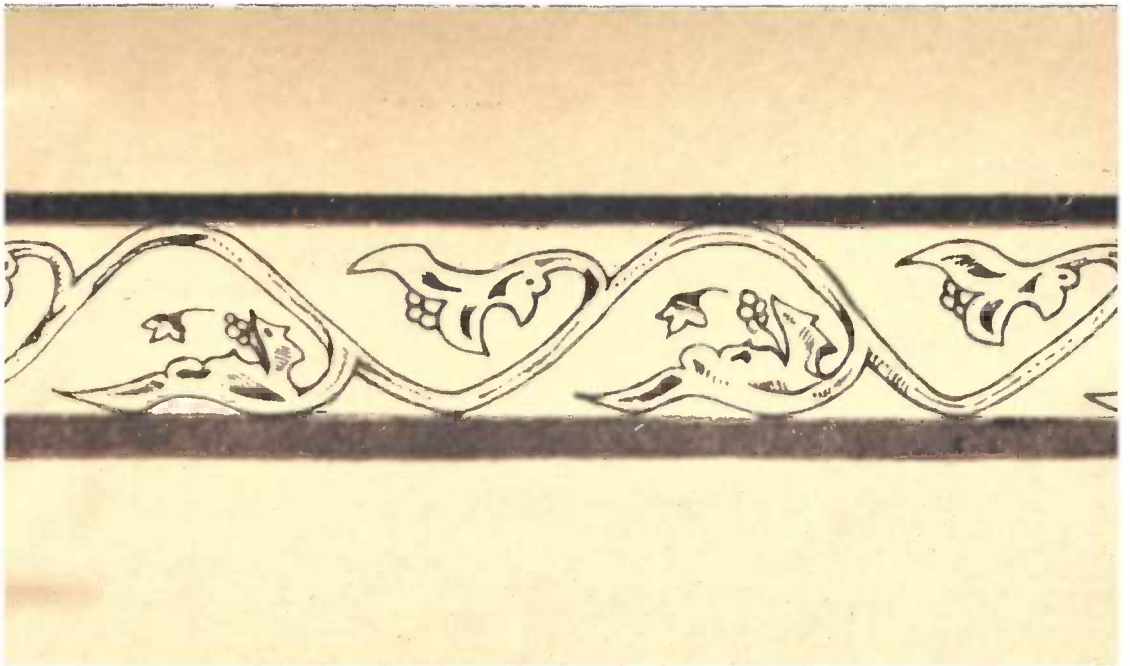
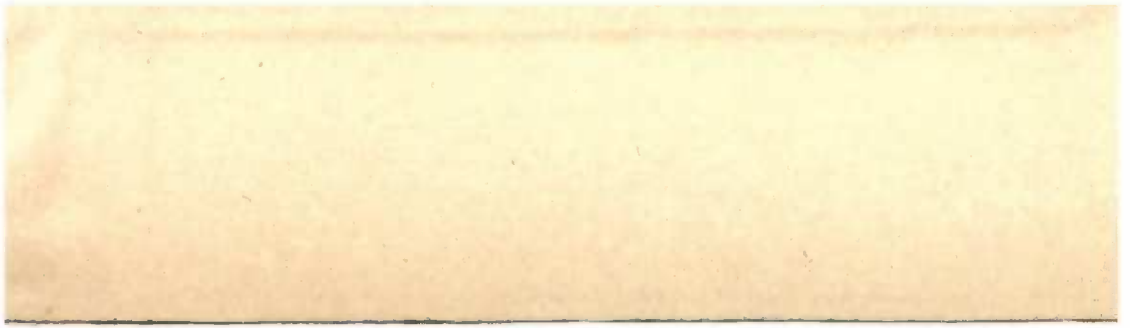
დღე შემდგომი: ანტალას არქიერთან. ბასი მეტაღათათვის 220

დღე შემდგომი: მისხანა ემინჩიბაშთან სპილენძისა და ვეცხლის
გამოდნობას ეცნობა იოანე. სანაინში სოლომონ არღუთაშვილთან. პატრო-
ვა.

წი. რესპუბლიკა, არღუთაშვილების გვარისათვის, ოთხი შეუძღვებელი საქ- მე, მეკობრისათვის, სიცოცხლის ხანგრძლივობა, ახპატში შეხვედრა საიათ- ნავასთან, სადახლოში სარდალ ციციშვილთან, კეთილდღეობისა და ბო- როტ შემთხვევისათვის, სიმდადრისათვის, გლახაკისათვის, ენებისათვის, ანბანთ-ასოთათვის	221 — 237
დღე შემდგომი: ბაიდარს იულონ ბატონიშვილთან, წერი- ლათვის, მეუღლეობისათვის, ძაბთა სუყვარულისათვის	238 — 244
დღე შემდგომი: დემურის სანისაკენ, ფარნაოზ ბატონიშვილ- თან, ღვთის მტყუველებისათვის, ქარისათვის, ვაშლოვანს თამაზის ოჯახში, მისნობისათვის	245 — 263
დღე შემდგომი: არსენ ტფილელთან, ქათოლიკობობა, ექსარ- ხობობა, პატრიარხობა, ბაასა იოანე ოაყეშვილთან	264 — 267
დღე შემდგომი: იოანე ჰარონ ალექსიშვილის სახლში, ღამის გათევა აქ	268 — 269
დღე შემდგომი: ექიმ ყარაშვილთან, მკურნალობა — ექიმო- ბისათვის, ბაასა პრუსიელ იოსებ იაკოველიჩთან ფიზიკისათვის, შეხვედრა პეტრე ლარაძესთან, პოეზიისა ან მეღექსეობისათვის	270 — 301
დღე შემდგომი: იოანე ფრანგების ეკლესიაში, შეხვედრა პარტრი ანდროსთან, ბაასი ისტორიისა და გეოგრაფიაზე	302
შემჩნეულ შეცდომათა გასწორება	303

894-63
n 70





894.63
n 70

